לסימן רע"ב

מצבת האשה הגבירה הצדקנית, מרת בילא פרענקיל—זוסמאן,

שנת תרס"ג לפ"ק
בעיר ווין
עלתה לעילא
נשמת בילא
ביום י"ב לחודש ניסן
שנת .א'ה'ה א'ב'ד'ה ג'ד'ו'ל'ה ל'ע'י'ר א'ז'ס'ט'ר'ה'א
ופה ספונה וטמונה
סמל החסד והחנינה.
מרת בילא בת הר' הג' ר'
אפרים זלמן הכהן מיחוסי כהונה
מפורסמת בחסדיה ורוב צדקותיה
לפי מיעוט שנותיה
הרבתה לה מקנותיה
כפה פרשה לעני
ולאביון שלחה ידיה
נטעה כרם הת"ת מפרי כפיה
ב' חוהמ"פ שבה לאדמתה
כבוד גדול חלקו לה עדתה
בכו ואמרו אין לנו תמורתה
אנא אלקי השמים
בצרור החיים
תצרור נשמתה.

יהי' ביניכם ולא יהי' קנאת איש באחיו. ובזה שלום יהי לכם ושלום לאביכם הזקן שלא יצטער בקבר כי בוודאי אני בטוח שתהיו יראים וחרדים על החרם שלי ובזה ישכנו בטח.

יב) כל הדברים ככתבן וכהלכתן הנאמרים בשטר מתנת בריא והכתיבים משלשה עבריהם הנני גוזר על בניי שמחויבים לאשר ולקיים בעונש חרם יב"ן ובלאו דלא תסיר. הנני מקנה בק"ג ע"ס ומזכה מכאן ולהבא לכל איש חלקו במתנה גמורה חלוטה וצמיתה והנני נותן במתנת בריא ד' אמות בחצרי ואגב ק ס הנ"ל אני מקנה לכל א' חלקו מטלטלין א:ב קרקע להיות תוקף שטר מתנה זו כאלו נכתב בכל לשון דשופרא דנהוגין בישראל עפ"י תחז"ל וכאלו נעשה בי דינא דרב אשי ליפוי כח המקבלי מתנה ואף מה שלא נכתב כאלו נכתב לכל צד היו"ט ואני פוסל ומבטל כל עידי מודעי עד סוף כל מודעי כדרך שמבטלין בג"נ. ומן שכירת נחלאות בשנה ראשונה יותן מאה זה' לב"א הרבני מ' יודל. ומאה זהובים לנ"ד הרבני מ' פנחס מדובנא. ומאה זהו' להרבני מ' מיכל בהמנוח הרבני המוכיח המפורסם מ' איצק דראביטשער. וכך אמר מ' יוסף יוזפא שטר מתנה זו כתבוהו בשוקא וחתימו בברא כי היכא דלא להוי כמלתא טמירתא רק גלוי ומפורסמת לכל. וקנינא אנחנו ב"ד הח"מ על כל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקני ביה יום א' ח' סיון שנת תקכ"ב והכל שריר וקים

הק' נתן נטע מרגלית שפירא.
נאם דוד שבח ב"מ ישראל אברהם ז"ל.
ארי' יהודא ליב ב"מ שמואל ז"ל.

גם אנכי באתי על החתום יום הנ"ל „הק' אברהם יוסף יוזפא בהנגיד מ' שמואל ז"ל".

קהלתנו יצ"ו והנני נותן לו במתנת בריא הבית דירה שלי שדר בה כעת מ' יעקב נכד דודי המנוח מ' מרדכי ז"ל (ס"ג) והנני נותן לו במתנת בריא סך אלף זה' ומחויבים בניי שיח' לסלק במעות מזומנים מקופת העזבון באיפן כשידור פה ויהי' גבאי עם בני הרב יצחק אייזיק נ"י ולהתנהג כנ"ל וללמוד בכל יום שיעור לתועלת נשמתי.

ט) הנני מחלק לכל אחד מבניי במתנת בריא לכל א' חלקו המגיע לו והנני מסדר לחלק עפ"י סדר תולדתן. לנכדיי הנשארים מנכדי הרב המנוח מ' אברהם (ס"א) ז"ל הנם שגלוי ומפורסם הממון רב שנשתקעתי עבור אביו בני המנוח מ' אהרן (ס"א) בעידו בחייו מחמת עלילות טארטשין ובעד הרבנים דשם ואף אחר מות בני הנ"ל נתתי לבתו הנגידה מ' מירל שני פעמים נדוניא ובעד חליצה ובפרט סך עצום שפזרתי לבתי נכדתי הרבנית מרת יוטא שת' (ס"א) ואף גם מה שנתתי לבני נכדי מ' אברהם הנ"ל נדוניא כל צרכו וכמה פעמים להרבנית דק' זוועהל עב"ז הנני נותן לנכדי בני נכדי הרב המנוח מ' אברהם ז"ל במתנת בריא כל הנחלאות שיש לי בק"ק דובנא. דהיינו הכיפה עם הקלייטין סביבי הכיפה מהחצר שיש לי בק' דובנא הכל שייך להם. ובזה ידם מסולקת מליטול עיד שום פרוטה אחת מכל עזבוני כלל. לנכדיי ה"ה הנגיד מ' ישראל (קפ"א) ואחיו הבחור כ"מ ליפמאן בנים של בני המנוח מ' יעקב הנני נותן להם במתנת בריא כל הנחלאות שיש לי בק"ק ראווני היינו הבית שדר כעת בני הרב דשם והכיפה בשוק עם השטיביל ועם מרתף שבה. לבני הרב מ' חיים (ק"ד) הבית חומה שהייתי דר בה ונשרף. כל שטח העליון והתחתון הכל במתנה לבני הנ"ל. לבני הרבני מ' מאיר הבית חומה בק"ק ראווני שהוא דר בה לבני הרב מ' יצחק אייזיק הבית שאני דר בו כעת גם בית שני שקניתי מפ' קאפאטינסקי גם יקח חלק בראש מעזביני עשרת אלפים במזומנים. לבני מ' צבי הירש הבית חומה בק' טרטקיב. בתי מרת מינדל תהלוק עם האחים חלק כחלק בסחורות ומזומנים ומטלטלין וחובות. לנכדי היניק כ"מ אהרן שמואל (רי"ג) החנות של בית העצה סמוך ודבוק לכיפה של מ' יהושע בר"י י"פ. לבנים של חתני הרב מו' נפתלי כ"ץ (ס"ח) לכל אחד בעת חתונתו לדרשה ת"ק זהו' וחתני ילמוד שיעור לנשמתי. הרבנית מרת דבורה נכדתי בת בני מ' יעקב (ק"ט) תטול חלק [עם] א"יה מ' ישראל והבחור מ' ליפמאן חוץ מהנחלאות.

י) אהובי חתני הרב הגאון מו' משולם זלמן (ס"ד) הלא ידעת כמה ממון נשתקעתי עבורך על רבנות דקלויז ועל רבנות דקהלה כמה וכמה רבבות אלפים ומה שנטלו ממני פרוצים בזרוע עבור חובך וכמה אלפים שאתה חייב לי על אמוני עב"ז אני מצוה שיתנו לכל אחד מבניך מתנה לדרשה ת"ק זהובים וכל הנ"ל יפרשו בני בעת החלוקה בטחון מספיק ליד חא"ש (?) הרב מ' יעקב יודיל (קי"ז) שיסולק לדרשת כל אחד כנ"ל.

יא) למ' פלק מדובנא יתנו בניי חמישים זהובים מה שנפל טעות בחשבון גם יחזרו לו הקוועטיל על פ' ששקוויטש. אהובי בניי הנאהבים והנעימים בקשה מכם לכל ידמה בעיניכם שעשיתי איזה דבר נגד רצונכם. לא יעלה על דעתיכם שום מחשבת פיגול כי אני עושה הכל בדעת ומועצות לצאת ידי שמים ושלום

לאפותקי סך שלשים אלף זהובים הנ"ל. והא לך הקהלות להלוות להם המעות הנ"ל ק' איסטרהא שני הצדדים עשרת אלפים לכל צד לפי הכרגא שלהם. לק' דובנא שני אלפים זה'. לק' זסלב שני אלפים זהובים. לק' קאסטנטין ישן שני אלפים זהו' לק' ראווני שני אלפים. לק' טוטשין שני אלפים זה'. לק' פולנאי אלף זהובים למקומותיהם דפולנאי אלף זה'. לק' קארעץ אלף זהובים. לק' סטעפאן אלף זה'. לק' לאבין אלף זה' לק' סידילקאב אלף זהובים ועוד אלף הנותרים יהיו להלוואות חן בידי הגבאים דבה"כ שלי כפי שיורשם למטה הגבאים הממונים ובידם להלוות על משכנות בטיחים בלי רווחים. שטרי חובות מהקהלות הנ"ל יקום [יתקיימו] באפרובאטה מן גראד.

ד) בית הכנסת שבנוי בביתי בנין חומה והשטיב עליונה לבית המדרש וכל החצר סביבו השייך לבה"כ שלי וכל הס"ת שבהיכל וכל בגדי קודש ומנורות והעסיש בקדושתייהו קיימא וכל הספרים שלי שבבה"כ ובבהמ"ד כפי הרשימה וכפי תוקף החרם שלא להוציא שום ספר מאסקופת הבית רק ללמוד מתוכם בבה"כ או בבהמ"ד שלי ובשטח הבית שלי. וכל זה ביד הגבאים המבוארים למטה ואין לשום אחד מבניי חלק בכל הנ"ל. להפריש לבה"כ כלי קודש דהיינו שני כתרי תורה ושני טסים ושני זוג עץ חיים ושני ידים הכל של כסף.

ה) הנני ממנה גבאים על בה"כ ועל בהמ"ד שלי על צרכי צדקות וחלוקת לומדי תורה. כבוד בני הרב מ' יצחק אייזיק ואחי הרבני מ' שמחה נ"י על פיו יצאו ויבואו. והגבאים יתנו השגחה פרטית שלא יבוטל התמיד מבה"כ ובהמ"ד שלי. לקבוע עתים לתורה בימי הקיץ ובימי החורף בבה"כ עד שעה עשירית. ובבהמ"ד להגות יומם ולילה.

ו) כזה יתנו כבוד הגבאים הנ"ל מדמי הרווחים לחלק עשרים להספקת לומדים שבכל שבוע באופן שהלומדים הנ"ל יקבעו להם שיעור גמרא או משניות כפי השגתם בבהמ"ד ובה"כ שלי להיות שפתותי דובבות לתועלת נשמתי. מאה זה' לשנה על נרות להדליק בבה"כ שלי. עוד מאה זה' על נרות לביהמ"ד שלי. מאה זה' לשנה על עצים לבהמ"ד. חמשה ושבעה זהובים שכירות להחזן לשנה. שלשים זה' שכר שמש לשנה. חמישים זה' לנר תמיד בבהכ"נ שלי. חמשה ועשרים זה' להדליק לפני העמוד נרות בבה"כ הגדולה במנורת של כבוד אדוני אבי ז"ל. עוד חמשה ועשרים זה' להדליק נרות בהעסים בבהכ"נ הגדולה. חמשה ועשרים זה' נרות לתפלה בקלויז. חמישים זה' לעצים ונרות בבה"כ של כבוד אדוני אבי ז"ל שני זהובים מדי שבוע לארבעה מגידי תהלים. חי"ג לשבוע לביקור חולים. חמישים זה' לתיקון בה"כ הגדולה. חמישים זהובים לכל שנה לתיקון בית החיים. ארבעים זהובים כל שנה לתיקון הקלויז. שלשים זה' לפריון כך יהי' בכל שנה.

ז) המנורה הגדולה להדלקת נר חנוכה שבבה"כ הגדולה שיש לי שיעבוד עלי' אלף מאתים זה' גם הטס הגדולה שנדב כבוד אדוני אבי ז"ל לכבוד החבורה קדישא צד שלנו ומגיע לי עליו סך חמשה אדומים כמבואר בשטר צוואה מא"א המנוח ז"ל כל זה אני נותן לכבוד החבורה שלנו בעד מקום קבורתי אצל קבר אחי המנוח מ' אשר ז"ל.

ח) כבוד אחי הרבני מ' שמחה (עיין בספרי סימן ר"ב) יקבע דירתו פה

ואלה הדברים חקוקים על מצבתו.

פ"נ

כבוד מורנו ורבינו
הרב הגאון המפורסם
בדורו רבים הלכו
לאורו החריף מ' יוסף
יואל אב"ד ק"ק סטעפאן
בהגאון המפורסם
שלשלת היוחסין מ'
יעקב אהרן היילפרין
אב"ד ק"ק לוצקא נפ'
יוד אדר שני לפרט

. . . . . .

. . . . . .

(לסימן ק"ג)

העתק צוואת הקצין המפורסם מוהר"ר יוזפא איסטריר ז"ל.

א) כבר אמר דוד המע"ה מי גבר יחי' ולא יראה מות ימלט נפשו מיד שאול סלה. ועוד אמר הנה טפחות נתת ימי וחלדי כאין נגדך. הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא ואדע כי חדל אני. אנכי זקן בא בימים וימים ידברו. אמרתי אצוה את בניי כי זה כל האדם. כי יום המיתה נעלם ומכוסה מעין כל אדם ואין אדם יודע עתו כדגים הנאחזים בפח יוקשים. בכן בעודי בחיים חיותי הנה אני מצוה את בניי בסדר צוואה זו להיות להם לעינים ולהורות להם הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון בכדי שכל א' על מקומו יבוא בשלום.

ב) בראשית בקשתי מאת בניי הנחמדים והנני גוזר עליכם בחרם שלא תחזיקו במחלוקת ותקיימו ככל הכתוב בשטר צוואה זו לבל יפול דבר ארצה ולא לשנות אף קוצו של יוד כקטן כגדול תשמעון בלאו דלא תסור.

ג) ראשית חכמה יראת ה' היא אוצרו וצדק לפני יהליך הנני מפריש חלק ירושה לנשמתי להיות למגן ולמחסה עתיק וזהו חלקי ועמלי. והנני מפריש מהוני ורכושי סך שלשים אלפים ז"ה וסך זה להלוואת להקהלות הנרשמים למטה מעות עולמות שנעלה על רווחים עצה"כ [עצה"ע] שבעה למאה כל שנה והפרשתי לאפותקי מפורש על סך הנ"ל כל כלי הכסף והזהב ותכשיטין שלי. ואף שבעת התכשיטין שלי המה ממושכנים אצל ערל פאן גרעגאר מחוייבים בני לפדותם מקופת העזבון בכדי שיעמדו כל התכשיטין וכלי הכסף שלי בשלימות

דבריו „ופוק חזי מאן גברא קמסהיד עליה דמלתא המפורסם א״צ ראי׳ אשר חותני הרב הצדיק זללה״ה (הוא הג״מ יוסף יואל היילפרין) עולה לא נמצא בשפתיו ח״ו״ (עיין בספרי סימן רי״ג העתקתי כל הדברים)׃

ב. הג״מ יוסף יואל היילפרין בעודו צעיר בשנים רך ויחיד לאביו הג״מ יעקב אהרן נגנבו אצל הדוכס מסטעפאן הרבה תכשיטים כלי זהב ואבנים יקרות מאד. ואנשי און העלילו על הרב ובנו שהם הסיתו את הגנבים לגנוב את הכלי יקר ולמכור להם. ותיכף תפס הדוכס את שניהם ויאסור אותם בזקים ויתן אותם בבית הסוהר. אח״כ נתפסו עוד שני יהודים אשר גם עליהם נמתח קו החשד וכאשר השופטים צוו לענות אותם ביסורים ומכאיבים קשים ואכזרים (כמנהג ימי החושך) שיודו ויאמרו (את אשר לא עשו) כאשר כשל כח סבלם אמרו כי הם אמנם גנבו את כל הכלים והתכשיטים. אך מסרו את הכל לבן הרב אשר הוא הבטיח להם למכרם במדינה אחרת. ויען כי העמיסו את כל הקולר על צואר הבן לקחו השופטים את הבן מאביו וצוו לקשור את ידיו לרגליו בכבלי ברזל וישליכו אותו אל בור צר מאד וגזרו עליו שאם לא יחזור את הגניבה עד יום מחר אחת דתו להמית או בזה יכפר עונו אם יקבל עליו להמיר את דתו בדת הקאטאלית. והיה כפשע בינו ובין המות כי הוא הכין את עצמו למות על קדושת השם. וה׳ הפליא לעשות כי בלילה הזה הביאו את הגנבים אשר הם גנבו את כל החפצים ונתגלה בעליל כי שקר היתה כל העלילה (ועיקר הנס היה כפי שכתוב בזמגילה וכן סיפר לי הזקן) כי בכל מקום שבאו הגנבים למכור את האבנים היקרים נדמו בעיני הרואים לאבני שוא אשר אין בהם כל חפץ ובין כך עברו כמה ימים ונתפרסם דבר הגניבה ולכן נתפסו הגנבים ובבוקר הוציאו השופטים את האב והבן עם שני היהודים מבית האסורים לחפשי ויהי לנס. בהיותי בעיר סטעפאן ראיתי ביד איש ישיש תורני נכדו של הג״מ יוסף יואל היילפרין מגילה כתובה על קלף שיסדה הג״מ יעקב אהרן ושם כתב את כל דבר העלילה והנס שנעשה להם ובראש המגילה חרוזים המתחילים עם ראשי תיבות „יעקב אהרן בהרב מהר״ר מרדכי״ ובסוף המגילה כתוב שהג״מ יעקב אהרן צוה לכל יוצאי חלציו עד סוף כל הדורות חוק ולא יעבור להתענות ביום כ״ב מנחם בכל שנה ולהתפלל סליחות בתפלת שחרית. ולעת ערב להרבות בסעודת מצוה ובצדקה לעניים ובעת המשתה לספר לבנים ובני בנים את כל פרשת דברי הנס (את המגילה העתקתי והיא ת״י וברצות השם אוציא אותה לאור). ועיין לעיל סימן קכ״ח) שם כתבתי שהגאון מוהר״ר צבי הירש אשכנזי אב״ד בקלויז דפה ואב״ד דק״ק ברדיטשוב גם הוא היה התנו של הג״מ יוסף יואל היילפרין ז״ל [1]). בהיותי בסטעפאן הלכתי להשתטח על קברו של הג״מ יוסף יואל שהוא אצל בית החומה העומד על קברה של הרבנית החסידה והצדקנית מרת איידילע ז״ל והעתקתי את נוסח מצבתו ולא ידעתי שנת פטירתו כי חסר מן המצבה אך מדברי חתנו הג״מ אהרן שמואל הכהן (עיין בספרי סימן רי״ג פרק ד׳) נראה שנפטר הג״מ יוסף יואל בערך תק״ל מעלה ומטה.

---

1) כן כתב לי ידידי הרב הגאון החסיד בקי בחדרי תורה ומופלג בסדר שלשלת היוחסין מכמה גאונים מוהר״ר צבי יהזקאל מיכלזאהן אב״ד דק״ק פלונסק שליט״א.

שלי מקום אורך אמה מהעמיד. ליקח ולנסר מהספסל אמה מקומי והשטענדיר לעשות מהם ארון וקאפ ברעטיל ומרגלותיו ברעטיל. להקיף אותי ז' הקפות כאמור בספר החיים באריכות מה להגיד. וקודם המטה יכריז איש להיות כל אחד חיזר בתשובה ולהתפלל בעד נשמתי. הספד יהי' מדברי המוסר ובל לספיד איתי בשום מקום אם לא בדבר תוכחת ומוסר יאצ"ל פה ג"כ בל לספיד איתי רק בתוכחה ומוסר ולא שום פשט בעולם מצבה לעמוד בסוף שנה ביא"צ ולכתוב רק הרב מו"ה דוד בהרב מו"ה ישראל שהיה אב"ד פה ובק"ק אוסטרהא. כל ימי שבעה חלילה לדבר מעזבון שלי הן זוגתי או בניי רק יתעסקו באבילות. איתם האנשים טובלים שישבו אצלי בעת יציאת נשמתי הם יניחו איתי לארץ תיכף ולא ימתינו על החבירה קדישה ויניחו אותי בלי שום דבר חוצץ ביני ובין הרצפה רק יכסו כל גופי וראשי שלא יהי' שום אבר חוץ לבגד שחור שיכסו איתי. בני הגדול יסמום (ר"ל יעצים) עיני. יניח אותי בטלית שלי רק להסיר הכסף. אחר ז' הקפות שיעשו כשיגיעו להניח לקברי יקשרו חבל על צוארי ויגררו לקבר וחלילה לשנות בזה. ושני אנשים זקנים ת"ח טבולי יום יניחו אותי לקברי. תיכף אחר יציאת נשמתי ישלחו שלוחים לבניי שיאמרו קדיש ולכתיב להם שישבו בביתם עד כלות שלשים יום להתעסק באבילות ובתורה. ואחר זה יבואו להתפלל על נשמתי על קברי ויהי' חילוק בעזבון שלי כפי הצוואה שלי. בעת חולי וגסיסה יחלקו לעניים סך.. . וכל הצדקה יחלק בני הרבני מו"ה יצחק אייזיק. סליק.

הוספה לסימן צ"ד

לתועלת חובבי קדמוניות ולכבוד המשפחה הגדולה משפחת היילפרין הנני לכתוב באן תולדות גאון וחסיד אחד מן המשפחה הזאת אשר לא ידעו ממנו כותבי תולדות משפחת היילפרין ואם לא היה פה רב או אב"ד וגם לא מתושבי העיר. אך מפני שמקור מחצבתו הי' גדולי עירנו נתתי לו מקום בהמזכרת למען אשבץ עוד אבן יקרה בכתר משפחת הייליפרין.

הרב הגאון המאוה"ג מוהר"ר יוסף יואל הייליפרין אב"ד דק"ק סטעפאן.

א. גאון וחסיד מפורסם בדורו. רבים הלכו לאורו. בנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב אהרן אב"ד דק"ק סטעפאן ואח"כ אבד"ק לויצקא בהרב הגדול מוהר"ר מרדכי הייליפרין (עיין בספרי סימן צ"ג) בהרב הגאון הגדול מפורסם בדור מוהר"ר יואל הייליפרין ז"ל אב"ד פה (עיין בספרי סימן רי"ג) והג"מ יוסף יואל הייליפרין היה חותנו של הגאון המפואר מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד בסטעפאן ואב"ד בקלויז דפה (עיין בספרי סימן רי"ג) והג"מ אהרן שמואל הכהן בספרי „ציה הכהן" ובספר קורא מראש מביא הרבה חידושים ודברי מוסר מחותנו וקורא איתו בשם „חותני הרב המאור הגדול המפורסם מוהר"ר יואל ז"ל מסטעפאן ועיין בספרי סימן רי"ג הבאתי שהרב הבעש"ט ז"ל התאכסן אצל הג"מ יואל הייליפרין בסטעפאן ואח"כ נסע הג"מ יואל עם הבעש"ט ז"ל ללוותו ועל הדרך ראה הג"מ יואל שהבעש"ט ז"ל יודע שיחת עופות כאשר כתב הג"מ אהרן שמואל בספר „קורא מראש" והג"מ אהרן שמואל הכהן מסיים שם את

לעניים קרובי וקרוב קרוב קודם וע"ז יתן קיועט בני הרבני מו"ה יצחק אייזיק נ"י ויבוא עה"ח עיד אחד מבני. וסך ת"ק זהובים יהי' שייך לעשרה אנשים שיתפללו כל השנה בביתי לכל אחד חמישים זהובים ולב"ד הרב המגיד דפה"ק מאה זהובים. להרב המוכיח מפולנאה. ולהרב המגיד ממעזירטין ולהרב המגיד מזלאטשוב. ולהרב מו"ה פנחס מקארעץ ליתן לכ"א מאה וחמישים סך עילה ששה מאות זהובים. לרבי ייאלף קוצים ממעזבוז ולהרב המגיד מק' באר ולהרבני מו"ה זלמן ממעזריטש [1]) ולאחיו הר"ר ליב [2]) לכ"א מאה זהובים ס"ה שני אלפים וחמש מאות זהובים. לעניי ארץ הקדושה הרב ר' מענדיל מפרעמישליאן לשלוח שני מאות זהובים. ולה"ר נחמן מהארידיינקע ולה"ר פרידיל לכ"א מאה וחמישים זהובים לה"ר דוד חתן הרב מסטעפאן ולה"ר צבי בן הרב בע"ש לכל אחד מאה זהובים. לאחי הרב ר' יעקב ולאחי הרב ר' אייזיק לכל אחד שני מאות זהובים. וסך ארבעה מאות זהובים יהיו לעניים היינו בעת החילשה ולפני המטה יחלקו הסך הנ"ל וליתן מזה לעניי קרובי ה"ר אורי מאוסטרהא ולהרב המגיד מאוכטרהא לכל אחד שלשים זהובים והאנשים האלה שצייתי ליתן להם כאמור לעיל המה ילמדו אחר תפלת שחרית כל אחד שיעור לזכור נשמתי ויאמרו קדיש. גם מנין שיהי' בתוך ביתי ילמדו פרק משניות אחר התפלה. ואחד מבני יאמר קדיש. והעיקר כל שלשים יום אחר פטירתי ילכו עשרה אנשים שהתפללו בביתי על קברי ויתפללו התפלה שבסידור שער השמים שתיקן הגאון מו"ה ישעי' זצ"ל בכוונה גדולה ועבור זה ליתן לכ"א סך .. מקום קברי אצל בתי הרבנית מרת רייצה ובלא"ה אין שם רק דרך לילך ובאם יבקשו החבורה מקום להרחיב הבית חיים שלהם אז אעפ"כ תוך ארבע אמות שלי הנני גיזר בחרם בל להניח שום אדם אצלי. ולכתוב זאת בפנקס החבורה הקדושה וחלילה לשנות בזה. זיפצי לבן שלי ליתן להרבני המופלג ... חתן החזן ובקשתי ממנו לילך על קברי כל שלשים יום להתפלל. טוזליק שלי ליתן להרב המוכיח מפולנאה בתוך מעיתיו.. כובע שקניתי מחדש בעד.. יותן להרב מו"ה פנחס מקארעץ בתוך מעיתיו. בעת שאהי' גוסס ישבו עשרה אנשים טבולי יום וילמדו ספר מוסר וספר מעביר יבק. בעת טהרה ינהגו כאמור בספר הנ"ל ויטבלו אותי ט' קבין פעם אחר פעם שני פעמים ולא יגביהו המטה רק להיות פחות מעשרה טפחים לארץ ובין אנשים. וגוזר אני בחרם שחלילה לזוגתי או בני או בנותי לילך אחר המטה רק כשיהי' המטה על בית חיים להגיד קדיש וחלילה לשום איש או אשה לנגוע בי או במטה בלי טבילה. אף אותם אנשים שיטבלו קודם מיתתי ויהיו בעת המיתה. יטבלו שנית כשירצו להתעסק בי. ואם יהי' שעת קור עכ"פ יתפרו התכריכים אנשים טבולים. וחלילה לשום אשה בעולם ללוות את המטה. ולא לעמוד חוצה רק כל אחת בביתה ולא בשווקים וברחובות אף אחותיי ובנותיי לא ילכו אחר המטה כלל רק תיכף אחר המיתה לא תהי' שום אשה בחדר זה אף זוגתי ובנותי. כל שבעה ילכו אנשים טובים על קברי בכל יום ויום להתפלל בעד נשמתי כדלעיל. אחר כלות שבעה ביום השמיני יעשו גדר סביב קברי. התכריכין יהיו חכל של פשתן אף הכובע. הספסל אשר אני יושב בבית המדרש

---

1) עיין בספרי סימן קי"ה. 2) שם סימן קל"ז.

ובשעת טהרה ישפך עלי בפעם אחד אף משני כלים רק השפיכה יהי' בפעם אחד ח"י קייארט מים. נשיאת המטה יהי' למטה מעשרה טפחים לארץ ואנשים המלווים איתי יהיו מחוברים למיטה מכל הצדדים רק הנושאים יהיו טבילי יום כנ"ל. ככה יעשו מפתח ביתי עד הקבר. כאשר יגיעו לקבר יניחו איתי שמה ויאמרו בנחת עשרה פעמים יושב בסתר עליון עד אורך ימים שהוא שיר של פגעים. בגדי חיל שלי יתנו לעניים קרובים. הנני גוזר בחרם על כל בני ביתי שלא ילכי אחר מיטתי ולא ילווי איתי כלל. ראה ראיתי שבימי שבעה הבנים הולכים בטלים בלא שום לימוד אבל נבון וראוי היא ללמוד מה שמותר ללמוד. בש"ע ובמקרא בדברים הרעים ופרק אלו מגלחין לבקש מאל על נשמת אביהם להקל מעליו הדינים. וחלילה לעיין בדברים אחרים. ביום השביעי לעשות גדר סביב לקבר ושלא לדחות אף יום אחד. והיינו ארים צאמען דוקא ביום שביעי. בכל י"ב חודש יראו בניי שיחיו שיקבצו עתם גמרא ביום. ומשניות בלילה. ללמוד בשלשים ולהתפלל על נשמתי אחר הלימוד וליתן איזה צדקה לעני הגון בכל יום מימי השלשים. לחבירה קדושה דג"ח יתנו הלאבטיר שלי שיהי' בבית הכנסת שוה שמונים זהובים ומזומנים ג"כ כ' זהובים ובקשתי מהם שלא יקחו יותר בנכסים מועטים שלי שאי אפשר לצאת ידי חיבתי נגד כתובת אשתי ומכ"ש נגד בני הקטנים. ואתם בניי יהיו מעשיכם בנחת עם הבריות ואל תסתכלו למעלה מכם לעלות לגדולה ע"י כספיכם כי סוף הכבוד לבוא וה' יהי' בעזריכם. וחלילה ליתן הונו ורכושו עבור רבנות ולבוא שם בידים רקניות ועי"ז יצטרך לפשוט יד בגזל ולהטות מדרך חיים. המעט אשר לפניכם יהי' נחשב לכם להרבה כי אין המקום מכבד את האדם וכו' וסוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם.

(לסימן נ"ט)

העתק צוואת הגאון החסיד מוהר"ר דוד זללה"ה היילפרין שהיה אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד ור"מ דק"ק זסלב הצוואה נכתבה בזסלב ונפטר ונקבר בק"ק אוסטרהא בשנת תקכ"ה [1].

לאשר שאני רואה שבכל יום נתמעט כחי. והימים ידברו אשר זקנתי מהיות לאיש אמרתי לכתיב צוואה איך שיהי' הנהגה עם המעות שלי עפ"י חשבון שהיה עם בני הרבני מ"ה יצחק אייזיק סך.. מזה ליתן לזוגתי הרבנית סך.. והמותר עולה.. מזה שייכים לצדקה ארבעה אלפים זהובים בעד נשמתי תשעה מאות זהובים להלואה לק"ק מבראר מעות עולמות והפירות יהיו שייכים

בהגהות יש נוחלין ד' למד (דפוס סדליקאב) כותב „ודע שמדדתי ושערתי שיעור תשעה קבין והנה הם שלשה מדות שקוראין במלכות פולין טע"פ שכל אחד הוא ארבע קווארט ועוד ג' קווארט שקורין פינטא עכ"ל. וזה עולה ג"כ לט"ו קווארט. ולכן לא הבנתי מדוע צוה הג"מ ישראל להטיל ח"י קווארט במקום טית קבין? ואולי לרווחא דמילתא או אולי כיוון למספר ח"י.

המחבר המזכרת.

1) עיין בספרי סימן נ"ט כי הצוואה נדפסה פעם אחת בתבנית קטן 8" ובמספר מעט בשם „דרכי ציון" שם כתב הג"מ דוד מלבד הצוואה גם סדר השכבה ושם נדפס גם הצוואה מבנו החסיד מוהר"ר ישכר בעריש עם ליקוטי תורה ממנו וכעת כמעט שנאבדה מן העולם ואנכי בעמל רב השגתי אותה ולא העתקתי אך את הצוואה לבד.

ט"ז ז"ל ובפנקס הקהל שם נמצאה חתימתי כמה פעמים משנת תט"ו ומשנת תכ"א וכן משנת תל"א „נאם אפרים במוהר"ר שלום פרידמאן" ינתקיים חתימת מהגאון הט"ז ז"ל" והשערתי תאמר שה"ר שלום פרידמאן דנן הוא בנו של הרב ר' אפרים הזה שקרא אותו שלום פרידמאן על שם אביו.

(לסימן נ"ז)

העתק צוואת הג"מ ישראל ה"יף הייל פרין אבד"ק זסלאב ואב"ד דפה

ואלה הדברים אשר צוה הרב הגאון ר' ישראל חריף אבד"ק זסלב את בניו לפני מותו מות ישרים ונכתב בחנוכה תצ"א לפ"ק.

אמרו חכז"ל שוב יום אחד לפני מיתך. וכי אדם יודע וכו' ע"כ ראוי לכל אדם להזכיר ולהעלות לפניו יום המיתה ומכ"ש גברא כמוני אשר מעידי גברו עלי יסורין בגופי ועי"ז אי אפשר להוציא לפועל מחשבתי אשר עם לבבי. וע"ז ראוי לי לעשות מספד מר וקינה על איבוד ימי ושנותי ביסורין בגופי ואין בי כח להיות עמל בתורה ומצות כפי מחשבתי. ויהי רצון שיצטרף מחשבתי למעשה. הנני מאמין באמונה שלימה בה' אשר ברא שמים וארץ שהוא לבדו ואין עוד וברוך שם כבוד מלכותי. ואליי אני נושא את נפשי ונשמתי. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד יאם יעלה על מחשבתי ח"ו בעת פטירתי מחשבה אחרת [1]) היא בטל ומבוטל לית בה ממש רק הדברים שאני אומר ומודה עתה בלי שום אונס וסיבה הם שרירין וקיימין ומחשבות זרות בטילין. הנני מבקש מלימדי תורה שיעמדו עלי בעת פטירתי ויתנהגו חסדם עמי לאמר תהלים ופסוקים כמבואר בספר של"ה ולהתפלל עלי שיהי' פטירתי במיתה טובה. התכריכין הכל של פשתן שלא יהי' אפילו חוט אחד ממין אחר רק הטלית ראה ראיתי כי ימי ושנותי המה ביגון ואנחה וצערא דגופא תמיד כי החילשא מוסיף והולך בכל שנה וכוחי פוחת והולך וברוך ה' אשר יסר יסרני ולמית לא נתנני עד עתה. ובמסתרים תבכה נפשי ע"ז שהוא [שהם] יסורים שיש בהם ביטול תורה ומצות ואמרתי להעלות על הכתב כל דבר שעלתה לפני. ראשית דבר שאלתי ובקשתי מכל אליפי ראשי מנהיגי ויחידי סגילה הקהילה דפה זסלב שישמש בבתרי אחרי שיהי' אבד"ק וראש מתיבתא דפה ק"ק זסלב אחרי בני הרב הגדיל מו"ה דוד. אשר כבר נתמנה בכתב גלוי לכל והוא ת"ל ראוי למלאות מקימי. שחלילה להעלות על לבבם להמיר כבידי באחר כי מי יבוא אחר הדבר שכבר נעשה ונכון היא בעיני אלהים ואדם. והדין כן אם בני ראיי למלאות מקימי היא קודם. ומי שיעביר ע"ז ויאמר אלך בשרירות לבי כדרך בעתים הללו יבוא על ראשו וריבו כל מחלה וכל צרה. וכל הקללות שאמר משה מפי הגבורה ומפי עצמו יביא עליו כדין מסיג גבול רעהו ומזלזל בכבוד התורה. ומי שיהי' בעזרו יברכהו ה' בנפשו ובמאדו. בשעת דטהרה יתנו צדקה לעניים הגונים ח"י זהובים ובשעת נשיאת המטה מביתי והוצה שמינה זהובים. הטהרה יהי' דווקא ע"י אנשים טבילי יום ובחורף יהי' ע"י הטלה ח"י קווארט מים שהוא ט"ת קבים [2])

---

1) כאן רמז למה שכתב בקיצור של"ה ובשאר ספרי מוסר.

2) הט"ז בהלכות יוהכ"פ סימן תר"ז כתב שט"ת קבין הוא ט"ז קווארט פוליש וכן ראיתי

ספרים האלה על ספר „אבק סופרים" בשנת תס"ג „איר ישראל" תס"ב כ"ו אלול ח"ע נפתלי כ"ץ מפוזנן „אמתחת בנימין" „בגדי אהרן" ח"ע נפתלי הכהן מפ"פ דמיין „בית יהודא" תנ"ח נפתלי הכהן מפוזנן „בנין שלמה" תס"ח נפתלי הכהן מפ"פ דמיין.

(לסימן מ')

על דבר הנפלאות שפעל ועשה הג"מ נפתלי הכהן זללה"ה בעת שנשאו את מטת בנו הג"מ בצלאל לבית החיים סיפר לי דברי אמת דודי הישיש הרב המופלג בעל זכרון טוב ונאמן מאד בדבריו מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל מו"ץ דפה ששמע מפי איש ישיש תורני נאמן בדבריו והזקן ההוא שמע מפי איש זקן מאד שהוא היה אחד מהאנשים שנשאו על כתפיהם את מטת הג"מ בצלאל ז"ל לבית החיים. ידוע אשר בעירנו היה בית מקלט היעזוטים (עיין מבוא סימן ט"ז) וכמה מאות תלמידים (שיללער) למדו שם ובזמן ההוא לא היה שם דרך מהעיר לבית הקברות רק דרך בית מקלט היעזוטים והיה דרכם המקולקל של תלמידי בית המקלט במות אחד מן היהודים (אם לא נתנו היהודים נרות של שעוה אל בית המקלט עבור המת) בעת שנשאו את המטה דרך שם היו יוצאים השיללער סקלו באבנים עפרו בעפר על מטתו של המת מקללים ומבזים את היהודים שהלכו אחר המטה ומכים אותם והג"מ נפתלי צוה לבל יתנו נרות לבית המקלט אך בעת שהניחו את הג"מ בצלאל על המטה עשה הג"מ נפתלי (ידענו שהג"מ נפתלי היה בעל קבלה מעשיית) עיגול סביבי המטה וסביב האנשים אשר נשאו את המטה ויהי כאשר נשאו את המטה אצל בית המקלט (והשיללער אשר ידעו מפטירת הג"מ בצלאל עמדו הכן ואבנים ועפר בידם לזרוק על המטה ועל היהודים שהלכו אחר המטה) לא ראו השיללער מאומה לא חרץ איש מהם את לשונו ולא הרים את ידו ויהי לפלא.

(לסימן מ"א)

כה סיפר לי דודי הנ"ל כאשר הג"מ אברהם כהנא ברח מעירנו ובא פתאום עם כב"ב לעיר דובנא חרדו כל גדולי העיר ובאו לקבל את פניו ושאלו איתו אנה הוא נוסע? ויען הג"מ אברהם כהנא בחכמתו ויאמר: כתוב בתורה כאשר שאל המלאך את הגר שפחת שרי אי מזה באת? ואנה תלכי? ותאמר „מפני שרי גברתי אנכי בורחת" וקשה הלא המלאך שאל אותה שתי שאלות מאין-ולאן „אי מזה"? „ואנה?" והיא לא ענתה רק על שאלת מאין „מפני שרי". אבל האמת שהיא ענתה תשובה אחת שיש בה שתים „מפני שרי גברתי אנכי בורחת" כלומר ואם אני בורחת לא אדע אנה כידוע. יכן אם אני הוברחתי לברוח ממקומי מפני הדוכס לא אדע אנה אני בורח". ואז בקשו ממנו אלופי העיר דובנא שיקבל עליו את עטרת הרבנות בעיר דובנא ונשאר שם לאב"ד וישם מ"כ.

(לסימן נ')

ראיתי בספר אנשי שם להחכם הגדול מהר"ש באבער יחי' סימן פ"ג מביא „ה"ר אפרים ב"ר שלום פרידמאן דיין ומו"ץ חוץ לעיר (לבוב) בזמן הגאון בעל

לעורר לבבי ולהכיר הניסים הגדולים הנוראים והנפלאים אשר עשה עמנו השי"ת שמו הגדול בחסדיו וברחמנותו המרובים בעיר הזאת. און מען זאל מאכען איין זכרון גדול. לניסים הגדולים והנוראים וחסדים ורחמנית וואס האט מיט אונז גימל חסד גיוויעזען שלא נשמע ולא נראה נס נגלה ממש כזה מכמה וכמה מאית שנים. וזה נודע ששמו של הקב"ה ווערט מתגדל ומתקדש ומתרומם בכל העולמות אז ווען מיר ישראל מאכען איין זכרון לניסים שעשה עמנו און זענען מודים לשמוע.

לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל לעשות זכרון לדור אחרון ועל כל הבאים אחרינו זרעינו וזרע זרעינו וכל הדרים בעיר הזאת להיות הימים האלו נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה. וזאת עלה בסוד ישרים ועדה כבוד אלופי ראשי מנהיגי הקהלה שני צדי זקהלות ואלופי קהל קראסניגורא ומיזרטש קטן ואלופי הרבנים יושבי יעב"ץ בקלויז. ואלופי לומדי תורה ובראשם כבוד הרב המה"ג המפורסם מו"ה אשר צבי מגיד משרים דפה קהלתינו אז מיר מאכען איין זכר לניסים הגדולים אז מען זאל קובע זיין לחוק עולם להיות השני הימים האלו יום ששי לחודש תמוז ויום השביעי לחודש לא ימוש מפינו ומפי זרענו וכל הדרים בעיר הזאת לספר באזני בנינו ובני בנינו. און צו דער מאנין תמיד הניסים בכל שנה ושנה בימים האלו: וגם לקיים עלינו דברי זעקתם אשר זעקו בני ישראל והפילו תחנונים בקול גדול ובבכיה רבה אנשים ונשים וטף מן חמשה לחודש קודם הלילה עד בוקר יום השביעי אז ביום הששי לחודש תמוז זאל נסגר ווערען כל החניות. בהשכמה זאל מען ניט עפענען עד אשר יגמרו בכל בתי כנסיות כל חמשה ספרי תהלים און קיין שום מנין זאל ניט זיין באותו יום אפילו בוותיקין רק בבתי כנסיות הקבועים. און מען זאל [זיין] בתענית ביום הששי לחודש עד אחר שיתפללו תפלת מנחה גדולה טאר קיינער ניט טועם זיין חוץ מעוברת ומניקות. ומי שהוא חולה קצת או פחות מח"י יכול לפדות את עצמו מן התענית ליתן צדקה כפי נדבת לבו. ואחר שיר של יום יאמרו קפיטל קט"ז אהבתי כי ישמע וכו'. ולמחרתו ביום השביעי לחודש תמוז זאל נקבע ווערען לששון ולשמחה מען זאל מאכען סעודית כסעודות פורים. און מען זאל לובש זיין בגדי שבת ולא יאמרו תחנון און זאל אסור זיין בתענית אפילו יאהר צייט און מען זאל שוקען מתנות לאביונים כל זה קבלנו עלינו ועל זרעינו ועל כל הנלוים אלינו בעיר הזאת. און קיינער טאר ניט פורין גדר זיין מסדר הזה כל שנה ושנה בימים האלו הן מי שיהיה פה או אפילו יקבע דירתו בעיר אחרת. השם יתברך ברחמיו המרובים והגדולים אשר אין סוף ואין חקר זאל ווייטער מיט אונז ועם כלל ישראל טאן ניסים ונפלאות. להצילנו מכל גזירות רעות בכל פרשת העיבור יהיו צרכינו לפניו גליות למען דעת כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ויאמרו הכל ה' אלהי ישראל מלך יעננו ביום קראנו: כ"ד הבאים עדות לכבוד שמו יתברך היום יום ג' ראש חודש תמוז תקנ"ג לפ"ק.

הקטן אשר צבי בא"א מוהר"ר דוד מ"ץ ומ"מ דפה ק"ק איסטרהא הבירה יע"א.

(לסימן כ"א)

ברשימת קה"מ להח' ווינער מצאתי שהג"מ נפתלי הכהן הסכים עיד על

הוספה לסימן י"ח מן המבוא

העתקה „ממגילת תמוז"

מכתב פתוחי חותם קודש. מה שנעשה בששי ושבעה לחודש, הוא חודש תמוז שנת תקנ"ב לפ"ק כאחד מעשרה נסים שבמקדש. וניתן לקרות לפרסם ברבים לרומם ולגדל שמו יתברך.

אחינו בני ישראל שימו נא לבבכם לכל הדברים אשר ראו עיניכם. איין נס גדול ומפורסם ונסים נגלים ומפורסמים. וואס השי"ת שמו ברחמיו וחסדיו המרובים האט מיט אונז גיטאן בעיר הזו פה ק"ק איסטרהא מן יום חמשה לחודש תמוז כמה שעות קודם הלילה עד יום השביעי לחודש, שנת חמש מאות וחמישים ושתים לפ"ק. איז גיהערט גיווארין אזוי איין נס נגלה ממש וואס איז חוץ לדרך הטבע. עס איז גיפאלין בתוך העיר כמה וכמה מאות קאלין מלאים פילווער פון הארמאטעס הגדולים וואס איטליכי בעזונדער איז איר פעולה להפיל חומות ובנינים. חוץ פון קאלין קטנים וגם לפי הנשמע מראשי החיל של מסקויטער אז זייא האבין גיווארפין ג"כ באמבעס. און קיין שום קויל האט ניט גישאט נאר איש אחד איז נהרג בעו"ה שעמד אצל כותל בית הכנסת של המנוח המפורסם מו' שמואל ז"ל און דיא קאפ זיינע איז גיפלויגען על דלת עזרת נשים של בה"כ הנגיד המפורסם מו' יוסף יוזפא ז"ל. ובבית הכנסת הגדולה הקדושה דפה איז מלאה גיוועזען אנשים ונשים וטף בכל הבה"כ ובעזרה ובעזרת נשים ובכל העליות. וחיל המסקויטער האבען מכוון גיוועזען מיט זייערע הארמאטעס לבה"כ כי אמרו שהוא מקום מבצר לחיל פולין און דיא קוילין וואס האבען גיטראפען לכותל האט אייך ניט גישאט חוץ כמה וכמה קוילין גדולים שנפלו מן הצד און קיין שום קויל האט ניט אן גיצונדין זיך. ועוד כמה וכמה ניסים איז גיוועזען בימים האלו וואס ניט אזוי נגלה איז לעיני כל. און עס איז ידוע כל אשר עשה עמנו השי"ת שמו בחסדו הגדול אלו כל הימים דיי וכו' קאן מען ניט צו דער שרייבען. בפרט ביום השביעי לחדש תמוז האט השי"ת שמו מציל אונז גיוועזען מבעלי בחירה. כי לפי נימוסיהם במקום המלחמה זענען אנשי העיר לשלל ולביזה. גם עס איז אפ גילייגט גיווארען בייא חיל מסקויטער על יום השביעי אז זייא זאלען גיין שטורום אין שטאט אריין צו מאכען די שטאדט איין תל עולם דאס איז ידוע לכל וגם עשרים באמבעס גדולים וניראים זענען שוין גיוועזען מוכן להפיל להעיר בהשכמה. והשי"ת ברחמיו ובחסדיו המרובים האט אונז מציל גיוועזין ולא נפקד מאתנו איש רק אשה אחת שנהרגה על הגשר. ובדברי קדשו כתוב לאמר זכר עשה לנפלאותיו. דאס מיינט מען נפלאותיו של הקב"ה וואס נוגע לעצמו איז. ווען ער טוט ניסים ונפלאות לישראל איז דאס בודאי לזכרון עולם. ווארים מיר בני ישראל פאר געסען ניט צו דער מאנען זיינע ניסים אייביג. בכן איז בודאי החיוב על כל איש ישראל

הוספות

„נעניני לו ראשינו להכניסו לחבורה ק׳ ג״ח שיהי׳ כאחד מאתנו אך בזאת נאות „לו להראש הנ״ל שאחר החתונה ישמש את החבורה שתי שנים רצופים. ולראי׳ „באנו עה״ג ועה״ח היום יום ד׳ ז״ך כסלו תקל״ו״ ואח״כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים. בהקלפי משנת תקמ״ה „הראש מוהר״ר משה יקותיאל במוהר״ר לאזר״ בשנת תק״ן מצאתי חתימתו „משה יקותיאל בהמנוח מו״ה לאזר זצ״ל״ ור׳ משה יקותיאל היא אביו של הרבני הנגיד והקצין מוהר״ר אליעזר (והיה קוראין אותו ר׳ לאזי דער רייכיר) בינקיתי חיבר אותו אביו להח״ק כאשר מצאתי כתיב בפנקס (רכ״א) „היום נקרב לפנינו ה״ה הרבני מו״ה משה יקותיאל במוהר״ר „אליעזר ז״ל לקרב את בנו היניק כ״מ אליעזר שיח׳ השם יאריך ימיו שיזכה „לגדלו לתורה ולח׳ ולמ״ט וסילק עבורו מעות קדימה והרי מהיום כאחר מן „המניין ע״פ תיקון כל התקנות הנאמרים ולראי׳ באנו עה״ח יום ה׳ כ׳ מרחשון תקמ״ט״ ור׳ אליעזר היה מחשובי העיר ונכבדיה ומאלופי ראשי הגבאים ובשנת תר״ג נתמנה לגזבר נאמן בהח״ק חתימתו נמצאה הרבה פעמים בפנקס הח״ק „הק׳ אליעזר במ״ה משה יקותיאל זצ״ל״ ולפעמים חתם עצמו הק׳ אליעזר ליניקר״ ור׳ אליעזר היה מחותנו של הרב הגאון מוהר״ר יעקב הכהן רפאפורט כי בנו התורני מופלג הנגיד ר׳ מרדכי מארקיל היה חתנו של הג״מ יעקב הכהן רפאפורט אב״ד דפה. שנת פטירתו של ר׳ לאזר דנן לא ידעתי כי נמחקו שורות אחרונות ממצבתו וכפי הנראה נפטר בערך שנת תקמ״ח.

ואלה הדברים חרותים על מצבתו.

פ״נ

חכם ונבון
יקר רוח איש
תבונה מנהל עדת
ישורון באמונה. רב
ברכות שונה הלכות
המנוה הרבני המ־
פורסם מו״ה לאזר
בהרבני המפורסם
מ׳ יקותיאל ז״ל בין
הצדיקים אשר בארין
המה. . . . .

אברכך אלי צורי וגואלי. ארוממך אודה שמך כי עשית עמי פלא הביאתני עד הלום ועד הנה עזרוני רחמיך. כן תעזרני להשלים את ספרי זה כאשר עם לבבי ועד זקנה ושיבה אל תעזבני ושבתי בבית ה׳ לאורך ימים.

אוסטרהא כ״ד ימים לחודש טבת שנת מ׳ז׳כ׳ר׳ת׳ לפ״ק.

תם ולא נשלם.

וכמה אלפים רובל נאבדו ולא באי לידי גיביינא . עם בניו הגבירים תירנים והסידים הלא המה ר' משה ר' יודיל ר' חיים לנדא התחתן ובא בקישורים עם גבירים הסידים אנשי שם מפאר היחס והמעלה , בשנת תר"ם חלה ברגליו במחלת הרימטיזם יכל מזור ותרופה מהרופאים הגדולים לא היאיל לרפאותי . ובשנת תרס"ב נפטר בשם טוב . לדאבון לב כל מכיריו בכלל וביותר כל אנשי עיר זיטאמיר יכל הערים אשר סביבה אשר כולם התקבצו לבכות על מיתי וספדו עליו מספד מר ואין קץ להכבוד אשר חלקו לו . במעלה הקברים אשר להשיבי עיר זיטאמיר הצבו את קברו ועל מצבתו חרתי אלה הדברים :

פ"נ

איש תם וישר ירא אלקים מנעוריו
רודף צדקה וחסד . מכובד ואהוב לבריות
מבחר ימי עלומיו הקדיש לתורה ועבודת ה'
וגם עד עת פטירתו לא מש מאהלה של תורה
הר' מרדכי בר' יעקב שמואל הלוי
לבית לנדא
נין ונכד להרב הגאון הגדול
בעל הצל"ח ונודע ביהודא ז"ל
נולד בעיר אוסטרא ונפטר בעיר זיטאמיר
בשנת התרס"ב כ"א ימים לחדש שבט
הוא שנת נ"ד לימי חייו
ת'נ צ'ב'ה .

רעז.

הראש התורני מוהר"ר לאזר במהור"ר יקותיאל לינקער

מחשיבי העיר תורני חכם ונבון מנהל עדת ישירון ואחד מחשיבי אלופי הח"ק, בהתמנית שהיתה בשנת תקכ"ז מצאתי בין ראשי הגבאים „התורני מיהר"ר לאזר ב"מ יקותיאל" בהקלפי משנת תקל"ג „התורני המיפלא הראש מיהר"ר לאזר" בשנת תקל"ו בין ראשי הגבאים „האלוף הראש מיהר"ר לאזר במו"ה יקותיאל" וכן מצאתי אותו במשך כמה שנים שפרנס את הח"ק יחד עם הרב המופלג ר' שמואל ר' יקירם . ובנו של ר' לאזר הוא הרבני הנגיד מוהר"ר משה יקותיאל נתחבר להח"ק בבחריתו ככתוב על ספר פנקס השני (קע"ב) „ה"ה „התורני המופלא הראש מו"ה לאזר במו"ה יקותיאל התפלל לפנינו אליפי גבאים „דחבירה ג"ה הח"מ בעד בני הבחיר חשוב כמ' משה יקותיאל להיות חיבת „הקודש מבשרתי לקרבי אל הקידש להיות כא' מן המנוין בחבירה ז' לזאת

ביום ירדנו
בנפל עטרת ראשנו
את אבינו אבדנו
מורנו ומאורנו
הוא יגע בתורה לילה
וכל הימים
נפשו שפלה
ולבו תמים
מוהר״ר אריה ליבוש בר׳ אברהם יצחק ביבער
ויחי ימי ׳ח׳כ׳ם ושנות חיי״ם ונפטר בשם טוב
ואו טבת שנת כבו ׳ה׳נ׳ר׳ת לפ״ג ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

רעו.

תולדה במקום אבות

הנגיד המפורסם מופלג בתורה ובחסידות
מוהר״ר מרדכי סג״ל לנדא מתושבי זיטאמיר [1].

נולד בעירנו לאביו הנגיד ותורני מופלג מוהר״ר יעקב שמואל הלוי לנדא ז״ל חוטר מגזע הגאון הגדול רבי רבי שמואלקא ז״ק ז״ל אב״ד ור״מ פה (י״ח) ונצר משרשי הגאון הגדול בעל המצל״ח ונודע ביהודא ז״ל ונכדו של ר׳ יודיל ר׳ שמעלקים (לעיל רנ״ג) והנגיד ר׳ מרדכי זכור אני אשר עוד בנערותו יצא לו שם למתמיד גדול והצטיין בכשרונותיו בתלמוד ופוסקים. בן שש עשרה שנה בא בברית הנשואין עם בתו יחידתו של הגביר המפורסם ר׳ ברוך סקאמיראווסקי מזיטאמיר אשר ביקש חתן טוב לבתו מופלג בתלמוד כמנהג הימים ההם אשר התורה היתה חביבה מאד על העשירים בכבודה התומרו ופזרו כספם למען קחת חתן טוב בעל כשרונות בתלמוד ובעל מעשים טובים. עד שנת שלשים לימי חייו ישב ר׳ מרדכי על שלחן חותנו הגביר וארוחתו ארוחת כבוד ניתן לו והוא ישב על התורה ונתגדל בדרכי החסידות לא שלח ידו במסחר וכמעט לא פסק פומי׳ מגירסא ויצא לו שם טוב בכל עיר זיטאמיר וסביבותיה. אח״כ פתח לו בית מסחר גדול ממאניפאקטורי גם יער גדול קנה לו יחד עם בניו הגבירים. אך גם בעת אשר עסק במסחריו לא מש מאהלה של תורה ירדף צדקה וחסד ומלבד שמו אשר קנה לו תהלה בתורה ובחסידות נתגדל שמו גם במסחריו כי הצטיין עצמו ביושר ואמונה וכל ימיו לא רצה למסור לבתי ערכאות את שטרותיו שהיו לו על הקונים שלקחו בהקפה בבית מסחרו ועלו לכמה עשרות אלפים רו״כ

---

1) למען רעי זה אשר בנעורנו למדנו יחד בהקלויז הגדולה דפה וזכה לשם טוב אמתי להציב לו יד ושם בהמזכרת שלי למען יזכר עולם ינון שמו בין גדולי עירנו אבותיו הקדושים.

חיל מרת שרהביילא ז"ל ו) והיתה היא נישאת ונותנת והוא ישב יומם ולילה ושקד על התורה. אצלו נתקיים מאמר חכז"ל „כל העיסק בתורה נכסיו מצליחין" כי עין בעין ראו אשר ההצלחה לותה אותו בכל אשר פנה. ויהי ברכת ה' בכל אשר לו וכל אשר עשתה אמי ה' הצליח בידה. הוא בעצמו למד עם בניו גכדיו וחתניו בהקלויז הגדולה. דרך לימודו היה בעיון גדול ובסברא ישרה והעמיק מאד בדברי הגמרא רש"י ותוספות. זכורני בעת אשר למד עמי. כל כך הסביר לי דברי הגמ' רש"י ותוספות עד אשר הבליט לי כמעט את דברי המהרש"א ז"ל ואח"כ באשר פתח לפני את ספר המהרש"א מעצמי עמדתי כמעט על דברי המהרש"א ז"ל. בעת אשר ישב ולמד שם כל מעיניו ראשו ורובו בלימודו וממש לא ראה ולא ידע מכל הנעשה סביבו. כמה פעמים ראיתי בעת שלמד עמי באו אנשים לדבר עמו ויען כי לא הרהיבו בנפשם לבטל אותו מלימודו עמדו לפניו והמתינו והוא לא ראה ולא ידע עד אשר הפסיק את לימודו. תפלתו היתה זכה התפלל מלה במלה בדקדוק התיבות זהיר וזריז במצות ומעולם לא רצה ליהנות מכבוד תורתו ולא התנהג עצמו ברבנות שפל ברך מאד אהב את האמת ושנא את השקר לא נשא פני איש ולאדם לא חנף כפיו כן לבו. ואם כי כמה פעמים שמעתי ממנו שהעריץ והקדיש את הבעש"ט ותלמידיו ז"ל. אבל לא לבו הלך אחר דרך חסידי זמניו ולא אמר בפיו קדוש לכל אשר אמרו הם קדוש. לכן הרעימו עליו החסידים רעם ובסתר שפכו עליו כל חמתם. אבל בפניו אין פוצה פה ומצפצף כי הרדו ורעדו מפני כבוד תורתו. יותר מחמשים שנה נשאה אותו ההצלחה על כנפיה ובמשך הזמן האסיף לו ספרים יקרים יקירי המציאות הרבה אשר עלו לו יותר משני אלפים שקלי כסף כי מרוב חבתו לספרים שילם תמיד בכסף מלא וכמה שאמר לו המוכר ספרים לא גרע מאומה. אך בשנת תרמ"ט כאשר נשרפה עירנו עלה כל הונו ורכושי הבית עם החנויות וכל הסחורה בלהבת אש אבל לזה לא שם את לבו רק על ספריו היקרים שהיו לברות לשיני הלהבה דאג מאד והתאבל עליהם עד יום פטירתו ולא אגזם אם אומר אשר דאגתו לספריו קצרה את ימיו ובחורף שנת תר"ן שבק לן חיים ועלה בשם טוב השמים. ויותר דרכיו ותרומות מדותיו הנעימות וכל אשר עבר עליו עד יום פטירתו הלא הם כתובים אצלי על קונטרס „תפארת בנים" אשר כתבתי בזים שלשים לפטירתו, אם יעזרני השם אוציא אותו לאור לתפארת בניו ויוצאי ירכו. וכאן למען לזכר עולם ינון שמו בין גדולי עירנו. הנני מעתיק את אשר כתבתי על מצבתו:

פה ינוח

א'ר'י י'קר ה'רוה

א'ו'י ר'ב י'גון ה'גיענו

ואנחה

ל'בנו י'היל ב'קרבנו

ו'נפשנו ש'חה

ו) אמי מרת שרה ביילא ז"ל היתה בת התורני מוהר"ר אהרן שו"ב דפה הוטר מגזע הגאון בעל „תוספות שבת" זללה"ה.

החילים דפה גם על בית התלמיד תורה שם כל מעינו והשגחתו לטובה משך את בני עניים אחריו ומקרב אותם לתורה. ויותר שהיה בעל מדות חמידות היה תורני מופלג ובקי מופלא בספרים הרבה היא בעצמו היה ספר יוחסין כי היה מגיד בעל פה סדר שלשלת היוחסין מכמה משפחות גדולות במשך כמה מאות שנים והשאיר אחריו „ספר היוחסין" יקר מאד וכפי ששמעתי נמצא הוא ביד בני מי יתן ויתעורר להוציאו לאור למען להניח ברכת החיים והמתים עליו. והרב ר' יהודא ליבוש לנרא היא בני של הרב הגביר המופלג מוהר"ר סענדיר לנרא ז"ל ותתני של הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר מאיר הכהן ויסמאן ז"ל (רס"ה) אבידה גדולה אבדה עירנו במותו כל עדת העיר בכו ויתאבלו ומספד גדול ספדו עליו. במעלה הקברים אשר למשפחת ויסמאן חצבו את קברו ואבן גדולה הקימו עליו והיא אמריה תאמר:

פ"נ

איש י'רא ה' ו'חובב ד'ת א'ש
ל'כן י'ודוהו ב'ישראל ו'יהללו ש'מו
כי טוב לשמים ולבריות. מרחם
עניים בנדבת לבו ובדבריו
הנעימים. ומקרב בניהם לת"ת
גם על בית ביקור חולים שם
עיניו ולבו כל הימים ה"ה הרב
הגביר המופלג בתורה ובמ"ט
כליל היחש והמעלה מו"ה
יהודא ליבוש בהרב
הגביר המופלג ר' סענדיר לנרא
זצ"ל נפטר בעש"ק י"ט אדר ב'
הרמ"ט ת'נ'צ'ב'ה.

ערה:

בן יכבד אב

הרבני המופלג בתורה וביראה הנגיד מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל ביבער.

משרידי הלומדים אשר בקלויז הגדולה דפה שקדן גדול בתורה בנערותו למד אצל הדיין המופלג מוהר"ר גבריאל ז"ל (עיין לעיל רנ"ה) ואח"כ כאשר נלקח ר' גבריאל אחר כביר ונתקבל למו"צ בק"ק זיטאמיר למד בעצמו בהקלויז הגדולה ובעודו רך בשנים יצא שמו לתהלה בעירנו. אח"כ נשא את אמו אשת

עירני עיניהם בהרב ר' מרדכי זאב והעתירו עליו דבריהם להושיבו על כסא הרבנית פה אבל היא לא רצה להשתמש בכתר תורתו לקבל עליו עול משא הציבור ולא שמע אליהם לבטל עצמו מלימידו היקר בעיניו מכל מחמדי תבל. והוא בנו של הרב הגביר המופלג הישיש מיהר"ר צבי הירש הכהן זוסמאן (רס"ח) בהרב הגביר האדיר בנש"ק מיהר"ר שלמה זלמן הכהן (רל"ז) ור' מרדכי זאב היה בזיווג ראשון חתנו של הרב הגביר הגאון ר' אהרן לוריא ממינסק ז"ל ובזיווג שני נשא את נכדת הגביר הנכבד ר' מרדכי קלמן היילפירסאן מזסלב.

ב. בשנת תרו"אי נתחבר הרב ר' מרדכי זאב להח"ק ונכתב על פנקס הה"ק (ד' רנ"ד) „נגש לפנינו ה"ה האברך המופלג הגביר המפורסם מו"ה מרדכי זאב בן הגביר המפורסם מו"ה צבי הירש הכהן זוסמאן ואחר אשר קיבל עליו לקיים כפי התקנה וסילק .... ע"כ אנחנו אלופי ראשי החבורה ויחידי סגולה דחבורה הנ"ל הסכמנו .... אשר ר' מרדכי זאב הנ"ל הרי הוא מהיום כאחד מאתנו יום ה' ה' אלול תר"ו פה אוסטרהא" ובראש החתימים בא הגאון ר' יעקב הכהן רפאפירט ז"ל. בשנת תרמ"ה נתבקש הרב ר' מרדכי זאב לישיבה של מעלה ומצבתו העומדת בין מצבות גדולי משפחתו תספר בשבחו והיא אמריה תאמר:

כתר פ"נ כהונה
יום ד' ז' אייר תרמ"ה
מ'ופלג ומפורסם בתורתו
ר'בי תורתו ומדת ענותו
ד'רכי שקידתו בעבודתו
כ'ולם לש"ש היתה כוונתו
י'ודע הלכתא וספרא וספרי
ז'ה חלק אדם גדול בתורה
א'שר לא מש מתוך אהלה
ב'ה בלה כל ימיו ושנותיו
מו"ה מרדכי זאב בהרב הגבי
ר' צבי הכהן ת'נ'צ'ב'ה.

רעד.

הרב הגביר מופלג בתורה ובמעשים טובים מוהר"ר יהודא ליבוש לנדא.

איש חמודות במלוא מובן המלה. מפורסם לשבח ותהלה. כליל היחש והמעלה חוטר מגזע משפחת האלברשטאט ושאר משפחות גדולות מפורסמות אדירי התבל ומעלת האבות לבנים ניסעת רוחו יקרה ונפשו ישרה לבו לב טהור סמל החסד והחמלה וההנינה טוב לשמים ולבריות עשה צדקה וחסד פקח עיניו על עניים ודלים כל ימיו. שש לעשות צדק. ברוח נדיבה וחמלה נהל את בית

זוסמאן (יחי') ו) . ד) יבנו הרביעי הוא הרב הגביר כמה"ר משה הכהן זוסמאן הי"ו.

ג. הרב הג' ר' אבא צבי הכהן נתחבר להח"ק בשנת תרי"א ונכתב בפנקס הח"ק „הן היום ניגש לפניני האברך המופלג הגביר ומפירסם מיהר"ר אבא צבי הירש בן הרב הגביר המפירסם לרבים מיהר"ר מאיר הכהן זיסמאן ני"ו ורוצה לגשת אל הקידש חבירה קדישא ג"ח של אמת היא ובניו שיחיו ואחר שסילק כפי התקנה אשר מאז ומקדם ע"ב עלה בהסכמות שלחן מלא אשר מהיום והלאה הרי היא ובניו כאחד מאתני החבירה . . . יום ב' י"ט סיון תרי"א" ובראש החתומים בא הגאון מיהר"ר יעקב הכהן רפאפירט ז"ל . ויחי הרב ר' אבא צבי הכהן חיים מאישרים ובשנת תרמ"ד נפטר בשם טיב נשמתו עלתה שמים צרורה בצרור החיים ונקבר במעלה הקברים אשר למשפחתו .

ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אמריה לאמר :

כתר פ"נ כהונה
בש"ק כ"ג אלול
שנת תרמ"ד לפ"ק
הרב הנכבד וגדול ליהודים
עמית בתורה ומסובל ביראה
פאר החכמים עטרת ישורון
אביר הגבירים צדקת
פזרונו רב בישראל פקח
עיניו על עניים ודלים
מגזע ישישים קדושים
וטהורים מו"ה אבא
צבי בהרב המפורסם
מו"ה מאיר הכהן
ת'נ'צ'ב'ה .

רעג.

הרב הגביר חריף ומופלג גדול בתורה מוהר"ר מרדכי זאב הכהן זיסמאן.

א. מהולל משובח ומפואר בפי כל אנשי עירנו חריף ושנון מופלג גדול בתורה ירא יחרד למצות סוחר נכבד חוכר קרקעות ושאר מסחרים אבל כל מסחריו מסר ליד עושי דברו והוא ישב כל ימיו ולמד יומם ולילה . לא פסק פומי' מגירסא שבלו חד ושנון בקי נפלא בש"ס ופוסקים והיה לו ספרים יקרים הרבה. באשר נסתלק הרב הגאון מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד נתני אלופי

ו) גם הוא עזב את התהלך טרם זמנו.

מרת יוכבד ז"ל [1]) בנים יקרים גבירים מופלגים הולכי בעקבות אבותיהם הקדושים שומרי תורה נוצרי דת שוחרי מדע. ובנות גבירות כבודות רבות ועניגות צנועות מפורסמות והתחתן את בניו ובנותיו עם גדולי ישראל גבירים מפורסמים ראשי היחס רמי המעלה.

ואלה המה בניו גבירים נכבדים:

א) בנו הרב הגביר המפורסם כמה"ר שלום הכהן יחי' חתנא דבי נשיאה הרב הגביר המופלג המפורסם בתורה יחכמה ירא וחרד ענף עץ אבות מגזע תפארה שלשלת היוחסין מוהר"ר משה המפורסם בשם ר' משה'לי בערינשטיין.

ב) הוא הרב הגביר המופלג חכם מהולל יקר רוח איש תבונות כמה"ר מאיר הכהן יחי' חתן הרב הגביר המפואר בעדי התורה והחכמה נדיב ושוע המפורסם מוהר"ר יעקב ממשפחה המפורסמת בתבל משפחת עטינגיר המפורסם בשם ר' יעקלי עטינגיר מעיר הומין.

ג) הוא הרב הגביר האברך איש חמודות מוהר"ר משה אהרן הכהן זוסמאן יחי' והוא חתן הרב הגביר שלשלת היוחסין מובחר בנימוסין המופלא ומפורסם ביראתו וצדקתו מוהר"ר נתן הלוי הורוויץ נכד הגאון רשכבה"ג מוהר"ר יעקב יוקיל הלוי הורוויץ מגלוגא ואח"כ אב"ד בקהלות אה"ו זצוקללה"ה.

ואלה המה חתניו הנכבדים לוקחי בנותיו של הרה"ג מוהר"ר אפרים זלמן הכהן.

א) הוא הרב הגביר המופלג בתורה וביראה הולך תמים מוהר"ר שלמה יחי' איטינגא בנו של הרב הגאון הגדול פאר הדור נשיא הלוים ונשיא ארץ הקדושה מוהר"ר יצחק אהרן הלוי איטינגא אב"ד ור"מ בק"ק לבוב זללה"ה בעוה"מ ספר „שו"ת מהרי"א" ור' שלמה הוא בעלה של הגבירה הצנועה במעשיה הכבודה עטרת בעלה מרת סימא תחי'.

ב) הוא הרב הגביר כליל תפארת החכמה איש חמודות בנועם המדות אהוב ונוח לבריות משכיל דורש אלקים ונשיא הוא „בהתלמוד תורה" דפה כמהר"ר יצחק קלמן שליט"א בנו של הרב הגביר החסיד חריף ושנון מופלג בתורה ובמדות מוהר"ר יעקב משולם זללה"ה ממשפחת פרענקיל-תאומים מעיר הגדולה הומין והיא בעלה של הגבירה הצדקנית הכבודה הרכה והענוגה אין קץ למעשיה הטובים סמל הצדקה והחסד מכספה בנתה כמו רמים את בית התלמוד תורה דפה בנין מפואר מאד מרת ביילא מנשים באוהל תבורך [2].

ב) בנו השני של הרב הגביר מוהר"ר אבא צבי הכהן היא הרב הגביר החסיד המופלג מוהר"ר חיים מרדכי הכהן זוסמאן זללה"ה אשר תולדתו כתבתי לעיל (רע"א).

ג) ויבדלו לחיים בנו השלישי הרב הגביר כמה"ר יעקב יהושע הכהן

---

1) היא היתה בתה של הגבירה הצנועה המפורסמת מרת פייגא ז"ל (בת הרב הגביר מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן ז"ל) אשת הרב הגביר מוהר"ר שלום לוריא בן הרב הגאון הגביר המפורסם מוהר"ר אהרן לוריא זללה"ה ממינסק ועיין לעיל (רס"ה) ונוסח מצבתה העתקתי בסוף הספר.

2) אהה! לשבר כי בא' פתאום חשך השמש טרם צהרים ונקטפה הבת יקרה הזאת רכה בשנים ביום י"ב ניסן תרס"ג לדאבון לב כל בני העיר אשר ספדו עליה מספד מר ויתאבלו אבל יחיד. אין לתאר את הכבוד הגדול אשר חלקו לה כל בני העיר בכלל וביותר כל חבירי „התלמוד תורה" אשר אבידה גדולה אבדו במותה ואנכי הכותב הצבתי לה מזכרת תפארת בספרי „ילקוט מנחם" ונוסח מצבתה אשר הרתתי העתקתי בסוף הספר.

מוכתר במעלות מאליפות
אהוב לשמים ונוח לבריות
מו"ה חיים מרדכי בהרב מו-
-ר' אבא צבי הכהן נכד רבינו
ב"ה פ"פ ובעל הפלאה ונכד
הגאון מו"ה אפרים זלמן
מרגליות מבראד
ת'נ'צ'ב'ה.

ערב.

הרב הגביר המפורסם, השר והטפסר נדיב ושוע מוהר"ר אבא צבי הכהן ווסמאן

א. נכבד וגדול ליהודים מפורסם בישרון חכם מחוכם בתהליכות מסחריו אשר פרצי ירבו מאד, עושה צדקות ופועל מישרים טוב ומיטיב לכל דורש טובתו גם על הקהלה פקח עיניו ובעת צר היה תמיד לאחי-עזר ואחי סומך בכספו ובעצתו עצת חכם. גם הוא הלך בדרך אבותיו הקדושים דרך התורה והמצוה פקח עיניו על עניים ודלים נזר הגבירים פאר עירנו ועטרת עמנו. והוא בני של הרב הגביר האדיר המופלג בתורה ויראה מוהר"ר מאיר הכהן ווסמאן ז"ל (רס"ה).

ב. הרב הגביר ר' אבא הכהן ווסמאן היה חתני של הרב הגאון והחסיד בנש"ק מוהר"ר יעקב יהושע הלוי הורוויץ זללה"ה אבד"ק ואלאזין עיין לעיל. שלקח את בתו הגבירה המפורסמת אשה יראת ה' הצנועה במעשה והמפורסמת בצדקתה האם אשר בצדק נתיסנה כפה תפריש לעניים ודלים לא תיעף ולא תיגע מלעשות חסד. כמעט כל היום יושבת ומחלקת צדקה לכל הפושט יד. בלבה קנני החמלה והחנינה אמת ואמונה אין קץ לתפארת מעשיה היד קדושת אבותיה חופפת עליה וכל רואיה יכירו כי היא מזרע ברך ה' מרת דבורה מנב"ת 1) והוליד עמה בנים גבירים מפורסמים הולכי תמים אדירי העושר שרים ופרתמים, ואלה הם:

א) הוא הבן יקיר לו הרב הגביר המופלג בתורה וביראת ה' טהורה החריף והשנון 2) יקר רוח נדיבה שש ועושה צדק פאר ועטרה לעמו נזר לבני עירנו מוהר"ר אפרים זלמן הכהן ווסמאן הי"ו ועיר ינוב בשיבה. אשר גם הוא הוליד מאשתו הגבירה המפורסמת אשה חכמה וצדקנית מהוללה במעשיה הטובים

1) הדברים האלה כתבתי בעוד זרח שמש צדקתה על שמי עירנו וכל עניי העיר הלכו לאור נוגה פורנה. אך בשנת תרנ"ה ביום ד' בחודש וביום שמת אהרן הכהן הלכה למנוחות ואת העניים עזבה לאנחות כי התאבלו אבל מר על פטירתה אין קץ להכבוד אשר הלכו לה כל בני עירנו. את נוסח מצבתה אשר כתבתי העתקתי בסוף הספר עיי"ש.

2) בספר „ליקוטי צבי" למר הודו אחי אמו הרב המאוה"ג החריף מוהר"ר צבי הירש הלוי הורוויץ ז"ל הובא מה שהודיש הרב ר' אפרים זלמן הכהן יחי' בג"מ בימי הרפו.

רעא.

הרב הגביר הסיד ועניו מופלג בתורה מוהר"ר חיים מרדכי הכהן זוסמאן.

א. איש ירא אלקים וחרד למצותיו גבר ענותן אהוב לשמים ונוח לבריות בעל לב טוב ורוח נדיבה צדקת פזרונו רבה מאד חריף ומופלג גדול בתורה פרש עצמו מהבלי עולם ואך תורת ה' היתה שעשועיו יום ולילה. התנהג עצמו בחסידות ואם בגלוי לא רצה למרות עיני אביו ובני משפחתו אשר לא לבם הלך אחר דרך החסידים. אבל בסתר נתן ידו לצדיקי זמני המפורסמים והאצל האציל מכספו לכולם. בכל שנה שלח איש עתי להרב הצדיק המפורסם מוהר"ר אהרן מטשערנאביל זצוקללה"ה להעלות זכרונו לפניו ביום הזכרון. ואחר פטירת הצדיק מטשערנאביל נסע בעצמו כמה פעמים להרב הצדיק המפורסם המגיד מטריסק זצוקללה"ה והמגיד קבלו באהבה וחלק לו כבוד תלמיד חכם. הוא היה זהיר וזריז וחפץ במצות מאד בכל יום ויום טבל עצמו במי מקוה ואם כי גבר חלוש ואסטינס היה והרופאים הזהירו אותו לבל ילך לבית המים ובפרט בזמן החורף אבל הוא לא שמע אליהם לבטל את הטבילה אפילו יום אחד ויען כי ירא מבני ביתו אשר לא נתנוהו לילך לבית הטבילה היה לו איש מיוחד אשר בכל יום באשמורת הבוקר בא לפני חלונו והקיצו משינתו יהוא בעד החלון יצא אליו וילכו שניהם לבית הטבילה. תפלתו היתה בהתלהבות ביראה ופחד כמעט כל היום עבר עליו אך בתפלה ובתורה ואך לפנות היום טעם מעט או אכל סעודתו ואח"כ חזר ללימודו עד חצות הלילה והוא בני של הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר אבא צבי הכהן זוסמאן ז"ל (עיין אח"ז) וחתנו של דודו הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן ז"ל כאשר כתבתי לעיל.

ב. הרב החסיד ר' חיים מרדכי הכהן נפטר בדמי ימיו וימת על פני אביו אשר התאבל עליו עד יום מותו יחד עם כל בני משפחתו והשאיר אחריו שלשה בנים ובת אחת. א) הוא הרב הגביר המופלג בתורה ובמדות נעימות כמוה"ר יהושע והוא חתן הרב הגאון פאר הדור נשיא הלוים מוהר"ר יצחק אהרן איטינגא זללה"ה אב"ד דק"ק לבוב בעהמ"ח שו"ת מהרי"א. ב) בנו הרב הגביר כמה"ר שמעלקא. ג) בנו הגביר כמ"ר נחום. ובתו היא אשת הגביר מו"ה מרדכי למשפחת עטינגער. בשנת תרמ"א נפטר הרב ר' חיים מרדכי הכהן ועלה השמים וגופו הטהור ספון וטמון במעלה הקברים אשר למשפחתו ומצבתו תביע את שבחו לאמר:

כתר פ"נ כהונה

הגביר

ביום ב' טו"ב

אייר שנת תרמ"א לפ"ק

הרב החריף המפורסם

איש חמודות ירא את

ה' באמת רודף צדקה וחסד

א) היא הבן יקיר הרב הגביר המפורסם פאר יעטרה כמה"ר אפרים פישיל הכהן זוסמאן אשר בבתי חרשת למלאכת כלי הפערציליי שיסד בפלך וואהלין קנה לו שם עילם כי בבתי חרשת שלו ימצאו רבים מבני עמני מקיר נאמן למחיתם ומפרי יגיעת כפיהם ועמל ידיהם ישבעו לחם ופרנסתם בריווח. יהי זכרו ברוך והוא התן הרב הגביר המופלג מיהר"ר שואל רוקח שהיא חתן הרב המאה"ג הצדיק מוהר"ר ירחמיאל הלוי ז"ל הורוויץ בהרב הג"מ שמעלקא הלוי הורוויץ בהרב הגאון החסיד בעל „לחמי תודה" הנ"ל והרב הג"מ ירחמיאל הלוי הירוויץ היה התן הרב הגביר המופלג החכם מוהר"ר יוסף צבי מיזים ז"ל מלביב הנזכר לעיל (רל"ז). ואלה המה חתניו הגבירים המופלגים:

א) הרב הגביר המופלג כמה"ר שמעלקא רוקח בן הרב הגביר מיהר"ר שואל רוקח הנ"ל והוא בעלה של בתי הגבירה הכבודה מרת סימא.

ב) הרב הגביר החסיד המופלג מיהר"ר חיים מרדכי הכהן זיסמאן זלה"ה אשר תולדתו כתבתי אחר סימן זה והיא היה בעלה של בתו הצנועה יהכבידה מרת יוכבד.

ג.) הרב הגביר כמה"ר אליעזר לנדא בהרב הגביר המופלג מיהר"ר משה לנדא בהרב הגאון המפורסם מיהר"ר אליעזר לנדא ז"ל אב"ד דק"ק בראדי בעהמ"ח ספר „יד המלך" על הרמב"ם והגהות הש"ס והוא בעלה של בתי הגבירה הכבודה מרת שרה.

ג. הרב הגביר מוהר"ר שלמה זלמן נתחכר להח"ק דפה בשנת תר"ואו יום ה' חמשה ימים לחודש אלול ככתוב על הפנקס (ד' רנ"ד). ויחי הרב ר' שלמה זלמן חיים של עושר וכבור נתגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב לשמים עלתה נשמתו וגופו שב לאדמתו ונקבר במעלה הקברים אשר למשפחתי הרמה. על קברו הציבו אבן גדולה למצבה והיא תקרא אמריה לספר חין ערכו:

בתר פ"נ בהונה
יום ג' ט' אדר ראשון
שנת תרמ"א לפ"ק
הרב הנכבד וגדול
ליהודים עמית בתורה
ומסובל ביראה פאר
ההכמים עטרת ישורון
אביר הגבירים צדקת
פזרונו רב בישראל
פקח עיניו על עניים ודלים
מגזע ישישים קדושים
וטהורים מו"ה שלמה
זלמן בהרב המפורסם
מו"ה מאיר הכהן ת'נ'צ'ב'ה.

פ״נ
ש״ק י״ד סיון
שנת תרל״ד לפ״ק
הנגיד המפורסם איש
ישר ונכבד בעל תורה
ויראת שמים פזר
נתן לאביונים צדקתו
עומדת לעד מוהר״ר
שמואל בהרב הגביר
המפורסם מוהר״ר
שלמה זלמן הכהן
ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

ריש עיין.

הרב הגביר המפורסם הרוזן והטפסר נדיב ושוע
מוהר״ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן.

א. נכבד וגדול ליהודים איש טיב ומיטיב צדקת פזרונו נידע בעירנו פקח עיניו על עניים ודלים חכם מופלא נזר הגבירים גם הוא הלך בדרך אשר סללו אבותיו הקדושים דרך התורה והמצוה ירא אלהים עשה צדקה וחסד והוא בנו של הרב הגביר המופלג בתורה וביראה מפורסם בתבל מוהר״ר מאיר הכהן ז״ל זוסמאן (רמ״ה) וחתנו של הרב הגאון המאה״ג צדיק וחסיד בנש״ק מוהר״ר יעקב יהושע הלוי הורוויץ זללה״ה אב״ד דק״ק זאלאזיץ בגאליצין בן הרב הגאון החריף הסיד ועניו המפורסם בתבל מוהר״ר צבי הירש הלוי זצללה״ה אבד״ק פ״פ ד״מ בעל „מחנה לוי״ „ולחמי תודה״ בהגאון הקדוש החסיד רשכבה״ג מוהר״ר פנחס הלוי הורוויץ זצוקללה״ה בעל הפלאה „והמקנה״ בהגאון קדוש עליון החסיד המפורסם מוהר״ר צבי הירש הלוי אב״ד דק״ק טשארטקאב זצוקללה״ה ולמעלה בקודם קדשים עד הגאון הקדוש איש אלקים מוהר״ר פנחס הלוי הורוויץ ז״ל גיסו של הרמ״א ז״ל ונזכר בספר הקדוש של״ה והרב הג״מ יעקב יהושע הלוי הורוויץ היה חתן הגאון פאר הדור והדרו מאיר הגולה מוהר״ר אפרים זלמן מרגליות מבראדי זללה״ה ור׳ יעקב יהושע שקיל וטרי עם חותנו בהלכה ותשובותיו הובאו „בית אפרים״ למר חותנו הגאון ז״ל.

ב. הרב הגביר מוהר״ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן הוליד עם בת הג״מ יעקב יהושע הלוי הורוויץ היא הגבירה הצדקנית המפורסמת במעשיה הטיבים יראת ה׳ מרת דרייזיל ז״ל. בן אחד ושלש בנות אשר התחתן עמהם ובא בקישורים עם גדולי הדור אדירי היחש והעושר מתפארת רמי המעלה.

למר דידי הגאון הנ"ל 1).

ב. הרב הג' מיהר"ר צבי הירש הכהן היה חתן דודו הרב הג' חריף ומופלג גדיל בתורה מיהר"ר אברהם מייזליש ז"ל חתן הרב הגביר המפירסם בנש"ק מיהר"ר אבאלי הכהן ז"ל כאשר כתבתי לעיל (רל"ו) ועם בתו הוליד ר' צבי הירש את הבן יקיר לו הרב הגביר החריף והשנון מפירסם לשם מיהר"ר מרדכי זאב הכהן זיסמאן אשר למעני כתבתי פרק בפני עצמי והרב ר' צבי הירש הכהן האריך ימים והפליג בזקנה גדל בשם טיב ונפטר בשם טיב זקן ושבע ימים וצבי תפארת שמו הטיב ומעשיו הטיבים חרות על מצבתו העומדת בין מצבית גדולי משפחתו. והיא תביע אמריה לאמר:

פ"נ

צבי תפארת פאר היחש
והמעולה בישישים חכמה
והנינה תורה וגדולה יום יום
השכים והעריב לבית
התפלה. הרב הג' מו"ה
צבי הירש זכרו יבורך בהרב
הגביר המפורסם מו"ה ר'
שלמה זלמן הכהן זללה"ה
שמים עלה ביום ד' י"ב אדר
ראשון תרל"ב ת'נ'צ'ב'ה'.

רסט.

הרב הגביר המפירסם מוהר"ר שמואל הכהן זוסמאן.

גביר מפירסם בעל תורה ויראת שמים הלך בדרך אבותיו הקדושים איש ישר מאד פזר נתן לאביונים והוא בנו של הרב הגביר המפירסם מיהר"ר שלמה זלמן הכהן (רל"ז) וחתן דודו הרב המופלג הישיש הגביר מיהר"ר משה הכהן בנו של הרב הגביר המפירסם מיהר"ר אבאלי הכהן כאשר כתבתי לעיל ושמואל עלה בגלגל החוזר ונפטר בשם טיב בשנת תרל"ר ומצבתו העומדת בין מצבית בני משפחתו הגבירים אמריה תאמר:

---

1) וז"ל הנעים „כמים קרים על נפש עיפה כן תשמח נפשי עת נתבשרתי מכבוד בן דודי הרב הגאון המפורסם מו' יעקב הכהן שדעתו יפה להיות ברא מזכה אבא להביא דברי כבוד אביו הרב הגאון המפורסם נזר ישראל מו"ה חיים הכהן ראפאפורט אב"ד דקהילתנו לבית הדפוס ולהפיץ מעינותיו חוצה לרוות נפש שוקקה בדברי מים חיים מי לא האזין לשמועתו אשר שמו הולך וגדול בכושר פעולתו ובמאור תורתו אשר הוצק חן בשפתו אשרי עין ראתו וטעם מצוף דבשו ואחר אשר נגנז ארון אלקים והחושך כסה את הארץ, בצאת ספרו לאור. תחת שיח שפתיו יאיר לנו פרי הקכת מטע ה' להתפאר. ולהיות בתומכי כבודו באתי עה"ח יום ואו ט"ב מנחם תד"ר לפ"ק אוסטרהא „הק' צבי הירש הכהן זוסמאן".

שו"ת „מים חיים" וזאת כתב בסוף הספר „איצרות חיים" „מהולל אקרא ה' בעל טוב אשר גמל עלי כי חבלי בנעימים ומנת כיסי במאישרים יכי התמיך כפי להגדיל תושיה ולהיות גם ידי כוננת בהשלמת החיבור הזה ממרן זקיני הגאון המפורסם זצלל"ה הן בעניני ההעתקה הן בסידור איזה כתבים מופלאים אשר עדן לא היו נכתבים על הסדר אשר יאתה להדפסה. גם הואלתי עשית מפתחות לספר למען הקל על המעיין בלי ירבה עליו יגיעה וחיפוש רב גם שמתי עיני על חרולי הטעות הכתב ושגיאות הספר כי רבו ושקדתי להסירם כפי יכולתי ולא אכחד כי לא שרשתי עוד כולמו כי אך עיני בשר לי הבט אל כל כל תוכלנה. . . וזכות אא"ז הגאון המחבר תעמוד לנו להפיץ תורתו ככל חפצינו. פי המדבר הוא נכד המחבר. משה בהרב הגאון מו"ה יעקב כהן רפאפירט נ"י" ובשנת תר"ה עזב ר' משה את החלד לשמים עלתה נשמתו וגופו שב לאדמתו ומצבתו העומדת אצל מצבת אא"ז הגאון ז"ל אמריה תאמר:

יום ו' עש"ק
עשרים יום בחוד'
תמוז שנת תר"ה
בן פורת עלי עין רך
בשנים טרם מלאות לו שנת
ששה ועשרים מיום הולדתו
גדל בשם טוב ונפטר בשם
טוב מוהר"ר משה בהרב
מוהר"ר יעקב בהגאון מו"ה
חיים כהן רפאפורט
אב"ד דפה ק' אוסטרהא
ת'נ'צ'ב'ה.

רסח.

הרב הגביר המופלג בתורה מוהר"ר צבי הירש הכהן זוסמאן.

א. איש מסוים גביר נכבד מופלג גדול בתורה מלא חכמה ותבונה יראת ה' אוצרו כל ימיו ישב באוהל של תורה מפורסם לשבח ובהדרת כבוד יזכירו זקני עירנו את שמו לתהלה וזכה לתורה וגדולה והוא בנו של הרב הגביר המפורסם בנש"ק מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (רל"ז) והרב ר' צבי הירש גם הוא התרועע והשתעשע בדברי תורה עם כבוד דודו הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל ומליצתו הצחה והנעימה נדפסה בראש ספר „מים חיים"

בן הרב הגאון המובהק
המפורסם בש"ק ה' חיים
הכהן נכד הגאון הגדול
מאור הגולה מו"ה חיים
הכהן אב"ד דק' לבוב
ונכד להגאון רשכבה"ה
חכם צבי זצוקללה"ה
ת'נ'צ'ב'ה.

רסז.

תולדה במקום אב.

הרב האברך חריף ומופלג מוהר"ר משה הכהן רפאפורט.

א. הוא בנו של הרב הגאון מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט אב"ד דפה, בוצין בוצין מקטפיה ידוע, עוד בהיות ר' משה רך לימים ראו כי ברכה בקרבו בעל שכל זך וישר חריף ומופלג ולוא שבקתיה ההשגחה פה עלי תבל לאילון רב היה מתעביד. אך לדאבון לב כל מכיריו נקטף בעודו צעיר לימים. והמות האכזרי חטפו מיד אביו אשר התאבל עליו כל ימיו ויקונן עליו מר לאמר (שו"ת מים חיים יו"ד ס' נ"ג) „לכי חזו מפעלות איש מהיר במלאכתו מלאכת סופרים בני משאת כל נפשי ורוחי המניח היקר המופלג מו"ה משה הכהן ת'נ'צ'ב'ה לא התמהמה פה אתנו נלקח ממני טרם מלאת לו שנת ששה ועשרים [נולד בירח איתנים הוא החודש השביעי בשנת תק"פ לפ"ק ונפטר בעש"ק אחר חצות בימי המצרים ביום עשרים לחודש הרביעי הוא חודש תמוז שנת תר"ה לפ"ק] לפי מיעוט שניו הרבה מקנתו בקנין שמים ואם כי גדל בשם טוב עוד יתרון הכשר חכמה ודעת קנה לו טרם הפרדו ממני הכין א"ע בהכנה עצומה וביראה נפלאה כי לא נעלם ממנו במשך חליו אשר ימות בה צאתו ובואו בחדרי המלך פנימה להסתתר בסתר עליון. ספון וטמון הוא אצל כביר אאמו"ר הרב הגאון זצוקלל"ה למלאות דבריו ככל אשר שאל מאתי ומדי דברו אתי מזה ודמיע תדמע עיני מאין הפוגות הבטחתי לו אשר אי"ה בעת אשר אעלה על הדפוס ספרו של כבוד אאמו"ר זציקללה"ה אזי אצרף ג"כ חידושים אשר כוננו ידיו לחוק אותם בעט ברזל ועופרת לחבר איתם לספרו של כבוד אאמו"ר הגאון הנ"ל ולהיותם סניף לספרו „מים חיים" להיות לו לזכר עולם ואשר פריו נתן בעטו..." וכל סימן נ"ג המחזיק במה דפים מלא מתורתו של משה חידושיו אשר חידש וכן פלפולים בפוסקים אשר פלפול להלכה.

ב. הרב ר' משה העתיק הרבה תשובות וחידושים מאבותיו הגאונים הגדולים שהיו בכתב והביאם לספר „מים חיים" וגם הוא העתיק את הצוואה של אא"ז הגאון חמדת ישראל מוהר"ר חיים הכהן מלבוב וכן הגיה ועשה המפתחות לספר

בותב עליו בסוף קינטרס „איצרות חיים" „גם בני הצעיר מו"ה מאיר ע"ה נקטף באבי נעדר ממני במעט שנים הללו ובמיעוט ירחים נולד זיין שבט תקפ"ח והלך למנוחה ביום מנוחת שבת קידש שלשה ועשרים יום לחידש מנחם תרי"ג לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה ה' ינחמני ובמה ואיך ? היפלא מה' דבר". ובנו השלישי הוא המופלג מיהר"ר שמחה ולא מלא מקום אביו כי היה איש מכאיבות יידוע חילי ומת סמוך אחר אביו. ובת אחת היתה לו שהיתה אשת התירני המופלג ועשיר נכבד מחשובי העיר מוהר"ר מרדכי מארקיל בנו של הנגיד המופלג מנכבדי ויקירי עירנו מוהר"ר אליעזר במוהר"ר משה יקותיאל לינקער ועיין לעיל.

ז. הג"מ יעקב הכהן רפאפורט היה גם ראש וראשון לאלופי הגבאים בהח"ק ובפנקס הח"ק מצאתי את חתימתו הרבה פעמים. התם עצמו „יעקב כהן רפאפורט חופ"ק הנ"ל יצ"ו" ותיתי ליה שהוא היה הראשון אשר התעורר בקרבו רוח חכמה לתת ניר לכל הגדולים והקדושים הספונים וטמונים בעפר אדמת קודש בית הקברות דפה וצוה לעושי דברו להעתיק את נוסח מצבות העתיקות על לוח קלף ולתלותו בבית הכנסת הגדולה למען יעמוד לדור אחרון. אך עושי דברו אשר לא ידעו את מטרת קדשו של הרב ולא הבינו את חין יקרת הדבר מעלו מעל בשליחתם ובעת אשר הזמן המבלה לא בלע עוד את כל טרפו (כי לפי ששמעתי מזקנים תורנים נאמנים בדבריהם נמצאו אז מצבות עתיקות מהאלף החמישי) והיה לאל ידם לעשות חסד עם המתים ועם החיים להעלות מתהום ים הנשיה שמות הרבה גרולים לתפארת עירנו ולשמחת לב לחוקרי קדמוניות. לא עשו מאומה מלבד מצבות אחדות מן הגדולים אשר היו ידועים העתיקו את השם היום והשנה לא יותר. שנים ועשרים שנה ישב הגאון יעקב על כסא הרבנות בעירנו עשה צדקה ומשפט והיה רועה את עדתו בדעה והשכל נהל אותם על מי מנוחות התורה והחכמה לשמו ולזכרו תאות נפש כל היודעים את ערכו ונפטר ב'כ'ת'ר שם טוב (לפ"ק) כל בני עירנו בכו ויתאבלו על פטירתו בכפלים כי נלקח אדרת תפארתם מעל ראשם ולא הניח אחריו בן ממלא מקומו. עמו מתה זיו החכמה בעירנו ונפסקה שלשלת הרבנות אשר הקיפה כמה וכמה דורות ואני הכותב מאושר אנכי אשר זכיתי והכרתיו בימי ילדותי ותמונתו הקדושה עוד מרחפת על פני לוח זכרוני. ש־ט שטף הזמן עוד לא עמם ולא נמחה מזכרני יום פטירתו עוד זכור אזכיר המון רגשותי אשר התרוצצו בקרבי בראותי כל בני העיר דחקו איש את אחיו ונהרו אחרי מטתו כל החניות סוגרו על מסגר אנשים נשים וטף אצו רצו לחלק לו כבודו האחרון זכר צדיק לברכה זי"ע.

ואלה הדברים חקוקים על מצבתו:

כתר פ"נ כהונה

שנת תברך לפ"ק

הרב ר' יעקב כהן רפאפורט

אשר שימש בכתר הרבנות

פה ק' שנים ועשרים שנה

ד. ומאז עלה הגאון יעקב לשבת על כסא הרבנות פה. האירה עירנו מכבוד חכמתו יאם כי טריד היה להשיב דבר ה׳ להשואלים אליו מקרוב ומרחוק. בכל זאת עסק בצרכי הציבור יהיה שקוע ראשו ורובו במילי דמתא וכל מעיניו שם לטובת העדה וכל עניני הקהלה נתכנו על פיו כי בחכמתו משך אחריו את כל נכבדי העיר והם מיראת הכבוד אחר דבריו לא שנו, ומלבד תורתו וחכמתו היה גם בעל נפש יקרה לבו לב טוב ורוחו רוח נדיבה פזר נתן לאביונים ואם כי פרנסתו היתה מצומצמת מאד היה מכניס אורחים והרבה אורחים היו קרואים לשלחנו בכל שבת ויו״ט והוא האכילם והשקם לפי רוח נדיבתו יותר מיכולתו ידו פתוחה לעניים וביתו פתוח לרויחה לכל איש קשה יום עצתו נאמנה לכל איש הבא לשאול בעצה כאשר ישאל איש... בכל שבת בעת סעודה שלישית התאספו אליו אנשים תירנים להתבסם מתורתו ולשמוע לקחו הנעים אשר הטיף להם בעירנו בא בהסכמתו על ספר „שו״ת רבינו חיים כהן״ בשנת תרכ״א. על ספר „בגדי ישע״ בשנת ת״ר. על ספר „ביאור מנחם״ תרכ״ב.

ה. הג״מ יעקב הוציא לאור את ספר „שו״ת מים חיים״ למר אביו הגאון ז״ל והוסיף שם הרבה תשובות שלו שהשיב להלכה להרבנים והדיינים אשר הריצו אליו שאלותיהם וכן התשובות אשר השיבו לו גאוני דורו המפורסמים הגאון המפורסם וגדול ליהודים מוהר״ר אפרים זלמן מרגליות ז״ל (בחלק א״ע סימן נ״ח) כותב „בהן שדעתו יפה קולטת הסולת שבנפה. רוח שמנו טובים כמרחשת צפה ה״ה כבוד אהובי מחותני הרב החריף ובקי בחדרי תורה על דרכיו נגה אורה כש״ת מו״ה יעקב הכהן נ״י לנצח ישב בצל צח״ ובסוף התשובה כותב „ובקשתי כשיהיה התראות פנים עם מר אביו ידיד נפשי הגאון נ״י יפרוש שלומו בגיני ואת חג המצות יחוג בדיצות בנפשו וכנפש מחו׳ ידידו לנצח הדוש״ת באהבה רבה ואהבת עולם „הק׳ אפרים זלמן מרגליות מבראד״ והרב הגאון הגדול המפורסם בדורו מוהר״ר יעקב אורינשטיין ז״ל בעל „ישועות יעקב״ בתשובתו כותב אליו״ לכבוד ש״ב ידיד נפשי הרב המאה״ג החריף ובקי המפורסם מגזע היחס והמעלה מו״ה יעקב הכהן רפאפורט מאוסטרהא יצ״ו״ ומסיים דברי שארו אוהב דבק יעקב אורינשטיין הונה פה ק״ק לבוב יצ״ו״ בחלק א״ע סימן ס״ג הוסיף כללים בעניני שמות גיטין מה שחידש בעצמו ובו מ״ב סעיפים וכן בחלק „אוצרות חיים״ הוסיף הרבה חידושי תורה משלו שחידש בכל שבת ויו״ט לפני הבאים לקבל פניו ולפני שומעי לקחו והגאונים המפורסמים בדור הגאון הגדול מוהר״ר מרדכי זאב איטינגא והגאון החריף מוהר״ר בעריש אשכנזי בהסכמתם לספר „מים חיים״ הפליגו בשבחו והרבו לספר במעלות תהלות יעקב.

ו. ואלה תולדות יעקב. הג״מ יעקב הוליד שלשה בנים מופלגי תורה שנים מהם מתו בדמי ימיהם על פני אביהם אשר התאבל עליהם כל ימי חייו. האחד היא הרב המופלג החריף מוהר״ר משה ז״ל אשר עשיתי לו מדור בפני עצמו (עיין אח״ז). השני היא בני הצעיר המופלג מוהר״ר מאיר ז״ל 1) אשר אביו הגאון

1) בפ״ר יד׳ רנ״ד) מצאתי שנתחבר להח״ק יחד עם בני הרב הגביר מוהר״ר מאיר הכהן זוסמאן ונכתב שם.... „הה״ה האברך המופלג הותיק ומפורסם מו״ה מאיר בן הרב הגאון האב״ד דפה ק׳ אוסטרהא שנת תר״ו״ ואחיו הרב המופלג מוהר״ר משה כותב בסוף הספר „אוצרות חיים״ „ועל הטוב יזכר שם אחי הצעיר היקר מו״ה מאיר שיחי׳ אשר שמו כשם אבי אמו של הגאון המחבר והוא הגאון מו״ה מאיר אב״ד דק״ק קיסנטין ישן בהגאון מו״ה יעקב יבונה יעבץ...״

החריף הגדול המפורסם לרבים שמו מפואר ומהולל בכל קצוי ארץ שלשלת היוחסין גדול מרבן שמו הישיש המפואר מוהר"ר חיים כהן רפאפירט אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק' אוסטרהא עיר ואם בישראל זה ששה עשר שנה. והנה עד כה הי' כח ואון לכבוד אדמו"ר הרב הגאון המובהק מוהרר"ח הנ"ל לסבול את גודל הטרדות שבא אליו מאת אחב"י לדין ולהורות בין בדיני ממונות והן בדיני איסור והיתר ולהשיב לשואלו דבר וכמה וכמה עגונות הא דאתא ממתא והא דאתא מעלמא אשר כל גדולי הדור ממדינתינו וממדינות אחרים הקרובים והרחוקים באו בשו"ת ות"ל אשר זאת לנו לשם ולתפארת בכל קצוי ארץ מן השם טוב משמן אשר הולך וגדול מן כבוד אדמו"ר הרב הגאון המפורסם לרבים אשר כל גדולי הדור דופקים על פתחו במכתבים שינים משו"ת ות"ל אשר הוא פעל ועשה וכמה עגונות הוציא מכבלי העיגון ובשאר דיני איסור והיתר הוא ידין ויורה בפילפול וסברא בחריפות ובקיאות עפ"י שיטת הש"ס ומפרשים ופוסקים ראשונים ואחרונים. והנה עתה לעת זקנתו אשר תשש כחו וקשה עליו לסביל העול הגדול הזה, אנחני ראשי רוזני מנהלי הקהלה דפה ק' אוסטרהא הח"מ בצוותא חדא עם כבוד אדונינו מו"ר הרב הגאון הנ"ל שיח' אמרנו להקל העול ממנו וליתן מרגוע לנפשו נפש הטהור טהיר גברא צנא מלא ספרא שיחי' וכאשר שמני הדבר הזה על לבינו אמרני מאן יהיב לן גברא דכולי ביה.... עוד המה מדברים והנה קול המון בקול שדי מבשרים ואומרים כאן נמצא וכאן הוא בר בי רב דחד יומא לא פסיק גירסא מפומי'.... ה"ה כביד בנו וגדול הרב הגדול המפורסם בתורה וביראה החריף ובקי בהדרי תורה מי כמיהו מגזע שלשלת היוחסין בנן של קדושים קדושי עליון... מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט בן כבוד אדמו"ר הרב הגאון האמיתי הישיש החריף המפורסם לרבים מוהר"ר חיים הכהן שיחי' האב"ד ומו"ץ פה קהלתינו שכל ימיו מעודו עבודתו עבודה תמה יום שבמו.... אמרנו ועננו כולנו פה אחד קום משיחהו כי הוא זה מזה בן מזה וזאת אשר עלה הגורל עליו לקבעו לשם ולתהלה במיסכם בסוד ישרים ועדה להיות לגאון שמוהו ולמנות את כבוד הרב הגאון מו"ה יעקב הנ"ל להיות הוא הכהן הראש המדברים להיות אצלינו אב"ד ור"מ ומורה צדק פה קהלתנו למרמא עליו מרמא דבני מתא... בבדי להקל עול הקשה מאת כבוד אביו אדמו"ר הרב הגאון שיחי'.... והאלקים אשר התהלכו אבותיי לפניו הוא יצוה את הברכה אתו ואתנו להאריך ימיו ושנותיו ושנית כביד אביו אדמו"ר הרב הגאון הנ"ל... בימיהם ובימינו יושע ערי יהודא וירושלים ויביא משיח צדקנו ונלך בצוותא חדא עם כביד אדמו"ר הרב הגאון הישיש מוהרר"ח ועם בנו הרב הגאון מוהרר"י בהנים הגדולים לעיר קדשנו. הב"ד הבאים עה"ח בנסי' שהיא לשם שמים למען לא תפוג תורה להיות פה לכהן צדק ומורה כביד אלופי הראשים רוזנים נגידי מנהיגי הקהלה ויחידי סגולה דפה אוסטרהא וראשינו כבוד אביו אדמו"ר הרב הישיש הגאון האמיתי החריף הנ"ל המפורסם לרבים כק"ש מוהר"ח כהן רפאפורט שיחי' יום ג' שהוכפל בו כי טוב י"ד כסלו תקצ"ח פה אוסטרהא". והג"מ חיים בא בחתימתו בראש „חיים כהן רפאפירט חונה פה ק"ק אוסטרהא" ואח"כ באו כל אלופי נכבדי העיר בחתימתם ואחר כל החתימות התמי בחותם הקהלה (חרות עליו „ח' קהל עדת ישורון דק"ק אוסטרהא") לתוקף ועוז.

רסו.

הרב הגאון המפואר חריף ושנון חכם הכולל מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט אב"ד בעירנו והגליל.

א. גאון אביר וחכם כביר איש חמודות בנועם המדות גבר רב פעלים אשר זקני עירנו התירגים אין גימרין את שבחו והיא בני של הגאון החריף מפורסם בדור מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט זללה"ה אב"ד דפה (רנ"ד) וחתנו של הרב הג' ר' קלמן אחיו של הרב הג' ר' צדוק מדובנא שם בעיר דובנא ישב הג"מ יעקב ושקד על התורה ומשם שלח שו"ת ושקל וטרי עם אביו הגאון ז"ל ושאר גדולי הדור ואביו כתב אליו בכל פעם „לבני בבת עיני הרב הגדול בתו"י החריף ובקי המפורסם מו"ה יעקב הכהן רפאפירט" ובתשובה. שהשיב הג"מ חיים להגאון הרב המאוה"ג מוהר"ר חיים יעקב אב"ד מדובנא (שו"ת מים חיים חלק יו"ד ס' י"ב) מסיים „ונא לפרוס בשלום בני בבת עיני הרב המופלג חריף ושנון ובקי בחדרי תורה מו"ה יעקב הכהן רפאפורט".

ב. בשנת תקצ"ב נלקח אחר כבוד לשמש בכתר הרבנות בעיר טיטשין ויש ת"י כתב הרבנות שנתנו לו קהל עדת ישורון מעיר טיטשין בחתימות ראשי אלופי מנהיגי העיר מן יום ב' ב' דר"ח אייר שנת ה' תקצ"ב ובשנת תקצ"ה נתקבל משם לרב ואב"ד בעיר סטנאב עיר גדולה של חכמים ויש בידי כתב הרבנות שנתנו אלופי העיר סטנאב להג"מ יעקב וכן כתוב שם „אנחנו הח"מ קהל עדת ישורון דפה ק' סטנאב הסכמנו כולנו בעצה אחת למנות את הרב המאה"ג המפורסם החריף ובקי בש"ת מוהר"ר יעקב בהגאון מוהר"ח נ"י אבד"ק אוסטרהא להיות רב ואב"ד פה"ק סטנאב הנ"ל יורה יורה ידין ידין הן בדיני ממונות הן בהוראה הן בטיב גיטין וקידושין ובלעדו לא ירום איש את ידו בענין הוראות הנ"ל וכל מי שיסרב נגדו ענש יענוש עפ"י מנהלי מנהיגי עדתינו הקדושה הנ"ל ופטרנו אותו בקהילתנו הנ"ל מכל מסים וארנונות ולשחוט לצרכו ולצרכי ב"ב בלא טקסי וגם מחויבים ליתן לו בכל שבוע מקופת הקהלה הנ"ל שני רובל כסף והרח"ש וכל ההכנסות השייכים להרב דמקדמת דנא נתינים המה להרב הנ"ל בהורמנא מכל באי שערי עירנו הח"מ והרב הנ"ל מחויב להיות בכל עת בקהילתנו. וכל זה נעשה בתוקף ועוז להרב המאה"ג הנ"ל ולעדות ולראי' באנו עה"ח יום ב' ר"ח מנחם אב תקצ"ה לפ"ק".

ג. בשנת תקצ"ח לעת זקנתו של אביו הג"מ חיים הכהן אב"ד דפה תשש כחו מאד ולא יכל לשאת עליו את משא עבודת הציבור לכן ביקש מלפני אלופי רוזני הקהלה להקל מעליו את משאו למען ימצא מרגוע לנפשו ינוח וינפש מעבודתו הקשה עליו בימי הזקנה ויוכל לבלות ימיו האחרונים על התורה ועבודת ה'. אלופי הקהלה התאספו יחד בצוותא חדא עם הג"מ חיים ואת יעקב בחרו להם לשבת על כסא אביו לאב"ד ומו"ץ פה קהלתנו ויש בידי כתב הרבנות שנתנו אלופי הקהלה להג"מ יעקב בחתימת כל אלופי רוזני העיר ובראשם חתם הג"מ חיים הכהן. אכן מפני האריכות ומשום שרוב הכתב נכתב בסגנון הכתב שנתנו לאביו הג"מ חיים ז"ל אעתיק לכאן רק את הדברים הנחוצים לפרקי וכן כתוב שם: „בצפיותי צפיתי את גודל הטרדות מן כבוד אדמו"ר הרב הגאון האמיתי

ב) בתו הגבירה הכבודה הצנועה מרת מרים. שתיהן היו כלות הרב הגאון הגביר המפורסם מוהר"ר אהרן לוריא ז"ל ממינסק שלשלת היוחסין מגזע הגאון המהרש"ל ז"ל והרב הג' ר' אהרן לוריא היה אחיו של הרב הגאון חריף ובקי חכם הכולל המפורסם מוהר"ר דוד לוריא ז"ל אב"ד מביחאב שחיבר כמה ספרים יקרים ידועים על פני התבל.

ג) בתו הגבירה המפורסמת הצניעה והמשכלת מרת ריזיל ז"ל שהיתה בזיווג שני אשת הרב הגביר המופלג בתורה איש חמודות בנועם המדות מוהר"ר ליבוש לנדא ז"ל אשר זכרו יבוא הלאה בספרי (רע"ד).

ה. הרב הג' ר' מאיר זכה לשם טוב בחייו ושמו נשאר לברכה ותהלה בעירנו ועד היום יתברכו ויתהללו בו כל יודעי שמו. ובשנת כ'ת'ר' נוטלה כתר תפארה מעירנו ועלה ר' מאיר לשמים לאיר באיר החיים ילד הייתי במותו ועוד לא נמחה מזכרוני את הכבוד הגדול שחלקו לו כל בני עירנו אנשים ונשים וטף וכל אלופי העדה והרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפירט ז"ל בראשם הלכו אחר מטתו לחלק לו כבודו האחרון ללותו לבית עלמו וכל בני עירנו בכו ויתאבלו על כי נלקח מאתם מאיר עיני העדה גיפי ספין וטמין במבחר קברות בני משפחתו על הקבר הקימו אבן גדולה למצבה אשר תספר לדור אחרון תפארת גדולתו.

וכה אמריה תאמר:

כתר פ"נ כהונה
יום שני
ז'ך' שבט כת"ר לפ"ק
הרב הנכבד גדול ליהודים
עמית בתורה ומסובל ביראה
פאר החכמים עטרת ישורון
אביר הגבירים
צדקת פזרונו רב בישראל
פקח עיניו על עניים ודלים
מגזע ישישים קדושים
וטהורים מו"ה מאיר בהרב
המנוח המפורסם מו"ה
שלמה זלמן הכהן
ת'נ'צ'ב'ה.

ואשתו הכבידה הצנועה מרת יוכבד בצהרים בא שמשה ובעודה באבה עזבה את החלד לדאבון לב בניה ובעלה אשר התאבל עליה כל ימי חייו ולא נשא אשה אחריה. על קברה הציבו מצבה גדולה והיא אמריה תאמר:

פ"נ
אשה חשובה וצנועה
הגבירה המשכלת
רכה בשנים בת גדולי
היחוס כפה פרשה לעני
מרת יוכבד בת הרבני
הגביר המפורסם הנדבן
מוהר"ר מאיר מטיקטין
נפטרה בשבת קודש
כ"ה ימים בחודש טבת
תקצ"ג לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

ממש תורה וגדולה במקום אחד. מדברו נעים חכו ממתקים דבריו חדים ושנונים. סיפר לי דודי הרב הישיש המופלג מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל דיין ומו"ץ דפה שסיפר לו הרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל אב"ד דפה שפעם אחת היה הג"מ יעקב אצל הרה"ג ר' מאיר לדבר עמו מעניני הקהלה ובעת שנדברו שניהם הביאו לר' מאיר מכתב מאחד מן המשולחים שלו מפרייסין שמבר את כל הסחורה אשר הוביל לשם במקח גבוה והריוח עלה יותר משבעים אלף רו"כ. הג"מ יעקב שהביט וראה כי ר' מאיר לא נתפעל ולא נתרגש מאומה ובקר רוח קרא את המכתב התפלא ותמה מאד. ויאמר אל ר' מאיר נפלאת היא בעיני אם כבודו נתבשר מריוח הון רב כזה מדוע לא נראה על פניו שום התפעלות ורגשי שמחה? ואף ר' מאיר בהכמתו השיב אליו „האם ביום הזה אמשיך את ירי ממסחרי? הלא סוחר אהיה גם לימים הבאים וכשם שאוכל להרוויח הון רב הלא כן אוכל להפסיד ולשמחה מה זה עושה . . . ." וכן שגורים על לשון בני עירנו הרבה מדבריו המחוכמים שנונים וחדים. היא התערב בכל מילי דמתא פעל ועשה הרבה לטובת הקהלה פזר נתן לאביונים פקח עיניו על עניים ודלים מכספו שחד והיה למגן ומחסה לבני עירנו על כל צרה שלא תבוא. בצל הכסף הגין על החכמה והיה לעמוד ברזל סומך ותומך ביד בן דודו הרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל נגד מפלגת אנשים אשר קמו עליו לרעה והדברים ידועים ולא נתנו לכתוב.

ג. הרב הג' ר' מאיר היה חתן הרב הגביר נדיב ושוע נכבד בעמו ירא ה' וחפץ במצותיו פזר נתן לאביונים מוהר"ר מאיר מטיקטין ז"ל חוטר מגזע ישרה גדולי היחס זכה לשם טיב. והתחתן עם גדולי ארץ ועם בתו הגבירה המשכלת המפורסמת לשבח הצנועה במעשיה מרת יוכבד הוליד הרב ר' מאיר הכהן חמשה בנים גבירים מפורסמים אשר שם להם על פני התבל ושלש בנות גבירות מפורסמות אשר התחתן עמהם עם נכבדי נועם נדיבי ארץ גדולי תורה מצוקי היחס.

ואלה הם בניו הגבירים מפורסמים.

א) הרב הגביר המפורסם מוהר"ר אבא צבי הכהן זוסמאן.

ב) הרב הגביר המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן אשר זכר שם כבודם ותולדותיהם כתבתי הלאה בספרי.

ג) הרב האברך המופלג הגביר מוהר"ר חיים הכהן מצאתי בפ' הח"ק (ד' רנ"ד) שנתחבר להח"ק בשנת תר"ו והוא מת בדמי ימיו ולא הניח אחריו בנים.

ד) הגביר הנכבד מו"ה דוב בעריש הכהן זוסמאן חתן הגביר המפורסם הנכבד מוהר"ר שמעון זימיל הלוי עפשטיין מווארשא גם הוא בא שמשו בצהרים ובדמי ימיו עזב את החלד ונפטר לעולמו.

ה) הוא הרב הגביר המפורסם מו"ה יונה הכהן זוסמאן אשר בעת אוה למושב לו את העיר ווארשא ואשתו היא הגבירה הכבודה הצנועה מרת פייגא שהיא בת הרב הגאון החריף חכם מאד נעלה הגביר המפורסם מוהר"ר יקיתיאל זיסיל הכהן רפאפורט בנו של הרב הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט זצללה"ה אב"ד דפה כאשר כתבתי לעיל (רנ"ד).

ואלה הנה בנותיו הגבירות:

א) בתו הגבירה הכבודה הצנועה מרת פייגא.

פ״נ יום ו׳ עש״ק
ר״ח סיון תרה״י לפ״ק
הרב המופלג בתורה
ומסיבל ביראה
לא מש מאהלו
צנוע ומעלי
הגיע לגבורות
המפורסם מו׳ משה
בהמנוח המפורסם
מו׳ אבא הכהן
ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

רסה.

הרב הגביר הישר והמאושר מוהר״ר מאיר הכהן זוסמאן.

א. גביר אביר וחכם כביר מופלג גדול בתירה ירא ה׳ וחפץ במצותיו אין גימרין עליו את ההלל ותרומות מדותיו אין לספר איש משכיל בכל דרכיו ובכל אשר פנה הצליח מסחריו פרצו על פני תבל ועלה על מרום פסגת העושר והצלחה והוא בני של הרב הגביר המפורסם בנש״ק מוהר״ר שלמה זלמן הכהן וכבוד עשרו ורוב בניו אספר במרוצת הדברים.

ב. הרב הגביר ר׳ מאיר היה חכם מחוכם בעל שכל זך וישר הוא בעצמו נהל את כל מסחריו וסדר חשבונותיו וכל מכתביו כתב בעצמו בעין פקיחא השגית על כל עסקיו אשר רבו מאד הלך תמיד בשביל הזהב ואם כי הונו עלה לכמה מאות אלפים שקל כסף לא בזבז כספו למותרות. וכל עסקיו ומסחריו אשר פרצו ורבי מאד לא עממו את איש אהבתו לתורה. ערב ובוקר הלך לבית התפלה ובכל יום ויום ישב למד והגה בתורת ה׳ אוהב תורה וחכמה חובב את לומדיה ואהב מאד להשתעשע ולפלפל בדברי תורה עם דודו הגאון עטרת ישראל מוהר״ר חיים הכהן רפאפורט ז״ל אב״ד דפה כאשר יספר לנו בצח לשונו במליצתו היקרה אשר היתה לאבן פינה בראש ספר „מים חיים" לדודו הגאון הנ״ל 1) אצלי היה

1) זה לשון מליצתו „אזכרה ימים מקדם שנות ראיתי אור בהיות כבוד דודי הרב הגאון המנוח יקר בדורו פאר עמנו נזר תפארת ישראל אדמו״ר ר׳ חיים הכהן רפאפורט זצ״ל בחיים הייתו עת הלכתי להקביל פניו בהודש ושבת רבת שבעה לה נפשי גיל ועונג מזיו כבודו לשמוע מפיו חדושי תורה אשר ברב שכלו וגודל הריפתו המציאם. ואת הדבר הקשה אשר הבאתי אליו ברוהב עוצם בינתו וגודל בקיאתו אשר ידיו היה רב לו בכל שם את הרכסים לבקעה הכל על דאבדין מי יתרין לנו ומי יפרק לנו וכו׳ והנה עתה כאשר התעורר בנו ידידי.... שמת לבי על דבר טוב כזה ולהתרועע לדבר מצוה גדולה הנני.... ולזאת לעזר להוציא לאור ספרו היקר הנני ועטרות לראשי אענדנו ולמען אשר גם שמי יזכר על ראש ספרו באתי עה״ת יום ג׳ ח׳ תמוז תד״ר פה אוסטרהא מאיר הכהן זוסמאן".

המפורסם מוהר"ר
שלמה זלמן הכהן
ת'נ'צ'ב'ה .

רסד.

הרב המופלג הישיש הגביר המפורסם מוהר"ר משה הכהן .

א. איש חשוב ומפואר מופלג גדול בתורה ומסיבל ביראה חכם וגביר נכבד בעמו והוא בנו השני של הרב המופלג הגביר המפורסם בנש"ק מוהר"ר אבאלי הכהן ז"ל (ר"ה) והרב ר' משה הכהן גם הוא יצא בעקבות אבותיו הקדושים הלך בדרך התורה והמצוה אהב תורה ומחבב לומדיה כל ימיו ישב והגה בתורת ה' ולא מש מחוק אהלה של תורה ירא ה' וחפץ במצותיו מאד הוליד בנים ושרים והגונים אשר התחתן עמהם עם גדולי הדור גבירים מפארי היחש ורמי המעלה .

ב. הרב ר' משה הכהן בעודו ילד חיבר אותו אביו הרב הגביר ר' אבאלי הכהן להח"ק דפה כאשר מצאתי כתוב על פנקס הח"ק (ד' ר"י) „ה"ה כבוד הרבני המופלג הנגיד מו' אבא במו' פסח הכהן הרצה אמריו לפנינו שרוצה לשקיל על יד בנו היניק כ"מ משה שיהי' לסלק מעות קדימה בעדו ושיהי' נמנה בחבורה שלני והננו מסכימין שיהי' היניק משה הנ"ל נמנה בתיך החבורה שלנו אחרי אשר סילק לידינו מ"ק עד פ"א ואחר החתונה מחויב לשרת את החבורה שלני משך שתי שנים רצופים ולראי' באנו עה"ח היום יום הששי ארבעה ימים בחודש טבת תקמ"ב" ואח"כ מצאתי כתוב בהפנקס (ד' רנ"ה) „הן היום קרב לפניני האברך הנגיד המפורסם מ"ה משה בהנגיד מ"ה אבא הכהן ובקש מאתנו שיפדה א"ע בבדי שיהי' פתקאו טרף בקלפי מהיום והלאה ויהי' כאחד מן המניין שהובא פתקם לתוך הקלפי . ענינו ואמרנו בהסכמה אחת מן היום והלאה יובא פתקאו לתוך הקלפי ופטיר מכל מיני שירות רק הוא כאחד מן החבירה לכל דבר מהיום והלאה ולראית באנו עה"ח הכ"ד אלופי הגבאים דח"ק פה אוסטרהא יום ג' א' דר"ח מרחשון תק"סמך לפ"ק" ומאז מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים ובהקלפי שהיתה בשנת תקס"א בראש אלופי הגבאים „הנגיד ר' משה כ"ץ ממ"ח" והוא בא בחתימתו על הקלפי „הק' משה באמ"ו מו"ה אבא הכהן נ"י" . בתיבה יפה מאד וכן נמצאה חתימתו כמה פעמים בהפנקס .

מבניו ידעתי את בנו הרב החכם המושלם נגיד מפואר מוהר"ר ליבוש נקרא בעירנו „ר' ליבוש ר' משהקס" שהיה חתן הרה"ג מוהר"ר סענדיר יצחק בן הרה"ג מוהר"ר זלמן פערלים מבראד ושתי בנותיו אחת מרת פייגא היתה כלת הר' הג' מוהר"ר שאיל לעווין מפינסק והשנית מרת לאה היתה אשת בן אחיו הרב הגביר מוהר"ר שמואל הכהן בהרב הגביר המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן הכהן עיין הלאה (רס"ט) והרב ר' משה הכהן האריך ימים והפליג בזקנה ונפטר בשם טוב זקן ושבע ימים . ומצבתו העומדת בין מצבות גדולי משפחתו תביע אמריה לאמר את שבחו :

לאב"ד בק"ק א'ה'ו' בעהמ"ח ספר „תפארת צבי" והרב ר' זוסיא קנה לו שם טוב ונפטר בשם טוב ונקבר במעלה הקברים אשר לבני משפחתי על קברו הציבו מצבת אבן גדולה והיא אמריה תאמר :

פ"נ
איש תם וישר הנדיב
כפיו פרש לעניים ואביונים
וצדקה בישראל עשה
ועל נדיבות יעמוד הגביר
המופלג המפורסם מו"ה
יקותיאל זוסמאן בהרב
הגביר המפורסם מו"ה
שלמה זלמן הכהן נפטר
בשם טוב יום ד' כ"ו מנחם
אב שנת תרי"ב לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

רסג.

הרב הגביר הנכבד המופלג מוהר"ר יעקב הכהן זוסמאן.

גביר נכבד לעדתו הולך תמים מופלג בתורה איש מסוים ומפורסם והוא בן שני להרב הגביר האדיר בנש"ק מוהר"ר שלמה זלמן הכהן ז"ל והרב ר' יעקב (מפורסם בעירנו בשם ר' יוקי) היה לו בנים נכבדים והתחתן ובא בקישורים עם גדולים מפורסמים אדירי התורה מצוקי היחש עשה לו שם טוב בחייו ונפטר בשם טוב.
ועל מצבתו הקוק

כתר פ"נ כהונה
יום ג' ח"י שבט
שנת תרט"ו לפ"ק
הרב הנכבד
בר פחתי ורמים
הולך בדרך תמים
איש מסוים מוהר"ר
יעקב בהמנוח

מיהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל הגאון מוהר"ר בצלאל ז"ל מרגליות אב"ד דפה הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דפה הגאון מוהר"ר אריה יהודא ליב תאומים ז"ל מבראד הרב הצדיק מוהר"ר יצחק מראדוויל ז"ל הרב הגאון הצדיק מוהר"ר אברהם דוב ז"ל מאווריטש וכולם יוצאים בשיר ושבחה משבחים ומהללים את האב ובנו וזה ימים רבים ראיתי בבהמ"ד עיר הרש דפה בת"י אחד מהגאון ר' אריה ליב שיינוש ובמדומה לי שהוא חלק שני מספר „אור הנערב" ובעת חפשתיו ולא מצאתיו ולא ידעתי איה איפה הוא.

ד. בשנת תקס"ה נתחבר הרב ר' שלמה זלמן כהנא להח"ק דפה ונכתב על הפנקס „בו ביום קרב לפנינו הרבני המופלג מו"ה שלמה זלמן בהרב מו"ה אברהם ארי' הכהן ורצה לקרב א"ע לחבורה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה ופתקו יהי טרוף בקלפי בשנה זו מעתה הוא כאחד מן המנוים ולהיות לראי' באנו עה"ח היום יום ששה ימים לחודש מרחשון תקס"ה לפ"ק ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים והתימתו מצאתי בשני הפנקסים ה"ע „הק' שלמה זלמן בהרב המנוח מו' אברהם ארי' ליב כהנא זצללה"ה" ופעמים הרבה חתם „הק' שלמה זלמן כהנא" ולא הניח אחריו בנים רק בנות היו לו.

ומצבתו תקצר בשבחו ותביע אמריה לאמר:

פ"נ
יום טו"ב אלול תרי"ב לפ"ק
הרב הגדול בתורה
ומסובל ביראה
שייף עייל שייף ונפיק
וגרים באורייתא תדירא
מהור"ר שלמה זלמן כהנא
בהרב הגאון המובהק
מו"ה אברהם ארי' שיינוש
אב"ד דק"ק ברדיטשוב
זצוקללה"ה תנצב"ה.

רסב.

הרב הגביר המופלג הנדיב מוהר"ר יקותיאל זוסמאן הכהן.

איש תם וישר מופלג בתורה בעל רוח נדיבה שש ועושה צדקה וחסד גביר מפורסם בעירנו לתהלה. זהוא בן השלישי להרב הגביר השר והטפסר מוהר"ר שלמה זלמן הכהן והרב ר' יקותיאל זוסמאן (נקרא בעירנו בשם ר' זוסיא) היה חתן הרב הגביר מוהר"ר משה זלמן מווארשא שהיה אחיו של הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר צבי הירש מזאמשטש אב"ד דק"ק בראד גלוגא ואח"כ נתקבל

קדושי עליון נכד הרב הגאון החריף הגביר המפורסם נגיד ומציה אשר זכה לשתי שולחנות תורה וגדולה מוהר"ר שלום שבנא הכהן רו"מ בק"ק קראקא בן המנוח מוהר"ר אהרן מנחם הכהן המכונה ר' מענדיל ר' זלמן הונש זצ"ל נכד הגאון הכהן הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר יוסף כ"ץ ז"ל בעל „שארית יוסף". גיסו של הגאון הרמ"א ז"ל בעל המפה 1) והרב ר' שלום שבנא הכהן רו"מ בקראקא הנ"ל היה חתן הגאון האדיר המפורסם רבינו יהושע במוהר"ר יוסף ז"ל ריש מתיבתא בק"ק קראקא בעל „מגיני שלמה" ושו"ת „פני יהושע" והרב דנן המופלג ר' שלמה זלמן כהנא היה חתן הרב החריף הנגיד המפורסם מוהר"ר אריה ליבוש אשכנזי ז"ל שהוא היה חתן הרב הגביר המפורסם בתורה וגדולה מוהר"ר אבאלי הכהן ז"ל כאשר כתבתי לעיל (ר"א).

ב. הרב החריף ר' שלמה זלמן כהנא היה שקדן גדול בתורה ומצות יומם ולילה שקד על התורה ולא פסק פומי' מגירסא ירא שמים וחפץ במצות מאד. כמעט כל ימיו ישב בתענית ולמד תורה מתוך צער ועיני הרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה אשר ישב ולמד עמהם יום ולילה כאשר כתב עליו הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפירט אב"ד דפה בהסכמתו לספר „אור הנערב"... „יבעת נתעורר בני התורני מוהר"ר שלמה כהנא להיות בררא מזכה אבא ובידעי ומכירי קאמינא את ח"ג (חתן גיסי) הנ"ל שמנעוריו עיסק בתורה יום ולילה וחייו חיי צער ואין לו שום קורת רוח בעוה"ז רק מארבעה אמות של הלכה אשר למד ולימד עם תלמידים המקשיבים לקולו ממש יומם ולילה ובודאי כוונתו רצויה לש"ש להיות זוכה ומזכה כבוד אביו הגאון החריף הנ"ל". זקני עירנו יספרו את חסידותו כי נהג בעצמו פרישות וזהירות יתירה בכל דבר ובפרט בחג הפסח החמיר ע"ע מאד מאד ומלבד הזותים מצה שאכל בשני לילות הראשונות של פסח לא אכל אפילו מצה כל ימי הפסח רק תפוחי אדמה ומעט בשר שהכין לו קודם הפסח הסתפק בעצמו כל חג הפסח והיה חסיד ועניו גדול שייף עייל שייף ונפיק דיבר אמת ולא ידע חנף ואם כי מררוהו וישטמוהו בעלי חצים בחרבות לשונם יען כי לא לבו הלך אחריהם ולא רצה להשפיל כבוד תורתו להתרפס ולאמר בפיו קדוש לאשר לא אמר קדוש בלבו. אבל המה שקלו למטרפסם לעיני בני עירנו 2) ושם ר' זלמן כהנא נשאר לברכה ותהלה עד היום.

ג. הרב ר' שלמה זלמן כהנא הוציא לאור את הספר „אור הנערב" שחיבר מר אביו הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם ארי' ליב כהנא שיינוש אב"ד דק"ק ברדיטשוב ופולנאה והוא חידושים נפלאים בחריפות ופלפול על כל סדרי ז'מ'נ' נ' יקצת סדר קדשים והרב ר' שלמה זלמן בנו עשה עליו ביאור והוסיף הרבה חידושים נפלאים מה שחידש בעצמו וקרא אותם בשם „דברי שלמה" הספר אור הנערב נדפס בעירנו בשנת תקפ"ד בהסכמות גאוני הדור הגאון החסיד מוהר"ר מאיר ז"ל אב"ד דק"ק בראדי (בהגאון „תפארת צבי") הגאון המפורסם בדורו

1) הדברים האלה אספתי מספר „כלילת יופי" (ח"ש ד' כ"ה:) ומספר „לוחות זכרון" (ד' 47) וכן „מלות היחוס" שכתב הרב ר' שלמה זלמן כהנא דנן בסוף ספר „אור הנערב" ואנכי נטיתי מעט מדבריו והלכתי בעקבות הרב הגאון בעל כלילת יופי שהיא בר סמכא במקצוע הזה כאשר כתבתי לעיל (מ"א) בהערה (א').

2) כל הדברים האלה שמעתי מפה איש מפואר ונכבד בעדתו וכוסה קלון ערום.

ב. הרב החריף מוהר"ר יצחק צבי נתחבר להח"ק צד השני בשנת תקס"ה ככתוב על פנקס השני (ד' רפ"ה) „הן היום קרב לפנינו הרבני המופלג הנגיד המפורסם מו"ה איצק צבי הירש בהרב מו"ה דיב בער ממ"ח ורצה לקרב את עצמו לחבירה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה ומעתה היא כאחד מן המנים להיות פתקי טרף בקלפי בשנה זו ולהיות לראי' באנו עה"ח היום יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקס"ה לפ"ק" כל ימיו ישב ר' יצחק צבי ועסק בתורה עשה צדקה וחסד פזר נתן לאביונים וזכה לשתי שילחנית תורה וגדולה בקנה אחד עולה. בא בקישורים והתחתן עם גדולי היחס המפורסמים. בני ר' יוקא היה חתן הרב הג' החריף מוהר"ר מאיר לנדא מבראד בן כבוד הרב הגאון מוהר"ר סענדיר לנדא מבראד וחתנו של ר' יצחק צבי הוא הרבני המופלג הג' מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן בנו של הרב הגביר הנכבד מוהר"ר חיים משה הכהן שהוא היה בנו יחידו של הרב הגאון חכם הכולל מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד בהקלויז דפה ואב"ד בק"ק סטעפאן יאמפלי בהגאון החסיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד בקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק שדה לבן עיין לעיל (רי"ג). הרב ר' יצחק צבי האריך ימים והפליג בזקנה יגע ועמל בתורה ומצות נתגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב ושמו נשאר לברכה ותהלה בעירנו.

ומצבתו תביע אמריה לאמר:

פ"נ
הישיש
הרבני המופלג
החריף ובקי
המפורסם שלשלתי
היוחסין אשר כל
ימיו עסק בתורה
צדקתו עומדת לעד
מו' יצחק צבי בהרב
המופלג מ' דוב בער
נפטר י"ט אדר שני
תרי"א לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רסא.

הרב החריף המופלג חסיד ועניו מוהר"ר שלמה זלמן כהנא.

א. מופלג וחריף גדול ירא שמים חסיד ועניו הצנע לכת מיחוסי כהונה בני של הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם אריה ליב כהנא שייניש אב"ד דק"ק בערדיטשוב יפולנאה בעהמ"ח ספר „איר הנערב" חוטר מגזע גאונים מפורסמים

הישיש מוהר"ר גרשון ז"ל איש
מרדכי הי' הולך וגדול כל
ימיו בצדקה וגמ"ח ביתו פתוח
לרוחה מלחמו נתן לדל
והחזיק ידי ת"ח פזר' נת'ן
לא'ביונים צד'קתו עומדת
לעד לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה:

רנט.

הרבני הישיש מוהר"ר מנחם מענדיל במוה"ר יצחק.

נקרא בעירנו „ר' מענדיל יאניוועצר" מחסידי עירנו ירא שמים גדול מעודו שקד על דלתות הצדיקים והיה מן אנשים חשובים ומסויימים אצל הצדיק המפורסם מלובלין זצוקללה"ה שנסע אליו בכל שנה ופעם אחת ישב אצלו שנה תמימה. ור' מענדיל לא זכה לבנים והוא בנו של הרבני מוהר"ר יצחק במוה"ר מנחם מענדיל (קס"ו) ואנכי הכותב שמו בקרבי כי הוא היה ממשפחתנו.

וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הרבני הישיש ירא השם
מעודו שקד על דלתות
הצדיקים מו' מנחם מענדיל
בהמנוח מו"ה יצחק נפטר
יום ב' דחוהמ"ס שנת תר"ט
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רס.

הרב הישיש החריף ובקי הנגיד מוהר"ר יצחק צבי האלברשטאם.

א. חריף ומופלג גדול בתורה מגזע ישישים בנן של קדושים מפארי היחוס גאונים מפורסמים בתבל בנו של הרב הגאון מוהר"ר דוב בעריש אב"ד דק"ק מעזירטש וטוטשין אחי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר זאב וואלף אב"ד דק"ק דובנא. יהמה היו בניו של הרב הגאון החסיד הגדול מוהר"ר נפתלי הירץ ז"ל אב"ד דק"ק דובנא בנו של הרב הגאון מאור הגולה החריף המפורסם בדורו מוהר"ר צבי הירש אב"ד דק"ק האלברשטאט זצללה"ה.. והרב הנגיד החריף מוהר"ר יצחק צבי (מפורסם בעירנו בשם ר' איצק הירש) היה חתנו של הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר אבאלי הכהן כאשר כתבתי לעיל (ר"ה).

סמך עליו ולמד מחתימתי הלכה למעשה כאשר כותב בשו"ת „מים חיים" ח' ע"א סימן ס"ג „וכן ראיתי שחתם כן הרב המופלג בתוי"ר המדקדק מו"ה לעווין ז"ל מפה „יהודא לעיין בן ר' נחמיה ז"ל" ובבה"ג „יש ללמוד". ועל המגילה מז' תמוז חתם עצמו אחר הרה"צ מוהר"ר געציל ז"ל „יהודא לעיין במו"ה נחמיה ז"ל כ"ץ". את מצבתו לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו.

רנח.

הרבני המופלג הנגיד מוהר"ר מרדכי במוה"ר גרשון.

א. נגיד נכבד בעירנו מופלג בתורה עושה צדקות יפעל חסד פזר נתן לאביונים ירא שמים ומפורסם לשבח בפי זקני עירנו בשם „ר' מרדכלי ר' גרשון'ס" היא היה משולח וציר אמונים אצל הרב הגביר המפורסם מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן ז"ל. בכל שנה נסע לפרייסין למכור שם את הרפסודות והתבואה העמוסה עליהן. והג' ר' מאיר לא יחשוב אתו את כסף הפדיון כי באמונה היה עושה. בעת שנסע לפרייסין לקח אתו שוחט מעירנו לצוותא על דרכו והיה עמו כל ימי שבתו בפרייסין וגם בנסעו בדרכו לא פסק פומי' מגירסא כל הדרך ישב על העגלה והגמרא בידו ולמד שעורו. וכן כל הזמן שהיה בפרייסין קבע עתים לתורה כמו בביתו ולא גרע מחוקו אפילו כל שהוא.

ב. הרבני מו"ה מרדכי נתחבר אל הח"ק בשנת תקצ"ב ואלה הדברים כתובים על פנקס הח"ק „בהתאסף ראשי הח"ק גומלי חסד של אמת וניגש לפנינו ה"ה הרבני המופלג הנגיד מו"ה מרדכי בהמנוח מו"ה גרשון וביקש מאתנו להתחבר בחבורה הנ"ל ואחרי אשר סילק מעות קדימה כפי התקנה וגם השווה את החבורה וגם הטרוטנים עבור השירות המוטל עליו כפי התקנה. לזאת אנחנו הראשי החבורה הננו באנו עה"ח להיות לראי' ולמשמרת אשר מהיום יהי' ר' מרדכי הנ"ל נמנה בתוך החבורה ויהי נחשב מהיום כאחד מאתנו הח"מ לכל הדברים ויובא פתקאו לתוך הקלפי תיכף וא"צ לבוא לפני הגבאים כלל והוא פטור מלשלוח דבש ולראי' באנו עה"ח יום ג' כ"ד ניסן תקצ"ב ועל החתום „הק' יהודא לנדא" „הק' שלמה זלמן כהנא". ור' מרדכלי לא השאיר אחריו בנים ולא בנות ושמו הטוב אשר השאיר אחריו טוב לו מבנים ומבנות כל הונו ורכושו הרב נתחלק לקרוביו וספריו היקרים אשר נשארו מעזבונו הובאו בית יוסף לבהכנ"ס של הרב ייב"י ז"ל. את קברו מצאתי במעלה הקברים אשר לחשובי העיר אבן גדולה הקימו על קברו והיא תביע את שבחו לאמר:

פ"נ
יום
ה' שמונה ימים
בחודש שבט שנת
תר"ה נפטר איש תם וישר
הרבני המופלג הו"נ מוהר"ר
מרדכי בהרבני המופלג

רנה.

ואלה המה דיינים מובהקים מופלגי תורה חכמים מצויינים בהלכה שהיו מבי דינא רבא של הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל ונצטרפו אליו בהסכמתו על סדר „עבודה ומורה דרך" שנדפס בסלאוויטא בשנת תקצ"ו.

נאם הקטן אלעזר בא"א מו"ה נפתלי זלה"ה (נקרא ר' לאזי דיין).

הקטן חיים בא"א המנוח מו"ה נחמן זלה"ה מו"צ דפ"ק אוסטרהא (ר' חיים פעטשניק).

הקטן דוד בלא"א מו"ה יצחק יעקב זלה"ה (ר' דוד דיין).

הקטן גבריאל במהו' דוד נ"י (הוא היה אח"כ דיין ומו"צ בעיר זיטאמיר).

רנו.

הרבני המופלג מוהר"ר שמשון זאב הלוי.

מופלג בתורה ירא שמים ועסקן במצות כל ימיו השתדל לקבץ נדבות לפרנסת עניים ועשה רב חסד עם עניי העיר והוא בנו של הרב הדיין המצוין מוהר"ר ישראל יעקב סג"ל הנזכר לעיל (קצ"ז) ובילדיתי הכרתי את בנו של ר' שמשון זאב ושמו ר' ישראל יעקב תורני ועסקן במצות. ממצבתו ידענו את שבחו אשר היא תקרא לאמר:

פ"נ
איש
תם
וישר הרבני
המופלג בתורה
וירא השם לילות
כימים פעל צדקות
ועשה רב חסד לעניי
עירנו מ' שמשון זאב
בהרבני מו' ישראל
יעקב הלוי נין ונכד
הגאון ט"ז נפטר יום ד'
כ"ה שבט שנת תר"ב
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רנז.

הרב המופלג מו"ה יהודא לעווין במו"ה נחמיה כ"ץ.

מופלג בתורה ויראה מדקדק גדול והרב הג"מ יעקב רפאפורט ז"ל אב"ד

שסבל הג"מ חיים דחקות ולא היה לו לכלכלת ביתו) ויהי לעת זקנתי תש כחו מאד ולא יכל לשאת עליו את עול משא הציבור לכן ביקש הג"מ חיים מאלופי העדה להקל מעליו את עול סבלו ולקבל את בנו הגאון מוהר"ר יעקב הכהן לאב"ד אשר הוא ישא ויסבול את משא העם וטרחא דציבורא ואלופי העדה נתנו אוזן קשבת לדבריו ובשנת תקצ"ח קבלו עליהם את בנו הג"מ יעקב הכהן לאב"ד כאשר אכתוב הכל הלאה בספרי במקום שאכתוב תולדות הג"מ יעקב ז"ל. בשנת ת"ר עלתה נשמת הג"מ חיים למרומי שמים וגיפו הטהור ספון וטמון בין מבחר קברות בני משפחתו הגבירים זוסמאן . אבן גדולה הציבו על קברו והיא תזעק אמריה לאמר :

נפטר

יום ה' א' דר"ח

כסלו שנת ת"ר לפ"ק

הרב אשר עבד עבודת הקוד'

פה קהלתנו משך שבע עשרה

שנה הפליא עצה הגדיל תושי'

מעינותיו נפוצו בקרית העיר

והוצה הורה באמת ושפט בצד'

דלים וראשים מו"ה חיים הכהן

רפאפורט אב"ד ומו"צ דפה ק'

בהגאון המפורסם מ' דוב זצ–

ללה"ה אב"ד מעזבוז נכד

מאור הגולה פאר ישראל

וקדושו רבים השיב מעון ושבר

מלתעות רשע בהלחמו ביום

קרב 1) בויכוחו העצום הגאון

החסיד האמיתי מו"ר חיים כהן

רפאפורט זצוקללה"ה אב"ד ור"מ

דק' לבוב ונכד רבן שכב"ה החכם

צבי זצוקללה"ה אב"ד דק'

אמשטרדם יע"א ת'נ'צ'ב'ה .

מצבת אשתו הרבנית

פ"נ

יום ב' עשרים

ימים בחודש מרחשון

תר"ד לפ"ק נפטר' האשה

הצנועה הרבנית מרת

ציפרה בת המנוח

המפורסם מהו"ר אבא

הכהן אשת הרב הגאון

מוהר"ר חיים הכהן

רפאפורט אב"ד דפה

ת'נ'צ'ב'ה .

---

1) כאן רמז על מלחמת ה' שנלחם הגאון הקדוש הזה עם כת הארורה שב"ץ תר"ז ושר"י כמו שסיפר לנו הג"מ יעקב רפאפורט בהקדמתו לספר „מיים חיים" ועיין בספר „פראנק ועדתו" פרק י"א .

הקדושים אשר היו בידו בכת"י הובאו בספרו הלא המה אא"ז הגאון צבי ישראל חכם צבי ז"ל. מאא"ז הרב הגאון המפורסם רשכבה"ג מוהר"ר שמחה הכהן רפאפורט ז"ל. אא"ז הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב ואבי זקנו הגאון המפורסם מוהר"ר מאיר ז"ל אבד"ק קאסטאנטין מאבי הגאון מוהר"ר דוב בעריש ז"ל אב"ד דק"ק מעזבוז וכן מהגאון הגדול המפורסם מוהר"ר שאול מאמשטרדם ז"ל ומהגאון המובהק בדורו נשיא הלוים מוהר"ר יהודא ליב אייטינגא ז"ל ששלח למחותנו הכהן הגדול מוהר"ר חיים רפאפורט אב"ד דק"ק לבוב ז"ל ועוד מן גאונים גדולים שהיו בדור ההוא ובחלק יו"ד סימן כ"ז מביא שאלה אחת ששאלו מעיר מעזבוז להגאון המאה"ג מוהר"ר מאיר ז"ל אב"ד דק"ק קאסטאנטין ועל השאלה באו על החתום „נאם ישראל בע"ש מטליסט" „ונאם משה יוסף מ"מ דפה" והג"מ מאיר השיב להם תשובתו וכבוד גדול חלק להבעש"ט ז"ל אשר אליו התחיל בתשובתו „אלוף ביהודא ובישראל עושה חיל קטן וגדול שם הוא ממציא מזור ותרף לגבר אין איל. גדול היא בששך ושם לי ברקת וגבר בכל ה"ה הרב הטופלג המפורסם בש"ט מו"ה ישראל נר"י". חלק שני „אוצרות חיים" חידושי תורה שחידש על כל התורה גם שם מביא חידושי תורה מאבותיו הגאונים הקדושים והרבה חידושים הוסיף בנו הג"מ יעקב הכהן רפאפורט אשר הוציא את הספר לאיר בשנת תרי"ז בהסכמות הגאונים המופלגים בדור ההוא הגאון מוהר"ר מרדכי זאב איטינגא ז"ל בעל מפרשי הים והגאון הגדול מוהר"ר דוב בעריש אשכנזי ז"ל אב"ד דק"ק לובלין והסכמות הצדיקים צדיקי הדור המפורסמים הרב הצדיק מאפטא ז"ל והרב הצדיק מוהר"ר מרדכי מטשערנאביל והרב הצדיק מוהר"ר שלום מבעלזא זצוקללה"ה וכן באו שם מכתבי אהבה ותהלה משארי בשרו הרבנים הגבירים המפורסמים מופלגי תורה הרב הגביר המופלג בתורה וחכמה מוהר"ר יוסף צבי מזזיש הרב הגביר המופלג בתורה וחכמה מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן והרב הגביר המופלג בתורה מוהר"ר צבי הירש הכהן זוסמאן אשר המה התכבדו מתורתו תורת חיים בעוד בחיים חייתו ושמחו מאד בצאת ספרו לאור וגם תמכו מהונם להדפסת הספר.

ז. שבע עשרה שנה ישב הג"מ חיים על כסא הרבנות פה ומי ימלל צדקתו וחכמתו חסיד ועניו שונא בצע במלוא מובן המלה דן אמת שפט צדק הוציא לאור משפט ויהי רועה את עדתו על מי מנוחות התורה והכל בלי שום קבלת שכר בראשונה ואפילו אח"כ כאשר נתקבל לאב"ד פה לא לקח שום שכר פסק דין ומכל המשפטים שבאו לפניו מעירנו ומכל הערים הקרובות והרחוקות לא נהנה מאומה רק להב"ד שישבו לפניו היה קודש כל המעות אשר נתנו הבעלי דינים. ואף בסוף ימיו כד הוה (ליה) דחיקא שעתא טובא לא סר מן דרך הקודש אשר כלל לו בהלו נר הצלחה על ביתו ולא קיבל שום שכר פסק דין. סיפר לי דודי הישיש הרב מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל דיין ומו"ץ פה אשר פעם אחת באו לפני הג"מ חיים סוחרים גדולים מעיר ברדיטשיב לדין לפניו בענין מסחר גדול שהי' להם בשותפות והטוי"ת עלו לכמה אלפים רו"כ ויהי כאשר הוציא הג"מ חיים לאור משפטם והיו כולם שבעי רצון הניחו על שלחני שכר פסק דין מנה יפה במטבעות זהב ויאמר הרב ר' חיים להב"ד שישבו אז לפניו מהרו קחו את המעות טרם שתראה הרבנית ותתרעם עלי (ואמר לי דודי הנ"ל שאז כמעט

ובקי שלשלת היוחסין מוהר"ר חיים הכהן רפאפירט אב"ד ומו"ץ דק"ק אוסטרהא" והוא חתם „יום ג' תקצ"ב נאם חיים הכהן רפאפורט" על היורה דעה שנדפס בסלאוויטא תקצ"ד על ספר „איי הים" שנדפס באיסטרהא נכתב בראש הסכמתי „הסכמת הרב הגאון הגדיל המפורסם ברורי כ"ש מוהר"ר חיים כ"ץ נ"י האב"ד דק"ק איסטרהא" וה"ע „נאם חיים כהן רפאפירט חונה פה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" היום יום ב' כ"ג תמוז דהאי שתא תקצ"ה לפ"ק" על ש"ע „חשן משפט" שנדפס בסלאוויטא תקצ"ו נכתב בראש הסכמתי „הסכמת הרב הגאון המאיר הגדיל המפורסם החריף ובקי שלשלת היוחסין כש"ת מוהר"ר חיים הכהן רפאפירט אב"ד ומ"ץ דק"ק איסטרהא" והוא חתם נאם חיים כהן רפאפירט חי' בפה"ק איסטרהא יצ"ו וכן בא בהסכמתו על סדר „עבודה ומורה דרך" שנדפס בסלאוויטא תקצ"י.

ה. ואלה תולדות הג"מ חיים הכהן.

א) בני הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב הכהן רפאפירט אב"ד דפה תולדתו כתבתי בספרי.

ב' הרב הגאון חריף ובקי הגביר המפורסם בישורון מוהר"ר יקותיאל זוסיל הכהן רפאפירט ממינסק התן הגביר המפורסם מוהר"ר זאב שמש ממינסק והיא שקיל וטרי בהלכה ובחריפות עם אביו הגאון והרבה חידושים ושו"ת ממנו נדפסו בספר „מים חיים" למר אביו הגאון והוא בא בהסכמתו על ספר „באור בן שלמה" הוא באור על בנין יחזקאל וחתם „יקותיאל זוסל כהן ‹רפאפירט" 1) והרב ר' יקותיאל זיסל היה אחד מראשי החברה „מקיצי נרדמים" ועל שער הספר „אמרי שפר" שהוציאה לאור החברה „מקיצי נרדמים" נכתב „תחת השגחת ראשי החברה" . . . . יקותיאל זוסמאן כהן רפאפורט".

ג) עוד בת אחת היתה לו שהיתה אשת הרבני הנגיד התורני מוהר"ר דיב בער בן הגביר המפורסם מו"ה מרדכי קלמן היילפירסאהן מזסלב שהוא היה התן הרב הגאון מוהר"ר ישראל רב דחייטים בעיר זסלב בנו של הרב הגאון מאוה"ג המפורסם מוהר"ר מרדכי היילפרין ז"ל אב"ד דק"ק זסלב וקרעמניץ נזכר לעיל (נ"ח).

ו. ופרי צדיק מעץ החיים אשר שתל בכרם התורה הוא ספר „מים חיים" אשר השאיר אחריו ברכה כולל שני חלקים. חלק ראשון תשובות שהשיב לכל השואלים אליו בדבר ה' זו הלכה ולכל הצמא למים מי התורה השקה מבארו באר „מים חיים" שם שקיל וטרי עם גאוני דורו המפורסמים עם הגאון פאר הדור מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה איגר ז"ל הגאון הצדיק מאה"ג מוהר"ר ישראל דוב בער ז"ל מ"מ מסטעפאן עם הרב המפורסם החסיד מוהר"ר יצחק מראדזוויל ז"ל הגאון המפורסם מוהר"ר בצלאל מרגליות ז"ל אב"ד הגאון מוהר"ר חיים יעקב ז"ל אב"ד מדובנא עם הרב החריף בעל „עצי לבונה" ז"ל ועם בניו הגאונים הג"מ יעקב והג"מ יקותיאל זוסל רפאפירט ז"ל וכל הרבנים והדיינים והשובו"ם מהערים אשר סביבותיו כולם הריצו אליו שאלותיהם והוא השיב לכאו"א כיד חכמתו הגדולה בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים וכן הרבה תשובות וחידושים מהגאונים הגדולים אבותיו

1) רשימה קה"ם לידידי הה' ווינער אות ב' 1186.

בכל העיר מקצה אל הקצה ברחוב קדרים וקראסניגורא ובלמייאז ועיר חדש ובכל הכפרים השייכים לפה ק' אוסטרהא כמאז לחצאין והאלקים אשר התהלכו אבותיו לפניו הוא יצוה את הברכה אתו ואתנו להאריך ימיו ושניו ושנותינו ואירך ימינו זכות אבותיו הקדושים יהי בעזרתו ובעזרתינו להטות עלינו חסד כל ימי עבודתינו אשר עובדים אנחנו להיות עליו ועלינו למחסה ולמגן בערינו בימיו ובימינו יושעו ערי יהודא וירושלים ויבוא משיח צדקינו הכ"ד הבעה"ח כנסי' שהיא לשם שמים למען לא תפוג תורה. להיות פה לכהן צדק ומורה. כבוד האלופים והראשים ריזוני נגידי מנהיגי הקהלה ויחידי סגולה דפה ק"ק אוסטרהא היום יום שהוכפל בו כי טוב יום ג' ט"ז אייר תקפ"בית לפ"ק". ואחר זה חתמו כל אלופי העיר והדוכס יאבלינאווסקי נתן הסכמתו ורשותו ובא על החתום. והנה אם כי קיבל עליו הג"מ חיים לקבוע דירתו בתוך העיר כמפורש בכתב הרבנות ובני העיר ידעו כי אחר דבריו לא ישנה בכל זאת כאשר ראו אלופי העיר כי קשה עליו להעתיק מושבו מביתו שיש לו בעיר חדש וליטע אהלו אפדנו בבית אשר ישכור לו בתוך העיר מפני ההוצאה אשר יצטרך להוציא על שכירות דירה נאה לפי כבודו ואין שכר הרבנית מספיק לו להוציא הוצאה יתירה לכן התאספו אלופי העיר והסכימו להוסיף לו מקופת הקהלה רובל אחד כסף רוסיא בכל שבוע ושבוע על שכרו מיום שיקבע דירתו בתוך העיר (הישנה) ונמצא בידי הכתב שכתבו וחתמו אלופי העיר מן יום ב' לחודש כסלו שנת תקפ"ג (ולא העתקתי מפני האריכות).

ד. בשנת תקס"ה נתחבר הג"מ חיים להח"ק דפה ואלה הדברים כתובים על הפנקס (ד' רפ"ה) „הן היום קרב לפנינו ה"ה הרבני המופלג הנגיד המפורסם מ"ה חיים בהרב הגאון המפורסם מה' דוב בער ורצה לקרב את עצמו לחבורה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה ומעתה הרי הוא כאחד מן המנויים להיות פתקי טרוף בקלפי בשנה זו ולהיית לראי' באנו עה"ח היום יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקס"ה לפ"ק ועל התקנה שעשו בשנה זו שבעה ועשרים לחודש מרחשון שלא לקבל שום אדם להח"ק עד בלות שש שנים בא הוא בחתימתו „הק' חיים הכהן רפאפורט" ובהיות הג"מ חיים אב"ד פה בא בהסכמה על ספר „אור הנערב" שנדפס פה בשנת תקפ"ד בראש הספר „חק לישראל" שנדפס בסלוויטא ע"י הרב רש"א שפירא בן הרב מסלאוויטא נמצא העתק גוף הפסק דין על דבר הדו"ד שהיו בין המדפיס ר' אהרן יונה מאוסטרהא והמדפיס ר' ישראל בר אברהם מברדיטשוב ועל הפס"ד מיום ג' י"א... תקפ"ה חתים „הק' חיים כהן רפאפורט חפ"ק אוסטרהא הנברר משני הצדדין" (עיין בספרו שיח „מים חיים" סימן מ"ד כל הענין ושם מביא מה שכתב אליו בנידן זה הרב הגאון הגדול מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל והרב החסיד המפורסם מוהר"ר יצחק מראדוויל ז"ל ומה שהשיב להם) על ספר „הכוזרי" שנדפס בראדוויל שנת תקפ"ו בהסכמת הרב המאה"ג החסיד המפורסם וכו' מוהר"ר יצחק אב"ד דק"ק ראדוויל זללה"ה בא גם הוא בהסכמתו ובראש ההסכמה נכתב „הסכמה מהרב הגאון הגדול המפורסם שלשלת היוחסין חכם הכולל מוהר"ר חיים כהן רפאפורט אב"ד דק"ק אוסטרהא" על ספר „עבודת הקודש" סלאוויטא תקפ"ז על „חק לישראל" שנדפס בסלאוויטא הקצ"ב נכתב בראש הסכמתו „הסכמת הרב המאה"ג המפורסם החריף

בחד מלתא כולהו יהבי עיניהו בהאי גברא דמצפרא כריך ותני לו משפט הבחירה לישב בראש ורבי יתקרי ה"ה כבוד הרב הג' חריף ובקי בחדרי תורה. מי כמיהו מורה. אשר ידיו לו רב כי בירך ה' חילו לאורייתא. אשר שמו נודע בשערים נקטו נגרא ברייתא אשר תורה יבקשו מפיו המה חיים ה"ה כבוד הרב הג' המפורסם בתורה וביראה החריף ובקי בחדרי תורה מי כמוהו מורה שלשלת היוחסין בנן של קרושים קדושי עליון כבוד הרב הגדול מו"ה חיים הכהן רפאפירט בן כבוד הרב הגאון המפורסם לרבים מו"ה דוב בער הכהן שהיה אב"ד בק' מעזביז שכל ימיו מעידו עבודתו עבודה תמה ויט שכמו שכם אחד לסבול טורח הציבור והיחיד על מנת שלא לקבל פרס בשחרית ובין הערבים ובולי יומי זימנא דרחקי ועיילי רבים לגבי מלתא זוטרתא ומלתא דתלי באשלי רברבתא שואלין ודורשין אליו למשאל שמעתתא אליבא דהלכתא הן בהוראית איסור והיתר ובדיני ממונות הא כדאיתא והא כדאיתא לכולם הוא משיב כהלכה שמורה בכל וערוכה. ואין אומר ואין דברים לסרב נגדו ובלי נשמע קולם להרים כי הולך אל ארבע טורים ובכל הפוסקים הראשונים מוציא ממקור הדין לאמיתו וכולם מקבלים עליהם בשמחה ובטוב לב את משפטו ודינו אשר ישפוט למשרים כי עולה לא נמצא בשפתיו שפתי כהן ישמרו לעשות ולקיים קיום אמרינן היאיל ומקלעי ארחי ופרחי אשר חכמתו גם בחוץ תרונה ליורעי בינה. בשלוח ספרים מקריות חוצית הוא סותר ובונה. להשיב שואלי דבר בדעת ומזימה. אשר צלל במים אדירים ים החכמה. ויענו כל העם קול אחד זה היום אשר קוינו הנה מצאנו ראינו בדיק לן בבמה ברוקין. שבעין בעין ראינו גברא קא חזינן דחזי לכסותו בסמיכה סמוך ונראה לסמיכת חכמים ריבא בר ריבא ראוי ומוחזק חזקה שאין עליה טענה כי בדין הוא שישוב אל אחוזת אבותיו אשר החזיקו חזקת הבתים והעליית מעלות דרבנן אשר בנו בית ישראל נשען עליהם הניחו יתרם לעולליהם את אשר נחלו אבותיו ראשי המטות והנחלו לבניהם אחריהם ללמד בני ישראל קשת מלחמת ה' מדור דור דור הולך ודור בא עד הראש רישא דעמא הולמתו עטרת. לעמוסי בטן עטרת תפארת, כל שיש להם שם בשעתם ולדורות והניחו זכרם שם עולם לא יכרת. מימיהם אנו שותים בצמא את דבריהם כגחלי אש בוערת. אמרנו ועניני כילני פה אחד קים משיחהו כי הוא זה. מזה בן מזה. וזאת אשר עלה הגורל עליו לקובעו לשם ולתהלה במוסכם בסוד ישרים ועדה להיות לגאון שמהו ולמנות את כבוד הרב הגאון מוהר"ר חיים הנ"ל להיות היא הכהן הראש המדברים להיות אצלינו אב"ד ור"מ ומורה צדק פה קהלתינו. למרמא עליו מרמא דבני מתא הא למגרס והא לעייני במילי דשמיא הן בהוראות איסיר והיתר ובדיני ממונות על פיו יצאו ועל פיו יבואו. אך בזאת נאות שירצה לשבת אתנו שבת הכסא דמוקרא ליטע אהלו אפדנו בתוך העיר בתווך למען יהי ביתו פתוח לרווחה משום טרחא דציבורא לכל אשר יבקש דבר ה' זו הלכה ומנת כוסו וחלקו מנת גבוה היפרשה מלתא דפסיקא קביעי וקיימי בדורות הראשונים רבנים קשישאי אשר היו אב"ד אב אחד לכולנו לכל דבר ההכנסות מעות חופה וקרושין וגיטין ולכל חלוקת הכבוד אשר הורם ואשר הונף להרב אב"ד מימים קדמונים. גבול אשר גבלו הראשונים. רק כבוד שיש בה הידור מצוה מצוה סנדיקאות מאלה לא יגרע נטפי אונו של כבוד הרב מו"ה חיים הכהן הנ"ל

נתן בלבי לב נדיבות סמכתהו לישא משא העם לכל אשר יקראיהי באמת ומישיר משיב בשלום לכל אדם השואל כהלכה ואינו נושא שכר אך באמונה עושה מלאכת מחשבת מחשבתי נכרת מתוך מעשיו שלא על מנת לקבל פרס ולא לגאון ולתפארת רום אנשים רק למען החזק עמוד הדת ויט שכמו לסביל לכל אשר מרבים העם להביא אליו כל דבר אשר יקשה מהם ומהמונם ויחמנו בבואם לשתות בצמא את דברייו הן בהוראות איסר והיתר ועל אחת כמה וכמה טיבה כפולה ומכופלת למקים הזה פה בעסק דיני ממונות ברם זכור הוא לטוב שאלמלא הוא כבר היו אויבינו פלילים להיות בעתים הללו גם בוש לא יבושו והכלם לא ידעו מלדין בעש"ג (בערכאות של גיים) אם לא כי משא פנים יש בדבר כי יריבון אנשים ונגשו למשפט לפניו יצא דבר חוק ומשפט יהמה נושאים פניו לקיים הדת, וגם זה הדבר אשר הוא לנו לשם ולהפארת מן האדם בני אדם הבאים משם לכאן וגם אמרינן הואיל ומיקלעי ארחי ופרחי המה ישתבחו בעיר הזאת יען נמצא כזה איש נשוא פנים הוא הראש המדברים בכל מקום אשר דבר המלך ודתו הלכה במיתו וגם ידע לכלכל דבריו במשפט משפט לזה וצדקה לזה לזה יקרא איש שהכל בו ומי לא ידע בכל אלה שהוא ראוי מאד מאד לתשואית חן חן מאתנו ולמיהש מבעי ג"כ אם העלם יעלימו עם הארץ ופני העיר מזה. פן נהי לבוז ולקלס לסביבותינו כי ידברו איבים בשער בת רבים שאין אנו חוששין להתמיטטת עמוד הדת, כעת שמנו את לבבינו על דרכיו נועם על מה ולמה לשעבר. לא נעשה עמו דבר לא קימה ולא הידר ואמרנו במה נקדם פניו אם ברצי כסף גלוי וידוע שלא יקח מחוט ועד שרוך נעל אך מצאנו את עצמינו מחויבים בדבר הזה בחיבה [לסמיך אותו] בסמיכה סמיכת תלמיד חכם לפוטרו ממסים ועליה במיסכם בסוד ישרים ועדה שה"ה הרב הנגיד מו"ה חיים הנ"ל הוא פטיר מכל מסים וארנינות ובלו והלך לא שליט למרמא עליה ושום קול נוגש לא ישמע ולא יביא בגבולו יהי שלום בארמונותיו ושלום בחילו וביתי יהי חפשי בישראל מהני מילי מעליותא דנפיק מיניה וזה נעשה בתוקף מעשה הקהל שאין צריכין חיזוק באין לשנות, הכ"ד האלופים ראשי רוזני נגידי מנהיגי איסטרהא יצ"ו ויחידי סגולה הבאים על החתום היום יום ג' י"ד טבת תקע"ה לפ"ק". ועל החתום באו כל אלופי נכבדי העיר ומעבר הגליון בא הדוכס מאוסטרהא לאשר ולקיים בתוקף ועוז את כל המפורש בכתב הקהלה ומסיים „נכתב ונחתם בעיר אוסטרהא ביום 27 מארט שנת 1816 קאריל יאבלינאווסקי".

ג׳ בשנת תקפ"ב אחר פטירת הג"מ בצלאל מרגליות שמו אלופי עירנו את עיניהם בהג"מ חיים וכל הבע"ב ענו אחריהם מקודש מקודש ובחרו אותו לרב אב"ד ור"מ ומו"ץ וייש ת"י כתב הרבנות שכתבו וחתמו אלופי רוזני וב"ב העיר ברשות והרמנא מהדוכס יאבלינאווסקי ואמרתי להעתיקו לזכרון לדור אחרון.

„[בצפיתנו] צפינו מאן יהיב לן גברא דכולי ביה תנא ומתני לית לי' שעורא שפירא וגמירא. דכולי עלמא אבתרי גרירא מרבא עד זעירא. להיות מורה התירא ואיסורא. ולבאר כל חמירא. הדבר אשר יקשה מאתנו. הוא יגמור בעדינו לברר הלכה כשמלה. אם הימינה או להשמאילה. להיות הוא שר התורה. עוד המה מדברים. והנה קול המון כקול שדי מבשרים ואומרים. כאן נמצא וכאן הוא בר בי רב דחד יומא לא פסק גרסא מפומי דרבנן.. [ידע] מתניתא

אב"ד דק"ק מעזביז בהגאון המפורסם מוהר"ר ארי' ליב"ש ראש ישיבה דק"ק לב"ב בהגאון המפורסם מופת הדור רשכבה"ג מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט זצ"ל אב"ד דק"ק זיטל סלוצק ואח"כ אב"ד ור"מ בק"ק לביב ושם מ"כ ואביו הג"מ דוב בעריש היה חתן הגאון המפורסם מוהר"ר מאיר אב"ד בק"ק קאנסטאנטין פלך וואהלין בהגאון המפורסם בתבל מוהר"ר יעב"ץ ז"ל בהגאון המפורסם צבי תפארת ישורון חכם צבי זללה"ה 1) .

ב. הרב הג"מ חיים הכהן אב"ד דפה היה חתנו של הרב הגביר המפורסם בתורה וגדולה מוהר"ר אבאלי הכהן זיסמאן (ר"ה) ז"ל אשר בערך שנת תקנ"ן לקח את בתו הרבנית מרת צפירה (ולכן היו קוראין אותו בעירנו ר' חיים צפירה'ס) אומרים אמיר אשר הרב ר' אבאלי הפריז לו נדוניא סך אלף אדומים וישב בבית חותנו הגביר ישב ר' חיים ילמד תורה לשמה מתוך הרחבה וזכה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא ועוד בימי חרפי שקל וטרי נשא ונתן עם גאוני דורו המפורסמים כמו עם הגאון המפורסם פאר הדור מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל ושאר גאונים ועוד טרם שנתעלה לשבת על כסא הרבנות בעירנו כבר יצא שמו לתהלה וירוח תורתו נדף למרחקים וכל הרבנים והשוחטים אשר סביבותנו הקרובים והרחוקים פנו אליו בשאלותיהם ודרשו ממנו דבר ה' זו הלכה וגם הרב אב"ד הג"מ בצלאל מרגליות שאל ממנו שאלות (שו"ת מים חיים חלק א"ע ס' ע'-ע"ג) ומכל הערים נהרו אליו למשפט והוא השיב לבאו"א כיד חכמתו ובקיאותו הגדולה בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים הוציא לאור משפט וכמה עגונות התיר מכבלי העיגון והכל שלא לשם קבלת שכר אפילו כל שהוא ולא נהנה מכבוד התורה הנאה של כלום ולא עוד אלא אפילו כל מסים וארנונות שילם להקהלה כאחד מן הנגידים. אך אח"כ כאשר ראו הב"ב כי כל מילי דמתא עליה רמי והכל צריכים למרי דחטי וכל דבר הקשה בשאלות או"ה וכן בדיני ממונות והיתר עגונות אך אליו יביאו. ולא מעירנו בלבד אלא מכל העירות הקרובות והרחוקות ינהרו אליו למשפט ושאלות בהלכה והוא הודה וזיוה של העיר. שמו אל לבם כי לא לכבוד הוא להם והילול השם יש בדבר אשר תלמיד חכם כמוהו ישא עליו עול מסים וארנונות לכן התאספו ראשי אלופי רוזני הקהלה ופטרוהו מכל מיני מסים ונתינות להקהלה כדין ת"ח והנני להעתיק הכתב פטורין שנתנו לו בשנת תקע"ה אשר נמצא אצלי (בכל מקום שהכתב מטושטש או שבלה הנייר מרוב ימים ולא כהיל למקרי נקדתי) ... „עץ חיים כהן שרעתי יפה יפי עינים ויפי נוף. כי לא יבוא לפניו חנף. לזאת ישימו על ראשו הצניף ה"ה כבוד הרב הגדול הבקי בחדרי תורה מי כמוהו מורה מומחה לרבים המפורסם לשבח שבחיהו חכמים מכלל דשפיר עביד בנן של קדושים מגזע ישישים חכם מפואר וחכם הכולל כבוד מוהר"ר חיים בהגאון המפורסם לרבים המנוח מו' דוב בער הכהן רפאפורט שהיה אב"ד בק"ק מעזביז והגליל וצללה"ה ... והלך בעקבי אבותיו הקדושים אשר המה היו בכל הארץ לעינים ברוחם פי שנים והיא ארי' לגזוזי וקם. תולדה במקום אב לקיים מילי דאבות להיות תולדותיהן כיוצא בהן ולהורות

1) הג"מ חיים בספרו שו"ת „מים חיים" ח' א"ע סימן י"ט כותב „ואחריו יאיר נתיב לקיים מילי דאבי וקני הגאון בעל ח"צ ז"ל ויען שערבים עלי דברי דודים של אא"ז בעל חכם צבי כי הוא ראש לכל משפחת בית אמי ובו אתפאר".

בילדותי סוחר נכבד קבע עתים לתורה בבוקר ובערב ישב בהקלויז הגדולה וילמד עם תלמידים נקרא בעירנו בשם „ר' וואלף ר' יודיל'ס" ור' וואלף גם הוא היה מאלופי גבאי הח"ק כמה שנים חתימתו ראיתי כמה פעמים „הק' זאב וואלף סג"ל לנדא" ובסוף ימיי נסע ר' וואלף לארץ הקודש ובעיר צפת נפטר ושם מ"כ ולר' וואלף בן אחד הוא הנגיד המפורסם תורני מופלג וחסיד סוחר נכבד אחד מחשיבי נכבדי העיר אנשי שם מוהר"ר יעקב סג"ל לנדא אשר כעת לעת זקנתו יושב כל היום על התורה ועבודה ור' יעקב לנדא הוא אביו של ידידי מנעורי אשר יחדיו למדנו בהקלויז הגדולה דפה וכעת הוא הילך מהלך ההשתלמות גביר נכבד למדן מופלג וחסיד מיפלא מחשובי הגבירים החרדים לדבר ה' בעיר זיטאמיר כמה"ר מרדכי לנדא (יחי') 1) חתנו של הגביר המפורסם.

בשנת תקצ"ט ויאמר ה' יהודא יעלה השמים כבוד גדול חלקו לו במותו בין גדילי היחס הציבי את קברו ואבן גדולה הציבו למצבה והיא תזעק אמריה לאמר:

פה נטמן
הרב המופלג
בתוי"ר יושב אוהלים הוגה
בתורת הד' כל הימים העמיד
תלמידים חשובים ומהוגנים
הולך תמים זקן ונשוא פנים
המפורסם מפארי יחוסי הלוים
מוהר"ר יהודא בהרב מו' יעקב
סג"ל לנדא נכד מאור הגולה
רב רבנים גאון הגאונים מרנא
ורבנא מו' יחזקאל זצקללה"ה
אב"ד ור"מ דק"ק פראג יע"א
נפטר יום ב' ד' ימים בחודש
מנחם אב שנת תקצ"ט.

רנד.

הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד בעירנו והגליל.

א. עטרת תפארת לעירנו פאר הדור והדרו גאון מפורסם חסיד ועניו ענף עץ אבות חוטר מגזע גאונים מפורסמים בנו של הרב הגאון מוהר"ר דוב בעריש

1) אהה! על השמועה כי באה ורפו ידי כי ענף עץ אבות זה נקטף באבו ובצהרים בעת אשר זרח שמש הצלחתו עזב את החלד לכן אי"ה הנני להציב לו יד בספרי זה לתת שם ושארית לתולדה במקום אבותיו הקדושים נבג"מ.

כהנא (עיין רס"א) בא היא בחתימתי לפני הרשז"כ. והנה הכביד אשר חלקי לי אליפי הבוררים לכל יעבוד שים עבודה ושירות להח"ק ופתקאי יהי' טריף בהקלפי בשנה הראשנה יעיד על ערכו הגדול ויקרתי אשר למעני יצאי חוץ לגדר התקנות וזה היה חזון לא נפרץ כי אם לעתים רחוקות להרב אב"ד והרימה לי.

ג. בשנת תקס"א נתנו החח"ק עיניהם בו ובחרו איתי לגזבר נאמן בהח"ק ואלה הדברים כתובים על הפנקס (ר' רמ"ד) „נכתב זאת זכרון בספר להיות שכבוד הרב הג' המפורסם מוהר"ר אשר צבי (הוא הרה"צ ר' אשר מ"מ דפה) בעת היא מתגורר בעיר אחרת ואין איש לעיין בעניני החבירה. הסכמני כולנו הח"מ לבחיר איש אשר רוח בו ה"ה הרבני המופלג המפורסם מו' יהודא בהרבני מ' יעקב הלוי להיות נאמן בהחבורה שלנו בידו יהי כל הכנסית החבירה וכל הדברים השייכין להחבירה הכל יהי שמור ת"י וזו אין צריך לפרש שהפנקס של החבירה יהי תחת ידו לא יומסר לשים גבאי כלל. והדברים השייכים להחבירה המה כל כלי הקודש של החבורה ודבר זה מפירש שאין להנאמן הרבני מו' יהודא הנ"ל להוציא מכיסו לצורך החבירה יותר מסך שני מאות זהובים. ומה שיוציא יותר מן שני מאות זהובים לא יקיבל בחשבון . . . יום הששי י"ג טבת תקס"א לפ"ק" ומאז היה גזבר נאמן בהח"ק כמה שנים ובכל שנה נמצא כתוב בהפנקס „היה חשבון צדק עם הרבני המופלג הנגיד מ' יהודא יודיל נאמן דחבורה קדישא ומגיע לו משנת . . . ."

ד. הרב ר' יודיל היה מכובד בעיני הבריות כבוד גדול חלקו לו כל בני עירנו וביותר נכבדי הקלויז הגדולה ואפילו החסידים אשר בסתר רעמו ורגזו עליו כי לא אמר קדוש לכל אשר אמרו הם קדוש אך מפני שם כבודו נתנו ושמו יד לפיהם וגם החסידים אשר פרשו מטות כנפיהם בהקלויז לא הרהיבו עוז בנפשם לשנות בפניו את ניסח תפלת אשכנז שהתפללו בהקלויז מקדמת דנא ופעם אחת בעש"ק קודם תפלת המנחה הרבין ר' יודיל את ראשו על ידו והחסידים חשבו כי ישן הוא חסיד נלהב אחד לבש עוז עבר לפני התיבה והחל לאמר את המזמור ק"ז במנהג ספרד אבל ר' יודיל גער בו בנזיפה והחסיד שקל למטרפסיה ומת בשנה זו ומאז נפל פחדו על החסידים ועד ימיו של ר' יודיל התפללו בהקלויז נוסח אשכנז אך בשביע שנפטר ר' יודיל גברה יד החסידים ובשבת הראשון התחילו להתפלל בנוסח ספרד מעירב עם נוסח אשכנז וכן מתפללים עד היים. בילדותי ראיתי בהקלויז הגדולה ספרים יקרים שנתן ר' יודיל להקלויז וגם בעת ראיתי „ילקוט שמעוני" על נייר ריגאל דפוס אמשטרדם יקר המציאית שנשאר בהקלויז מספרי ר' יודיל וחתם שמו עליו ולהרב ר' יודיל לא היו בנים כי אם בת אחת חכמה וצניעה והשיאה לשארו מבני משפחתו התירני הנגיד מוהר"ר זאב וואלף סג"ל לנדא (זכרני שהיה קוראין איתו להתירה ר' וואלף בר' שמחה הלוי לכן אחשוב שהוא היה בנו של הגאון מוהר"ר שמחה סג"ל לנדא האב"ד דק"ק אפטא [1]) בהגאון מוהר"ר יוסף לנדא אב"ד שם בהגאון מוהר"ר יחזקאל לנדא בהרב האליף מוהר"ר צבי הירש לנדא ור' צבי הירש לנדא היה גם אביו של הרב הקצין מוהר"ר אברהם לנדא ור' אברהם היה אביו של הגאון מוהר"ר חיים לנדא אב"ד דק"ק פודקאמין הנ"ל) ואנכי הכותב הכרתי את ר' וואלף לנדא

1) עיין דעת קרושים צד 119 וצד 137.

רנג.

הרב המופלג זקן ונשוא פנים מוהר״ר יהודא סג״ל לנדא.

א. מהולל ומשובח בפי זקני עירנו התורנים אשר אין גומרין עליו את ההלל איש חמודות מופלג גדול בתורה ביראה ובתרומות המדות הרביץ תורה הרבה בהקלויז הגדולה דפה וכל ימיו ישב למד ולימד עם תלמידים הרבה והעמיד תלמידים חשובים והגונים ושמו נשאר לברכה לשם ולתהלה בעירנו עד היום הזה. והיא בני של הרב מוהר״ר יעקב סג״ל לנדא שבא בין החתומים על הימשי רש״ד 1) בשנת תקמ״ד. ור׳ יעקב היא בנו של הרב הגאון המפורסם מוהר״ר חיים סג״ל לנדא מרבני בראד ואח״כ נתקבל לאב״ד בק״ק פורקאמין והרב ר׳ יעקב היה חתן הרב הגאון המפורסם בתבל המצל״ח נודע ביהודא מוהר״ר יחזקאל סג״ל לנדא זללה״ה אב״ד דק״ק יאמפלא ואח״כ אב״ד דק״ק פראג על „היורה דעה״ שהדפיס אא״ז עם שותפיו פה אשר הזכרתי לעיל (קפ״ה) וכפי הנראה לקח גם הרב ר׳ יודיל דנן חלק בהשותפית בא הגאון מוהר״ר חיים לנדא ז״ל בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב הגאון המפורסם מו׳ חיים סג״ל לנדא שהיה אב״ד בק״ק פורקמאין״ והיא כותב שם... „לכן העיר ה׳ את רוח נבדי הרבני המופלא מוהר״ר יהודא סג״ל לנדא והאנשים אשר אתו נדבה רוחם להביא... דברי המדבר לכבוד התורה ולומדיה היום יום א ט״ו לחודש טבת פה ק״ק בראד הקטן חיים סג״ל לנדא״ והרב ר׳ יודיל היה חתני של הרב המופלג הנגיד מוהר״ר שמואל שמעלקא הכהן שלקח את בתו מרת הינדא רחל כאשר כתבתי לעיל (קפ״ט) ולבן נקרא בעירנו בשם ר׳ יודיל ר׳ שמעלקים״.

ב. הרב ר׳ יודיל נתחבר להח״ק דפה בשנת תקנ״ט ואלה הדברים מצאתי כתובים על פנקס הח״ק (דף ר״א) „הרבני המופלג המפורסם מו׳ יהודא בהרבני מו׳ יעקב הלוי בא לפנינו להיות נקרא בשם יהודא המדבר דבריו דברי טעם להסתפח אל אחת הכהונות כהני בני החבורה שלנו ואחרי שמעני דברי טעם דבריו שכוונתו רצויה להיות נטפל לעושי מצוה בחבורה קדישא גומלי חסד של אמת דפה ק׳ איסטרהא והרי הוא כאחד מבני החבורה שלנו והננו מקבלים אותו בחיבה יתירה כי לו נאה איהו וגילתא יאי וכל מן דין סמיכי לנא בסמיכת חכמים להיות נקרא בשם בני החבורה ולא בשם טרוטין כלל אפילו שעה אחת מיום דלמטה ועבודה לא יעבוד כלל וכלל ואי״ה בשנת תק״סמך הבעל יובא פתקאו לתוך גורל הקלפי בלי שום מעכב ואין צריך לביא לפני הגבאים כלל קודם הקלפי שנת הנ״ל ימקים שבחו יפה בדברים הנ״ל אחר שספרו כאן מאת החבורה דק״ק בראד ובנדין סדר הדרגות הנכתב בפנקס הלז... דבר זה הנחנו להתגדר להגבאים אי להבוררים שהמה יעיינו בדבר הזה... המה יבילין ליפי כחו של מוהרר״י הנ״ל ולראי׳ ולמשמרת בעה״ח היום יום ג׳ שנכפל בו כי טוב ב׳ טבת תקנ״ט״ ובראש החתומים „הק׳ יואל הכהן אב״ד דק״ק ביחוב״ ומאז מצאתי בראש אליפי הגבאים „הרבני המופלג מו׳ יהודא במו׳ יעקב הלוי״ חתימתו נמצאה כמה פעמים בהפנקס „הק׳ יהודא באא״מ יעקב סג״ל לנדא״ והרבה פעמים ה״ע „הק׳ יהודא לנדא״ ובכל פעם שחתם עצמו יחד עם „הרב המופלג מוהר״ר שלמה זלמן

---

1) דעת קדושים צד 127.

רנב.

הדיין המופלג מוהר"ר יהודא ליב בהרב המופלג מוהר"ר מתתיהו.

דיין מצוין בעירנו מופלג גדול בתורה מבית דינו של הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפירט ז"ל אב"ד דפה והוא בנו של הרב המופלג מוהר"ר אברהם מתתיהו ז"ל מפינסק דיין וראב"ד דפה (ק"ג) על המחזור שנדפס באוסטרהא בשנת תקע"ו בהסכמת דייני צדק דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתו „הקטן יהודא ליב במוהר"ר מתתיהו זללה"ה" על החומש קטן שנדפס בסלאוויטא בשנת תקע"ט בהסכמת הרב המאה"ג המפורסם החריף ובקי מוהר"ר מרדכי מרגליות ז"ל אב"ד דק"ק כטנאב ובהסכמות המופלגים הותיקים יושבי יעב"ץ וב"ד דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתו „הקטן יהודא ליב במוהר"ר מתתיהו זללה"ה" על היורה דעה שנדפס בסלאוויטא שנת תקצ"ד בהסכמת הרב הגאון מוהר"ר חיים רפאפירט ובהסכמות הדיינים המופלגים החכמים המצויינים בהלכה יושבי על מדין בב"ד רבא דק"ק אוסטרהא יצ"ו בא הוא בחתימתו „נאם הקטן יהודא ליב במו"ה מתתי' זלה"ה דיין ומו"צ פה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" והוא ידוע בעירנו בשם „ר' ליב ליבער". בפנק' שני ד' פ"ג מצאתי שאביו הרב ר' מתתי' חיבר אותו להח"ק וזה כתוב שם „הרבני מ' מתתי' ב"מ משה . . . „התפללו עבור בניהם שיחיו עד מאה שנים לטיבה ויבואו לתוך מחברת קידש . . ועלתה שאלתם כהוגן והנני מקבלים בסבר פנים יפות למען המצוה שיגין עליהם שיגדולו לתורה ולמע"ט היום יום ו' כ"ו חשון ת"קגימל ואלה שמותם כמ' ארי' ליב במ' מתתי'" ובשנת תקי"ח בעת הקלפי מצאתי בראש אלופי הגבאים „הרב מהורר"א מתתי'" ובראש אלופי גבאים דמצבות „התירני מהורר"א ליב בהרב מ' מתתי'" וכן מצאתי את ר' ארי' ליב גבאי בהח"ק כמה שנים כפי הנראה האריך ימים מאד וכמעט למאה שנים הגיע אך נפלאתי מדוע לא נכתב על מצבתו התואר „הישיש והזקן" שכותבים על זקן כמוהו? בילדותי הכרתי איש זקן תירני אחד שהיה התני יהי' קוראים אותו „ר' אייזיק ר' ליב ליברס". ומצבתו תקרא אמריה לאמר:

פ"נ

איש ירא

אלקים וסר מרע

דיין מצוין מורה

הוראה דפה הרבני

המופלג מוהר"ר

יהודא ליב במו"ה

מתתי' זצלל"ה נפטר

ט' אדר ראשון תק–

צ"ד לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה'.

כי בשנה שמת בא הרב ר' אפרים טרם שנסע לעירנו כדרכו בכל שנה שלח וקרא את בניו ובנותיו ונכדיו וברכם ברכת הפרידה ויהי הדבר לפלא בעיניהם כי לא היה רגיל לעשות כן בכל שנה ויהי כאשר בא לעירנו חלה מחלת הזקנה שמת בה את קברו חצבו אצל קבר המהרש"א ז"ל כי היא היה מיוצאי חלציו של המהרש"א ומצבתו הקרא אמריה לאמר:

פ"נ

איש תם
וישר הרבני
הישיש מוהר"ר
אפרים בהרבני
הישיש מו"ה ארי'
ליבוש הי"ו מורה צדק
דק"ק סדילקאב
נפט' בש"ק יום ב' דחג
השבועות תקצ"ד
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רנא.

הרבני המופלג הנגיד מוהר"ר אפרים במוהר"ר משה.

מחשובי הבעלי בתים תירני ונגיד סוחר נכבד עסק בתורה ובמשא ומתן באמונה גבאי חודש בהח"ק כמה שנים והוא חתנו של הרב הנגיד מוהר"ר ישראל הרב דחיטים (קפ"א) ונקרא בעירנו „ר' אפרים דעם שניידערשין רב'ס". חתימתי מצאתי בפנקס הח"ק כמה פעמים ח"ע „אפרים בהמנוח מוהר"ר משה ז"ל" ובניי אנשי שם נגידים קרואי העדה ידועים בעירנו לתהלה בשם המשפחה קופירשטיין. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ

הרבני המופלג בתורה
אשר כל ימיו עסק
בתורה ובמו"מ באמונה
ודבריו היו באמת
ובתמים קש"מ הנגיד
מו"ה אפרים בהרבני
מו"ה משה ז"ל התן הרב
דחיטים נפט' כ"ז ניסן
תקצ"ד לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רן.

הרב המופלג המפורסם הישיש מוהר"ר אפרים אב"ד ומו"ץ בסדילקוב.

א. מחשובי נכבדי עירנו ממשפחה גדולה בישראל משפחת וואהל מופלג גדול בתורה חסיד ועניו ירא אלקים נולד בעירנו לאביו הרבני המופלג ר' ליב ר' איינשיל'ס (רי"א) בתחלה היה הרב ר' אפרים משולח אצל הרב הגביר ר' שלמה זלמן הכהן (רל"ז) ואח"כ היה נאמן בהחנות מסחירת משי שהיה לו להרב הגביר הנ"ל בעיר בארדיטשיב ור' אפרים גם בעת שהיה משולח קבע עתים לתורה ואח"כ כאשר היה נאמן ישב כל היום בהחנות ילמד. ומשם יצא למלוך ונתקבל לאב"ד ומו"ץ בעיר סדילקאב שם בא בהסכמה על הרבה ספרים אשר אין לפרוט את כולם ובמעט על כל הספרים שנדפסו אז באוסטרהא בארדיטשיב סלאוויטא סדילקאב בא הוא בהסכמותיו על ספר „תולדות יוסף" שנדפס פעם שנית בסדילקאב בא הוא בהסכמתו וחתם „הק' אפרים מו"ץ דק"ק סדילקאב" על תיקוני זוהר שנדפס בסלאוויטא תקפ"א על הזוהר שנדפס שם תקפ"ד בא הוא בהסכמתו בין הגאונים על חידושי הריטב"א למס' יבמות שנדפס בסלאוויטא תקצ"ג על הס' „חק לישראל" שנדפס בסלאוויטא תקצ"ג בא הוא בהסכמתו בין הגאונים ונכתב בראש הסכמה „הסכמת הרבני המופלא ומופלג בתו"י הח' ובקי בכ"ש מהור"ר אפרים מ"צ דק"ק סדילקאב על ספר „עבודת הקודש" סלאוויטא תקפ"ז ועוד על הרבה ספרים ועל כל הסכמותיו חתם עצמו „הק' אפרים מו"ץ פה" או „דק"ק סדילקאב" ור' אפרים היה חתנו של הגאון הגדול קדוש עליון המפורסם בדורו מוהר"ר יעקב שמשון אב"ד בק"ק שפטיווקע ושאר קהלות כאשר ראיתי בספר „חיבת הלבבות" שנדפס בעיר סדילקאב עם פי' עברי טייטש חדש בהסכמת הרב הגאון הצדיק המפורסם דק"ק בארדיטשיב זצוק"ל ואחריו בא ר' אפרים בהסכמתו ונכתב בראש הסכמה „הסכמת הרבני המופלג המפורסם כבוד שמו מוהר"ר אפרים מ"ץ דקהילתנו חתן הרב הגאון הגדול המפורסם בכל קצוי ארץ קדוש עליון נר ישראל ע"ה פ"ה איש אלקים קדוש יאמר לו מוהר"ר יעקב שמשון אשר היה אב"ד דק"ק שפטיווקע ונסע לארץ הקדושה תיב"ב אמן" והוא חתם עצמו יום ה' ט' שבט תקע"ח לפ"ק הק' אפרים מ"ץ פה ק"ק סדילקאב".

ב. הרב ר' אפרים האריך ימים והיה זקן מופלג מאד בכל שנה בא לעירנו לבקר על קברי אבותיו הקדושים הספונים וטמונים פה. זקני עירנו אשר הכירו אותו ספרו לי שהוא היה בעל תואר ובעל קומה לבוש בגדים לבנים והדרת זקנה ושיבה חופפת עליו. מכל פינות העיר הלכו אליו אבות ובנים לקבל ברכתו והוא אם כי זקן מופלג היה לא מנע את ברכתו מכל הבא אליו. נשא את ידיו קידש וברכו. אמי היקרה הנגידה אשת חיל מרת שרה ביילא ז"ל (נפטרה בשנת תרנ"ט בת פ"ד שנים) ספרה לי אשר בהיותה ילדה קטנה נשאה אביה על ידיו להרב ר' אפרים שיברכה ובכל פעם שספרה לי הדברים ראיתי אשר ברגשי קודש הזכירה את שמו לברכה ושמעתי מנכבדו הרבני ר' מענדיל וואהל ז"ל (איש תורני וסוחר נכבד ובסוף ימיו פרש עצמו מן מסחרו ישב כל היום ולמד בבהמ"ד הר-שפר פה נקרא בעירנו בשם ר' מענדיל מוהל כי היה מוהל מופלא וממנו בא לידי הכת"י סדר היוחסין למשפחת היילפרין מהג"מ שלמה יצחק היילפרין ז"ל)

דפה כ"ש מ' יהודא
בהרב מ' צבי נפטר
ער"ח אייר תק"ץ לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

רמח.

הנגיד מוהר"ר יהודא ליב במוהר"ר יואל.

מחשיבי הבעלי בתים נגיד ומיוחס אחד מאלופי הח"ק דפה והוא בא בחתימתו על המגילה מז' תמוז „נאם יהודא ליב בא"א מוהר"ר יואל".
וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הרבני
הנגיד הנדבין בן
טובים מוהר"ר יהודא ליב
במהור"ר יואל נכד הרב
הגאון מו"ה שמואל
שמעלקא נפטר
ער"ח אייר תקצ"א.

רמט.

המופלג בתורה וביראה מ' אשר זעליג במו' עזריאל.

לא ידעתי ממנו אך מצבתו מצאתי בין מצבית חשובי העיר והרות עליה;

פ"נ
איש תם
וישר חכם
מופלג בתורה
וביראה ובחסידות
מ' אשר זעליג במו'
עזריאל נפטר ו' שבט
תקצ"ב לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רמז.

הרב המופלג החריף מוהר"ר יהודא סו"ד.

נקרא בעירנו בשם „ר' יודיל סיפר" והוא מחריפי דייני עירנו בזמנו מופלג גדיל בתורה סופר מהיר בתיבתו יפה תמה ומהודרה אשר לא ראיתי כמוה מזמן ההיא והוא היה ספרא דמתא וסופר בהח"ק דפה כמה שנים. בפנקס הראשון ראיתי כמה תקנות שהתקינו הח"ק נכתבו בכתב ידו והוא חתם עליהן „הק' יהודא בהרב המנוח מו' צבי הירש ז"ל דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא יצ"ו" ובין הרבנים דיינים מופלגים שבאו בהסכמתם על כמה ספרים בא גם הוא בחתימתו. על ספר „מאיר נתיבים" על ספר „איתן האזרחי" על יורה דעה שנדפס פה תקס"ב על „העין יעקב" שנדפס פה תקס"ב על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמת הרבנים המפורסמים דיינים מובהקים ויושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא ועוד על ספרים הרבה ועל כולם ח"ע „הקטן יהודא בהרב המנוח מוהר"ר צבי הירש דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא" על ספר „תולעת יעקב" נדפס בבהאסלב תק"פ בא הוא בהסכמתו ונכתב בראש הסכמה „הסכמת הרב המופלג החריף הותיק המפורסם שלשלת היוחסין כביד ק"ש מפוארים מהור"ר יהודא נר"י דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא" והוא חתם „הק' יהודא בהרב המנוח מוהר"ר צבי הירש זללה"ה דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא" וכן מצאתי חתימתו על כמה פסקים. בפ' שני ד' רל"ג מצאתי פסק אחד שפסקו הדיינים דפה בדבר הדו"ד שהיו בין שני הצדדים מהח"ק נכתב בכת"י של ר' יודיל וחתם עליו בראש הדיין ר' נתן נטע (רב"ג) ואח"כ בא הוא בחתימתו „הק' יהודא בהרב המנוח מו' צבי הירש ז"ל דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא יצ"ו" על המגילה מו' תמוז חתם „נאם יהודא בהרב המנוח מו' צבי סו"ד דפה". מן התואר שכתוב עליו „שלשלת היוחסין" ומן התואר הרב המנוח שכתוב על אביו ניכר כי בן גדולים היה ר' יודיל דנן ממשפחה מיוחסת בישראל. אבל לא יכולתי לברר מי הוא אביו הרב. ומקור מחצבת משפחתו ור' יודיל האריך ימים והפליג בזקנה מאד שמעתי מזקן אחד אשר בימי ילדותו הכיר את ר' יודיל וסיפר לי אשר ראה פעם אחת את ר' יודיל שכתב תנאים וראה אותו יושב ומתנמנם (מחמת זקנה) וידו כותבת מעצמה ואני ראיתי את כתיבתו שכתב (בעת שהיה זקן מאד) בהפנקס וכן על כתבים והכתיבה יפה מאד. מבניו ידעתי את בנו הראש מוהר"ר יהושע. בפ"ר מצאתי בין אלופי הראשים „הראש מ' יהושע במ' יהודא סו"ד" ובילדותי הכרתי איש זקן שהיה נכדו וגם הוא היה ספרא דמתא. ומצבתו תתאר לנו את ערכו:

פ"נ

כאן קנה

מקומו הרב

המופלג בתורה

זקן ונשוא פנים

אשר היה ספרא ודיינא

פ"נ
איש
פועל צדקות
ודובר מישרים רב
פעלים הרב המופלג
ירא השם מנעוריו כבוד
שמו מו"ה אריה יהודא
ליב זצ"ל במוהר"ר יונה
נפטר ט"ז שבת תקפ"-
-ט לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רמז.

הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר יוסף מאוסטילא ושאר קהלות.

גאון וצדיק מפורסם בישראל חסידא קדישא ופרישא אב"ד בק"ק לויצק היראבשוב איסטילא והגליל והוא בנו של הגאון איש אלקים קדוש מוהר"ר מרדכי אב"ד דק"ק נשחיז זצוק"ל והרה"צ ר' יוסף היה מחותנו של הרה"צ ר' יעקב יוסף מפה נכד הרב ייב"י ז"ל (עיין לעיל קצ"ט) ובא לעירנו בעת חתונתו של בני הרב ר' ברוך שנזכר לעיל (שם) וקודם החיפה חלה הרה"צ ר' יוסף ובתוך שבעת ימי המשתה ויוסף איננו כי נלקח לשמים חסידי עירנו יספרו נפלאות מפטירתו וגם שמעתי סיפורים מדברים שעברו בינו ובין הצדיק ר' יעקב יוסף ואכ"מ ועיין בס' „זכרון טוב" דף מ"ה על ספר „עין יעקב" שנדפס בהרובשיב בא היא בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת אדמ"ו הה"ג החסיד המפורסם וכו' מרא דאתרא מפה ק"ק הורבשיב ואב"ד דק"ק איסטילא והגליל" והוא חתם „יום ג' י"ב לחודש מרחשון "יה "הושע "יעקב (תקע"ח) „הק' יוסף בהרב המפורסם בן איש חי איש אלקים אב"ד מסחיזש והגליל זציקלה"ה קאצנעלין בויגן". במבחר קברות עירנו ספון וטמון גופו הטהור. ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אמריה לאמר:

באן קנה מקומו כבוד הרב
המאור הגדול החסיד המפורסם
מטע קדושים גזע ישישים מו"ה
יוסף בהרב הגאון מו"ה מרדכי
זצללה"ה מבית קצנעלינבויגין
שהיה משמש בכתר הרבנות
בק"ק לויצק ובק"ק אוסטילע ושאר
קהלות קדושות נפטר י"ה אלול
שנת תק"ץ לפ"ק.

רמד.

הרבני המופלג מוהר"ר משה ש"ן בבהכנ"ס ק"ג.

מופלג בתורה ירא אלקים נכבד בעדתו מרוצה לשולחיו שליח צבור בבהכנ"ס הר שפר בני של הראש ר' יהושע פלק הנזכר לעיל (ר"י) ור' משה היה בין אלופי הגבאים בח"ק צד הראשין ונתחבר להח"ק בשנת תקמ"ה כבתוב על הפנקס (דף קמ"ט) „עיד זה מדבר וזה בא ה"ה הנעלה כמ' משה ב"ה יהושע פלק כדברים האלה לאמר גם אני כמוהו ואמרנו כבר מלתך אמירה בענין האמיר למעלה רק שבקש מאתנו עד ביש ורצה איתנו ברצי כסף לסלק המגיע.... היום יום ד' שלשה עשר לחודש אדר תקמ"ה לפ"ק" ובין החתומים בא הרב מ"מ מוהר"ר אשר ז"ל. ואח"כ היה ר' משה גבאי בהח"ק כמה שנים וכמה פעמים נמצא בין אלופי הגבאים „הראש מ' משה במו' יהושע פלק במקום כולם" תהימתו מצאתי כמה פעמים התם „הק' משה במ"ה יהושע פלק יצ"ו".

ומצבתו תגיד לנו את שבחו:

פ"נ
איש תם וישר סר
מרע וירא אלקים
ש"ן הגון ופרקו נאה
דבהכנ"ס מק"ג הרבני
המופלג מ' משה בה"ר
יהושע פלק י"ג אלול
תקפ"ז ת'נ'צ'ב'ה.

רמה.

הרב המופלג החסיד מוהר"ר אריה יהודא ליב במוהר"ר יונה.

אחד מן החסידים המפורסמים בעירנו מופלג בתורה ירא אלקים חסיד ועניו נקרא בעירנו בשם „ר' ליביש פראדילס" מספרים עליו כי היה הצנע לכת נחבא אל הכלים ובתחלה לא ידעו בעירנו את ערכו ולא השגיחו עליו והיה עני מדוכא מאד ואף לחם צר לא היה לו והוא לא הגיד לאיש מן הלחץ והדחק אשר יסביל. ואח"כ נתפרסם בעירנו ונתגדל שמו ע"י הרב הצדיק המפורסם מלובלין זצוק"ל אשר פרסמו והגיד את שבחו לפני אנשי עירנו שבאו להסתופף בצל קדשו ומאז החלו לנהוג בו כבוד ושמעתי מזקן אחד אשר זקני הדור שלפניו היו מפליגים בשבח תורתו וצדקתו ונפלאות הרבה לספר ממנו אשר פעל ועשה והיה שפל ברך מאד התפלל בבהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקב'ס ז"ל ומקומו אצל כותל מערבי סמוך להפתח יוצאי ירכו ידועים בעירנו ובו יתברכו ויתהללו.

ומצבתו תביע את שבחו לאמר:

רמב.

מוהר"ר נחום מיכל בהמגיד מקאמרנא.

לא מצאתיו בהפנקסים ולא ידעתי ממנו כלום ואגב אורחא אכתוב כאן אשר להרב המפורסם מוהר"ר יוסף משה מ"מ דקמרנא היה עוד בן אחד ושמו אליעזר ליפמאן כאשר מצאתי כתוב על הפנקס (ד' רפ"ה) „ביום דמע"ל קרב לפניני הרבני מ"ה אליעזר ליפמאן בהרב המפורסם מוהר"ר יוסף משה ורצה לקרב את עצמו לחבורה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקס"ה לפ"ק" והרב ר' יוסף משה מפורסם בעירנו בשם „המגיד מקמרנא" ואביו היא הישיש והזקן שקנה חכמה מוהר"ר אליעזר לעיל (קצ"ג).

וזאת חרות על מצבת ר' נחום מיכל :

פ"נ
איש תם
וישר מוהר"ר
נחום מיכל בהרב
המגיד המפורסם
מ' יוסף משה מ"מ
דק"ק קמרנא נפט'
עש"ק ער"ה ניסן תק-
-פ"ו לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

רמג.

הרבני מוהר"ר אריה ליב בהרב דחייטים.

מחשיבי העיר ונכבדיה בנו של הרב הנגיד מוהר"ר ישראל הרב דחייטים (קפ"א) ויוצאי חלציו ידועים בעירנו וזאת חקוק על מצבתו :

פ"נ
הרבני המופלא
מוהר"ר ארי' ליב
במו' ישראל הרב
דחייטים נפטר
י"ז שבט תקפ"ו
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

תירני מיפלג. בשו״ת „מים חיים״ חלק א״ע סימן ל״ח מביא „בדבר אשר נדרשתי מן כביד ידיד השם ויקירי הרב המיפלג החסיד המפורסם כביד ש״ת מו״ה אליקים געציל מפה״ק יצ״ו לברר דינא דנשתטית״ . . . ואח״כ כיתב „והנה הגם שהש״ת יודע שאין רצוני לתקוע א״ע בדבר הלכה . . . רק כעת מחמת אהבת כבוד ידידי הרב המיפלג החסיד הנ״ל ולפי שאמרו חז״ל אין מסרבין לגדול כ״ב בטלתי רצוני מפני רצוני״ ור׳ געציל הוציא לאור בשנת תקנ״ב את ספרו של מר אביו „רב ייב״י׳ וכתב הקדמה יקרה מאד מלאה מוסר ויראת השם דבריו מישבים את הלב חוצבים להבית אש ממנה נראה מעלת תהלתו ריב צדקתו יחסידותו הפלא ופלא .

ג. הרב ר׳ געציל נתחבר להח״ק בשנת תקל״ו ואלה הדברים כתובים על פנקס השני ד׳ קע״א „ההיא גברא דאתא לקדמנא ה״ה התירני המיפלג האברך מו״ה אליקים געץ בהרב המגיד מישרים המופלא ומופלג מו״ה יוסף נ״י בקש מאתני אלופי גבאים דהחבירה ג״ח להכניסו לחבירה ג״ח להיות כא׳ מאתנו וקבל על עצמו להיות כא׳ מן המנוין וכבר סילק לידינו מעות קדימה אך בזאת נאית לו שישמש את החבירה שתי שנים מיום דלמטה ובשנת תקל״ח יבא פתקאי לתוך הקלפי ולהיות לאות ולראי׳ באנו על הגליון ועל החתום היום יום ד׳ ז״ך כס״ו תקליא׳ו לפ״ק״ ואחר כן מצאתי אותו בין אלופי הגבאים כמה שנים. בדף ר״א כתוב שנתמנה בין אלופי ראשי הגבאים ונכתב „לחידש אב המופלא מו׳ אליקים געץ בהרב המגיד ויעשה סעודה״ חתימתו נמצאה בפנקס רבות פעמים „הק׳ אליקים געץ בה׳ מוהר״ר יעקב יוסף יצ״ו או זצ״ל״ ועל המגילה מו׳ תמוז ה״ע „אליקים געץ בהרב המנוח מו׳ יעקב יוסף זצ״ל״. בד׳ רכ״ו מצאתי ששלחה הח״ק „א׳ פ״ד להר״ר געציל בהרב המגיד שהיה הותנו אצלו״ ור׳ געציל לא הניח אחריו בנים כי אם בת אחת. בשנת תקפ״ד נפטר הצדיק ר׳ געציל לעלמא דקשוט ז״ע.

ומצבתו תקרא אמריה לאמר אך מקצת שבחו :

פ״נ

איש ירא אלקים במצותיו
חפץ מאד אשר עסק במצות
צדקה לפרנס עניים ואביונים
הרב מוהר״ר אליקים געץ בהרב
מוהר״ר יעקב יוסף מ״מ
ומו״ץ דפה נפטר כ״ו אלול
תקפ״ד לפ״ק תנצב״ה .

סבל כי זכה על פי הגורל להיות גבאי בחח׳ רץ מהרה למקום הקלפי לשבת בראש במקום הגבאים כחוק החבורה . אך בראותו כי ר׳ געציל יושב בראש ירא מפני הכבוד לגשת ולשבת אצל ר׳ געציל ויעמוד מרחוק. אך ר׳ געציל הבין כי הנושא סבל לא הרהיב עוז בנפשו לשבת אצלו ויקרא אליו ברוב ענותנותו לאמר „אם מן השמים זכית להיות אתי עמי בצוותא חדא מדוע תעמוד מרחוק ? בא נא אלי ושב במקומך אשר הושיבוך מן השמים״ וישבו שניהם יחד.

ובחרדת קודש יזכירו ייברכו את שמו. מספרים אשר כל ימיו עסק בצדקה ופרנסת עניים. מבוקר עד ערב כתת את רגליו סבב בכל העיר לקבץ נדבות מן הבעלי בתים ומן אורחים חשיבים שבאו לעירנו ומן הנדבות פרנס עניים הלביש ערומים יהיה לו לשבת חשאים אשר ממנה פרנס והלביש עניים בני טובים שנתדלדלו מנכסיהם ואיש לא ידע מהם. אב היה ליתומים תומך לדלים ואח לכל איש דכא וקשה יום. ואף גם בעת שלא היה מעות בכים של צדקה לוה מעות ולקח בהקפה לפרנס ולהלביש את העניים ואח״כ שילם לבאו״א. מגידי אמת יספרו אשר פעם אחת התאכסן אצלו עני בן טובים אחד חסיד וירא שמים גדול והיה לביש בלביש משי (כמנהג אנשים חשיבים יחסידים בימים ההם) קרוע מאד וכאשר ר׳ געציל רצה לעשות לו בגד משי חדש לפי כבודו לא רצה הבן טובים וכל הפצרות שהפציר בו ר׳ געציל לאמר כי יש בזה בזיון התורה וחילל כבוד תלמידי חכמים (ר׳ יוחנן קרי למאני . . .) לא הועילו ולא נתרצה הבן טובים בשום אופן כי אמר שדי למענו המלביש הישן. מה עשה ר׳ געציל קרא את החייט שלו ויאמר לו שישער כמה אמות משי צריך להבן טובים על בגד ור׳ געציל לקח משי ונתן להחייט וצוה לו אשר חיש מהר יתפיר להבן טובים מלביש כבוד החייט תפר חיש מהר את הבגד משי ויביא לר׳ געציל ויהי בלילה כאשר הלך הבן טובים לישן צוה ר׳ געציל לקחת את הבגד הקרוע ולהניח במקומו את הבגד משי החדש ובבוקר כאשר קם הבן טובים משנתו ולבש את בגדיו כאשר רצה ללבוש את בגדו העליון והנה בגד משי חדש לפניו ויחל לחפש את בגדו הישן בחפש מחופש צעק והתאונן על אבידתו. ויבוא ר׳ געציל אליו ויאמר הלא אין גנבים אצלי בטח מעשה נסים נעשה לך קח את הלביש והלבש כי מן השמים קא זכו לך. גם היא כמו אבי הרב ייב״י ז״ל הזהיר מאד על המדות והמשקלות ובכל פעם שהלך בשוק לקבץ נדבות כדרכו היה משגיח מאד לבל יעשו עול במדה ובמשקל מספרים בעירנו אשר גם הנבריות מוכרי גרוסות של כוסמין ישעירים כאשר ראו את ר׳ געציל הלך בשוק נפל פחדו עליהן וטמנו את המדות עד עברו.

ב. החסיד ר׳ געציל חיה כל ימיו חיי צער ודוחק כל ימיו ישב בשכנות ואם כי הבעלי בתים הפצירו בו ורצו לקנות למענו דירה נאה לפי כבודו אבל היא לא רצה בשום אופן ואמר כי אין רצינו שתהי׳ לו דירת קבע בחוץ לארץ. הלצה אחת שמעתי ממנו נאה לכתוב. פעם אחת בא אחד מן המגידים ידרש בעירנו וכאשר לא שלמו לו עבור הדרשה ברצינו החל לקלל ולבזות את הבעלי בתים. ויען ר׳ געציל ויאמר אליו „גרוע ופחות אתה המגיד מן בלעם. הלא בלעם למען יקלל את ישראל רצה מלוא ביתו כסף וזהב ואת הברכות נתן לישראל בחנם לא כן אתה המגיד עבור הברכות שכר הרבה רצית שיתנו לך ואת הקללות תתן בחנם. . זקני עירנו התירנים ספרו נפלאות ומופתים רבים אשר הפליא לעשות ועין בעין ראו כי איש מופת וקדוש היה אבל היא לא הלך בגדולות ולא התנהג עצמו ברבנות 1) אהוב ונחמד לבריות ומלבד שהיה חסיד ועניו היה גם

1) מספרים בעירנו מענותנותו דר׳ געציל וזה הדבר: ר׳ געציל היה גם חבר ליראי השם חבורה הלזאת הן בעת נקראת גמילת חסדים) ופעם אחת כאשר טרפו בקלפי על גבאים חדשים עלה הגורל על ר׳ געציל וגב על נושא סבל אחד שיהיו גבאים בהה׳ כאשר בשר השמש להנושא

רלח.

מוה"ר יוסף בהרב מוה"ר משה ארי'

הוא בנו של הרב המגיד ממעזירטש קטן אשר הזכרתי לעיל (רי"ז). מצבתו עומדת אצל מצבת אביו וחקוק עליה:

פ"נ

בן אצל

אביו האברך

מוהר"ר יוסף בהרב

מוהר"ר משה ארי'

מ"מ ממז"ק נפטר

תקפ"ב לפ"ק

ת'נ'צ'ב'ה.

רלט.

התורני מוהר"ר דוב במהור"ר חיים

לא ידעתי ממנו זולת מצבתי אשר מצאתי וזאת חקוק עליה:

פ"נ

התורני

מוהר"ר דוב

בער בהרבני

מוהר"ר חיים נפטר

בעש"ק ער"ה ניסן

תקפ"ב לפ"ק

ת'נ'צ'ב'ה.

רמ.

הישיש המופלג מוהר"ר יהודא ליב.

דיין ומו"ץ וש"ץ בבהכנ"ס הגדולה דפה מופלג גדול בתורה חסיד וירא שמים נודע בעירנו בשם ר' ליב חזן וכמדומה לי ששמעתי שהיה גיסו של הרב ייב"י ז"ל וזקני עירנו היו מפליגים בשבחו. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ

הישיש הזקן מו"ה יהודא

ליב במו"ה . . . . דיין ומו"ץ

דפה וש"ץ דבית הכנסת

הגדולה דפה א'. דחוה"מ

פסח תקפ"ג.

רמא.

הרב הצדיק חסיד ועניו מופלג בתורה מוהר"ר אליקים געציל בן הרב ייב"י ז"ל.

א. אם אמרתי אספרה כמו את שבחו ולתאר אף מעט מערכי הגדול אין אני מספיק בקיצר אומר כי היא היה איש פלא חסיד ועניו שפל ברך מאד שש ועשה צדק והיא מהולל ומשיבח בפי זקני עירנו אשר אין גומרין עליו את ההלל.

לנדא י) בנו של הרב הגביר המופלג המפורסם מוהר"ר אלכסנדר סענדר לנדא ואחיו של הרב הגביר המופלג בתורה ויראה מוהר"ר ליביש לנדא ז"ל ובתו השניה היתה אשת הרב המאוה"ג הצדיק אשר שם לילות כימים והגה בתורת ה׳ מפורסם בצדקת פזורוני לעניים ודלים מוהר"ר ירחמיאל הלוי הורוויץ ז"ל בהרב הגאון הצדיק מוהר"ר שמעלקא הלוי הורוויץ ז"ל בהגאון החסיד המפורסם המאוה"ג מוהר"ר צבי הירש הלוי הורוויץ ז"ל בעל „מחנה לוי" וספר „לחמי תודה" בהגאון הגדול הצדיק רשכבה"ג נזר הקידש מוהר"ר פנחס הלוי הורוויץ זציקלה"ה בעל ספר „הפלאה" „והמקנה" והרב ר׳ יוסף צבי ישב בעירנו כמה שנים וכאן נהל את בית מסחרו באמונה ואחר כן העתיק את מושבו לעיר מולדתו לבוב ושם מ"כ.

ד. הרב הגביר ר׳ שלמה זלמן הכהן עמל בתורה וביראה נתגדל בשם טיב ונפטר בשם טוב ושמו נשאר לברכה ותהלה בפי אנשי עירנו עד היום. יתברכו בו כל יוצאי חלציו ברוכי ה׳ אדירי העושר המפורסמים. בשנת תקפ"ב נפטר הרב ר שלמה זלמן הכהן ועלה השמים במעלה הקברים אשר למשפחתו חצבו את קברו.

ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אמריה לאמר:

פ"נ

הרבני המופלג המפורסם

בנן של קדושים

מוהר"ר שלמה זלמן

בן כבוד הרבני המופלג

הגביר המפורסם מוהר"ר

אבא הכהן נפט׳

עש"ק ה׳ ימים בחודש

אייר תקפ"ב לפ"ק

ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

וזאת חקיק על מצבת אשתו הגבירה:

פ"י

אשה יראת ה׳

היא תתהלל כפה

פרשה לעני וידיה שלחה

לאביון גמלה טוב וחסד

בגופה ובממונה כל ימי חייה

יד עני ואביון החזיקה

בדבריה הצנועה במעשיה

והנדיבה בטוב לבה הגבירה

המפורסמת מרת שרה בת

הגביר המפורסם מו"ה חיים

זצ"ל אשת הגביר המופלג

המפורסם מו"ה שלמה זלמן

הכהן זצללה"ה נפטרה ביום

א׳ י"ב מרחשון תר"ג לפ"ק

ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

---

1) הרב הג׳ ר׳ שמחה לנדא נתחבר להח"ק דפה בשנת תר"ו ונכתב על הפנקס (דף רנ"ד) „נגשו לפנינו ה"ה האברך הגביר ומפורסם מו"ה שמחה בן הגביר המפורסם הרב מו"ה אלכסנדר לנדא.... יום ה׳ חמישה ימים לחודש אלול שנת תר"ו ובראש החתומים „נאם יעקב הכהן רפאפורט חופ"ק הג"ל יצ"ו".

בסרילקיב (ר"נ). ובניו היו זרע ברך ה' כולם אהובים גבירים מופלגים בתורה וביראת ה' והתחתן עם גדולי דורו מופלגי תורה אדירי העושר פארי היחש ורמי המעלה כאשר אכתוב הכל הלאה בספרי.

ב. הרב ר' שלמה זלמן בעודו ילד חיבר איתו אבי זקני הנגיד והקצין מוהר"ר יקותיאל זיסמאן (קע"ט) להח"ק כבתיב על ספר פנקס הח"ק צד שני (ד' קע"ב) „הנגיד הראש הקצין מו"ה זיסמאן ממ"ח אתא לקדמנא במטותא בעד נכדו הילד כמ' משלם זלמן בהרבני המופלא מו"ה אבא הכהן לקרבו לגשת אל הקודש ולחברו במחברת קודש מחיבר לטהורים להיות כאחד מן המנוים בחבורה ק' ג"ח לזאת הסכמנו להכניסו לחבורה ג"ח וכבר סילק מעות קדימה אך בזאת נאות שאחר החתונה ישרת בקודש שתי שנים רצופים ואחר כך יהיו' כא' מאתנו וה' יזכהו לגדלו לתורה ולחופה ולמע"ט כ"ד כבוד אלופי גבאי דחבורה ג"ח הבאים על החתומים היום יום ד' ז"ך כסלו תקליוא"י לפ"ק" ואח"כ היה גבאי בהח"ק ובהתמנות שנעשה בכל שנה מצאתי במשך כמה שנים בראש אלופי הגבאים „הרבני הנגיד מוהר"ר שלמה זלמן בהרבני הנגיד מוהר"ר אבא הכהן' ובמה פעמים מצאתי שנתמנה לגבאי יחד עם אביו הרב ר' אבא כהן. חתימתו מצאתי בהפנקס כמה פעמים חתם עצמו „הק' שלמה זלמן במוהר"ר אבא הכהן".

ג. הרב הגביר מוהר"ר שלמה זלמן הכהן היה חתנו של הרב הגביר הנכבד המפורסם יראת ה' אוצרו פזר נתן לאביונים והתחתן עם גדולי דורו המפורסמים כתבל מוהר"ר חיים מהמעלניק הוטר מגזע משפחה גדולה וחשובה בישראל (הוא בנה מכספו את בהכנ"ס הגדולה בעיר המעלניק הנקראת על שמו עד היום) ועם בתו הגבירה המפורסמת מרת שרה'לי הוליד חמשה בנים תורנים מופלגים וגבירים מפורסמים ושתי בנות צנועות וגבירות.

ואלה המה בניו הגבירים המפורסמים:

א) הרב הגביר המופלג בתורה ויראה מוהר"ר מאיר הכהן
ב) הרב הגביר המופלג הישיש מוהר"ר צבי הירש הכהן
ג) הרב הגביר המופלג מוהר"ר יעקב הכהן.
ד) הרב הגביר המופלג מוהר"ר זוסיא הכהן.
ה) הרב הגביר המופלג מוהר"ר שמואל הכהן.

הלאה בספרי ימצא הקורא תולדות כאו"א בזמנו.

ואלה הנה שתי בנותיו הגבירות:

א) הגבירה מרת שיינדיל שהיתה אשת הרב הגביר מוהר"ר משה ביק למשפחת ביק מבראדי.

ב) הגבירה הצנועה המפורסמת מרת פעסי שהיתה אשת הרב הגביר המופלג חכם הכולל מפורסם לשם ותהלה מאד נעלה מוהר"ר יוסף צבי מוזיש בהרב הגביר המפורסם מוהר"ר פישל מוזיש מלעמבערג והרב ר' יוסף צבי מוזיש היה גם בעל לשון לימודים מליץ מפואר סופר מהיר בלשון הקודש. יודע ומבין מדבר צחות בשפת צרפתית ואשכנזית. ומליצתו הצחה והנעימה נדפסה בראש הספר שו"ת „מים חיים" לדודו הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל (ואות היה להעתיקה הנה אך כבד עלי מפני האריכות) ולר' יוסף צבי לא היו בנים כי אם שתי בנות אשר אחת היתה אשת הרב הגביר המופלג מוהר"ר שמחה

היא בדתימתי לפני הרב ר' יהודא סי"ד דפה „נאם שמחה בינם במוהר'ר גרשון ז"ל פ"ש" יבן על המגילה מז' תמוז חתם עצמו „שמחה בינם במוהר"ר גרשון" ויותר לא ידעתי ממנו .

רלו.

הרב החריף המופלג הנגיד מוהר"ר אברהם במוהר"ר שמואל מייזליש .

מופלג וחריף גדול נגיד נכבד נצר ממשפחת גדולים נין ונכד להגאון המפירסם בדורו מוהר"ר רפאל מייזליש בעה"מ ספר „תוספות שבת" וספר היקר ענף עץ אבות נכד דגאונים הגדולים הגאון ב"ח ז"ל והגאון „חלקת מחוקק" ז"ל ושלשלת יחוסו עד הרמ"א ז"ל. ור' אברהם מייזליש היה התני של הרב הגביר בנש"ק מוהר"ת אבאלי הכהן כאשר כתבתי לעיל (ר"ה) והיה אחד מאלופי הגבאים בח"ק צד שני בהקלפי משנת תקנ"א בין אלופי הגבאים דמצבות „ר' ליבוש ממ"ח גיסו ר' אברהם ממ"ח" בהתמנות משנת תקנ"ט בראש אלופי הגבאים „הנגיד מו"ה אברהם חתן הנגיד ממ"ח" בשנת תקס"ג בראש אלופי הגבאים „הרבני הנגיד מו"ה אברהם חתן הנגיד ר' אבא ממ"ח והוא בא בחתימתו על הקלפי „הק' אברהם באמ"ו ה"ה המנוח מו' שמואל זלה"ה" וה' ברך את אברהם והיה לו בנים וחתנים מופלגים בתורה ובעושר ובא בקישירים עם גדולי זמנו ואלה המה בניו וחתניו הידועים לי : א) בני הרב החריף מוהר"ר שמואל . ב) בנו ר' יואל נתן גבאי בהה"ק דפה . וחתניו המה : א) הרב הישיש המופלג הגביר המפורסם מוהר"ר צבי הירש הכהן זוסמאן עיין הלאה (רס"ח. ב) הנגיד ר' זוסיא לעווין ממשפחת הגאון הגדול מאוה"ג מוהר"ר משה זאב אבד"ק ביאליסטאהק בעהמ"ח ספר הנחמד מראית הצובאות. ואברהם שב למקומו ועלה השמים י"ד תמוז תקפ"ב את מצבתו לא מצאתי ושנת פטירתו העתקתי מן הלוח אשר בבהכנ"ס הגדולה שנפטר י"ד תמוז שנת תקפ"ב .

רלז.

הרב הגביר המפואר הרוזן והטפסר מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן.

א. בנן של קדושים בנו של הרב המופלג הגביר המפורסם בישראל מוהר"ר אבא הכהן ויחוסו מבואר לעיל (ר"ה) והרב ר' שלמה זלמן נודע בשער בת רבים מפורסם בתבל ברוב עשרו ותפארת גדולתו ויצא שמו לתהלה גם בין שרים והורי ארץ יאם כי עשרו רב מאד ומסחרו פרץ בתבל לא נטה מן דרך אבותיו הקדושים ישב באוהל וקבע עתים לתורה ותעודה והיה ירא ה' מאד מופלג גדול בתורה איהב צדיקים (הרב הגאון וצדיק מפורסם בתבל מאפטא זצוק"ל כשהיה בעירנו הלך לקבל את פניו של הרב ר' שלמה זלמן והוא קיבל אותו באהבה רבה וחלק לו כבוד גדול. מספרים בעירנו כשבא הצ' מאפטא לבית הרב ר' זלמן והניח ידו לנשק את המזוזה ראה כי המזוזה מונחה בנרתיק של כסף טהור יפה מאד ויען הצדיק ויאמר להרב ר' זלמן אשריכם שזכיתם להידור מצוה גדולה כזו. ואח"כ כשהלך הצדיק מאפטא לאכסנאי שלו שלח לו הרב ר' זלמן נרתיקי כסף למנחה) . פזר נתן לאביונים ביתו פתוח לרוחה לכל לומדי תורה ויראי ה' וגם הנאמנים והמשרתים שהיו אצלו כולם היו יראי אלהים מופלגי תורה וחד מהם היא הרב המופלג מוהר"ר אפרים שהיה אח"כ אב"ד ומו"ץ

רלג.

הרב המופלא ומופלג מוהר"ר ישראל במוהר"ר יעקב.

בין הרבנים דיינים מופלגים מעירנו שהסכימו על החומשים עם „מרגלית טובה" שהזכרתי בא היא בחתימתו „הקטן ישראל בהרב המנוח מוהר"ר יעקב זלל"ה'. ובין הרבנים מופלגים דיינים מובהקים ויושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא שבאו בהסכמתם על העין יעקב שנדפס במעזירטש גדול בשנת תקס"ח בא היא בחתימתו „הקטן ישראל שלום בהרב המנוח המפורסם כמהור"ר יעקב זלה"ה דיינא דק"ק אוסטרהא" ע' ספר „שבחי הבעש"ט" שנדפס בברדיטשוב תקע"ה נמצאה הסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת כבוד המופלא ומופלג בתורה וביראה מוהר"ר ישראל שלום נ"י" והוא חתם „הקטן ישראל שלום בהרב המנוח המפורסם מוהר"ר יעקב זצללה"ה שהיה ד"ץ דק"ק אוסטרהא ובעת מתגורר פה ק"ק ליבר טוב" ולפי השערתי הוא בנו של הרבני איש אלהים קדוש מוהר"ר יעקב במוהר"ר חנוך העניך עיין לעיל סימן קפ"ב.

רלד.

הרב המושלם חכם וסופר מוהר"ר שמחה כ"ץ רפאפורט.

הוא היה ספרא דמתא פה וסופר החו"ק כאשר מצאתי כתוב על פנקס הח"ק צד ראשון (דף ק'). ולמען דעת ערכו של האיש הזה הנני להעתיק מה שכתוב שם „שיל"ת בעת האסיף אסיפה שלימה ושולחן מלא הרעים כביר אלופי ראשי ומנהיגי כבוד בני חבורא קדישא דפה קהלתינו יצ"ו לעיין ולפקח במילי דשמיא ומילי דמתא והנה רב כהנא אקלע לאתרן ה"ה כביר הרב המושלם חכם וסופר מהיר מוהר"ר שמחה הכהן בהרב המנוח המפורסם מוהר"ר דניאל כ"ץ ז"ל רפאפורט ספרא דמתא פה קהלתינו יצ"ו וראינו כהן שרעתו יפה דורש וחושב במחשבתו מחשבת הקודש מתהלך בתומת ישרים. לזאת ידינו מאמצים ומחזיקים ידיו אמונה להוסיף לו ברכה ברכת החיים והשלום יחדיו יהיו תמים להיות כביר הרב ה"ה מוהר"ר שמחה הנ"ל סופר קבוע וחבר עיר כחד מבני חבורא וכבדוהו ויעטרוהו בעיטור סופרים לכל דבר הצטרכות בני כבוד החבורה והרב הנ"ל קבל על עצמו שלא לבקש שום גדולה והתנשאות ושום התמנות רק לשרת את אחיו בני החבורה כל הימים. הכ"ד כבוד אלופי ראשי מנהיגי אלופי החבורה קדישא דפה ק"ק אוסטרה יצ"ו הבאים על הגלוי ועל החתום למשמרת לדורות היום יום ב' כ"ט תשרי תקלמ"ד לפ"ק". והנה מי לא יודע את שם המשפחה הגדולה כ"ץ רפאפורט ולא אפונה כי ר' שמחה זה ממקום קדוש יהלוך ומקור מחצבתו היא משפחת הגאון והכהן הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר שמחה הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד ור"מ בק"ק דובנא והורדנא ושמו בקרבו אבל איך סדר השתלשלות יחוסו מן הגאון ר' שמחה נעלם ממני כעת ויותר לא מצאתי ממנו שום דבר בהפנקס.

רלה.

ר' שמחה בונם במהור"ר גרשון.

„בהעין יעקב" שנדפס במעזירטש גדול נמצא שם השטר מכירה שמכרו מדפיסי אוסטרהא את זכותם בהדפסת ספר עין יעקב להמדפיסים מוילנא ובא

רל.

הרב המופלג מוהר"ר אריה ליב במוהר"ר חיים סג"ל.

הוא היה פה ש"ץ דקהלה נאמן ודיין. על העין יעקב שנדפס במעזירטש גדול בהסכמת הג"מ בצלאל והרבנים מופלגים דיינים מובהקים ויושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתי „הק' אריה ליב במוהר"ר חיים ש"ץ ונאמן ודיינא דפה ק"ק אוסטרהא" על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמת הרבנים .. דיינים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא חתם „הקטן אריה ליב בלא"א מו' חיים סג"ל זללה"ה" על המחזור שנדפס באוסטרהא תקע"ו ח"ם „הקטן אריה ליב בלא"א מו"ה חיים סג"ל זללה"ה" על „שבחי הבעש"ט" נדפס בברדיטשוב תקע"ה בא הוא בחתימתו „הקטן אריה ליב בלא"א מוהר"ר חיים סג"ל זצלה"ה" על החומשים עם מרגליות טובה שהזכרתי ח"ע „אריה ליב בלא"א מוהר"ר חיים סג"ל זללה"ה" על החומש קטן שנדפס בסלאוויטא בשנת תקע"ט בהסכמת הרב הגאון המאה"ג החריף מוהר"ר מרדכי מרגליות ז"ל אבד"ק סטנאב ובהסכמות המופלגים הוותיקים והחסידים יושבי יעב"ץ וב"ד דק"ק אוסטרהא חתם „הקטן אריה ליב בא"א מוהר"ר חיים סג"ל זללה"ה" על המגילה מז' תמוז חתם „ארי' ליב בלא"א מ' חיים ז"ל ש"ץ דק"ק אוסטרהא" וכמדומה לי שהוא אחיו של המופלג החסיד ר' שמואל הלוי הנקרא „ר' שמואל ר' יקירם" עיין לעיל (קצ"א). בפנקס שני ד' רל"ז מצאתי כתוב „אמת ניתן לכתוב איך ה"ה הרבני המופלג מוהר"ר ארי' ליב ב"מ חיים ש"ץ דקהלתינו מצד שלנו מחל עד יום דלמטה כל מה שמגיע לו מחבורה הנ"ל ומהיום דלמטה יותן לו מחבורה זו שני זהובים מידי חודש בחדשו . . . היום יום ו' עש"ק ז' ימים לחודש מרחשון תקנ"א לפ"ק" ועיין לקמן מה שכתבתי שם.

רלא.

הרב ר' זכריה מענדיל.

מצאתי אותו חתום על פסק דין בדבר טו"מ ותביעות שהיו בין שני צדי החבורות קדושות דפה וחתמו עליו הדיינים דפה הרב ר' נתן נטע והרב ר' יהודה סו"ד דפה וגם הוא חתם עליו „זכריה מענדיל במוהר"ר חיים ז"ל", ויותר לא מצאתי ממנו.

רלב.

הרב ר' ישראל במוהר"ר יוסף.

על ספר „עץ חיים" וס' „פרי עץ חיים" שנדפס: בקארעץ בשנת תקמ"ב בהסכמות החכמים השלימים רבנים מופלגים ומפורסמים מוכתרים בענוה וחסידות המקובלים האלופים חכמי דק"ק אוסטרהא היושבים בקלויז חתם הוא בראש „ישראל במו' יוסף ז"ל" ועיין לעיל סימן (קע"ז) כתבתי השערתי כי הוא ר' ישראל נחמן בן ה"ר יוסף דראהביטשיר בעל המחבר „חמדת ישראל" שהיה אח"כ אב"ד ור"מ בק"ק שומאנדי ונתיישב בק"ק צפת.

אשר מ"מ דפה ועם הרב הג"מ בצלאל אב"ד על „זוהר חדש" על „הרב ייב"י" על ספר „חידושי הלכית" הנ"ל על „היירה דעה" על העין יעקב על ספר סיד יכין ובועז וכן על פסק דין אשר ת"י משנת תקס"א ועל העין יעקב שנדפס פה תקס"ב על תיקוני זוהר שנדפס פה תקנ"ח על השל"ה שנדפס פה תקס"ב וחתם עצמו תמיד לפני ר' מרדכי סי"ד הנ"ל „הק' יהודא ליב במיהר"ר אברהם אבאלי נ"י מקרעמניין וכן בא בחתימתו על המגילה מז' תמוז „יהודא ליב במוהר"ר אברהם אבאלי מקרעמניין".

רכח.

הרב ר' אהרן סו"ד פה.

ספרא ודיינא בעירני ואחד מאלופי הגבאים בחח"ק בהתמנות שנעשה בשנת תקל"ח וכן אח"כ כמה שנים מצאתי בין אלופי הגבאים „ר' אהרן סו"ד" חתימתו מצאתי בפנקס הח"ק כמה פעמים כתיבה תמה ויפה מאד „הק' אהרן דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא והגליל" על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמית „הרבנים המפורסמים דיינים מובהקים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא" חתם „אהרן במוהר"ר ירחמיאל" על שבחי הבעש"ט שנדפס בברדיטשיב תקע"ה בהסכמת הרבנים מופלגים מאורות גדולים דיינים דק"ק איסטרהא בא בחתימתו „אהרן במהור"ר ירחמיאל". כעת מצאתי את מצבתו וממנה נראה כי היה דיין מופלג ומצוין בעירנו. וכן כתוב עליה:

פ"נ
איש תם
וישר הרבני
המופלג דיין מצוין
מו"ה אהרן במו"ה
ירחמיאל נפטר
כ' סיון תקע"ו.

רכט.

הרב ר' פסח במוהר"ר אריה ליב.

דיין דפה מצאתי אותו חתום בין הרבנים דיינים מופלגים שהסכימו על העין יעקב שנדפס באוסטרהא וכן על החומשים עם מרגליות טובה שנדפסו בברדיטשוב בא הוא בחתימתו „הק' פסח במוהר"ר אריה ליב זללה"ה" על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמות „הרבנים מופלגים דיינים... יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא" בא גם הוא בחתימתו „הקטן פסח במוהר"ר אריה ליב זללה"ה" ויותר לא מצאתי ממנו על העין יעקב שנדפס במעזירטש גדול תקס"ח בין הרבנים.... יושבי יעב"ץ דק"ק אוסט' „הקטן פסח במוהר"ר אריה דיינא דפה ק"ק אוסטרהא".

רכה.

הרב המופלג הותיק מוהר"ר מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל.

מחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז מופלג ובקי וחריף גדול ספרא ודיינא פה והוא גיסו של הרה"צ רב ייב"י ז"ל כאשר חתם עצמו בהסכמתו לספר רב ייב"י שנדפס בסלאוויטא תקנ"ב „מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא דפ"ק אוסטרהא גיסו של הרב המחבר". על ספר עץ חיים ופרי עץ חיים שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ב ח"ע „מרדכי ספרא ודיינא דפה ק"ק אוסטרהא" על ספר „כנפי יונה" „וצמח צדיק" קארעץ תקמ"ה חתם „מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא דק"ק איסטרהא" על פסק אחד שנמצא ת"י חתמו עליו הגאון החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן ז"ל מקארעץ והגאין מוהר"ר אהרן שמואל הכהן מסטעפאן בשנת תקמ"ז בא היא ג"כ בחתימתו „מרדכי סו"ד דק"ק אוסטרהא יצ"ו". על ספר „מאיר נתיבים" תקנ"א חתם „מרדכי ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא" על „זוהר חדש" נדפס בסלאוויטא תקנ"ג חתם „מרדכי בא"מ מוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא יצ"ו" על ספר „סוד יכין ובועז" אוסטרהא תקנ"ד חתם מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא. על פסק דין משני הצדדים דח"ק משנת תקס"א שנמצא אצלי ח"ע „מרדכי ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא יצ"ו". על השל"ה שנדפס באוסטרהא תקס"ב ח"ע „מרדכי ספרא ודיינא" בפ' הח"ק צד שני דף רנ"ה מצאתי „ב"ה הרבני המופלג הותיק החריף ובקי מרדכי סו"ד דפה"ק בא לפני החבורה קדישה דפה ק' לבקש שנכדו הילד הרך הנימול כמ"ר יעקב יוסף שי' בן חתני הרבני מו"ה שמעי' שיהי' נמנה לדבר מצוה שיהי' באחד מבני החבורה יצ"ו .. יום ט"ז סיון תקנ"ה לפ"ק, וכפי הנראה קראו את שם נכדו יעקב יוסף על שם גיסו הרב ייב"י ז"ל. שנת פטירתו לא ידעתי אכן נראה שנפטר ערך שנת תקס"ב ועיין אחר זה.

רכו.

הרב ר' מרדכי סו"ד דפה והראב"ד דק"ק אלעקסניץ.

בא בעירנו בהסכמה על כמה ספרים על ספר „יורה דעה" שנדפס פה בשנת תקס"ב חתם „הק' מרדכי ספרא ודיינא איסטרהא והראב"ד דק"ק אלעקסניץ" על ספר „חידושי הלכות" להגאון הגדול רשכבה"ג ר' ר' העשיל ז"ל שנדפס פה בשנת תקס"ד בהסכמת הגאון ר' בצלאל אב"ד פה בא הוא ג"כ בהסכמתו ובראש הסכמה כתיב „הסכמת הרב מורה צדק דק"ק אלעקסניץ ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא הבירה" והוא חתם „הכ"ר מרדכי ספרא ודיינא דק"ק איסטרהא והראב"ד בק"ק אלעקסניץ" וכן על העין יעקב שנדפס פה תקס"ד ועל ש"ע חושן משפט נדפס פה תקס"ה חתם „הק' מרדכי ספרא ודיינא פה ק"ק אוסטרהא והראב"ד דק"ק אלעקסניץ". כפי הנראה נתקבל בעירנו על מקום ר' מרדכי סו"ד במוהר"ר אברהם לעמיל הנ"ל. את מצבתו לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו:

רכז.

הרב ר' יהודא ליב במוהר"ר אברהם אבאלי מקרעמניץ.

דיין מופלג בעירנו בא בהסכמתו על כמה ספרים יחד עם הרה"צ מוהר"ר

דק"ק טארטקיב". בפנקס הח"ק צד שני נמצא פסק אחד מהדייני' דפה בדבר דו"ד שהיה בין שני הצדדים מהח"ק דפה ובא היא בחתימתי בראש „הק' נתן נטע" וכן על המגילה מז' תמוז חתם „נתן נטע בהרב מו' שמואל שמעלקא" והיה גם אב"ד בק"ק ברעזדוב כן חתם עצמו על ספר רב ייב"י שנדפס בסלאוויטא תקנ"ב „נאם נתן נטע בהרב מיהר"ר שמואל שמעלקא אב"ד דק"ק ברעזדוב" וכן ניכר בפנ' הח"ק כמה פעמים בשם „הרב מברעזדוב". אך מה שח"ע כמה פעמים „אב"ד דק"ק טארטקיב" לא יכולתי לברר אם היא בעצמו היה אב"ד דק"ק טארטקיב או אביו הרב היה אב"ד דק' טארטקוב הדבר שקיל ואין בידי להכריע. בשנת תקי"ב נתחבר להח"ק צד שני ונכתב בפנקס ד' קל"ט „הרבני מיהר"ר נתן נטע בהרב הגאון מיהר"ר שמיאל שמעלקי ניגש לפנינו הח"מ כבוד אלופי הגבאים דחבורה קדישא של גמ"ח שמה מאד נכספה נפשו להדבק בדבק טוב בהתחברות הח"ק . . . והנה ראינו שמן הראוי לקרבו לאיש כזה וכל מן דין סמיכי לנא ונתננו ידינו וזרעותינו תאמץ . . היום יום הששי תקי"ב". ואח"כ מצאתי אותו בראש אלופי הגבאים במשך כמה שנים בעת התמנית „הרב המופלג מו"ה נתן נטע מברעזדוב" או הרב מברעזדוב וחתימתי נמצאה כמה פעמים בהפנקס. בשנת תקכ"ב חיבר את בני הילד שמיאל שמעלקא להח"ק ונכתב על הפנקס ד' קמ"ב „למען תהי השורה הזאת לעד שנכתב בח"ה הן היום ניגש לפנינו החבורה יצ"ו כביד הרב המופלא כמהיר"ר נתן נטע בהרב המה"ג המופלג המניח מוהר"ר שמעלקי ז"ל ביקש מאתנו . . . לקרב ולחנך את בני הילד שעשיעים כמר שמיאל שמעלקי שיחי' הסכמנו יחד לקרב ולחנך את הילד למען יקרא דחייא ורשבבי . . . . יום ה' ח"ה סיכית תקכ"ב". ואח"כ מצאתי אותי בין אלופי הגבאים בהתמנית משנת תקל"ט „ר' שמעלקא בהרב ר' נתן נטע". חתימתי מצאתי בהפנקס „הק' שמואל שמעלקא בהרב מו' נתן נטע יצ"ו". והרב ר' נתן נטע האריך ימים והפליג בזקנה וראיתי חתימתו שחתם עצמו לעת זקנתי כמה פעמים בהפנקס ומחמת כי כבדו ידיו קשה להכיר אפילו צורות האותיות ולא נודע לי שנת פטירתו.

רכד.

הרב המופלג מוהר"ר מרדכי במהור"ר שמעון הלוי הורוויץ.

דיין מופלג ומצויין בעירנו מחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה על ספר עץ חיים וס' פרי עץ חיים שנדפסו בקארעץ תקמ"ב בא הוא בהסכמתי בין „החכמים השלימים רבנים מופלגים ומפורסמים מוכתרים בענוה וחסידות המקיבלים האלופים חכמי דק"ק אוסטרהא היושבים בקלויז" והוא חתם „הק' מרדכי בהמניח מוהר"ר שמעון זלה"ה הלוי הידאוויץ" על ספר רב ייב"י שנדפס בסלאוויטא תקנ"ב וכן על ספר „תיקיני זוהר" שנדפס שם תקנ"ג על ספר „מאיר נתיבים" על ויהר חדש ועיד על ספרים בא הוא בחתימתי וחתם עצמו תמיד לפני הרב ר' מרדכי סי"ד „מרדכי בהמניח מו"ה שמעון הלוי הורוויץ" והיא בנו של הרבני המופלג מוהר"ר שמעון הלוי הורוויץ בנו של הראש המופלג מיהר"ר שלים שכנא סג"ל הורוויץ עיין לעיל (צ"ב).

וזאת חרות על מצבת אשתו:

פ"נ

כבודה בת
מלך פנימה נפט'
ביום כסלו תקפ"ג
לפ"ק האשה הרבנית
הצדקנית הסידה
יראת ה' היא תתהלל
המפורסמת בת טובים
מ' חיה זצללה"ה בת הרב
החריף המפורסם מ'
יהושיע מדראהביטש
ז"ל אשת הרב הגאון
ה"ה מ' בצלאל זצלל"ה
אב"ד דפה ת'נ'צ'ב'ה.

יאלה המה הרבנים דיינים מובהקים ומופלגים חכמים יושבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה שהיו בזמן אחד עם הרה"צ מוהר"ר אשר מ"מ דפה ועם הרב הגאון מוהר"ר בצלאל אב"ד דפה ונצטרפו אליהם בחתימתם על הסכמות ופסקי דינים אשר לא מצאתי את מצבותיהם ולא ידעתי זמן פטירתם עשיתי לכילם מדיר אחד. מלבד אלה הדיינים אשר מצאתי את מצבותיהם וכתבתי כל אחד בזמנו.

רכג.

הרב המופלג מוהר"ר נתן נטע.

מופלג גדול בתורה דיין מצוין בעירנו מחכמי יושבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה יהוא בנו של הרב הצ' המאה"ג מוהר"ר שמואל שמעלקא (ע"א) בא בהסכמה על ספר „כנפי יונה" וספר „צמח צדיק" נדפסו בקארעץ שנת תקמ"ה בהסכמות הרב ייב"י והרה"צ מוהר"ר אשר מ"מ ובא גם הוא בחתימתו „נתן נטע בהרב מוהר"ר שמואל שמעלקא זללה"ה". על ספר „סוד יכין ובועז" נדפס באוסטרהא תקנ"ד ה"ע „נתן נטע בהרב מוהר"ר שמעלקי אב"ד ק"ק טארטקאב" על ספר „מאיר נתיבים" על ספר „איתן האזרחי" על ספר „משנת חכמים" על „תיקוני זוהר" שנדפס באוסטרהא תקנ"ח על הטורים שנדפסו בסלאוויטא תקס"א על השל"ה שנדפס באוסטרהא תקס"ב על היורה דעה על ש"ע חושן משפט שנדפסו בשנה הנ"ל באוסטרהא על „העין יעקב" שנדפס באוסטרהא תקס"ד ועוד על כמה ספרים יתמיד התם עצמו „נתן נטע בהרב ה"ה מוהר"ר שמואל שמעלקי אב"ד

החריזים „שלחן עריך חושן משפט תורת כהנים" וסוף החרוזים „בצלאל בהגאון מיהר"ר מאיר זללה"ה". יכן ראיתי הסכמתו על ספר מנחת יצחק. ועיד על ספרים הרבה אשר אי אפשר לפרוט את כולם.

ג. הרב ר' בצלאל כמו אביו ז"ל נטה אחר תלמידי הבעש"ט ז"ל התנהג עצמו בחסידות ולמד חכמת הקבלה והיה מחבב מאד את הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר זוסיא מאניפאלי זצ"ל יבכל פעם שבא הצ' ר' זוסיא לעירני התאכסן בביתו של הג"מ בצלאל יהיא חלק לו כביד גדול. בעירנו מספרים דבר פלא שראה הרב ר' בצלאל מהצדיק ר' זוסיא פעם אחת בעת שהלך ללותו בדרך, והצ' ר' זוסיא בהסכמתו על ספר „סוד יכין ובועז" שהוציא הג"מ בצלאל כותב . . ., „נדבה רוחו של בני חביבי הרב הגאון הגדול המפורסם חריף ובקי מוהר"ר בצלאל אב"ד דק"ק איסטרהא להביאם לבית הדפוס" . . . בס' „שפתי צדיקים" להרה"צ המופלג מוהר"ר פנחס ז"ל שהיה אב"ד ומו"ץ בדינאוויץ כותב כמה פעמים ומהרב הגאון יבו' אב"ד מאוסטרהא שמעתי". ובדף מ"ג כותב „מהרב הגאון ר' בצלאל נ"י מאיסטרהא שמעתי . . . והשבתי לו . . ." והרב הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד פה בספרו „מים חיים" סימן ע"ג כותב „לכביד ש"ב ידיד נפשי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם מוהר"ר בצלאל אב"ד דפה"ק יצ"ו". והג"מ בצלאל חיבר ספר „כתר שבת" על התורה ולא נדפס ובעת היא נמצא ביד נכדו הגביר הנכבד החסיד ר' משה מרגליות יחי' כאשר כתב אלי במכתבו.

ד. הג"מ בצלאל היה חתני של הרב החריף המפורסם מוהר"ר יהישע מדראהביטש ז"ל ומבתו מרת חיה הוליד את בנו הרב ר' יחזקאל ז"ל והרב ר' יחזקאל הוליד את בני הנגיד והתורני מוהר"ר בצלאל ז"ל והוא אביו של הנ' הנכבד ר' משה מרגליות יחי'. ועוד שני חתנים תורנים נכבדים היו לו להג"מ בצלאל ויוצאי חלציהם ידועים בעירני. בשנת תקפ"א עלה הג"מ בצלאל לשמים בצל-שדי תתלונן נשמתו הטהורה וגופו ספון וטמון אצל קבר אביו הגאון זללה"ה. ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אמריה לאמר:

הרים המצנפת ונפלה העטרה
ביום שבת קודש י"ג אדר ש' שנת
תקפ"א כבוד אדמו"ר הרב הגאון
הגדול חסיד ועניו חריף ובקי
בנגלה ובנסתר אספקלריא מאירה
המופלא מוהר"ר בצלאל על שם
הכמתו נקרא. אב"ד ומו"ץ דפה ק"ק
אשר חיבר ספר „כתר שבת" על
התורה בהגאון מוהר"ר מאיר מרגליות
תנצב"ה.

החסיד בעמ"ס איר עולם מוהר"ר מאיר מרגליות החונה פה ק"ק איסטרהא והגליל" על ספר „משנת חכמים" נדפס באיסטרהא תקנ"ו. על השל"ה שנדפס באיסטרהא תקס"ב נכתב בראש הסכמתו „הסכמת כבוד אדמ"ו מר"א הרב המאה"ג הגאון החסיד המפורסם בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה קדוש יאמר לו כש"ת מו' בצלאל נר"ו אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק אוסטרהא והגליל". וכן על ספר ש"ע „חשן משפט" שנדפס באוסטרהא תקס"ה נכתב בראש הסכמתו „הסכמת כבוד אדמ"ו מר"א הרב הגאון החסיד המפורסם בוצינא דנהורא נזר ועטרה חריף ובקי שלשלת היוחסין קדוש ה' יאמר לו כ"ש מוהר"ר בצלאל נר"ו אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו והוא חתם „הק' בצלאל בהגאון אמיתי מו"ה מרגליות זצללה"ה החונה פה ק"ק איסטרהא והגליל יצ"ו". על „העין יעקב" שנדפס באוסטרהא נכתב בראש הסכמתו „הסכמת כ' אדמ"ו ה"ה המופלא הרב המאה"ג שלשלת היוחסין כקש"ת מוהר"ר בצלאל נר"ו אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק איסטרהא" והוא חתם שנת „ביושר לבבי" (תקס"ב) „הקטן בצלאל בהגאון האמיתי מוהר"ר מאיר מרגליות זצלה"ה החו' פה אוסטרהא והגליל". על החומשים שנדפסו בברדיטשוב עם פי' הראב"ע הרמב"ן מרגליות טובה בא הוא בהסכמתו ומה שכתב שם העתקתי לעיל (קס"ז). על ספר „חידושי הלכות" לרב האי גאון המפורסם בתבל רבי רבי העשיל ז"ל נדפס פה בשנת תקס"ד על ספר „ערכי הכנויים" להגאון בעל סדר הדורות בא הוא בהסכמה יחד עם אחיו הגאון המפורסם מוהר"ר שאול ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק לובלין ובראש ההסכמה נרשם „הסכמת האחים ה"ה הרב הגאון המפורסם מו"ה שאול אב"ד ור"מ דק"ק לובלין והגליל והשני בדומה לו הרב הגאון מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל" וכן על ספר שבחי הבעש"ט שנדפס בברדיטשוב בא הוא בהסכמתו. על ספר תוספות שבת שנדפס בשנת תקס"ו על ספר טעמי תורה נדפס בווילנא תקפ"ב בא הוא בהסכמתי 1) וכן על ספר „אור הנערב" שנדפס פה. ובין הרבנים הגדולים גאוני ארץ שבאו בחתימתם על תקנות הגדולות וקבועות שתקנו בענין בדיקת הריאה בא גם הג"מ בצלאל בחתימתו 2) וביותר שהיה הגמ"ו בצלאל גאון וחסיד היה גם סיפר ומליץ בעל לשון צח ומשורר בחרוזים והרבה מהסכמותיו כתב בדרך שיר. על ספר „כד הקמח" נדפס פה בשנת תקס"ד נכתב בראש הסכמתו הסכמת כבוד אדמ"ו הרב המאור הגדול הגאון החסיד נזר הקודש קדוש ה' המפורסם מוהר"ר בצלאל נר"ו אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק איסטרהא והגליל יצ"ו והוא כתב הסכמתו בחרוזים ראשי החרוזים „כד הקמח" וסיפם „בצלאל נר"ו". על ספר „צילותא דאברהם" נקרא חידושי „מהרמ"א" שחיבר דודו אחי אביו הג' רשכבה"ג מוהר"ר משה אברהם אביש מרגליות נדפס בעירני בשנת תקפ"א בא הוא בהסכמתו וגם כתב הקדמה ארוכה על דרך שיר וחרוזים וראשי החרוזים מתחילים באותיות שמו „בצלאל בהגאון רבי מאיר אחיו של הגאון רבי אברהם אבוש זצללה"ה" וכן על ספר „חשן משפט" שנדפס פה בשנת תק"ס כתב הסכמה על פי חרוז ראשי

1) רשימה קה"מ להח' ווינער אות טית 4570.

2) עיין בספר „בית משולם" שהוציא לאור ידידי הרב הגאון המפואר שלשלת היוחסין קורא הדורות ובקי מהולל מוהר"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן שליט"א אבד"ק פלינסק שם בד' ז' ה' העתיק את כל התקנה עם חתימות הגאונים באריכות.

וזאת חרות על מצבתו:

פ"נ

הרבני

המופלא מוהר"ר

אשר בהמנוה מ'

ישראל הרב

דחייטים נפטר

ביום ד' דהוה"מ פסח

תקפ"א לפ"ק

ת'נ'צ'ב'ה.

רכב.

הרב הגאון המפורסם מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ באוסטרהא והגליל.

א. גאון חסיד ומקובל בנו של הגאון והחסיד אמיתי איר עילם רשבבה"ג מהיר"ר מאיר ז"ל בעל „מאיר נתיבים" ושאר ספרים עיין (לעיל קס"ז) מקודם היה הג"מ בצלאל אב"ד בעיר זוועהל ומשם שלח שאליתיו למר אביו. בס' מאיר נתיבים סימן ואו נמצא „שאלה מבני מחמד עיני ולבי הרב הה"ג החריף המפורסם מיהר"ר בצלאל" והוא חתם עצמו על השאלה כ"ד בנו ותלמידו כ' סיון א'ת'פ'ל ל' (תקמ"א) לפ"ק זוויהעל יצ"ו „הק' בצלאל בהגאון אמיתי מוהר"ם מרגליות חפ"ק הנ"ל" ואחר פטירת אביו הגאון הוכן בחסד כסאו למלאות מקום אביו ז"ל בעירנו והגליל והיא עם אחיו הרבנים הוציאו לאור את הספר „מאיר נתיבים" והרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ דפה כותב בהסכמתו . . „כעת קמו בניו לקיים מילי דאבות להוציא לאור משפטו משפט וצדקה לזה למלאות הבית אירה מתירתו של ר' מאיר ה"ה כבוד הרב הה"ג המפורסם החריף הותיק כ"ש מוהר"ר בצלאל האב"ד ור"מ פה קהילתנו אשר כעת הוכן בחסד כסאו למלאות מקום אביו הגאון החסיד . . ." והרב הצדיק המפורסם מאפטא ז"ל כותב בהסכמתו . . . „להיות ה"ה אהובי ש"ב נר"ו הרב הה"ג החריף שלשלת היוחסין כ"ש מוהר"ר בצלאל נ"י בן לאותו צדיק" . . . והרב הגאון הישיש המפורסם בדורו מוהר"ר מאיר ז"ל אב"ד דק"ק קאסטאנטין (בן הגאון יעב"ץ ז"ל) כותב בהסכמתו „האחים המאירות הגדולים . . . ואילן הנוטה למקום קדוש ק"ק אוסטרהא יצ"ו הרב המאה"ה מו"ה בצלאל נ"י".

ב. הג"מ בצלאל בא בהסכמה על הרבה ספרים שנדפסו בזמנו ולא אוכל לפרוט את כולם כי רבו מאד אך מעט מהם אזכיר באן. על ספר „איתן האזרחי" נדפס באיסטרהא שנת תקנ"ו בא הוא בהסכמתו בראש חכמי יעב"ץ מהקלויז דפה. ובראש ההסכמה כתיב „הסכמת הרב המאור הגאון הגדול החריף ובקי מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל" והיא ח"ע „הקטן בצלאל בהגאון

רכ.

החסיד המופלא מוהר"ר יצחק בהקדוש מוהר"ר יעקב.

בפנקס שני ד' רכ"ד מצאתי „להקדוש יעקב ז"ל זהב לתכריכין" ויען כי חסר שם פרט השנה לא יכולתי לברר אם ר' יצחק דנן הוא בנו של הקדיש הזה או אולי הוא בנו של האיש אלהים קדוש מוהר"ר יעקב במוהר"ר חנוך הענ̇יך הנזכר לעיל (קפ"ב) ולא מצאתי ממנו שום זכר באחד מן הפנקסים אך מצבתו אשר מצאתי בין מצבות הגדולים תביע לנו את שבחו לאמר:

פ"נ
הרבני
המופלא החסיד
יומם ולילה לא מש
מתוך האוהל של
תורה מוהר"ר יצחק
בהקדוש מוהר"ר
יעקב נפטר עש"ק
י"ד אייר תק"פ
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רכא.

הרבני מוהר"ר אשר בהרב דחייטים.

אחד מן נכבדי העיר ואלופי הראשים בהח"ק יהיא בנו של הנגיד והמופלג מוהר"ר ישראל הרב דחייטים (קפ"א) ור' אשר עוד בילדותו חיבר אותו אביו למחברת הח"ק כמו שמצאתי כתוב על פנקס הראשון (ד' נ"ד) „עפ"י הצעת דבריו של התורני מוהר"ר ישראל בהמנוח הנגיד מוהר"ר יעקב ז"ל שהציע לפני שלחן הטהור כבוד אלופי נגידי הח"ק יצ"ו שהתפלל בעד בנו הינוק וחכים כמר אשר שי' שרוצה לחנכו במצות להיות בחיבור הנאה . . . . בכן נשאנו פניו וקרבנו את הילד שעשועים כמר אשר שיח' הנ"ל להיות בחיבור הנאה . . . . היום יום א' ר"ח סיון תקיו"ד טית לפ"ק" ואח"כ היה גבאי דח"ק כמה שנים ובעת התמנות מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים „ה"ה התורני מו' אשר בהרב דחייטים" או „ה"ה הראש מ' אשר בהרב דחייטים" חתימתו מצאתי כמה פעמים „אשר בהנגיד מו' ישראל" ואחר פטירת אביו ח"ע „אשר בהמנוח מו' ישראל ז"ל" ובניו ונכדיו ידועים בעירנו.

היותיקים והחסידים יישבי יעב"ץ וב"ד דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתי „הקטן אברהם בא"א מוהר"ר יצחק זללה"ה" וכן בהפנקס מהחבורה משניות מצאתי חתימתו כמה פעמים „הק' אברהם בהמניח מו"ה יצחק זללה"ה" .

וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הולך תמים
זה אברהם הרבני
המופלג בתורה
ויראה מו' אברהם
ב"ר יצחק זצללה"ה
דיין דפה נפטר יום
ג' לחודש סיון תק"פ
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

ריט.

הרב הדרשן המופלג מוהר"ר גדליה במוהר"ר צבי.

את מצבתו מצאתי בין מצבות נכבדי עירנו ולא שמעתי על אירותו שום דבר עד הנה ולא ידעתי מי הוא כפי הנראה בא לכאן לדרוש כדרך בעלי הדרשה שבאו יום יום לדרוש בעירנו אז . כאשר מצאתי על פנקס הח"ק . וכאן מצא מקום מנוחתו . ואלה הדברים כתובים על מצבתו:

פ"נ
הרב
המופלג בתורה
וביראה הדרשן
הגדול מהור"ר גדלי'
במוהר"ר צבי שהי'
מגיד משרים דק"ק
מאהלוב דליטא
נפטר עש"ק שמנה
ימים לחודש אב
תקע"ט לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

שהיה איש צדיק חריף ומופלג גדול לאסיקי שמעתא אליבא דהילכתא. חסיד ועניו הצנע לכת מרי דעובדא וגם בימות החורף תבר גזיזא דברדא וטבל עצמו בכל יום והיה מגיד מישרים בעיר מעזירטש קטן (הסמיכה לעירנו בתוך תחום שבת) ומפורסם בעירנו בשם „המגיד ממעזירטש קטן" וכמעט בכל יום הלך לעירנו להקלויז הגדולה דפה ישם ישב ולמד כל היום ונשא ונתן ופלפל בדבר הלכה עם הרב הגאון מוהר"ר חיים הכהן ראפאפורט ז"ל אב"ד דפה. וכמה פעמים נצח אותו בהלכה. והיה עני מרובא. לחם צר ותפוחי אדמה היה מאכלו כל השבוע וסיפר לי זקן תורני אשר פעם אחת אמר להג"מ חיים ראפאפורט „אם אתם מנצחים אותי בהלכה לאו חידוש הוא כי אתם למדתם תורה מתוך הרחבה ועושר מתוך בשר ויין. לא כן אנכי שלמדתי תורה מעוני ודוחק מתוך לחם צר ומים לחץ". ובנו היא מוהר"ר יוסף אשר זכור זכרנו הלאה (רל"ח). ומצבתו תגיד לנו את ערכו הגדול.

פ"נ

איש צדיק
וישר ירא ה'
מנעוריו ועוסק
במלאכת שמים הרבני
המופלג מו' משה ארי'
זצ"ל בהר"ר יוסף מגיד
משרים דמעזירטש
קטן נפטר בש"ק יום
ב' לחודש אדר
תקע"ט לפ"ק.

ריח.

הרבני המופלג מוהר"ר אברהם במוהר"ר יצחק.

אחד מדייני עירנו המופלגים ירא אלקים והולך תמים נקרא בעירנו „ר' אברהם טעוירטשער". על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא בשנת תקע"א בהסכמות הרבנים המפורסמים דיינים מובהקים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא בא גם הוא בחתימתו „הקטן אברהם במוהר"ר יצחק ז"ל" על ספר „שבחי הבעש"ט" שנדפס בברדיטשוב בשנת תקע"ה בהסכמות הרבנים מופלגים מאורות גדולים דיינים חריפים דפה ק"ק אוסטרהא בא גם הוא בחתימתו „הקטן אברהם בא"א יצחק זלה"ה" על המחזור גדול שנדפס באוסטרהא בשנת תקע"ו בהסכמית דייני צדק דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתו „הקטן אברהם בא"א מו"ה יצחק זללה"ה" על חומש קטן שנדפס בסלאוויטא תקע"ט בהסכמת הרב הגאה"ג המפורסם החריף ובקי מוהר"ר מרדכי מרגליות ז"ל אב"ד דק"ק סטנאב ובהסכמית המופלגים

באמ"ו מוהר"ר מאיר הכהן וצללה"ה". על המגילה מז' תמוז חתם „שאול בהרב מוה"ר מאיר הכהן מעיר חדש". מבניו ותתניו לא ידעתי והרב ר' שאול האריך ימים ונפטר בשיבה טובה. מצבתו עומדת אצל מצבת הרב ייב"י ז"ל והיא תספר לנו את שבחו:

פ"נ
התורני
הישיש מו' שאול
בהרבני המופלג
מו' מאיר הכהן אשר
רוב ימיו למד עם
תלמידים והעמיד
תלמידים הגונים נפ'
ער"ה אייר תקע"ז לפ'
ת'נ'צ'ב'ה.

רטז.

הרב המופלא מוהר"ר משה מאיר אב"ד דק"ק קוניב.

מצבתו מצאתי אצל מצבת הרב החריף ר' זלמן מעזירטשער (קי"ח) ויותר לא ידעתי ממנו. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הרב
המופלא
הישיש והזקן
מוהר"ר משה מאיר
אב"ד דק"ק קוניב
בהרב מו' יעקב
נפטר עש"ק ה'
אדר שני תקע"ח
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

ריז.

הרב המופלג החסיד מוהר"ר משה ארי' מ"מ דמעזירטש קטן.

שמעתי מזקני עירנו התירנים שהיו מפליגים בשבחו מאד ואמרו עלי

ומ"מ דק"ק אוסטרהא
בהרבני מ' דוד נפטר
ט"ז שבט תקע"ז לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

רטו.

הרב המופלג החריף מוהר"ר שאול הכהן מע"ה דפה.

א. הוא בנו של המופלג הנגיד מוהר"ר מאיר הכהן מגדולי עירנו מיוחסי כהונה והרב ר' שאול היה מחריפי דפוס בי-דתא מופלג ושנון שקדן גדול בתורה הרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה וכל דבר הקשה בש"ס ופוסקים הביאו אליו והוא השיב לכאו"א כיד חכמתו וחריפתו הגדולה. בספר שו"ת „מים חיים" להגאון מוהר"ר חיים רפאפורט אב"ד דפה חלק אבן עזר סימן א' מסיים הג"מ חיים בתשובתו „סוף כל דבר נראה לי ע"פ דין ודת תוה"ק שרשות נתונה לר' יוסף לגרש את אשתו בע"כ בלי הסכמות מאה רבנים רק בתנאי כפול שיסכימו לזה בעלי תריסין מופלגי תורה דפה"ק יצ"ו ארבעה חמשה בסעפיה פוריה וביחוד כבוד ידידי הרב המופלג החריף הישיש כ"ש מ' שאול כ"ץ כי היכא דלמטיי שיבא מכשירא ובאם לאו אין רצוני לתקוע א"ע לדבר הלכה" ור' שאול כתב בשולי הדף „גם אנכי באתי כיהודא ועוד לקרא כי ראה ראיתי את כל הנאמר לעיל והנה דברי פי חכם חן למעלה למשכיל כולו מחמדים וחכי ממתקים ואינו צריך להסכמתי רק באתי למלאות רצוני כנאמר לעיל באתי על החתום הק' שאול בא"א המנוח מ' מאיר הכהן זצללה"ה מעיר חדש דק"ק אוסטרהא יצ"ו". וכן שם בספר הנ"ל בקונטרס „אוצרות חיים" פ' קרח כותב „והקשה לי ידידי המופלג החריף מו"ה שאול הכהן מע"ח.." ונזכר ר' שאול גם בס' שו"ת „מאיר נתיבים" סימן ל"ד. וגם החסיד ר' הירשקי ר' שמואלקס ז"ל הלך לר' שאול להרצות לפניו משנתו שקשתה עליו כאשר כתבתי לעיל (קס"ג) ומלבד שהיה הרב ר' שאול מופלג גדול בתלמוד ופוסקים היה גם בעל מקרא מופלא והיא היה מטעים לתלמידיו כל התנ"ך על פי פירוש רש"י ז"ל הפלא ופלא. ברור שלפנינו היו בעירנו אנשים שיצא להם שם בהבנת המקרא היטב. וכולם קבלו מהרב ר' שאול גם הרב המופלג הגדול מוהר"ר שלמה זלמן כהנא ז"ל קיבל ממנו הבנת המקרא באר היטב על פי פירוש רש"י ועיין הלאה (רס"א).

ב. הרב ר' שאול היה פרנס וגבאי בהח"ק צד שני כמה שנים ונתחבר להח"ק יחד עם חותני הראש והנגיד מוהר"ר משה במהו"ר ארי' ככתוב על ספר פנקס השני (קנ"ד) „הן היום דלמטה נגשו לפנינו אלופי חבורה קדישא הח"מ ז"ה... וה"ה הראש מו"ה משה במו"ה ארי' וחתנו הרבני המופלא מו"ה שאול במו"ה מאיר כ"ץ לקרבם לגשת אל הקודש להיות כאחד מבני החבירה... ולראי' באנו עה"ח היום יום ד' ער"ח מרחשון תקל"ב" ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים פרנס את הח"ק יחד עם הגביר הקצין ר' יקותיאל זוכמאן ושאר נכבדי החבירה חתימתו נמצאה בהפ' הרבה פעמים „הק' שאול

מוהר"ר יואל בן לאיתי צדיק כבוד הרב הגאון החסיד המפורסם בתורה וביראה ובחסידות האלוף נ"י ע"ה כקש"ת מהור"ר אשר צבי אב"ד דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו". והוא כיתב בהסכמתו דבר שפתים אך למחסיר ליראים ושלימים אשר המה כבר עשו סמיכות לדבריהם הנאמרים באמת למען עמיד התירה לגזור... נוסף לזה כתב של אבי מירי נ"י אנא מה אענה אבתריה גרירי כל עלמא לא צריכין לדידי רק מחמת הפצרת גיסי הרבני המופלא הנגיד המפורסם מ' מנחם מענדיל בן כבוד הרבני המופלג המפורסם המנוח מוהר"ר יעקב אשר הפציר בי עד בוש... הכ"ד הב"ע החתום יום ד' כ"ב אדר השני תקס"ו החותם פה ק"ק אוסטרהא הק' יואל באמ"ו אשר צבי יצ"ו". ונפלאות היא בעיני אשר לא מצאתי זכרו באחד מן הפנקסים ולא ידעתי מי המה בניו של ר' יואל ואנה מקום מנוחתו שאלתי ודרשתי על אודותו ואין מגיד לי. וחתנו של הרב ר' אשר היא הרבני המופלא הנגיד המפורסם מוהר"ר מנחם מענדיל בן הרבני המופלג המפורסם מוהר"ר יעקב פרנס וגבאי בהח"ק כמה שנים חתימתו נמצאה בפ' הח"ק הרבה פעמים „הק' מנחם מענדיל במוהר"ר יעקב יצ"ו". ועל המגילה מז' תמוז ח"ע מנחם מענדיל בהמנות מוהר"ר יעקב" הוא הדפיס את הספר „ילקוט הראובני" הנ"ל באוסטרהא ועל שער הספר נכתב „במצות ובהוצאות של הרבני הנגיד מוהר"ר מנחם מענדיל בהרבני המופלג מוהר"ר יעקב זלה"ה חתן הרב הגאון הגדול המפורסם איש אלקים קדוש יאמר לו מוהר"ר אשר צבי מ"מ ור"מ ומו"ץ פה ק"ק אוסטרהא" וכן הדפיס את ספר המהרש"א באוסטרהא ועל שער הספר כתוב בהצאות של . . . מוהר"ר מנחם מענדיל בהרבני המופלג מוהר"ר יעקב חתן הרב . . . מוהר"ר אשר צבי מ"מ ור"מ ומו"ץ דפה אוסטרהא".

בפ"ש (ד' רע"ב) מצאתי כתוב „שסילק הנאמן שבירות להרב המגיד ר' אשר עבור שנת תק"ס" ובדף רע"ז כתוב „לזכרון שקיבל הרב המגיד המפורסם מו' אשר צבי שבירות חמישים זהו' עבור שנת תקס"ב היום יום ה' פ' נצבים תקס"ב נמצא מגיע להרב הנ"ל שבירות עבור שנת תקס"א כמבואר מעל"ד החשבון" ויותר דברי הרה צ ר' אשר ונפלאותיו אשר ספרו ממנו הלא הם כתובים על ספרי סיפורי הצדיקים ובאיתה שנה שיצא ספרו „מעין החכמה" על פני התבל בא השמש נפטר הצדיק ועלה לשמים וגופו הטהור ספון וטמון באדמת קודש בית הקברות הישן אשר בעיר קארעץ ואני בהיותי שם הלכתי להשתטח על קברו אשר בנין חומה עומד עליו והעתקתי את נוסח מצבתו אשר תקרא אמריה לאמר:

פ"נ
אדמו"ר
הרב הגאון
המפורסם מופת
הדור איש אלקים
בנן של קדושים
נ"י ע"ה פ"ה מוהר"ר
אשר צבי שהי' אב"ד

אשר צבי בהמניח מו׳ דוד זצ״ל אב״ד ומ״צ דק״ק אוסטרהא חונה בק״ק קארעץ״ על ספר „חידושי הלכות מהרש״א׳ שנדפס באוסטרהא בשנת תקס״ו (עיין בסוף הפרק) בא הוא בהסכמתו וחתם „הק׳ אשר צבי בהמנוח מוהר״ר דוד ז״ל אב״ד ומו״ץ דק״ק אוסטרהא חונה בק״ק קארעץ״.

ד. הרב הצדיק ר׳ אשר חיבר ספר „מעין החכמה״ נדפס בקארעץ בשנת מ׳א׳ש׳ר׳ שמנה ל חמו׳ (תקע״ז) וכן נכתב על שער הספר „ספר „מעין החכמה׳ שחיבר הרב החסיד המפורסם בוצינא קדישא איש אלקי מוהר״ר אשר צבי שהיה מגיד משרים דק״ק אוסטרהא ילעת זקנתו נתקבל להיות מורה דרך ה׳ פה ק״ק קארעץ הן המה מכתבי קודש מפי קדיש עליון אמרות טהורות משפתי איש טהור נחצבו על המשה חומשי תורה ותהלים ופרקי אבות ואגדות לא משפתי בשר ודם כי אם ברוח אלהים אשר היתה עליו ומלתו תטיף על לשונו . . . .״

ובראש הספר הסכמת הרב הגאון הגדול מופ״ה איש אלהים קדוש יאמר לו בוצ״ק מהור״ר אברהם יהושע העשיל אב״ד דק״ק אפטא ולע״ע איתן מושבו בק״ק מעזבוז יצ״ו״. וזה לשונו „היות שהרב המאה״ג המקובל איש אלקי החריף ובקי בוצינא קדישא בכבוד תפארת שמו מהור״ר אשר צבי אשר היה מקדם מגיד משרים דק״ק אוסטרהא וכעת איתן מושבו בק״ק קארעץ שלח אלי את . . . . עם כתבי קודש „מעין החכמה״ חידושי תורה שחיבר הרב החסיד הנ״ל בשכלו הזך והישר הקדוש והטהור ובוונתו הטהורה לזכות את בני ישראל אז אמרתי ומי יתן ויחוקו מליו . . . עיינתי בכמה דברים וראיתי בהם דברים העומדים ברומו של עולם . . . . והנני להסכים עמו ארי שסידר רגליו לבנות מי יעל עמו ובודאי דברי קדשי אין צריכין חיזוק כי ידוע שכל דבריו נאמרו ברוח הקודש . . . דברי המדבר לכביר חכמי התירה הבא על החתום יום ד׳ דחנוכה כ״ח כסליו לשמוע זעק״ת בני ישראל לפ״ק הקטן אברהם יהושע העשיל מאפטא וחונה פה ק״ק מעזביז יצ״י״. ואח״כ הסכמת הרב המאור הגאון הגדול המפורסם וכו׳ מו״ה מרדכי אב״ד דק״ק קארעץ״ וז״ל „מי אנכי לבוא הלום לגשת אל הקודש ליתן הסכמה על ספר הקדוש „מעין החכמה״ שחיבר הרב החריף החסיד המפורסם בוצינא קדישא האלוף מהור״ר אשר צבי נ״י ובפרט שדברי קדשו באו לפני גאוני זמנינו הרב הגאון האלקי מו׳ אברהם יהושע העשיל ונתן הסכמתו עליהם . . .״ והרב ר׳ אשר כיתב בהקדמתי לספרי זה „אליכם אישים אקרא כל אשר נוגע יראת ה׳ בלבו ללמיד ולעיין בספרי מעין החכמה אשר צביתי (כאן רמז שמו) וחברתי . . . יעיד שאלה אחת אני מבקש כל המעיין בספרי הזה וימצא איזה דברים הכתיבים בי יאנם מובנים יעמוק בהם בדביקות יראה ואהבת אלקית ביותר וימצא שהם דברים של טעם כי סהדי בשמים שכל דברי הספר הזה לא דברתי ה״ו לכבוד עצמי ולא לכבוד בית אבא ולא בשביל שכר עולם הזה ושכר עולם הבא רק לעשות שעשיעים לו יתברך שמו וממני תראו יכן תעשו (הדברים מבהילים והלב מתרגש ומתפעל מדבריו הנאמרים באמת ואמינה) „הקטן אשר צבי בן א״א המנוח מהור״ר דוד זצ״ל״.

ה. מבניו וחתניו של הרה״צ ר׳ אשר לא ידעתי כי אם את בני הרב המאה״ג מוהר״ר יואל שבא גם הוא בהסכמתו על ספר „ילקוט הראובני״ שהזכרתי לעיל ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת כבוד הרב המאה״ג המפורסם שלשלת היוחסין

מישרים דק"ק איסטרהא יע"א". על ספר „יכין ובועז" נדפס באיסטרהא תקנ"ד נמצא „הסכמת הרב המפורסם בתורה ובחסידות מ"מ דפה ק"ק איסטרהא" וחתם „יום ז' אליל תקנ"ד הק' אשר צבי בא"א המנוח מו' דוד זצ"ל מ"מ דק"ק איסטרהא". על ספר „משנת חכמים" להגאון המפורסם מוהר"ר משולם פייביש הלוי איש הורוויץ אב"ד מקרעמניץ נדפס באיסטרהא שנת תקנ"ו נמצא שם „הסכמת הרב המאיר הגדול המפורסם בתורה ובחסידות בוצינא דנהורא מוהר"ר אשר צבי מגיד מישרים דק"ק איסטרהא יצ"ו". וחתם „נאם אשר צבי בהמנוח מו' דוד זצ"ל מגיד מישרים דק"ק איסטרהא". על ספר „יורה דעה" שנדפס באיסטרהא בשנת תקנ"ה בהוצאות אא"ז שהזכרתי לעיל נמצא „הסכמת כבוד הרב ה"ה החסיד המפורסם מו' אשר נר"ו מ"מ דפה ק"ק איסטרהא" והוא חתם „הק' אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד זצללה"ה מגיד מישרים דפה ק"ק אוסטרהא". על ספר שו"ת „איתן האזרחי" נדפס באיסטרהא תקנ"ו בא בהסכמה וחתם „הקטן אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד זצ"ל מ"מ ומו"ץ דק"ק איסטרהא". על ספר ש"ע „חשן משפט" נדפס באיסטרהא שנת תקס"א נמצא „הסכמת כבוד הרב המאה"ג החסיד המפורסם בוצינא קדישא קדיש יאמר לו מוהר"ר אשר צבי נר"י הראב"ד ומ"מ דפה ק"ק איסטרהא יצ"ו" וחתם „הק' אשר צבי בא"א המנוח מו' דוד זצ"ל". על השל"ה שנדפס באיסטרהא תקס"ב נמצא שם „הסכמת כביד הרב המקובל החסיד המפורסם בוצינא קדישא קדיש יאמר לו בקש"ת מו' אשר צבי נר"י הראב"ד ומ"מ דפה ק"ק איסטרהא" והיא חתם „הק' אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד ז"ל". על ספר „מאיר עינים" להרב הצדיק מטשערנאביל ז"ל נדפס בסלאוויטא תקנ"ח נמצא „הסכמת הרב החסיד איש אלהי קדוש כמהור"ר אשר צבי מ"מ דק"ק איסטרהא" וחתם „כ"ד הקטן אשר צבי בא"א המנוח מ"ה דוד זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא". על ספר „עין יעקב" נדפס באיסטרהא תקס"ב נמצא הסכמת הרב המאה"ג המקובל החסיד המפורסם האמיתי איש אלהים קדוש יאמר לו מוהר"ר אשר צבי ראב"ד ומ"מ דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" והוא חתם „הק' אשר צבי בהמנוח מוהר"ר דוד זלה"ה מ"מ דק"ק איסטרהא וכן על ספר „אור פני משה" בא בהסכמה בשנת תקס"ח.

ג. בערך שנת תקס"ד הטיל הדוכס מעירנו מס חדש כבד מנשוא על הבעלי בתים דפה והבעלי בתים הגישו את משפטם לפני כס הממשלה אך הרבני המפלג מוהר"ר מנחם מענדיל חתנו של הרה"צ ר' אשר צבי שהיה חיבר ומיכסין אצל הדוכס עמד מרחוק ולא נטה אחר הבעלי בתים ומזה צמחה מחלוקת גדולה בעירנו על הרב ר' אשר וחתנו ור' אשר הוברח לעזוב את העיר ונתקבל לאב"ד ומ"מ בעיר קארעץ (ומאז החלו לקראתו בשם ר' אשר קארעצער) יען כי לא נזהרו הבעלי בתים מגחלתו של הצדיק ר' אשר אש המחלוקת ללהב יצאה ותאכל את כל עירנו עד היסוד בה בשנת תקס"ט וכמה מאות נפשות היו לברות לשיני הלהבה כאשר כתבתי לעיל. וגם בהיות מקום שבתו בעיר קארעץ חתם עצמו „אב"ד ומו"ץ דק"ק איסטרהא". על ספר „ילקוט הראובני" שנדפס באוסטרהא בשנת תקס"ו נמצא „הסכמת הרב הגאון האמיתי החריף ובקי בנגלה ובנסתר שלשלת היוחסין המקובל החסיד המפורסם נ"י ע"ה פ"ה איש אלהים קדוש יאמר לו מ"ה אשר צבי נר"י אב"ד ומ"צ דפה ק"ק איסטרהא יצ"ו" והוא ח"ע „הק'

מו' אשר בר' דוד" או „הרבני מוהר"ר אשר בר' דוד" והיא חתם עצמו „הק' אשר צבי במוהר"ר דוד יצ"ו" ובערך שנת תק"מ מעלה מטה כאשר נתקבל למגיד מישרים ומו"ץ בעירנו מצאתי בהפנקס בעת הקלפי בכל שנה בראש אלופי הגבאים „ה"ה הרב המגיד מו' אשר צבי" או „הרב המפורסם מו' אשר צבי מ"מ" והוא חתם כמה פעמים „הק' אשר צבי בא"א המנוח מ' דוד זצ"ל מ"מ דפה ק"" . בשנת תקנ"ט כאשר נפטר נאמן הח"ק הרבני המופלג מוהר"ר שמואל שמעלקי הכהן (לעיל קפ"ט) נתנו הח"ק עיניהם בהרב הצדיק ר' אשר וקבלו אותו לגזבר נאמן בהח"ק ואלה הדברים כתובים על הפנקס (ד' ריש) „כל אסיפה שהיא לשם שמים, אחר אשר ה"ה הרבני המופלג מ' שמואל שמעלקא נ"ע שבק לן חיים. שהיה נאמן בהחבורה שלנו זה כמה שנים כעת הסכמנו כולנו חתומים מטה בהסכמה שלימה ובחרנו את כבוד אדמו"ר הרב הגאון המפורסם מו"ה אשר צבי בהמנוח מו' דוד שיהיה מעתה נאמן בהחבורה קדישא שלנו כל ימי חייו ואליו יובא כל הכנסית החבורה הן מעית קדימה ומעית קבורה ר"ל ושאר הכנסות החבורה לא תגע בו יד רק ימסר אליו ושאר דברים הנאמרים בהפנקס הלז ככל הדברים הכתובים והתומים שנתנו החבורה שלנו כתוב יחתים להמנוח מ' שמעלקא הנ"ל כמו כן כחו של הרב מו"ה אשר צבי הנ"ל בכל הענינים הנוגע להחבורה שלנו ועפ"י תקנות החבורה . . . השם ברחמיו המרובים הוא יסיר מאתנו כל נגע וכל מחלה וכל מכאובים הכ"ד האלופים הראשים רוזני גבאי היום יום א' ח"י מרחשון תקנ"ט לפ"ק" ועל החתום באו כל אלופי הח"ק. בדף רל"ג מצאתי „חשבון צדק עם הרב המפורסם מוהר"ר אשר נאמן בהח"ק משנים שעברו עד ר"ח מרחשון תקס"ב לפ"ק מגיע להרב הנאמן הנ"ל מהחבורה קדישא סך חמשה וחמשים זהובים כ"ג היום יום ד' ט"ו שבט תקס"ב לפ"ק" עוד מצאתי שם „היה חשבון צדק עם הרב המגיד המפורסם מו' אשר צבי נאמן דחבורה משנה העברה תקס"ב מהכנסית ומהוצאות עד ר"ח מרחשון תקס"ג ומגיע להרב מאה ותשעה וחמשים ז"ה ח"ג ולראי' באנו עה"ח יום ב' ר"ח שבט תקס"ג לפ"ק" .

ב. הרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל היה בתחלה אב"ד בעיר ברעזוב הסמוכה לעירנו ובערך שנת תק"מ (כאשר נסע הרב מוהר"ר נחמי' מ"מ מעירנו) נתקבל הרב ר' אשר למ"מ ומו"ץ פה ובהסכמתו שנתן על ספר „בנפי יונה" וכן על ספר „צמח צדק" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ה חתם עצמו „נאם הק' אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברעזוב וכן על ספר „הקנה" שנדפס בקארעץ שנת תקמ"ו נמצא שם „הסכמת הרב המאה"ג חסידא ופרישא מ"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברעזוב" והוא חתם „הק' אשר צבי במו"ה דוד מ"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברעזוב". על ספר „עץ חיים" וספר „פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ תקמ"ב בא היא בהסכמה עם הרב ייב"ץ ז"ל וחתם „הק' אשר צבי בא"א המנוח מהו' דוד ז"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא'. על ספר „מאיר נתיבים" נדפס בפולנאה תקנ"א בא בהסכמה וח"ע „אשר צבי בא"א המנוח מו"ה דוד ז"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא". על המגילה מו' תמוז שנת תקנ"ב חתם בראש „הק' אשר צבי בא"א מוהר"ר דוד מו"ץ ומ"מ דפה אוסטרהא הבירה יע"א". על ספר „רב ייב"ץ" נדפס פעם ראשון בסלאוויטא תקנ"ב בא היא בהסכמתו (לשוני העתקתי לעיל) ח"ע „הק' אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד זצ"ל מגיד

וזאת חרות על מצבתו

פ"נ

ה"ה הרב הגאון מ'
אהרן שמואל הכהן שהי'
אב"ד דק"ק סטעפאן וק"ק
יאמפאלי בן לאו' צדיק
הגאון ה"ה מ"ה נפתלי הירץ
הכהן אב"ד דק"ק שדה
לבן נפטר ד' ניסן
בעל המחבר ס' ב"ח א'ב'ן'
ה'ר'א'ש'ה' לפ"ק [1]
זללה"ה ת'נ'צ'ב'ה.

מצבת אשתו

פ"נ

י"ד אייר
פסח שני
וביום הזה נאספה מרים לפ"ק (תקס"ז)
הרבנית הצנועה מרת
מרים ריקל בת הרב
מו"ה יוסף יואל אבד"ק
סטעפין אשת הרב
הג' מ' אהרן שמואל
הכהן אבד"ק יאמפאלי
כלתו של הג"ה מו"ה
נפתלי הירץ אב"ד
דפה ת'נ'צ'ב'ה.

ריד.

הרב החסיד המפורסם בוצ"ק מוהר"ר אשר צבי ראב"ד מו"ץ ומ"מ בעירנו ולעת זקנתו נתקבל לק"ק קארעץ ושם מ"ב.

א. גאון וחסיד קדוש ועניו מקובל אלקי מתלמידי המגיד ממעזירטש ז"ל נילד בעירנו לאביו הרב התורני הנגיר מוהר"ר דוד שהיה מגדולי היחוס בעירנו וגבאי ראש בהח"ק כמה שנים עיין לעיל (קל"ו) ור' דוד היה בנו של הרב המופלג המאה"ג מוהר"ר משה ז"ל שהיה אב"ד דק"ק ביטשאטש אשר הוא עם הרב הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס נקראו ראש וראש ן בכל דבר כבוד בבהכנ"ס הגדולה יצ"ו השייך לכבוד הח"ק ג"ח ש"א כבתוב לעיל (ע"ה) והרב ר' אשר בילדותו חיבר איתי אביו להח"ק כאשר מצאתי כתוב על ספר הפנקס דף י"ג: „כבוד המרומם התורני הנגיד מוהר"ר דוד בהרב המה"ג ה"ה מוהר"ר משה נר"י נגש לפנינו שלחן הטהור כבוד החבורה גומלי חסדים של אמת בהצעת דברי חן וחסד על לשינו שמאד חמיד ורגיג לחבר במחברת הקודש את בנו הילד שעשועים כמר אשר צבי שיחי' לאי"ו לחנכו במצות בחיבר הנאה מחברת הקודש כביד החבורה קדישא יצ"ו והנה אנחנו ראינו גודל התאמצות שבל כוונתו לשם שמים לחבב את בנו הילד שי' ולחנכו ולגדלו בעסקי מצוה רבה כזו בכן נתננו מקום לדבריו להתקרב את בנו הילד ... ובזכות זה יזכה לגדלו ולחכמו לתורה ולחופה ומ"ט אבי"ר. ובהתימתנו קא זכינא לו הכ"ד כביד אלופי וגבאי הח"ק יצ"ו יום ה' א' דר"ח טבת ת"ק לפ"ק" ובראש החתומים הרב ר' מרדכי הייל‍פרין והרב הדיין ר' גרשין". ומשנת תק"ב והלאה מצאתי אותו נמנה בין אלופי הגבאים „התורני

---

1) המלה ב"ח ר"ת ב' חלקים והפרט עולה „תקע"ד".

סטעפאן בשנת תקל"ח וגם בהיותי יושב על כסא הרבנות בק"ק יאמפלי בשנת תקנ"א ובק"ק שדה לבן בשנת תקנ"ח ואתה ראוי לך לשמוח בחלקך וליתן תודה ושבח להש"י אשר חנן אותך עם איזה סך מעות . . . אי לזאת לבך יטב עליך ותפנה לבך בכל יום לשמוח בזה וללמוד בטוב לב ושמחה . . ."

בפרק י"ג „עוד תדע בני מלבד הדברים האמורים . . . אשר בני משפחתינו יש להם להזהר מלבטל התורה יותר משאר אנשים כי שמעתי מפי אדוני אבי הרב הגאון זללה"ה אשר זקנינו הגאון המפורסם מו"ה נפתלי הכהן אב"ד בלובלין היה לו כתב יחוס עד עלי הכהן וידוע מה שאמרו בגמ' משפחה אחת היתה בירושלים . . . אמר להם ריב"ז לכו ועסקו בתורה ויחיו" .

בפרק י"ז „עוד מהדברים המסוגלים לאריכות ימים למנוע א"ע מן הכבוד ותדע בני אשר לכיבה זו מעודי לא רדפתי אחר הכבוד והייתי שונא את הרבנות לנהוג סלסול בעצמי להתנהג ברבנות ולפסוע על ראשי עם קדוש ובאותן הקהילות שנתקבלתי על כסא הרבנות בק' סטעפאן ואחר זה על הרבנות דקלויז דק"ק אוסטרהא ואחר זה לק"ק יאמפלי לא עשיתי שום התפעלות רק בששמו עיניהם בי לא יכולתי להשיב פניהם אבל הש"י הוא יודע אשר לא עשיתי שום התאמצות להשיג איזה רבנות להתנשא על עם קדוש ועלתה ג"כ על לבי מה שאמרו בגמ' ר"ח ור' אושעיא הוי קמשתקיד ר' יוחנן למיסמכינהו . . . ולכן אהובי בני גם מזה אל תנח ידך שלא תבקש גדולה בעצמך ותתרחק מן הכבוד כל מה דאפשר" .

בפרק כ"ב . . . „פרשתי באריכות בתוך ההספד שאמרתי על אדוני אבי הגאון זלה"ה בבהכנ"ס פה ק"ק שדה לבן ער"ח אדר שנת ק'נ'ו'ת לפ"ק הלא היא כתובה בספר חיבורי אבן הראשה חלק שני באריכות" ועוד מצאתי שם דברים מתוקים אשר כדאי היה להעתיקם לולא יראתי מפני האריכות .

ה. בנו יחידו של הגאון ר' אהרן שמואל ה"ה הרב הגביר הנכבד המפורסם מוהר"ר חיים משה הכהן לא האריך ימים ויהי כאשר פתר לו אביו „אנן מדבית עלי קאתינא וכו'" כה היה ומת בדמי ימיו והשאיר אחריו בן הוא הרבני הנגיד המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אשר הוא עם דודו הרב ר' משה הכהן הוציאו לאור את הספר „וצוה הכהן" והרבני הנגיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן היה חתנו של הרב הישיש החריף ומופלג הגביר מוהר"ר יצחק צבי בהרב הגאון מוהר"ר דוב בער אב"ד דק"ק מעזירטש וטוטשין והרב ר' יצחק צבי היה חתנו של הרב הגביר המפורסם מוהר"ר אבאלי הכהן עיין הלאה (ר"ס) . מי היו חתניו של הג"מ אהרן שמואל לא ידעתי. כפי שכותב הג"מ אהרן שמואל בספרו „וצוה הכהן" פרק י"ז לא מלא מקום אביו הגאון בק"ק שדה לבן מפני הטעם שכתב שם ובשנת תקע"ד נפטר הגאון ר' אהרן שמואל ושב הכהן לשער השמים וגופו הטהור ספון וטמון בבית הקברות בעיר שדה לבן . נוסח מצבתו ומצבת אשתו הרבנית שלח לי ידידי הרה"ח מוהר"ר צבי הירש קאפשטיק אב"ד שם .

איש אלקי החריף מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן בנגלה ובנסתר וכן מה שנתגלה לאביו בחלים יאה"כ מביא חידושים יקרים ששמע מפי הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר פנחס מקארעץ ז"ל וכותב „בשם הרב החסיד המנוח המפורסם איש אלקי מו"ה פנחס מקארעץ זללה"ה אשר שמעתי מפיו זכותו יגן עלינו כי בהיותו חובב אותי מאד והייתי מצוי אצלו אמרתי להעלות על הכתב יהיה נחת רוח לנשמתו" בדף י"ד „פעם אחת באתי לבית הרב החסיד הנ"ל (ר' פנחס) בתענית אסתר בהיותו דר בק"ק איסטרהא להשתעשע עמי לאפבוהי צערא דתעניתא ומצאתיו לומד הלכות מגילה והראה לי". את הבעש"ט ז"ל מביא כמה פעמים וקורא אותו „החסיד האלקי הקדוש מו"ה ישראל בעש"ט" בפ' ט"ו כותב „והנה כבר ידוע ומפורסם אשר דברי האלקי הקדוש (הוא הבעש"ט) כל דבריו בנחלי אש ואפילו שיחות חולין שלו היו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומילין לצד עילאה ימלל". בשם הרב המגיד ממעזריטש ז"ל מביא כמה פעמים דברים נפלאים ששמע בעצמו מפיו ומה ששמע מפי אחרים בשמו. בפ' י"ד ד' ל"ה כותב „ושמעתי מהרב החסיד האלקי מו"ה דוב בער זללה"ה מ"מ דק"ק מעזריטש גדול (כי בילדותי הייתי מצוי לפניו ב' או ג' שבועות בכל שנה בהיותי מקום כבודו בק"ק טוטשין ובק"ק ראווני סמוך למקום דירתי בק"ק סטעפאן שהייתי שם כמה שנים וישבתי על כסא הרבנות.

בהליקוטים וכן בהצוואה מביא כמה דברים ששמע מפי בן דודו וזקני הגאון החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן מקארעץ ז"ל בעל „ברית כהונת עולם" והמה דברים העומדים ברומו של חכמת הקבלה וכן מביא חידושים בשם אא"ז הגאון מוהר"ר ליב אב"ד דק"ק פינסק (עיין לעיל סימן מ"ג).

בשם הרב החסיד מוהר"ר זאב מזיטאמיר כותב חידושים ששמע מפיו וכמה פעמים נשא ונתן עמו בדברי תורה, ובמ"א כותב „אחר כמה שנים הראתי דברי הרמב"ן להרב . . וכו' מוהר"ר זאב מזיטאמיר ואמר לי . . ." בכל מקום שמביא דברי הרמ"א ז"ל או דברי המהרש"א ז"ל קורא אותם בשם אא"ז ז"ל כי הוא היה מיוצאי חלציהם כאשר כתבתי לעיל (קל"ח).

בפרק י"א כותב „אהובי בני ביתי וכל הסרים למשמעתי וביחוד בני המופלג שיחי' שים הדברים הללו על לבך קשרם על גרגרותיך ותמצא חן. חוסה נא על כבוד אבותיך הקדושים אשר בארץ החיים המה אמרו חז"ל על הפסוק לא ימושו מפיו . . . מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה הלא ידוע ממני ולמעלה יותר מעשרים דורות הגלוים וידועים לנו כולם היו גדולי וגאוני ישראל וצדיקי עולם ואף אני בעניי אף שאיני ראוי לימנות ביניהם וכדבעי למעבד לא עבידנא עכ"ז תותי לי שכמעט תמיד היה ת"ל למודי עיקר ומלאכתי טפל ויגעתי לחדש חידושי תורה . . . וכי ניחא לך שח"ו אצלך יהי' נפסק המעין שיצא מתחלה זה כמה מאות שנה שהיתה התורה מחזרת על אכסניא שלה ועתה חיישינן שמא יפסיק החבל נחלתי נחלת אבותיו (והאריך שם במוסר המושך את הלב אם אבן היא נימוח) לכן בני הזהר והזהר". והפרק הזה היא יקר מכל יקר. בפ' י"ב „הלא ידעת בני שכמה הרפתקאות דעדו מיום עמדך על דעתך לא היה לי שום פרנסה קבועה וצרכי ביתי היו תמיד מרובים וגם שלשה פעמים ר"ל נשרף רכושי המעט שריפה חמורה שנתנה לבית כהן בהיותי יושב על כסא הרבנות בק'

על י"ח פרשיות מסדר בראשית והכת"י על כל המדרש רבה היה בעירנו ביד נכד המחבר ולדאבון לבנו נשרף כולו בעת שנשרף ביתו של נכד המחבר ושמעתי מאדוני אבי מו' ז"ל תורני מופלג יודע ומבין בספרים שהיה מפליג מאד בשבחו של הספר „קורא מראש" ובכל פעם שהזכירו היה אומר „חבל על בישם יקר כמוהו שלא זכה העולם להתבסם ממני". והמעט שנדפס היא כעת יקר ומעט במציאות ולא נמצא אפילו בבתי אוצר הספרים.

ב) ספר „וצוה הכהן" אשר צוה את בניו ואת ביתו אחריו קודם הסתלקותו ה"ה הרב הגאון המפורסם החריף ובקי החכם הכולל כבוד שמו מוהר"ר אהרן שמואל הכהן בן לאותו הצדיק מורינו ורבינו הגאון אמיתי אור עולם בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה כבוד שמו מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן שהיה אב"ד דקלויז ור"מ ק"ק אוסטרהא ודפה שדה לבן והמה דברים עריבים המישבים את לבו של אדם לאבינו שבשמים והמעיין בו בוודאי ימצא מרגוע לנפשו ויקרב א"ע לעבודת השי"ת ב"ה והלך המחבר בעקבות אבותיו הקדושים כאשר כתב בפרק טית „ומזקנים אתבונן כבוד זקני הגאון המפורסם מו"ה נפתלי הכהן זללה"ה (הוא בעל סמיכת חכמים) זכותו יעמוד לי ולנשמתי כתב בספר הכנה וצוואה שלו שראוי לכל אדם לחוש דילמא מיטרפא ליה שעתא ח"ו כי ימי האדם כצל עובר ויש לחוש . . . הנה הגעתי לימי הירידה ירידה שהיא לצורך עליה לעלות אל אבי שבשמים ומי יודע מה יולד יום אמרתי לסדר צוואה לבני שיהיו ולחתניי לוקחי בנותיי ונכדי שיחיו לישרם ולהדריכם בדרך המלך מלכו של עולם וממני יראו וילמדו . . ." הספר וציה הכהן הוציא לאור אחי הגאון המחבר הרב ר' משה הכהן (עיין לעיל סימן ס"ח) בעזרת נין ונכד אהרן הכהן הלא היא הרבני הנגיד המפורסם מו"ה נפתלי הירץ הכהן בן המנוח המפורסם ר' חיים משה הכהן שהיה בנו יחידו של המחבר ונדפס בשדה לבן בשנת תקפ"ג בהסכמת הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר שמעון אשכנזי אב"ד דק"ק זעלחב וסקאל ובהסכמת הרב המופלא ומופלג מו"ה חיים מאיר מו"ץ דק"ק ש"ה לבן והרב ר' משה הכהן כתב הקדמה יקרה להספר.

ד. יען כי הספר „וצות הכהן" נדפס פעם אחד וכעת היא יקר המציאות ואני כמה יגיעות היה לי טרם שבא לידי אמרתי להעתיק דברים מקיטעים מתוכן הספר למען ידעו הקוראים מהותו של הספר ומזה יבינו ערכו של המחבר בחכמה ביראה ובחסידות.

בראש הספר מביא „ליקוטי מילי דאגדתא" דברים נפלאים ונעימים מה שחידש בנגלה ובנסתר וכן דברים גבוהים שהראו לו בחזיון לילה. בדף מ"ב כותב „אמרתי להעלות על הכתב גרגיר אחד מה שנתגלה לי בעזרת השי"ת באישון לילה רעיוני על משכבי סליקו בליל ר"ה בענין שופר". „בליל שבת קודש חנוכה תקס"ט לפ"ק רעיוני על משכבי סליקו בענין חנוכה" וכן מביא שם דברים עמוקים שהראו לו בחזון לילה כמה פעמים וכן מביא דברים נפלאים הרבה מחידושי אביו הגאון

דייני צדק דק"ק שדה לבן והמה אחר שהאריכו והפליגו בשבחו של הספר „קורא מראש" ובשבחו של המחבר כותבים „ומה לנו להרבות בשבחו המפורסם א"צ ראי' כבר יצא טבעו בעולם. מימי ילדותו היה לו מו"מ עם גדולי זמנינו בשו"ת ופלפולים גדולים כמבואר בחיבורו הגדול המכונה „אבן הראשה" . . .

א) פירוש על מדרש רבה הפלא ופלא כרכא דכילא ביה פירוש מספיק על המד"ר אשר לא בא כבושם הזה נקרא בשם הכילל „קורא מראש" (התיבה מראש ר"ת מדרש רבה ושם המחבר אהרן שמואל) ומשם יפרד לשני ראשים: א) מה שנוגע לפשט דברי המדרש ולפרש מי הכריחו לדרש זה וגם להמשיך המאמרים להיות חוברות אשה אל אחותה שיהיו מאוחדים ומקושרים מאמר אחר למאמר הקודם לו אשר לפי הנראה נראים רחוקים כמזרח למערב בעזהש"י רחוקים נעשים קרובים (לשון המחבר) ונקרא „ארש רבה" (ארש ר"ת אהרן שמואל), ב) דרושים נפלאים פעם על המדרש גופא דרך דרוש ועל מקראות ומאמרי התלמוד פעם דרך נגלה ופעם ע"ד נסתר וביותר מקום שהענין נוגע לאיזה דבר הלכה או איזה דין ונאמר מענין זה בגמ' ופוסקין שם פלפלתי בעזה"י בדברי הש"ס ופוסקים כיד ה' הטיבה עלי (לשון המחבר) ונקרא בשם „ירים ראש" (ר"ת ר' אהרן שמואל) ושם מביא דברים הרבה ששמע מפי הרב החסיד האלקי מהור"ר דוב בער זללה"ה מ"מ דק' מעזירטש וקורא איתו בשם מורי ורבי גם דברים נעימים מאת אביו הגאון הצדיק זללה"ה וכן מחותנו הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר יואל היילפרין זלה"ה אב"ד דק"ק סטעפאן. ובפ' י"ג מביא שנתאכסן הבעש"ט ז"ל אצל חותנו ואח"כ נסע חותנו ללוות להבעש"ט ז"ל ונסע היא עם הבעש"ט על עגלה אחת והדרך היה דרך היער והיו האילנות מקשקשין וצפרים מצפצפין וצוה הבעש"ט זלה"ה שתעמוד העגלה כמה רגעים ושמע הצפצוף והקשקוש ואמר לחותנו הרב שאומרים לו ששכחו דבר נחוץ בתוך העיר חפץ הצריך להם ואמר לי חותני הרב ז"ל (כן כותב ר' אהרן שמואל) שכמעט קצת הרה לו דבריו מחמת שהיה הדבר רחוק בעיניו שבדורות הללו ימצא מי שיודע זה אבל לסוף נמצא שכן הדבר ששכחו חפץ נחוץ והוצרכו לשלוח אחריו ומסיים שם „כ"ז אני מעיד ששמעתי מפי חותני הרב המאוה"ג זצלל"ה ופוק חזי מאן גברא רבא קא מסהיד עליה דמלתא המפורסם א"צ ראיה אשר חותני הרב הצדיק זללה"ה עולה לא נמצא בשפתיו ח"ו". הספר „קורא מראש" הדפיס ר' אהרן שמואל בחייו בעיר ברדיטשוב ובראש הספר נדפס כתב מליצה מהגאון החסיד מוהר"ר לוי יצחק זללה"ה והסכמות שאר הגאונים (עיין למטה בהערה 1) ולא נדפס רק

1) יען כי הספר „קורא מראש" יקר המציאות הוא מאד וביותר העלים הראשונים חסרים על פי רוב אמרתי להעתיק את כתב המליצה ומעט מהסכמות הרבנים וכן כתוב על העלה הראשונה „כתב מליצה מכבוד אדמו"ז הרב הגאון האמיתי החסיד המפורסם בכל קצוי הארץ בוצינא דנהורא חד בדרא אבי התורה והתעודה ראש אלפי ישראל ויהודה קדושת שמו מו"ה לוי יצחק אב"ד דפה ק"ק ברדיטשוב אשר המליץ עבור כבוד הרב המאור הגדול מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד דק"ק יאמפלי נידון חיבורו ספר „אבן הראשה" „מליצתי יערב נא לפני מי שיגיעו דברי אלה לפניו עבור מחותני כבוד הרב המאוה"ג המפורסם מעוז ומגדל מוהר"ר אהרן שמואל הכהן נ"י אב"ד דק"ק יאמפלי שרוצה להדפיס בעזה"י חידושי אביו הגאון המנוח ז"ל והידושיו הנקראים בשם „אבן הראשה" בכן בקשתי שיהיו מתומכי ידיו בדבר הזה בכל מה דאפשר ובפרט שירשום כל אחד חתימתו לקבל ממנו ספר הנ"ל במקח הראוי לפי כבוד הנותן והמקבל ובדבר הזה יאריכו ימים כ"ד המעתיר בעד כללות ישראל „הק' לוי יצחק בהגאון מוהר"ם ז"ל" ובדף השני נמצא הסכמת הרב המאוה"ג החסיד וכו' מוהר"ר ישראל בנו של הצדיק הנ"ל והוא כותב אף אנכי באתי למלאות רצון הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד דק"ק סטעפאן ודק"ק יאמפאלא שרצונו שידי תיכון עמו נידון חיבורו „קורא מראש" שמתי עיני בו וראיתי שהמה ראוים לעלות לפני שלחן מלכי רבנן" ואח"ז הסכמות הרבנים מופלגים

המאוה"ג החסיד מוהר"ר יוסף יואל הײלפרין ז"ל ושם בא בהסכמה על ספר „חן טיב" מהרב הגאון מוהר"ר הילל במוהר"ר אהרן אב"ד ור"מ דק"ק קאפיסט נדפס בקארעץ תק"מ וחתם עצמו ביום ד' ה' תשרי תק"מ „הק' אהרן שמואל כהנא החונה פה ק"ק סטעפאן ואגפיה" 1) ואח"כ נתקבל לאב"ד בהקלויז דפה ומשם לאב"ד בק"ק יאמפלי ובסוף ימיו ישב במקום 2) אביו בק"ק שדה לבן ושם מ"כ. ועוד בילדותו נכרו בו סימני חכמה וכאשר חיבר אותו אביו הגאון להח"ק דפה בעודנו ילד קראו אותו בשם „היניק וחכים טובא" כאשר מצאתי כתוב על ספר פנקס הח"ק צד הראשון (דף נ"ד) „עפ"י הצעת דברי פי חכם חן כבוד הרב הגאין המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז ור"מ דקהילתנו שהציע . . . כבוד ההבורה קדישא ג"ח יצ"ו והתפלל בעד בנו היניק וחכים טובא כמר אהרן שמואל שיהי' חכם לב יקח מצות לקרבו ולחנכו במצות התעסקות החבורה יצ"ו הסכמנו יחד וקרבנו את היניק המופלא הנ"ל להיות במחברת חיבור . . . לעמיד לשרת עד אחר החתונה אי"ה ואחר החתונה יהי' כאחד מבני ההבורה לכל זכות ויפוי כח כנהוג ובחתימתנו קא זכינא ליה וקרבנו אותו בקריבה של חבה יתירה ואי"ה קודם הובאות הפתקא להקלפי מחויב יהי' לעשות סעידה על כל אלופי המנויים הב"ד אלופי נגידי גבאי דחבורה קדישא יצ"ו היום יום ר"ח סיון תק"יוד טית לפ"ק".

ג. הג"מ אהרן שמואל חיבר כמה חיבורים על ש"ס וגם חיבורים גדולים על שו"ת שהשיב בדברי הלכה ופלפול לגדולי זמנו ונשרפו כולם 3) ואח"כ חיבר עוד חיבור גדול מלא וגדוש מפלפולים גדולים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ושו"ת וקרא אותו בשם „אבן הראשה" (אבן ר"ת אהרן בן נפתלי". הראשה ר"ת הרב ר' אהרן שמואל הכהן) והכין אותו לדפוס בהסכמות תרי עמודי דנהורא הרב הגאון החסיד האמיתי מוהר"ר לוי יצחק אב"ד דק"ק ברדיטשוב והרב הגאון המפירסם מוהר"ר שמואל זלה"ה אב"ד דק"ק פוזנא אבל לא נדפס אז (מפני הסבה שכתב המחבר בהקדמתו לספר קורא מראש) ולא ידעתי אם נמצא עוד הכת"י בעולם רק שני ספרים (רק מיעוט הוא כי רק המעט מספר הראשון ראה אור) ראו אור הדפוס:

1) רשימה „קהלת משה" לידידי החכם ווינער אות חית מספר 4242.

2) שם בפרק הנ"ל.

3) בהקדמתו לספר „קורא מראש" כותב „והנה מנעורי היה לי בים דרך ובמים עזים נתיבה לשוטט בעמקי ים התלמוד והפוסקים וחברתי כמה חיבורים על הש"ס כסדר מה שהדשתי בעת לימודי עם תלמידים מופלגים בתורה וגם חיבורים גדולים על שו"ת שהיה לי פ"פ ומו"מ עם גדולי זמנינו אך בעו"ה נשרפו אצלי שלשה חיבורים נפלאים בשריפה תמורה שנתנה לבית כהן הבערה ללהב יצאת ולא לחלק נשרפה כל העיר עד תומה בהיותי יושב על כסא הרבנות בק"ק סטעפאן והיתה בי ב עו"ה יד ה' שנית בהיותי לרב ואב"ד בק"ק יאמפאלי ג"כ השיב ה' ידו ונגעה איש התבערה בשכונתי ובשני הפעמים נשרף הרבה מרכושי ולא היה לי צער א' מני אלף מהפסד הרכוש שעלה לסך רב כאשר לבי היה הומה על שריפת החיבורים אשר טפחתי ורביתי ולילה כיום יאיר לי לא נתתי שינה לעיני ולסוף בין לילה היה ובין לילה אבד. גוילים נשרפים ואותיות פורחות אבל בחסדי ה' עלי נגמר אצלי חיבור גדול אחר השריפות הנ"ל ת"ל מלא וגדוש מפלפולים גדולים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ושו"ת שהיו מריצין אלי גדולי זמנינו והיה כינינו ויכוחים גדולים ת"ל ראוי לעלות על שולחן מלכי רבנן מכונה בשם „אבן הראשה" ע"ש שמי הצעיר ושם אבא מארי הגאון המפורסם וצללה"ה דהיינו „אבן" ר"ת אהרן בן נפתלי ומלת „הראשה" ר"ת „הרב ר' אהרן שמואל הכהן . . ."

ריב.

התורני מו"ה יעקב יאקיל.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי :

פ"נ

יעקב איש תם ועסקן
במצות התורני מ' יעקב
יאקיל במוהר"ר . . . .
אליעזר הלוי הלך
לעולמו ביום י' אדר שני
תקע"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

ריג.

הרב הגאון חכם הכולל מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד בהקלויז פה ואב"ד בק"ק סטעפאן ויאמפלי.

א. הוא בנו של הרב הגאון והחסיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק שרה לבן (לעיל ס"ח) בהגאון מוהר"ר חיים מגלוגא בהגאין מוהר"ר שמעלקא אב"ד דק"ק ברעסלא בהגאון חסיד שבכהונה המפירסם בישראל מוהר"ר נפתלי הכהן זללה"ה אב"ד ור"מ פה ואח"כ אב"ד בפוזנא ובפ"פ דמיין. והגאון ר' אהרן שמואל היה חתנו של הרב הגאון המאה"ג החסיד מוה"ר יוסף יואל היילפרין ז"ל אב"ד דק"ק סטעפאן (עיין בחוספה לסימן צ"ד).

ב. הג"מ אהרן שמואל הכהן היה גאון מפורסם וחכם כולל בכל חכמה ומדע חוקר ומקובל גדול תוכן ומהנדס מליץ וסופר מהיר בכמה לשונות 1) מדברי חד ישנין (וויצליר) ואני הכותב שמעתי מזקני עירנו התורנים דברים שנינים שהשיב לאלתר והמה כתפוחי זהב במשכיות כסף גם בשחוק השאך היה מפליא לשחיק. ובתחלה היה אב"ד בק"ק סטעפאן 2) שנתקבל במקום חותנו הרב

---

1) בספרו „וצוה הכהן (פרק כ') אחר אשר האריך לבאר את מאמר הגמ' „מנעו בניכם מן ההגיון" כותב „אכן יש ספרים חיצונים שהמה קצת לתפארת ללומדי תורה שיהי' להם בהם ידיעה כמו ספרי קורות מלכים הקדמונים הנקראים „קרוניקש" או לידע מקום המדינות ונהרות וכדומה בכדי שלא יאמרו האומות אשר בני עמנו אינן יודעים כלום בעסקי העולם ולבהמות יחשבו בעיניהם לכן זה מותר לקראות אך כמו שכתב הירושלמי. . הנה גם אני ידוע לכל אשר יש לי ידיעה באלו הדברים ויכול אני לקרות ולכתוב בלשונותם לארצותם כמה לשונות ויש לי ידיעה בעסקיהם אשר מדי דברי עם שרים המה ראו כן תמהו מאין בא ליהודי יושב אוהל לידע כל זאת אבל סהדי בשחק שלא למדתי זה כלל בקטנותי רק כשכבר הייתי מובלע בתורה בש"ס ופוסקים אז בשעה שלא יום ולא לילה ילדות עושה חשקתי להיות לא נופל גב מזה ואני קורא בספריהם. . ." 2) בספרו הנ"ל פרק י"ז ובידו נמצא פסק אחד בדבר ט"ם שהיו בין שני צדדים מהח"ק דפה וחתם עליו הגאון בעל „ברית כהונת עולם" ואחריו בא הוא בחתימתו „יום ב' שלח תקמ"ז הק' אהרן שמואל הכהן אבד"ק סטעפאן יצו".

נתן נטע בהרבני
מו' יעקב ישראל
נפטר ח' אלול
תקע"ב לפ"ק.

רי.

ר' יהושע פלק במוהר"ר אברהם.

הוא בנו של הנגיד והפרנס מוהר"ר אברהם במוהר"ר יושיע פלק עיין לעיל (נ"ר) ובנו הוא המופלג מו"ה משה ש"ץ מק"ג נזכר לקמן (רמ"ד).
ועל מצבתו חרות:

פ"נ
איש תם וישר ר'
יהושע פלק
במהר"ר אברהם
נפטר ט"ו אייר
תקע"ב לפ"ק.

ריא.

הרבני המופלא החסיד מוהר"ר ארי' ליב במוהר"ר אשר אנשיל.

איש מפורסם בעירנו מן החסידים ואנשי מעשה מופלג גדול בתורה עיבד ה' כל ימיו נקרא בעירנו בשם „ר' ליב ר' אנשיל'ש" וגם אביו ר' אנשיל היה איש מפורסם בעירנו ירא אלקים ומופלג בתורה והרבני ר' ארי' ליב הוא אבי של הרב המופלג מוהר"ר אפרים דיין ומו"ץ דק"ק סדילקאב אשר זכרו יבוא הלאה בספרי. ר' ארי' ליב האריך ימים ונפטר בשם טיב זכה וקנה מקומו אצל קבר המהרש"א ז"ל מצד ימין כי הוא היה מיוצאי חלציו, ומצבתו תקרא לאמר:

פ"נ
הרבני
הישיש מו' ארי'
ליב במוהר"ר אשר
אנשיל הנקרא ר'
ליב ר' אנשיל'ש ממ"ח
נפטר בש"ק ה"י אלול
תקע"ד ל' ת'נ'צ'ב'ה.

ובעת כל הבא לקפיץ קיפין . . . ואין מי שימחה בדבר) אך אנשי שם יראי אלקים יקירי וחשיבי קרתא המה זכו אז להכבוד הזה המכבד את בעליו. מבניו לא ידעתי אך בן אחד מצאתי לו כפ׳ החח״ק ושמו „צבי הירש״ וכן כתוב שם (ד׳ רס״ו) „המופלא מו״ה צבי הירש בהרבני מו״ה יוסף בהרבני מו״ה שמואל פרה את עצמו להיות עושה שום שירות ומעתה . . . שנת תקנ״ט לפ״ק״.

וזאת כתוב על מצבתו:

פ״נ
הרבני המופלא
שלשלת היוחסין
ועסקן בבהכ״נ הג׳
מ׳ יוסף יאסקי
במ׳ שמואל
הנקרא חעלמיר
נפטר בש״ק כ״ה
שבט תקע״ב.

רט.

הרבני הישיש מוהר״ר נתן נטע בהתורני מוהר״ר יעקב ישראל.

נתחבר להח״ק בילדותו ככתוב על הפנקס צד הראשון (מ״ה:) „עפ״י הצעת דברי חן כבוד המרומם התורני הראש מוהר״ר יהושע במוהר״ר י״פ הוצק חן בשפתי דעת לקרב את נכדו הילד שעשיעים הנחמד כמר נתן נטע בהתורני מוהר״ר יעקב ישראל בקריבה של חבה למחברת הקודש . . . נשאנו פני אבי זקנו ה״ה מוהר״ר יהושע נ״י וקרבנו איתו . . . . היום יום . . . חשון תקי״ג״ ובראש החתומים הקצין ר׳ יוזפא והרב ר׳ נחמן כ״ץ ואח״כ היה גבאי בהח״ק ובין אלופי גבאים שנתמני בכל שנה נמנה גם היא ונכתב „ה״ה הראש מ׳ נתן נטע במו׳ יעקב ישראל״ והוא חתם כמה פעמים „נתן נטע במ׳ יעקב ישראל״ וכן בא בחתימתו על המגילה מז׳ תמוז „נתן נטע במוהר״ר יעקב ישראל״ והיה לו בן ושמו ליפא כאשר מצאתי בפנקס (ד׳ קפ״ט) „הרבני מ׳ נתן נטע במו׳ יעקב ישראל בקש עבור בנו כמר ליפא להיות נמנה בתוך החבורה . . .״ ויותר מבניו לא ידעתי ואביו התורני מוהר״ר יעקב ישראל גם הוא היה מחשובי העיר ואלופי הח״ק. ועל מצבתו כתוב:

פ״נ
הרבני
הישיש מהו׳

משה יהודא בהמנוח מוהר"ר יהודא בא בהפצרת פים להיות פדוי ועימד להיות כאחד מן הפדוים להיות פתקאו בא לתוך הקלפי כאחד מן החבירים וכבר שרת את החבורה ויצא כל מיני שירות לזאת גמלנו עמו חסד היום יום י"ב ימים לחידש מרחשון תקנ"ג" ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים ובהתמנות משנת תקנ"ה „הרבני משה יהודא במו' יהודא" חתימתו בהפנקס „הק' משה יהודא במו' יהודא ליב" כמה פעמים. כפי הנראה מהפנקס (ד' רמ"ד) היה בן חורגו של הראש הרבני מוה"ר ישראל בהרב מזוועהל. ויותר לא מצאתי ממני.

וכתוב על מצבתו :

פ"נ

התורני

מוהר"ר משה

יהודא ליב

במוהר"ר יהודא ליב

נפטר ל"ג בעומר

תקע"ב לפ"ק .

רח.

התורני הרבני המופלא מוהר"ר יוסף יאסקי בהרבני המופלא מוהר"ר שמואל.

מנכבדי העיר מגזע היחס בנו של הרבני המופלג מיהר"ר שמיאל חעלמיר בהרב המאה"ג מוהר"ר צבי הירש (קפ"ז) ור' יאסקי נתחבר להח"ק בילדותי כבתוב על ספר הפנקס צד שני (קע"ב) „הרבני המופלא הראש מו"ה שמואל בהרב מו"ה צבי הירש הציע דברו' לפנינו אלופי גבאי דהבורה ק' והתפלל בעד בנו הבחור החשוב כמר יאסקי להיות חיבת הקודש מבשרתו לקרבו אל הקודש להיות כא' מן המניין בחבירה זו נענינו לו ראשינו להכניסו לח"ק . . . אך בזאת נאות לו להראש הנ"ל שאחר החתונה ישמש את הח"ק שתי שנים רצופים ולראי' באנו עה"ח היום יום ד' ז"ך כסלו תקל"ואו לפ"ק". ואחר כן מצאתי כתוב על הפנקס (קע"ז) „ה"ה התורני מ' יוסף יאסקי בהרבני הנגיד מו' שמואל בא לפנינו וביקש מאתנו להציאו לחפשי מכלל שירות החבורה שיהי' מעתה הגורל קבעו בגורל הקלפי כא' מן המנוין ונשאנו את פניו לדבר הזה והרי כא' מאתנו מהמנוים בחבורה שלנו ומעתה יהי' הגורל קבעו בשנה דלהבא עד עולם ולראי' באנו עה"ח היום הששי כ"ח תשרי תקמ"ד". ואחר כן היה גבאי ופרנס בהח"ק משך כמה שנים חתימתו מצאתי הרבה פעמים חתם עצמו „הק' יוסף יאסקי בהמניה הרבני מו' שמואל זצ"ל" וכן היה גבאי ועסקן בבהכנ"ס הגדולה הרבה שנים והכהונה הזאת לכהן פאר בבהכנ"ס בתור גבאי מכבדתו כי לאו כל אדם זכה אז לכהונה הזאת ולא כל הרוצה ליטול את שם גבאי ומתעסק בבהכנ"ס של המהרש"א ז"ל בא ינטל לעצמו (לדאבון לבנו נוטל הכביד הזה בזמן האחרון

עליהם יז"ל שם „יאחרון הכביר אשר שרף ה' אללי לי בני ציון היקרים איך שלטי בהם ידי זרים הרב החסיד הקדיש והטהור בק"ק פאוולייויטש אשר בפילין בגליל איסטרא עם שמונה חביריי כילם צדיקים ישרים ותמימים אשר זה הקיין בעי"ה נהרגו על קדיש שמו על אלה אני ביכיה ועיני יורדת מים בלי הפיגות." ילע"ע מפני חסרון ספרים לא איכל לברר אם קלעתי אל האמת.

ב. מאשתו הצדקנית מרת יענטעלע בת הרב ייב"י ז"ל הוליד מוהר"ר אברהם שלשה בנים אשר מצאתי אותם בפ' הח"ק ואלה הם:

א) בנו ר' נתן נטע בעודו ילד חיבר אותו אביו להח"ק ונכתב בפנקס (רכ"א) „היום הזה ניגש לפנינו הנבררים ה"ה הרבני המופלג הראש מו"ה אברהם בהקדוש מו"ה צבי הירש בהגשה לפיוס בעד בנו הילד נתן נטע שיחי' להכניסו להחבורה ונשאנו פניו לדבר . . . . איר ליום ב' כ"ו מרחשון תקמ"ט" וכפי ששמעתי היה ר' נטע איש מכובד חסיד וירא אלקים ויוצאי חלציו ידועים בעירנו.

ב) בנו השני כמר יעקב יוסף גם אותו חיבר אביו להח"ק כבתוב על הפנקס (רס"ד) „הן היום נגש לפנינו הרבני מו"ה אברהם חתן הרב המגיד דפה ירוצה להכניס בנו הנחמד כמ"ר יעקב יוסף לחבורה קדישא אמרנו כל מן דין סמיכא לנא . . . יום ג' ו' לחודש מרחשון תקנ"ט".

ג) הוא בנו יונה גם אותו חיבר אביו להח"ק בעודו ילד כאשר מצאתי כתוב בפנקס (ד' רפ"ח) „נגש לפנינו הרבני מו"ה אברהם חתן הרב המגיד המנוח המפורסם מוהר"יי ז"ל וביקש מאתנו לקרב את בנו הילד יונה שיחי' בחבורה זו אמרנו כל מן דין סמיכא לני ומעתה הרי הוא כאחד מאתנו יום ד' כ"ו מרחשון תקס"ה לפ"ק פה ק"ק אוסטרהא יצ"ו". אם היה לו עוד בנים או בנות לא ידעתי. וזאת חקוק על מצבתו:

פה
נטמן
מוהר"ר אברהם
בהקדוש מוה"ר
צבי הירש חתן
הרב המגיד מו'
יעקב יוסף זצ"ל
נפטר כ' מרחשון
תקע"ב לפ"ק.

רז.

התורני מוהר"ר משה יהודא ליב במוהר"ר יהודא ליב.

מגבאי הח"ק צד שני. פרנס את הח"ק יחד עם התורני המופלג מוהר"ר שאול הכהן ועם ר' אברהם חתן המגיד. בדף רמ"א מצאתי ה"ה הרבני מוהר"ר

ובשנת תקע"ב נפטר בשם טוב ועלה לשמים ומצבתו העומדת בין מצבות משפחתו הגדולה במעלה הקברים תענה אמריה לאמר :

פ"נ
הישיש הרבני המופלג
הג' המפורסם
בנן של קדושים
מוהר"ר אבא בן כבוד
הרבני המופלג המפורסם
מוהר"ר פסח הכהן
נפטר עש"ק ב' דראש
חודש אדר תקע"ב לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה .

רו.

הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהקדוש מוהר"ר צבי הירש.

א. הוא חתן הרב המגיד רב ייב"י ז"ל נולד בעיר פאוולאוויטש ושם היה נמנה בין החבירים מהח"ק וכאשר בא לכאן נתחבר להח"ק צד שני דפה כבתוב על ספר הפנקס (ד' ר"ד) „הן היום הקריב לפנינו המופלא האברך מוהר"ר אברהם חתן הרב המגיד מו' יוסף ושטרו בידו בח"י אלופי הגבאים מק' פאווילטש שכבר חיבר עצמו במחברת הקידש בחבורה קדישא שלהם ובא בהפצרת פום לפנינו ורוצה לבוא במחברת הקידש בחבורה קדישא דפה קהלתנו יצ"ו להיות כאחד מן המניין בחבורה שלנו להיות קידשא לשעתא וקידשא לעתיד לבוא אמרנו כל מן דין סמיכא לנא להיות כאחד מן המניין מהיום דלמטה . . . ובתנאי שיהא שירתו בקידש עד הקלפי הבע"ל תקמ"ג ... היום יום . . . לחודש כסלו תקמ"ב לפ"ק" . ואח"כ מצאתי כתוב בהפנקס „הן היום הקריב לפנינו ה"ה הרבני מוהר"ר אברהם חתן הרב המגיד המפירסם מהור"ר יוסף שהיה כתבו בידו בח"י האלופים הגבאים דחבורה קדישא דק"ק פאווליטש ובא במחברת הקידש להיות כאחד מאתנו ועבשיו פדה את עצמו לפני הבוררים הנבררין משנת תקמ"ב ומחלו לו השירות משנת הנ"ל ועבשיו יעלה פתקאי בגורל הקלפי בשנת תקמ"ג לפ"ק" ואח"כ היה גבאי חודש בין אלופי הגבאים כמה שנים ובעת הקלפי מצאתי הרבה פעמים בין אלופי הגבאים „הרבני מו"ה אברהם חתן הרב המגיד" חתימתו נמצאה בהפנקס רבות פעמים „הק' אברהם בהקדוש מוהר"ר צבי הירש זלה"ה" כתיבה מהודרה מאד . ויען כי חתם עצמו „בהקדוש" והוא מעיר פאווליטש השערתי תאמר (אם לא שגיתי) כי אביו הקדוש מוהר"ר צבי הוא מקדושי פאווליוויטש שמסרו עצמם למיתה ונהרגו על קידוש השם והרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהונתן אייבישיץ ז"ל בספרו „קשת יהונתן" דרשה א' נשא קינה ונתחמם בהספדו

גזבר נאמן על ראשו ונכתב בספר הפנקס (ד' ק"ן) „דבר הנהוג מדי שנה בשנה בעת האסף בצאת השנה קודם התמנות חרשה נאספו שמה כל בני החבורה לעיוני במלתא לטובת מעמד ומצב החבורה ולהיות נמנין ומושחין בי תרי זכשרי להיות מפקחין בעינא פקיחא להצטרכות בני החבורה להיות כסף מוציא ימכנים תחת ידם כדי שלא יבוטל התמיד מלתא דקביע וקיימי קצובה משנים קדמונים המה יזילו זהב מכיסם לעת . . . אף אם יחסר מקופת החבורה, ועלה במוסכם כולנו הח"מ שיהיו המה מטיבי צעד ה"ה כביד . . . וה"ה כבוד הרבני המופלג הנגיד מו' אבא במו' פסח הכהן ממ"ח שיהיו נאמנים לכל דבר הצטרכות החבורה. . . . ולראי' באנו עה"ח היום יום ה' ד' מרחשון תקמ"ב" חתימתו מצאתי בפ' הח"ק כמה פעמים ח"ע „הק' אבא במוהר"ר פסח הכהן זללה"ה" ופעמים חתם עצמו „הק' אבא הכהן". בפ' הח"ק (ד' רב"ו) נמצא כתוב ששלחה הח"ק יין גפן על החתונה של הנגיד ר' אבאלי. וכן כתוב שם ששלחו יין גפן למחותנו הרב ממעזביש (הוא הרב הגאון ר' דוב בעריש אב"ד דק"ק מעזבוז אביו של הגאון ר' חיים הכהן רפאפורט אב"ד דפה ועיין לקמן).

ג. הרב המופלג נדיב ושוע מוהר"ר אבאלי הכהן כשמן תורק שמו נודע ומפורסם בישראל מופלג גדול בתורה 1) ועשיר מפורסם בתבל זכה לשני שלחנות תורה וגדולה במקום אחד עולה ירא ה' באמת גבר דחיל חטאין אוהב ומוקיר רבנן ואם כי לא לבו הלך אחר דרך החסידים בכל זאת ידענו כי היה אוהב ומכבד את הרב הצדיק מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל מ"מ דפה (עיין מה שכתבתי לעיל קע"ב). זקני עירנו ספרו לנו אשר בכל שנה בתענית צום גדלי' היה הולך הרב ייב"י לדרוש ולעורר תשיבה בבהכנ"ס עיר חדש דפה (מקום מושבו של הרב ר' אבאלי) ואחר הדרשה התפלל שם הרב ייב"י תפלת מנחה ומעריב והרב ר' אבאלי קרא איתו לביתו כיבד אותו בחמי הקאפפע ובמיני פרפראות ואח"כ העניק לו מתנת כסף לפי כבודו ורוב עושרו. וצדקת פזרונו בישראל ידוע לכל בני עירנו אשר עד היום יזכירו את שמו בהדרת כבוד ונקרא בשם „ר' אבאלי דער גרויסער". וזכה לבנים וחתנים מופלגים בתורה יראי ה' ההולכים בדרכיו אדירי העושר מפורסמים בתבל אשר תולדותם כתבתי בספרי והתחתן ובא בקישורים עם גדולי דורו המפורסמים פארי היחש ורמי המעלה כאשר יחזה הקורא להלן.

ואלה המה בניו המפורסמים של ר' אבאלי.

א) הרב הגביר המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן הכהן.

ב) הרב המופלג הישיש מוהר"ר משה הכהן זכרם יבוא הלאה בספרי. ואלה המה התניו הרבנים מופלגים.

א) הרב החריף הנגיד מוהר"ר ארי' ליבוש אשכנזי אשר תולדתו כתבתי לעיל (ר"א). ב) הרב החריף מוהר"ר אברהם מייזליש.

ג) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד דפה.

ד) הרב החריף הישיש מוהר"ר יצחק צבי האלברשטאם. תולדות כ"א כתבתי בספרי בזמנו. והרב ר' אבאלי הכהן האריך ימים ושנים וראה בטובה

1) בקינטרס „אוצרות חיים" ח"ש של הספר שו"ת „מים חיים" להתנו הרב הג"מ חיים הכהן רפאפורט ז"ל פ' בלק כותב „הקשה לי חותני הרב המופלג המנוח מוהר"ר אבא הכהן ז"ל.."

אם בת אחת וקראו אותה בעירנו „חנה'לי דיא דאקטרין" כי ידעה והכירה בשרשי עשבים וסמי מרפא וכן ידעה לרקח ולעשות רטיות ואספלניות למכות ופצעים כפי שקבלה מאביה ואני בילדותי הכרתי איש זקן משכיל שהיה נכד הדאקטר גארדי חבל אשר לא ידעתי אז לקבל ממנו דברים אמתיים על אדות תולדתו של זקנו הד' גארדי. ויתר סיפורי נפלות ממני הלא הם כתובים על ספרי סיפורי הצדיקים והחסידים. והדאקטר גארדי האריך ימים מאד ומת זקן ושבע ימים. מצבתו העומדת בין מצבות גדולי עירנו אמריה תאמר:

פ"נ
הישיש הזקן שהלך
ושימש הכמים אשר שימוש
להרב בוצינא קדישא
מ"מ דק"ק מעזירטש
מ' אהרן במו"ה שמשון
דאקטער גארדא נפטר
כ"ו אדר שני תק"ע לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

רח.

הרב המופלג הגביר המפורסם מוהר"ר אבא הכהן.

א. הוא בנו של הרב המופלג מוהר"ר פסח הכהן מורה צדק לעדתו בק"ק זסלב בנו של הרב הגאון החסיד ראש מתיבתא דפה מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (ע"ז) בן האלוף התורני החסיד מוהר"ר יהודא בן כבוד הרב המופלג מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (נ"ג) והרב החסיד מוהר"ר יהודא היה חתן הרב החסיד הגדול מוהר"ר יעקב בהמאור הגדול הרב מוהר"ר נטע (ל"ח) ולמעלה בקודש עד הגאון מאור הגולה מוהר"ר פייביש מקראקא רבו של הב"ח ז"ל והביאו הגאון ט"ז ז"ל בהלכות ר"ה כאשר כתבתי לעיל שם והרב ר' אבאלי הכהן היה חתנו של הישיש הגביר המפורסם מוהר"ר יקותיאל זוסמאן כאשר כתבתי לעיל סימן (קע"ט).

ב. הרב ר' אבאלי נתחבר להח"ק בשנת תקי"ח בעת שנתן חותנו הנדיב המפורסם מוהר"ר יקותיאל זוסמאן כתר תורה להח"ק כאשר כתבתי לעיל ושם הבאתי הדברים הכתובים על פנקס הח"ק צד שני (דף קכ"ט) ובשולי הדף שם מצאתי כתוב „האברך המופלג מ' אבא ב"מ פסח הכהן יצא ידי חובתו... עליו תשואת חן שיהי בהחבורה כאחד מאתנו הן לכבוד הן להקלפי כ"ד אנחנו אלופי גבאי דחבורה ג"ח היום... תקכ"א" ואח"כ היה בין אלופי הגבאים כמה שנים וכמעט בכל שנה בעת הקלפי מצאתי בין אלופי הגבאים „הרבני המופלא הנגיד מו"ה אבא במו"ה פסח כ"ץ" או „האליף הראש". ובשנת תקמ"ב נתנו הח"ק את

בהסכמה בין הרבנים מופלגים יושבי יעב"ץ דקליוז דק"ק אוסטרהא „הק' יואל בא"א מו"ר הרב ה"ה מוהר"ר זאב וואלף נ"י". בשנת תקס"ט עש"ק ר"ח אב יצאה אש גדולה ותאכל את כל עירנו ויען כי האש אחזה והקיפה בפעם אחת במעט את כל בתי העיר הרבה מאות אנשים אשר לא מצאו מקום למלט את נפשם ולבקיע להם דרך לנוס חוץ לעיר התלקטו אליו לביתו אם מפני כי ביתו היה בית חומה חזקה מאד עם כיפת אבנים (הבית עומד עד היום) וחשבו אשר שם לא ישלוט האש או כמו שרגיל על לשון הזקנים לאמר כי מפני שר' יואל היה בעל קבלה מעשיות חשבו האנשים אשר הוא בחכמתו ימלט איתם מן הלהבה. זקני העיר אשר היו בעת המהפכה ספרו אשר בערך חמש מאות אנשים ונשים היו בביתו אז והוא עמד מעוטף בטלית ומוכתר בתפילין אך בעד החלונות נפלה האש להבית וכולם נשרפו עמו יחד, גופות הנשרפים והעצמות אשר מצאו אח"כ בהבית נקברו בבית הקברות במקום מיוחד הנקרא עד היום „מקום הנשרפים" ובמקום הזה עומדת מצבת ר' יואל הזה.

ועליה חקוק:

פ"נ
הקדוש
שנשרף הרבני
המופלג החסיד
מהור"ר יואל בהרב
החסיד מוהר"ר זאב
וואלף יום עש"ק
ר"ה אב תקס"ט
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

במקום קבורת הנשרפים מצאתי עוד מצבה אחת:

פ"נ
הקדוש
שנשרף
מוהר"ר משה
במהור"ר יוסף
יום עש"ק ראש
חודש אב תקס"ט
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רד.

הישיש מוהר"ר אהרן דאקטער גארדיא.

מהולל ומשובח בלשון חסידים אשר מעריצים ומקדישים איתו ונפלאות יספרו ממנו. אומרים אמור כי פרייסין ארץ מולדתו והיה רופא המלך מפרייסין וע"י סיבה (אשר מספרים כדבר ברור) נודע לו מהרב האלקי המגיד ממעזירטש ז"ל ואז עזב את ארצו ומולדתו והלך לשמש את המגיד ממעזירטש ז"ל ומספרים שהוא אמר להמגיד „אנא! רפאני מחולי הנפש ואני ארפא אתכם מחולי הגוף" וקבלתי מפי זקנים נאמנים אשר בעת שנכבשה מדינת פולין לפני ממשלת רוסיא ומשטר חדש נעשה במדינת פולין הוכרח הדאקטר גארדי לעמיד למבחן לפני שלטון חכמי הרופאים מרוסיא ואז נתקבל בעירנו לרופא המחוז והיה הולך חגור חרבו על יריכו לאות הכבוד והרבה נפלאות מספרים ממנו בעירני. לעת זקנתי קראו אותו בשם רבי בעירנו כי אמרו אשר ברוח אלהין קדישין בו מרפא הוא את החולים ולא על פי חכמת הרפואה וכפי שקבלתי לא הניח אחריו בנים כי

בפנקס בדף הנ״ל „בהיים בבואו לכאן כביד האברך התורני מוהר״ר שמחה בה״ה הנגיד המפורסם מוהר״ר שמואל הנ״ל לקבוע אוהל של תורה ולדור פה קהלתינו יצ״ו בכן אמרנו בעת נאה לקיים ככל הכתוב לעיל והסכמנו יחד לקרב אותו בקריבה של חבה להיות הוא בחבורה הנאה מחברת הקידש החבורה קדישא ג״ח והתחלת משך שירותו מיום ביאו לכאן הוא תשרי תק״גימל ועל החתום „הק׳ מרדכי בהגאון מו׳ מוהר״ר יואל זצ״ל היילפרין״ ואח״כ היה ר׳ שמחה גבאי ופרנס בהח״ק במשך כמה שנים יחד עם הרב ר׳ נחמן כ״ץ ואח״כ עם הרב החסיד מוהר״ר אשר צבי מ״מ דפה ובהקלפי משנת תקנ״א בראש אלופי הגבאים „ה״ה הרב ר׳ שמחה בהנגיד והרב המפורסם מוהר״ר אשר צבי מ״מ״ בהתמנית משנת תקס״ג בראש אלופי הגבאים „הרב הישיש מ׳ שמחה בהנגיד״ חתימתו מצאתי כמה פעמים בהפנקס חתם לפני הרב ר׳ נחמן כ״ץ וגם לפני המגיד ר׳ אשר ז״ל „הק׳ שמחה בהרבני המפורסם מו׳ שמואל ז״ללה״ה״ על המגילה מן ז׳ תמוז חתם אחר המגיד מוהר״ר אשר ז״ל „שמחה בהרבני המנוח מוהר״ר שמואל״. הקצין ר׳ יוזפא ז״ל כותב בציואתו „בביד אחי הרבני מ׳ שמחה יקבע דירתו פה קהילתנו יצ״ו והנני נותן לו במתנת בריא הבית דירה שלי (עיין הוספה). הרב ר׳ שמחה האריך ימים מאד ולא הניח אחריו בנים כי אם בת אחת נשיאה לאחד ממשפחת כהנא בעיר שדה לבן ובשנת תקס״ח נפטר בשם טוב זקן ושבע ימים.

ומצבתו תקרא אמריה לאמר:

יום אחרון של פסח
תקס״ח לפ׳ ערבה שמחה
והלך לעולמו המופלג
בתורה ויראה בנן של
קדושים מ׳ שמחה
בהמפורסם בדור מ׳ שמואל
זצ״ל יצאה נשמתו בטהרה.

רג.

הרבני המופלג החסיד מוהר״ר יואל בהרב החסיד מוהר״ר זאב וואלף.

נקרא בעירנו בשם „ר׳ יואל הינדילס״ דיין מופלג מחכמי יושבי יעב״ץ בהקלויז הגדולה פה חסיד גדול ומקובל יודע קבלה מעשיית. על ספר „עץ חיים״ יכן על ספר „פרי עץ חיים״ שנדפס בקארעץ בשנת תקמ״ב נמצא שם „הסכמות החכמים השלמים רבנים מופלגים ומפורסמים מוכתרים בעניה וחסידות המקובלים האלופים חכמי דק״ק אוסטרהא היושבים בקלויז״ ובין הרבנים האלה בא הוא בחתימתו „יואל בא״מ זאב וואלף נ״י״ על ספר רב ייב״י שנדפס פעם ראשון בסלאוויטא שנת תקנ״ב בהסכמות „המופלגים הוותיקים והחסידים יושבי אוהל באהלה של תורה בקלויז דק״ק אוסטרהא״ בא הוא בחתימתו „נאם יואל בהרב מו״ה זאב וואלף״. על הזוהר חדש שנדפס בסלאוויטא בשנת תקנ״ג בא הוא

אב״ד דק״ק דיבנא בהגאון הגדול רשכבה״ג המפירסם בדורו מוהר״ר צבי הירש האלברשטאט בעל עטרת צבי ישאר חיבורים ור׳ חיים נקרא בעירני ר׳ חיים פעסים וכפי ששמעתי נפטר בעיר מעזירטש גדיל שנסע שם לבקר את בתו ישם מ״כ. והרב ר׳ ארי׳ ליבויש נפטר בשם טיב וגופו ספין וטמין במבחר קברות עירני. מצבתו אשר הרימותי והקימותי ממעבה האדמה אחר שהיתה טמונה כמה שנים תביע את שבחו הגדול:

פ״נ
ארי
שבחבורה
מנורה הטהורה
מופלג בתורה וביראה
שלשלת היוחסין
קדוש 1) קדשים נגיד
מפורסם מ׳ ארי׳
ליבוש בהרב
המפורסם מ׳ משולם
זלמן נפטר יום ואו
תשרי תקס״ז לפ״ק.

רב.

הרבני והתורני המופלג הנגיד מוהר״ר שמחה בהנגיד ר׳ שמואל ר׳ יעקב׳ס.

מגדולי נכבדי העיר מיקירי וחשובי קרתא מופלג בתורה וביראה בנו של הנגיד המפירסם בדורו מוהר״ר שמואל ר׳ יעקב״ס (ע״ה) ואחיו של הקצין פרנס דמדינת וואלין ר׳ יוזפא ז״ל (ק״ד) כפי הנראה ישב ר׳ שמחה אחר חתינתו על שלחן חותנו בעיר אחרת (כמדומה לי בעיר רישא) ואביו הנגיד ר׳ שמואל זכה אתי שלא בפניו וחיבר אותו לחה״ק פה ככתיב על כפר פנקס הראשין (ד׳ למ״ד)... הנגיד המפירסם מוהר״ר שמואל במ׳ יעקב הציע דבריו במענה נכונה לפני שלחן הטהור כביד החבורה קדישא יצ״ו בהצעת דברי חן עביר בנו האברך התורני מ׳ שמחה שיח׳ לקרבו בקריבה של חבת הקידש מחברת החבורה קדישא יצ״ו אך שבעת איני בבאן ואין זכין שלא בפניו בבן הסכמני יחד בבואו אי״ה לבאן יבא לפני כבוד החבורה בוודאי מהראיי לקרבו לתוך החבורה... יום ב׳ דחה״מ סוכות שנת תק״א. ובשנת תק״ג בא ר׳ שמחה לקבוע אהלו בבאן ונכתב

---

1) כמדומה לי אשר בהתיבות קדוש (ואולי צ״ל קודש) קדשים נרמז שהוא ממשפחת החכם צבי כנודע אשר כנוי משפחת החכם צבי הוא ז״ק (זרע קודש).

בחיבה יתירה ומקבלה ואילך הרי הוא כא׳ מבני החבורה שלנו. אך על משמרתו יעמוד משמרת עבודת הקודש שנה אחת ישרת את החבורה שלנו עד מלאת הימין זמן הקלפי אשר יהי בשנת תקמ״ג הבע״ל... היום יום הששי ארבעה ימים לחודש טבת תקמ״בית לפ״ק׳ ואחר כן התרצה עם החבורה ברצי כסף להוציא אותו חפשי מן השירות ונכתב על ספר הפנקס (ד׳ קצ״ח) „אחר אשר קיבל עליו ה״ה הרבני המופלג החריף מוהר״ר ארי׳ ליב בהרב המאה״ג מו׳ משולם זלמן דברי חבירית בפנינו לחבר אותו במחברת הקודש ויט שכמו לסבול משא עבודת הקודש לשרת את החבורה כאשר מפורש באר היטיב בפנקס הלז ויהי אך יצא יצא מאתנו נתן אל לבו לדרוש ולבקש מאתנו שנוציא אותו מכלל השירות ולפיים אותנו בזוזי ליתן לתוך החבורה סך מסוים ולאסוף אותנו באסיפה שניה לדבר זה אמרנו ועננו לשאת את פניו לדבר הזה הואיל וקיבל עליו כל השירות החבורה. הרי הוא נפטר מכל השירות שבעולם ויוצא לחירות עולם להיות מעתה פתקאו טרף בקלפי בשנת תקמ״גימל הבע״ל.. היום יום הששי.. טבת תקמ״ב״ ואח״כ היה בין אלופי הגבאים כמה שנים. חתימתו נמצאה בהפנקס כמה פעמים „הק׳ ארי׳ ליבוש בהרב מו׳ משולם זלמן זצ״ל״.

ג. הרב ר׳ ארי׳ ליבוש הוליד בנים ובנות ובא בקישורים עם גבירים מגדולי היחס בדורו. ואלה המה בניו הנכבדים:

א) הרב הגביר מוהר״ר מרדכי זאב אשכנזי חתן הרב הגביר ר׳ צדוק מדובנא.

ב) הרב הגביר ר׳ משלם זלמן אשכנזי חתן הגביר ר׳ הירש קאומירער ובעודו ילד חיבר אותו אביו להח״ק ככתוב על הפנקס ד׳ רב״א „היום נקרב לפנינו ה״ה הרבני הנגיד מו׳ ארי׳ ליבוש בהרב מו׳ משלם זלמן ז״ל וביקש מאתנו לקרב את בנו היניק כמר משלם זלמן השי״ת יאריך ימיו שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמע״ט וסילק עבורו מעית קדימה והרי מהיום כאחד מן המנוין עפ״י תוקף כל התקנות הנאמרים בפנקס .... הכ״ד הבוררים דהאי שתא תקמ״ט לפ״ק פ״ק אוסטרהא״ ובין החתומים בא גם אביו בעצמו „הק׳ ארי׳ ליבוש בהרב מו׳ משלם זלמן זצ״ל״.

ג) בנו ר׳ שואל גם איתו חיבר אביו להח״ק בנעריתו ככתיב על הפנקס (ד׳ רפ״ג) „יום הנ״ל קרב לפנינו הרבני המופלא הנגיד המפורסם מה׳ ליבוש ממ״ח (ממתא חדשא) ורצה לקרב את בני הבחור המופלא כמר שאול שיחי׳ להיות נמנה בחבירה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה... היום יום ה׳ ששה ימים לחודש מרחשון תקס״ה לפ״ק״. ואלה המה חתניו המיפלגים:

א) הרב החריף החסיד המפורסם מוהר״ר שלמה זלמן כהנא נקרא בעירנו ר׳ זלמן גוטיס בהגאון הגדול מוהר״ר ארי׳ ליב שיינים אבד״ק פולנא וברדיטשיב תולדתו כתבתי בספרי (רס״א).

ב) הרב המופלא הגביר מוהר״ר חיים האלברשטאט 1) בהגאון מוהר״ר צבי יעקב אב״ד דק״ק פודקאמין בהגאון המקיבל אלקי מוהר״ר נפתלי הירץ

---

1) מצאתי בפ״ש (ד׳ רפ״ה) שנתחבר הר׳ חיים להח״ק וכן כתוב שם „בו ביום הנ״ל קרב לפנינו הרבני המופלא מה׳ חיים בהרבני המופלג המפורסם מו׳ צבי יעקב ורצה לקרב א״ע להח״ק דפה וכבר סילק מעות קדימה וקיבל עליו לקיים כל התקנות האמורים בפנקס הלז ופתקאו יהי טרוף בקלפי בשנה זו... יום ה׳ ששה ימים לחודש מרחשון תקס״ה לפ״ק.

זלמן אבד"ק פאמארין יאחיו של הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר משולם זלמן אב"ד דק"ק ליבלין (כי הג"מ מש"ז מפאמארין מת בדמי ימיו בן עשרים וארבע שנים והניח אשתו מעוברת וילדה אחר פטירתו בן ונקרא על שם אביו משולם זלמן והוא היה אח"כ אב"ד דק"ק ליבלין וחידושיו נדפסו בהמשניות שנדפסו ביילנא בשנת תקצ"ב 1) ואשתו של הג"מ משולם זלמן מפאמארין שהיא אמו של הרב החריף ר' אריה ליבוש דנן ואמו של הג"מ משולם זלמן אב"ד דק"ק ליבלין היתה בת הגאון החסיד המפורסם בדורו מוהר"ר אריה ליביש אבד"ק סטאניסלב יבזיוג שני נשאת להגאון המפורסם מוהר"ר מאיר חריף מרגליות אב"ד דפה 2) עיין לעיל (קס"ח) מה שכתבתי שם והג"מ משולם זלמן מפאמארין היה אחיו של הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי זאב ארינשטיין אבי הגאון בעל „ישועת יעקב" ז"ל והמה היו בני הנגיד המפורסם הקצין מו"ה משה מק"ק זאלקיוע שהיה פו"מ דק"ק לבוב 3) וה"ר משה היה חתנו של הגאון הגדול מפורסם בדורו מוהר"ר אריה ליב אב"ד בכמה קהלות ואח"כ אב"ד דק"ק אמשטרדם במקום חותנו הגאון חכם צבי זצוקלה"ה.

ב. הרב ר' אריה ליבוש בהיותו קטן היה בעירנו אצל אמו שהיתה אז אשת הג"מ מאיר חריף מרגליות ז"ל אב"ד דפה ויען כי יצא שמו לעילוי גדול לקח אותו הרב הגביר המפורסם ר' אבאלי מפה לחתן לבתו שרקה יהפריז לו נדוניא סך חמשה מאות אדומים בתנאי מפורש שהודו הרב הג"מ מרדכי זאב יגדל אותו בביתו וילמיד עמו עד יום חתונתו וביום החופה ידרוש ר' אריה ליביש בבהכנ"ס הגדולה דפה. בן י"ג שנים היה ר' אריה ליביש כשנשא את בת הרה"ג ר' אבאלי ודרש בבהכנ"ס הגדולה של המהרש"א ז"ל דרשה נפלאה בהלכות פסח לפני גדולי העיר אשר התאספו בבהכנ"ס ויהי לפלא. בשנת תקמ"ב נתחבר הרב ר' אריה ליביש להח"ק צד השני ככתוב על ספר הפנקס (ד' ר"י) וראיתי כי טוב להעתיק הדברים שכתבו אלופי גבאי הח"ק כי מהם נקח לדעת ערכו הגדול של ר' אריה ליבוש ז"ל וכן כתוב שם „ארי דורש טוב לעמו לאמר ספחני נא אל אחת מן הכהונות לבהנו ילמשכו משיכתו מקרשתו קדשי שעה וקדשי דורות להיות נמנה בחבורה קדישא שלנו ויהי אחרו למשמרת ה"ת כבוד הרבני המופלג החריף מוהר"ר אריה ליב בהרב המאה"ג מו' משולם זמן יען נמצא בו דבר טוב היא לפני אלקים ואנשים שלא להשיב פניו ריקם אחרי ראינו כוונתו רציה רצוי אמרי ביושר מחשבתו נכרת מתוך מעשיו לש"ש בר אבהן ובר אוריין יאי איהו ויאי גילתיה וחזי איהו לאותו איצטלא והננו מקבלים אותו

1) ובא בהסכמה על ספר „דברי אמת" להצדיק המפורסם מלובלין שנדפס בשנת תקס"ת ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאור הגדול הגאון המפורסם בדורו לשבח ולתפארת שלשלת היוהסין מוכתר בנימוסין פ"ה נ"י ע"ה מוהר"ר משולם זלמן אב"ד דק' לובלין. בעת שלח לי ידידי הרב הגאון והסיד מופלג מוהר"ר צבי יחזקאל מיכלסאהן שליט"א אב"ד מפלונסק ספר „בית משולם" חידושים ותשובות מהג"מ משולם זלמן אב"ד דק"ק לובלין שהוציא לאור ושם כתב תולדות הג"מ מש"ז עם הערות יקרות בשם „כבוד הבית" והוא ספר יקר מאד.

2) נמצא ת"י מכתב שכתב הגאון המאוה"ג מוהר"ר שאול אב"ד דק"ק לובלין לאביו הגאון החריף מוהר"ר מאיר מרגליות ז"ל ובאמצע הדברים כותב „אך ע"ז בקשתי מאמי תורגתי תי' לבקש את בנה הרב מ' ליבוש שהוא...

3) כלילת יופי ח"ר צד קמ"ה.

ואלה המה בניו של הרה"צ ר' יעקב יוסף. א) הרב החסיד מיהר"ר אברהם ז"ל.
ב) הרב החסיד מוהר"ר אליקים געציל ז"ל גם אליהם נהרו חסידים הרבה לעביד את ה' בשמחה. ואלה המה חתניו לוקחי בנותיו הצדקניות.

א) הוא הרב ר' ברוך מקאנסטנטין בנו של הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר יוסף אב"ד דק"ק איסטילע והגליל אשר זכור אזכרנו עיד הלאה בספרי (רמ"ו) והרב ר' ברוך הוציא לאור בעיר בראדי את הספר רב ייב"י ובסופו הדפיס את הקונטרס „רשפי אש" להרב הגאון הקדוש מרנא ורבנא ר' מרדכי זצ"ל מנשחיז אבי זקנו.

ב) הוא הרב הצדיק המפורסם חו"פ מיהר"ר משה זצללה"ה מקארשטשאב:

ג) ובתו הצדקנית מרת פעריל היתה אשת הרב המופלג בחסידות מוהר"ר רוב בער אב"ד דק"ק לעחוויץ ובתם היא הנגידה המפורסמת הצדקנית מרת אסתר אשת הרב הגביר המפורסם במה"ר זלמן הארינשטיין הי"ו:

ב. ובנו השני של הרב ר' פנחס היא הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר משה זצ"ל מראזיזטשעב (בפלך קיוב) גם הוא השאיר אחריו שני בנים מפורסמים מוהר"ר אברהם ז"ל ומוהר"ר יעקב יוסף ז"ל.

ריש.

הרבני מוהר"ר אלי' בהמפורסם מוהר"ר חיים חייקא.

הוא בני של המופלג מיהר"ר חיים חייקא שהיה בין החכמים יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה דפה עיין לעיל (ק"ל). מצבתו מצאתי אצל מצבת ר' דוד מיאנאב. וכתוב עליה:

פ"נ
הרבני
מוהר"ר אלי'
בהרבני
המפורסם מוהר"ר
חיים חייקא
נפטר בשושן
פורים תקס"ו
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רא.

הרב החריף ומופלג גדול הנגיד המפורסם מוהר"ר אריה ליבוש אשכנזי.

א. מגדולי חשובי ונגידי עירני חריף ומופלג גדול בזמנו מגזע היחש ורמי מעלה, תורה וגדולה. בקנה אחד עולה. ענף עין אבות מגזע צבי תפארת ישורון הגאון חכם צבי זללה"ה. כי ר' אריה ליביש היה בני של הגאון מוהר"ר משלם

שני בנים צדיקים מפורסמים אשר זכרם יביא אחר זה יבעידנו באבי לא הגיע לארבעים עזב את התבל ועלה לשמים לעולם החיים וגופו הטהור ספין יטמון אצל קבר אביו וזקנו הצדיק מוהר"ר יהודא ליב מ"מ ומו"ץ פה עירני יאבן אחת הוקמה לשניהם. וזאת חקוק עליה:

פ"נ נכדו

האברך בשנים מ' פנחס

ז"ל בהרב המגיד המנוה

המפור' מו' יעקב יוסף ז"ל

מגיד מישרים דק"ק אוסטרהא

נפטר בש"ק כ"ב כסליו

תקס"ו לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קצט.

ואלה המה בניו של הרסיד ר' פנחס הנ"ל.

א. בנו הראשון הוא הרב הצדיק המפורסם בחסידות מיהר"ר יעקב יוסף ז"ל אשר שם אבי זקנו הרב יב"י ז"ל בקרבו. ישב בעירנו ואליו נהרו תלמידים הסידים הגונים לשמוע לקחו הטוב אשר הטיף לפניהם בדברי מוסר דברים העומדים ברומו של עולם החסידות ועבודת השם בקדושה וטהרה. וישמענו מאנשים אשר הסתופפו בצל קדשו נפלאות מעבודתו בקדושה וטהרה. מתנהג בהסידות ופרישות חי חיי עוני ודוחק מסתפק במיעוט ואם כי גבר חלוש היה מאד. אנושה היתה מחלתו והרופאים הגדולים בימיו אמרו עליו כי לא ידעו ולא יבינו איך הוא חי? בכל זאת בעת העבודה זו תפלה התגבר כארי אנפיהו נהירין וכל עצמותיו תאמרנה. דברים אחדים אשר שמעתי מדברי תורה ומוסר אשר הגיד לפני תלמידיו המה יקרים מאד מיוסדים על אדני השכל וסברא ישרה ומתובלים בתבלי מוסר נחמד ונעים. אנשי שלומו יספרו כי בשנת תר"ט בעת שנסע לעיר יאמפלא כדרכו בכל שנה כאשר לקח ונתן ברכת הפרידה מבני ביתו הטמין להם ברמז כי הילך הוא בדרך אשר לא ישוב עוד ויהי בבואו לאמפלא טרם שהספיק לקבל שלום מכל אנשי העיר אשר חרדו לקראת ביאו ובאו אליו חלה מאד וביום כ"ג תמוז יצאה נשמתו מהרה בקדושה וטהרה ושם בעיר יאמפלא מנוחתו כבוד 1). והשאיר אחריו בנים וחתנים צדיקים מפורסמים.

1) לזכרון לדור אחרון ראיתי לכתוב כאן בקצרה אשר אחד מאנשי און פועלי שקר ארור נובל שר"י הלשין על הרב הצ' ר' יעקב יוסף ועל הרב הצדיק המפורסם המגיד מטריסק זצ"ל לפני הקיסר האדיר ניקלאי הראשון אשר המה עוסקים בדברים פוליטים נגד הממשלה. ומטעם הממשלה נשלח לעירנו שר גדוד הושאנדרים לחקור ולדרוש את הדברים את המגיד מטריסק הובילו הנה ושר הגדוד נתן אותם בבית האסורים וישבו שם ששה שבועית. במשך הזמן חקר שר הגדוד ודרש היטב היטב את הדבר ואחר כל החקירות והדרישות הבין שר הגדוד כי שקר טפל הזד הארור עליהם ולא היו דברים מעולם לא מהם ולא מקצתם ואך למען בוצע בצע היתה מזמת הנובל ולכן הוציא אותם חפשי ולהמלשין עשה כאשר זמם לעשות לאנשים נקיים וחפים מפשע רב אסר אותו בכבלי ברזל וישלחו לעיר זוויעהל לעשות לו משפטו. כן יאבדו כל המלשינים.

משילם פייביש מקרעמניץ נדפס באוסטרהא בשנת תקנ"י בא הוא בחתימתי בין הרבנים יושבי יעב"ץ בהקליוז „הק' ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא סג"ל נין ונכד של הגאון ט"ז" על „תיקוני זוהר" נדפס באיסטרהא תקנ"ה ח"ע „הקטן ישראל יעקב במו' משה יהודא ז"ל נכד הט"ז" על היורה דעה נדפס באוסטרהא תקס"ב חתם „הק' ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא סג"ל זצ"ל נין ונכד של הגאון הט"ז ז"ל" על השל"ה נדפס באוסטרהא תקס"ב בהסכמת הג"מ בצלאל ובהסכמות כבוד הרבנים מופלגים מאירות גדולים חריפים דיינים מובהקים ומפירסמים דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתי ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא ס"ל נין ונכד של הגאון ט"ז ז"ל" על „העין יעקב" שנדפס במעזירטש גדול בשנת תקס"ב בהסכמת הג"מ בצלאל ובהסכמות רבנים מיפלגים דיינים מובהקים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא ח"ע „ישראל יעקב בהרבני מהיר"ר משה יהודא זלה"ה נין ונכד של הב"ח וט"ז דיינא דפה" על ספר „חידושי הלכות" להגאון הגדול המפורסם ר' ר' העשיל זלה"ה נדפס באוסטרהא בשנת תקס"ד בא הוא בחתימתי אחר הג"מ בצלאל „ישראל יעקב בהרבני מהיר"ר משה יהודא סג"ל נין ונכד הגאון הב"ח והט"ז" ועוד בא בהסכמותיו על ספרים הרבה על הפסק בדבר טי"מ שהי' בין שני הצדדים מהח"ק דפה שנמצא ת"י ח"ע „הקטן ישראל יעקב ב"מ משה יהודא סג"ל" וכן על המגילה מז' תמוז חתם „ישראל יעקב במוה' משה יהודא". ובנו הוא הרבני המופלג מוהר"ר שמשון זאב נזכר הלאה בספרי (רנ"ז) . ועל מצבתו חרות :

פ"נ
יעקב איש תם מופלג
בתורה וביראה
דיין מובהק מו'
ישראל יעקב במו'
משה יהודה ליב
הלוי נכד הגאון ט"ז
נפטר ז' ימים בחוד'
אייר תקס"ד
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

קצח.

האברך הרב החסיד מופלג מוהר"ר פנחס בן הרב ייב"י ז"ל .

חסידא ופרישא צנוע ומעלי כל ימיו פרש עצמו מהבלי התבל ועבד את השם בהצנע לכת . וקבלתי מזקני העיר שהיה מתחבא עצמו בכל יום בעלית בהכנ"ס הגדולה דפה שם התבודד עצמו לעבודת הבורא והיא הצעיר מבניו של הרה"צ רב ייב"י זלה"ה מ"מ דפה והוא עם אחיו הוציא לאור את הספר רב ייב"י נדפס פעם הראשון בסלאוויטא כאשר כתבתי לעיל (קע"ב) והוא הוליד

כי אדם גדול היה תירני יקבע עתים לתירה. וזאת חקיק על מצבתי:

פ"נ
התורני
הישיש כל ימיו
קבע עתים לתורה
מ"ה דוד בהרב מו"ה
חיים אב"ד דק"ק
חמעלניק נפטר יום
ד' זיין מרחשון תק־
ס"ב לפ' ת'נ'צ'ב'ה.

קצה.

הרב משה בהר"ר דוב בער.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי וכתוב עליה:

פ"נ
איש תם
וישר הזקן הר"ר
משה בהר"ר דוב
בער נפטר ד' ימים
בהודש אדר ראשון
תקס"ב לפ"ק.

קצו.

המופלא מוהר"ר יוסף כ"ץ.

חקוק על מצבתו:

פ"נ
מתנהג
בתמים המופלא
מוהר"ר יוסף ש"ץ
בבהכנ"ס של ר'
יוזפא בהמופלא
מו' צבי סג"ל נפ'
י"ב מנחם תקס"ב
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קצז.

הדיין המובהק מוהר"ר ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא סג"ל.

נין ונכד להגאונים הב"ח והט"ז ז"ל מופלג בתירה וביראה מיושבי יעב"ץ דקלויז ודיין מובהק בעירני בזמן הג"מ בצלאל והרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ דפה ובא יחד עמהם בהסכמה על כמה ספרים. על ספר „סיד יכין ובועז" נדפס באיסטרהא תקנ"ד בא הוא בהתימתו בין הרבנים דיינים מפורסמים דק"ק אוסטרהא ויושבי יעב"ץ בקלויז דפה „הקטן ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא ז"ל" על ספר „איתן האזרחי" נדפס באיסטרהא בשנת תקנ"ו חתם עצמו „הקטן ישראל יעקב בן מוהר"ר משה יהודא הלוי" על ספר „משנת חכמים" להגאון מוהר"ר

הרב המופלג מו׳
יואל בהרב מו׳ נחמן
כ״ץ בהגאון מ׳ בצלאל
בן הגאון מ׳ נפתלי כ״ץ
ג׳ אלול תקס״א לפ׳
ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳ .

קצג.

הרבני המופלא החכם והישיש מו׳ אליעזר במו׳ צבי הירש.

מגדולי נכבדי עירנו זקן שקנה חכמה והוא אביו של הרב המפורסם מוהר״ר יוסף משה ז״ל מגיד מישרים דקאמרנא ונקרא בעירנו „דער קאַמאַרניר מגיד״ וזקני עירנו יספרו אשר שמעו מפי מגידי אמת כי בשנת תקנ״ב כאשר צרו חיל רוסיא עם שר צבאם סאבאראוו על עירנו ולא יכלו לביא לתוכה מפני שחיל פולין סתרו את הגשרים אשר על נהר ווילִיא (עיין מבוא סימן ט״ו) יצא הרב מיהר״ר אליעזר דנן לקראתם כי הוא ידע לדבר בשפת רוסיא והראה להם דרך לבוא אל העיר בשלום ובחכמתו הציל את העיר מכליון חרוץ כי כבר הכינו כלי תותח גדולים לירות אל העיר ולעשותה תל עולם ככתוב על המגילה מז׳ תמוז ועיין מבוא שם . ומצבתו תספר בשבחו :

פ״נ
הרבני
המופל׳ הישיש
והזקן זה שקנה
חכמה מו׳ אליעזר
במו׳ צבי הירש אביו
של הרב המגיד
דק״ק קמרנא נפטר
כ״א כסלו תקס״א
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳ .

קצד.

התורני הישיש מוהר״ר דוד בהרב אב״ד מחמעלניק .

נמצא חתום על המגילה מז׳ תמוז „נאם דוד בהרב המנוח מוהר״ר חיים״ . וכן על כתב הרבנות שנתנו להרב הג״מ מאיר חריף בא גם הוא בחתימתו „הקטן דוד בהרב המנוח מו״ה חיים ז״ל״. ויותר לא מצאתי ממנו. מהכתוב על מצבתו נראה

הגבאים להיות פתקאו להקלפי ובחתימתינו קא זכינא לו הכ"ד אלופי נגידי הגבאים יצ"ו היום יום.. י"ט חשון תקי"גימל" ובראש החתומים בא הקצין ר' יוזפא. ואח"כ היה ר' יואל אחד מאלופי הגבאים בהח"ק כאשר אכתיב.

ב. הרב ר' יואל היה בתחלה אב"ד דק"ק ביחאב ואח"כ חזר ובא לעירנו והיה בין החכמים הדיינים יושבי יעב"ץ בהקליז הגדולה והיה נקרא בשם „הרב אב"ד דק"ק ביחוב" בפ"ר דף קפ"ג בהקלפי שנעשה בשנת תקנ"ב בין אלופי גבאים דמצבה „הרב אב"ד דק"ק ביחאב" והוא חתם על הקלפי „הק' יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחאב" ושם ד' קצ"ו בהקלפי משנת תקנ"ד בראש אלופי הגבאים „ה"ה הרב המגיד מו'. אשר ה"ה הרב מביחוב והוא חתם „הק' יואל הכהן" וכן מצאתי את חתימתו כמה פעמים. נמצא ת"י קוויט' שנתנו גבאי הח"ק להגאון הרב מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ דפה ובא היא בחתימתו „הק' יואל הכהן" וכן נמצא בידי כתב מהח"ק שהמנו את הרבני המופלא מוהר"ר אריה ליב במוהר"ר פנחס (עיין לעיל קמ"ט) שהוא יתעסק ויישתדל בעסק הצטרכות הבית עלמין ויסע לזיטאמיר נכתב ביום ג' כ"ג מרחשון תקס"א והוא בא על החתום „הק' יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחוב". על הספר „משנת חכמים 1) להגאון המפורסם מוהר"ר משולם פייבוש הלוי איש הורוויץ אב"ד דק"ק קרעמניץ (נדפס באיסטרהא בשנת תקנ"ז) באו בהסכמתם הרבנים והחכמים המופלגים דיינים מובהקים ויושבי יעב"ץ דפה קהלתינו וגם ה"ר יואל בא בחתימתי „נאם יואל הכהן בלא"א מורי הרב המניח המפורסם מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל אב"ד דק"ק ביחוב" על ספר „סיד יבין ובועז" שנדפס באיסטרהא תקנ"ד בא היא בחתימתי בראש הדיינים מופלגים יישבי יעב"ץ דקלויז והחתם „יואל בהרב מוהר"ר נחמן הכהן ז"ל אב"ד ק"ק בעחוב" על ספר „תיקוני זוהר" נדפס באיסטרהא בשנת תקנ"ח בא בחתימתו בין רבנים דיינים יושבי יעב"ץ דפה „הק' יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחוב". ובעת שבחרו את הרה"צ מוהר"ר אשר מ"מ לגזבר בח"ק בא היא בחתימתו „הקטן יואל הכהן". על הטירים בתבנית גדול שנדפסו בסלאוויטא נמצא „הסכמות הרבנים המופלגים יושבי יעב"ץ דק"ק איסטרהא ובראשם הרב החריף ובקי מוהר"ר בצלאל מרגליות אב"ד דק"ק אוסטרהא והוא חתם אחר הג"מ בצלאל „נאם הקטן יואל הכהן באא"מ נחמן כ"ץ בהגאון מו' בצלאל אב"ד דק"ק אוסטרה. אב"ד בק"ק ביחוב". מבניו של ר' יואל לא מצאתי. ומצבתו העומדת במבחר קברות גדולי העיר אמריה תאמר:

פ"נ
כהן
צדק שנלקח
לאלקים נצחו
אראלים למצוקים

1) בספר „דעת קדושים" צד 158 כתב „הג"מ נחמן הכהן מוויסאקי בן הרב מו"ה יואל הכהן רפאפורט אב"ד בק"ק ביחאב הסכים על ספר משנת חכמים שנדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ו". ובשתים נפלאתי עליו אם ראה את הס' „משנת חכמים" הלא ראה שהר' יואל התם עצמו בין הדיינים יושבי יעב"ץ בהקליז דפה? ועוד שר' יואל לא חתם עצמו רפאפורט רק „יואל הכהן" כאשר העתקתי ומאין ידע ליחס את ר' יואל זה לבן הג"מ נחמן מוויסאקי?

(קראסניגורא) יקבלה ביד זקני עירנו שר׳ יקיר הלך בשבת ויו״ט בבגד עליון לבן (מנהג החסידים והפרושים בימים ההם) וגם אביו של ר׳ שמואל היה אדם גדול ונקרא בשם „הרב ר׳ חיים הלוי״.

ב. הרבני מוהר״ר שמואל נתחבר להח״ק יחד עם בנו הילד בשנת תקכ״א כּכתיב על ספר פנקס השני (ד׳ קכ״ג) „התורני המופלא מוהר״ר שמואל בהרב מוהר״ר חיים הלוי נגשו לפנינו הח״ק דג״ח של אמת ובקשו מאתנו להתקרב אותו ואת בנו הילד כמר שלמה זלמן שיחי׳ בחבורה קדישא בכן הסכמנו כולנו לקרב אותם בקריבה של חיבה להיות משמרתם במשמרת הקודש . . . היום יום ד׳ י״ב אדר שנ תקכ״א״ ואח״כ היה ר׳ שמואל אחד מן אלופי הגבאים בהח״ק כמה שנים ובכל שנה בעת התמנות מצאנו אותו בין אלופי הגבאים. „הרבני המופלג הראש מוהר״ר שמואל ח״ר יקיר״ ולפעמים „התורני הרבני מוהר״ר שמואל בר׳ חיים סג״ל״ חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס „שמואל במוהר״ר חיים הלוי זללה״ה״ ובעת שנתקבל הרב החריף הנגיד מוהר״ר ארי׳ ליבוש אשכנזי להח״ק (עיין הלאה ר״א) בא הוא בראש החתומים „שמואל במוהר״ר חיים הלוי זצללה״ה״ ושמעתו מזקן תורני (וכמדומה לי ששמעתי גם מפי דודי ז״ל) אשר ר׳ שמואל בסוף ימיו מלא מקום הותנו והיה מ״מ ברחוב הר שפר. מיוצאי חלציו של ר׳ שמואל יקיר׳ס נמצא בעירנו גם היום. וזאת כתוב על מצבתו:

פה
נטמן ר׳
שמואל בהר״ר
חיים הלוי נפטר
ד׳ ימים בחודש
שבט שנת תק״ס
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה

קצב.

הרב המופלג מוהר״ר יואל כ״ץ בהגאון מוהר״ר נחמן כ״ץ.

א. מחכמי יושבי יעב״ץ בהקלויז הגדולה פה דיין ומו״ץ בעירנו ואב״ד דק״ק ביחוב והוא בנו של הגאון מוהר״ר נחמן כ״ץ (קל״ג) בהגאון רבי בצלאל כ״ץ (מ״ם) בהגאון החסיד שבכהונה רבי רבי נפתלי כ״ץ בעל סמיכת חכמים זללה״ה. והרב ר׳ יואל עוד בילדותו היבר אותו אביו הג״מ נחמן כ״ץ להח״ק ככתוב על פנקס הח״ק (דף מ״ה) „עפ״י הצעת דבריהן של כביד הרב המופלא מוהר״ר נחמן בהגאון המנוח מוהר״ר בצלאל כ״ץ שהוצק חן בשפתיו שפתי דעת לקרב את בנו הילד שעשועים הנחמד כמר יואל כ״ץ שי׳ למחברת הקודש כבוד החבורה קדישא יצ״ו בכן אמרנו למען יקרא דאבהתי דחייא ודשיכבא קרבנו איתו בקריבה של חיבת הקודש לחנכו במצות לעמוד לשרת בקודש עד אחר החתונה למז״ט ד׳ יגדלו לתורה ולחופה ולמע״ט ואחר החתינה יבא לפני

היום יום ה' ג' ניסן תקמ"א" וכן מצאתי בהפנקס הרבה פעמים דברים יקרים ערבים לשומעם שכתבו הח"ק לתוקף ועוז ביר מוהרש"ש וכדאי היה להעתיקם לולא יראתי מפני האריכות. משנת תקנ"ט מצאתי בהפנקס „היה חשבון צדק עם הרבני מו' שמואל שמעלקא נאמן דחבורה קדישא ונשאר מגיע . . . היום יום א' דח"ה סוכות תקנ"ט לפ"ק" ובשנה זו ושמואל מת בשם טוב ועלה שמים ויגיפו ספון וטמון בין קברות גדולי העיר ועל מצבתו כתוב :

פ"נ
הרב המופלג מו"ה
שמואל שמעלקי בר'
צבי הכהן נכד
ליקוטי יוסף שהיה
התן ר' ר' שמעלקא
נפטר ד' חשון
תקנ"ט לפ"ק .

קץ.

הרבני מו"ה ברוך במוהר"ר ישראל.

מגבאי הח"ק צד ראשון כמה שנים. על התמנות משנת תקל"ג בין גבאי דמצבות ר' ברוך בר' ישראל וכן כמה פעמים חתימתו נמצאה בפ' הח"ק צד הראשון „הצעיר ברוך במוהר"ר ישראל יצ"ו" על תקנה גדולה שהתקינו הח"ק בשנת תקל"ב (פ"ר ד' ק"ח) בהסכמת הרב הג"מ נפתלי הכהן אב"ד ור"מ בהקליויז בא הוא ג"כ בחתימתו „הצעיר ברוך במוהר"ר ישראל יצ"ו". וכן על המגילה מן ז' תמוז בא הוא בין ראשי החתומים „ברוך בהמנוח מוהר"ר ישראל ז"ל". מבניו לא ידעתי. מצבתו נשברה ונאבדה רק שתי שורות האחרונות ממצבתו מצאתי בעמק מעבה האדמה :

. . . . .

. . . . .

ברוך במוהר"ר ישראל
תקנ"ט לפ"ק .

קצא.

התורני המופלג הראש מוהר"ר שמואל בהרב ר' חיים הלוי.

א. מיחידי סגולה וחסידי עירנו בזמנו. מופלג בתורה מפורסם בעירנו ונידע בשם „ר' שמואל ר' יקיר'ס" עד היום. כי הוא היה התנו של החסיד ר' יקיר אחד מן החסידים השרידים ברורו קדוש והצנע לכת מ"מ ברחיב הר שפר

עצמו לדבר הלכה זו וצדיק באמונתו יחיה נפש הגלמידה ונפש אביה ואמה חוט המשולש בקול בכיה כי ערירים ימותו הן הורים כדונג נמס לבם בדמעות העשוקים והנאנחים האלה . . ." אך הגאון אביו חזר והשיב לו תשובה ארוכה ונצחת על דבריו ודברי הגאונים הנ"ל שהצטרפו עמו להתיר וכותב כי אין לו שום צד היתר לנתק את כבלי העיגון מעליה ומסיים שם (בתשובה נ"ד) ,לכן לא מצאתי לאשה העלובה זו תקנה לעניות דעתי ואמנם אני איני אומר קבלו דעתי ועמכם במדינת פולין הבריתי והפליתי גדולי הדור אם יתנו בה טעמא להיתר אין אני מיחה בידם רק אני איני נמנה עמהם" ואח"כ נתרצה הגאון החריף מוהר"ר מאיר מרגליות ז"ל אב"ד דפה לתקיע עצמו בהלכה זו ובא בתשובה ארוכה (הלא היא בספר „מאיר נתיבים" סימן ל'ב) בת פ"ב סימנים המתחלת „בדבר אשה אחת עגונה צניעה וחסידה יושבת גלמודה זה כמה שנים של צער היא מרת הינדא רחל בת הרבני המופלג הנדיב מוהר"ר שמואל שמעלקא נ"י מא סטרהא אשר בשעת השריפה בשנת תקל"ז לפ"ק נאבד בעלה המופלג והמופלא בנן של קדושים מו"ה מנחם מענדיל ולא נידע איה איפוא הוא". ואחר הגב"ע וברורי הדברים בשמלה מחוורים עלה שמים ירד תהומות התלמוד והפוסקים העלה להלכה „סוף דבר הכל נשמע שעפ"י כל הנ"ל יצאה העגונה מרת הינדא רחל בת הרבני הנגיד מו"ה שמעלקא הכהן מכבלי העיגון ומותרת היא בעזר הש"י להלוצה ולהנשא כ' יום הששי עש"ק פ' שלח (כפי הנראה מהתשובה היה בשנת תקמ"ב) וחתם עצמו „הק' מאיר בהמאה"ג מ' צ"ה זצלה"ה מרגליות חונה פה אוסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לבוב והמדינות יצ"ו" וכן בתשובות נוב"י שם בסימן נ"ד שהעלה לאיסור כתב אח"כ „אחר הדברים האלה אירע שנתודע שמת בעל האשה הזאת. עדות המועיל אפילו בא"א גמורה והותרה האשה הזאת להנשא בלי שום פקפוק" . ואז נתן ה"ר שמעלקא את בתו הינדא רחל לאשה להרב המופלג מוהר"ר יודיל לנדא (שהיה נכד הגאון מוהר"ר יחזקאל לנדא מפראג מצד אמו ונכד הגאון מוהר"ר חיים לנדא אב"ד מבראד ופודקאמין מצד אביו) כאשר תראה להלן בספרי .

ג. הרבני מוהר"ר שמעלקא הלך בדרך אבותיו הקדושים עשה צדקה וחסד כל ימיו. תמך בכספו את הח"ק כמה שנים גם הוא בנה את הקלויז הגדולה מחדש כי מך המקרה מרוב ימים כאשר כתבתי לעיל. בפ"ר ד' ק"ס נמצא כתוב „בדבר אשר אנחנו כביד אלופי הגבאים דחבירה נ"ח ש"א הח"מ התאספנו באסיפה ובנסי' שהיא לשם שמים ולשקיד (כאן מטושטש) ובא לפנינו כבוד הרבני המופלא הנגיד מו"ה שמואל שמעלקא במו"ה צבי הירש הכהן זללה"ה נאמן דחבורה הק' והציע דבריו לפנינו יען כי קשה עליו כח הסבל לסבול המשא מהנאמנות דחבירה קדישא הלזו ולא . . . עיד נאמן דחבורה קדישא ואנחנו הח"מ קמנו והפכנו בעתר הפצרות דברים שיהי' על מפרצתו ובני הנ"ל כי הוא מיבשר . . . לזאת הננו מסכימים לדעת אחת שכל הכתבים שיש ת"י הרבני מוהרר"ש הנ"ל נידון עסק החבירה משנת . . . ומשנת תקכ"ו המה בעוז ותוקף לכל משפטים המפורש שם הבא בכתובים ולאילומי מילתא קאתינא . . . . כל זה עלה במוסכם כולנו באסיפת שלחן הטהור כבוד אלופי הגבאים דחבורה קדישא ג"ה ש"א בצירוף יחידי סגולה דחבירה קדישא הלזו ולראי' באני עה"ח

לתת מהחבורה מידי שנה בשנה סך חמישים זהו' על עצים ונרות לארבעה חדרים בנין הומה בבהמ"ד הגדול דקלויז 1) למען תעמיד צדקתינו וצדקתו לחוק עמודי התורה שבקלויז בנר מצוה ואיר תורה ולהיות הנדר וחובה זו לתת מנת ה' להקלויז מידי שנה בשנה וגם כפי תוקף הכתב החתום מכבוד החבורה שביד מוהר"ר שמעלקא הכהן יקויים הכל בעוז ותוקף ככל הכתוב בתוך ספר החתים מכבוד החבירה שביד מוהר"ר שמעלקא ולהיות חתום בכתב יושר דברי אמת להחשב מהיים אתחלתא דשתא לתת ערך הנ"ל באנו על הגלוי ועל החתום כבוד אליפי גבאי דג"ח היום יום ה' כ"ה תשרי תקל"ב לפ"ק". חתימתו נמצאה בהפנקס הרבה פעמים „הק' שמואל שמעלקא במוהר"ר צבי הירש זצ"ל".

ב. להר"ר שמעלקא לא היה בנים כי אם בת אחת ושמה מרת הינדא רחל ובעודה קטנה השיאה אביה לקטן טרם מלאת לו שלש עשרה שנה ושמו מוהר"ר מנחם מענדיל אביתינו ספרו לנו כי הוא היה בנן של קרושים ובהיותו קטן סמוך לאיש היה לפלא מופלג ומופלא קרוש וטהור שמו יצא לתהלה ועל קרושתו וטהרתו התפלאו כל בני העיר וגם בין הגוים תושבי עירנו היה רעש גדול כי אמרו עליו שהוא משיח ישראל ומחמת קנאה התנקשו עליו להמיתו ויהי בשנת תקל"ז בעת שריפה גדולה שהיתה בעירנו נאבד חתן ר' שמעלקא ולא ידעו איה הוא הללו אמרו שנהרג ביד גוים (כאשר כן היה) והללו אמרו שנשרף ומהם אמרו שברח למרחקים ככתוב באריכות על ספר שו"ת „מאיר נתיבים" ובין כך וכך ישבה בת ר' שמעלקא החסידה עגונה וגלמודה כמה שנים ואם כי אז היה בעירנו אב"ד הגאון החריף בעל „מאיר נתיבים" ז"ל לא רצה בתחלה להתערב בדבר ולתקוע עצמו בהלכה זו (טעמו ונימוקו קבלתי) ולכן שלחו את השאלה לפני הגאון הגדול מופ"ה רשכבה"ג נודע ביהודא ובישראל גדול שמו מוהר"ר יחזקאל אב"ד דק"ק פראג ז"ל ואחד מחכמי יושבי יעב"ץ מהקלויז דפה הרב הגאון מוהר"ר יוסף חיים (לעיל) ערך וכתב קונטרס גדול להתירה 2) ושלח אותו להגאון מפראג אבל הגאון מפראג השיב כי לא יכול להתירה בשום אופן כאשר כתב באריכות בתשובתו (נוב"י מהד"ת סי' נ"ב) ומסיים שם „לכן מן השמים ירחמו על אשה זו ואני לא מצאתי לה היתר" ואם כי בנו הגאון חכם הכולל מוהר"ר יעקבקא סג"ל ז"ל שלח אליו תשובה ארוכה כיד חכמתו הגדולה בצירוף דעת הרבנים ש"ב הרבני המופלג מיהר"ר שמואל בהגאון אב"ד דק"ק זאבריש ובן דודו הרבני המופלג מוה"ר זלמן וגם כבוד הגאון מוה"ר סענדיר אבד"ק זאבריש בעצמו והרב הג"מ יוסף חיים הנ"ל אשר כולם הסכימו להתירה והגאון החכם מוהר"ר יעקבקא מסיים בתשובתו למר אביו „וישים נא אאמ"ו הגאון האמיתי נר"ו עינו הבדולח בהגב"ע שם נאמר . . . . וא"כ יש מקום לפתח כבלי עיגון מן העלובה דא המיללת וקילה נשמע למרחוק ויהי חלקי מן התיקע

1) מפי א"א מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל שמעתי שהיו עשרה בתים בנין חומה סביב להקלויז ושם דרו היושבי יעבץ מהקלויז כן שמע מזקני הקלויז בילדותו. ואולי נתמעטו הבתים במשך הזמן.

2) הרב הגאון החסיד מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אב"ד דק"ק בראד גלוגא ואח"כ אב"ד דק"ק אה"ו בספרו תפארת צבי סימן ק"ז הטמין גם הוא ברמז את שם העיר ואת שם האיש והאשה וכותב „על דבר המעשה שאירע בק' ... שנאבד בעת כי יצאה הבערה ללהב יניק וחכים והניח שוממה ועגונה אשתו ילדה ירכה וכו' והתעורר ה"ה הרב המאוה"ג מו' יוסף חיים אבר"ק האלשיין למצוא מזור לה יען כי בעלה כשקידשה היה קטן..." ועיין לעיל (ק"ע).

בש"ק אסרי חג של סוכות
תקנ"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קפט.

הרבני תורני מופלג הנגיד והנדיב מוהר"ר שמואל שמעלקא במוהר"ר צבי הכהן.

א אחד מאנשי שם גדול ונכבד בעירנו מיחוסי כהונה נין ונכד להגאון הגדול ר' ר' שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ פה (י"ח) ושמו בקרבו כי הוא היה נכד הגאון בעל ליקוטי יוסף והגאון בעל ליקוטי יוסף היה חתן הגאון ר' ר' שמעלקא ז"ק כאשר כתבתי לעיל (מ"ז) והנגיד ר' שמעלקא עוד בילדותו נתחבר להח"ק צד השני ככתוב על הפנקס (ד' פ"ג) „המרומם הראש מהר"ר ליב במוהר"ר מרדכי הכהן הרים ידו בברכת כהנים להתפלל עבור נכדו היניק וחכים כמ' שמואל שמעלקא כ"ץ לקבלו לתוך החבורה והנה עלתה תפלתי וקבלנו אותו ועבור זה נדבה רוחו ליתן א' שאק פאלין לבה"ק היום יום ו' כ"ו חשון תקנ"ימל" בשנת תקכ"י בחרו אותי לנאמן בהח"ק צד ראשון ונכתב בפנקס (ד' פ"ג) „עלה במוסכם כולנו אלופים הנבררים דהאי שתא הבאים למטה על החתים שה"ה הרבני מוהר"ר חיים הוא יהי' נאמן בהח"ק בצוותא חדא עם ה"ה הרבני מוהר"ר שמעלקא כ"ץ . . . הכ"ד אלופי הנבררים שיצאו בשנת תקכ"ו" ומאז היה ר' שמעלקא נאמן בהח"ק עד יום פטירתו והוא הזיל זהב מכיסו ללוות ולתמוך את הח"ק לכל הצטרכות ובכל שנה ושנה בעת הקלפי נכתב על הפנקס „הן היום באנו לחשבון ברור וצלול עם כבוד הרבני המופלא מו' שמואל שמעלקא כ"ץ נר"י נאמן דח"ק מה שהוציא על קצבות ושאר הצטרכות החבורה . . . ואחר כל החשבונות מגיע לכבוד הנאמן הנ"ל" . . . בד' ק"ז מצאתי משנת תקל"ב מה שכתבו אלופי הח"ק להיות לתוקף ועוז ביד ר' שמעלקא ואם כי יאריכו הדברים אכן מפני חביבות נעימות דברי קדמונינו ולמען דעת ערכי של ר' שמעלקא וסדר הנהגת הח"ק אז אמרתי להעתיקם וכן כתיב שם „הן היום דלמטה עת האסיף בכיד אליפי המנויים דחבורת ג"ח לפקח על עסקי החבורה במילי דשמיא וראינו גודל התועלת וקיום החבורה שבכבוד הרבני מוהר"ר שמואל שמעלקא הכהן יחזיק במעוזו להיות נאמן החבורה באשר הוא שלם ואיש אמונה וכמה וכמה מעות וסך מסויים אשר הרצה והלוה בהלוואת חן חן לו בלי שום פירות אף שמהראוי מהחבורה לשלם לו פירות עודף על הקרן אמנם כבוד הרבני מוהר"ר שמואל שמעלקא היא באן נאמן ועשה לפנים משורת הדין ויותר משלו. ועתה מאן מוהר"ר שמעלקא להיות עוד נאמן בהחבורה מכמה וכמה טעמים הכמוסים והרצאת דברים אשר הרצה לפנינו. וגם חשבנו עם מוהר"ש ומגיע לו עד ר"ח מרחשון הסמיך שנת תקל"ב סך שני מאות וחמישים זהו' והנה פקחנו על עסקי החבורה שתיקון גדול הוא להיות מוהר"ר שמעלקא הכהן נאמן החבורה כי מחזיק בתמותו והילך במישרים. לזאת בקשני את מוהר"ר שמעלקא יתרצה בדבר הזה להיות עוד נאמן בהחבורה וגם כל מה שייציא על עסקי החבורה לא יחשב לו שום רווחים הן רב הן מעט רק שיהי' חק קציב כל ימי נאמנות שלו

באחד משך שנה תמימה היינו מר"ח מרחשון תקל"ד עד . . . היום יום ה' טו"ב כסלו תקל"ד. בר' קמ"ח מצאתי „עלה במוסכם באסיפת שלחן מלא וגדוש אנחנו אלופי חבירה ג"ח ש"א להיות הפנקס הלז סגור ומסוגר לבלתי להכנים שום אדם להחבורה עד כלות שליש שנים רצופים מיום דלמטה היום יום ז"ך כסלו תקל"ואו לפ"ק" ובא הוא בראש החתומים „הק' שמואל בהרב המנוח המפורסם מו"ה צבי הירש זצ"ל" והרבה פעמים חתם „בהרב המאה"ג מוהר"ר צבי הירש זצ"ל" בשנת תקמ"ב נבחר לנאמן הח"ק יחד עם הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר אבא הכהן ונכתב על הפנקס ד' ק"ין . . . „ועלה במוסכם כולנו הח"מ שיהיו המה מטיבי צעד ה"ה כבוד הרבני המופלג הנגיד מ' שמואל בהרב מ' צבי הירש וה"ה כבוד הרבני המופלג הנגיד מ' אבא במ' פסח הכהן ממ"ח שיהיו נאמנים לכל דבר הצטרכות החבורה היום יום ה' ד' מרחשון תקמ"ב" על המגילה מז' תמוז בא הוא בחתימתו „שמואל בהרב מוהר"ר צבי הירש" ורבית פעמים נזכר בפנקס „שמואל בהרב" סתם. מבניו מצאתי את ר' יוסף יאסקי אשר ממנו אדבר הלאה בספרי והשני הוא בנו כמ"ר מרדכי הירש שחיבר אתו אביו להח"ק ונכתב בפ' ד' רי"ש „בא לפנינו הרבני הנגיד מ' שמואל בהרב המאה"ג מ' צבי הירש ורוצה לקרב בנו היניק כמר מרדכי הירש. . ." ויותר מבניו לא מצאתי. מצבתי עומדת בין מצבות חשובי העיר והיא תביע אמריה לאמר :

פ"נ
מוהר"ר
שמואל בהרב
המנוח מוה"ר צבי
הירש הנקרא
ר' שמואל חעלימר
נפטר ביום ה' יו"ד
ימים לחודש טבת
תקנ"ח לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קפח.
ר' יצחק בר' אליעזר הכהן.

לא מצאתי אותו בהפנקסים ולא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי וחקוק עליה :

פ"נ
איש תם וישר ה"ר יצחק
בר' אליעזר הכהן נפט'

פ"נ
ב"ג שבט
תקנ"ז לפ"ק
הרבני הנגיד
המפורסם מוהר"ר
צבי הירש במו'
מאיר הנקרא ר' הירש
רייציש.

קפו.

התורני מו' אהרן יהודא ליב במו' משה.

גם היא בא חתום על המגילה מז' תמוז „אהרן בהמנוה מוהר"ר משה" ויותר לא ידעתי ממנו. וזאת חקיק על מצבתו:

פ"נ
התורני מו' אהרן יהודא
ליב במו' משה נפטר
ה' מרחשון תקנ"ז לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קפז.

הרבני המופלא ומופלג מוהר"ר שמואל בהרב המפורסם מוהר"ר צבי הירש.

מחשובי ומיקירי העיר מנכבדי העדה גבאי וגזבר נאמן בהח"ק צד השני כמה שנים בנו של הרב המאה"ג מוהר"ר צבי הירש (לא ידעתי מי הוא ואולי הוא הדיין המצויין מוהר"ר צבי הירש בהגאון מוהר"ר ישראל חריף עיין לעיל ס"ב) וחתני של הנגיד המפורסם הראש והקצין מוה"ר מרדכי פ"פ שהיה מחשיבי העיר ור' שמואל היה נקרא בעירנו „ר' שמואל חעלימר". בשנת תקל"ב נתחבר להח"ק צד שני ונכתב בפ' ד' קנ"ד „הן היום נגשו לפנינו אלופי חבורה קדישא הח"מ... הרבני המופלא ומופלג מוה' שמואל בהרב מוה' צבי הירש חתן הנגיד הראש והקצין המפורסם מוה' מרדכי פ"פ... היום יום ד' ער"ח מרחשון תקל"ב". בשנת תקל"ד נברר לנאמן בהח"ק יחד עם הראש הנגיד והקצין מוהר"ר יקיתיאל זוסמאן ונכתב על הפנקס בד' קפ"ד „הנה עלה במיסבם כולנו אלופי וגבאי הח"מ והמניני את האליף... והרבני המופלא ומופלג הראש מוה' שמואל בהרב מוהר"ר צבי הירש ז"ל שיהיו נאמנים בהח' ג"ח מצד שלני ישמשו שניהם

לא ימעד ה"ה הרבני המופלא הנגיד מו' שמואל במ' ישכר בער והרבני המופלא הנגיד מו' אברהם יצחק במו' אריה ליב והרבני המופלג הוותיק מו' אברהם משה במו' ישראל יהודא זצ"ל שלשה היו באותו העצה עצת ה' היא תקום. קרנה של תורה להגדיל ולהאדיר ולהקים..." והרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל כתב בהסכמתו „הנהו תלתא גברא באמתה אמתתה של תורה רוח ה' נוססה בהם להגדיל תורה ולהאדירה. להפיץ מעיינות החכמה חוצה לכל דעה מורה. ידין ידין יורה יורה. ה"ה כבוד הרבני המופלא הנגיד מוהר"ר שמואל במוהר"ר ישכר בער סג"ל והרבני הנגיד המופלא מו' אברהם יצחק במהו' ארי' ליב והרבני המופלג הוותיק מו' אברהם משה במוהר"ר ישראל יהודא זצ"ל נדבה רוחם להעלות..." והנה מקומו של ר' אברהם יצחק יכבדנו אשר הג"מ בצלאל והג' החסיד מוהר"ר אשר זצ"ל שניהם הזכירו אותו לפני הר"ר אברהם משה אשר ידענו כי אדם גדול היה ובנו הוא אא"ז הרבני מו"ה שמחה ביבר אחד מאליפי הגבאים בהח"ק ובא בחתימתו על כתב הרבנית שנתנו אלופי העדה להגאון הרב מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל והוא הוליד את אבי זקיני תורני מופלג נשא ונתן באמונה וקבע עתים לתורה סיים את הש"ס כמה פעמים מוהר"ר אברהם יצחק ז"ל ביבער (זכרני בילדותי הייתי על סעודה שעשה א"ז הנ"ל בסיום הש"ס) והוא הוליד שני בנים מופלגים בתורה.

א) דודי הרב הישיש המופלג חריף ושנון בעל זכרון טוב מלא ישן נושן מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל בעודו רך בשנים נתקבל לדיין ומו"ץ פה והוא העתיק את כתבי שו"ת הג"מ חיים הכהן רפאפורט ז"ל וסדרם לדפוס כאשר זכר אותו לטוב הג"מ יעקב רפאפורט ז"ל בסוף ספר „מים חיים" „ועל הטוב יזכר ידידי המופלג חריף ושנון מו"ה מאיר אליהו דיין ומו"ץ דפ"ק יצ"ו שטרח ויגע הרבה בהעתקת החיבור..." ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק קופיל שם ישב על כסא הרבנות ערך עשרים שנה ואז שלחו אלופי עירנו וקבלוהו לדיין ומו"ץ ברחוב הר שפר (קראסניגורא) וכאן ישב עד יומו האחרון שנפטר בשם טוב.

ב) הוא אדוני אבי מו' מופלג גדול בתורה נגיד ונכבד בעירנו מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל למענו יחדתי מדור לפי כבודו לקמן בספרי. את מצבת אא"ז מוהר"ר אברהם יצחק במוהר"ר אריה ליב לא מצאתי ודודי הנ"ל אמר לי אשר בנעוריו ראה את המצבה ולפי המונח בזכרו נפטר בשנת תקנ"ו תקנ"ז.

קפה.

הרבני הנגיד מוהר"ר צבי הירש רייציש.

מנכבדי ועשירי עירנו מתחלה היה איש לא אמוד ובין בעלי בתים היה הלקי ואח"כ ע"י סיבה (הידועה לי) נתעשר מאד והיה עשיר גדול עד יומו האחרון בפ"ר ד' קנ"ב כתיב „מקבורת אמו של ר' צבי רייציש אַרענדיל". בפ"ש ד' ריש מצאתי „נגש לפנינו ה"ה הרבני המופלא מוה' נפתלי חתן הראש הנגיד מוהר"ר צבי הירש". על המגילה משנת תקנ"ב חתם עצמו אחר הרב דחיטים „צבי הירש במהור"ר מאיר ז"ל". וחקוק על מצבתו:

פ"נ
איש תם
וישר מוהר"ר
יוסף שמש
דחבורה קדושה נבון
מ' אלקנה הלוי
נפטר עש"ק י"ד
שבט תקנ"ז לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קפד.

הרבני התורני הנגיד מוהר"ר אברהם יצחק במוהר"ר אריה ליב.

מיקירי קרתא נגיד ונכבד בעדתו ושמעתי מפי דודי הישיש הרב המופלג מוהר"ר מאיר אליהו דיין ומו"ץ דפה ז"ל ששמע מפי קדשו של הגאון מוהר"ר יעקב רפאפירט ז"ל אב"ד דפה שהיה מפליג בשבחו של ר' אברהם יצחק ואמר עליו שהיה מיוחד סגולה בעירנו תורני מופלג התפלל בהקליז הגדולה ומקומו במזרח בין גדולי הקלויז.

ידעני אשר לפנים מעטו מאד בתי הדפוס במדינת וואלין ורוב הספרים הביאו לכאן ממרחק ויען כי אז נתחלקה מלוכת פולין ונעשה גבול בין עסטרייך ורוסיא נתמעט מאד הובלת הספרים למדינתנו. ובזמן קט נראה במדינת וואלין חסרון גדול בספרים וביותר ספרי הוראה ארבע ש"ע נתמעטו מאד וכמעט שלא היה ביד הדיינים ספרי ארבע ש"ע להורות מהם לכן התעורר אא"ז הרבני התורני הנגיד המופלא מוהר"ר אברהם יצחק ז"ל ונתן מכספו שני אלפים רו"כ (כן סיפר לי דודי הנ"ל) אשר הניח בעסק השותפות עם הרבני המופלא הנגיד מוהר"ר שמואל במוהר"ר יששכר בער (הוא היה הראשון שהקים בית הדפוס בעירנו) והרבני המופלג הותיק מו' אברהם משה במוהר"ר ישראל יהודא (היא המפורסם ונודע בעירנו בשם ר' משה'לי דרוקער אחד מן החסידים השרידים בעירנו בזמנו וצדיקי דורו חלקו לו כבוד גדול) והם הדפיסו בעירנו בשנת תקנ"ה את הספר „אשלי רברבי" שני חלקים יו"ד עם הט"ז והש"ך וסביב על הגליון „נקודת הכסף" „זהב מוזקק" „פרי ח"ש" ומשאר תשובות גאונים אחרונים בתכלית היופי והחידור (על פי התבנית שנדפס ע"י הרבני המופלא מוהר"ר מענקי דיין דק"ק האלברשטאט) על פי הסכמות הגאונים והחסידים המפורסמים הרב הגאון המפורסם מו' חיים כג"ל לנדא אב"ד בק"ק פודקאמין וכראד הרב הגאון המאה"ג מו' בצלאל אב"ד דפה. הרב החסיד המפורסם מוהר"ר זוסיא מאניפאלי. הרב החסיד המפורסם מו' אשר מ"מ דפה, הרב המפורסם החסיד מו' יהודא ליב כהן. והרב הג"מ בצלאל כותב בהסכמתו „אמרינן לפעלא טבא . . . הלא המה שלשה מטיבי צעד קרסולם

מוהר״ר יעקב יצ״ו בתקופי משנת תקב״א בין אליפי הנבאים, המרומם מוהר״ר ישראל בהנגיד מוהר״ר יעקב׳ בערך שנת תקכ״ד נתקבל לרב החיטים ומאז נזכר בהפנקס בשם „הרב החיטים׳ בהף (פ״ט) בתקופי משנת תקכ״ז בראש אליפי הנבאים „הרבני מוהר״ר נחמן בהגאון״ „הרב החיטים הנגיד מוהר״ר ישראל׳ וכן בהתמונות משנת תקכ״ח בראש אליפי נבאים דמצבה „הרבני מ׳ נחמן בהגאון״ „הנגיד מ׳ ישראל הרב החיטים׳ על המגילה מן הציו בא היא בחתימתו „נאום ישראל בהנגיד מו׳ יעקב הרב החיטים דפה״ .

ב. מבניו מצאתי את הרבני מוהר״ר אשר והרבני מוהר״ר אריה ליב אשר זכור אוכרם הלאה ועוד היה לו בן אחד דוד יוזפא שמו. בפ״ר ד׳ נ׳ כתוב הוצק חן בשפתיו של המרומם הנגיד מוהר״ר ישראל בהמנוח הנגיד מוהר״ר יעקב ז״ל שרצוע לפניני כבוד אליפי הנבאים החבורה קדישא יצ״ו שהרבה והתפלל בעד בני הילד כמר דוד יוזפא שי׳ לאורך ימים שמה מאד חשקה נפשי להיות בני שי׳ כרוך אחריו להיות אתי עמי במחברת הקודש להנבי במצות. . .. היום יום ה׳ ח״י ניסן תקכ״ז׳. וחתנו היא הרבני הנגיד מוהר״ר אפרים שלקח את בתו מרת קילא רבקה נזכר בספרי לקמן ועוד היה להרב ר׳ ישראל בנים ולא ידעתי אבנם. ואלה הדברים החרותים על מצבתו :

פ״נ

אור ליום

ראשון של

פסח שנת תקנ״ז

לפ״ק נפטר ה״ה הנגיד

הרב דהייטים מ׳

ישראל בהנגיד

המפורסם מ׳

יעקב תנצב״ה .

קפג.

מוהר״ר יוסף שמש דח״ק.

איש יקר ונעלה שמש בדח״ק . בפ״ש ד׳ רל״ט מצאתי „היום הזה הלמטה בא לפנינו ה״ה היקר והנעלה כ״ש יוסף במו״ה אלקנה הלוי וביקש מאתנו להכניס את נכדו הילד חיים הורש ב״ה ישראל איסר . . היום יום ג׳ י״ד בסלו תקנ״ב״ ובכף רמ״א „ה״ה הנעלה כ״ה יוסף במו״ה אלקנה הלוי בקש מאתנו להכניס את נכדו הילד כמ׳ שמואל במו״ה יחזקאל . . . יום השני שלשה ועשרים לחודש כסלו שנת תקנ״ב .

קפא.

הרבני איש אלקים קדוש מוהר"ר יעקב במוהר"ר חנוך העניך.

מהתיאר איש אלקים קדוש . . . הכתוב על מצבתו ידענו כי איש גדול היה ימפורסם בזמנו אך מי הוא האיש קדוש הזה לא ידעתי כי לא מצאתי אותו באחד מן הפנקסים שאלתי את פי הזקנים ואין מגיד לי. והנה בכפר „מנחה חדשה" נדפס באלקסניץ שנת תקל"ד בין הגאונים והרבנים שבאו בהסכמתם על הספר מצאתי „הסכמת הרב הג' אב"ד מוואלטשיסק" והוא חתם „היים יום ג' אדר תקל"ד לפ"ק נאם שמשון במו' חניך זצ"ל מאוסטרהא חונה פה ק"ק וואלטשיסק" אולי הוא אחיו של האיש הקדוש הזה 1). וזאת חרות על מצבתו:

פ"נ

הרבני איש אלקים קדוש

יאמר לו מו' יעקב במוהר"ר

חנוך העניך נפטר ב'

סיון תקנ"ו לפ"ק

ת'נ'צ'ב'ה'.

קפב.

הרב דחייטים הנגיד מוהר"ר ישראל.

א, איש המידות נגיד ומופלג גדול בתורה והיא בנו של התורני הנגיד מוהר"ר יעקב בנו של הקצין המפירסם מוהר ר יוזפא אסטרר ז"ל (ק"ט). בפ"ר (ד' ל"ז) כתוב „הנה נשאני פני היניק וחכים החתן המופלא כמ"ר ישראל בהנגיד הרבני מוהר"ר יעקב נ"י להיות ראינו בראי' של חבה גידל התאמצית שמאר השקה נפשו להיות עסקן במצוה רבה עסק החבורה קדישא ג"ח ש"א יצ"ו בכן הסכמנו יחד לקרבו ולהנכו במצות וקרבנו איתו בקריבה של חיבה יתירה להיות במחברת הקודש ולעמוד לשרת בקידש משך שליש שנים ובכלות משך שירותו יתנהג עמו כפי תקנות החבירה לכל דבר . . . היום יום א' ז"ך תשרי תק"חית לפ"ק" ואח"כ מצאתי כתוב בפנקס „להיות שהאברך המופלא מיהר"ר ישראל בהנגיד מ' יעקב הנ"ל מילא ידיו בשירות החבורה קדישא יצ"ו משך שליש שנים הקציב עליו לכל התעסקות החבורה יצ"ו בכן יצא לחירות מהיום להיות כאחד מבני החבירה יצ"ו ויובא פתקאו להקלפי בהושענא רבה דלהבא תקי"ב היום יים ה' כ"ג שבט תקי"א לפ"ק" ובראש החתומים בא אביו זקנו „נאם יוסף יוזפא בהנגיד מיהר"ר שמואל זצל'ה". ואח"כ היה גבאי חודש בהח"ק כמה שנים. בהקלפי משנת תקי"ג בין אלופי גבאים דמצבה „המרומם מוהר"ר ישראל בהנגיד ר' יעקב". בשנת תקט"ז בא בחתימתי על הקלפי „הק' ישראל בהנגיד המפירסם

---

1) עיין לקמן סימן (רל"ג) כתבתי השערתי אשר הדיין המופלא ומופלג מוהר"ר ישראל שלום הוא בנו של ר' יעקב דנן.

אחת שהיתה אשת הרב ר' אבאלי במיהר"ר פסח הכהן (היא הרב הגביר ר' אבאלי אשר למענו כתבתי פרק בפני עצמו) ובשנת תקל"ו חיבר הנגיד מוהר"י זוסמאן את נכדו הילד משולם זלמן בן חתנו הרב ר' אבאלי להח"ק כאשר כתבתי הלאה בספרי וכפי הנראה נקראו יוצאי חלציו בשם המשפחה זוסמאן על שם אבי זקנם זה. בשנת תקנ"ה נפטר הרבני מוהר"ר יקותיאל זוסמאן בשם טוב ועלה לשמים. ואשתו הגבירה מרת לאה נפטרה אחרון של פסח תקנ"ו. בפ' הח"ק (ד' רנ"ח) מצאתי כתוב „להיות זאת נרשמת ולמטה נחתמת שעלה במסכם כולם שלחן מלא מאחר שבא לפנינו הרבני הנגיד הקצין המפורסם מו"ה אבא הכהן וקיבל על עצמו ליתן מעות קבורה עבור חמותו מרת לאה שנפטרה ביום אחרון של פסח תקנ"ואו לפ"ק עלה בדיעה כולם הח"מ שמחויב הנגיד מיהר"ר אבא הנ"ל ליתן סך ארבעה מאות זהובים על מעות חטים דהאי שתא תקנ"זיין כל זה עשינו ולראי' באנו עה"ח יום ב' ששה ימים בחודש תקנ"זיין פ"ק אוסטרהא". ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פ"נ
הנדיב
הישיש הזקן
והנגיד והקצין
המפורסם מו"ה
יקותיאל זוסמאן
במו"ה יצחק הלוי
נפטר בש"ק י"א שבט
תקנ"ה לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קפ.

הישיש הר"ר אלי' בה"ר יצחק.

מנכבדי הגבאים דח"ק צד ראשון בהתמנות משנת תק"מ בין אלופי הגבאים „ה"ה הראש מ' אלי' במ' יצחק" וכן בהתמנות משנת תקמ"ד בין אלופי גבאים דמצבה „הראש מ' אלי' במ' יצחק" חתימתו בפ' הח"ק כמה פעמים „אלי' בהר"ר יצחק זצ"ל". וחקוק על מצבתו:

פ"נ
איש תם וישר הישיש
הר"ר אלי' בהר"ר
יצחק נפטר ד' אייר
שנת תקנ"ז לפ"ק.

שנים . בהתמנות שנעשה בכל שנה במשך כמה שנים מצאתי בראש אלופי הגבאים „הראש הנגיד המפורסם מו״ה יקותיאל זוסמאן סג״ל״. בשנת תקי״ח נתחבר להח״ק ייען כי נדב לתת כתר תורה של כסף להח״ק לכן פטרו אותו משום שירית ועבודה בהח״ק (שהיה מוטל על כל מי שנתחבר להח״ק לשרת את הח״ק שלש שנים כאשר כתבתי בהמבוא סי׳ טית) וכן זכו איתו שיבוא תיכף פתקא להקלפי כאשר מצאתי כתוב על הפנקס „כבוד האלוף המרומם מוהר״ר יקותיאל זוסמאן בהמנוח מוהר״ר יצחק הלוי והאלוף המרומם מוהר״ר אפרים במוהר״ר חיים נגשו לפנינו כבוד אלופי גבאי דחבורה קדישא ג״ח ש״א והאריכו בהצעת דבריהם בטוב טעם ודעת במענת פיהם שנפשם חשקה לבוא לתוך החבורה קדישא . יבעבור זאת נדבה לבם לתת כתר תורה יקרה ומעולה לא פחות משלשים אדומים . להיות לכבוד ולתפארת הח׳ דבר יום ביומו ומדי שבת בשבתו . והאריכו בדברים טובים וישרים . והנה אמרנו כדי המצוה זו להגין עליהם ולשאת פניהם ביתר שאת יעוז על שארי אנשים הבאים לתוך החבורה ואמרנו לותר להם ולמחול על כביד החבורה כי עת לעשות לה׳ שיבואו תיכף ומיד לתוך הקלפי לתת להם פתקא כמו לשארי בני החבורה ואין צריכין לשום שירות ועבודה ויהיו נחשבים ככל בני החבורה לכל דבר ובאנו אף להרבות ולקבל יוצאי חלציהם ה״ה האברך מופלא מ׳ אבא יצ״ו במוהר״ר פסח חתן מהורר״י זוסמאן הנ״ל ולהחתן של מוהר״ר אפרים ה״ה כמ׳ מנחם מענדיל בהמנוח מוהר״ר אליעזר ז״ל . אך בניהם הבאים יהיו כמו שאר אנשים הבאים לשירות ולעבודה בנהוג . . . זאת ועוד אחרת קבלנו עלינו כל בני החבורה קטן כגדול בעת שיהי׳ הכתר תורה מה שנדבה רוחם אזי חתיכא דאיסורא להשכין לשום הצטרכות בעולם מה שקבלנו באלה ובשבועה בלי התרה באנו על החתום יום ב׳ ג׳ מרחשון תקי״ח לפ״ק״ .

ב. בשנת תקל״ד בהרו החבורה בו ונתמנה לנאמן בהח״ק ונכתב בפנקס (ד׳ קפ״ד) . . . „הנה עלה במוסכם כולנו אלופים וגבאים הח״מ והמנינו את האלוף הראש הנגיד והקצין המפורסם מוהר״ר זוסמאן ממ״ח (ממתא חדשה) והרבני המופלא ומופלג הראש מוה״ר שמואל בהרב מוהר״ר צבי הירש ז״ל (קפ״ז) שיהיו נאמנים בחבורה ג״ח צד שלנו וישמשו שניהם כל משך השנה תמימה היינו מר״ח מרחשון תקל״ד לפ״ק עד ר״ח מרחשון תקל״ה״. ואח״כ כתוב (ד׳ קפ״ו) „אנחנו אלופי חבורה גמ״ח של אמת המנינו את כבוד הנגיד המפורסם מו״ה זוסמאן ממ״ח ואת הרבני המופלא הראש ומנהיג מו״ה אלישע במוהר״ר שמואל המה ינהגו נשיאותם יהיו נאמנים בחבורה זו כל הכנסות יובא לידם ואין שום גבאי חודש בחדשו רשאי ליקח לידו אפילו פ״א מן הכנסות החבורה . . . היום יום ג׳ טבת תקל״ואו לפ״ק״ . בהקלפי משנת תקמ״ב כתוב שנים המה מטיבי צעד שיהיו נאמנים לכל דבריהם בעסק החבורה שיהי׳ כסף מבנים ומיצא מת״י ה״ה הרבני המופלא הנגיד המפורסם מ׳ יקותיאל זוסמאן . וה״ה הראש הנגיד מ׳ אפרים ממ״ח ומחויבים המה להלות מכיסם לצירך קצבית החבורה כ״א לא פחות מחמשה אדומים״. חתימתו נמצאה הרבה פעמים בפנקס חתם עצמו „יקותיאל זוסמאן במוהר״ר יצחק הלוי ז״ל״ על המגילה מז׳ תמוז בא בחתימתו „יקותיאל זוסמאן במוהר״ר יצחק הלוי מעיר חדש״ .

ג. הרבני הקצין מוהר״ר יקותיאל זוסמאן לא היה לו בנים כי אם בת

קעז.

הרב ר' ישראל נחמן בן הר"ר יוסף דראהביטשיר.

היא היה אב"ד יר"מ בק"ק שמאנדי ודיין בק"ק איסטרהא רבתי גם היה מגיד דח"ח (חבורה חייטים) שם. ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק צידן ונתיישב בעה"ק צפת חיבר ספר „חמדת ישראל" על קהלת נדפס עם הפנים ובסיפו קינטרס „קהל ישראל" ביאורי לשונות מהרש"א עם בקשה אלף אלפין בלייוארני תק"פ (רשימה קהלת משה אות ח' 4217) ולפי דעת ידידי החכם הבקי כמר שמואל ויינער יחי' בעל הרשימה חיבר הר"ר ישראל נחמן גם את הספר „אמת ליעקב" הספד על הרב הג' מוהר"ר יעקב חיים בן נאיים זלה"ה (קה"מ אות א' 809) ואולי היא ר' ישראל במו' יוסף שבא בחתימתו בין החכמים המופלגים יושבי יעב"ץ בהקליוז דפה שהסכימו על ספר עץ חיים ופרי עץ חיים שנדפסו בקארעץ בשנת תקמ"ב וחתם „ישראל במו' יוסף ז"ל" ועיין לקמן בספרי (סי' רל"ב).

קעח.

הרבני המופלג ביראה מוהר"ר מאיר במוהר"ר אהרן הלוי.

מצאתי איתי חתים על התוספת כתובה מהגאון הדרשן מוהר"ר אשר ענזיל בעל „ברוך מבנים אשר" התם „מאיר בהחסיד מו' אהרן זלה"ה . . . . דק"ק איסטרהא" ויען כי נמחקה תיבה אחת אי שתים באמצע לא ידעתי אם היה דיין דק"ק איסטרהא אי ספרא ומקומו יכבדני כי חתם עצמו לפני הרב מוהר"ר עזור ספרא דפה (עיין לעיל קנ"א) מהכתיב על מצבתו ניכר כי חסיד וירא אלהים היה. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
גברא רבא
ויקירא הרבני
המופלג ביראה
ובחסידות מוהר"ר
מאיר במוהר"ר
אהרן הלוי נפטר
יום ט"ו סיון
לפרט י'א'י'ר' ל'ך'
מ'א'י'ר' לפ"ק (תקנ"ב).

קעט.

הישיש הנגיד הנדיב והקצין מוהר"ר יקותיאל ווסמאן במוהר"ר יצחק הלוי סג"ל.

א. מראשי נכבדי עירנו נגיד ונדיב גבאי ונאמן בהח"ק צד השני בעה

בהונת עולם" בשנת „רבינו יצחק הכהן" (תקנ"ו) וכתב הקדמה ארוכה בלשון צח שם הרבה לספר בשבחו של אחיו הצדיק ואת אשר עבר עליו מימי ילדותו עד יום שנלקח ארון אלהים וכותב שנשארו מאחיו עוד כתבים רבים בנסתר 1) וחידושים בגמפ"ת ותשובות שהשיב בהלכה ואחריו בא אחיו הגאון מוהר"ר יהודא ליב אב"ד דק"ק סטריא והגליל בהקדמתו. והאחרון הגדיל הוא הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל כתב הקדמה ארוכה בשבח מעלות תהלות המחבר אשר למד לפניו הילך ומספר רוב גדולתו חריפתו צדקתו קדושתו טהרתו. ובסוף מאמר „קדושה משולשת" כותב הג"מ אפרים זלמן „הן הן הדברים שנאמרו מסיני ועוקר הרים הגאון הגדול המפורסם החסיד שבכהונה המקובל האלקי חד"ז (חתן דודי זקיני) כש"ת מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן ז"ל אשר היה אלוף נעורי והעתקתי אלה הדברים מכתיבת ידו ממש... אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי נהירנא כד הוינא יתיבנא קמיה דרב כהנא והוו נפקין זקוקין דנורא מפומיה לפומי ולא ידענא מאי קאמר כי הייתי צעיר לימים ולא הגעתי לכלל בינה להבין אמרי קדוש אשר היה פותח ודורש בדברים [לא] שמעתן אוזן מעולם ואני לא שמעתי לקול מורי כ"א במקרא מועט והלכות מרובות דאמינא להו בפרקא משמיה שיהיו שפתותיו דובבות... דברי זעירא מן הברייא מררם לפרושים והכהנים הנגשים. הק' אפרים זלמן מרגליות מבראד". בשנת תרכ"ג נדפסו בלבוב שו"ת מהג"מ יצחק אייזיק בשם „זכרון כהונה" והחכם הישיש ידידי הר"י כהן צדק כתב בראש הספר זכרונות מתולדות המחבר ומדבריו לקחתי ושמתי בספרי בן חמש ושלשים שנה היה הג"מ יצחק אייזיק הכהן כאשר נאסף אל אבותיו 2) והשאיר אחריו בן אחד הוא הרב הגאון המקובל חריף ושנון מוהר"ר ישראל הכהן אב"ד דק"ק לעווי ושמעתי מנכדו של הג"מ ישראל והוא מתושבי ק"ק לעווי שהג"מ ישראל גם הוא חיבר ספרים וכתבים הרבה בנסתר וצוה קודם פטירתו לגנוז את הספרים בארונו. ולא היו לו בנים זכרים כי אם שלש בנות ואחת מהן היתה הצנועה והצדקנית מרת שרה מפורסמת בעירנו בשמה „שרה דער רביצנס" (אמה זקנתה של אשתי תחי') אשר מעשיה הטובים העידו עליה כי בת גדולים היא וכל רואיה הכירו כי היא שרש מזרע צדיקים כאשר הייתי בעיר קארעץ הלכתי להשתטח על קברו של הג"מ יצחק אייזיק הכהן וראיתי שאין מצבה על קברו רק בנין חומה עומד על קברו ובו שני חלונות אשר דרך שם יניחו הבאים להשתטח על קברו פתקי בקשה כמנהג החסידים זי"ע ועכ"י.

1) הג"מ משולם הכהן בהקדמתו לספר „עיקר תויו"ט כותב „וגם הלום ראיתי אחרי רואי בכתבי קידש אחי וראשי הגאון האמיתי מו"ה יצחק אייזיק הכהן זצלה"ה בא' המקומות היה עליו יד ה' ובנה תפוחי זהב במשכיות דברי הגאון המדובר (הוא הגאון מהר"ל מפראג ז"ל).. זכותו יעמיד לי ולזרעי דמזרעיה קאתינא... לחיי זרעו קודמין ובו תחזק נפשי הלא אב אחד לכולנו ובבטן עשהו עשני ואבינו הרב ז"ל מתילד דור שביעי מהגאון מהר"ל מפראג" (ועיין לעיל סימן כ"א הערה ד').

2) בספר „מעלות היוחסין" להג"מ אפרים זלמן מרגליות ז"ל (דף נ"ח) כותב שאשת הגאון מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן היתה בזווג שני אשת הרה"צ חסידא קדישא מוהר"ר זאב וואלף מזיטאמיר זצוק"ל. וכאן מקום אתי להוסיף אשר הספר „ברית כהונת עולם" נדפס בעיר לבוב פעם שני בשנת תר"ח עם תוספות הלק שני וכעת בא לידי חלק שלישי מספר בכ"ע שלשה מאמרים שהיו כפונים וטמונים עד הנה בכת"י נדפס בלבוב שנת תקנ"א.

ואב״ד ור״מ דקלויז דק״ק איסטרהא״ והיא חתם „הב״ד ב״א טבת ש׳מ׳ו׳ר׳ ושמעת הקטן יצחק אייזיק הכהן החונה פה ק״ק קארעץ ומצ״פ בקלויז ור״מ דק״ק איסטרהא״. הג״מ אהרן שמיאל הכהן עיין הלאה (רי״ג) בספרו „יצוה הכהן״ כותב „כהיותי פעם אחת בק״ק קארעץ ונתאכסנתי בבית כבוד ש״ב בן דו״ז הרב הגאון המפורסם מו״ה אייזיק אב״ד בק״ק הנ״ל ואמר לי״ . וכן מביא שם כמה פעמים מה ששמע מפיו. ובספרו „קורא מראש״ מביא ג״כ דברים נחמדים ויקרים מתיבלים בדברי ח״ן בשם ש״ב הג״מ יצחק אייזיק מקארץ ועל כל דבר מסיים ודפח״ח .

ג. הגאון הקדוש מוהר״ר יצחק אייזיק הכהן היה מתלמידי האשל הגדול המגיד ממעזירטש ז״ל 1) כל רז מרזי הקבלה לא אנס לו ויכתיב רובי תורתי על הספר והכל על דרך בעל עשרה מאמרות הוא הרמ״ע מפאנו ז״ל כאשר כתב הג״מ א״ז מרגליות בהקדמתו לספר „ברית כהונת עולם״ פרש עצמו מכל עניני עוה״ז רק ישב ולמד בקדושה וטהרה. על הקיר היה חרות בביתו „רשות לדבר עם הרב לצורך הגוף אם הוא דבר נחוץ ולצורך הנשמה כל דהו כי אירחין רחיקין וזוודין קלילין״ והיה כל הבא אל הבית והביט אל הקיר וירא לגשת אל הרב הדומה למלאך ה׳ צבאות שחר ונשף התעטף בתכריכים וישפך את שיחו לפני אלקיו 2) „אך ביום הראשון לקיחת פרי הדר איש הקדוש מאתני נעדר. בשנה „ההוא נלקח ארון אלהים״ (תקמ״ח) גברו אראלים את המציקים. ובקשו את רבי לשחקים יגודל הפרישה והטהרה. עמיה שריה נהורא. אשר שמעו ממנו אנשי סודו. ויעף עליהם בכבודו. וגם בו ביום היה כיום שמחתי. תמה היתה לקיחתו. בהידור ד׳ מינים. כבעיגב ובמינים. ואף הוא היה מכוין לגמיר השם בטהרה, ויאמר הלל הגדול קריאתי זו הלולו להאמין שם ה׳ ולהגדיל. והאנשים אשר עמדו לימינו. בראיתם את הדר גאינו. שאלו את פיו מה נעשה יקר וגדולה. להדברים אשר רביני דלה דלה. נ״י פ״ה ע״ה אם להוציאם לאורה. ומי אשר אבן פנתה יירה. ובזה גמר אימר שכל כתביו יקרים המה. ולא ישלוט בהם יד אדם לחסר או לייתר דבר מה. וברבות הימים אמר החכם השלם. יביאם לבית הדפוס מי שיזכה בגורלם. יאשר לא זכינו לקיים התם להיות אחים בהספדא. להיות מתרפקת על דודה. נשארו [נשארה] חמדתי גנוזה. כתבים בנגלה ובנסתר אשר מחוה שדי חזה. ביד גיסו הרב הה״ג המפורסם מהר״ר מרדכי נ״י אב״ד דק״ק אניפאלי הכי הגדול שמישי ולמידי אצל אחי היא גיסי הרב הגאון המחבר זציק״ל״ (כל זה לשון אחיו הג״מ משולם הכהן בהקדמתו לספר ברית כהונת עולם) .

וכאשר נתקבל אחיו הג״מ משולם הכהן במקומו לאב״ד בק״ק קארעץ לקח לידו את כל הכתבים בנגלה ובנסתר יאח״כ כאשר נתקבל משם לאב״ד בעיר הגדילה לביב הדפיס שם מעט מן הכתבים בנסתר וקרא את שם הספר „ברית

---

1) שמעתי כי כאשר בא הגאון הקדוש מוהרי״א הכהן פעם ראשון להמגיד ממעזירטש ז״ל אב כי הג״מ יצחק אייזיק היה אז צעיר לימים קם מלפניו המגיד ויקרבהו בחיבה ובכבוד גדול והתלמידים של המגיד אשר עמדו שם התפלאו על הכבוד הגדול שחלק לו רבם.

2) הדברים האלה מן „על הקיר. . . עד לפני אלקיו לקחתי מן הקדמת החכם כהן צדק לספר זכרון כהונה ואין אחריות הדברים עלי.

שיבוא אליהם ליום הנוכת בית הקלויז ויקבל עליו עטרת אב"ד ור"מ בהקלויז מקום נחלת אבותיו הגאון ר' ר' נפתלי הכהן אשר היתני הגאון ר' ר' שמעלקא בנה את הקלויז וצוה לבל יקרב איש זר אשר לא מזרעו הוא לשבת על כסא הרבנות בהקלויז. אבל הג"מ יצחק אייזיק לא רצה לעזוב את עיר קארעץ וכדי למלאות מקים ירושת אבותיו קיבל עליו את הרבנות ור"מ בהקלויז באופן שיבוא אליהם לדרוש פעמים ושלש בכל שנה. ללמדם דעת ודרך תבונה. וכן הוה שלש פעמים בכל שנה בא לעירנו לדרוש ולשפוט בכל דבר הקשה 1). על הש"ס שנדפס בעיר קארעץ ובעיר נאווידוואהר ברפוס הנוצרי יאהן אנטאהן קריגער בשנת תקמ"ד בהסכמות גאוני פולין גדול וקטן וגאוני ליטא בא גם הוא בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאור הגדול אב"ד דק"ק קארץ יצ"ו" ויען כי מתוק לחכי לשונו הטהור אמרתי להעתיק (מפני האריכות) דברים מקוטעים מהסכמתו. „צעיר אנכי לימים. נכסף להתאבק בעפר רגלי חכמים. וזעירא דמן חברייא חבר אני לכל אשר ירא והולך תמים. ע"כ זחלתי ואירא מחוות דעי לעלות בהסכמה על שום ספר ומאז נקבע הדפוס פ"ק יצ"ו ידי מסילקת הימנה ואין בה הזכרת שם משמי והייתי אך שמח לקבל שכר על הפרישה ולהיות נחבא אל הכלים" . . . והאריך שם ומסיים „ואמנם ידעתי ערכי ערך קטן זה רך בשנים ובחכמה. נבער מדעת ומזמה. ובידי אין כל מאומה. אין זה אלא מן המתמיהים לחתום על זה איש כמוני ולדבר כזה אין חותמין אא"כ נעשה בגדול וקטן לית ליה זכיה נפשיה מדאורייתא ובפרטית באתר דתלי זינייהו פארי הזמן ומופתי הדור. ופן יאמרו מעשה ידיו להתפאר אלמא קסבר צירוף דרבנן. ושלחו לי ענן ענן. וחס ליה לזרעא דאבא בר' אבא להתהלל במורם ממנו ח"ו ידענא בנפשאי דלא חזינא לאצטרופי אפי' כיהודא ועוד. ובמקום גדולים לא אעמוד. אך לגודל הפצרות. . . וכל השומע תבוא עליו ברכה דאדם עדיפא. וטוב לו לנשמתו וגופא. הכ"ד המדבר לכבוד תורת ה' תמימה לשמור את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה היום יום ו' עשרה באב ההוא יקרא מנחם „על שם נחמה" (תקמ"ג) לפ"ק „הק' יצחק אייזיק בהרב המאה ג מוהר"ר יואל הכהן זללה"ה החונה פה ק"ק קארעץ יצ"ו". וכן בא בהסכמה על ספר הקנה שנדפס בקארעץ ובראש ההסכמה נכתב „הסכמת הרב גאון עולם משוש הדור גן הנדסין שלשלת היוחסין ע"ה פ"ה אב"ד ומו"ץ דק"ק קארעץ ור"מ בקלויז דק"ק אוסטרהא" והוא חתם עצמו בשנת מ'ת'ו'ק' „הק' יצחק אייזיק הכהן חונה פה קארעץ ור"מ דק"ק אוסטרהא" וכן על ספר „פרדס רמונים" נדפס בקארעץ שנת תקמ"ו בא בהסכמתו ונכתב בראש „הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כביד מוהר"ר יצחק אייזיק כ"ץ אב"ד ור"מ דפה ק"ק קארעץ ואב"ד ור"מ דקלויז אוסטרהא" והוא חתם „הק' יצחק אייזיק הכהן החונה פה ק"ק קארעץ יצ"ו ומצ"פ בקלויז ור"מ דק"ק אוסטרהא יע"א". וכן הסכים על ספר „פלח הרמון" נדפס בקארעץ בשנת ע'מ'ו'ד' ה'ת'ו'ך (תקמ"ו) ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כבוד מוהר"ר יצחק אייזיק כ"ץ אב"ד ור"מ דפ"ק קארעץ

1) נמצא בידי פסק דין על דבר טו"מ שהיו בין שני הצדדים דח"ק מפה שהגישו דבריהם לפני הג"מ אייזיק ובא עה"ה „יום ב' שלח תקמ"ז לפ"ק „הק' יצחק אייזיק הכהן החונה בקלויז ור"מ דפה ק"ק אוסטרהא".

המפירסם מאור הגולה מוהר״ר נפתלי כהן הראש בעל „סמיכת חכמים״ אב״ד דק״ק אוסטרהא פיזנן פ״פ ד״מ ושאר קהלות והגאון החסיד מוהר״ר יצחק אייזיק עיר וקדיש מן שמיא נחית 1) קדוש מרחם אמו לבו פתיח כפתחי של אולם. בהיותו בן שמנה החל לדרוש לפני גדולי דורו הגאונים אשר התפלאו על רוחב שכלו בינתו וחריפתו כאחד מן הגאונים 2) בן שתים עשרה שנה היה הג״מ יצחק אייזיק בנסוע אביו לעיר סטאניסלב שנתקבל שם לאב״ד ויטבעהו העגלון בנהר אשר לפני העיר וישא עליו בנו הצעיר ר׳ יצחק אייזיק מספד וקינה וראש דבריו היו „ואתא מיא וכבה לנורא״ ואח״כ דרש כשתי שעות בסוגיא „אבידתי ואבידת אביו״ והאריך בהלכה ואגדה ויוסיפו העם לבכות ואז סמכו את ידיהם עליו הגאון האמיתי רשכבה״ג מוהר״ר חיים הכהן רפאפירט אב״ד מק״ק לבוב וחתנו הגאון מוהר״ר אהרן הלוי איטינגא אב״ד דק״ק רישא להיות אב״ד מורה הוראה בישראל 3) וביום מלאות לו שלש עשרה שנה נשא את בת הרב הגאון המפירסם מוהר״ר צבי הירש זלה״ה מרגליות (דודו זקינו של הג״מ אפרים זלמן מרגליות) אב״ד דק״ק מעזירטש גדול. שם (בבית חותנו) רד עם אל ועם קדושים ומנייהו לא בדיל. ועל ברכי איש אלהים קדוש גדלו שעשועיו הוא ורעיו אנשי מופת המה. ולבו ראה הרבה חכמה. והיה מתנהג בחסידות. ויתן אל לבו לבל יתגאל ביקר תבל ובגדים חמודות. גם שלח ידו בעץ החיים ולהשכיל חמד. ובסוד ה׳ עמד. ויצא שמו מרחוק. ובעודו באבו בן ארבע עשרה שנה באו אלופי נכבדי עיר קארעץ ויקבלו אותו לאב״ד ור״מ. שם בעיר קארעץ היה מיושבי יעב״ץ הרביץ תורה בנגלה ונסתר וכל תעלומות חכמה לתלמידים הגונים בעלי חצים שנונים. וכל גאוני דורו פנו אליו בשאלותיהם והוא השיב לכולם כיד חכמת ה׳ אשר בקרבו וגם הגאון הגדול מוהר״ר אפרים זלמן מרגליות ז״ל בא אז אליו ללמוד בישיבתו והג׳ מהרי״א למד עמו נגלה דברים נפלאים. מפז מסולאים. ורצה ללמוד עמו גם נסתר אבל לא אסתייעא מילתא כאשר יספר הג״מ אפרים זלמן בהקדמתו לספר „ברית כהונת עולם״ וגם גיסו הרב הגאון המפורסם מהור״ר מרדכי אב״ד דק״ק אניפאלי 4) היה מגדולי תלמידיו ויצק מים על ידו.

ב. בעת ההוא בנה הראש הנגיד ותורני מופלג ר׳ שמעלקא כ״ץ (נכד הגאון בעל „לקט יוסף״ חתנו של הגאון ר׳ ר׳ שמעלקא ז״ק) ועיין הלאה בספרי סימן (קפ״ט) את הקלויז הגדולה דפה מחדש כי מך המקרה מרוב ימים וישלחו אלופי ראשי עיר אוסטרהא אנשים נכבדים להג״מ יצחק אייזיק ויבקשו את פניו

1) הדברים האלה אספתי מהקדמת הגאון מוהר״ר משולם הכהן (אחיו של הגאון מהרי״א) לספר „ברית כהונת עולם״ ומהקדמת הגאון מאוה״ג מוהר״ר אפרים זלמן מרגליות לספר הזה ומדברי החכם הישיש חוקר קדמוניות מהולל ר׳ יוסף כהן צדק בהקדמתו לספר „זכרון כהונה״.

2) אומרים אמור כי בהיות הג״מ יצחק אייזיק כבן שמנה נסע עמו אביו לעיר בראדי בעת שהתאספו גאוני הדור על יום השוק להראות חריפתו של בנו היניק וחריף לפני הגדולים. השלחן אשר לפניו ישבו הגאונים לבחון ולשמוע עומק חריפתו של הנער היה גבוה ויען כי הוא (הג״מ יצחק אייזיק) היה קטן מאד צוו הגאונים להעמיד לו כסא שיעמוד עליה בעת הדרשה וימאן הנער ויען ויאמר בחכמתו „כהנים משלחן גבוה קא זכו״.

3) מטביעת הגאון ר׳ יואל בנהר לא שמעתי ולא ראיתי בשום ספר אך כן כתב הרב החכם כהן צדק בהקדמתו לספר „זכרון כהונה״ ויש לי על מי לסמוך.

4) החכם כהן צדק כותב שהג״מ מרדכי היה גם אב״ד בק״ק אטיק מאהליב ושידליב וכן מצאתי אח״כ במקום אחר.

לקמן (רמ"ה) המתיחסים לר' יונהלי דנן שמעתי דברים נפלאים אשר פעל ועשה ר' יונהלי זה אבל גבול שמתי לי לבל אכתיב בספרי סיפירים לא ברורים אצלי. ור' יונהלי לא מצא מנוח כל ימיו במקום אחד רק נסע מעיר לעיר ושיח לו עם צדיקי דורו הגדולים ומטרת מגמת נסיעתו טמיר ונעלם ויש אומרים שנסע לפדיון שבוים אשר נפלו ביד אדונים קשה כדרך הימים ההם וכפי שקבלתי נפטר בעיר באהסלוב ושם מ"כ ויותר לא ידעתי ממנו.

קעד.

הרב המגיד המפורסם מוהר"ר נחמיה.

הוא היה מגיד בעירנו יחד עם הרב ייב"י (טרם שנתקבל הרה"צ ר' אשר למ"מ פה) ועם המגיד ר' גרשון דקראסניגורא כאשר מצאתי כתוב בפ' הח"ק (ד' ק"א) „עלה במוסכם שלחן מלא שאלו האנשים הנקיבים בשמותם שייכים להקצבה מהחבירה קדישא שיתן להם בכל חידש להרב המגיד ר' נחמיה ארבעה זהובים להרב המגיד ר' יוסף שלשה זהובים להמגיד ר' גרשון דק"ג (קראסניגורא) שלשה זהובים". ובחשבון מחודש אב שנת תקמ"ח מצאתי „להמגיד ר' נחמי' בעד חודש תמוז כ"ה ג'". ואח"כ נתקבל למ"מ בעיר דובנא. בשו"ת „מאיר נתיבים" שאלה ל"ב בדבר העגינה הידועה מביא שם את הרב המגיד ר' נחמי' שהיה מקודם מ"מ פה ועכשיו הוא בדובנא. ושם בדובנא מ"כ העתקת נוסח מצבתו שלח לי ידידי החכם ר' פנחס פעסים, וזאת חקוק עליה:

י"ב שבט תקס"ח	נחמי' שמו הרב המפורסם
צרור הכסף נלקח	הותיק וחסיד מו"ה נחמי'
הלך בדרך לאורה	במו"ה ליב ז"ל מגיד דק"ק
רחק ממנו מנחם	אוסטרהא.

קעה.

הרב המגיד מוהר"ר גרשון.

הוא היה מגיד דקהלה צד השני ברחוב הר שפר (קראסניגורא) גם אותו מצאתי נזכר בפ' הח"ק כמה פעמים כאשר כתבתי לפני זה ובדף פ' „ב' זהובים לר' גרשון מגיד על החתונה". גם מצאתי שהיה לו חתן ושמו ר' בער. בפ' שני (ד' רט"ו) בהתמנות שהיה בשנת תקמ"ז בין אלופי הפלאנטין „ר' בער חתן ר' גרשון מגיד" ויותר לא מצאתי ממנו:

קעו.

הרב הגאון החריף הגדול ומקובל אלקי חסיד שבכהונה המפורסם מוהר"ר יצחק אייזיק אב"ד ור"מ בקארעץ ואב"ד ור"מ בקלויז דפה.

א. הוא בנו של הגאון הקדוש מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק אנטאנין ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק סטאניסלב בהגאון מוהר"ר יצחק אייזיק אב"ד בקלויז דפה (מ"ד) בהגאון המפורסם מוהר"ר בצלאל אב"ד דפה אוסטרהא (מ"ם) בהגאון

מביא הרבה דברים בשם הריב"ש ז"ל את הספר תולדות יעקב יוסף ומה ששמע בשם הרב המגיד מוהר"ר מענדיל מבאר וכן מביא „שמעתי מפי הרב ר' משה בר' נחמן קאסויר ז"ל". בשנת תקס"ח נדפס הספר רב ייב"י באיסטרהא ובשנת תרל"ד נדפס בבראדי ע"י הרב ר' ברוך מקאנסטאנטין שהיה חתן הרב הצדיק מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל מפה נכד הרב ייב"י ושמי בקרבי. את בניו של הצ' רב ייב"י הזכרתי לעיל. ועוד אזכור את כל אחד בזמני וכאן יש לי להוסיף שהיה לו בת אחת ושמה יענטעלע והיא היתה אשת הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהקדו"ש מוהר"ר צבי הלאה בספרי תמצאנו בשנת נ'א'ק'ת בני ישראל נפטר הצדיק ר' יוסף ועלה השמים ואלה הדברים מצאתי כתוב בפנקס הח"ק צד שני „אדות החוב המגיע להרב המגיד המנוח המפורסם מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל מהחבירה זו ואין ידינו מגשת לסלק כל החוב ונתפשרנו עם יתמא המנוח שיסולק לבנו הקטן ה"ה הרבני מוהר"ר פנחס נ"י סך תשעה זהובים מדי חודש בחדשו עד תשלום סך מאה וחמשים זהובים והחוב הנ"ל נאמר בפירוש שהוא מוקדם לכל החובות ולכל הצדקות ועד שלא יסלק הנאמן הסך הנ"ל מדי חודש בחדשו אין לו רשות ליתן שום דבר עד שיסלק התשעה זהובים הנ"ל . . . היום יום ו' עש"ק ז' ימים לחודש מרחשוון תקנ"א לפ"ק". וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הרב המגיד מו"ה
יעקב יוסף בהרב
המגיד מוהר"ר
יהודא ליב מגיד
מישרים ומורה צדק
דפה אוסטרהא
נפטר יום ד' דחוה"מ
סוכות שנת תקנ"א לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קעג.

הרב הקדוש חסידא ופרישא ר' יונה'לע דער גוטער.

בין החסידים השרידים אשר ענדו עטרה לראש עירנו מתנוסס שם איש אלהים קדוש מוהר"ר יונה המפורסם בעירנו בשם „ר' יונהלע דער גוטער" איש פלא עמיתי וחבירו של הרב הצדיק המפורסם בישראל עיר וקדיש מן שמיא מוהר"ר ליב בן שרה ובכל פעם שבא הצ' ר' ליב לעירנו היה לו שיח ושיג עם ר' יונהלי ומה שנדברו ביניהם לא ידע איש, וזקני עירנו הזכירו את שמו ביראת קודש ומפורסם הוא בין החסידים אשר מרבים יספר נפלאות ממנו וגם מיוצאי חלציו של החסיד מוהר"ר אריה ליב במוהר"ר יונה נקרא בעירנו בשם ר' ליביש פראדלים עיין

מילתא למען ישמעו וייראו. הרב ר' אבאלי ראה והבין כי צדקו דברי הצדיק ויתן לו משכנות. המשכנות העמיסו על עגלה והובילו אתם בכל רחובות העיר והשליח ב"ד הלך לפני עגלה וכרז בקול „המשכנות האלה נלקחו אצל הרב הגביר ר' אבאלי על אשר חללו בביתו את יום השבת". עוד דברים ונפלאות שמעתי מפי זקנים אשר הרבו לספר מן הצדיק רב ייב"י והפליגו מאד לספר מרוב חסידותו וענותנותו אך מפני אריכות לא אוכל לכתוב.

ג. הרב הצ' ר' יעקב יוסף השאיר אחריו ברכה 1) א) את הקונטרס „מורא מקדש" אשר הדפיס בהיותו בעיר קארץ. ב) ספר „רב ייב"י" חידושים על חמשה חומשי תורה ועל ג"ן קאפיטל תהלים כמנין שנותיו (כן כתב בנו בהקדמתו לספר רב ייב"י) חידושים על גמרא ותוספות כמה מסכתות ועל אגדות הש"ס ומדרשים נעלמים וצוה לקרות את שם הספר „רב ייב"י" והוא ר"ת „יעקב יוסף בן יהודא" בסוף הספר נדפסו חידושים על התורה וחידושים על ש"ס כמה מסכתות מאביו הצדיק הישיש מוהר"ר יהודא ליב מ"מ דפה בראש הספר נדפס המאמר „מורא מקדש". הספר „רב ייב"י" נדפס פעם ראשון בסלאוויטא בשנת תקנ"ב ע"י בניו האחים רבנים מופלגים ה"ה הרבני המופלג בתורה וביראה מוהר"ר אליקים גע"ץ והוא כתב הקדמה להספר שם מספר מעלות תהלות אביו ז"ל והאריך בדברי מוסר פילחים כליות ולב וגם לב אבן נמוח ומתפיצין מלהבות אש דבריו הנאמרים באמת. והשני בדומה לו ה"ה הרבני המופלג מוהר"ר יהודא ליב 2) והשלישי ה"ה האברך הרבני המופלג מוהר"ר פנחס. על הספר באו בהסכמתם הרבנים הגאונים המופלגים והמפורסמים הרב המאה"ג וכו' מוהר"ר זאב וואלף אב"ד ומ"ץ דק"ק דובנא רבתא. הרב המאה"ג איש אלקי מוהר"ר לוי יצחק ז"ל אב"ד דק"ק ברדיטשיב אשר האריך למעניתו בשבחו של הצדיק רב ייב"י וכן כתב „מה נכבד היום בהגיע התור אלהים השבה להרבות טובה לישראל יקם עדות ביוסף שמו. ותורה שם בישראל. ה"ה כבוד המנוח הרב החסיד המפורסם איש אלהים. קדוש יאמר לו. מוהר"ר ייסף ז"ל מגיד משרים דק"ק אוסטרהא יצ"ו. יסד עוז להנחיל לנוחלי תעודה. חמדה גנוזה וחמודה. חתים היה באוצרותיו. שעשועי אמרותיו. ויתן חכמה מפיו דעת ותבונה. להבין לבב נמהרים לדעת אמרי בינה. רבים שתו מימיו מים המעוררים לבות בני אדם לתורה ולתעודה ואגדתו על ארץ יסדה . . . ." והרב המגיד דפה המופלג החסיד איש אלקי המפורסם מוהר"ר אשר צבי ז"ל כותב בהסכמתו „המפורסמים א"צ ראיה. מהני דפקיעי שמיא. בפרט ביודעי ומכירי מיום דעתי איתו הצדיק מעיקרו ועד סופו. מוכיח עליו הזותו ויפיו. ה"ה כבוד הרב הגדול המפורסם איש קדוש מבטן. מוהר"ר ייסף מ"מ דפה ק"ק אוסטרהא בוודאי לית דין צריך בשש וא"צ להסכמתו ל־סכים להדפיס את ספר הנ"ל שכולו יראת שמים תחלתו וסיפו ותוכו ותוך תוכו רצוף אהבה ויראת ה' רק לכבוד הרב הנ"ל אמרתי. . ." ואחריו באו בהסכמה הרבנים המופלגים הוותיקים והחסידים יושבי אהל באהלה של תורה בקלויז דק"ק אוסטרהא. בספר רב ייב"י

1) ביד אחד מנכדי הרב ייב"י ראיתי ספר קטן בכת"י אשר כתב הרב ייב"י נקרא בשם „עין משפט" שם יבוא במשפט עם אלה הרבנים המקבלים את הרבנות על פי ממון ושררה ומביא שם מכמה ספרים את האיסור הגדול הרובץ עליהם והוא ספר יקר מאד.

2) הרבני המופלג מוהר"ר יהודא ליב דר בברדיטשוב והיה עשיר גדול ולו בית הלואה (באנק) ושם המשפחה של בנין ונכדיו עד היום הוא „ייב"י".

בכל פעם לקח את הלב ואחריו כל אדם ימשוך לעבודת הבורא. כשיפר הרים קולו והעיר את עדתו ללכת בדרכי התורה והמוסר. יכאשר בימיו כבר דשו רבים לדבר ולשיח בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בעת התפלה. הרי״ע אף הצריח יהזהיר על מורא המקדש מעט במאמרו „מורא מקדש” שהדפיס בחיין בעיר קארין שם מביא מכמה ספרים אשר צויתו והזהירו יאסרו לדבר בבכנ״ס. והעניש והמכשיל הגדול הרובץ על אלו המפירים חוק ופורצים גדר ומשיחים בבהכנ״ס ובהמ״ד וביותר בשעת התפלה ומביא בשם הספר „דרך משה” על כל קטרוג שהשטן מקטרג הקב״ה במדת רחמיו משתיק לו . . . אבל אם מקטרג יאמר שישראל מדברין בבית הכנסת לזה אין להקב״ה תירוץ כביכול . . . ומסיים „ונראה לי בדרך הלצה לרמוז בפסוק ה׳ ילחם לכם (נגד השטן) ואתם תחרישון אם אין אתם מדברין בבית הכנסת” ובסוף המאמר מביא את דברי הגאון והחסיד בעל ווי העמודים ז״ל שכתב „ובעו״ה עד מתי יהיה זה לנו למוקש שבכל עיר ועיר אין יכולין למחות להן לעם ונעשה להם כהיתר בעו״ה ווי להם . . . ואיך יעלה תפלותיהם למעלה . . . ע״כ מן הראוי שבכל קהלה וקהלה מקים אשר דבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע יעמדו אנשים על זה אשר ישגיחו באיומים רבים 1)”. בכל דרשה שדרש צעק והזהיר באזהרה גדולה על שמירת יום השבת ועל הין צדק ומשקל צדק בחידושיו על תהלים קי״ט (ס״ב) אחר אשר האריך לדבר על מדות ומשקלות כתב „ודרך רמז אמרתי שלמדתי אותו קפיט׳ בלילה שהיתה שריפה פה קהלתנו שנת תקכ״ב לפ״ק והפי׳ היא כך „אך הבל בני אדם” דהיינו הבל השריפה שהיתה לבני אדם שהם תואר כשרים ועי״ז נעשה כזב בני איש דהיינו יום של העבר לוו מעות מאחרים לשלם למחר ובלילה היתה שריפה יצריך לכזב כי אין לשלם והטעם היא בשביל (במאזנים לעלות) דהיינו שעושה עולות ושקר במאזני שקר ומעלין את כף מאזנים אף שאין בו שיעור המשקל”.

ב. הרב החסיד רב ייב״י לא נשא פני איש עשיר ולא חנף לאדם גביר דבר אמת אספר אשר שמעתי מפי מגידי אמת וקני עירנו (ואח״כ שמעתי הדברים מפי הרב הגביר באחיו תורני ומשכיל על דבר אמת במה״ר אפרים זלמן הי״ו זוסמאן שסיפר לי בעצמו) אשר הרב הגביר האדיר בר אבהן ובר אורין מוהר״ר אבאלי ראש משפחת הגבירים זוסמאן היה לו משרת נכרי אצל הסוסים ופעם אחת ביום השבת השכים המשרת קודם אור הבוקר גרף את הזבל מן ארות הסוסים והוביל בעגלה מחוץ לעיר . ואיש אחד אשר השכים לקום אז ראה זאת וילך להרב ייב״י וספר לו הדברים ותיכף ביום א׳ אחר שבת הלך הרב ייב״י ז״ל להרב ר׳ אבאלי לקחת אצלו משכנות על כי חללו בביתו את יום השבת. הרב ר׳ אבאלי התנצל לפניו כי באמת לא ידע מזה ובלי ידיעתו עשה הנכרי מה שעשה והפציר בו מאד שיקנים אותו בקנס ממון אך לא יקח אצלו משכנות כי לבזיון יחשב לו אבל הצדיק רב ייב״י לא רצה לשמוע אליו ואמר לו כי במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד . . . וביותר אצל איש גדול יחשב כמותו והכי דמי חילול השם . . . ומחויב הוא לעשות זאת למגדר

1) אשריך בעל ווי העמודים שהיית בדור אשר יכלו להעמיד משגיחים ולאיים על המשיחים בבהכנ״ס אבל מה נעשה בדורנו דור טהור בעיניו — מי זה יערב את לבו לפצות פה נגד המדברים בפומבי בעת התפלה ובעת קריאת התורה מי יוכל להוכיח או מי יקבל תוכחה?

יגיעה רבה והתבוננת כמה שעות עלה בידי לקראית את הכתב והעתקתי את כל נוסח המצבה אות אחת לא נעדר ואגב אורחא העתקתי את מצבת בנו הרב החסיד מוהר"ר מאיר אשר ראיתי בבית הקברות החדש שם .

מצבת הרב הקדוש מוהר"ר פנחס ז"ל

פ"נ נפש אדונינו
זוהר טמיר כפנחס
בן יאיר רוח אפינו
מורינו ורבינו רב'
פנחס ב"מ אברהם
שפירא גודר גדר
עומד בפרץ תהילתו
מלאה ארץ נשמתו
יצאה במהרה ע"ש
נקבר בקבורה יו"ד
אלול לפרט הקבר
אש'ר' א'יש אלהים
נ'קבר בו (תקנ"א).

מצבת בנו הרב החסיד מוהר"ר מאיר ז"ל

פ"נ
הצדיק
אב"ד לדורו אהוב
למטה ונחמד למעלה
מחמד עינינו ותפארתנו
נעלם מאתנו הרב החסיד
המפורסם אוהב נאמן של
ישראל בנן של קדושים
הורתו ולידתו בקדושה ק"ש
הרב מ' יהודא מאיר בהרב
הקדוש המפורסם בוצינא
קדישא דנהורא מ' פינחס
שפירא אשר הדריך ישראל
דרך סלולה לעלות במסילה
נ' בש"ק כ"ט ניסן תקפ"ט ל'.

קעב.

הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר יעקב יוסף (רב ייב"י) מ"מ ומ"ץ דפה .

א. איש אלהים קדוש חסידא ופרישא מתלמידי האשל הגדול המגיד ממעזירטש ז"ל מגיד מישרים ומ"ץ פה עירנו אחר אביו הצדיק וחסיד מפורסם מוהר"ר יהודא ליב ז"ל (קט"ו) ובעירנו בא הרה"צ ר' יעקב יוסף בהסכמתו על ספר „עץ היים" וכן על ספר „פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ב וחתם „הק' יוסף בהרבני מהו' יהודא ליב מ"מ דק"ק אוסטרהא" על ספר „כנפי יונה" וספר „צמח צדיק" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ה בא בהסכמתו יחד עם הרה"צ ר' אשר מ"מ דפה וחתם עצמו בראש „נאם יעקב יוסף בהרב מוהר"ר יהידא ליב זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא" על כפר „זוהר הרקיע" שנדפס בקארעץ תקמ"ה בא בהסכמתו וחתם „יעקב ייסף בה"ר יהודא ליב מגיד מישרים דק"ק אוסטרהא" בהקדמת המביא לבה"ד את הספר „קל"ח פתחי חכמה" כותב „והעיד הרב המאה"ג החסיד המפורסם מו"ה יעקב יוסף מ"מ דק"ק איסטרהא אשר שמע מפה קדוש בוצ"ק נבג"מ ה"ה כ"ש מיהר"ר דוב מ"מ דק"ק מעזירטש שאמר על המחבר הזה . . . וחזי מאן גברא רבה קמסהיד . . . ה"ה הרב הנ"ל אשר שמעי הילך למרחקים". הצדיק רב ייב"י נפשי גהלים תלהט באהבת השם ויראתי. במיכרו אשר הטיף

חכמת הקבלה והקירה אלקית והדברים ראוית למי שאמרם וקבלה ביד נכדיו שלא להוציא את הכת"י לאיר הדפים אבל כבר נפלו דברים הרבה מן הכת"י בידי זרים והמה גרעו והוסיפו ושחתו יפעתם של דבריו הקדושים קלקלו בו יותר ממה שהתקינו 1) כידוע. ומגדולי תלמידיו של ר' פנחס המה הרב הגאון המפורסם קדוש עליון מוהר"ר יעקב שמשון משפעטיווקע ז"ל והרב הצדיק המפורסם מוה"ר רפאל בערשטער ז"ל. ויתר דבריו ומעשיו הטהורים ונפלאותיו אשר יספרו ממנו הלא הם כתובים על ספרי סיפורי צדיקים.

ג. ואלה המה תולדות הצדיק ר' פנחס ז"ל.

א) הרב החסיד מוהר"ר יהודא מאיר אב"ד בשפטיווקע.

ב) הרב החסיד מוהר"ר יעקב שמשון אב"ד בזסלאב.

ג) הרב החסיד מוהר"ר משה אב"ד בסלאוויטא.

ד) היא אחד מתושבי עירנו ור' יחזקאל שמו ירא אלהים והצנע לכת נגיד וסוחר באמונה ובכל מקום שבא לרגלי מסחרו העלים את שם אביו כי פעם אחת בא לאחת מערי פילין וכאשר הגיד כי בנו של הצדיק ר' פנחס מקארעץ הוא הרדו לקראתו כל בני העיר וחלקו לו כבוד גדול ומאז (מפני ענוה) לא הגיד בנו של מי הוא. היא הדפיס את ספר זוהר חדש בסלאוויטא בשנת תקנ"ג ונכתב על השער „בהוצאות הרבני המופלג בתורה וביראה ובחסידות הנגיד מוהר"ר יחזקאל בהרב הגדול חסידא קדישא המפורסם מוהר"ר פינחס שפירא ז"ל". את מצבת ר' יחזקאל ראיתי מונחת על הארץ ולא הספקתי להעתיק את הנוסח הכתיב על גבה ואח"כ חפשתיה ולא מצאתיה עד הנה ולכן לא עשיתי לו מדור בפני עצמו.

ה) ובת אחת היתה לו לר' פנחס ושמה רחל שיינדיל והיא היתה אשת הרב ר' שמואל אב"ד בק"ק קאלניבלאט ווזוויראדקע ובת ר' פנחס היתה נקראת בפי כל „קאלניבלאטער רביצין" ואחר פטירת הרב ר' שמואל מלא מקומו בעיר קאלניבלאט בנו הרב ר' אהרן ז"ל ובזוויניראדקע חתנו הרב ר' ישראל נחמן היילפרין ז"ל 2). בשנת תקנ"א שם ר' פנחס לדרך הקודש פעמיו הלוך ונסוע שואף זורח לעיר ירושלים הקודש. מסורה בפי אנשי עירנו זקני ת"ח אשר הרב הצדיק רב ייב"י מ"מ דפה אמר אז „הרב ר' פנחס חכם גדול הוא וחושב לקיים בעצמו שני ת"ח הדרים... אחד... ואחר גולה והוא רוצה להיות הגולה.. אך מסופק אנכי אם יובילוהו רגליו לארץ הקודש". ויהי כאשר בא ר' פנחס לעיר שפטיווקע שם יצאו מלאכי השרת לקראתו ושם נגנז ארון הקודש זי"ע. ואני הכותב זכיתי והייתי על קבר איש אלהים זה בית חומה סביב לקברו ובתוך הבית אצל הקבר עומדת המצבה מאבן גדולה הכתב אשר עליה כתב משונה אשר לא ראיתי כמוהו וגם האותיות נמחקו מעט ולא בהל כתבא למקרא ואחר

1) עיין בשה"ג התדש מע"ר גדולים אות פ' סימן כ"ה מה שהביא בשם הספר „נתיב מצותיך" ותכלית דבריו אשר אוזה לצים הדפיסו דברי שקר משמו לענין לימוד התורה עיי"ש אבל מי לא יבין כי שקר טפלו זדים על איש אלקים זה.

2) לבל אמנע טוב מבעליו לאמר דבר בשם אמרו הנני לכתוב כי נשאל נשאלתי מהרב הגאון המאה"ג חוקר תעלומות מוהר"ר יוסף לעווינשטיין אב"ד דק' סעראצק הי"ו מי הוא הרב הצדיק האב"ד דק"ק קאלניבלאט התן הרב הצדיק ר' פנחס ומה שמו? ואנכי עשיתי שאלה לידידי הרב ר' חיים שפירא ד"ץ בעיר סלאוויטא נכד הרב הצ' ר' פינחס ז"ל והוא השיב לי באריכות כל השתלשלת בנין של הרב הצ' מקאלניבלאט ואנכי כתבתי רק את הדברים הנוגעים למלאכתי.

קעא.

הרב הקדוש החסיד המפורסם איש אלקים מוהר"ר פנחס שפירא.

א. היא הרב הצדיק המפירסם בישראל בשם ר' פנחס קארצער ז"ל נולד בעיר שקלאב לאביו הר"ר אברהם שפירא שהיה ממשפחת „מגלה עמוקות" [1] מסבת עלילה שהעלילו עליהם כדרך הימים ההם ימי חושך ואפילה שנית ראיני רעה ברח אביו עם בני ביתו ובאי לגור במדינת וואהלין והתישבו בעיר מצער מיראפאלי ושם ע"י סיבה נתודע להבעש"ט ז"ל והיה תלמיד מובהק להבעש"ט אח"כ העתיק הרב ר' פנחס את מישבו יבא לעיר קארעץ ולשמע שם חכמתו וקדושתו נהרו אליו תלמידים גדולים לקחת ממנו מוסרו הטוב וללמוד חכמתו אשר בה דברי ח"ן ופילוסופיא אלקית יחד נפגשו. אמונה צריפה ויראה טהורה יחד נשקו. אך גם שם לא ארכו לו הימים כי מפני שעברו דברי ריבות ביני ובין הרב החסיד ר' שלמה מלייצק (תלמיד מובהק להמגיד ממעזריטש ז"ל) בא לעירני וישב בה יותר מעשרים שנה ובעירנו קנה לו בית ומצאתי בפ"ש (ד' רכ"ז) ששלחה הח"ק „א' פלאש יין גפן להרב ר' פנחס בעת שנכנס לדירתו" וכן נכתב על הפנקס ששלחה הח"ק דבש להרב ר' פנחס בכל רגל ויו"ט כמה פעמים. בספר „חסד לאברהם" להרב הקדוש ר' אברהם המלאך זצ"ל נדפס המכתב שכתב הרה"צ ר' פנחס להרב הקדוש ר' ישעי' מדינאוויץ ז"ל וחתם עצמו „מנאי פנחס שפירא מאוסטרהא". בספר „בני יששכר" מביא הרבה פעמים „אמר הקדוש המפירסם בישראל מה"ר פנחס מקארעץ זצוק"ל". הרב הגאון מוהר"ר אהרן שמואל (עיין הלאה בספרי רי"ג) בספרו „ציצה הכהן" מביא הרבה דברי תורה ששמע מהרב ר' פנחס. בדף ב' כותב „בשם הרב החסיד המנוח המפירסם לרבים איש אלקי מו"ה פנחס זלל"ה מקארעץ אשר שמעתי מפיו ז"ע" בדף י"ד „בשם הרב החסיד מו"ה פנחס זללה"ה פעם אחת באתי לבית הרב החסיד הנ"ל בתענית אסתר בהיותו דר בק"ק אוסטרהא להשתעשע עמו לאפבוחי צערא דתעניתא ומצאתיו לומד הלכות מגילה והראה לי ז"ל דברי הש"ע או"ח" וכן מביא בשמו הרבה הידושים ששמע מפיו נאמרים על דרך הפשט מתוקים ונחמדים מאד.

ב. הרב הצדיק ר' פנחס קדושתו וחכמתו הטהורה רבה מאד הרבה סיפורים שגורים על שפת זקני עירנו אשר ספרו נפלאות ממנו והיה בעירנו בזמן אחד עם הרב המגיד רב ייב"י ז"ל ועם הרב המ"מ מוהר"ר אשר צבי ז"ל בעל „מעין החכמה" והם חלקו לו כבוד גדול והלכו לקבל את פניו בכל רגל. כל זמן שבתו פה התפלל בבהכנ"ס של הקצין ר' יוזפא ז"ל ושמה תפסו את מנהגיו של ר' פנחס באמירת הפיוטים ותפילות ושאר מנהגים עד היום. ואני הכותב בהיות מקום מושבי בעיר סלאוויטא הלכתי כמעט בכל שבת ומועד לקבל את פני נכדו הרב הצדיק תמים מוהר"ר פנחס ז"ל מסלאוויטא וראיתי אצלו כתב יד ישן מדברי תורתו וחכמתו האלקית של הרב הצדיק ר' פנחס מקארעץ והרבה פעמים שמתי מעיני בו וראיתי שם דברים גבוהים רמים ונשגבים העומדים ברומה של

---

[1] הדברים האלה קבלתי מפי יוצאי חלציו של הרב החסיד הזה כאשר קבלו מפי אבותיהם המה מסרו לי הדברים באריכות ואני קצרתי.

קע.

מן החכמים המופלגים יושבי יעב"ץ בהקלייז הגדולה דפה שהיו בימי הגאון מוהרר"מ מרגליות ז"ל ראיתי להזכיר:

א) את הרב הגאון הגדול מוהר"ר יוסף חיים.
ב) ואת הרב הגדול מוהר"ר פייבש י"ן.

שניהם נזכרו בשו"ת נודע ביהודא מהד"ת אה"ע שאלה נ"ב בדבר העגונה בת הרב הנגיד מוהר"ר שמואל שמעלקא כ"ץ מפה עיין הלאה בספרי (קפ"ט) שהרב מוהר"ר יוסף חיים ערך וכתב קונטרס גדול להיתר והרב מוהר"ר פייבש הורה לאיסור ושניהם שלחו דבריהם לפני הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר יחזקאל ז"ל אב"ד דק"ק פראג והוא כתב בתשובתו שם „ועפ"י הדברים האלה נחלקו האוסרים והמתירים ובא לפני הקונטרס הארוך שחבר ע"ז הרב מו"ה יוסף חיים ערך מערכה להתירה. וגם היה לפני דברי הרב מוהר"ר פייביש י"ן לאיסור". וגדולתם נכרת מתוך דברי הגאון בעל נוב"י שקורא לכ"א מהם בשם הרב ומפלפל בדבריהם. והרב הג"מ יוסף חיים נתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק האלשיין כאשר ראיתי בספר שו"ת תפארת צבי (להגאון המפורסם מוהר"ר צבי אב"ד דק"ק בראד וגליגא ובסוף ימיו נתקבל לאב"ד בקהלות אה"ו). בסימן ק"ו מביא את השאלה בדבר העגונה הנ"ל וגם הוא העלים את שם העיר ושם האיש והאשה כאשר עשה הגאון בעל נוב"י וכותב שם „והתעורר הרב המאוה"ג מו יוסף חיים אבד"ק האלשיין למצוא מזור לה יען כי בעלה כשקידשה היה קטן". ובאוצה"ס לבן יעקב אות מ"ם 2547 מביא ספר „משנת יוסף חיים" הרב ר' יוסף חיים מהאלשיין ביאור על כל חלקי הרמב"ם בפלפול ונלוה לו שו"ת בענין עגונה בעת שריפת עיר אוסטרהא בשנת תקל"ז ובראשו י"ד הסכמות מגדולי הדור כ"י ר"מ ל"ב בקרעמניץ". והוא בא בהסכמתו על ספר „בית אהרן" וחתם... „יוסף חיים חונה בק"ק האלישיין" (קה"מ אות ב' 1237). ומן הרב ר' פייבש לא מצאתי שום דבר ולא עלה בידי לדעת אם גם הוא השתמש בכתר הרבנות באחת הקהלות או שהיה בעירנו עד יומו האחרון.

הוספה

ג) הרב הגאון מוהר"ר מרדכי גימפיל בהרב ר' ראובן בעל המחבר ספר „מפלגי ראובן" חדושי גפ"ת כסדר הש"ס ב' חלקים נדפס בזאלקויא תקל"ה גם הוא היה מיושבי יעב"ץ בהקלייז הגדולה פה והחכמים יושבי יעב"ן דפה ובראשם הרב הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז והרב הגאון הדרשן מוהר"ר אשר ענזיל בעל „ברוך מבנים אשר" מפה באו בהסכמתם על ספרו ואח"כ היה אב"ד בק"ק מינקאוויץ ואח"ז הורם להיות חד מד"צ בק"ק לבוב (ידידי הרב הגאון מוהר"ר חיים דובער גראס שיח' אבד"ק פעטריווא באונגארין במכתבו אלי) ועיין בספר „אנשי שם" סימן שפ"ב.

ד) הרב ר' דוב בער במו' יודא ליב מיושבי יעב"ן בהקלייז בא בחתימתו על ספר „מפלגי ראובן" „הק' דוב בער במו' יודא ליב וצ"ל" (הרב הנ"ל במכתבו).

Oznajmujemy niniejszym Listem Patentem Naszym wszem wobec i każdemu, że jednakowo należy o tem wdiedzieć, osobliwie, jednak starozakonnym. Rabinom i Kahałom Województwa Bracławskiego i całej Ukrainy; iz takowym Łistem Patentem Naszym dnía ośmnastego miesiąca Grudnía, tysiącznego siedemsetnego sześćdziesiątego piątego Roku wydanym; Starozakonnego Majera Herszkowicza Rabinem Centralnym Ruskim i Bracławskim postanowili. Tak zeby Rabinostwo Ruskie dobrowolnie oddał i rezygnował; przeto aby mu takowa rezygnacya pierwszego Patentu Naszego na Rabinostwo Bracławskie, dnia i roku wyżej wspomńianego, wsprawowaniu tego Rabinostwa Bracławskiego i ukraińśkiego, bynajmniej w niczem nieszkodziła i nie naruszała. Niniejszym Listem-Patentem Naszym, tegoż starozakonnego Majera Herszkowicza przy tem Rabińostwie Generalnym Bracławskim calej Ukrainy, i przy wszystkich do niego ściagaiących, dożywociach, zachownia twierdzone dają Mu moc do sądu swego zapisywać wszelkie sprawy do Rabińow i Kosztow, imentowane ieżeli przez apelacye przepadłe, celem rozsądzenia. Zalecamy przytem aby tego potwierdzonego Rabina-Centralnego Bracławskiego i Ukraińskiego Dekretem, wszyscy Rabini i Kahały straszonemi byli. Prowenta wszystki do Rabinostwa tego nalezące, tak jako inni Rabini mieli, używal i terazniejszy.

Starozakonnemu Majerowi Herszkowiczowi Rabinowi Centralnemu miasta odbirać pozwalamy,—ktoremu przytem wszelka protekcya Nasza aby Urzędy Regimentarzy Naszych przyjsć rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia XXII Miesiąca Stycznia, Roku panskiego MDCCLXXV. Panowania Naszego XI Roku.

Stanisław August Król Polski.

Patent na Rabinostwo Generalne nad Rabinami i Kahałami w województwie Bracławskim i całej Ukrainie znajduje się u starozakonnego Majera Herszkowiecza, miszkańca Zeliszezyckigeo dan i potwierdzon.

גם אנחנו קהל ק׳ קראסני גורי הויז להומה והנקרא רחוב קרית 1) ובלמייאש כלנו באהבה ובחבה חפצים ורצוים לקבלת הרב הנ״ל כמבואר לעיל באנו ע״ח.

נאום יהודא ליב	ונאום אברהם בהרב ר׳ ברוך זצ״ל
„ אהרן במוה״ר יהודא ברוך זצ״ל	„ משה במוהר״ר צבי הירש ז״ל
„ ברוך במו״ה זאב וואלף זצ״ל	„ ראובן בהר״ר משה ז״ל
„ שמואל בהרב צבי הירש זצ״ל .	. . . .

מצד השני של הכת״י

דברים עתיקין הנאמרין מעל״ד באני בעת לחדש ולכרות ברית חדשה עם כביד אדמו״ר הרב הגאון הגדול המפורסם מוהר״ר מאיר נשיא ישראל שיהי׳ נוהג נשיאת ראש ולהיות לנו לאב״ד ור״מ בק״ק איסטרהא והגליל כל ימי חייו יער עולם ולא נחליפנו ולא נמיר אותו בכל חלוקי הכבוד והכנסות הרב כפי התקנים שבא עה״ח כביד הרב הגאון הנ״ל בח״י כעת קבלנו אותו באהבה וחיבה יתירה ולהיות אהבה מקלקלת השורה באנו עה״ח בחו״ה פסח תקמ״ם דל״ת.

כה דברי אלופי ראשי רוזני ונגידי מנהיגי ק״ק אוסטרהא יצ״ו מצד האדון האדיר המושל פה ראפרענדר קריני יר״ה חו״ה פסח שנת תקמ״ם רל״ת.

נאום הקטן מרדכי בהמנוח מו״ה צבי הירש ז״ל	ונאום צבי הירש במוה״ר מאיר זצ״ל
„ הקטן יואל בהמנוח מו״ה דוד זצ״ל	„ צבי הירש במהו״ר מנחם נחום זצ״ל
„ יוסף בן לאדו״מ כמו״ה משה זצ״ל	„ זאב וואלף במוהר״ר יצחק זצ״ל
„ אברהם צבי בהרב המנוח מו״ה ארי׳ ליב זצ״ל	„ צבי הירש במוה״ר יצחק אייזיק זצ״ל.

כתב רשיון על הרבנות שנתן המלך סטאניסלאוו אווגוסט פאניטאווסקי להרב הגאון ר׳ מאיר מרגליות ז״ל בעל „מאיר נתיבים״.

Stanisław August z Bożej Łaski Król Polski, Wielki Xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Połtawski, Inflantski, Smoleński, Szwedski i Czernihowski.

1) החכם ליטינסקי שהוא יליד עיר אחרת לא ידע לתקן כאן. ואנכי יליד העיר הזו ראיתי לתקן במקום „קרית״ צ״ל „קדר״ והוא רחוב הקדריים שהיתה אז אחת מן הרחובות שחוץ חוץ להומה ונקראת עד היום רחוב הקדריים (טאפטשי גאס) (עיין מבוא פ׳ ב׳ סימן ת׳) והדבר נעלה מעל כל ספק אשר כן היה כתוב שם ומפני שנמחקו האותיות או נטשטשו נדמה לו שהיה כתוב „קרית״ וידעתי כי הוא ראיתי הכת״י בעצם, אותיות מחכימות ויכולתי להבין משם הדברים אשר אין להם שום הבנה כאן מפני שהחכם המעתיק בן עיר אחרת הוא ולא ידע מחוקי והנהגות קהלתנו.

נטפי אוני בכל כח ועוז רבני קשישאי שלפניו ושלפני פניו. ומכל הכנסית הגליל הן בבתי קהלות וערי הגליל הן בבתי גוואי כלל קהלתנו והסמוכים בעסקי הקהל וההברות ובבתי כנסיות ובבתי מדרשים של רבים ושל יחיד. זרוע עוזו ותפארתי תפארת רום אנשים על כל יתגדל בחלוקת כבוד הרב ולא יעדרו דבר העדר כבידו. ובמקים גדולתו שם שם לו חוק ומשפט לאור יצא ממכון שבתי קביעי להוי דוכתא. לכל יושבי על מדין דקהלתנו בבית הרב דייקא אפס זולתו. הוין למקומי פסיל והדר דינא. הן פסקי דייני הן פסקי בעלי בתים. דיני ממונות גזלית והבלות וקנסית אליו יגיעו. ונקוט מיהא פלגא בידו קנסית ממחציתם יקחי כביד אלופי הקהל ומחצית שייך להרב הגאון הנ"ל. משך הרבנות ששה שנים רצופין מהיום דלמטה ושכרו לא יקופח שכר שיחה נאה דורש בשבתא דרגלא מקיפת הקהל מצד שלנו שמונה עשר זהובים מהחובות ומקהלות הסמוכית במקדם. מחכירות טקסי של זובחי זבח ארבעים זהובים בכל שנה משני צדי הקהלה. בחג הפסח אל עיר ובחג הסוכות אל עיר משני צדי הקהלה בפורים אדים זהב מאלופי הקהל צד שלנו חוץ כל החובות. מעות קידושין ומגטי נשים ומהתקשרות תנאים ושטרי אחלטתא וכל מעשה [ב"ד] בחלוקות עזבון וגביות כתובת אלמנה ידיו יפות כדרך [הרבנים ד]נהיגין בכל הקהלות וערי ישראל. ולא ירים איש את ידו לכתיב תנאים בלעדי ידיעת הרב הגאון הנ"ל ואניש אל יעוז למרות עיני כבידו ולא תגע בו יד בכל הכנסות הרב בין רב למעט. ועל אלופי מנהיגי הקהלה רמיא חובא למינטר נטירותא יתרתא [מחלול] כבידו לעתיר נכסין ולאסור איסור אי"ש ואי"ש אשר לחלק יצא מחלק באחת יד בדברים הנוגעים לכביד הרב הגאון הנ"ל ובדברים הניגעים להכנסית הרב. עליהם מוטל לקחת נקם נקם ברית ותורה של הרב הגאון הנ"ל מן המתפרצים בעם. ואין מעפין [מחפין] בחנפי לעג זו לעגם בארץ לשווי' מלתא דרבנן כי חוכא ואטלולא. מנדה בלו והלך וכל נתינות הקהלה המוטל עליהם כעת והן מה שעתידין להתחדש כמיתה ואף נתינות לקיסר יר"ה מבשר שקינה לצרכו ומשחיטה של עופות כל אלו וכיוצא באלו מנתינות הקהל פטיר הרב הגאון הנ"ל. שלא יגיע לו שום הפסד ונזק מחמת חיבות הקהל חדשים גם ישנים. ויותר איפני הקשר ועדות קיימא הלא הם כתובים על [הכתב שביד] הרב הגאון הנ"ל. כן גבר יבירך ויחי עוד לנצח על מלאכת ומלאכתך שבתורה. עד יובל שי למורא. כ"ד כביד האלופים הרמים ראשי רוזני נגידי מנהיגי ק"ק אוסטרהא מצד האדון... האדיר פ' סטאראסטי סאנדעצקי יר"ה הבאים עה"ח.. תמוז תקלמ"דזיין פ"ק הנ"ל:

נאים יעקב גרונם במהור"ר יצחק ז"ל	ונאום זאב וואלף בהרב אהרן ז"ל
" הקטן מרדכי בהמנוח מו"ה צבי זצ"ל	" יעקב ישראל בהרבני מו"ה צבי הירש זצ"ל
" מרדכי במוהר"ר אברהם ז"ל	" אריה יהודא בן להרבני מו"ה פנחס ז"ל
" אבלי בהר"ר יצחק זצ"ל	
" יהודא ליב בר' ראובן סג"ל זצ"ל	" הקטן דוד בהרב המנוח מו"ה חיים ז"ל
" צבי הירש במוה"ר מאיר זצ"ל	
" בן ציון במוהר"ר מרדכי ז"ל	" אלי' במו"ה חיים חייקא זצ"ל:

קסט.

העתיק ¹) כתב הרבנות שנתנו אלופי מנהיגי ק"ק אוסטרהא להרב הגאון החריף אמיתי החסיד מוהר"ר מאיר בעל „מאיר נתיבים" זללה"ה.

למזל טוב ולברכה. מהממליך מלכים ולו המלוכה: הראיתם בחיר ה' כסאו נגדו כשמש. מעשית פרי לא ימיש. למרבה המשרה על שכמו. הדיר אתם ראו. בן טבאל ר' מאיר ערך ארוך בדירו הנמצא איש כזה חכם הרזה.

אלה דברי קהלות. יש אם למקרא העדה ולאסף את המחנית. בהקהל את העם תתקעו יתד במקום נאמן. להיות תורה יבקשו מפיהו. יגלה לן טעמי כטעם לשד השמן: כי יביא העם לדרוש מאן יהיב לן גברא דמריה סייעיה בראש. התרום רישי' אבילא כרבא. כרכי ועירות המקיפים וסמיכים סמוך אע"פ שאיני נראה לקהלתנו ק"ק אוסטרהה יצ"ו ורבים אומרים מי ישקני שקוייא דמעלי לכולא גיפא. כי ייצק מים עלי צמא עד שירבו הניטפים יטיף לאלה הבאים לחקיר כל אמרות אליך צריפה. וארי מן שמיא כבר אנוש אתי ורווי דמי... [כפרצידי] דתיתי קלא. בביתו לחם ושמלה. נחמד למראה וטוב למאכל פריו פרי קידש הלילים. מימיו מי באר מים חיים ונוזלים, רטוב הוא לפני שמש ינון שמי. הילך מסוף עולם עד סיפו בתר עקרו שדי נופו. נופו נוטה למקום טהרה. שבח מגדול עוז שמו הגדול שגדלו בשם המפירש ויוצא בשיירא, הוא מו"ר ר' מאיר הוא דחייש לקמחיה דפתח בשמעתתי דמחדדין טפי. ר' מאיר דייק ושפך משפך משמרת ונפה. שפתותיו שושנים נוטפות מור ולבונה לבוני מלבני בבירית מאי בורית אהלי אשר נטע לשבת איר לו בציון המצוינת בהלכה. ראוי יחשוב לקביע לעצמו ברכה. הרואה מברך עליו ברכת הנהנין וברכת הריח משעולה תמרתי, מתמר ועולה כמקל שיקד על למודו. זה וזה נתקיימה בידו. זקן ונשיא פנים היא הראש המדברים אשר בכל מקום דבר המלך ודתי. הלכה כמותו [רבים] שתי מי בירו באר מים חיים וגם דלה מתוך דליו. זכור הוא לטוב על יובל ישלח שרשיו. [יהיו דברים] מעילם גלוי מלתא בעלמא שמעתתיה מבדרי. כל תלתין תלמידו לכל מהדרי. הגדול המפורסם בדורו תפארת ישראל וקדישי. נזר אלקי על ראשו [כח תירתו י]פה כל ערב בדיק לן גברא גבר חכם בעוז ותפארת. הולמתו עטרת. על ישראל כנתו רמה קרנו קרן תמה פניו כפני חמה... [ילך] קדם עלי ארין, ישפוט תבל בצרק אשר בו כח לעמוד בפרץ. לרברי ר' מאיר אין אדם טועה ולא כלום. ועלה במוסבם בסיד ישרים ועדה פה אחד ענו ואמרו הנה זה קוינו. לחסות בצל החכמה איננו. אוה למושב לו בקהלתנו וקריות הן הנה... ומקים חדש כמיהם כמוני. פטרון אל לכולנו. ומצידתי פריסה על כל ערי הגליל אשר מאז מעולם מישך שייכי ומקבלי מרות יהיו כבישים כיבוש יחד תחת ממשלת כבוד הרב הגאון הנ"ל. כי לו נאה לו יאה יפין ענן אירי על כל ערי הגליל שלני בכל חלוקת הכבוד רב הגביה מעל גבוה ולא יגרע

1) עיין לעיל כתבתי אשר כתבים רבים עם כתב הרשיון מהמלך פאניאטאווסקי נלקחו לעיר מאהליב וביד החכם ר' שמעון הובנאוו היה העתקה מן הכתב הזה ובעת בא אלי הספר „לקורות פאדאלי" להחכם מ"ן ליטינסקי וראיתי כי העתיק שם את כתב הרבנות ובמקום שנמחקו האותיות בהכת"י הציג נקודות ובמקום שעלה בידו להשלים מדעתו את הנמחק הציג בתוך שני חצאי מרובע ומשם העתקתי את כתב הרבנות מלה במלה.

באמרי שפר והניח ברכה
לדור דורי׳ בעשות ספרים
ספר אור עולם ושאר
ספרים . . . . . .
. . . .

קסח.

מצבת אשת ר׳ מאיר הרבנית מרת רוזל.

היא בת הגאון הגדול המפורסם מוהר״ר ארי׳ ליב אבד״ק סטאניסלאב ז״ל חוטר מגזע בעל הט״ז ז״ל (והג״מ ארי׳ ליב היה אביו של הגאון המפורסם מוהר״ר דוד צבי אבד״ק שאריגראד ודק״ק קרעמניץ ודודו של הג״מ מאיר דנן) ובזיווג ראשון היתה הרבנית מרת רוזל אשתו של הגאון המפורסם מוהר״ר משולם זלמן אבד״ק פאמארין וילדה עמו את הרב החריף הגביר מוהר״ר ארי׳ ליביש חתן הרב הגביר ר׳ אבאלי כהן עיין הלאה (ר״א) ואח״כ מת בעלה בדמי ימיו והניח אותה מעוברת וילדה בן ונקרא בשם אביו משולם זלמן והוא הגאון החסיד מפורסם בדורו מוהר״ר משולם זלמן אב״ד דק״ק לובלין ונשאת אחר כן להג״מ מאיר החריף מרגליות ולא ידעתי אם ילדה עם הג״מ מאיר בנים, והיתה מפורסמת במעשיה הטובים. וזאת חקוק על מצבתה:

פ״נ
האשה
החשובה בת
קדושים מגזע
ישישים מגדולי יחוסים
הרבנית הצדקנית
המפורסמת מ׳ רוזל
בת הרב הגאון המפורסם
מו׳ ארי׳ ליב שהי׳ אב״ד בק״ק
סטאניסלאב אשת הרב
הגאון אור עולם המפורסם
מו׳ מאיר זצ״ל שהי׳ אב״ד
דפה ק״ק אוסטרהא נפ׳
עש״ק ח׳ מנחם אב
תקס״ט לפ״ק תנצב״ה.

שׁרשׁ הדינים בארבע ש"ע והיא נעתר לבקשת בני וחבר את הספר הזה ע"פ שיר וחריזים וראשי החריזים מתחילים בא"ב ובשם המחבר ושם אביו הג"מ צבי הירש וגם שם בני הג"מ שאול והוא פלא. הספר נדפס בפולנאה בשנת „זה הטוב והישר" תקנ"ה ע"י בני הרב הג"מ יוסף נחמן אב"ד בפילנאה אשר עשה פירוש להחרוזים בשולי הדפים ואלה הגאונים אשר באו בהסכמתם בראש הספר הגאון המפירסם מוהר"ר מאיר בהגאון יעב"ץ אבד"ק קאנסטאנטין הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד בק"ק שדה לבן ואב"ד בקלויז דפה עיין לעיל (ס"ח) הג"מ לוי יצחק אב"ד דק"ק פינסק ודק"ק ברדיטשיב הגאון מ' מאיר אב"ד דק"ק בראד והקרייז הגאון מיהר"ר חיים סג"ל לנדא הגאין מוהר"ר שמואל בהגאין המחבר באר יצחק מיאזליוויץ הגאון מוהר"ר דיד צבי בהרב הגאין מוהר"ר ארי' ליב איירבך חינה בק"ק שאריגראד הגאין והצ' מיהר"ר אברהם יהושע העשיל מזמיגראד החינה בק"ק קאלבסוב .

ה) הנר החמישי ספר „כתנית אור" סדר תרי"ג מצות על פי שיר עם פי' ותוספות נפך לבני הג"מ בצלאל אב"ד דפה נדפס בברדיטשיב בשנת תקע"ו .

ה. וטרם שאסיים את פרקי לא אמנע טוב מן הקירא. מרגניתא טבא דר' מאיר יש בידי דבר אמיתי ששמעתי מפי זקן תורני נאמן ששמע מפי זקנים נאמנים אשר פעם אחת ביום י"ג ניסן לפנות היום הלך הגאון והחסיד ר' מאיר וכדו בידי לשאוב מים שלנו למצות מצוה. ואז היה הפשרת שלגים בכל הרחיבות רפש וטיט ומי מדמנה והדרך מקילקל מאד ויהי בדרך פגע בו הרה"צ רב ייב"י מ"מ דפה אשר הוא נסע בעגלה וכדו בידו לשאוב מים שלנו ויאמר הרב ייב"י ז"ל אל הג"מ מאיר ז"ל רב הגליל! (לאנד רב) מדוע אתם הילכים ברגליכם ברפש גדול ובדרך רע כזה? ויען ר' מאיר ויאמר מצוה גדולה כזה שיש לי רק פעם אחת בשנה חביבה עלי בשעתה ולא אוכל למסרה ולתת אותה אל הסוס . . . בשמוע הרה"צ רב ייב"י הדברים יוצאים מפי ר' מאיר קפץ מן העגלה וילכו שניהם יחדיו.

בשנת תק"ן התקדרו שמי עירנו וענן ה' כסה את האור עולם המאיר על הארץ בחכמתו נפשו הטהורה שבה השמימה וגיפו הקדוש ספון וטמון באדמת קודש פה. מול קבר המהרש"א ז"ל. ואלה הדברים חרותים על מצבתו:

פ"נ
הרים
המצנפת ונפלה
העטרה בהוד' השני
בעשרה שנת תק"ן לפ"ק
כבוד אדונינו מורינו ורבינו
מאור הגולה הגאון המפורסם
מופת הדור החריף ודרשן
הגדול בוצינא קדישא
איש אלהים עניו וסופר

הגאון הישיש החריף מפורסם בדורו מוהר"ר מאיר אב"ד דק"ק קאנסטנטין וחתם „המאיר הקטן בן ארי החי הגאון גדול מרבן שמו מוהר"ר יעקב ישראל זצוק"ל יבונה יעב"ץ".

ג) נר השלישי היא ספר „סיד יכין וביעז" ואלה הדברים כתובים על שער הספר „אשר תיקון יחיבר כבוד אמ"ו הגאון אמיתי רבן של כל בני הגילה מפורסם בקצוי ארץ החסיד ועניו ביצינא קדישא מרבני קשישאי איש אלקים קדוש החריף הגדול בנגלה ונסתר כאחד מן הראשונים מופת הדור והדרו רבים הולכים לאורו. רב הרבנים גאון הגאונים כקש"ת מורינו ורבינו מאיר זצלה"ה בהרב הה"ג המפורסם בתורה וחסידות מוהר"ר צבי הירש מרגליות זצלה"ה מיאזליווייץ שנהג נשיאות והרביץ תורה בישראל אב"ד ור"מ ור"ג בגליל לביב ומדינת יפה קהלתינו ק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו שכבר יצא מוניטין שלו בעולם להשתמש בשני מאורות הגדולים שני חלקים שכבר נדפסו ונתפשטו בכל פאת אשר טרח ויגע בהתאמצות בכל כחו ללקט ולהעתיק ה"ה בנו הרב הגאון הגדול המפורסם חכם ושלם מו' בצלאל נרו יאיר שהוכן בחסד כסאו למלאות מקום אביו אב"ד דפה ק"ק אוסטרהא הבירה יע"א נדפס באוסטרהא ב'ז'ה ד'ר'כ'י מ'ו'ס'ר לפ"ק תקנ"ד". ואלה הגאונים החסידים אשר נתנו עדיהן והסכימו להדפיס הרב הגאון והצדיק אב"ד מבורדיטשוב. הרב הגאון אב"ד דק"ק אפטא וק"ק כאבאטשאב וחתם „יום ד' כסליו תקנ"ב לפ"ק פה ע"מ ווארשא כ"ד ארי' ליב אב"ד דק"ק אפטא. הרב הגאון הצדיק מ"מ מקאזניץ. הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר אשר מ"מ דפה. הרב החסיד הישיש מוהר"ר זוסיא מהאניפאלי. ויען כי הספר „סיד יכין וביעז" היא כעת מעט במציאות וערבים עלינו דברי הקדושים של הצדיק הישיש הזה אמרתי להעתיק מקצת דבריו בהסכמתו וז"ל „הדור אתם ראו ספר הקודש והטהיר של הגאון אמיתי החסיד האמיתי מופת הדור המפורסם כבוד קדושת שמו מוהר"ר מאיר זצלה"ה ספר סיד יכין וביעז וסימני ש"ע ותרי"ג מצות נדבה רוחו של בנו חביבי הרב הגאון הגדול המפורסם חריף ובקי מוהר"ר בצלאל אב"ד דק"ק איסטרהא להביאם לבית הדפוס ומי ראה דברים יקרים כאלו אשרי הדור שזכו לכך ... יום ד' ג' אדר שני תקנ"ד לפ"ק הקטן משולם זוסיא במ"ל זצ"ל". ואח"כ באו בהסכמתם הרבנים המופלגים מפורסמים דיינים ווישבי יעב"ץ קליוז דפה ק"ק איסטרהא, והג"מ בצלאל כתב הקדמה וחתם „הק' בצלאל מרגליות בן איש חי הגאון החסיד מופת הדור מוהר"ר מאיר ז"ל בעל המחבר הספר „סיד יכין וביעז" היא צוואה שציוה הג"מ מאיר לבניו מלא תוכחת מוסר השכל עפ"י נגלה ונסתר ובפ' ב' כותב „ונרמז בלשון הכנה שמכין א"ע ללמוד לשמה בלי שום כוונה זרה וכאשר הזהירו אותי לזה מורי הגדולים בתורה ובחסידות ובתוכם ידידי הרב החסיד מופת הדור מוהר"ר ישראל בעש"ט זצלה"ה כוונה רצויה בלימוד לשמה לדבק א"ע בקדושה וטהרה עם האותיות" ופעמים קורא אותו בשם „מורי ידידי הרב"... מוהר"ר ישראל בעש"ט.

ד) הנר הרביעי היא ספר „הדרך הטוב והישר" למצוא בנקל מקור כל הדינים בארבע ש"ע חברו הג"מ מאיר למלאות רצון בנו הרב המה"ג האברך החריף ומושלם כ"ש מוהר"ר שאול אשר הפציר בו אלי בגודל חכמתו ומצא תחבולה להקל על לומדי תורה בצוינים המצוינים בהלכה להיות בקל למצוא

ואלה המה חתניו של ר' מאיר:

א, הוא הרב הגאון המפירסם ביצינא קרישא חסידא ופרישא החריף ובקי מיהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד יר"מ דק"ק שאריגראד ובספר „מאיר נתיבים" נמצא ממנו שאלה ששאל לחיתנו (שאלה פ"ח) וחותנו השיב לו בכבוד ומכנהו בשם הרב „הגאון בוצינא קדישא וכו'" ובעירנו ראיתי ממנו כת"י שהשאיר אחריו הידושי תירתו ובראש הכת"י נכתב סהדותא דמר גיסו הג"מ בצלאל אב"ד דפה מעיד בחתימת ידו שהכת"י זה הוא מגיסו מוהר"נ הנ"ל.

ב) חתנו השני היא הרב הגדול מיהר"ר שמחה בהרב הגדול מיהר"ר נחמן כ"ץ 1).

ד. הג"מ מאיר מלבד שהיה גאון יהריף אמיתי 2) מפורסם לרשכבה"ג היה גם חסיד יעניו מקיבל אלקי ידידו ותלמידו של הבעש"ט ז"ל כמו שכתב בספרו „יכין ובועז" „ימילדיתי מיום שנתחברתי בדביקות אהבה עם מורי ידידי הרב החסיד מו"ה ישראל בעל שם טוב ת'נ'צ'ב'ה" 3) והיה סופר מהיר בעל לשון צח ישירים שקולים נעימים מבין חידות בעל ניטריקון וגמטריאות כנראה מתוך ספריו שחיבר והניח אחריו ברכה איצר סגולה כפר „איר עולם" אשר יפרד לחמש גרות המשה ספרים יקרים ואלה הם.

א) ספר „מאיר נתיבים" חלק א' תשובות שהשיב לשואליו בהלכה שם שקיל וטרי עם גדולי גאוני דורו ועם דודו ורבו הגאון הגדול מוהר"ר אריה ליביש אב"ד דק"ק סטאניסלאב עם אחיו הג"מ דוב בער אב"ד דק"ק יאזליוויץ ובניו הגאונים הג"מ שאול והג"מ בצלצל וחתני הג"מ נפתלי הירץ הנ"ל.

ב) מאיר נתיבים חלק שני הידושים על גפ"ת ודרושים נחמדים כסדר פרשיות התורה בחריפות ומביא שם חידושי תורה מאביו ודודו אחיו ובניו הפלא ופלא ובסופו חידושי מס' ברכית לאחיו הגאון מוהר"ר יצחק דוב בער אב"ד מיאזלוויץ מספרו הגדול „באר יצחק" הספר מאיר נתיבים נדפס בפולנאי בשנת „בי הלכה כרבי מאיר" (תקנ"א) ע"י בניו הגאונים מיהר"ר בצלאל ומוהר"ר יוסף נחמן ובראש הספר נדפס הסכמות ומליצות הרבנים גאונים וחסידים מופלגים ממדינה הגאון החסיד המפירסם מוהר"ר לוי יצחק אבד"ק ברדיטשוב הרב הצ' המפורסם מוהר"ר אשר צבי מ"מ דפה בצירוף הרבנים המופלגים יושבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה. הרב המופלג החסיד אמיתי איש מופת מפורסם הישיש מיהר"ר משולם זוסיא מאניפאלי ה"ה הישיש המפורסם בתורה ובחסידות חד מבני עליה מיהר"ר ייסף מקאמינקי. הרב הגאון החסיד מפורסם ביצינא דנהורא אב"ד דק"ק קאלבסוב הוא הצדיק מאפטא) . הסכמת הרב המפורסם בתורה ובחסידות חריף ובקי חסיד יעניו מו"ה יצחק יוסף מ"מ מפולנאה. והסכמת ומליצת הרב

---

1) כן כתוב בס' היחוס למשפחת היילפרין.

2) בנו הג"מ בצלאל בהסכמתו על ההומשים עם פ' הרמב"ן ועם הראב"ע עם פ' מרגלית טובה שנדפסו בב"ד כותב „וגם אני שמעתי מפה קדוש שהיה מורגלא בפומיי דרבי מאיר כבוד אדוני אבי מורי ורבי הגאון החסיד זצלה"ה שאמר בזה הלשון פ' הרמב"ן על התורה ופ' הר"ן באלפס כשאני לומד בהם הם מאירים עינים שלי והזהיר ללמוד בכל פעם".

3) בנו הגאון הנ"ל בהסכמתו לספר „שבחי הבעש"ט" שנדפס בב"ד שנת תקע"ה כותב „וכפי ששמעתי מפה קדוש אדוני אבי מ"ו הגאון החריף החסיד רבן של כל בני הגולה זללה"ה שהוא היה בילדותו אחד ממהצדי חקלא חבורא קדישא מאילנא דהיי עם הבעש"ט ז"ל ומרגלא בפומי' דר מאיר שהרבה לספר בשבחו".

אחר כבוד ונתקבל לאב"ד יר"מ בעיר הגדילה ליבלין יהגליל ובספר „מאיר נתיבים" סימן ע"ח כתיב „שאלה מכביד בני הביבי הרב הגאון המפירסם החריף ובקי מה"ו שאיל נר"ו אשר היא כעת אב"ד יר"מ בק"ק לובלין והגליל". בלובלין בא בהסכמתי על כפר „תולדות יוסף" (נדפס פעם שנית בסדילקאב בשנת תקל"ז) וחתם „הק' שאול בהגאון מלביב" והמעתיק אי המדפיס הוסיף „הוא הגאון הגדיל אב"ד דק"ק לובלין". על ספר „ערכי הכנויים" לבעל סדר הדורות יחד עם אחיי הג"מ בצלאל ינרשם בראש ההסכמה „הסכמת האחים ה"ה הרב הגאון המפירסם מו"ה שאיל אב"ד יר"מ דק"ק לובלין יהגליל והשני בדומה לו" . . . על תשיבות „הר הכרמל" בא בהסכמתו בשנת תקמ"ב וחתם „הק' שאיל אבד"ק לובלין בן האב"ד דק' גליל לביב" 1) וכן הסכים על ספר „שפת אמת" על משלי מהרב הדרשן המאה"ג מיהר"ר יעקב ישראל מ"מ דק"ק קרעמניץ נדפס בשנת תקמ"ח בלביב יחתם „הק' שאיל באאמ"ו אב"ד דגליל לביב חו"פ הק"ק לובלין והגליל יצ"ו". יסיפר לי הזקן הנ"ל אשר הג"מ שאול בהייתו אב"ד בלובלין חלה מחלה אנושה ינסע לווארשא לדרוש ברופא המלך וע"י סבה נירע להמלך פאניטאוזקי כי האיש אשר ניבא עליו עוד בילדותי שיעלה על כס מלוכת פילין בא לווארשא והוא חולה ויצו המלך להרופא שלו שילך אליו בכל יים לבקרו. וכל סמי מזור ותרופה מבית אוצר המלך ינתן לו 2) .

ב) הרב הגאון החריף מוהר"ר יוסף נחמן אב"ד דק"ק פילנאה שהוציא לאור עם אחיו הג' מוהר"ר בצלאל את הספר „מאיר נתיבים" וכן היציא לאור את הספר „דרך הטיב והישר" למר אביו עם פירושי אשר הוסיף בשולי הדפים והוא בא בהסכמתו על ספר „דמשק אליעזר" שנ־פס בעיר פאריצק תק"ן וחתם „הק' יוסף נחמן בהרב . . . מאיר אבד"ק פולנאה 3) ובני היא הרב המופלג מוהר"ר חיים מיקירי עירנו אשר גם הוא השתדל בהדפסת הספר „מאיר נתיבים" .

ג) הרב הגאון הח' ובקי מוהר ר בצלאל אב"ד דפה תילדתו כתבתי בס:רי בזמנו (רכ"ב) .

ד) הרב הגאון המפירסם הותיק מיהר"ר נפתלי מרדכי אב"ד דק"ק הרימלוב ושאר קהלות. ובנו הוא הרבני המופלג בתורה וביראה מוהר"ר שמשון אריה אשר השתדל בהדפסת הספר „מאיר נתיבים" יהיא הביא לבית הדפוס והוציא לאור הרבה ספרים בבתי הדפוס סלאוויטא אוסטרהא פולנאה. על ספר „תיקוני זוהר" שנדפס בפולנאה שנת תקנ"א נכתב על השער „הובא לבית הדפוס ע"י המופלג בתורה וביראה הותיק מוהר"ר שמשון ארי' בהה"ג המפירסם מרדכי ז"ל בהגאון החסיד מוהר"ר מאיר מרגליות זצללה"ה מאוסטרהא" .

ה) בנו הרב מיהר"ר שלמה בער הזכירו אחיו הג"מ שאול במכתבו לאביו הנמצא אצלי ויותר לא ידעתי ממנו .

---

1) קה"מ אות ה' 3228 .

2) נמצא אצלי מכתב שכתב הרב הג"מ שאול מלובלין לאביו לאוסטרהא ובמרוצת הדברים כותב אליו כי חולה הוא מאד „ואפשר נצטרך ליסע לאיזה מקום לוורשא או לברלין מחמת שלא שב עדיין מדרכו הדאקטור של המלך יר"ה . . ." הדברים האלה מאמיתים את סיפור הזקן כי בבוא הרופא מדרכו נסע אליו הג"מ שאול לווארשא והמסבב כל הסבות סבב שנודע הדבר להמלך .

3) קה"מ אות ד' 2364 .

עם בני הגאון והחכם מוהר"ר שאול (שהיה אח"כ אב"ד בליבלין) בחין אצל ביתי והנה קול הקריה הומה כי הדוכס עם בני הצעיר הולכים לעיר עוד הם מדברים ומרחוק הופיעו לנגדם הדוכס עם בני הצעיר וכראות הג"מ שאול את בן הדוכס אמר לאביו גנינא מלכות אני רואה בהנער הזה והוד מושל על פניו ישכון ובידו הראה על פאניטאווסקי הצעיר והדוכס ראה מרחוק אשר הג"מ שאול הראה בידו עליהם ויסר עם בני אל הרב הג"מ מאיר וישאל בשלומו וכה אמר אליו הנה ידעתיך לאיש אמונים ורב אתה בישראל לא אפונה שלא תכזב בי ואל תכחד ממני דבר אמור נא לי מדוע הראה בנך בידו עלינו? ויען הג"מ מאיר חלילה לי לכזב באדוני אני אומר לך את האמת ולא אכחד מאדוני דבר. הנה בני זה חכם מדיני הוא ובחכמתו הגדולה אמר לי שהוא רואה הוד מלכות על פני בנך זה וכחכם הרואה את הנולד ומגיד מראשית אחרית הגיד לי שבנך זה יעלה על כסא מלוכת פולין בעוד ימים לא כבירים. הדברים האלה נכנסו אל לב הדוכס ובנו. ופאניטאווסקי הצעיר הוציא מצלחתו נייר ועט עופרת וירשום את שם הרב ובנו. הדוכס ובנו השתחוו אל הרב ובנו והלכו להם. לא ארכו הימים ודברי הג"מ שאול נתקיימו כי נבחר פאניטאווסקי למלך פולין, ויהי אחר כן כאשר נתמנה הג"מ מאיר לאב"ד על כל גליל איקריינא ועל פי חוקי המדינה אז היו צריכים היהודים להרמנא המלכא בעת בחירתם ברב אב"ד הגליל וכאשר הגישו היהודים בקשתם לפני המלך פאניטאווסקי על דבר בחירתם בהג"מ מאיר לרב הגליל והוא ראה את שם הרב ושם אביו וזכר את אשר אמר עליו בני בעודו צעיר ויטיב ויתן לו כתב רשיון והרמנא כתוב על קלף באותיות מוזהבות חתום בחתימת יד המלך פאניטאווסקי. ועוד סיפר לי הזקן מה שהיטיב המלך פאניטאווסקי לעשות חסד עם הג"מ שאול בני של הג"מ מאיר ואכתיב הלאה במריצת הדברים.

ג. הג"מ מאיר היה בזווג ראשון התנו של הנגיד הרבני מוהר"ר חיים ז"ל מק"ק הארודענקי שהוא היה חתן הרבני החסיד הנגיד המופלג מוה"ר איצק הנקרא ר' איצק הארודענקיר 1) ובזווג שני לקח הג"מ מאיר את בת דודו ורבו הגאון המפורסם ברוך מוהר"ר ארי' ליביש אויערבך ז"ל אב"ד דק"ק סטאניסלאב ועיין בסוף הפרק 2) כפי ששמעתי היו לו להג"מ מאיר עשרה בנים מלבד בנות ולא נודע לי מהם כי אם חמשה בנים ושתי בנות, ואלו הם בניו הגאונים מופלגים.

א) בני הרב הגאון מאה"ג וחכם מפואר מוהר"ר שאול שהיה תחלה אב"ד דק"ק זבריזא (זבאריש) ובספר „מאיר נתיבים" סימן ל"ו נמצאה ממנו שאלה ששאל למר אביו הגאון ובסוף השאלה חותם „וכ"ש"ר שלים לפרש דברי בני ותלמידי מצפה לרוית צמאוני במתק דבריו כי נעמו הק' שאול החונה בק"ק זבריזא ואגפיה". ואח"כ היה אב"ד בק"ק קאמרנא ומשם בא בשאלה לפני מר אביו (שאלה ע"ט) וחתם „הכ"ד המתאבק בעפר רגלי ת"ח ושואל מה' מנוה לשון ישלח לי מקודש עירתי הק' שאול באאמ"ו הגאון מ"ה מאיר אב"ד דגליל לבוב החונה בק"ק קאמרנא ואגפיה שנת ויערב ר"ח ש"י לפ"ק". ומשם נלקח

1) כן כתוב בס' היוחסין למשפחת היילפרין מהג"מ שלמה יצחק היילפרין.
2) נמצא ת"י מכתב שכתב הגאון מוהר"ר שאול אבד"ק לובלין לאביו הגאון מ' מאיר ובראש המכתב „שלום לכבוד אדוני אבי... ועט"ו א"ת (אמי הורתי) מרת רויזי".

תקל"ז (ס"ד) האירה עירנו מכבוד הגאון המפורסם בתורה ובחסידות פאר הדור והדרו בוצינא קדישא מוהר"ר מאיר מרגליות זצ"ל בהגאון המפורסם בתורה ובחסידות מוהר"ר צבי הירש מהארידינקע אב"ד דק"ק יאזליווייץ זצ"ל שנתקבל לאב"ד בעירנו והגליל (כתב הרבנית שנתנו לו אלופי העדה העתקתי אח"ז בסוף הפרק) והג"מ מאיר בנעוריו הרביץ תורה ונהג בנשיאת ר"מ ור"ג אב"ד בגליל לבוב שם בא בהסכמה על ספר „חדושי הרז"ה" ונרשם בראש ההסכמה „הסכמת הרב הגאון מוהר"ר מאיר הרב אב"ד דגליל לבוב יצ"ו" והוא חתם עצמו „הק' מאיר בהמאיר הגדול מוהר"ר צבי הירש מרגליות זצלה"ה מהארידינקע ער ח סיון תקי"ד לפ"ק". וכן על ספר „דברי חכמים" וחתם „הק' מאיר החונה בגליל לבוב (פלאיה)" (תקי"ז) 1) ועל ספר „גינת ווורדים" בא בהסכמתו בשנת תקכ"ד בקאמרנא וחתם „הק' מאיר אבד"ק גליל לבוב" 2) וכן על ספר „מחנה ארון" שנדפס באלעקסניץ תקכ"ח בא בהסכמה וחתם „הק' מאיר בא"א המאה"ג צבי הירש מרגליות זלל"ה החונה בגליל לבוב". על ספר „מנחה חדשה" נדפס באלעקסניץ תקל"ד בא בהסכמה וחתם „היום יום א' פ' במדבר וכל אשר י'ע'ש'ה י'צל'י'ח (תקל"ג) הק' מאיר החונה בגליל לביב". וכן על כל התשובות שהשיב טרם שנלקח לעירנו חתם עצמו „הק' מאיר החונה בגליל לבוב" ומאז שנתקבל לאב"ד בעירנו חתם עצמו על תשובותיו „הק' מאיר בהמאה"ג מ' צבי הירש זצלה"ה מרגליות חונה פה אוסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לבוב והמדינות יצ"ו". על תקנה גדולה שנעשה בהה"ק פה בשנת תקל"ז (עיין מבוא סימן יו"ד) כשנתקבל הג"מ מאיר לאב"ד פה בא היא לאשר ולחזק את התקנה והוסיף מדיליה דברים אחדים בכתב ידו וחתם „היום יום ג' כ"ז תשרי שנת ת'ק'ב'ל'ו (בכתב אשורית) ברכה הק' מאיר החונה פה ק"ק אוסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לבוב והמדינות' ובעירנו בא בהסכמתו על ספר „חיי הנפש ונצחיותה" לר' יהודא הלוי הירוויץ אסיא דק"ק ווילנא נדפס בפאריצק שנת ד'ע'ת ח'כ'מ'ה (תקמ"ז) וחתם „הק' מאיר חונה בק"ק אוסטרהא מצ"פ בגליל לבוב והמדינות" וכן על הספר „היכל עונג" להמחבר הנ"ל בא בהסכמתו בעירנו וחתם „הק' מאיר חב"ק אוסטרהא ומצ"פ בגליל לבוב" 3).

ב. הג"מ מאיר נתן לו המלך מפולין סטאניסלאוו איגוסט פאניטאווסקי כתב רשיון והרמנא דמלכא להיות אב"ד הגליל כן שמעתי מפי זקני עירנו מגידי אמת אשר הם הגידו לי גם הסבה אשר על ידה זכה לכל הכבוד הזה ואני הכותב הלכתי לשאול את פי נכרי של הג"מ מאיר ז"ל איש זקן וישיש תורני נכבד ונזקה לאיש כמוהו שלא יוציא מפיו דבר שלא ברור לו והגיד לי כי הוא אחז בידו כמה פעמים את כתב הרשיון כתוב על לוח גדול של קלף וגם קרא בו כמה פעמים ואמר לי אשר כתב הרשיון עם עוד כתבים יקרים נשארו בידי אחד הורגי מנכבדי תושבי עיר מאהליב 4) ושאלתי אותו מאין זכה להכבוד הזה? וגם הוא סיפר לי כמו שספרו לי הזקנים אך בדברים ברורים יותר. וזה הדבר הג"מ מאיר ישב בתחלה על כסא הרבנות בעיר יאזלייוויץ במקום אביו והעיר יאזלייוויץ היתה נחלת הדוכס אביו של פאניטאווסקי פעם אחת עמד הג"מ מאיר

---

1) רשימה „קהלת משה" אות ד' 2125. 2) שם אות ג' 2006. 3) שם אות ה' 3101.

4) הדברים האלה כתבתי לידידי החכם והחוקר קדמוניות ר' שמעון דובנאוו יחי' ואח"כ כתב לי הוא שנמצא ת"י העתק מן כתב הרשיון שלוח אליו מעיר מאהליב.

דק׳ מעזביז נפטר י״א
סיון תקמ״ט לפ״ק
תנצב״ה.

קסה.

התורני מוה״ר נתן נטע במוהר״ר יהודא.

לא ידעתי ממני זולת מצבתו אשר מצאתי וממנה ניכר כי איש תבונה ותורני חשוב היה שנת מותו לא ידעתי כי נמחקו שורות האחרונות ממצבתו, ואלה הדברים חקוקים על מצבתו:

פ״נ
איש תבונה קבע עתים לתורה
הנאמנה משאו ומתנו הי׳ באמונה
נשמתו העולה למעלה בצל שוכן
מעונה, ה״ה התורני מו׳ נתן נטע
במוהר״ר יהודא נפטר
ד׳ סיון . . . .

קסו.

הרבני מוהר״ר יצחק בהרבני מו״ה מנחם מענדיל.

אחד מאלופי הגבאים בהח״ק צד השני בהקלפי משנת תק״ל מצאתי בין אלופי גבאים דמצבה „הר״ר יצחק ב״ה מנחם מענדיל״ יהוא אביו של הרבני החסיד מוהר״ר מנחם מענדיל עיין הלאה (רנ״ט). מצבתו מצאתי אצל מצבת בנו. יותר מחציה נשברה ונאבדה ולא הצלתי ממנה רק שלש שורות האחרונות אשר היו טמונות בארץ מרוב ימים.

. . . . .
יצחק בהרבני מנחם
מענדיל נפטר ב׳ א׳ דר״ח
אלול שנת תק״ן לפ״ק.

קסז.

הרב הגאון המפורסם רשכבה״ג החסיד מוהר״ר מאיר חריף מרגליות, אב״ד הגליל לבוב ואח״כ אב״ד בעירנו והגליל.

א. אחר ששקע שמשו של הג״מ אברהם משולם זלמן אב״ד דפה בשנת

פ"נ
ה"ה החסיד
מהור"ר צבי
הירש במוהר"ר
שאול הלוי נפטר
י"ג ימים בחודש
טבת תקמ"ט.

קסד.

הישיש הראש הנגיד מוהר"ר יואל במוהר"ר יהודא ליב הכהן.

נגיד נכבד נשוא פנים בעירנו בני של האלוף המרומם מוהר"ר יהודא ליב הכהן אשר גם הוא היה מחשיבי העדה מאלופי הגבאים בהח"ק צד השני בהקלפי משנת תפ"ח בין אלופי גבאים דמצבית „האלוף המרומם מוהר"ר יהודא ליב הכהן" (פ"ש ע"ב) ושם (דק"ו) בהתמנית משנת תקי"ח בראש אלופי הגבאים „המרומם הישיש כבוד מוה"ר יהודא ליב במוהר"ר יוסף מרדכי כ"ץ" חחימתו נמצאה כמה פעמים „יהודא ליב במוהר"ר ייסף מרדכי כ"ץ זצ"ל" וכפי הנראה היה ר' יהודא ליב אבי זקנו של הרב הנגיד התורני מוהר"ר שמואל שמעלקא כ"ץ עיין הלאה (קפ"ט) ור' יואל נתחבר להח"ק צד שני בשנת תקמ"ב ככתוב על ספר הפנקס (קצ"ז:) „הן היום הקריב לפנינו הראש הנגיד מ' יואל ב"מ יהודא ליב הכהן ורוצה לחבר עצמו במחברת הקודש להיות כאחד מן המנוין בחבורה קדישא דפה ובא בהפצרת פים לפנינו הגבאים אמרנו ראוי לקבלו בקדושה זו קידשו לשעתא קידשו לעתיד לבוא להיות נקרא בשם הקודש כאחד מאתנו... היום יום ב' ט"ז ימים לחודש כסלו שנת ילבשו צדק (תקמ"ב)" ובנו הוא הראש מ' דוד שם (ד' ר') „הן היום הקריב לפנינו הראש מ' דוד בהראש הנגיד מ' יואל כ"ץ ורוצה לחבר את בנו היניק כמר משולם זלמן ואמרנו יישר חילו"... ור' יואל היה חתן הגאון מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק מעזביז ככתוב על מצבתו. בפנקס ד' למ"ד מצאתי „ממיתת הרבנית ממעזביז ח"י זהובים" שבאה לעירנו לבתה ונפטרה כאן. ואת ערכו של ר' יואל נוכל לדעת מן הכתוב על מצבתו. אשר תקרא אמריה:

פ"נ
איש זקן ונשוא פנים הוא
הראש ושלישים מבחר ברושים
הישיש הנגיד כבוד מ' יואל
ב"מ יהודא ליב הכהן
חתן הגאון מ' יואל אב"ד

לספר ממנו והפליגו בשבחו ביראת חטאו לא יספיקו כמה גליונות ואנכי גבול שמתי לי לקצר ואך מעט מזער אספרה ממדותיו התרומיות למען ידעו דור אחרון את ערך גדולתה של עירנו לפנים אשר רבו בה כמו רבו חכמים צדיקים וחסידים ובין הבעלי בתים בעת ההיא היה ר' הירשקי ר' שמואלקס לא רב ולא מ"מ ולא צדיק. . . דבר אמת אספר אשר אבותינו הנאמנים בדבריהם ספרו לנו אשר החסיד הזה ישב בבית קטן מן המקרה ושבירה ועמוד עץ שעמד באמצע הבית היה למשען לה ארבעה יתדות תקועים בארץ ועליהם דף שמעריכין עליו העיסה (לאקשין בריט) זה היה לו לשלחן, אל העמוד התימך את הבית היה מחובר דף של עץ ועליו נר חרס ובו שמן פשוט להאיר את הבית ישם בביתו ישב יומם ולילה ושנה את פרקו ושיעורו וכל גדולי עירנו משכימים לפתחו וגם הרב ייב"י ז"ל והרב מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ ז"ל הלכו אליו לקבל את פניו בכל רגל ופיהם פערו כמו למלקיש ויחלו לשמוע דברי תורתו או אפילו שיחות חולין שלו (קבלתי מפי איש מופלג בתורה מה שנדברו יראי ה' אלו איש אל רעהו פעם אחת בבואם לקבל פניו בחג השבועות ואב"מ) ובמקום ענותנותו שם אתה מוצא גם גודל אהבתו אל האמת אשר שם לו לקו כל ימיו, כי גם להרב הגאון והצדיק ר' יעקב שמשון משפטיווקע ז"ל שנשלח ציר אמינים מרבו הגאון והחסיד בעל „תולדות יעקב יוסף" לעירנו שיקבלו אותו למ"מ בעירנו לא נשא פנים וכל העתרת דברים שהרבה והפציר בו הרב משפטיווקע להטות את דעתו שיסכים למנות את הצ' מפולנאי למ"מ בעירנו לא הועילו לו ולא נתמנה הצ' מפולנאי למ"מ פה וטעמו נימוקו של ר' הירשקי עמו כי הוא אמר להגאון משפטיווקע „הבעלי בתים מאיסטרהא לא יוכלו לשאת ולסבול את קפדוניתו דרב כהנא רבו" . . . והדברים עתיקים.

ב. והנה רק דבר אחד אספר מעניתינותו דגבר עניתן וחסיד זה אשר סיפר לי דודי הרב ר' מאיר אליהו ז"ל דיין דפה שהיה ממגידי אמת פעם אחת קשתה עליו משנתו ולא יכול להלום היטיב משנה אחת מפרקו ויקח ר' הירשקי את המשניות בידו וילך אל המופלג ר' שאול הכהן מעיר הדש (רט"ו) שיבאר לו באר היטיב את המשנה הר' שאול כיד חכמתו הגדולה בש"ס ביאר לו את המשנה היטיב. ר' הירשקי לקח את המשניות וילך לו וכאשר פנה ללכת ראה והנה ר' שאול הולך אחריו. מדוע אתם הולכים אחרי? שאל ר' הירשקי לר' שאול, ללותכם מעט ענה ר' שאול. חלילה לי - צעק ר' הירשקי - מלקבל כביד מאתכם הלא אני חייב בכבודכם כל הלומד מחבירו. . . ולא אתם בכבודי. אבל ר' שאול שרצה מאד לכבד אותו לא שמע אליו וכאשר יצא אל החוץ הלך ר' שאול אחריו בחשאי כמה אמות וכאשר הרגיש ר' הירשקי כי איש הולך אחריו ויבט מאחוריו והנה ר' שאול אחריו וישב ר' הירשקי על הארץ ויאמר כי לא יזוז משם עד שילך ר' שאול לביתו. החסיד ר' הירשקי היה מקובל גדול ורוב יודעי ח"ן מעירנו בזמנו קבלו ממנו חכמת הקבלה. מיוצאי ירכו היו בעירנו שוחטים יראי ה' ומופלגים בתורה במשך כמה שנים בדורות שלפנינו עד היום הזה. על מצבתו קצרו בשבחו אולי מפני ענותו צוה כן. וכן חקוק על מצבתו:

יחיאל מיכל בהמנוח מוהר"ר אליקום געץ האריך בהצעת דבריו באריכות ובטיב טעם שפת אמת תכן אשר ה' זיכה אותו אשר נולד לו בן אשר אל הילד הזה התפלל ונקרא על שם אביו ז"ל כמר אליקום געץ ...... וביקש מיהררי"ם לזכותי לחבר בני הילד החביב וחמיד עליו לדבר מציה זו „לכבוד הח"ק ג"ח ש"א . . . היום יום הששי א"ח דחג פסח תפ"ט" ואח"כ מצאתי אותו גבאי בהח"ק צד ראשון ובהקלפי משנת תקי"ד (פ"ר ד' מ"ח) כתוב „במקום אלופי גבאים אליקום געץ במיהר"ר יחיאל מיכל". והוא חתם על הקלפי לפני הרב דחייטים „אליקים געץ במהור"ר יחיאל מיכל זצ"ל" וכן חיתם עצמו כמה פעמים בהפנקס ויותר לא מצאתי ממנו . וכן כתוב על מצבתו :

פה נטמן איש תם וישר
האברך בשנים מוהר"ר
אליקום געץ במוהר"ר יחיאל
מיכל נפטר כ"ח ימים
בחודש מנחם אב תקמ"ח
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

קסב.

הרבני המופלא מיהר"ר צבי במוהר"ר יעקב דוד.

אחד מיושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה ימלבד מצבתו אשר מצאתי לא ידעתי ממנו דבר ושבחו תאמר מצבתו :

פ"נ
איש משובח שבחוהו
רבנן לצבי הרבני
המופלא מ' צבי ב"מ
יעקב דוד מיושבי
יעב"ץ נפטר ער"ח
טבת תקמ"ט לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה .

קסג.

החסיד מוהר"ר צבי הירש במוהר"ר שאול הלוי.

חד מבני עליה איש פלא חסיד ועניו שפל ברך הצנע לכת קדוש יאמר לו נידע ומפורסם בעירני בשם ר' הירשקי ר' שמואלקס" אשר אם אמרתי אספרה במי את פרשת חסידותו ורוב ענותנותו סיפורי נפלאות אשר זקני עירנו היו מרבים

אותיות מפרט השנה אך מצאתי איתי חתום על תקנה גדולה שתקני הה"ק בשנת תקמ"ב ימזה נראה שנפטר אחר שנת תקמ"ב. ומצבתי תתן אמריה לאמר:

פ"נ
איש תם
יושב אהלים
הרבני הנגיד
מוהר"ר נתן בהרב
הגאון הגדול מו'
דוד טעביל נפטר
בש"ק ער"ה אדר
תק"מ. . לפ"ק.

קס.

מוהר"ר ישראל בר' משה ש"ץ דפה.

בפ"ש ד' צ"ה מצאתי משנת ת"פ „י"ב זהובים מחבורה זבחי צדק עביר קבורת ר' ישראל ש"ץ" ונראה כי ר' ישראל הנן היא נבר ר' ישראל ההיא שנפטר בשנת ת"פ ויותר לא מצאתי ממנו. ועל מצבתו כתוב:

פ"נ
נפטר
ביום ה' יו"ד ט'
אלול שנת
תקמ"ה לפ"ק
מהור"ר ישראל
במוהר"ר משה
ש"ץ דפה ק"ק
אוסטרהא ת'נ'—
—צ'ב'ה'.

קסא.

מוהר"ר אליקים געץ במוהר"ר יחיאל מיכל.

היא בני של התורני המרומם מוהר"ר יחיאל מיכל במוהר"ר אליקים געץ שהיכר איתי אבי להה"ק בילדותי בכתוב על פנקס הה"ק „האלוף המרומם מוהר"ר

עם הנגיד ר׳ שמואל ר׳ יעקב׳ס ועם הרב הנגיד ר׳ מרדכי היילפרין. ר׳ אהרן קצקש „התירני מ׳ טובי׳ קצקש התירני מ׳ בן ציון קצקש הראש מ׳ משה קאטשקית ר׳ אברהם קצקש. ר׳ פלק חר״ט קצקש ר׳ משה חר״א קצקש״ „האלוף המרומם מוהר״ר יצחק בר״א קצקש״ כולם עבדו את עבודת הח״ק במשך כמה שנים. על דבר שם הכנוי קצקש רבת שבעה לה נפשי לשמוע הגדת העם זה בא בשמיעתו וזה בא בקבלתו ואנכי שמתי לי לקו אמור להכמה . . . ולא כתבתי מאימה מן הגדות הקליטית מן האויר אך זאת ניתן לכתוב מה שקבלתי מפי נאמנים אשר התירני ר׳ טובי׳ קצקש היה חותן הרב הצדיק המפורסם מוהר״ר ברוך ממעזביז וזיקלה״ה נכד הבעש״ט זלה״ה יסיפר לי זקן תירני דברים שעברו בין ה״ר טיבי׳ קצקש והצדקנית אמו של הצדיק ר׳ ברוך טרם שבאו בקישורים ואב״מ. הצדיק ר׳ ברוך ז״ל ישב בעירנו על שלחן חותנו ר׳ טובי׳ כמה שנים. את מצבותיהם של נכבדי משפחת קצקש לא מצאתי. לבד מצבתי של התורני המופלג מוהר״ר גרשון במוהר״ר צבי הירש שהיה חתן ר׳ יוסף קצקש הנ״ל. בפ״ש (צ״ח) מצאתי „בקבורת הילד של ר׳ גרשון חר״י קצקש״. וזאת חרות על מצבתו:

פה
נטמן
איש תם וישר
התורני המופלג
מוהר״ר גרשון
במוהר״ר צבי הירש
נפטר יום ו׳ כ׳ סיון
לפרט ׳ה׳תנו ר׳ יוסף
קאצק׳ת (תק״ה) לפ״ק
ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

קנט.

הרבני התורני הנגיד מוהר״ר נתן בהרב הגאון מוהר״ר דוד טעביל.

מחשובי יאלופי העיר תורני ויושב באהלי תורה, גבאי בהח״ק צר שני כמה שנים יהוא בנו של הרב המאוה״ג מוהר״ר דוד טעביל (ע״ט) בהתמנות משנת תקכ״א בין אליפי הראשים „המרומם התורני מ׳ נתן בהרב מ׳ טעביל״ ובהתמנ׳ת משנת תקכ״ב „במקום כל אליפי הגבאים ואפילנטין כביד הרבני התורני הראש מוהר״ר נתן בהרב מ׳ דוד טעביל״ חתימתו „נתן בהרב ה״ה מו׳ דוד טעביל ז״ל״ בדף קל״ו כתיב „המופלא התורני מהור״ר נתן בהרב ה״ה מהור״ר דוד טעביל נגש לפניני כביד גבאי דחבורה קדישא ג״ח ש״א והרים ידו בתפלה עשר לשונות שיקבלו לתוך החבורה את בנו הקטן כמר זכרי׳ מענדיל שיחי׳ . . . היום יום ג׳ שהוכפל בו כי טוב . . .״ מצבתו מצאתי בין מצבת חשיבי העיר ונמחקו שתי

קנז.

צורבא מרבנן מוהר״ר חיים במוהר״ר יעקב ישראל.

כפי הנראה הוא בנו של התורני ר׳ יעקב ישראל בהרב מוהר״ר עזור (קמ״ב) מצאתי בפ׳ הח״ק ד׳ צ״ה כתוב „יען שכבוד הרבני מוהר״ר חיים במוהר״ר יעקב ישראל זה ימים כביר אשר נמנה באחד מן המנויין. .. לבני חבירה קדישא יצ״ו והנה נעלם מן הפנקס אי׳ מקומו אשר נטפל לעישי מצוה הלזו ובכן עשה הרבני מוהר״ר חיים בהרבני הראש מוהר״ר יעקב ישראל הנ״ל לפנים משורת הדין ונתפשר עוה״ עם החבירה ובכן . . . . יום א׳ ב׳ ימים להודש מרחשון תקכ״חית" ואח״כ היה גבאי חידש בהח״ק ובין אלופי גבאים שנתמנו בשנת תקל״ג „ר׳ חיים בר׳ יעקב ישראל" חתימתו נמצאה בפ׳ הח״ק „חיים בהמנוח מ״ה יעקב ישראל. בפ״ר ד׳ קס״ח תקנה גדולה התקינו הח״ק בשנת תקמ״ב ובאו כל אלופי הח״ק בחתימתם וגם היא חתם „חיים בהמניח מו׳ יעקב ישראל זלה״ה". וקבלתי מפי יוצאי יריכו שהוא היה תורני גדול ירא שמים וירא חטא והיה חבירו ועמיתו של הרב הצדיק איש אלהים קדוש מוהר״ר ברוך ז״ל ממעזביז בהייתו בעירנו (יישב על שלחן חותני הראש מוהר״ר טובי׳ קצקש עיין בסימן שאח״ז) ישניהם למדו יחד ולפעמים הלכו שניהם לטייל חוץ לעיר ומה שנדברו יחד יראי ה׳ אלה לא ידע איש. בדף צ״ה מצאתי שחיבר את בנו להח״ק ונכתב בפנקס „המרומם הרבני מוהר״ר חיים בהרבני מ׳ יעקב ישראל ניגש לפנינו אלופי הבוררים דחבורה קדישא יצ״ו ורוצה לקרב את בנו הילד כמ״ר ארי׳ ליב שיח׳ להיות עומד ולשרת בהח״ק . . . ויותר מבניו לא ידעתי. מצבתו מצאתי אצל מצבת הגאון הגדול ר׳ ייאל היילפרין אב״ד ז״ל ומזה ניכר כי אדם נכבד יתורני גדול היה ובן תעיד עליו מצבתו אשר תביע את שבחו לאמר :

פ״נ
בשנת תקמ״ז לפ״ק
ביום ד׳ כ״ח אייר
נפטר בר אבהן ובר
אוריון גבר דחיל
חטאין מצורבא מרבנן
מ׳ חיים במוהר״ר יעקב
ישראל ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

קנח.

משפחת קצקש.

משפחה גדולה ונכבדה בעירנו ממנה פינה ממנה יתד אלופי גבאים בהח״ק ראשים מנהיגי ופרנסי העדה יהמה נקובים בשמותם על פנקס הח״ק „המרומם ר׳ יוסף קצקש" גבאי חידש בהקלפי משנת תצ״ו פרנס את הח״ק כמה שנים יחד

קנה.

הראש והמנהיג מוהר"ר אברהם במוהר"ר ברוך.

נתחבר להח"ק בשנת תקכ"ה כאשר כתוב על פנקס הח"ק (ע"ה) „באשר שקרב לפנינו ה"ה המרומם מוהר"ר אברהם במוהר"ר ברוך בר"י וביקש זאת מאתנו אלופי כבוד הגבאים דח"ק דג"ח לקרב ולהכנים איתי לשרת במשמרת הק' ולתפלתי שמענו . . . והרים את תרומתו מלבו הטהור לסלק תיכף ומיד לכבוד הנאמן דח"ק שני אדומים הגרים . . . וגם הוא יהי' בכלל עיבדי ה' ויעלה ממעלה למעלה ומדרגא לדרגא . . . היום יום ד' כ"ב שבט תקכ"ד לפ"ק" ואח"כ עלה למעלת גבאי בהח"ק ופרנס את הח"ק כמה שנים. חתימתו נמצאה בפ' הח' „אברהם בלא"א כהר"ר ברוך ז"ל והוא בא בחתימתו על כתב הרבנות שנתני להג"מ מאיר ז"ל חריף „אברהם בהרב ר' ברוך זצ"ל".

פ"נ
איש תם וישר הראש
המנהיג מוהר"ר אברהם
במוהר"ר ברוך נפטר
יום ו' ואו ימים בחודש אדר
ראשון שנת תקמ"ו לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה'.

קנו.

האלוף המנהיג מוהר"ר ברוך במוהר"ר זאב וואלף.

מחשובי ונכבדי העדה בא בחתימתו על כתב הרבנות מהג"מ מאיר ז"ל חריף יחתם „ברוך במו"ה זאב וואלף זצ"ל" והוא בנו של התורני מוהר"ר זאב וואלף במוהר"ר ברוך עיין לעיל (קכ"ה, ויותר לא מצאתי ממנו. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
האלוף
המרומם המנהיג
מוהר"ר ברוך
במוהר"ר זאב וואלף
נפטר יום ו' עש"ק
טוב אדר, שני
תקמ"ו לפ"ק.
ת'נ'צ'ב'ה.

קנג.

הרב המאה"ג מוהר"ר שמשון בהרב מוהר"ר אשר.

מגדולי רבנים מופלגים בעירנו חסיד ועניו נחבא אל הכלים. על הספר „עץ חיים" וכן על הספר „פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ב בהסכמות גדולי הדור ובאו בהסכמתם הרב המגיד רב ייב"י והרב המגיד ר' אשר ז"ל בא גם הוא בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאה"ג חסיד ועניו כבוד מו' שמשון נ"י והוא חתם עצמו „הק' שמשון בהרב מו' אשר" מי הוא אביו הרב המפור' ר' אשר לא ידעתי אך מצאתי בפ' הח"ק ד' ט"ז בחשבון מחודש אדר שנת תצ"ח" ב' טעפ דבש וחצי על החתונה של הרב ר' אשר". וכן נזכר במה פעמים בהפנקס. בשנת תקכ"ח נתחבר אל הח"ק ונכתב על הפנקס (ד' צ"ה) „בכוד המרומם הרבני המופלא מוהר"ר שמשון בהרב המנוח המפורסם מוהר"ר אשר ז"ל הציע דבריו בפני כבוד אלופי רוזני נגידי הגבאים דח"ק יצ"ו משנת תקכ"ה ורצה לקרב אותו בקריבה של חיבה בכן נשאני פניו לדבר מצוה כזו יען ראינו כי כוונתו לדבר מצוה וקרבנו אותו בקריבה של חיבה.... יום א' ח"ה דחג הפסח תקכ"ח לפ"ק ואת"כ היה בין אלופי הגבאים. על תקנה גדולה שהתקינו בהח"ק בשנת תקמ"ר בא הוא בראש החתומים „הק' שמשון בהרב מוהר"ר אשר זצ"ל" בהקלפי משנת תקמ"ו בראש אלופי הגבאים „הרב מ' שמשון" והוא חתם על הקלפי בראש „הק' שמשון בהרב מוהר"ר אשר זצ"ל". מי המה בניו לא מצאתי. מצבתו עומדת בין מצבות הגדולים וקצרו בשבחו אולי מפני רוב עניתנותו צוה שלא להרבות בשבחו וזאת כתוב על מצבתו:

נפטר ביום שני
כ"ה ימים לחודש אלול
שנת תקמ"ו לפ"ק
מוהר"ר שמשון
בהרב מו"ה אשר
זצ"ל ת'נ'צ'ב'ה.

קנד.

האלוף הראש מוהר"ר אברהם במוהר"ר שמואל.

מנכבדי העיר חתימתו נמצאה בפנקס השני חתום הרבה פעמים „אברהם בן לא"א כהר"ר שמואל סג"ל זצ"ל". מצבתו נשברה ולא יכולתי להציל ממנה כי אם התיבות האלה:

פה טמונה איש אמונה
האלוף הראש הקצין
והישיש מוהר"ר אברהם
במוהר"ר שמואל...
. . . . .

משנת תקי"ט בין אלופי הגבאים „המרומם מיהר"ר אפרים במוהר"ר אהרן" בשנת תק"כ (ד' קמ"א) „הראש והמרומם מוהר"ר אפרים במיהר"ר אהרן" חתימתו כמה פעמים בהפנקס אפרים בלא"א מוהר"ר אהרן ז"ל". בד' ק"מ מצאתי שחיבר שני בניו להח"ק ונכתב על הפנקס „המרומם מו' אפרים במוהר"ר אהרן נגש לפניני בהצעת דבריו וביקש לפנינו כבוד אלופי הגבאים דחבורה קדישא של ג"ח עביר בניו ה"ה המרומם ה"ר יונה והבחיר כמ"ר אהרן להיותם חבירים במחברת הקידש .. היום יום הששי . . . תשרי תקיו"ד לפ"ק" ואח"כ מצאתי את בנו ר' אהרן בין אלופי הגבאים בהקלפי משנת תקכ"ז „הראש מוהר"ר אהרן במוהר"ר אפרים" והיא חתם עצמי „אהרן במוהר"ר אפרים זצ"ל". שנת פטירתו של ר' אפרים נמחקה מן המצבה אכן מהפנקס נודעתי שמת בערך שנת תקכ"ג כי בשנת תקכ"ה מצאתי את בני חתם עצמו „אהרן במוהר"ר אפרים זצ"ל" ומקומי יכבדנו כי חצבו לו קבר אצל קבר המגיד רב ייב"י ז"ל. וזאת חקוק על מצבתי :

פה נטמן איש תם
וישר הראש ומנהיג
מוהר"ר אפרים בהתורני
מוהר"ר אהרן זצ"ל נפטר
י"א ימים בחודש . . . . .
. . . .

קנב.

הרבני מוהר"ר יעקב במוהר"ר צבי.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי והיא תספר לנו את שבחו. וכה תענה אמריה לאמר ;

פה גנוזה וטמונה
נשמה טהורה הלוך
ונסוע הנגבה ויעקב
הלך לדרכו הרבני
מוהר"ר יעקב במוהר"ר
צבי נפטר ביום ד'
ב' מרחשון תקמ"ו
לפ"ק תנצב"ה.

את חתימתי. וזאת הקוק על מצבת ר' פנחס:

פ"נ
נפטר יום ד' י"א ימים
לחודש תמוז דהאי שתא
שנת תקמ"ו לפ"ק החבר אבהן [1]
ובר אוריין בנן של קרושים
הרבני מוהר"ר פנחס
בה"ר המאה"ג מוהר"ר שאול
אב"ד דק"ק לאדמיר
תנצב"ה.

קנ.

הרב מוהר"ר שמאי.

בראש אלופי גבאים דמצבה משנת תקמ"א „ה"ה הרב מו' שמאי" וכן בשנת תקמ"ב בין אלופי הגבאים „הרב מו' שמאי" ובשנת תקמ"ג בראש אלופי הפילאנטין „ה"ה הרב מו' שמאי" ולא ידעתי מי היא הרב ר' שמאי? עד שראיתי בסדר שלשלת היחס למשפחת היילפרין (כת"י מהגאון מוהר"ר שלמה יצחק היילפרין ז"ל שנמצא ת"י) כותב „בתו השנית [השניה] (של הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אלחנן היילפרין אב"ד בק"ק זלאטשיב ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק שאריגראד) הרבנית מרת בריינדיל הנשואה להרב המופלג מהו' שמאי בהגאון אב"ד דק"ק ראווני ודר בק"ק אוסטרהא". אולם מי הוא אביו הגאון אב"ד דק"ק ראווני ומה שמו כי ארע? ואני אחשוב אולי היא הג"מ יצחק אייזיק בנו של הנגיד המפורסם מוהר"ר שמואל ר' יעקב'ס שהיה אב"ד בק"ק ראווני כאשר כתבתי לעיל (ע"ה) או אולי היה בנו של הרב ר' יצחק אייזיק בהקצין ר' יוזפא שהיה גם היא רב בראוונע עיין לעיל (ק"ד) ולכן דר הרב ר' שמאי בעירנו במקום אבותיו וזכרני בילדותי היו בעירני אנשים תורנים יראי אלהים בעלי עישר שהתיחסו על שם ר' שמאילי יהיו נקראים „ר'... ר' שמאילס" ויוכל היות שהיו מיוצאי חלציו של הרב ר' שמאי דנן אבל דברים ברורים לא אוכל לכתיב כי לראבון לבי ספו תמו מעירנו תורנים ישישים אשר ידעו לקראית הדורות מראש ולהשיב לי על שאלות כאלה.

קנא.

הראש ומנהיג מוהר"ר אפרים במוהר"ר אהרן.

גבאי חידש בהח"ק צד השני כמה שנים ועיד בהקלפי משנת תפ"ט (פ"ש ע"ב) מצאתי אותו בין אלופי גבאים דמצבה „האלוף מוהר"ר אפרים" ובהתמנית

---

1) כפי הנראה חסר כאן התיבה „בר" וצ"ל בר אבהן ואולי האותיות „בר" מן התיבה ההבר נמשך גם להתיבה „אבהן".

קמט.

הרבני המופלג מוהר"ר פנחס בהרב הג' מלאדמיר.

א. איש חשוב ונכבד מגזע היחש והמעלה בני של הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר שאול ז"ל אבר"ק לאדמיר 1) וה"ר פנחס היה מחיתנו של הרב הגאון מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל (קל"ג) ולעת זקנתו בא ר' פנחס לעירנו לשבת אצל בני מוהר"ר ארי' יהודא ליב חתנו של הג"מ נחמן כ"ץ ונתחבר פה להח"ק והיה בין אלופי הגבאים בהח"ק כאשר כתיב על הפנקס בהקלפי משנת תקמ"א והלאה בין אלופי הגבאים „ה"ה הראש הרבני מ' פנחס בהרב מלאדמיר" ובד' קס"ח „הרבני המופלג הישיש מ' פנחס בהרב המאה"ג מ' שאול". חתימתו נמצאה בהפנקס „הק' פנחס בהרב הג' מוהר"ר שאול ז"ל".

ב. ואלה המה בניו של הרבני מ' פנחס:

א) בנו הרב מוהר"ר ישכר בער אב"ד דק"ק טולטשין (עיין לעיל קמ"ג).

ב) בנו הרבני המופלג מוהר"ר ארי' יהודא ליב שהיה חתן הגאון מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל. וה"ר ארי' יהודא ליב היה גבאי בהח"ק משך כמה שנים ובהתמנות שנעשה במשך כמה שנים נמצא בין אלופי הגבאים „ה"ה הראש הרבני מ' ארי' יהודא ליב בר"פ מלאדמיר". החתימתו מצאתי כמה פעמים „ארי' יהודא ליב באמ"ו הרבני מו' פנחס יצ"ו" או „ארי' יהודא ליב באמ"ו הרבני המנוח מו' פנחס זצללה"ה. ומבניו של ר' ארי' יהודא ליב מצאתי. ה) בנו הרבני מוהר"ר שמואל אשר שחיבר איתו אביו להח"ק ונכתב על הפנקס (ד' פ"ג) „הן היום קרב לפנינו ה"ה התורני הרבני מוהר"ר ארי' יהודא ליב בהרבני המופלא מוהר"ר פנחס ורוצה לקרב את בנו הילד שעשועים כמר שמואל אשר שיחי' ד' יגדלו. להיות משרת בהח"ק . . . ועל החתום בא הג"מ נחמן כ"ץ". וה"ר שמואל אשר היה אח"כ בין אלופי הגבאים דח"ק ובהקלפי משנת תקנ"ד כתיב „הרבני מו' שמיאל אשר ב"מ ארי' יהודא ליב במקום" . . . ובהתמנות משנת תקנ"ח כתוב בין אלופי הגבאים „הראש מ' ארי' ליב ב"מ פנחס מחל על כבודו לבנו הראש מ' שמואל אשר" ובשנת תק"ס „הראש מ' שמואל אשר" ובשנת תקס"א „הראש מ' שמיאל אשר ב"מ ארי' ליב נאמן של הגבאים דמצבה ובאם לא יהי' פה יובא המעות ליד אביו הרבני מ' לייביש" וה"ר שמואל אשר השאיר את שמו הטוב בעירנו עד היום ויוצאי יריכו המה אנשים ידועים ונכבדים בעירנו.

ג) בנו כמר שמחה היבר אותו אביו זקנו הרב מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל להח"ק וזאת מצאתי כתוב על הפנקס (ד' פ"ד) „הן היום קרב לפנינו ה"ה הרב מהור"ר נחמן בהגאון אב"ד מ"י מ' בצלאל כ"ץ ורוצה לקרב את נכדו ילד שעשועים כ"מ שמחה שיח' בן חתני הרבני מ' ארי' יהודא ליב נר"י לקרב איתו להיות משרת בחבירה קדישא . . . היום יום א' תקכ"ט לפ"ק". את מצבת הר"י ארי' יהודא ליב לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו אכן עיד בשנת תקס"ז מצאתי

1) הרב מוהר"ר שאול אב"ד דק"ק לאדמיר היה גאון גדול בדורו נאמן דמדינת וואהלין והחכם הובנאוו הזכירו בהוואסחאד לשנת 94 הוברת אקטיאבר עלה 13 והוא בא בהסכמתו על ספר בית אברהם נדפס בברלין תקי"ג וחתם „הק' שאול בהרב... יעקב מלאדמיר" (וקה"מ אות „בית" 1222). וראיתי בפי' מהח"ק (ד' קפ"א) בהחשבון משנת תקכ"ה ששלחה הח"ק „א' פ' וויטניק להרב מלאדמיר.

בהרבני הנגיד
מוהר״ר יעקב דוד
הכהן נפטר ביום
כ״ב ראש חודש
אדר ראשון שנת
תק״מ לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה .

קמז.

הדיין המופלג מוהר״ר שמחה במוהר״ר יעקב כ״ץ.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי 1) וזאת חקיק עליה :

פ״נ מופלג
בתורה
וביראה דיין
מו׳ שמחה במו׳
יעקב כ״ץ לבית
אהרן נפט׳
כ״ב אייר תק״מ
לפ״ק .

קמח.

התורני המופלא מוהר״ר יוסף במוהר״ר יעקב.

כנראה לעשות שליחותו בא הנה שד״ר מארץ הקדושה יליד עיר טבריא ורגליו הובילוהו לעירנו למצוא מקום מנוחתו ויותר לא ידעתי ממני .
וזאת חקוק על מצבתו :

פ״נ
התורני המופלא מוהר״ר
יוסף במוהר״ר יעקב ז״ל
הבא מארץ הקדושה
מעיר טבריא תוב״ב
נפטר בש״ק ערב שבועות
תקמ״ב ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

---

1) הוא בנו של הרב המופלג מה״ו יעקב סקלאווער לעיל (קל״ב) .

קמה.

התורני הרבני המופלג מוהר״ר יהודא אפרים במוהר״ר יעקב קאפיל.

מן התוארים אשר חרתו על מצבתו ניכר כי איש נכבד היה בעדתו. תורני ורבני מופלג אך חפשתי בהפנקסים והכרוכי כתבים אולי אמצא ממנו דבר ולא מצאתי וזולת מצבתו אשר מצאתי עומדת במקום אשר גדולי העיר כמו הר״ר נחמן כ״ץ ז״ל והר״ר גארדי ז״ל מצאו שם קברים לא ידעתי ממנו כלום ומצבתו תספר לנו את ערכו הגדול ותענה אמריה לאמר :

פ״נ
וירד יהודא
מאת אחיו
ויהודא עוד רד עם
אל ועם קדושים
נאמן ה״ה התורני
הרבני המופלא
ומופלג הותיק
והישיש מהור״ר
יהודא אפרים
במוהר״ר יעקב
קאפיל וצ״ל נפטר
בש״ק ט״ז טבת תק״מ
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

קמו.

הרבני המופלא מוהר״ר אורי ליפמאן במוהר״ר יעקב דוד הכהן.

כפי הנראה לי הוא ר׳ אורי מעיר חדש דפה והוא נזכר בצוואת הג״מ דוד היילפרין ז״ל „וליתן מזה לעניי קרובי ה״ר אורי מאוסטרהא ולהרב המגיד מאוסטרהא לכל אחד שלשים זהובים״ ומדקהשיב איתו הג״מ דוד יחד עם הרב המגיד מאוסטרהא נראה כי הוא היה חד מבני עליה ומצאתי מצבה מאשה אחת שהקוק עליה „בת ר׳ שמעון נכד ר׳ אירי ממ״ח (ממתא חדשה)״ ומצבתו תאמר :

פ״נ
הרבני.
המופלא מוה״ר
אורי ליפמאן

קמד.

הרבני המופלג ומופלא מוהר"ר משה ישראל איסר מפינסק.

הוא בן החריף המופלג מוהר"ר אליהו מפינסק בן הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר ישראל איסר האב"ד דק"ק פינסק שהיה בין הרבנים אשר ישבו בהועד שהיה בעיר סלוצק בשנת תקכ"א (עיין בס' „עיר תהלה" צד 115) והג"מ ישראל איסר היה בני של הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם הנקרא אבא מארי שהיה אב"ד בכמה קהלות הגליל דליטא ובק"ק נאווידאק והוא היה בן הגאון מוהר"ר יעקב אב"ד דק"ק ווין 1) והנה מן התואר שכתבו על מצבתו של ה"ר משה ישראל איסר „המופלג ומופלא עושה פלא" שנפטר רק בשנים וביותר בזמן אשר חזון תוארים לא נאמנים לא נפרץ עוד נוכל להכיר את ערכו הגדול. אבל מה לו פה ומי לו פה כי חצב לו קבר פה עירנו? אם היה חתן אחד מתושבי עירנו או בנים היו לו כאן שבא אליהם? כל זאת נפלא ממני כי לא מצאתי זכרו באחד מן הפנקסים זולת מצבתו אשר מצאתי עומדת בין מצבות גדולי העיר והיא תספר לנו את חין ערכו הגדול וכה תאמר:

פ"נ
הרבני
המופלג ומופל'
עושה פלא גוע
ישישים צאן קדשים
האברך זרע בירך
מ' משה ישראל
איסר בן הרבני
המופלג החריף
ובקי המפורסם
מ' אלי' ז"ל בהגאון
מ' י' איסר אב"ד דק"ק
פינסק נפטר כ"ד
אדר ראשון, תק"מ
לפ"ק תנצב"ה.

---

1) הדברים האלה לקחתי מן „סדר שלשלת היחוס למשפחת היילפרין" מהג"מ שלמה יצחק היילפרין ז"ל אשר אצלו בכת"י וכתב שם אשר להג"מ אבא מארי היה לו ארבעה בנים... „בן השלישי הרב הגדול מה"ו אליהו אב"ד דק"ק משארטקוב ונפטר רק בשנים הרביעי היה הרב הגאון ר' ישראל איסר האב"ד דק"ק בריסק וק"ק פינסק והגלילות ובניו רבנים מפורסמים"... וכפי הנראה קרא הג"מ ישראל איסר את שם בנו אליהו על שם אחיו שנפטר רק בשנים.

קמב.

המרומם התורני מו"ה יעקב ישראל בהרב המאה"ג הגאון מוהר"ר עוזר.

מאליפי נכבדי הח"ק פרנס את הח"ק יחד עם הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס ועם הרב ר' מרדכי הייליפרין. בהתמנות משנת תצ"ח בין אלופי הגבאים דמצבות „המרומם התורני מוהר"ר יעקב ישראל בהרב מ' עוזר" חתימתו נמצאה בהפנקס כמה פעמים „הק' יעקב ישראל בלא"א הרב המאה"ג מוהר"ר עוזר נר"י" מי הוא אביו המאה"ג מוהר"ר עוזר? אם מתושבי עירנו אם מעיר אחרת לא ידעתי. בניו וחתניו של ר' יעקב ישראל היו מתושבי העיר ואכתוב אותם הלאה בספרי. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ

התורני מו"ה יעקב

ישראל בהרב

הגאון מוהר"ר עוזר

נפטר בש"ק ד' אב

תקל"ט לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קמג.

הרב מוהר"ר ישכר בער אב"ד דק"ק טולטשין.

הוא בנו של הרבני המופלג מוהר"ר פנחס בן הרב הגאון הגדול מוהר"ר שאול אב"ד דק"ק לאדמיר עיין הלאה (קמ"ט) ובא לעירנו מקום שישבו בו אביו ואחיו הרבני מוהר"ר ארי' ליב. וכאן מת על פני אביו בעודו רך בשנים ומלא חכמה כזקן ויותר לא ידעתי ממנו. וזאת חקוק על מצבתו העומדת לא רחוק מקבר המהרש"א ז"ל אצל מצבת אביו:

פ"נ

אב בחכמה

ורך בשנים הרב

מוהר"ר ישכר בער

אב"ד דק"ק טולטשין

בהרבני מוהר"ר

פנחס באב"ד

מלאדמיר נפטר

יום ג' ב' שבט תקל"ט

לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

א) בני מוהר"ר גרשון שקרא אותו על שם אביו הרב נמצא כתוב על פי החח"ק (ד' עיין) „עפ"י הצעת דבריו של המרומם התירני מוהר"ר ראובן בהרב מוהר"ר גרשון ז"ל הוצק חן בשפתיו שהתפלל בעד בנו הילד שעשועים כמר גרשון שיחי' שרוצה לחנכו במצות להיות עומד לשירות בקודש בעסקי החבירה יצ"ו בכן הסכמנו יחד לקרבו . . . . היום יום א' כ' תמוז תקכ"ב" ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים ועל תקנה גדולה שהתקינו בהח"ק בשנת תקמ"ב בא הוא בין החתומים „גרשון באאמו"ר המנוח מ' ראובן" .

ב) בני כמר מאיר חיבר אותו אביו להח"ק ונכתב על הפנקס (ד' עיין) „עפ"י הצעת דבריו של המרומם התירני מוהר"ר ראובן בהמנוח הרבני מוהר"ר גרשון ז"ל שהרבה להתפלל ולהעתיר עבור בנו הנחמד הינוק יחכים כמר מאיר שי' שמה מאד חשקה נפשו לחנך במצות את בנו שי' בכן נשאתי פניו לדבר הגון כזה קרבנו את בנו הינוק שי' לעמוד ולשרת בשירות הקודש . . . יום ב' ניסן תקכ"ב".

ג) בני שמואל שמעלקא חיבר אותו אביו להח"ק ונכתב בפנקס (מ"ח:) עפ"י הוצאות דבריו של המרומם התורני מוהר"ר ראובן בהרבני מוהר"ר גרשון ז"ל שהציע דבריו לפנינו אלופי הגבאים דח"ק יצ"ו והרבה להתפלל בעד בנו הילד שעשועים כמר שמואל שמעלקא שי' שמה מאד חשקה נפשו להיות בנו כרוך אחריו להיות אתו עמו במחברת הקודש לחנכו במצות ... היום יום ו' ח"י ניסן תקכ"ז".

ד) חתנו התורני מוהר"ר חיים במהור"ר אשר זעליג בפנקס ח"ק (ד' פ"ח:) כתוב „הן קרב לפנינו המרומם התורני מהור"ר ראובן בהרבני מוהר"ר גרשון זצ"ל בקריבה של חיבה לקרב את חתנו התורני מוהר"ר חיים במוהר"ר אשר זעליג זצ"ל היום יום ג' חשון תקכ"ד לפ"ק" ואח"כ מצאתי את ר' חיים בין אלופי הגבאים ועל הקלפי משנת תקל"ג בין הגבאים „ר' חיים ה"ר ראובן בר"ג והיא חתם „הק' חיים בהנגיד מוהר"ר אשר זעליג" וכן נמצאה חתימתו הרבה פעמים. מצבת הרבני מוהר"ר ראובן תספר לנו את שבחו והיא אמריה תאמר:

פ"נ

גזע ישישים

שלשלת היחס

חכם חרשים

הרבני המופלג

הראש המנהיג

מוהר"ר ראובן בהרב

המופלג מוהר"ר

גרשון נפטר י"ב

תמוז תקל"ח לפ"ק

ת'נ'צ'ב'ה

קמ.

איש חשוב מוהר"ר דוד בן הגאון מוהר"ר יהודא ליב ז"ל.

כפי שנראה לי הוא ר' דוד בנו של הג"מ יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקליוו פה ואח"כ אב"ד בק"ק סלוצק ופינסק ואחיו של הג"מ אשר ענזיל בעל ספר „ברוך מבנים אשר" ור' דוד זה חיבר את „הספר אותות למועדים" בשם אחיו הג"מ אשר ענזיל יכלל בו גם חידושיו כאשר כתבתי לעיל (קל"ח) והיה או שבא לעירנו מקום שישבו בו אחיו הרב הנגיד הקצין ר' מרדכי (לעיל קכ"ו) והרב הגאון מוהר"ר אשר ענזיל ויען שהספר „אותות למועדים" חיבר בשם אחיו וחידושיו נכללו בו לכן לא נזכר על מצבתו שחיבר ס' „אותות למועדים" ואם כוונתי אל האמת לבי יגל בקרבי יתשמחנה כליותי על אשר זכיתי לתת יד ושם לדוד בין גדולי עירנו אחר שנשכח מכמה שנים והשבתי בן לאבותיו. וזאת חרות על מצבתו:

פה
נטמן
איש חשוב
מוהר"ר דוד בן
הגאון מוהר"ר
יהודא ליב זצ"ל
נפטר ביום א'
יו"ד ימים בחודש
אדר שני שנת
תק"ל . . . לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קמא

הרבני המופלג ראש ומנהיג מוהר"ר ראובן בהרב הדיין מוהר"ר גרשון.

מחשובי העדה תירני וחכם מופלג פרנס וגבאי חודש בהח"ק חיבר איתו אביו הרב הדיין מוהר"ר גרשון מלביב להח"ק בשנת תק"א ונמצא כתוב על פנקס הח"ק (ד' למ"ד:) „כבוד הרבני מוהר"ר גרשון בהרב מוהר"ר ראובן הציע דברי חן לפני שלחן הטהור כבוד החבורה יצ"ו והתפלל אודות בנו האברך התירני מוהר"ר ראובן שיחי' שיהב דעתו להיות בחיבור הנאה מחברת הקידש כביד החבורה. יען שבעת אין בנו בכאן בכן לזאת הסכמנו יחד אי"ה בבואו בנו לכאן יבא לפני החבורה בוודאי נכון הדבר לקרבו לתוך החבורה... יום ב' ח"ה סוכות תק"א ועל ההתום הנגיד ר"ש ר"י והרב ר"מ היילפרין ואח"כ מצאתי איתו בין אלופי הגבאים כמה שנים וחתימתו „הצעיר ראובן בהרב מוהר"ר גרשון ז"ל". ואלה המה בניו אשר מצאתי נקובים בשמותם על הפנקס.

פ״נ
יום ד׳ י״א אדר
ראשון תקל״ז
כבוד הרב המאוה״ג
החריף המפורסם מ׳
אשר ענזיל בהרב
הגאון המפורסם מ׳
יהודא ליב בעל המחב׳
ס׳ ברוך מבנים אשר
מלבד שאר חיבורים
שנשאר אחרין ועדיין]
לא יצאו לאור והוא
מאשר שמנה לחמ׳
מלחמתו של תורה
: : : : : : : :

קלט.

הרבני המופלג הישיש מוהר״ר שמעון הלוי הורוויין.

מחשובי וגדולי העיר מופלג גדול בתירה ובחכמה יהיא בני של הראש והמופלג מוהר״ר שלום שכנא הלוי הורוויץ (צ״ב). מבניו של ר׳ שמעון מצאתי את הרב המופלג מוהר״ר מרדכי הלוי הורוויין אחד מיושבי יעב״ץ בהקלויז הגדולה ודיין בעירני באשר כתבתי הלאה בספרי (רכ״ד) וייתר מבניו לא ידעתי. מצבתו של ר׳ שמעון מצאתי בין מצבית חשיבי העיר וממנה ניכל להכיר את ערכו וכה תאמר:

פ״נ
איש תם וישר הרבני המופלג
ניר ראשים יתד במקום נאמן
תקוע אלפי לשמעון הלוי
חכמה בישישים מפואר בעדי
עדיים ועתה עלה לשמים
כבוד מוהר״ר שמעון בהרבני
מוהר״ר שלום שכנא סג״ל הורוויץ
נפט׳ בש״ע תקל״ו ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

חיתני הרב המופלג החסיד מו׳ דוב בער ז״ל בהרבני הנגיד המפורסם מו׳ שמואל רבי יעקליש ז״ל מאוסטרא ואחי השר הנגיד הרבני הקצין והנדיב המפורסם מו׳ יוסף יוזפא נר״י וחתן (כוונתו על חותנו ר׳ דיבער) אח״ז הגאון המפורסם מו״ה בצלאל כ״ץ בן הכהן הגדול הגאון המפורסם מוהר״ר נפתלי ז״ל וחתן (כוונתו על הג״מ בצלאל) הגאון מוהר״ר יואל היילפרין ז״ל״ .... ועל דף השני נדפס הסכמות מגאוני הדור. א) הגאון הגדול מוהר״ר חיים הכהן רפאפורט מלבוב. ב) הג״מ אברהם משולם זלמן וחתם „נאם אברהם משולם זלמן בלא״א הרב הגאון האמיתי המפורסם בדור גדול מרבן שמי חכם צבי החונה בק״ק אוסטרהא והגליל יצ״ו. ג) הגאון המפורסם מוהר״ר שאול ח״ע „שאול בהגאון ארי׳ ליב נר״י חונה בק״ק דובנא רבתי״. ד) „הק׳ נפתלי הכהן יבונה הירץ בהרב הגדול המפורסם מוהר״ר חיים כ״ץ ז״ל מגלוגא חונה בקלויז ור׳מ דק״ק אוסטרהא יע״א״. ובסוף הקדמתו כותב והני נשאי במאי זכיין ה׳ יברך את אמי בשלים ה״ה הצנועה הרבנית מ׳ זעלדא תי׳. גם לרבות חמותי הגבירה הרבנית החסידה מרת סעריל תחי׳. ודבר חיוב קיבע לי ברכה לאחי הגדול ה״ה הרבני המופלא הנגיד הקצין המפורסם מהו״ר מרדכי ולחתני הרב המאה״ג המפורסם מוהר״ר נפתלי הירץ אב״ד דקלויז ור״מ דק״ק איסטרהא אשר הטיבו אתי עמי מיים .... ובעו״ה נפתולי אלקים נפתלתי עם אשתי זו הצנועה מרת שרה ילא זכיתי להבנות ממנה״. ומזה נראה שלא זכה לבנים ואולי מפני זה קרא את ספרו „ברוך מבנים אשר״ (על דרך שם טוב מבנים.. אתן לו) 1).

ב) „קרבן עשיר״ על קדשים ולא נדפס כי ספרי בעלי האסופות רישמי רשימות ספרים לא הביאוהו גם באוצה״ס לבן יעקב לא נזכר.

ג) ספר „אותות למועדים״ הידושים על פסח שני במס׳ פסחים בגפ״ת וברמב״ם ונכללו בו גם ר״ח ר״ה יו״כ שלש רגלים ועצרת וחי׳ חנוכה ופורים שחיבר הרב מוהר״ר דוד בשם אחיו הרב הגאון מוהר״ר אשר ענזיל נר״י מאוסטרהא בעל המח׳ „ברוך מבנים אשר״ נדפס בזאלקווא בשנת תקי״ב בהסכמות גאוני הדור (ועיין הלאה ק״מ).

נמצאה אצלי תוספית כתובה שניה שהוסיף הג״מ אשר ענזיל לאשתו מרת שרה על התוספות כתובה שנתן לה פעם ראשון נכתבה „בששה בשבת שבעה ימים לחידש מרחשון שנת חמשת אלפים חמשה מאות ושבע לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן בעיר אוסטרהא״ והיא כתובה על קלף בכתב סופר מהיר מוהר״ר עוזר ספרא דפה (עיין קכ״א). מצבתו העומדת אצל קבר איש אלהים הגאון מוהר״ר שמשון בוך ז״ל. תענה אמריה לאמר:

1) ראיתי בספר „דעת קדושים״ צד 168 כותב „שהרב הג״מ אשר ענזיל היה דיין מאוסטרהא ואח״כ נתקבל לראב״ד בק״ק סלאנים ובסלאנים חתם על חומשי רש״ד בשנת תקמ״ד״ וידעתי כי הדברים האלה לקח מספר „קריה נאמנה״ להח׳ שי״פ דף 174 שכתב שם „הרב הדיין מהור״ר משה שלאנימור בהרב מהור״ר הנזיל שהיה ראב״ד בק״ק סלאנים כפי שמצאתיו התום בפנקס התתומים של מהרש״ד אשר ענזיל בהרב המאה״ג מהור״ר יהודא ליב זצ״ל״ ושם בהוספות להספר צד 282 סימן כ״ט מביא שהג״מ אשר ענזיל חיבר ספר „אותות למועדים״ וספר „ברוך מבנים אשר״ עיי״ש. ובשתים נפלאתי א) כי להג״מ אשר ענזיל לא היו בנים ועוד כי הג״מ אשר ענזיל נפטר בשנת תקל״ז כבתוב על מצבתו אשר העתקתי ואיך התם עצמו בשנת תקמ״ד ומלבד שלא נזכר על מצבתו שהיה ראב״ד בסלאנים.

קלה.

הרב הגאון הדרשן הגדול מוהר"ר אשר ענזיל.

א. גאון וחריף בקי בכל חדרי התורה דרשן גדול מפורסם והוא בנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב ז"ל אב"ד ור"מ בהקליז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק סלוצק ופינסק (מ"ג) ואחיו של הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי חתן הקצין והטפסר ר' יוזפא אוסטריר (ק"ד) והגאון החכם מוהר"ר אהרן שמואל (רי"ג, בהקדמתו לספרו „קורא מראש" כותב „ואא"ז מ"ו מרדכי היה בנו של אא"ז הגאון המפורסם הצדיק האמיתי מו' יהודא ליב אב"ד דק"ק פינסק ויחוסו מבואר בס' „ברוך מבנים אשר" שחיבר דודי הרב המפורסם בקי בכל חדרי התורה מוהר"ר אשר ענזיל זלה"ה" והג"מ אשר ענזיל היה חתן הרב החסיד מוהר"ר דוב בער בהרב הנגיד והקצין ר' שמואל ר' יעקליש ככתוב על שער הספר „ברוך מבנים אשר" אשר אעתיק לקמן במרוצת הדברים.

ב. הג"מ אשר ענזיל היה שקדן גדול בתורה לא פסיק פומי' מגירסא יומם ולילה. זקן תירני בעל זכרון טוב ומאד נאמן בדבריו סיפר לי ששמע בילדותי מפי ישישי עירנו שהיו מכירים בימי חרפם את הג"מ אשר ענזיל והמה ספרו לי כי בימים ההם אשר באורח חיים הלכו בני ישראל ולא נטו מדברי השלחן ערוך כמלא נימא לא היו מדליקין בבתי מדרשות נרות ביום שבת קודש קודם אור היום כמנהג זמנינו. והג"מ אשר ענזיל שהיה רגיל לקום בכל יום אחר חצות הלילה ללמוד משנתו. באשר קם בליל שבת ולא היה לו מקום ללמוד מרוב חשקו בתורה הלך לבית ששם היתה אשה יולדת ושם דלק נר כל הלילה וכפרו בידו ולמד שם עד שהאיר היום. ובעירנו בא בהסכמה על ספר „מפלגי ראובן" בשנת תקי"ד ועל ספר „שבט מישראל" בשנת תק"ל וחתם „אשר ענזיל בהגאון מו' יהודא ליב זצ"ל בעהמח"ס „ברוך מבנים אשר" „וקרבן עשיר" על קדשים 1) ולא היה לו בנים ותולדותיו של הג"מ אשר ענזיל המה פרי צדיק ספרים יקרים אשר השאיר אחריו ברכה.

ואלה המה הספרים שחיבר הג"מ אשר ענזיל.

א) ספר „ברוך מבנים אשר" נדפס בזאלקווא בשנת י'הי ר'צ'וי אחיו וט'ובל בשמן ר'גלו (תק"ט) ויען כי הספר במ"א הוא כעת יקר המציאות ואני ראיתיו בבית אוצר הספרים בוורשא אמרתי להועלת הקוראים אעתיק דברים מקוטעים משער הספר וכן כתוב שם „ספר ברוך מבנים אשר" מאשר שמנה לחמו שמן הטוב מיב חדא פלפולי אריכתא צנא מלא ספרא ספרי וספרא ותוספתא דין גליא „רזי צפנת פענח על מאירת צפונת ירה [ירו] הדה רמי דיקלא וזקיף על הרי בתר דילג מענין לענין אשר היאיל ובאר ה"ה הרב המופלא ומופלג הדרשן הגדול מעוז ומגדל בקי בכל חדרו התורה כבוד מוהר"ר אשר ענזיל נר"י מאוסטרה בן הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב ז"ל שהיה אב"ד דקליז ור"מ דק"ק הנ"ל ואח"ז נתקבל לאב"ד לק"ק סלוצק ולק"ק פינסק והגליל בהגאון המפורסם מוהר"ר אשר ענזיל אב"ד דק"ק פינטשיב... והולך וחישב שם יחיסו עד הגאון בעל מהדורא בתרא עד הגאון בעל המפה ז"ל ואח"ז מסיים (על עצמו) „וחתן אדוני

1) דעת קדושים 168.

נפטר ביום ה׳
ו׳ ימים בחודש
ניסן שנת תקל״ה
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

קלז.

הרב המופלג חכם מפורסם מוהר״ר ארי׳ ליב במוהר״ר משה יוסף.

מגדולי יקירי השיבי עירנו צדיק וחכם חרשים נקרא בשם ר׳ ארי׳ ליב מעזירטשיר כי היה יליד מעזירטש קטן פרור עירנו והוא בני של התורני מוהר״ר משה יוסף במוהר״ר משולם זלמן לעיל (צ״ז) ואם כוונתי אל האמת במה שכתבתי שם שה״ר משה יוסף היה אביו של הרב החריף המפירסם מוהר״ר משולם זלמן מעזירטשר נבוא לכלל דעת אשר הרב ר׳ משולם זלמן והרב המופלג ר׳ ארי׳ ליב דנן היו שני אחים תאומים בתורה וחכמה ובמעלה 1) והרב ר׳ ארי׳ ליב היה פרנס וגבאי בהח״ק צד ראשון כמה שנים יפרנס את הח״ק יחד עם הרב הרופא מומחה מוה״ר משה שמואל ועם הרב המופלג מוהר״ר נחמן כ״ץ. בהתמנות שנעשה בהקלפי משנת תקכ״ז בין אליפי הגבאים „הרבני מ׳ ארי׳ ליב ממעזירטש קטן" והוא בא שם בחתימתו „ארי׳ ליב בלא״א מוהר״ר משה יוסף זצ״ל׳ וכן נמצאה התימתו הרבה פעמים. בפ״ר (דפ״ג) כתוב „המרומם הרבני מוהר״ר ארי׳ ליב במוהר״ר משה יוסף ממעזירטש קטן חשקה נפשו מאד לקרב את בניו ה״ה החתן כמר יהונתן שי׳ והשני הבח׳ כמר ישעי׳ שיחי׳ ומוהר״ר ארי׳ ליב שוקד על תקנתם לחבר איתם להח״ק יצ״ו ילחנך אותם לדבר מצוה בבן נשאנו פניו... היום יום ה׳ כ״ט תשרי תקכ״ז לפ״ק" ובראשי החתומים „נחמן בהגאון מוהר״ר בצלאל כ״ץ ז״ל". יותר לא מצאתי ממני ואת ערכו הגדול יוכל הקורא לדעת מן מצבתו העומדת בין מצבות גדולי העיר בזמני. והיא תביע אמריה לאמר :

פ״נ
נשים לילות בימים בילדה
על צדיק כתמר תמרים הניעו
ראש ראשנו נפלה ה״ה הרב
המופלג המפירסם חכם הרשים
שמו אפרסום כבוד מהור״ר ארי׳ ליב
במוהר״ר משה יוסף ז״ל נפטר
בש״ק ו׳ אייר תקל״ה לפ״ק
ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

---

1) כעת ראיתי צוואת הג״מ דוד היילפרין ז״ל (עיין הוספה) ונודעתי שכוונתי אל האמת כי מצוה שם „ליתן להרבני מו״ה זלמן ממעזירטש ולאחיו הר״ר ליב לכ״א מאה זהובים".

טבת שנ׳ תקל״ד

לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

קלה.

הרבני המופלא מוהר״ר משה בהחסיד מוהר״ר יודיל.

הוא בנו של החסיד המפורסם בעירנו מוהר״ר יעקב יהודא יודיל עיין לעיל (קי״ז) ויותר לא מצאתי ולא ידעתי ממנו ועל מצבתו חקוק:

פה נטמן

הרבני המופלא המנוה

מוהר״ר משה הוא בן הרב

המופלא החסיד המפורסם

המנוה מוהר״ר יעקב יהודא

יודיל זצ״ל יום ג׳ א׳ דר״ח

מרחשון תקל״ה ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

קלו.

האלוף הרבני המרומם מוהר״ר דוד בהרב מוהר״ר משה.

פרנס וגבאי בהח״ק יע״ד בהחשבון משנת תפ״ח מצאתי „חשבון פרטי של פרנסת האלוף המרומם מוהר״ר דוד במהור״ר משה״ וכן בהתמנות משנת תפ״ט „במקום הגבאים״ האלוף המרומם מוהר״ר דוד במוהר״ר משה וכמדומה לי שה״ר דוד זה הוא אביו של הרב הצדיק והחסיד מוהר״ר אשר צבי ז״ל מ״מ דפה הנקרא ר׳ אשר קארצער כי כאשר כתבתי הלאה (רי״ד) נתחבר הרב ר׳ אשר להח״ק בעודו ילד ונכתב על הפנקס (ד׳ י״ג) „כבוד המרומם התורני הנגיד מוהר״ר דוד בהרב המה״ג ה״ה מוהר״ר משה נר״י... לחבר את בנו הילד שעשועים כמ״ר אשר צבי שיחי׳ (עיין לקמן העתקתי באריכות) ומזה נוכל לדעת מקור מחצבתו של הרב הצ׳ ר׳ אשר קארצער ז״ל. וזאת כתוב על מצבתו:

פ״נ

הרבני

הישיש המנוה

מוהר״ר דוד בהרב

המנוה מוהר״ר

משה שהי׳ אב״ד

דק״ק ביטשאטש

קלד.

התורני הנגיד הראש מוהר"ר יוסף אפרים במוה"ר נפתלי הערין.

מנכבדי חשובי העיר פרנס וגבאי בהח"ק צד השני כמה שנים ועוד בשנת תצ"ו נכתב בפנקס (ד' ס"א) „חשבון הוצאות של האלוף הראש במוהר"ר אפרים במוהר"ר נפתלי הערץ". בין אלופי הגבאים שנתמנו בהקלפי משנת תק"ה „האלוף המרומם מוהר"ר יוסף אפרים במוהרר"ן הירץ". בשנת תק"ז נבחר לנאמן הח"ק בעת הקלפי ונכתב בפנקס (ד' ע"ט:) „חלקנו כבוד להיות נאמני בכבוד החבורה קדישא יצ"ו ה"ה המרומם האלוף מוהר"ר יוסף אפרים בה"ה מוהר"ר נפתלי הירץ נ"י . . . ." והוא בנו של התירני המופלג הישיש מוהר"ר נפתלי הערץ במוהר"ר יואל פייוויש ואחיו של הרב בעל „עולת אהרן" „ומשחת אהרן" חתימתו נמצאה בפנקס „יוסף אפרים במוהר"ר נפתלי הערץ יצ"ו או ז"ל" .

ואלה המה בניו אשר מצאתי בשני הפנקסים . א) בנו התורני המנהיג מוהר"ר חיים עיין לעיל (קי"ב) . ב) בנו המרומם התורני מוהר"ר יואל פייוויש אחד מאלופי הגבאים בהח"ק צד ראשון והוא חתנו של התורני המופלא מוהר"ר יוסף עלקשיר (פ"ח) . בהתמנות שנעשה בהקלפי משנת תקכ"ט (פ"ר צ"ח:) בין אלופי הגבאים „המרומם מוהר"ר יואל פייוויש חר"י עלקשיר" והוא חתם כמה פעמים „הק' יואל פייוויש במוהר"ר יוסף אפרים יצ"ו" וכן מצאתי אותו בין הגבאים צד הראשון כמה שנים. בפ"ר (ד ע') נמצא כתוב „הוצק חן בשפתיו של המרומם התורני מוהר"ר יואל פייוויש בה"ה המרומם מוהר"ר יוסף אפרים נר"י שהציע דבריו לפנינו . . . להיות כי זכו ה' בן זכר שנולד לו למז"ט ומה מאד צבי ורגיג וחפץ לחנכו במצות . . ." את הילד שיחי' הנקוב בשמו צבי שמשון שיחי' נצח . . . ג) הוא בנו כמר נפתלי הירץ אשר עוד בילדותו חיבר אותו אביו להח"ק ונכתב בפ"ש (ד' צ"ד :) „הוצק חן בשפתיו של המרומם הראש מוהר"ר יוסף אפרים בהמנוח ה"ה מוהר"ר נפתלי הירץ ז"ל שהרבה והעתיר להתפלל בעד בנו הילד שעשועים כמר נפתלי הירץ שרוצה לחנכו במצות להיות עוסק במצות שירות הח"ק יצ"ו . . . היום יום א' י"ט כסלו תקכ"ג". עוד מצאתי לו שני בנים (שם ד' קל"ט) „הראש הנגיד מ' יוסף אפרים במוה"ר נפתלי הערין התפלל לנוכח בניו הילדים ה"ה הבחור כמר משה והילד כמר אליעזר" . מצבתו העומדת אצל מצבת בנו מוהר"ר חיים תקרא אמריה לאמר :

פה
נטמן האלוף
הראש ומנהיג
הנגיד המפורסם
מהו"ר יוסף אפרים
במוהר"ר נפתלי
הערץ זצ"ל נפטר
ח' ימים בחודש

ולמושב החבורה ולדעה נתמנה תהתיי ב"א (ר"ת בן אחיתו כי אמו היתה בת הג"מ יואל היילפרין אחותי של הרב ר' מרדכי היילפרין) כבוד הרב המופלא מוהר"ר נחמן בהגאון כ"ץ. ובכל שנה מצאנו בין אלופי הגבאים ,הר"ב מ' נחמן בהגאון כ"ץ" וכמה פעמים „חשבון גבאי חודש הרב ר' נחמן בהגאון כ"ץ', „בהקלפי משנת תקי"ג כתוב בראש אלופי הגבאים „כביד הרב מוהר"ר מרדכי בהגאון (היילפרין) „אלופי ראשים" „הרב ר' נחמן בהגאון כ"ץ למושב החבורה ולדעה בעת שלא ישב כביד דודו הרב מוהר"ר מ' הג"ל. התימתו נמצאה בהפנקס הרבה פעמים „נחמן בהגאון מוהר"ר בצלאל כ"ץ ז"ל". על התיקון גדול שנעשה בהח"ק בשנת תקל"ב בצירוף הג"מ נפתלי הירץ הכהן בא הוא בחתימתו אחר הגאון „נחמן בהגאון מוהר"ר בצלאל כ"ץ זצ"ל". .

מבניו ידעתי א) את בני הרב מוהר"ר יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחאב ואח"כ היה מו"ץ מיושבי יעבין בהקלויז פה הלאה בספרי (קצ"ב) תמצאני.

ב) בתו שהיתה אמו של הרב הגדול בתורה בחכמה וביראה מוהר"ר חיים נחמן פרנס מווילנא. ג) בתו שהיתה אשת התורני הרבני מוהר"ר אריה יהודא ליב בהרבני המופלג מוהר"ר פנחס בהרב הגאון המאוה"ג מוהר"ר שאול אב"ד דק"ק לאדמיר ז"ל עיין הלאה (סי' קמ"ט) ויותר לא ידעתי. ושמעתי ממקור נאמן כי הרב ר' נחמן כ"ץ השאיר אחריו ברכה ספר כת"י מחידושי תורתו ולא נדפס והכת"י נשאר ביד אחד מאנשי עירנו אשר אח"כ העתיק את מושבו לעיר בראדי. מי יתן אשר האיש שנמצא ת"י הכת"י יתעורר להוציאו לאור לתפארת הגאון ולעטרת בני עירנו. בשנת תקל"ד נפטר הרב ר' נחמן בשם טוב ואלה הדברים חרתו על מצבתו מצבת אבן גדולה:

פ"נ

ונתבקש בישיבה של מעלה רב כהנא
הרב המאה"ג נתגדל בתורה
וביראת ה' הסיד ועניו נפטר
בשם טוב מ' נחמן בהגאון
המפורסם מו"ה בצלאל כ"ץ אשר
הרביץ תורתו ודגל תפארתו
לשבת על כסא
אביו הגאון מופת הדור
מ' נפתלי כ"ץ זצ"ל אב"ד ור"מ
פה ק"ק אוסטרהא ושב הכהן
למנוחתו יום ב' ד' אדר
שנת תקל"ד.

פ"ג
הרבני המופלג מהו' יעקב
סקלאווער בהחסיד מ' צבי
הירש מבית אהרן אשר ישב
בשבת תחכמוני בבית המדרש
דקלויז דפה נפטר שבת קודש
ז' תשרי תקל"ב לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קלג.

הרב המאוה"ג מוהר"ר נחמן בהג"מ בצלאל כ"ץ.

א. גאון חסיד ועניו חד מבני עליה אשר חבשי פאר לראש עירנו וגם אחר ששקע שמשו עוד יגיהו קיו וזהר תפארתו עליגו. ייענדו לוית חן יעטרה לראש הקהלה. והוא בנו של הגאון רבי בצלאל כ"ץ אב"ד פה בהגאון החסיד שבכהונה רבי רבי נפתלי הכהן ז"ל והרב ר' נחמן היה חתן הגאון הכהן הגדול מופת הדור מוהר"ר חיים הכהן רפאפירט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב 1) שבא לעירנו כמה פעמים לבקר את חתנו ובתו כאשר כתבתי לעיל וכפי שקבלתי היה הרב ר' נחמן בימי חרפו אב"ד בק"ק בערזדוב.

ב. הרב ר' נחמן נתחבר להח"ק בשנת תק"א כאשר כתוב על הפנקס (ד' למ"ד) „יען ראינו גודל הפצרת כביד הרבני המופלג מוהר"ר נחמן בהרב הגאון מוהר"ר בצלאל הכהן ז"ל שמה מאד השקה נפשו לגשת אל הקודש כביד החבירה גומלי חסדים של אמת בכן שקלנו ותרינו היטיב למען יקרא דחייא ודשיכבי אבותיו הקדושים אשר בארץ המה לקרבו בקריבה של חיבת הקודש וקרבנו אותו להיות בהיכיר הנאה חבירה יצ"ו..." היום יום ב' ח"ה סוכות תק"א לפ"ק ועל החתום „הק' שמואל במוהר"ר יעקב ר"ש" „הק' מרדכי באב"ד הײלפרין" „הצעיר גרשון בהרב ר' ראובן זצ"ל מלבוב" ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים כמה שנים עד יום פטירתו. בהקלפי משנת תקט"ז מצאתי בראש אלופי הגבאים „הרב ר' מרדכי בהגאון נגד זקנים כבידו במקומו עומד לכל דבר התעסקות.

1) הגאון המפורסם בישראל מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל בהקדמתו לספר „מגלה עמוקות" כותב „וגם אחר אשר זכיתי להתחתן בזרעו *) זרע בירך מצד חתני הרבני המופלא החריף ושנון האברך מוהר"ר חיים נחמן מצד אביו נטע נעמן ומצד אמו הוא הורתו בקדושה לאבות שלשה בת הרב המפורסם מוהר"ר נחמן בהגאון מוהר"ר בצלאל בהגאון החסיד איש אלקים מוהר"ר נפתלי כ"ץ האב"ד דק"ק פ"פ דמיין והתן הגאון מופת הדור מוהר"ר חיים כ"ץ רפאפורט האב"ד דק"ק לבוב".

*) כוונתו על הרב הקדוש בעל „מגלה עמוקות" כי חתנו הרב מוהר"ר חיים נחמן היה מצד אביו מבני בניו של הרב הגאון החסיד בעל מג"ע (ועיין בספר ק"נ להחכם שי"ף צד 259 הערה א') וזה שכתב הג"מ א"ז על ר' חיים נחמן מצד אביו „נטע נעמן" כוונתו על הרב בעל מג"ע ששמו נתן נטע זצוק"ל.

קל.

הרבני המופלג מוהר"ר חיים חייקא.

מופלג גדול אחד מן החכמים יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה. מבניו מצאתי את בנו הרבני מוהר"ר אלי' אשר מצבתי העתקתי הלאה בספרי (ר') וכן היה לו בן אחד ושמו ר' שמואל כי מצאתי בפנקס (ד' ר"כ) „אמו של ר' שמואל בר' חייקא" וכן מצאתי בהקלפי משנת תקל"ג (ד' קמ"ב) „ר' שמואל בר' שלמה ח"ר חייקא" 1) ויותר לא ידעתי ולא קבלתי ממנו שום דבר מצבתו מצאתי אצל מצבות מחכמים יושבי יעב"ץ וזאת חקוק עליה:

פ"נ
הרבני המופלג מוהר"ר
חיים חייקא במו"ה מרדכי
אשר ישב בשבת תחכמוני
בבית המדרש דקלויז פה
נפטר יום ג' ט"ז לחודש
טבת תקל"א לפ"ק תנצב"ה.

קלא.

רבי דוד מייאנוב.

לא מצאתי אותו בהפנקסים ולא ידעתי ממנו דבר זולת מצבתו אשר מצאתי שקועה עמוק באדמה ויגעתי לקראות מה שכתוב על גבה:

פה
נטמן
רבי דוד מייאנוב
במו"ה יהודא ליב
נפטר בערב שבת קודש
ד' ימים בחודש סיון
תקל"א לפ"ק.

קלב.

המופלג מהו"ר יעקב סקלאווער.

מחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה 2) וזולת זה לא ידעתי ממנו מאומה וכן לא ידעתי מי היא אבי החסיד? וזאת הקוק על מצבתו:

---

1) בא בהסכמה על ספר „מפלגי ראובן" בין הרבנים יושבי יעב"ץ בהקלויז וחתם „נאם חיים חייקא באמ"ו מ' מרדכי זהה"ה".

2) גם הוא בא בהסכמה על ספר „מפלגי ראובן" בין היושבי יעב"ץ בהקלויז וחתם „נאם יעקב בלא"א החסיד מו"ה צבי הירש מבית אהרן ז"ל" (ההתג"מ חיים הובער גראב במכתבו אלי).

מרדכי היילפרין והרב ר' מרדכי בהגאון מפינסק. בשנת תקכ"ג בחרו בו הח"ק ונתמנה לנאמן בהח"ק ונכתב על הפנקס (ד' נ"ט) „נתמנה למז"ט נאמן בהח"ק יצ"ו כבוד הרבני המופלא מוהר"ר צבי הירש בהרב הגאון המפורסם אב"ד דקהלתנו יצ"ו להיות כל מוצא ומובא דחבורה יצ"ו עפ"י הנאמן (מפני האריכות לא העתקתי כולו) היום יום ד' ח' מרחשוון תקכ"ג לפ"ק" ואח"כ בשנת תקכ"ד נכתב על הפנקס (ד' ס"א) „יען ראינו שבביד אלופי הבוררים דהאי שתא לא הזדקקו להתמנות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו כפי האמור בתקנות.... מפני שלא היה כבוד הנאמן משנה העבר ה"ה הרבני המופלא מוהר"ר צבי הירש נ"י בביתו ולא נתלבן חשבינו גלל זה הניח מקים לגדור לנו... היום יום שהוכפל בכי טוב א' דר"ח טבת תקכ"ד". ומאז והלאה לא מצאתי אותו בהפנקס וכפי הנראה נתקבל אז לאב"ד בק"ק ברדיטשיב. ואח"כ כאשר נתקבל לאב"ד יר"מ בהקלויז דפה מצאתי בפנקס השני (ד' ר"ח:) שנתחבר בנו החתן המופלא כמר מאיר להח"ק ונכתב על הפנקס „הן היום הקריב לפנינו הבחור החתן המופלא החכים כמ"ר מאיר בהרב המאיה"ג המפורסם מוהר"ר צבי הירש אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ורוצה לחבר את עצמו במחברת הקודש להיות בשם נקרא כאחד מן המנויין בחבורה קדישא אמרנו ראוי לקרבו.... כ"ד אלופי רוזני גבאי דח"ק דפה היום יום ב' כ"א ימים להודש טבת לפרט ב'ל'ע' מ'ו'ת לנצח (תקמ"ח)". ואח"כ לא מצאתי מר' מאיר זה שום זכר בהפנקס. אם היה לו להג"מ צבי הירש עוד בנים או בנות לא ידעתי וכן לא עלתה בידי לברר איה איפה מצא הג"מ צבי מקום מנוחתו אם בעירנו אי בעיר אחרת כי כאן לא מצאתי את מצבתו.

קכט.

הרבני מוהר"ר נחמן במוהר"ר יהודא ליב שור.

בפנקס השני ד' ק"מ „התירני מוהר"ר נחמן התפלל בעד בני כמר דוד ב"מ נחמן" ויותר לא מצאתי ממנו דבר ועל מצבתו חרות:

פ"נ
הרבני
מהו"ר נחמן
במוהר"ר
יהודא ליב
שור מסלוצק
נפטר בש"ק
ביום אחרון
של פסח
תקב"ט.

בראש אלופי הגבאים כמה שנים. בשנת תקי"ט התאַּפו אלופי הגבאים משני צדדי החו"ק והתקינו תקנות ביניהם להסיר המכשולת והמחלוקת ובא הוא בחתימתו בראש, בשנת תק"ב נכתב בהתמנות „בראש אלופי אפלאנטין הרב מו' שמואל בהרב מקרעמניץ". חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס „שמואל הוא הקטן בהרב המאוה"ג מוהר"ר אריה ליב נר"י ואביו הגאון בא לעירנו לבקר איתו ובהחשבון משנת תקי"ח מצאתי ששלחה הח"ק א' פ' דבש להרב מקרעמניץ וכפי השערתי היה הרב ר' שמואל חתנו של הגאון מוהר"ר נתן נטע מרגליות שפירא עיין לעיל (קי"ג). מבניו לא ידעתי ולא קבלתי מאומה. משנת תקכ"ב והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים וכן את חתימתו וכפי הנראה העתיק את מושבו מעירנו אז.

קכח.

הרב המאוה"ג חריף ובקי מוהר"ר צבי הירש אשכנזי אב"ד ור"מ בהקלויז פה ואב"ד דק"ק ברדיטשוב.

א. גאון וחריף גדול בעל לשון צח עט סופר מהיר מפורסם בדור והיא בנו של הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד בעירנו והגליל (ס"ד) וחתנו של הגאון החסיד מוהר"ר יוסף יואל היילפרין אבד"ק סטעפאן (עיין הוספה לס' צ"ד) והוא הביא לבית הדפוס את ספר „דברי רב משולם' למר אביו הגאון וכתב הקדמה יקרה במליצה צחה וחרוזים. כפי הנראה היה הג"מ צבי הירש תחלה אב"ד בק"ק ברדיטשוב ואחר פטירת אביו הגאון כאשר נתקבל הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד מהקלויז לאב"ד בק"ק שדה לבן (עיין לעיל ס"ח) בחרו את הרב הג"מ צבי הירש לאב"ד ור"מ בהקלויז תולדה במקום אב (כי גם אביו הגאון היה בתחלה אב"ד ור"מ בהקלויז דפה כאשר כתבתי לעיל) כאשר כתב בהקדמתו לספר „דברי רב משולם" למר אביו הג' „וכבוד עשו לו במותו ולבם נאמנה בבריתו וגם אותי משחו כי הלבישוני בגדי ישע מעיל תפארתי להושיב איתי עם נדיבתם על כסא הרבנות בהקלויז הגדולה . . ." ואשר כתבתי כי היה תחלה אב"ד בק"ק ברדיטשוב ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בהקלויז דפה יען אשר על שער הספר „דברי רב משולם" שנדפס בקארץ שנת תקמ"ג נכתב „הובא לבית הדפוס ע"י בנו ה"ה החריף ובקי הרב המאיר הגדול מוהר"ר צבי הירש אב"ד ור"מ ומו"ץ בקלויז דק"ק איסטרהא ואב"ד דק"ק ברדיטשוב ואגפיו" ואני ידעתי בדור אשר עיד בשנת תקמ"ח היה הג"מ צבי הירש דנן אב"ד ור"מ בהקלויז דפה כאשר אכתוב הלאה במרוצת הדברים.

ב. הרב הג"מ צבי הירש עוד בילדותו חיבר אותו אביו הגאון להח"ק צד ראשון ככתוב על ספר פנקס הח"ק (ד' מ"ג) „בביד אדמ"ו הרב הגאון המפורסם מוהר"א משולם זלמן אב"ד ור"מ דקהלתינו והגליל יצ"ו הציע דברי חן בפנינו שלחן מלא מושב זקנים בבוד החבורה קדישא ג"ח ש"א שמאד חשקה נפשו לחנך במצית את בנו החתן הנחמד המופלא כ"מ צבי הירש נ"י. הסכמנו יחד בילנו לקרבו בקריבה של חבה יתירה להיות בחיבור הנאה מחברה הקידש כבוד הח"ק יצ"ו כל מן דין סמיכא לנא לכבור ופארו חבוש עליו. ומעות קדימה יתן כבוד אדמ"ו הרב הגאון להוצאות תיקון גרר הב"ח סך . . . ובחתימתינו קא זכינא לו הכ"ד אלופי . . . היום יום מרחשון תקי"ב לפ"ק ועל החתום באו הרב ר'

מבנים אשר" „ודבר חייב קיבע לו ברכה לאחי הגדול ה"ה הרבני המופלא הנגיד הקצין המפירסם מוהר"ר מרדכי. נ"י ולחתנו הרב המאה"ג המפיר' מוהר"ר נפתלי הירץ אב"ד דקלויז ור"מ דק"ק איסטרהא אשר הטיבו אתי עמי . . . ." בהקלפי משנת תקל"ב כתיב בין הגבאים „הנגיד המפירסם מוהר"ר מרדכי נתן מהודי ומחל לכבוד נבדו הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהרב הגאון דקלויז". ובהקלפי משנת תקל"ד „הנגיד ר' מרדכי בהגאון מחל על כבודו ומהודו נתן לנבדו הרבני מ"ו אשר ענזיל בהגאון" (המה בני הג"מ נפתלי הכהן חתנו) ומשנת תקל"ה והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא מצאתי את חתימתו ולא ידעתי שנת פטירתו כי לא מצאתי מצבתו ואולי העתיק את מושבו למקום אחר. ונפלאתי שחותנו הקצין ר' יוזפא לא הזכירו בצוואתו במקום שהזכיר את נבדיו בני חתנו הג"מ נפתלי הירץ הכהן.

קכז.

הרב המופלא מוהר"ר שמואל בהגאון מקרעמניץ.

מגדולי נכבדי עירנו רבני ותירני מופלא והוא בנו של הרב המאוה"ג הגאון המפירסם בדורו מוהר"ר ארי' ליב אב"ד ור"מ בק"ק קרעמניץ והגליל 1) בשנת תקי"ב נתחבר להח"ק דפה וזאת מצאתי כתוב על פנקס הח"ק (ד' מ"ג) „כבוד הרבני המופלא מוהר"ר שמואל בהרב המאה"ג המפירסם מוהר"ר ארי' ליב אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ והגליל יצ"ו נגש לפנינו שלחן מלא וטהיר כבור אלופי החבורה קדישא יצ"ו ימענה נכונה בפיו ובכתב יושר דברי אמת מכביד חחבורה דק"ק קרעמניץ שכבר נתחבר למחברת הקידש בחיבור הנאה במקום גדולים ובקש מאתני כבידו זכיתי במקומו עומד להיות גם פה אתנו במחברת הקודש כביד החבירה יצ"ו ונדבה לבו ליתן לתיקון נדר הבית חיים אדום זהב בכן אמרנו כל מן דין סמיבא לנא . . . . היום יום מרחשון תקי"ב לפ"ק". ועל החתום הרב ר' מרדכי הייליפרין יהרב ר' מרדכי בהגאון מפינסק". בשנת תקי"ג נכתב בהקלפי „במקום כל הגבאים באם שיסכימו כל החבורה על הרבני המופלא מ"ו שמואל בהרב מקרעמניץ אשר גם אנחנו מסכימים עליו" ומאז מצאתי אותי

1) לתעלת הוקרי קדמוניות אכתוב דברים אחדים על אודות הגאון הזה הג"מ ארי' ליב היה גאון גדול מפורסם בדורו אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ והגליל ונאמן דמדינת וואלין (ידידי החכם דובנאוו הזכירו בהוואסחאד לשנת 1894 חידש אקטיאבר עלה 13) ראיתי ספר „מנחה חדשה נדפס באלעקסניין תקל"ד בהסכמות גאוני הדור ובראש כולם בא הג"מ ארי' ליב בהסכמתו ובראיש ההסכמה נרשם „הסכמת ארי דבי עילאה גבר בבילא ה"ה הגאון המפורסם הישיש מ' ארי ליב נר"י אב"ד דק"ק קרעמניין וגליל יצ"ו וזוי"א ושאר גדולי הדור כולם נקבצו יהדיו להסכם על הספר הזה" והוא חתם „היום יום א' ט' אדר תקל"ד לפ"ק הק' ארי' ליב חונה בק"ק קרעמניין והגליל יצ"ו" וכן בא בהסכמה על ספר „הלכה פסוקה" להרב המופלא מוהר"ר טודרס מראווני נדפס בק"ק טורקא בהסכמת הרב המאוה"ג הגאון ר' חיים הכהן רפאפורט ז"ל ואחריו „הסכמת הרב המאור הגדול החריף המפורסם בדורו אב"ד ר"מ דק"ק קרמניין והגליל יצ"ו" והוא חתם „הק' ארי' ליב ההונה פה ק"ק קרעמניין והגליל יצ"ו" וכן בא בהסכמתו על ספר „אוהל יוסף" להגאון מוהר"ר יוסף יאסקי אב"ד בק"ק פודקאמין וחתם אחר הג"מ חיים כהן הנ"ל „הק' ארי' ליב בהרב . . . ר' שמואל מקרעמניין' (קה"מ אות א' 2) וכן על ספר בית אברהם להרב הג"מ אברהם כהן מק"ק ואמשט בא בהסכמה וחתם „הק' ארי' ליב בהרב . . ר' שמואל מקרעמניין (קה"מ אות ב' 222).

להיות לאות ולזכר
ה״ה האלוף המרומם
התורני מוהר״ר זאב
וואלף במוהר״ר ברוך
נפטר ביום ב׳ דח״–
–ה סוכת שנת תק״י ...
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

קכו.

הרב התורני הנגיד והקצין מוהר״ר מרדכי בהגאון מפינסק.

חד מבחירי העדה אנשי שם נשיאי פנים בעירנו נגיד וקצין תורני נכבד זהוא בני של הרב הגאון והצדיק מוהר״ר יהודא ליב זצ״ל אב״ד ור״מ בקליוז הגדולה דפה ואח״כ אב״ד בק״ק פינסק וסליצק עיין לעיל (מ״ג) וחתני של הנגיד והקצין פרנס דמדינת וואלין מוהר״ר יוזפא איסטריר (ק״ד) והרב ר׳ מרדכי היה פרנס וגבאי בהח״ק במשך כמה שנים ופרנס את הח״ק יחד עם חותנו הקצין ר׳ יוזפא ועם הרב ר׳ מרדכי היילפרין. בשנת ת״ק מצאתי בראש אליפי הגבאים „המרומם התורני מוהר״ר מרדכי בהרב מפינסק״ והוא חתם על הקלפי „הק׳ מרדכי בהרב הגאון מוהר״ר יהודא ליב יצ״ו״ ובשנת תקט״ז בראש הגבאים „הרבני הנגיד מ׳ מרדכי חתן הנגיד״ וכן מצאתי הרבה פעמים „בכל פעם שנתמנו יחד הוא והרב ר׳ מרדכי היילפרין לגבאי חודש נכתב בפנקס על הר״מ היילפרין „הרב ר׳ מרדכי בהגאון״ סתם ועליו „הנגיד ר׳ מרדכי בהגאון מפינסק״ ואחר פטירת הר״מ היילפרין נכתב בפנקס „הנגיד ר׳ מרדכי בהגאון״ סתם. חתימתו נמצאה בפנקס הרבה פעמים אדר חתימת הר״מ היילפרין „הקטן מרדכי בהגאון מוהר״ר יהודא ליב זצ״ל״ בהתמנות שנעשה בשנת תק״ט בין אליפי הגבאים „המרומם הרבני מוהר״ר מרדכי חתן הנגיד מוהר״ר יוזפא ובא שם בחתימתו אחר חותנו וכן נמצא כמה פעמים „חשבון פרנסת הגבאי הנגיד מוהר״ר מרדכי ח׳ הרב הנגיד״, בפ״ר ד׳ ח׳ כתיב משנת תצ״ז „ששלחו דבש לר׳ מרדכי חתן ר׳ יוזפא שבא מפ״פ״ יעל התקנה הגדולה שהתקינו הח״ק בשנת תקל״ב (פ״ר ד׳ ק״ט) בהסכמת הג״מ נפתלי הירץ הכהן בא היא בחתימתו אחריו „הק׳ מרדכי בהגאון מוהר״ר יהודא ליב זצ״ל״.

ב. להרב הנגיד מוהר״ר מרדכי היתה בת אחת הרבנית מרת רבקה גיטיל שהיתה אשת הגאון החסיד מוהר״ר נפתלי הירץ הכהן אב״ד ור״מ בהקליוז פה ואח״כ אב״ד בק״ק שרה לבן ושם מ״כ (ס״ח) כאשר כתב בנו הג״מ אהרן שמואל בהקדמתו לספר „קורא מראש״ „אמי הרבנית היתה בתו של אא״ז הרבני הנגיד מ״ו מרדכי חתן אא״ז התייר הגדול מוהר״ר יוזפא אסטרר והרבני מ״ו מרדכי היה בנו של אא״ז הגאון המפורסם הצדיק האמיתי מ״ו יהודא ליב אב״ד דק״ק פינסק״ והרב הגאון הדרשן מוהר״ר אשר ענזיל (בהגאון מוהר״ר יהודא ליב הנ״ל ואחיו של הרב ר׳ מרדכי דנן) כתב בהקדמתו לספר „ברוך

הח"ק יחד עם הרבני המופלא מוהר"ר מרדכי ר' יעקב ר"ש (ס"ג) ועם ר' נפתלי הירץ במוהר"ר יואל פייוויש צ"ח) חתם עצמו בשנת תפ"ט אחר ר' מרדכי ר"י ר"ש כמה פעמים „יצחק בא"א כהר ר יהודה ז"ל". בפ' השני דף פ"ד : מצאתי „הן היום הקריב האלוף המרומם המנהיג כהר"ר יצחק בהר"ר יהודא סג"ל ויעתר יצחק לנוכח והתפלל על בני לזכות בני החביב לו הנעלה הר"ר מרדכי להתחבר אותו . . . יום ב' ו' כסלו תפ"ט" ובד' פ"ו מצאתי כתיב „האלוף המרומם מוהר"ר יצחק בהר"ר יהודא סג"ל נתן דעתו בויעתר יצחק לנוכח בנו הנעלה הר"ר יהודא לזכותו לדבר מצוה יום הששי י"א תמוז שנת תפ"ט". ובכל זאת לא יכולתי לברר אם זה הוא ר' יצחק בר' יהודא דנן מפני שכאן מכנה אותו סג"ל" והוא לא חתם עצמו „סג"ל" יכן לא נזכר על מצבתו שהיה לוי. מצבתו מצאתי בין מצבות גדולי העיר ושנת פטירתו נמחקה ומצבתו תספר לנו את שבחו לאמר :

פה
נטמן צלוה–
ית המן איש
תם וישר ונאמן
הולך צדק ופועל
אמת בכל עת
וזמן המרומם
האלוף המנהיג
מוהר"ר יצחק ב"ה
יהודא שנפטר
כ"א ימים בחודש
ניסן ת"ק. . . לפ"ק.

קכה.

האלוף התורני מוהר"ר וואלף במוהר"ר ברוך.

חפשתי בכל הפנקסים ולא מצאתי אותו ולא ידעתי ממנו שום דבר אך מצבתו מצאתי בין מצבות נכבדי העיר וממנה ניכר כי איש תורני ונכבד היה יכן אצלי מצאתי מצבת בנו המנהיג מוהר"ר ברוך והעתקתי אותה הלאה ואולי היא אחיו של האלוף מוהר"ר אברהם בר' ברוך עיין הלאה (קנ"ו).

וזאת חקוק על מצבתו :

פה
נטמן איש תם
וישר וירא אלהים

התורני המופלא מהו'
גרשון בהרב הגדול
מ' משולם זלמן נפטר
ו' תשרי תקכ"ח.

קכג.

האלוף הראש ומנהיג מוהר"ר מאיר במיהר"ר פנחס.

איש ישר חכם ירא אלהים מנכבדי אלופי הגבאים דח"ק פרנס את הח"ק יחד עם הרב הרופא מומחה ועם הרב ר' מרדכי היילפרין. בהקלפי משנת תפ"ח בין אלופי אפלאנטין „האלוף המרומם מיהר"ר מאיר במיהר"ר פנחס" בשנת תק"ג בין אליפי הגבאים „המרומם הראש מיהר"ר מאיר במיהר"ר פנחס" בשנת תק"ה בראש אלופי הגבאים „האלוף המרומם מיהר"ר מאיר בר"פ" ושם בא בחתימתו „מאיר במוהר"ר פנחס זצ"ל" וכן מצאתי את חתימתו על תקנה גדולה שנעשה בהח"ק בשנת תק"ה (פ"ש ד' פ"ב) והתם עליה הרב הגאון מיהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד וגם היא בא שם בחתימתו „מאיר במיהר"ר פנחס זצ"ל". מבניו אי חתניו לא מצאתי. את השנה שמת בה לא ידעתי כי נמחק אות אחת אי שתים מן פרט השנה ומצבתי העומדת בין מצבית נכבדי דורו תענה אמריה לאמר:

פה
נטמן איש תם
וישר וירא אלהים
חכם עדיף מנביא
ונושא ונותן בא–
–מונה ה"ה האלוף
הראש והמנהיג
מוהר"ר מאיר במ'
פנחס נפטר
ט' ימים בחודש
אייר שנת תק...
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קכד.

האלוף המרומם המנהיג מיהר"ר יצחק במוהר"ר יהודא.

איש ישר ינאמן פיעל אמת בכל עת וזמן מנכבדי ח"ק צר השני פרנס את

ועל הקלפי משנת תקכ"א „במקום כל הגבאים דמצבות ר' נחמן ב"מ עוזר" וכן היה בין אלופי הגבאים כמה שנים. אח"כ בדף ע"ג כתיב „הוצק הן בשפתיו מוהר"ר עוזר סופר שהציע דבריו בפנינו כבוד אלופי הבוררים דכבוד החבורה קדישא יצ"ו והתפלל בעד נכדו הילד היניק כמר יהודא ליב במוהר"ר יוסף לקרבו לשירות הח' קדישא יצ"ו". ויותר לא מצאתי מבניו. את מצבתי הקימותי מערימת עפרה אשר נפלה ורגבי עפר כסיה כמה עשרת שנים והיא תביע לני את שבחו וערכו הגדול וכה תאמר:

הציון הזה
תהי לציון בית
הקברות הנקבר בקבר
הלז איש ידוע ומפורסם
ושמו נודע בשערים שערי
תורה ושערי חכמה ומדע
ואבדה כלי חמדה הגנוזה
והטמונה פה היקר התורני
המופלא חכם הכולל ספרא
דכולא בי' לשונו עט סופר
מהיר הוצק חן בשפתותיו
מ' עוזר ב"מ נחמן נפטר יום
ש"ק ט"ז אדר תקכ"ח לפ"ק.

קכב.

התורני המופלא מוהר"ר גרשון.

היא בני של הרב החריף הגדול מוהר"ר משולם זלמן מעזירטשר ולא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי עומדת אצל מצבת אביו החריף ז"ל וממנה ניכר כי גם היא איש חשיב ותורני מופלא היה וזאת חקיק עליה:

פ"נ
למקום הזה
קרא אלון בכות
קראו עלי מועד לשבר
בת עמי חגרו שק על
האי שופרא דבלי ה"ה

נפטר בשבת
קודש יו"ד אייר
תקב"ז לפ"ק.

קכא.

התורני המופלג חכם כולל מוהר"ר עוזר ספרא.

א. ידוע ומפורסם בעירנו למופלג גדול בתורה וחכם כולל סופר מהיר היצק חן בשפתותיו כפרא דמתא וסיפר הח"ק שנים הרבה כתיבתו תמה ויפה מיושרה ומהודרה מאד והיה גם מאלופי ראשי הגבאים דח"ק כמה שנים ובהתמנות עפ"י הקלפי נכתב בפנקס „התורני מ' עוזר סיפר" חתימתו נמצאה הרבה פעמים „עוזר בא"א מוהר"ר נחמן זצלה"ה ספרא" ונמצא בידי תוספות כתובה חדשה שהוסיף הגאון הדרשן הגדיל מוהר"ר אשר ענזיל (עיין הלאה) לאשתו בשנת תק"ז כתיבה על קלף בכתיבת יד ה"ר עוזר סופר כתיבה יפה מאד יתפלאו עליה כל הרואים ור' עוזר התם עצמו עליה „נאם עוזר בא"א מוהר"ר נחמן זצלה"ה ספרא דק"ק אוסטרא". לעת זקנתו כבדו עיניו וידיו ונתמנה תחתיו לסיפר הח"ק התורני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן כאשר מצאתי כתיב על הפנקס (דף ס"א) (כאן מטושטש) . . . „שלחן מלא וטהור ה"ה התורני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן לאמר שנפשו חשקה מאד לשרת במשמרת הקודש דח"ק דג"ח ולעמוד עם ימין צדקו להיות לסיפר מהיר בכל עת וזמן מזומן בעט סיפר לכתיב כל האצטרכות של הח"ק דג"ח יצ"ו והנה כבוד האלופים הגבאים בשלחן מלא פקחו עיניהם וראו שיען התורני מוהר"ר עוזרא הסופר ספר רבא מקדם לעת הזו עיניו כבדו מזוקן וידיו נרפו וברכיו חלשו לעמוד על משמרתו הק' כמקדם. לזאת קבלנו וקרבנו ה"ה התורני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן הנ"ל להיות במקום התורני מוהר"ר עוזר הסופר הנ"ל למלאות מקומו ולשרת החבורה ק' דג"ח יצ"ו בכל עת ובכל זמן נאמן מזומן דהיינו עד מלאת שני חייו של התורני מוהר"ר עוזר הנ"ל. השכירות כמקדם ינתן להתורני מוהר"ר עוזר והתורני מוהר"ר מאיר במקומו יעמוד בימין עטו לשרת במשמרת הק' בכל האצטרכות דהחבורה ק' ואחר כלות ימיו בטוב של התורני מוהר"ר עוזר אזי מסכורתי [משכורתו] יהי שלימה להתורני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן הנ"ל כפי הנהוג זאת ועוד . . . היום יום ו' ח' אדר תקכ"ה לפ"ק".

ב. מבניו מצאתי את בנו ר' נחמן חברו אביו להח"ק כמו שכתיב בפ' הח"ק(ד' כ"ד) „המרומם מוהר"ר עוזר סופר הציע דברי קדשו לפנינו שלחן הטהור כביד החבורה קדישא ג"ח ש"א שמה מאד חשקה נפשו לזכות את בנו ילד שעשועים כמר נחמן שיחי' שיהי' גם הוא בחיבור הנאה מחברת הקודש להתעסק במצוה זו . . . יום ג' שנכפל בו כי טוב תק"א לפ"ק" ושם בד' מ"ט כתיב „יען ראינו שהאברך כהר"ר נחמן במוהר"ר עוזר סופר העומד על משמרתו תמיד לשירות החבורה קדישא ג"ח ש"א המוטל עליו ומילא שירותו כפי התקנה קדימה זה כמה שנים אחר החתונה בכן הסכמנו יחד להוציאו חירות ויהי חפשי מעתה. . . יום א' ז"ך ת"קיוד זיין" ואח"כ מצאתי את ר' נחמן בין אלופי הגבאים.

קיט.

הדיין המופלג מוהר"ר חיים קאפיקש.

מחריפי דייני עירנו בימי הגאון מוהר"ר משולם זלמן אב"ד. זקני עירנו התורנים הפליגו מאד בשבחו ואמרו כי הוא היה חריף ומופלג גדול בעל נפש יקרה. בפ"ש (ד' קס"ג) מצאתי „ב' פ' דבש על החתונה של ר' חיים קאפיקיש". במיתו הספידו הג"מ אברהם משילם אב"ד דפה ככתוב בספרו „דברי רב משולם" דף ל"ה וז"ל „אמרתי להיות חרות על לוח מה שהספדתי היום יום א' פ' בחוקותי י"א אייר דהאי שתא תקכ"ז לפ"ק את המנוח מו' חיים קאפיקש ששבק לן חיים ביום אתמול כי יעבור ביום שבת קודש ווי אבדה נפש יקרה" ומזה ידענו את יום ושנת פטירתו כי את מצבתו לא מצאתי.

קכ.

התורני חכם וסופר מוהר"ר חיים שור בהרבני המופ' מוה"ר יוסף ירחמיאל.

איש תירני חשוב ונכבד נגיד חכם וסופר אחד מאלופי הגבאים בהח"ק ופרנס את הח"ק יחד עם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהגאון מהרי"ל מפינסק ועם שאר נכבדי הח"ק. על הקלפי משנת תקכ"ו בא הוא בהתימתו „הק' חיים בלא"א מוהר"ר יוסף ירחמיאל שור ז"ל" וכן נמצאה חתימתו הרבה פעמים. בפ' ד' נ"ח כתוב „היצק חן בשפתיו של כבוד הרבני הנגיד מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף ירחמיאל שהציע דבריו לפני אלופי הבוררים התפלל בעד בנו הנחמד המופלא היניק וחכים כמר ירחמיאל שי' שמאד השקה נפשו לחנך את בנו שי' הנ"ל במצות... היום יום ג' ב' מרחשון תקכ"ג" ואח"כ נתמנה לנאמן בהח"ק יחד עם הרבני המופלג מוהר"ר שמואל שמעלקי כ"ץ (קפ"ט) וכן נכתב על פנקס הח"ק „פקחנו עינינו וראינו בראי' של חיבת הקודש מכשרתו שבלתי אפשרי להתנהג בחבורה קדישא בלתי נאמן החבורה שעל פיו יהי' מוצאות ומובאות וליתן חוק הקצבות הקבוע על החבורה מדי חודש בחדשו לזאת בחרנו שני אנשים ספונים וחשובים והגונים לזה ה"ה התורני מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף ירחמיאל שיר ז"ל וחד דעימי' הרבני מוהר"ר שמעלקי במוהר"ר צבי הכהן וקבלנו אותם על שנה זו דהיינו מן הושענא רבא תקכ"ו עד הושענא רבא תקכ"ז..." מצבתו מצאתי אצל מצבת הרב המגיד מוהר"ר יהורא ליב ז"ל, והיא תענה אמריה:

פ"נ
איש חשוב
התורני חכם
וסופר מוהר"ר
חיים שור בן
התורני והרבני
המופלג מוהר"ר
יוסף ירחמיאל

להעתיק את הקינה אשר נשא עליו במיתו הרב הג"מ אברהם משולם זלמן אב"ד דפה בספרי „דברי רב משולם" ד' מ"א) וז"ל „קינה על הרב המפורסם החסיד מוהר"ר משולם זלמן זלה"ה שהיה נקרא בשם ר' זלמן מזירטשער ארימה קילי קיל נהי בבי יללה. על זאת אספדה ואלילה גלגל החיזר חלילה דמיע תדמע ותרד עיני דמעה איך נפלת משמים הלל בן שחר הכמת נבל ימות אבנר אב בחכמה ונר ישראל כבה השמש בצהרים בכי בכה להילך בדרך כל הארץ והגיע לפרשת דרכים זה ת"ח ויום המיתה. הוי ארון יספדו לו כמספד על יחיד ובהמר על בכיר שטן בעולם יצא לו מוניטין כי נפל היום בישראל שר וגדול שגדלו בשם גדיל מרבן שמו משלם בעיבדי תני ומתני ולית ליה שיעור שעירין דרבנן ריבין תורה בישראל הרי זה בא ללמד ונמצא למד למדנה בנותיכם נהי ואשה רעיתיה קינה דאזל גברא דמיני' הוי מסתפינא חבל על דאבדין ולא משכחין דכוותיה הנמצא כזה אשר רוח בו דהוי ביה רוח יתירה פי שנים ברוחי רוח חכמה רוח בינה שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון ואיש תככים. קרעו לבבכם ואל בגדיכם נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם..." הג"מ דוד היילפרין בצוואתי אשר העתקתי (עיין היספה) ציה ליתן „להרבני מו"ה זלמן ממעזירטש מאה זהובים" והנה שאלתי וחקרתי אם השאיר אחריו חידושי תורה אשר בלתי ספק חידש הרבה בשבלי החד והרחיב מני ים ואין מגיד לי. מבניו לא ידעתי רק בן אחד תורני מופלא אשר מצאתי את מצבתו אצל מצבת אביו ושמו גרשין עיין הלאה (קכ"ב). ויותר לא מצאתי. מצבת אבן גדולה הקימו על קברו והיא תגיד לנו את חין ערכו הגדול לאמר:

פ"נ
צנצנת המן
יתד תקועה במקום
נאמן. רוח צח שפיים
פלגים יבלי מים רבים
שתו מבורו. ימריח יפיין
ענן אורו ומעיינותיו יפוצו
חוצה מן הקצה אל הקצ'
איש כזה הנמצא די רוח
אלהין קדישין בי סוגיא
דשמעתא אזלא אליבי
לבו פתוח כפתחו של
אולם. משולם בעובדי
מושלם ה"ה הרב המופל'
החריף ובקי מ' משולם זלמן
במ' יוסף נפטר יו"ד סיון
תקכ"ז לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קיח.

הרב החריף והשנון מופלג גדול מאד מוהר"ר משולם זלמן מעזירטשער.

א. אחד מן שלשה גאונים חריפים שהיו בדור אחד בעירנו ושמם זלמן (לעיל ע"ו) והוא בשכלו החד והשנון הכריע את כולם. כי הוא היה חריף ומפולפל עיקר הרים וטוחנן זה בזה לבו רחב ופתוח כפתחי של אילם סוגיא דשמעתא אליבי' אולא. נולד בעיר מצער מעזירטש אשר על פרור עירנו תחשב ונקרא בשם ר' „זעלמילע מעזירטשער". בימי נעוריו למד בישיבת הגאון החסיד ר' שלמה זלמן הכהן (לעיל ע"ו) ועיד בילדותו יצא שמו לתהלה בכל העיר וכל חכמי עירנו התפלאו על שכלו החד ולבו הרחב מאד וראו כי ברכה בו ובזמן קט לאילן רב יתעביד. ועשיר אחד מעירנו בשמעו את שמע הנער הולך וגדול לקח אותו לחתן והפריז לו נדוניא מאה אדומים ואחר החתונה החזיק אותו על שלחנו והוא ישב למד ולימד עם תלמידים הרבה ואחר מית חותנו מסר את מעותיו לאיש אחד על מחצית שכר במסחר הברזל והוא ישב כל ימיו והרביץ תורה בעירנו (עיין הוספות). בעת שלמד ר' זעלמעלי עם תלמידיו עלה שמים ירד תהומות ים התלמוד והפוסקים שם את ים התלמוד כמרקחה צלל במים אדירים והעלה פנינים יקרים. כנתינתן מסיני מאירים. בכל דרשה שדרש הרב הג"מ אברהם משולם זלמן אב"ד ביימי דכלה עמד (לבקשת הרב אב"ד) החריף ר' משולם זלמן כל משך עת הדרשה כי עליו אמרו המושלים התורנים „כל דרשה שדרש הרב ר' משולם זלמן (האב"ד) ולא היה שם הרב משולם זלמן (החריף) לאו דרשה היא..."

ב. הרב ר' משולם זלמן היה מן ראשי אלופי הגבאים בח"ק צד השני כמה שנים על הקלפי בשנת תק"ז בא בחתימתו כתיבה יפה ומהודרה „הק' משולם זלמן בא"א מוהר"ר יוסף יצ"ו". בפ"ש (ד' קב"ט:) מצאתי אשר הח"ק מסרה אליו ש"ס דפוס פ"פ שהוא יהיה נאמן על הש"ס וכן כתב שם בכת"י „ב"ה האמת הפצתי להודיע שבכבוד אלופי החבירה ג"ח של אמת צד שלנו מסרו לידי יפה יפה ש"ס דפוס פ"פ ונמניתי מפי החבירה קדישא יצ"ו להיות נאמן על הש"ס דחבורה יצ"ו להיות עומדים בביתי ורשותי יכל מי שירצה ללות איזה גמרא יביא וילוה רק התיכה דאסירא ליתן שום גמרא להוציא מביתי בלתי שיתן לידי משכן בטוח נגד הגמרא שיקח איזה איש ובפירש אתמר באם שיגיע לי הח"מ איזה העדר כבוד מחמת הנאמנית על הש"ס הנ"ל אזי אהזיר הש"ס לבעליו. להיות לאות אמת ולראי' מהימנא באתי על הגלוי ועל החתום היום יום הששי כ' תמוז ת"קיוד ל'" „הק' משולם זלמן בא"א מוהר"ר יוסף יצ"ו". בשנת תקכ"א נתנו הח"ק עיניהם בו ונבחר לנאמן בח"ק ונכתב על הפנקס (ד' קמ"ג) „פקחנו עינינו וראינו שאין מנהל לנו כבוד הח"ק יצ"ו. הסכמנו יחד שפה אחת לכולנו למנות נאמן שע"י יהיו מוצאות ומבואות כבוד הח' יצ"ו. שקלנו וטרינו ונתננו עינינו ובו בחרנו בחיר ה' הוא ניהו כבוד הרב המופלא ומופלג החריף השנון מוהר"ר משולם זלמן במוהר"ר יוסף להיות גזבר נאמן בכביד החבירה שבל... שאינו רשאי שום גבאי להוציא שום הוצאה כי אם ע"י הנאמן... גם לצרף את כבוד הרב הנאמן לכל דבר גדול שמבלעדו לא יעשה שום דבר גדול כפי הנהוג על צד השני.."

ג. והנה ידעתי בעצמי שאין בידי שבחו להביע וערכו להודיע לכן הנני

בכדו עד נשבר כד על
המבוע מים חיים שבק בעת
ההוא וירד יהודא מאת אחיו
ירידה לצורך עליה ויאמר ה׳
יהודא יעלה בישיבה של מעלה
הגדול החסיד המפורסם מ׳
יעקב יהודא יודיל בהגאון
מ׳ צבי הירש זצ״ל נפטר יום
ג׳ י״ג כסליו תקכ״ו ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

ואצל מצבת החסיד עומדת מצבת אשתו החסידה מרת דינה.

מהחקוק על מצבתה ניכר שבחה ומפי המסורה ידענו כי חסידה וצדקנית גדולה צניעה במעשיה ואם רחמניה לדלים היתה אומרים אמיר אשר פעם אחת היה רעב גדול בעולם ובעירנו היו נפיחי כפן ועמדה היא ובצדקתה פרנסה את הענים ורבים הצילה ממיתת רעב הקשה מכולם והיא בת הנגיר הטפסר מוהר״ר מנחם מענדיל בהרב המופלג מוהר״ר משולם. לעיל (קי״א).
ואבן מצבתה הגדולה תזעק אמריה לאמר:

פ״נ
אשה
כבעלה היא היא
צנועה במעשיה
מעשה צדקה וילך לפניה
צדקה והי׳ מעשה הצדקה
שלום מר׳ דינה היא אשת
המנוח החסיד ה״ה מ׳ י׳ י׳ יודיל
הלכה בדרכי דרך ה׳ אשר
צדיקים ילכו בו הוא חסיד
והיא חסידה והי׳ לאחד
והיא בת הנגיד מ׳ מ׳ מענדיל
ויעמדו מהר בבואו גואל
לגו״ר הימי״ן אנס״ו יום א׳ י״ג
אייר תקל״ד לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

שבק לן חיים ה"ה המפורסם בחסידות המנוח מ"ו יודיל זצ"ל נפטר כעת היום יום ג' י"ג כסליו דהאי שתא תקכ"ו לפ"ק . אוי נא לה אמרה העיר הזאת לא זאת הגביה השפל הסר המצנפת והרם העטרה זאת אומרת פנה זיוה פנה הדרה הוד והדר לכל חסידי אבד חסיד מן הארץ גודר גדר ועומד בפרץ . . . כי שר וגדול נפל היום בישראל לא לדרשה קאתינא פלגים אזיל כנחל על דאזל גברא דמינו הוי מסתפינא אוי נא לה אמרה העיר הזאת כי אבדה כלי חמדתה המה הגבירים אשר מעולם אנשי השם יציאת צדיק מן המקום עושה רושם ויהודא עוד רד עם אל ועם קדושים ירידה זו עליה היא יהודא יעלה השמים בינו לביני איש הבינוים רובץ בין המשפתים דהוי יתיב יגרים ביני עמודי היכי דהוי מצלי זכה ונעשה אושפזוכין לשכינה . . . ." ועוד האריך שם בקינתו . ומלבד שהיה חסיד גדול היה גם גאון מופלג ורבים באו אליו לדרוש ממנו דבר ה' כאשר חקוק על מצבתו „רבים שתו מימיו . . . מי הוא אביו הגאון ר' צבי הירש לא קבלתי ואשר אנכי אחזה לי כמו דבר ברור כי היא הרב הדיין המצויין מוהר"ר צבי הירש בהג"מ ישראל חריף (ס"ב) .

ב. הרב החסיד ר' יודיל יסד בבהכנ"ס של הנגיד ר' שמואל ר' יעקב'ס (וכעת בשם בהכנ"ס של הרב ייב"י) את החבורה משניות הקיימת עד היום כאשר מצאתי כתוב בפנקס הח' משניות מבהכנ"ס הנ"ל מעשה באחד שהתרים נגד החבורה ונתאספו החברים לקנסו וכתוב שם . . . „אשר לא נשמע ולא נראה כמוהו מהיום שנתיסדה החבורה ע"י איש האלהי קדוש יאמר לו הרב המנוח החסיד המפורסם מה"ו יהודא יודיל זלה"ה" ועיין לעיל (קי"א) כתבתי אשר החסיד ר' יודיל היה חתנו של הרב התורני הנגיד מ' מנחם מענדיל בהרב המופלג מוהר"ר משולם ור' מ"מ היה חתנו של הנגיד הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס ור' יודיל אשר התפלל במקום חותנו וחותני זקינו יסד שם את הח' משניות .

ואלה המה בניו :

א) בנו מוהר"ר צבי הירש שקרא אותו על שם אביו . והיה אחד מן אליפי הגבאים בהחבורה משניות חתימתו מצאתי שם בפ' הח' משניות חתם „הק' צבי הירש בא"א הרב ה"ה המנוח מ"ו יעקב יהודא יודיל זצללה"ה" והוא חיבר את בני היניק יודיל להח' משניות בשנת תקמ"ב .

ב) בנו הרבני המופלא מוהר"ר משה אשר זכרו יבוא הלאה בספרי בשנת תקכ"ו ויהודא עלה השמים ויתאבלו עליו בעירנו אבל גדול והגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד הספיד עליו מספד מר וכבוד גדול עשו לו במותו כי חצבו את קברו אצל קבר המהרש"א ז"ל מראשותיו מצבת אבן גדולה הציבו על קברו והיא תקרא אמריה לאמר :

פ"נ

הא לכם
זרע קודש מצבת
ומעמדו של צדיק
יסוד עולם ועמודיו . רבים
שתו מימיו זה בחביתו וזה

הגדול הנגיד מוהר״ר מרדכי היילפרין (צ״ד) בהגאון המפורסם מוהר״ר יואל היילפרין זצ״ל והנגיד ר׳ יצחק אייזיק היה פו״מ וגבאי חודש בהח״ק ופרנס את הח״ק יחד עם אביו הרב ועם שאר גדולי הח״ק ובמשך כמה שנים מצאתי בין אלופי הגבאים „המרומם מוהר״ר יצחק אייזיק בהרב ר״מ" או „כבוד הרבני מוהר״ר יצחק אייזיק בהרב ר״מ". חתימתו נמצאה בהפנקס „הק׳ יצחק אייזיק בהרב ה״ה מוהר״ר מרדכי יצ״ו היילפרין" ופעמים ח״ע „הק׳ יצחק אייזיק היילפרין" מתילדותיו של ר׳ יצחק לא ידעתי מלבד בן אחד מצאתי שהקריבו להח״ק וכתוב בפנקס „עפ״י היצעת דבריו של המרומם מוהר״ר יצחק אייזיק בהרב ה״ה מוהר״ר מרדכי בהגאון נ״י הוצק חן בשפתיו וחלה פני . . . לקרב את בנו הנחמד הבחור החשיב כמר זכרי׳ וואלף שי׳ בכן נשאנו פניו היום יום ט׳ סיון ת״קיוד דלית". ור׳ יצחק אייזיק האריך ימים ככתוב על מצבתו וכן מן חתימתו שחתם עצמו בסוף ימיו ניכר כי כבדו ידיו מחמת זקנה, ומצבתו תאמר:

פה
נטמן המ–
–רומם המופלא
הישיש מהור״ר
יצחק אייזיק בהרב
המנוה המפורסם
מהור״ר מרדכי
בהגאון מוהר״ר
יואל זצ״ל נפטר
ז׳ כסליו שנת
תקכ״ו לפ״ק.

קיז.

הרב הגדול החסיד המפורסם מוהר״ר יעקב יהודא יודיל.

א. איש אלהים חסיד צדיק יסוד עולם ורב מופלג גדול בתורה זכה לשם חסיד אז בהיות עירנו מלאה גאונים חכמים צדיקים מפורסמים ועד היום יזכירו אותו ישישי עירנו התורנים ביראת קודש בשם „ר׳ יודיל הסיד" ויען כי ידעתי בעצמי כי לא לי להעריך את ערך גדולתו של החסיד הזה ולתאר באומר מדרגת חסידותו. כי זרם הזמן ממספר יותר מן מאה ושלשים שנה שטף הרבה סיפורים והגדות נאמנות ולא ידעתי ספורות. ומה שקבלתי מפי הזקנים הוא רק אחת מני אלף מפרשת חסידותו. אמרתי להעתיק את אשר כתב עליו הג״מ אברהם משולם זלמן אב״ד אשר התחמם עליו בהספדו בספרו „דברי רב משולם" (דף ל״ז) ימזה נבין אך אפס קצהו מערכו של החסיד הזה. וז״ל שם „קינה על החסיד אשר

ומנהגי של הט"ז ז"ל וכן שאל אותם ענין אחד מהט"ז ז"ל והם השיבו לו כאשר ראו בעיניהם אך אב"מ ואי"ה בהוספות אכתוב הדברים.

ב. מבניו לא ידעתי אך את בנו הרה"צ רב ייב"י ז"ל אשר תולדות יוסף כתבתי לקמן בספרי (קע"ב) וחתנו הרב מוהר"ר מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא בעירנו (רכ"ה). והנה אף כי הרב ר' יהודא ליב איש צדיק וחסיד מופלג גדול בתורה היה וזכה לשני כתרים בעי־נו כתר מ"מ וכתר מו"ץ בכל זאת חיה חיי צער פרנסתו מצומצמת ובדוחק מאד כאשר שמעתי וכן ראיתי בפ' השני ד' קנ"ז שבא בקיבלנא לפני ראשי ח"ק כי מטה ידו מאד לעת זקנתו והנני להעתיק הדברים יראו הנבונים יתבוננו ויתמהו תמיה יבן כתיב שם „באזנינו שמענו קול קובלנא של ה"ה הרב הישיש המופלג מ' יודא ליב מגיד משרים דקהלתנו כי מטה ידו זעיר שם דחיקא ליה שעתא טובא ולא ספיקא ליה בכדי חייו לעת זקנתו ואלמלא לא נכתב הדין ניתן להחזיק ידו בבדי מן קופת הקהל אך מטה יד בעלי בתים מתמוטטים מנכסיהן למעבר ליה פסיקא דציבורא ונזרקה מפי החבירה לא נצרכה אלא להעדפה מקופת החבירה יתני לו מעתה בכל חודש ארבעה זהובים ועל גבאי חודש חיובא רמי לסלק דבר חודש בחדשו ארבעה זהובים להרב המגיד וזה קבלנו עלינו בחיוב גמור באין לשנית מעתה ועד עולם השומעים שלים בריא אולם כ"ד אלופי גבאי ח"ק דפה ק' אוסטרהא מצד האדונית הדוכסה יר"ה היום יום הושענא רבה תקכ"ו לפ"ק" . . . והנה הדברים האלה נכתבו בהישענא רבה ובכ"ה לחודש ויהודא עלה השמים ובנו הרב הצדיק מוהר"ר יעקב יוסף הספידו ונתחמם עליו בקינתו עם מאמר הגמ' (שבת קנ"א:) מהכפידי של אדם ניכר ככתוב על ספר רב ייב"י „הספד על פטירת אבי מורי הכ"מ שנפטר בליל חמישי פ' בראשית כ"ה לחודש תשרי תקכ"ו. על מצבתו לא הרבו בשבחים ואולי כדי לקיים דברי הצדיק.

פ"נ
הר"ר
יהודא ליב
במהור"ר משה
שהיה מגיד
מישרים פה ק"ק
אוסטרהא
נפטר כ"ה
תשרי תקכ"ו
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קטז.

הרבני הנגיד התורני המרומם מוהר"ר יצחק אייזיק היילפרין.

מיקירי קרתא מנכבדי העדה אחד מאנשי שם בעירנו והוא בנו של הרב

שעשועים כמ״ר בעריש שיחי׳ לקרבו לתוך החבורה קדישא יצ״ו בכן נשאנו לו פנים היום יום ה׳ ח״ה דחג הפסח תקי״א חתימתו נמצאה בהפנקס כתיבה מהודרה מאד „הק׳ יעקבקי במוהר״ר יהושע יצ״ו״.

וזאת חקוק על מצבתו:

פ״נ

איש נבון

וחכם המרומם

התורני הרבני

המופלג הראש

מ׳ יעקב יעקבקי

במוהר״ר יהושע

נפטר ביום ג׳ י״ט

אדר תקכ״ה לפ״ק

ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

קטו.

הרב הצדיק המפורסם מ״מ ומורה צדק מוה״ר יהודא ליב במוה״ר משה.

א. איש חסיד ועניו צדיק מפורסם מ״מ ומו״ץ בעירנו כמה שנים נולד בגאליציא והיה תלמידו של הגאון המפורסם צ״ע מוהר״ר אפרים מק״ק בראד שנזכר הרבה פעמים בספר „תולדות יעקב יוסף״ להגאון והצדיק מפולנאה. והרה״צ ר׳ יהודא ליב הניח אחריו ברכה כמה חבילות כתבי קודש ביאורים על התורה וחידושים נפלאים על הש״ס ומעט מהם הובאו בית יוסף בספר „רב ייב״י״ לבני הרה״צ מוהר״ר יעקב יוסף מ״מ ומו״צ פה עירנו בסוף הספר. כאשר כתב נכדו הרה״צ מוהר״ר אליקים געציל בהקדמתו לספרו של מר אביו רב ייב״י אשר הוציא לאור בסלאוויטא בשנת תקנ״ב „זכר צדיק לברכה אשר הניח אחריו אדוני אבי זקני הרבני מוהר״ר יהודא ליב אשר היה ג״כ מגיד מישרים דק״ק אוסטרהא. חבילות כתבי קודש ביאורים על התורה נדפסו ג״כ אפס קצה בזה הספר לחברה. כי רצון אדוני אבי ז״ל היה להדפיס בעודנו בחיים ולא מסתייע מילתא. מקום הניחו לי אבותי כי בטחי כי בעזה״י אמלא משאלות לבם לטובה״. ובראש כל דף נכתב „בשם אבי מורי זקני׳ יבפ׳ תרימה כותב „שמעתי מפי מ׳ו מהו״ר אפרים מק״ק בראד״ כי הוא היה תלמידו כאשר כתבתי וקבלתי מפי דודי הרב הישיש מוהר״ר מאיר אליהו ז״ל מו״צ דפה שקיבל מפי זקני עירנו אשר הרה״צ ר׳ יהודא ליב בבואו לעירנו מצא בהקלויז הגדולה דפה זקנים ישישים מופלגים אשר בבחרותם היו מצעירי תלמידי הט״ז ז״ל בהישיבה שלו בהקלויז דפה והם היו מן השרידים אשר שרדו בעירנו מחרב חמיל והלו ושאל אותם על דרכי

קיג.

הרב הגאון מוהר"ר נתן נטע מרגליות שפירא.

גאון וחריף גדול דיין ומו"צ פה בזמן הגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד ושלשלת יחוסו ממשפחת הגאון המקובל האלהי בעל „מגלה עמוקות" זצללה"ה. מצאתי בפ"ר (ד' ל"ח) „הנה נשאני פני כביד הרב המופלא ומופלג מוהר"ר נתן נטע במוה"ר אליעזר עפ"י הצעת דבריו שהציע לפנינו כביד החבורה קדישא ג"ח ש"א יצ"ו לקרב את נכדו הילד הנולד למז"ט הנקרא אהרן בן חתני התורני מוהר"ר שמואל יצ"ו (לפי דעתי הוא הרב המופלא מוהר"ר שמואל בהגאון מקרעמניץ עיין הלאה סימן (קכ"ז) והג"מ נתן נטע בא בחתימתי על צוואת הקצין ר' יוזפא וחתם „הק' נתן נטע מרגליות שפירא" ובני הוא אחד מאלופי הגבאים בחח"ק ועל הקלפי משנת תק"ב בא בחתימתי „הק' אבינדור בהרב מוהר"ר נתן נטע מרגליות שפירא נ"י. ויותר לא מצאתי ממני. את חין יקרת ערכו נוכל לדעת ממצבתי המכרזת את שבחו וכה תאמר:

פ"נ
האי שופרא דבלי
בעפרא רב ספרא ר' נתן
דיינא דנחית לעמקא ועשה קציר
כמו נטע שושנים כלילא
דורדא סומקא ה"ה הרב הגאון
מו"ה נתן נטע בהרב מו"ה אליעזר
מרגליות שפירא נפטר ט"ו מנחם
אב שנת תקכ"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קיד.

המרומם התורני מוהר"ר יעקובקי במוהר"ר יהושע י"פ.

הוא בנו של המרומם הראש מוהר"ר יהושע י"פ שהיה אחד מאלופי הגבאים יפרנס את חח"ק הרבה שנים יחד עם הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס ועם הרב הרופא מהרמ"מ סג"ל ובמשך הרבה שנים מצאתי בין אלופי הגבאים „המרומם ה"ה מוהר"ר יהושע במוהרר"י י"פ". חתימתו „הק' יהושע במוהרר"י י"פ זצלה"ה" ובנו התורני מוהר"ר יעקובקי גם הוא היה אחד מנכבדי הח"ק וגם היא פרנס את הח"ק. ובמשך כמה שנים נמצא בין אלופי הגבאים „המרומם התורני מוה"ר יעקבקי במוהרר"י ר"פ". בהקלפי משנת תק"ג כתוב בפנקס „במקים בילם (כל אלופי ראשים) התורני מוהר"ר יעקובקי במוהר"ר יהושע ר"פ". בפ"ר ד' י"ב „הוצק חן בשפתי דעת כביד הרבני מוהר"ר יעקובקי במוהרר"י ר"פ שהציע דבריו בפנינו כביד אלופי גבאים שמאד חשקה נפשי להנך את בני יחידי הילד

פה נטמן
הישיש הנגיד
הטפסר המפו"ס
התורני מ' מנחם
מענדיל בהרב
מופלג מ' משולם
זצ"ל נפטר ביום
י"ד אדר תקכ"ב
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קיב.

התורני המנהיג המרומם מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף אפרים.

גבאי ופרנס בהח"ק יחד עם אביו הראש הנגיד המפירסם מוהר"ר יוסף אפרים בהתורני המופלג מוהר"ר נפתלי הירץ (אחיו של בעל משחת אהרן) במוהר"ר יואל פייוויש. בפ"ש ד' קי"ח בין אלופי הגבאים דמצבה „המרומם מוהר"ר יוסף אפרים במוהר"ר נפתלי הירץ ומחל לבנו מ' חיים". ושם ד' קס"ה משנת ת"קזין „חלקנו כבוד לכבוד האלופים ה"ה התורני... והתורני מוהר"ר חיים במוהר"ר אפרים להיות שני רואי חשבונות דהיינו לכתוב כל מוצאי ומבואי הח"ק וכן מצאתי כמה פעמים בין אלופי הגבאים „התורני מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף אפרים חתימתו נמצאה בהפנקס „חיים במוהר"ר יוסף אפרים יצ"ו אי נר"ו" והוא מת על פני אביו בחצי ימיו ככתוב על מצבתו:

פה
נטמן איש
נאמן רוח העולה
למעלה ה"ה התורני
המרומם המנהיג
מוהר"ר חיים במוה"ר
יוסף אפרים שמת
בחצי ימיו ושבק לן
חיין נפטר יום ה' ח'
מרחשון תקכ"ג
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

הג"מ אברהם נפטר פה עירנו על פני אבי זקיני הקצין ר' יוזפא כאשר כתב בצוואתו סימן ט' „לנכדי הנשארים מנכדי הרב המנוח מ' אברהם ז"ל הגם שגלוי ומפורסם הממון רב שנשתקעתי עבור אביו בני המנוח מ' אהרן בעודו בחייו מחמת . . . ואף גם מה שנתתי לבני נכדי מ' אברהם הנ"ל נדוניא כל צרכו וכמה פעמים להרבנית דק"ק זוועהל עכ"ז הנני נותן לנכדי בני נכדי הרב המנוח מ' אברהם ז"ל במתנת בריא . . ." מצבתו העומדת בשירה אחת עם מצבת אבי זקינו הקצין ר' יוזפא והיא תביע את שבחו ותענה אמריה לאמר :

פ"נ
הילל בן שחר
מרחם משחר הורם
בחיר ה' הנבחר מן
העדה וכך היא המדה
אחד היה אברהם הוא
כבוד הרב הגדול
המופלג ה"ה מוהר"ר
אברהם שהי' אבד"ק
זוועהל בן מוהר"ר
אהרן זצ"ל נפטר
ביום ד' ח' אייר
בשנת תקכ"ב לפ"ק.

קיא.

הנגיד המפורסם התורני מוהר"ר מנחם מענדיל בהרב מוהר"ר משולם.

מגדולי עירנו המפורסמים תורני מופלא אחד מאלופי הגבאים בהח"ק והוא היה חתנו של הנגיד הקצין מוהר"ר שמואל ר' יעקב'ס (עיין לעיל סי' ע"ה) ובתו היא החסידה הצדקניות מרת דינה שהיתה אשת המפורסם ר' יודיל חסיד (עיין הלאה סי' קי"ז) מי היה אביו הרב המופלג מ' משולם אם מתושבי עירנו אי מילדי עיר אחרת נפלא ממני וכן לא ידעתי אם היו לו לר' מ' מענדיל עוד בנים. מצבתו העומדת יחד עם מצבות חתנו החסיד ר' יודיל ובתו החסידה מרת דינה לפני קבר המהרש"א ז"ל תעיד לנו על ערכו הגדול וכה תאמר :

המופלא מהור"ר שמשון בהרב המאוה"ג מוהר"ר אברהם זלה"ה הרב דק"ק זוואהיל" ולא זוועהיל ואולי נחרת כפי הברת הליטאי.

פה
נטמן
איש נאמן
ריחו נודף
כאפרסמון ה״ה
המרומם התורני
הנגיד מוה״ר יעקב
בהנגיד המפורסם
מוהר״ר יוסף יוזפא
ששבק לן חיין והלך
לעלמא דקשוט
נפטר ר״ח מנחם
אב שנת ת״ק..ז׳

קי.

ה״ב הגדול המופלג מוהר״ר אברהם אבד״ק זוועהל.

הוא בני של התורני החסיד מוהר״ר אהרן בהקצין הנגיד ר׳ יוזפא (לעיל סי׳ ס״א) וכאשר כתבתי לעיל מת ר׳ אהרן על פני אביו ובנו ר׳ אברהם נתגדל בבית אבי זקינו הקצין ר׳ יוזפא אשר השיאו ולקח לו לאשה את בת הרב הגאון בעל „לקט יוסף" 1) ועיין לעיל (מ״ז) ואח״כ נתקבל הר״ר אברהם לאב״ד בק״ק זוועהל והיה אחד מגדולי הרבנים בזמנו ובראש ספר „גורל יהושע" (נדפס בזאלקווא תקי״ג) הובאו חידושי תורה על בראשית תרומה מצירע ודברים מהרב הגאון ר׳ אברהם אבד״ק זוועהל חתן הרב הגאון בעל לקט יוסף 2). בפנ׳ הח״ק משנת תצ״ח כתיב „פ״ד להרב מזוועהל". מבניו מצאתי את הראש מוהר״ר ישראל. בהקלפי שנעשה בשנת תקמ״ו נמנה בין אלופי הגבאים „דראש מוהר״ר ישראל בהרב מזוועהל" וכן מצאתי אותו הרבה פעמים ויותר מבניו לא מצאתי אך ידידי הרב הישיש החכם ר׳ יוסף כהן צדק במלואים לספר „תולדות משפחת גינצבורג" (צד 224 סימן י״ט) מביא כי להג״מ אברהם אבד״ק זוועהל היה בן ושמו יוסף אשר מלא את מקומו ויוסף הוליד את הרב הגביר ר׳ זלמן ליברס פו״מ בלביב וחושב שם את כל שלשלת יוצאי חלציו ולא ראיתי להעתיק הנה מפני האריכות 3). והרב

---

1) הרב הישיש כהן צדק במלואים לספר תו״מ גינצבורג צד 224 הערה י״ט.

2) בספר תולדות ממשפחת גינצבורג צד 53 הערה א׳.

3) בספר תומ״ג שם בהערה מביא כי הרב הגביר החכם השלם מוהר״ר שמשון מווילנא (התן הנגיד מוה״ר אליה דיקער) הוא בנו של הרב הג״מ אברהם אב״ד דק״ק זוועהל (ועיין בספר קריה נאמנה להחכם שי״ף צד 260) ועיינתי בספר ק״נ שם בהעתק מצבתו „ה״ה הרבני הראש

ואחיו של הרב הגאון הגדול החסיד רבינו זאב הלוי בעהמ"ח ספר חידושי הרז"ה (ה"ר זאב הלוי) נקרא ר' וואלף אלעסקר מבראד שנזכר בשו"ת נוב"י מה"ק או"ח ס' ל"ז יהרב ר' חיים נתקבל מעירנו למגיד בק"ק ראוינא יחידישיו ותשובותיו הובאו בספר חידושי הרז"ה לאחיו. שם מביא תשובה ארוכה בדיני חדש מאת אחיו וסיים „הדברים האלה המה יצאו מפי אחי הגדול החכם השלם מוהר"ר חיים הלוי זלה"ה הרב המגיד דק"ק ראוונע" וכן בדיני מכירת חמץ מביא שם „שאלה מאחי הגדול המפורסם כבוד מו"ה חיים הלוי נר"י הרב המגיד דק"ק ראוונע" והוא חתב על השאלה „מנאי אחיך דש"ת בלב ונפש הק' חיים במו"ה שמואל הלוי זללה"ה" והיא בא בהסכמתו על ספר הלכה פסוקה שחיבר הרב ר' טודרס מראוינע וחתם „הק' חיים בהר"ר שמואל ז"ל מבראד מ"מ דראוונע".

קט.

המרומם התורני הנגיד מוהר"ר יעקב בהנגיד הקצין ר' יוזפא.

נגיד ותורני מחשובי גבבדי עירנו בנו של הקצין הפרנס דמדינת וואלין מוהר"ר ייסף יוזפא ז"ל יחתנו של הרב הגאון הגדול מוהר"ר ישראל היילפרין ז"ל אב"ד ור"מ בזסלב ואב"ד פה (נ"ח) והנגיד ר' יעקב היה אחד מאלופי הגבאים בהוז"ק. על הקלפי משנת תקח ראש אלופי הגבאים „המרומם הנגיד מ' יעקב בהרב הנגיד מוהר"ר יוזפא" וכן מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים חתימתו נמצאה הרבה פעמים וכמה פעמים מצאתי שחתם עצמו אחר אביו „הק' יעקב בהנגיד מוהרר"י יוזפא נר"י" גם הוא היה סוחר גדול ולרגלי מסחרו נסע לפ"פ ושאר מקומות ובבואו מדרכו שלחה לו הח"ק דבש לכבודו. בחשבון מחודש טבת שנת תצ"ג כתוב „פ"ד לר' יעקב בהנגיד ר' יוזפא שבא מפ"פ". ור' יעקב מת על פני אביו הקצין ר' יוזפא כאשר כתב בצוואתו „לנכדי ה"ה... בנים של בני המנוח מ' יעקב". ואלה תולדות יעקב:

א בני הנגיד הרב דחייטים מוהר"ר ישראל עיין הלאה (קפ"א).

ב) בני המרומם מוהר"ר אליעזר ליפמאן אחד מאליפי הגבאים בח"ק בההתמנות שנעשה בשנת תקכ"ו בין אלופי הגבאים „המרומם מו"ה ליפא בהנגיד מו"ה יעקב". בפ' (ד' מ"ח) מצאתי כתוב עפ"י הוצאת דבריו של המרומם כמוהר"ר אליעזר ליפמאן בהנגיד מוהר"ר יעקב ז"ל שהציע דבריו לפני אלופי הגבאים דח"ק יצ"ו והרבה להתפלל בעד בני הילד שעשועים כמר יעקב דוד שי' לאורך ימים שמה מאד חשקה נפשי להיות בני כרוך אחריו להיות אתי עמו במחברת הקודש לחנך את בני במצות... היום יום ו' ח"י ניסן תקכ"זיין".

ג) עוד בת אחת היתה לו לר' יעקב ושמה דבורה ככתוב על צוואת הקצין ר' יוזפא „נכדתי הרבנית מרת דבורה בת בני מ' יעקב תטול חלק עם אחיה מ' ישראל יהבחיר מ' ליפמאן". מי היה בעלה הרב לא ידעתי. יעוד היו לו בנים אך לא ידעתי אבנם. ממצבתו נמחק האות השלישי משנת פטירתו ולא נשארו רק האותיות ת"ק... ז ויען כי ידענו שמת על פני אביו ומצאתי איתו חתום בהפנקס אחר שנת תק"י הדבר נעלה מעל כל ספק שחסר אות ט' או אות יו"ד" באמצע ושנת מותו היתה או שנת „תקט"ז" או „תקי"ז". מצבתו עומדת בשורה אחת עם מצבת אביו והיא תענה אמריה לאמר:

הסכמה מכלולות הסכמותיהן עם חתימותיהן וכתוכם גם חתימת יד הרב המאה"ג המפורסם נ"י פ"ה ע"ה חסידא קדישא ופרישא המקובל האלקי מ"ו משה במ"ו הילל הנקרא בפי כל ר' משה איסטריר זקן ויושב בישיבה והיה דורש טוב לעמי בבית הכנסת חומה הגדולה דקהלתא קדישא בראד יע"א בעל המחבר ספר הקדוש ערוגת הבושם על שיר השירים אשר מרוב חשיבות אמיתת פירושיו על מאמרי הזוהר שבספריו העתיק הגאון המקובל האלהי מו' שלום ביואגלי בעל מקדש מלך כל דבריו בספרו „מקדש מלך" והושב שם את שמות הגאונים אשר הסכימו על ספר תולדות יוסף ובאו בחתימתם ובניהם גם חתימתו „הק' משה בהרב מו' הילל" והמעתיק העיר שם (הוא הרב הג' המקובל האלהי ר' משה איסטרר) וכן בא בהסכמתו על ספר „עץ חיים" ועל הספר „פרי עץ חיים" שנדפסו שניהם בקארעץ בשנת תקמ"ב ובראש ההסכמות נרשם „הסכמת הרב המאה"ג המפורסם נ"י פ"ה ע"ה חסידא קדישא ופרישא המקובל האלהי מהור"ר משה איסטריר נר"ו זקן ויושב בישיבה ודורש טוב לעמי בבהכנ"ס הגדולה דקהלתא קדישא בראד יע"א" בעהמ"ח ספר הקדוש ערוגת הבושם על שיר השירים" והוא חתם עצמו „משה בהרב מה"ו הילל זללה"ה מזאמושטש" וכן בא בחתימתו על ספר „הלכה פסוקה" להר' טודרס מראוונע „הק' משה בה"ר הלל ז"ל מזאמושטש" על „תקוני זוהר" עם פירוש „באר יצחק" נדפס בזאלקויא בשנת חלקת לפ"ק נמצא שם הסכמתו ונרשם בראש „הסכמת הרב . . . המקובל האלהי בעהמ"ח ספר „ערוגת הבושם" על שיר השירים זקן ודורש טוב לעמי בק"ק בראד" והוא חתם יום ב' כ"ב אדר שני תקל"ז „הק' משה בהרב הילל ז"ל מזאמושטש" 1) על ספר „אגודת אזוב" מהרב הגאון מ' יעקב ישראל מ"מ מקרעמניץ (ה"ה ספר שפת אמת על משלי) בא בהסכמתו וחתם בשנת תקמ"ב „הק' משה בהרב הילל מזאמושט מגיד בבראד" 2).

קז.

הרב החסיד ר' אהרן מהאראדאק ז"ל.

אחד מתלמידי הרב הגאון מלאדי זללה"ה נולד בעיר איסטרהא (ממשפחת הרב ייב"י ז"ל) וזכה להכיר את רבינו הקדוש הבעש"ט נ"ע בהיותו בן ז שנים כי פעם אחת בא הבעש"ט לאיסטרהא ויצאו כל אנשי העיר לקראתו וגם הוא היה בתוכם ואח"כ העתיק את מושבו לעיר האראדאק ויהיה תלמיד מובהק של הרב מלאדי (ספר בית רבי צד 152).

קח.

הרב המופלג בתורה ובחסידות מוהר"ר חיים אלעסקר.

מגדולי מופלגי עיר איסטרהא והגאון הגדול בעל נודע ביהודא בספר צל"ח למס' פסחים ד' ה' כותב „ודבר זה נשאלתי בתחלת בואי לק"ק יאמפאלא מאת „כבוד ידידי הרב המופלג בתורה ובחסידות מוהר"ר חיים אלעסקר מק"ק איסטרהא „והוא העירני לזה" 3), והוא בנו של הרה"ג מוהר"ר שמואל הלוי זלה"ה מק"ק בראד

---

1) קה"מ אות ו' 3422. 2) קה"מ אות א' 139.

3) הדברים האלה הראה לי ידידי הרב המופלג בתורה מוהר"ר יהואל מיכל מק"ק מינסק ובעת מתושבי עירנו.

חסדם זה. כל היום התענו שפכי צקון לחשם בתפלות נעים זמירות ישראל אך החסיד ר' יצחק לקח מעות הצדקה שנתן לו ר' יוזפא ושלח לאשתו ויצו לה שתכין למענו ארוחת הבוקר מבשר ודגים ושאר מטעמים כמו סעודת שבת. אחר התפלה הלך לביתו ויאכל וייטיב לבו. גם שתה מי דבש אחר הסעודה וחזר לבית המדרש לעבודתו. יושבי יעב"ץ אשר נודע להם הדבר חרה להם מאד על זה. וגם לפני הקצין ר' יוזפא הגיע הדבר אך הוא לא הגיד לו מאומה. ויהי אח"כ נתרפאה בתו של ר' יוזפא כאשר שבה לאיתנה עשה ר' יוזפא משתה לפני היושבים בבית מדרשו ובראשם ישב הרה"צ ר' יצחק. בעת המשתה שאל ר' יוזפא את הצ' ר' יצחק איך מלאו לבו להתענג במאכל ובמשתה ביום אשר חביריי ענו בצום נפשם והרבו תפלה ובקשה עבור בתו שהיתה אנושה מחלתה? ויען ר' יצחק ויאמר אם אני אתענה ואתפלל כל היום לא יהיה שום חידוש ולא יעשה שום רושם בעולם העליון כי אין תימה על דבר תמידי ורגיליי. אכן אם אני אכלתי באחד מימי החיל סעודה מבשר ודגים כסעודת שבת נעשה רושם גדול שם בעולם העליון זה לזה שואלים אלה לאלה ממללים אנה לקח יצחק מעות לא חודש ולא שבת היום? אז נודע הדבר כי בת ר' יוזפא חולה היא ור' יוזפא חלק צדקה להיושבים לפני ה' בבית מדרשו ובזכות התורה והצדקה חננוה ופדוה מרדת שחת... ושאר מעשיו ונפלאותיו הלא הם כתובים על ספרי סיפורי צדיקים ובני היא הרה"צ בוצ"ק איש אלקים קדוש מוהר"ר יחיאל מיכל מ"מ דק"ק זלאטשוב זלה"ה אשר נטע חמשה ארזים בישראל, מעירנו נלקח הרה"צ ר' יצחק למ"מ בעיר הירחוב ושם מ"ב.

קו.

הרב המאוה"ג החסיד מקובל אלהי מוהר"ר משה איסטריר.

איש קדוש ומפורסם מקובל אלהי חסידא ופרישא מתושבי עירנו ואח"כ מצאנו איתו בין חכמי הקלויז דק"ק בראד ואח"כ נתקבל למגיד מישרים שם, והיה נקרא בשם ר' „משה איסטריר" הוא המחבר ספר „ערוגת הבשם" פירוש על שיה"ש ע"ד קבלה וגם ע"ד דרש נקרא „פרי מגדים" נדפס בזאלקיוא שנת תק"ה. ובין החכמים המאורות הגדולים הרבנים המופלגים היושבים ראשונים במתיבתא רבה בהמ"ד דקלויז דק"ק בראד שבאו בחתימתם על החרם שהכריזו בבהמ"ד דקלויז דק"ק בראד בר"ח אלול תקי"ב על דבר הקמיעות הידועות בא היא בחתימתו „הק' משה מאוסטרהא היושב בקלויז דק"ק בראד" 1) והגאון הגדול המפורסם מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל בספרו „מעלות היוחסין" (ד' מ"ב) כותב „והרב החסיד מהר"מ זאלקיווער ז"ל הנ"ל אשר היה מגיד פ"ק (בראד) אחר מית הרב החסיד האלהי מו"ה משה איסטרר ז"ל בעהמ"ח ס' „ערוגת הבושם". ושם (בד' נ"ג) כותב „שהרב החסיד המפורסם מו"ה מרדכי מרגליות ז"ל למד בנגלה עם הרב הגאון בעל נודע ביהודא ובנסתר עם האיש האלהי ר' „משה איסטרר ז"ל" והיא בא בהסכמתו על ספר „תולדות יוסף" פירוש על חמש מגילות בדרך פרד"ס נדפס בשנת „תקל"ז" ועל שער הספר כתיב... „ע"כ הצגני פה

1) עיין השחר שנה ששית חוברת ששית עלה 341 שם העתיק את ההכרזה עם חתימות הגדולים אשר חתמו עליה.

סך מסויים לעשות סגולה [3]
הפירות לראות פני
הבית בית ועד. והקרן
קיים לעד. לעד תעמוד
צדקתו וכבוד עשרו
במותו יום ב׳ כ״א סיון

. . . . . .

מצבת בתו שמתה בחייו.

פה
טמונה האשה
הנעימה הרכה
והענוגה הצנועה ה–
–חסידה, לעניים פרשה
ידה מ׳ גיטל בת הנגיד
המפסר מו׳ יוסף
יוזפא יצ״ו הנפטרה
ביום שבת קודש . . .

. . . . . .

קה.

הרב הצדיק המפורסם מוהר״ר יצחק מדראהביטש זצוק״ל.

איש אלהים קדוש מאד מפורסם בתבל תלמיד מובהק של הבעש״ט זללה״ה בספר „שבחי הבעש״ט״ ושאר ספרי סיפורי צדיקים וספרי נפלאות ממני. הוא ישב פה עירני והיה אחד מעשרה בטלנים וויושבי יעב״ץ בבית מדרשו של הנגיד והקצין ר׳ יוזפא אוסטרר (עיין לפני זה) ואח״כ היה מ״מ כבהכנ״ס של ר׳ יוזפא וזקני הדור שלפנינו הרבו לספר נפלאותיו, ואני אך דבר אמת אחד ששמעתי מאנשי אמת מן הצדיק הזה אספרה לפני הקוראים למען יעמדו הדברים לדור אחרון. פעם אחת חלתה בתו של הקצין ר׳ יוזפא ויהי בלילה גברה עליה המחלה וכמעט שהגיעה עד שערי מות וישכם ר׳ יוזפא בבוקר לבית מדרשו חלק צדקה לכל היושבים בבית המדרש ויבקש מהם שיתענו ויעתירו תפלתם להשם שישלח רפואה לבתו. הדבר מובן כי כל היושבים השתתפו בצרתו של מטיבם ואיש

המדרש לרבנן כאשר כתבתי. 3) שלשים אלף זהובים אשר הניח לקרן קיימת והפירות יהיו קודש להספקת הלומדים בבית מדרשו ושאר הצטרכות כבתוב על צוואתו אשר העתקתי בסוף הספר.

יוזפא „לבני מ' צבי הירש הבית חומה שלי בק"ק טרטקיב" ייתר לא מצאתי ממני.
ואלה המה חתניו רבנים מופלגים:

א) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד דפה אשת הרבנית המפורסמת מרת יטא נכדת ר' יוזפא שלקחה לי לבת אחר מות אביה הרב מוהר"ר אהרן עיין לעיל (סי' ס"א).

ב) הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר מרדכי בני של הרב הגאון הגדול החסיד מוהר"ר יהודא ליב אב"ד יר"מ בהקלייז פה יאח"כ אב"ד בק"ק סליצק ופינסק עיין לעיל (מ"ג) ועיין הלאה בספרי. (קכ"ו) מהרב הנגיד ר' מרדכי.

ומבנותיו אשר מצאתי ולא ידעתי שם בעליהן:

א) את בתי מרת מינדל נזכרה בהצוואה „בתי מרת מינדל תחלוק עם האחים חלק כחלק בסחורות ומזומנים ומטלטלין וחובות".

ב) עוד מצאתי שהיתה לו בת אחת ושמה מרת גיטל נפטרה על פני אביה בדמי ימיה את מצבתה מצאתי אצל מצבת אחיה מוהר"ר אהרן והעתקתי אותה כאן.

ה) בפנקס הראשון ד' נ"ו בהקלפי משנת תקכ"א כתוב „כבוד הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר אברהם יוסף יוזפא נ"י כבודו במקומו עומד לבל ייגרע כחו באפס קצהו כפי האמור בהתמנות הקודמים . . . ." וכן מצאתי שם ד' עיין שחתם עצמו בחודש ניסן תקכ"ב הק' אברהם יוסף יוזפא בר"ש ר"י (ר' שמואל ר' יעקב'ס) זצ"ל וכן על צוואתו שכתב בשנה זו ח' סיון חתם „הק' אברהם יוסף יוזפא בהנגיד מ' מ' שמואל ז"ל" ואולי הוסיפו לו את שם אברהם מחמת חולי ויתר דבריו וכל צדקותיו ומעשיו הטובים אשר פעל ועשה מרחפים על פה אנשים זקנים מספרים תהלתו וקצר המצע מהשתרע. מצבתו עומדת אצל מצבת אחיו מוהר"ר אשר כאשר צוה בצוואתו, שנת פטירתו נמחקה אבן ידעתי ברור כי נפטר בשנת תקכ"ב כי בהקלפי משנת תקכ"ב הושענא רבה כתוב שנברר לנאמן הח"ק כמו בכל שנה ואח"כ עשו עיגול בדיו סביב שמו וזה לאות כי נפטר בשנה זו ועזב את כבודו זה לאחרים וכן מצאתי בהחשבון מחודש סיון לשנת תקכ"ב כתוב „על החמישים והיבים מעות קבורה של הנגיד ר' יוזפא" וכן כתב את צוואתו ה' ימים בחודש סיון שנת תקכ"ב. ובחודש הזה נפטר בשם טוב והלך לעלמא דקשוט, מצבתו תביע לנו את שבחיו ותכפר לדיר את צדקתו העומדת לעד וכה תאמר:

ציון

מכלל יופי אין בו דופי
ארונו של יוסף עמודיו
עשה כסף לוחות העדות
ביוסף שמו יוזפא במה"ר
שר"י [1]) אשר הניח ברכה
אל ביתו בית רבנן ובית
התפלה [2]) צדקת פרזונו

1) ר"ת „שמואל ר' יעקב'ס". 2) ירמוז אל הבית חומה אשר הקדיש לבית הכנסת ולבית

זהי". „בהיום הזה נתלבן החשבון עם כביד הנגיד הרבני הקצין המפירסם מיהר"ר יוסף יוזפא נר"י ומגיע להנגיד הנאמן הנ"ל עד ר"ח מרחשון תק"זין סך מאה ושנים ושמונים זהו". וכן מצאתי בכל שנה נכתב בפ' הח"ק שמגיע לי להנגיד . . . . כך יכך . . על כל דבר שנעשה ונכתב בפנקס חתם היא בראש „הק' יוסף ייזפא בהנגיד מיהר"ר שמואל יצ"ו" אי „זלה"ה". בערך שנת תקי"ה נתעלה להיות פרנס דמדינת וואלין ומאז חתם עצמו „נאם ייסף יוזפא בהנגיד מיהר"ר שמואל זצ"ל פרנס דמדינת וואלין יצ"ו" בשנת תקי"ט הישענא רבה בעת עשיית הקלפי נכתב בפנקס „כבוד הרב הנגיד המפירסם מוהר"ר יוסף יוזפא נר"י פרנס דמדינת וואלין יצ"י כבידו במקימו עימד להיות גזבר נאמן בכביד החבורה קדישא יצ"ו . . ."

ג. התייר הגדול ר' יוזפא (כן קירא איתי נכדו הרב הג"מ אהרן שמואל בהקדמה לספר „קורא מראש") היה מן הני תמכין דאירייתא הקדיש בנין חומה מדיר התחתין לבהכנ"ס ומדיר העליון לבית המדרש והבהכנ"ס נקראת עד היים על שמו (בהכנ"ס של ר' יוזפא) וישם בבית מדרשו ישבו לא פחות מן עשרה בטלנים והגו בתירת ה' יומם ולילה ור' יוזפא הספיק להם פרנסתם ומהם יצאי רבנים דיינים מופלגים מגידים מפירסמים אשר אחד מהם היה הרב הצדיק איש אלהים קדוש מיהר"ר יצחק מדרהאביטש זצוק"ל שהיה גם מ"מ בעירני בבהכנ"ס של ר' יוזפא ואח"כ בשאר קהלית ור' ייזפא זכה לבנים ובני בנים וחתנים רבנים מופלגים ועשירים נכבדים וזכה לשני שלחנות תורה וגדילה בא בקישורים והתחתן עם רבנים גאונים גדולים גדולי הדור מפאר היחש והמעלה.

ד. ואלה תולדות יוסף בניו וחתניו רבנים וגבירים מפירסמים ובנותיו הגבירות והצנועית.

א) בנו הרב החסיד התירני מוהר"ר אהרן הזכרתיו לעיל (ס"א).

ב) התירני הנגיד מוהר"ר יעקב חתן הגאון מוהר"ר ישראל היילפרין עיין הלאה (ק"ט).

ג) בנו הרב ר' חיים נזכר בהצוואה ויותר לא ידעתי ממנו.

ד) בנו הרבני מיהר"ר מאיר מראיזנע גם הוא נזכר בהצוואה ולא מצאתיו בפנקס כאן.

ה) הרב מיהר"ר יצחק אייזיק שהיה כפי הנראה אב"ד בראיזנע נזכר בהצוואה „בני הרב מוהר"ר יצחק אייזיק הוא יהיה גבאי ממונה על בהכ"נ ועל בהמ"ד שלי על צרכי צדקות וחזוקות לומדי תורה".

ו) התירני הנגיד מוהר"ר צבי הירש מאלופי הגבאים בח"ק בהפנקס (ד' ד') מהקלפי בשנת תקט"ז „במקים כל הגבאים התירני מ' צבי בהנגיד מ' ייזפא" ובהקלפי משנת תק"ח „המרומם הנגיד מוהר"ר יעקב בהרב הנגיד מי' יוזפא במקומי אחיו התירני מ' הירש" ובדף ס"ו כתוב „עפ"י הצעת דבריו כביד המרימם הנגיד מיהר"ר צבי הירש בה"ה הרב הנגיד וקצין המפורסם אביר הרועים מוהר"ר יוסף יוזפא נר"י הוצק חן בשפתיו המתפלל ומבקש בעד בנו הינוק כמ"ר דוב בעריש שיחי' שחשקה נפשו לחנכו במצות להיות במחברת הקידש לעמוד לשרת בקידש בעסק מצוה החבורה קרישא יצ"ו היום יום שהוכפל בכי טוב כ"ה תשרי תק"יוד התימתו נמצאה בפנקס „הק' צבי הירש בהנגיד מ"ו יוסף יוזפא" ובציאת ר'

קד.

הרב הגביר הקצין המפורסם בדורו פרנס דמדינת וואלין מוהר"ר יוסף ייזפא ר' שמואל ר' יעקב'ס.

א. הוא בני של הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר ר' שמואל ר' יעקליש (ע"ה) והנגיד ר' ייזפא היה מפורסם בדורו בשם ר' ייזפא איסטרר (עיין לעיל סימן ס"ד הערה א') נודע בשערים לאיש אוהב צדקות אוהב מישרים אוהב תורה ומחזיק ביד לומדיה צדקת פזרוני בישורון דור לדור יספרו וימלאו פיהם תהלתו אין קץ לצדקתו ואין תכלית להטיבות אשר פעל ועשה בחייו מלבד אשר הניח מעזבוני הון רב לקרן קיימת על הלואות הקהלות להרויחים שבעה למאה והרווחים יהי' להספקת הלומדים בבית מדרשי ועל שאר הצטרכות העיר ככתוב על צוואתו אשר צוה לבניו (עיין בהוספות שם העתקתי את כל הצוואה) ובראי הוא האיש מורם מעם דגול מרבבה הוה להרימהו על הנס להציב לו יד ושם על ספר דברי ימי עירנו וכרון לדור אחרון ואני לרגלי מלאכתי אספרה אך מעט מזער מהון יקרת ערך גדולתו אשר קבלתי מפי אנשים מגידי אמת ואשר אספתי מן הפנקסים ומן ספרים המספרים מקצת שבחו.

ב. הקצין ר' ייזפא אם כי עשיר היותר גדול בכל מדינת וואלין היה בזמנו, והיה טרוד במסחריו ועסקיו אשר פרצו מאד ועד לייפציג ובריסלא הגיעו והוא בעצמו נסע בכל פעם ללייפציג ולברעסלא לרגלי מסחרו (ונמצא כתוב כמה פעמים על פנקס הח"ק ששלחו דבש להראש הקצין ר' ייזפא בביאו מן ברעסלא או מן לייפציג) בכל זאת הקדיש מבחר עתותיו לטובת בני עמו בכלל ולפדיון שבויים ולאסירים פקח קוח) ולתקנות בני עירו בפרט. התערב בכל עניני העיר ובכל צרכי הקהלה לקח חלק בראש. הוא היה פרנס וגבאי בהח"ק כמה שנים. בפ"ר כתוב „חשבון הוצאות הפרנס הנגיד הקצין מוהר"ר ייזפא בהנגיד מוהר"ר שמואל בחודש אדר שני ת"פ לפ"ק". כמה פעמים מצאתי בפנקס שלוה מכספו כמה מאות זהובים לצרכי הח"ק ולצרכי הקהלה. בשנת תצ"ו נבחר להיות גובר נאמן בהח"ק ונכתב בספר הפנקס (ד' וא') „עפ"י התקנות הנעשות בעת כבוד אלופי בעלי תקנות החתומים לעיל ומצאנו כתוב בין התקנות הישרות הנעשות להיות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו שעל פיו יצאו ויבואו כל הוצאות והכנסות דח"ק יצ"ו בכן התחברנו יחד במושב שלחן מלא וטהור יצ"ו ונתננו עינינו ובחרנו בכבוד המרומם הנגיד הקצין מוהר"ר יוסף ייזפא בה"ר הנגיד המפורסם מוהר"ר שמואל להיות הוא נאמן בהחבורה יצ"ו שבלעדו לא ירום איש להוציא ולהכניס... היום יום ב' כ"ד תשרי תצ"ו לפ"ק". ומאז עד יום פטירתו לא ניטל כבודו זה ממנו ובכל שנה בעת עשיית הקלפי נכתב על הפנקס „חלקנו כבוד לכבוד המרומם הנגיד והקצין אבור הרועים מוהר"ר יוסף ייזפא כבודו במקומו עומד להיות נאמן בכבוד החבורה קדישא יצ"ו שבלעדו לא יהי' שום דבר גדול וקטן ובכל מוצאו ומבואו החבורה יהי' על פיו ובכל ימי משך שירותו בתור גובר נאמן בהח"ק היה מכספו לכל הצטרכות הח"ק ובכל שנה בעת עשיית הקלפי נכתב על הפנקס „עפ"י חשבון צדק עם כבוד הנגיד המפורסם הקצין מוהר"ר יוסף ייזפא נאמן דחבורה קדישא ג"ח של אמת. ומגיע להנגיד הנ"ל סך שני מאות תשעה ותשעים

ה״ה כבוד הרבני
הראש ומנהיג מ׳
יעקב בהרב המא״ג
מ׳ אברהם אבלי זצ״ל
נפטר כ״ו תשרי
תק״ב לפ״ק.

קג.

הדיין וראב״ד הרב המופלג מוהר״ר אברהם מתתיהו במוהר״ר משה.

עיר מילדתי היא עיר פינסק ונתקבל תחלה בעירני לדיין ואח״כ עלה למעלת ראב״ד מופלג גדול חריף ישנין יהיה אחד מראשי אליפי הגבאים בהח״ק בשנת תק״ג בין אלופי הגבאים „התירני הרבני מוהר״ר מתתי׳ במוה״ר משה״ בשנת תק״ו „הרב מ׳ מתתי׳״ יעל הקלפי משנת תקי״ח בראש אלופי הגבאים „הרב מוהר״א מתתי׳״ יהיא חתם בראש על הקלפי „הק׳ אברהם מתתי׳ כפינסק״ על תיקון גדול שנעשה בהח״ק בשנת תק״ה בהסכמת הרב הגאון הגדיל מוהרר״א משולם זלמן אב״ד שבא לאשר את התקנה בחתימתי. בא היא ג״כ בהתימתו וחתם „הק׳ אברהם מתתי׳ מפינסק״ וכן נמצאה חתימתי הרבה פעמים בהפנקס. מבניו לא מצאתי אך את בני דיין מופלג ומצויין מוהר״ר יהודא ליב אשר זכור אזכרנו עוד (רנ״ב). — בעת מצאתי בפ׳ שני ד׳ ק״כ: שנתחבר לההח״ק וכן כתוב שם „מה מאד כלתה וגם נכספה לקרב אל המחברת הקידש ה״ה חבורה ג״ח של אמת ה״ה הרבני מ׳ מתתי׳ במ׳ משה יהנה אנחנו מבררים (הבוררים) ראיני שמן הראוי לקרבו לאיש כזו וכן הננו ניתנים ידינו וזרועינו תאמין להיות בחיבור נאה כזה ושירותו לפי החסד אנשי גבאים. . . ולראי׳ מהימנא כתבני וחתמני היום יום ב׳ כ״ח ניסן ת״ק לפ״ק״. מצבתו מצאתי בין מצבות הגדולים מעירנו והיא תגיד לנו את שבחו לאמר:

פ״נ

רוח העולה היא בישיבה למעלה
מה שהי׳ כבר נודע אשר הוא
אדם שיכול לדין דין אמת
לאמתו הרב הגדול המופלג
באין דומה משתיקתא לו סמא
מו״ה אברהם מתתי׳ בהרבני
מו״ה משה שהי׳ ראב״ד
בקהלתנו נפטר עש״ק ט״ז
לחודש כסליו תקי״ט לפ״ק.

גבאי חידש ברח"ק חתימתי נמצאה רבות פעמים בפנקס הראשון חתם עצמי אחר הרופא מומחה לפני הראש רש"ש הורוויץ „יעקב בלא"א כמהור"ר לאזר זצלה"ה" על דבר אביו מוהר"ר אליעזר שערתי לעיל (פ"ב) אם לא שגיתי כי היא התירני קדיש יאמר לו מיהר"ר אליעזר במוהר"ר משה אך מדוע לא מיחס איתי שם להגאון מוהר"ר יקותיאל מלאדמער? מצבתי העומדת בין מצבות גדולי העיר תספר לנו את שבחו והיא אמריה תאמר:

פ"נ

יום ב' ט"ז אלול תקי"ט האלוף
המרומם התורני הראש הנגיד
אשר כל ימיו התעסק בצורכי
ציבור והנהיג את העם
בדרך הישר ה"ה מו"ה יעקב
במו"ה אליעזר נכד הרב
הגאון מו"ה יקותיאל אב"ד דק"ק
לאדמער נכד הרב הגאון
מו"ה מאיר ז"ק אב"ד דק"ק
לבוב . . . . . .

קב.

התורני הראש ומנהיג מוהר"ר יעקב בהרב המאוה"ג מוהר"ר אבאלי.

איש חשוב ונכבד תורני ורבני פרנס ומנהיג בהח"ק כמה שנים. בהפ' מח"ק נמצא כמה פעמים „חשבון פרנסת הגבאי חידש דחבורה קדישא ה"ה המרומם התורני המנהיג מיהר"ר יעקב בהרב ר"א שנת תצ"ח פרנס את הח"ק יחד עם הרב ר' מרדכי היילפרין ושאר גדולי הח"ק חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס „יעקב בהרב מיהר"ר אברהם זצ"ל" ואביו הרב הגאון מיהר"ר אברהם אבא היה רב אב"ד בק"ק פולנאה ונמצא כתוב בפ"ש ששלחי דבש להרב מפאלני ר' אבלי. מצבתו העומדת אצל מצבת הדיין המופלג מוהר"ר אברהם מתתיהו תספר לנו את שבחו ואת מקור מחצבתו מזרע קודש וכה תאמר:

פה

נטמן נטע
נאמן גזע ישישים
בנן של קדושים
אראלים ותרשישים

משבחי של איש אברך כמיהו ניכר כי גדול בתורה וביראת חטא היה ובמעט שנים הרבה מקנתי מופלג גדול בש"ס ופוסקים. והניח אחריו שם טוב לתפארת ותהלה ויותר לא ידעתי ממנו ולא מצאתי אותו נזכר באחד מן הפנקסים. מצבתו העומדת אצל מצבת הדיין מוהר"ר גרשון הנ"ל תספר לנו את שבחו לאמר:

פ"נ
האי צורבא מרב–
–נן אב בחכמה הי'
ורך בשנים הרבני
המופלג בתורה
וביראת חטא נוח
למקים נוח לבריות
ואחרי אשר בש"ס
ופוסקים כריסו מלא
שמו מעולה הניח
אחריו לשם ותהלה
מה"ו שמשון במו"ה
יוסף עלקשיר נפטר
ו' אדר תקי"ז לפ"ק ת'נ'צ'.

קא.

האלוף המרומם התורני רו"מ מוהר"ר יעקב במוהר"ר אליעזר.

חד מגדולי אלופי ראשי הקהלה התעסק בצרכי ציבור והנהיג את העם בדרך הישר והוא חוטר מגזע היחס נכד הרב הגאון מוהר"ר יקותיאל אב"ד דק"ק לאדמער 1) שהיה נכד הגאון הגדול המפורסם בדור מוהר"ר מאיר ז"ק אב"ד דק"ק לביב ז"ל. בפ"ש ד' ל"א מצאתי כתוב רשימה משבירת השאפע מר"ח אדר תפ"א עד משך שני שנים רצופים ורבע שנה שהוא מאדר תפ"א עד ... תפ"ג ולא עד בבלל להאלופים המרומם הראש מוהר"ר יעקב במוהר"ר אליעזר ... והיה אחד מאלופי

1) את הרב הגאון מוהר"ר יקותיאל מצאתי בין גאוני מדינת פולין המאורות הגדולים הרבנים דד"א ארצות שחיו בהתועדות קודש יערסלאב יום ד' כ"ה אלול תמ"ז ושם הסכימו על ספר „מים חיים" שני שחיבר הרב.... מוהר"ר חיים כגל הורוויין וחתם „נאם הצעיר יקותיאל בלא"א הרב הגדול מו"ה יהושע אהרן זלה"ה חונה בק"ק לאדמער" וכפי הנראה היה תחלה אב"ד בק"ק העלם כי בהסכמתו שנתן על ספר „דברי שמואל" בין רבינו ד"א פולין בהתוועדות בפינטשיו חתם „יקותיאל בהרב.... אהרן ז"ל חונ"ק העלם" (קה"מ אות ד' 2279) וכן בא בהסכמתו על ספר „אדרת אליהו" בין רבני פולין בירוד גראמניין בגובלין תל"ה וחתם „הצעיר יקותיאל בה"ר.... יהושע אהרן מהעלמא תל"ה וכעת בלאדמער" (קה"מ אות א' 238).

זצ"ל מלבוב" ופעמים חתם „הצעיר גרשון מלבוב" 1) . מבניו מצאתי

א) את הרבני התורני מוהר"ר שמחה חיבר אותי אביו להח"ק בשנת ת"ק כבתוב על ספר הפנקס (ר' ט"ו) „כבוד המרומם הרבני מוהר"ר גרשון בהרב מוהר"ר ראובן הציע דברי חן בפנינו שלחן הטהור כבוד הח"ק ג"ח של אמת שמה מאד חשקה נפשו לזכות את בנו הבחיר החשוב כמר שמחה שיחי' לתנבי במצות עסקי החבורה יצ"ו להיות במחברת הקודש . . . . " ואח"כ מצאתי את ה"ר שמחה בין אלופי גבאים דח"ק בהקלפי משנת תקכ"ה בראש אלופי הגבאים דמצבות „התורני מוהר"ר שמחה בהרב מ' גרשון ז"ל" ועל התקנה שנעשה בשנת תקמ"ב מצאתי את חתימתו „הק' שמחה בהרבני המנוח מ"ו גרשון".

ב) הוא התורני המופלג מוהר"ר ראובן הלאה בספרי תמצאנו. שנת פטירתו של הרב ר' גרשון לא יכולתי לדעת בפרוטרט כי על מצבתו נשארו רק האותיות „ת"ק" משנת פטירתו והשאר נמחק . אבן מן הפנקס נראה שנפטר בין שנת תקי"ד לשנת תק"כ . מצבתו העומדת אצל מצבת הרב בעל עולת אהרן תעיד לנו על גדולתו בתורה ובחסידות והיא תביע אמריה לאמר :

פ"נ
רוח העולה
הוא בישיבה
למעלה ונודע
אשר הוא אדם שיוכל
לדין דין אמת
לאמתו המצויין
בהלכה הלכות עו-
-לם לו . „ . הרב
הדיין המופלג בתורה
ובחסידות מ' גרשון
בהר"ר מ' ראובן נפטר
יום . . . אדר שני שנת
תק . . . . . .

ק.

צורבא מרבנן מו"ה שמשון במוהר"ר יוסף עלקשיר.

הוא בנו של התורני המופלא מוה"ר יוסף עלקשיר הנזכר לעיל (פ"ח)

---

1) בין הרבנים יושבי יעבין בהקלויז הגדולה שהסכימו על ספר „מפלגי ראובן" בשנת תקי"ד בא הוא בחתימתו בראש „הצעיר גרשון בהרב מו"ה ראובן ז"ל" (הרב הג"מ דובער גראס שית' במכתבו אלי).

כמה שנים. בהתמנות שנעשה בשנת תצ"ט כתיב לאמר „חלקני כביד לכפיד המרומם הרבני המנהיג מ' נפתלי הירץ במ"ו יואל פייוויש לצרף איתי תמיד במישב החבירה יצ"ו לכל דבר גדול וקטן כאחד מן המנויים". ופרנס את הח"ק יחד עם הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס ועם בנו הנגיד הקצין והוא בנו של התורני הראש ומנהיג מוהר"ר יואל פייוויש במוהר"ר נפתלי הירץ (מ"ט) ואחיו של הרב בעל „עולת אהרן" „ומשחת אהרן". חתימתו רבות פעמים „נפתלי הירץ במוהר"ר י"פ זצלה"ה". בד' פ"ו כתוב האלוף המרומם התורני הראש מוהר"ר נפתלי הירץ בהמנוח מוהר"ר יואל פייוויש התפלל לנוכח לחבר לדבר מצוה בנו הילד החביב כמר צבי הירש,.. ושאר בניו המה מגדולי עירנו כאשר אזכיר את כאו"א בזמני. מצבתו העומדת אצל מצבת אחיו הרב בעל „עולת אהרן" תגיד לנו את ערכי ותענה אמריה לאמר:

פה
נטמן הישיש
זה קנה חכמה
ה"ה התורני והרבני
המופלג והראש
ומנהיג הנגיד
ומפורסם מהור"ר
נפתלי הערץ
בהנגיד מוהר"ר
יואל פייוויש ז"צ
נפטר בערב ש"ק
כ"ה ימים בחודש
ניסן תקי"ז לפ"ק
תנצב"ה.

צט.

הרב הדיין המופלג המצויין מוהר"ר גרשון בהרב ר' ראובן מלבוב.

אחר מחריפי דייני עירנו בזמנו מופלג בתורה ובחסידות פרנס וגבאי בהח"ק כמה שנים פרנס את הח"ק יחד עם הנגיד ר' שמואל ר' יעקב'ס ועם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין ז"ל. עיר מולדתו היא העיר הגדולה לביב. שם נולד לאביו הרב הדיין ר' ראובן מלבוב נזכר בספר „אנשי שם" להחכם החוקר הגדול מהר"ש באבער הי"ו (סימן תק"א) והרב ר' גרשון נשא אשה בת אחד מנכבדי עירנו ונתקבל פה לדיין. בפ"ר מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים חתימתו נמצאה הרבה פעמים „הצעיר גרשון בהרב מוהר"ר ראובן

פה
מקום מנוחה
נוח למקום היה
ונוח ה׳ לבריות
אוהב שלום ומקרב
עניים ודלים ה״ה
מוהר״ר ראובן
במוהר״ר נתן נפטר
כ״א ימים בחודש
אלול שנת תקט״ז
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

צז.

האלוף התורני מוהר״ר משה יוסף במוהר״ר משולם זלמן.

השערתי נאמנה כי הוא אביו של הרב החריף ומיפלג מוהר״ר משולם זלמן ז״ל הנקרא ר׳ זלמן מעזירטשער (קי״ח) אשר קרא את שמו על שם אביו והוא גם אביו של הרב המופלג מוהר״ר אריה ליב מעזירטשער (קל״ז) מאושר חלקו שם בעולם החיים אם זכה לשני בנים מופלגים כאלה.

וזאת חקוק על מצבתו:

פ״נ
איש תם
וישר הישיש
האלוף המרומם
התורני מהור״ר
משה יוסף במוהר״ר
משולם זלמן נפט׳
ביום ה׳ בחודש
טבת שנת תקט״ז.

צח.

התורני המופלג הראש מוהר״ר נפתלי הירץ במוהר״ר יואל פייוויש.

מנכבדי וחשובי העדה תורני ורבני ראש ומנהיג וגבאי בח״ק כמה שנים בפנקס ישני (ד׳ י״ז) כתיב השבין הוצאה חודש ניסן ת״פ פרנסת המרומם הראש מיהר״ר נפתלי הירץ במוהר״ר פייוויש וכן מצאתי אותו גבאי חידש אח״כ במשך

פ"נ איש
צלוחית המן טהור ונאמן
הלך מישרים בכל עת וזמן
הרב הגדול מו' מרדכי
בהגאון מו"ה יואל
אב"ד ור"מ דפ"ק
ממשפחת היילפרין
נפטר יום ה' כ"ג כסליו
תקט"ז לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

צח.

הרב הגדול החסיד מוהר"ר בן ציון.

לא ידעתי מי הוא הרב הגדול והחסיד הזה? וכן מי הוא אביו הרב מו"ה יהושע זולת מצבתו אשר הצלתי מבין שיני הזמן אחר אשר טרף שורות האחרונות ממנה ולכן לא ידעתי שנת פטירתו אכן מן השירות אשר נשארו לפליטה נוכל להכיר את גדולתו של האיש הזה אשר זכה וזיכה את הרבים אבל במה זיכה את הרבים אם בצדקתו או בתורתו ערפל תהלתו .

וזאת קראתי מעל מצבתו:

פ"נ
הרב הגדול החסיד
אשר זכה וזיכה את
הרבים מו"ה בן ציון
בהרב מו"ה יהושע זללה"ה
נפטר . . . . . .
. . . . .

צז.

המרומם מוהר"ר ראובן במוהר"ר נתן.

איש חשוב אחד מאלופי הגבאים מהח"ק. על ההתמנות מהקלפי משנת תק"ז כתוב „במקום הגבאי דמצבות המרומם מ' ראובן במוהר"ר נתן" וכן על הקלפי משנת תקט"ז בין אלופי אפלאנטין „האלוף מ' ראובן במוהר"ר נתן" חתימתו מצאתי בהפנקס „ראובן במוהר"ר נתן זצ"ל" ויותר לא ידעתי ממנו . מהכתוב על מצבתו ניכר כי אדם נכבד היה:

מרדכי בהרב המנוח הגאון מוהר"ר יואל זצ"ל". ושם כתיב (ששלח בחדשי דבש) „להרבנית אמי חורגתי" „לאחותי הרבנית אלמנת המנוח הרב ה"ה מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל" ובדף מ"ג „חשבון פרטי פרנסת טבת ת"פ „פרנסת כביר הרב המופלג המפורסם מוהר"ר מרדכי בהרב הגאון המנוח מוהר"ר יואל זצ"ל" וכן מצאתי שפרנס את שתי החבורות ותמך בכספו והשתדל לטובת הקהלות במשך כמה שנים. ולא עלה בידי לברר אם היה הרב ר' מרדכי בתחלה טרם שנתישב בעירנו אב"ד באחת מן הערים אכן מפני שכתוב על מצבתו „הרב הגדול מ"י" אחשוב שהיה בתחלה רב אב"ד בעיר לויצק במקום אביו הגאון (עיין לעיל) ולכן גם בנו הגאון מוהר"ר יעקב אהרן היה אב"ד בעיר לויצק במקומו כאשר מצאתי כתיב על מצבת בני הג"מ יוסף יואל היילפרין אבד"ק סטעפאן (עיין הוספה לס' צ"ד) ואח"כ סלק עצמו מהרבנות כי עשיר גדול היה. חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס חתם „הק' מרדכי בהגאון מ"ו מוהר"ר יואל זצ"ל היילפרין" ולעת זקנתו כאשר כבדה ידו התם לפעמים „הק' מרדכי באב"ד היילפרין".

ב. ואלה המה בניו אשר מצאתי נקיבים בשמותם על שתי הפנקסים מהח"ק.

א) בנו הרב ר' יצחק אייזיק היילפרין תולדתו כתבתי בספרי (קט"ז).

ב) בנו הרב הגאון מוהר"ר יעקב אהרן שהיה אב"ד בסטעפאן ולויצק כאשר מצאתי בפ"ש בחשבון פרנסת הרב ר' מרדכי היילפרין כתיב „ב' טעפ דבש על ברית בני הרב דק"ק סטעפאן" ושם בד' נ"ב בעת פרנסת האלוף התורני מוהר"ר מרדכי בר' יעקב כתיב „להרב ר' מרדכי שהיה אצלו הרב ר' אהרן בנו" וכן נמצא כתוב הרבה פעמים ששלחו דבש להרב ר' מרדכי בהיות אצלו בני הרב מסטעפאן (ועיין בהוספה שם). ג) בנו הרבני המופלא הנגיד מוהר"ר נחמן פרנס וגבאי חודש בהח"ק. על הקלפי משנת ת"ק (ואח"כ במשך כמה שנים) מצאתי בין אלופי הגבאים „המרומם הרבני מ' נחמן בהרב ה"ה מוהר"ר מרדכי ורשות למחול לאחיו ה"ה מוהר"ר אייזיק". בפנקס ראשון (ד' י"ג) מצאתי כתוב „בכבוד הרבני המופלא מוהר"ר נחמן בהרב הנגיד המפורסם מוהר"ר מרדכי נר"י נגש לפני שלחן הטהור כבוד הח"ק ג"ת יצ"ו בהצעת דברי חן וחסד על לשוני שמאד חשקה נפשו להנך את בני הילד שעשועים כמר משה אפרים פישל.... יום ה' א' דר"ח טבת ת"ק לפ"ק ועל החתום „הק' מרדכי בהגאון מ"י מוהר"ר יואל זצ"ל היילפרין". חתימתו מצאתי כתיבה בהפ' חתם על הקלפי משנת תפ"ט „נחמן בהרב מוהר"ר מרדכי יצ"ו היילפרין" ויותר לא ידעתי ממנו ואת מצבתו לא מצאתי.

ד) בפ' (ד' למ"ד) מצאתי „הנה ראינו גודל הפצרות והתאמצות כבוד הרבני המופלא מוהר"ר אליעזר ליפמאן בהרב הנגיד מ' מרדכי נר"י שמה מאד חשקה נפשו להיות בחיבור הנאה דכביד הח"ק ג"ח ש"א... ב' ח"ה סיכות תק"א" ועל החתום „הק' מרדכי באב"ד היילפרין" ואחשוב אשר גם היא בנו של הרב ר"מ היילפרין אם כי לא נזכר כאן שם המשפחה היילפרין. אבל לקביע מסמרות בהשערתי זאת לא אוכל. הרב ר' מרדכי האריך ימים ושנים ונפטר בשם טוב ושמו נשאר לברכה ותפארת עד היום. מצבתו העומדת אצל מצבת אביו הגאון ז"ל תביע לנו במלים קצרים את חין ערכו הגדול לאמר:

אב"ד ור"מ דק"ק ברלין ידפס על ספר אוהל אהרן.

ג) עיד חיבר ספר „אוהל אהרן" על משניות ששה סדרי ולא ידעתי אם נדפס.

ג. מבניי אי חתניו לא מצאתי אך זאת ידעתי כי היה מחותנו של הרב המאיה"ג הג"מ דיד גינצבורג אב"ד דק"ק אליק כאשר כתבתי לעיל. מצבתו זה כמה עשרת שנים שנפלה ורגבים כסו עליה ולא ידע איש את מקום קברו. תיתי לי כי אנכי לרגלי עבודתי להציב יד ושם לגדולי עירנו חפשתי חפרתי ומצאתיה הקימותי איתה מערימת עפרה שלימה וגם האותיות לא נתקלקלו ירוין הקירא בהן. וזאת אשר קראתי מעל מצבתו:

פה
נטמן איש
צדיק תמים הגה
בתורת ה' יומם ולילי
מורה צדק לרבים
וריבץ תורה בישראל
ורבים שתו לימא מילי
מעלייתא משמו שמו–
–כה לרבים בחיבוריו
ספר משחת אהרן
וספר עולת אהרן ה"ה
הרבני המופלג מהו"ר
אהרן זעליג במוהר"ר
יואל פייוויש נפט' טוב
טבת תקט"ו לפ' ת'נ'צ'ב'ה.

צד.

הרב הגדול המופלג הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין.

רב מופלג ונגיד מפורסם בדורו זכה לשני שלחנות והיא בני של הגאון הגדול המפורסם בדורו רבי רבי יואל היילפרין זצ"ל אב"ד דפה והגליל (סי' כ"ב) והרב ר' מרדכי היה ראש ומנהיג גבאי ופרנס בשתי הח"ק משך כמה שנים ובהתמנות שנעשה בכל שנה נמצא כתוב בפנקס במשך כמה שנים בראש אלופי הגבאים „הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהגאון מוהר"ר יואל". בפ' הראשון משנת תצ"ו „חשבון פרנסת כבוד הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהגאון מוהר"ר יואל. בפ"ש (ד' ר"א) השבון פרנסת שבט תע"ט של המרומם הרב המופלג ה"ה מוהר"ר

הראה לפני מגילה עפה כתיבה פנים ואחור פירש נחמד על העין יעקב וראיתי שכל הדברים הנאמרים שם המה מתוקים לחיך לכן נתתי מעשי אצבעותי להתפאר להספר הזה להדפיסו כ"ד המדבר לכבוד אכסנאי של תורה הנישא על עבודת הקידש בבהמ"ד הבנוי לתלפיות בק"ק אוסטרא היום יום י"א סיון, הק' יצחק אייזיק חונה בק"ק אוסטרהא בקלויז" שנת כי מציון תצ"א תורה לפ"ק.—

ב) ספר „משחת אהרן". מפני שגם ספר הזה יקר המציאות הנני להעתיק את שער הספר ודברים מקוטעים מן הסכמות הגאונים.

ספר משחת אהרן".

„חידושי הלכות על כל מסכת הש"ס שחיבר ה"ה הרבני המופלג ומופלא בתורה ובמדות שמני חז"ל כש"ק מוהר"ר אהרן זעליג בהמנוח הנגיד מוהר"ר יואל פייווש זלה"ה מק"ק אוסטרא בעל המחבר ספר „אוהל אהרן" על משניות מכל הש"ס וספר „עולת אהרן' על הגדת הש"ס .... ובוודאי בחיבור זה יגילו החכמים וישמחו התלמידים בראותן דברים אלו נכוחים למבין. ביני זאת שיבחי אלה אתם יהא להסיר המכשולות ומעקשינית אשר יוקשו בהן התלמידים בגפ"ת ימיני' וביה תסתייע שמעתתא ויגדיל תורה ויאדיר ובזכות זה ישלח לנו גואלנו לקבין העדר ב"ב אס"ו" נדפס פה ק"ק פרנקפורט דאדר לסדר ולפרט זאת ח'ו'ק'ת התורה לפ"ק (תק"ו).

ומעבר לשער נדפסו הסכמות הגאונים. א) הגאון הגדול בעל כנסת יחזקאל בא בהסכמתו ביום ו' ב' מרחשון תצ"ה. ב) הגאון החסיד מוהר"ר דוד היילפרין כותב „קולו של אהרן כפעמון ורמון מלא וגדיש דרכו יהילכו בקדושה גם שבתו יקומו ותחל ריח ה' לפעמו. משיטט ימא רבא ויורד תהומים עסק בשמעתא אליבא דהלכתא בחכמים הקודמים. מימיו לא מש מתוך אוהל של תורה ה"ה הרבני המופלג ומופלא בתורה ובמדות שמני חכז"ל כש"ק מוהר"ר אהרן זעליג בהמנוח הנגיד מוהר"ר יואל פייוויש ז"ל אשר כבר יצא טבעו בעולם ע"י ספרו שחיבר כבר ובעת מצא ידו די חכמה במשנה ובגמרא ירד לעומקא של הלכה הלכות עולם לו בכל מסכת מהש"ס ורוצה להביא לבית הדפוס חידושיו אמרתי כדאי היא לפרוץ גדרי אשר מעולם מנעתי א"ע ליתן הסכמות אך ביידעי ומכירי קאמינא והנני נותן הסכמה להביא לדפוס ספרו על גפ"ת והיו למראה עיני כמה דפין וראוי הוא להביאם לדפוס הכ"ד המדבר לכבוד אכסנאי של תורה יום א' ב' דחנוכה תק"ג לפ"ק הק' דוד בלא"א מ"ו הרב המאיר הגדול מ' ישראל ז"ל היילפרין החונה פ"ק אוסטרא והגליל יצ"ו".

ג) הסכמת הג"מ יעקב הלוי איש הורוויץ. והוא כותב „ראיתי מלכי מרום מעלים במעלות ומדות את התורני הרבני המופלא מוהר"ר אהרן זעליג נר"ו נתנו ידיהן שיחוקו בספר מילי מעליותא שחיבר. גם אנכי קריתי ישניתי בספריו על משנה ותלמוד כגרגר בראש אמירה נעימה דברים נוכחים למבין והתורה נדרשת מפרט על הכלל ואף כי הייתי נחבא אל הכלים עד כעת לבוא על החתים כאלה ולא דכוותי' אך אלצני לצאת חוץ לגדרי ואין מסרבין לרב גוברי דביתיה יום ד' ב"ג ניסן תק"ו לפ"ק. הק' יעקב הלוי איש הורוויץ הפ"ק גלוגא רבתי".

ד) הסכמת הג"מ גרשון ראש ב"ד דפ"פ דאדר. ה) הסכמת הרב המאה"ג

והג"מ דוד היילפרין ז"ל. איש ירא אלהים מופלג גדול בתורה ובמדות שמני חכז"ל והוא בנו של הנגיד התורני מוהר"ר יואל פייויש (מ"ט) ומחותני של הרב המאוה"ג המופלג מוהר"ר דוד גינצבורג אב"ד ור"מ באליק 1). והרב ר' אהרן זעליג היה פרנס ונאמן בהח"ק צד שני כמה שנים ככתוב על ספר פנקס השני. ובדף ע"ח בעת הקלפי משנת תק"י כתיב „חלקנו כבוד נאמני החבורה יצ"ו יהי' כבוד הרבני המופ"א מוהר"ר אהרן זעליג במוהר"ר י"פ . . "

ב. הרבני המופלג מוהר"ר אהרן זעליג חיבר שלשה ספרים. שנים הדפיס בחייו והשלישי לא ידעתי אם נדפס.

א) ספר „עולת אהרן". יען כי הס' „עולת אהרן" יקר המציאות היא מאוד, ואנכי ראיתיו בבית אוצר הספרים בייארשא, אמרתי לתועלת הקוראים ילמען דעת ערך המחבר להעתיק את שער הספר וקיצור מלשון הגאונים שהסכימו על הספר ואלה הדברים כתובים על השער:

ספר „עולת אהרן".

„ראה כזה חידוש אשר לא היה לעולמים. דברים שנים מפי זקן חדש בזה יאמרו חכמים. אשר איזן וחיבר חד משרי הפרתמים. אשר ניחה ממני דעת חכמים. תהלתו הכל נואמים. ה"ה האלוף התורני הרבני המופלא והמופלג בתורה אי"א כ"ש מהור"ר [אהרן] זעליג בהנגיד המנוח מוהר"ר יואל פייבש זלה"ה מאסטרה עיר מלאה חכמים. על אדות הש"ס ודברים מסוימים. בפלפול יסברא הבין בחיבומים. נגמר ביום שהוכפל בו כי טוב לסדר ילפרט ו'י'ג'ש א'י'ל י'ו י'ה'ו'ד'א ידבר נ'א ע'ב'ד'ך' (תפ"ט)" נדפס פה אופי באך תצ"ג.

הסכמת הרב הגאון הגדול החכם המופלג ומופלא מוהר"ר יהודא ליב נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק סלוצק.

מכירו הייתי לשעבר את הרבני המופלא מהור"ר אהרן זעליג בהנגיד המנוח מוהר"ר יואל פייבש בהיותי מחנתי בק"ק אוסטרא בקלויז יע"א יעבשיו ביותר... היום יום ו' ז' ניסן תצ"א הצעיר יהודא ליב באמ"ו הרב מהור"ר אשר ענזיל זלה"ה החונה פה ק"ק סלוצק יע"א.

הסכמת הרב המאה"ג המופלג ומופלא מוהר"ר דוד גינצבורג נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק אליק. „אל עבר פני האירו איזה קונטרסים מחיבור הספר אשר חיבר מחותני הרבני המופלג ומופלא כבוד שמו מהור"ר אהרן זעליג במוהר"ר פייבש מק"ק איסטרהא . . . . כ"ד המדבר לכבוד התורה ולכבוד האיש קדוש גברא רבא הנ"ל. היום יום ה' ער"ח אב תצ"א נאם דוד בהגאון מוהר"ר שאול גינצבורג זצ"ל החונה בק"ק אליק יצ"ו.

הסכמת הרב המאוה"ג המופלג המופלא מהור"ר ישראל נר"ו אב"ד דק"ק מעזירטש גדול. . . וחתם הצעיר באלפי ישראל איזערבאך החונה בק"ק מעזירטש גדול.

הסכמת הרב המופלא ומופלג מהור"ר אייזק ב"ן ר"מ בקלויז בק"ק אוסטרהא בהגאון מהור"ר בצלאל ז"ל.

„והקריב אהרן את ספר התודות אשר לו שחיבר בעדו על עין ישראל היא ניהו הרבני המופלג כבוד מהור"ר אהרן זעליג מקהלתינו ק"ק איסטרהא אשר

1) על דבר הג"מ דוד גינצבורג עיין בספר „תולדות משפחת גינצבורג" דף 29.

צב.

המרומם הראש המופלג מוהר"ר שלום שכנא הלוי הורוויץ.

מיקירי קרתא מחשובי העדה מופלג גדול בתירה ונידע בשערים המצויינים בהלכה פרנס ומנהיג ונאמן בהח"ק במשך כמה שנים פרנס את הח"ק יחד עם הרב הריפא מומחה והרב ר' יצחק היילפרין ונמצא בפנקס הרבה פעמים חשבון פרנסת המרומם הראש ומנהיג מוהר"ר שלום שכנא הלוי בפנקס הח"ק משנת תצ"ז כתיב לאמר „להיות שעלה במוסכם כל החבירה קדישא והתמנה כבוד המרומם הנגיד מיהר"ר יוסף יוזפא להיות נאמן בהחבורה יצ"ו בכן העמדנו את המרומם הראש מיהר"ר שלום שכנא הלוי להיות במקומו לכל . . . באם שלא יהי' כבוד הנגיד בביתי אזי הוא במקומו לכל אופני התמנית". חתימתו נמצאה כמה פעמים „שלום שכנא הלוי הירוויץ". מבניו מצאתי שהיו תורנים מופלגים פרנסים ומנהיגים בהח"ק יאלה המה . א) נני הרב המופלג מיהר"ר שמעון הלוי הורוויץ, הלאה בספרי תמצאנו , ב) האלוף התירני מוהר"ר ישראל שהיה פרנס וגבאי חידש בהח"ק , ומצאתי בפ"ש (ד' ע"ה) „הא לך חשבון פרנסת האלוף התירני מיהר"ר ישראל במוהר"ר שלום שכנא הלוי". חתימתי מצאתי „ישראל במוהר"ר שלום שכנא הלוי" ויותר לא ידעתי ממני. מצבת מו"ה שלום שכנא העימדת לא רחיק מקבר המהרש"א ז ל, תספר לנו את שבחו והיא אמריה תאמר :

פה
מקום מנוח
נוח למקום ונוח
לבריות אוהב שלום
שמו שלום נודע
בשערים המצויינים
בהלכה אשרי שלו
ככה מו"ר שלום
שכנא בהרב מרדכי
הלוי הורוויץ
נפטר ביום ו' כ"ב
כסליו שנת תקט"ו
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

צג.

האלוף התורני הרבני המופלא ומופלג מוהר"ר אהרן זעליג בהנגיד מוהר"ר יואל פייוויש.

א. אחד מהריפי מופלגי תורה בעירנו בזמן הגאונים ר' יצחק אייזיק הכהן

והמפורסם מוהר"ר
שמואל נפטר
ביום א' ט' אייר
שנת תקי"ג לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

צא.

האלוף המרומם הראש ומנהיג מוהר"ר חיים במוהר"ר משה שלום.

מנכבדי העיר פרנס וגבאי בשתי החה"ק במה שנים יעיד בשנת תפ"ט מצאתי אותו בין פרנסי הח"ק ונכתב בפנקס (ד' צ"ג) „היצאות פרנסת האלוף המרומם כה"ר חיים בהר"ר שלום מפרנסתו של כביד הח"ק ג"ח ש"א מחידש אדר תפ"ט. בפנקס צד השני (ד' ע"ח) בהתמנית מן הקלפי שנת תק"ה כתוב „חלקנו כביד נאמני החבורה יצ"ו יהיו כבוד הרבני המופלא מיהר"ר אהרן זעליג במוהריי"פ (היא הרב בעל „עולת אהרן" עיין הלאה) והמרומם המנהיג מיהר"ר חיים במיהר"ר משה שלום". ושם ד' פ"ו: מצאתי כתוב „האליף מהור"ר חיים בהאליף הראש הר"ר שלום יצ"ו האריך בהצעת דברים התפלל על בנו בן יחידו החביב לי ונתן דעתו לזביתי לדבר מציה להתחבר לדבק טיב למחברת קידש כביד החבירה קדישא ג"ח ש"א הנקרא בשמי יצחק נ"י ואמרני יענינו כדי להאי גברא להיות לו נשיאת פנים לדבר מציה זו והקרבני איתו בקריבה של חיבה אשר ביצחק יקרא לו זרע וחברנו איתו לכביד הח"ק יצ"ו . . . יום ג' הנכפל בכי טיב ב' דח"ה סוכות ת"צ לפ"ק". ואביו הר"ר משה שלום גם הוא מחשיבי נכבדי העיר גבאי ופרנס בהח"ק חתימתו מצאתי בפנקס שני (ד' פ') . על תקנה חדשה שהתקינו הח"ק בשנת תפ"ט בא היא בראש החותמים „משה שלום בלא"א כהר"ר שמואל זצ"ל" אך את מצבתו לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו . את מצבת מיהר"ר חיים במוהר"ר משה שלים מצאתי אצל מצבת הרב הרופא מומחה מיהר"ר מנחם מענדיל סג"ל.

וזאת חקוק עליה:

פה
נט מן
האלוף הראש
המנהיג מוהר"ר
חיים במוהר"ר
משה שלום ונפטר
ביום ד' י"ב ימים
בחודש תשרי
שנת תקי"ד לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

הריפא מימחה ועם הר"ר יצחק אייזיק היילפרין וחתם „יחיאל מיכל איוערבך" וכן בפ"ש ר' צ"ה „הוצאה פרנסת האלוף המרומם מוהר"ר יחיאל מיכל בהמנוח המרומם מיהר"ר אליקים געץ חידש ניסן תפ"ט" ושם נמצאה חתימתי הרבה פעמים „יחיאל מיכל בלא"א כמוהר"ר אליקים געץ זצ"ל איוערבך". מבניו לא מצאתי כי אם את בני מוהר"ר אליקים געץ שהיה ג"כ פרנס וגבאי בהח"ק כאשר כתבתי הלאה בספרי (קס"א). מצבתו תעיד לנו כי היה עסקן גדול במצות אוהב שלים ימקרב עניים אהיב למקום ולבריית ותקרא אמריה לאמר:

פה
מקום מנוחה
נוח למקום הי'
ונוח לבריות אוהב
שלום ומקרב עניים
ודלים ועוסק במצות
ביקור הולים השכם
והערב לב"ה עינו בצום
נפשו הולך תמים ופועל
צדק וצדקתו עומדת לעד
היה התורני מ' יחיאל
מיכל במוהר"ה אליקים
געץ נפטר ביום כ"ד אדר
תק"ה 1) לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה

צ.

הנכבד הנגיד מוהר"ר אשר בהנגיד המפורסם מו"ה שמואל ר' יעקבס.

הזכרתיו לעיל אצל אביו ר' שמואל ר' יעקב'ס כפי הנראה מת רק בשנים ואחיו הקצין ר' יוזפא ז"ל כותב בצוואתו „שנותן להח"ק את השיעבוד שיש לו על המנורה הגדולה מבהכנ"ס הגדולה על סך אלף ומאתים זהובים ועוד חמשה אדומים בעד מקום קבורתו אצל קבר אחיו המנוח מ' אשר ז"ל" ולא ידעתי אם הניח אחריו בנים. ומצבתו אצל מצבת אחיו תביע אמריה:

פה
נטמן מוהר"ר
אשר בהנגיד

---

1) האות השלישי לא יכולתי לקרא היטב אכן נראה לי שהוא אות ח'.

מתוך אוהל של תורה
הרבני המופלג מו״ה
אברהם צבי במהור״ר
בן ציון נקרא בפי כול
ר׳ הירש עלקשיר..״.

. . . .

פח.

המרומם התורני המופלא מוהר״ר יוסף עלקשיר.

הוא בנו של הרבני המופלג מוהר״ר אברהם צבי עלקשיר הנ״ל גם הוא היה מופלג גדול בתורה יקר ונכבד בעירנו גבאי ופרנס בהח״ק הרבה שנים בשנת תצ״ח נתחבר להח״ק כבתוב בפנקס הח״ק (ד׳ י״ג׳ „כבוד התורני המופלא מוהר״ר יוסף בהרבני ה״ה מוהר״ר אברהם צבי שפירא ניגש לפני שלחן הטהור כבוד הח״ק נחש״א בהצעת דברי חן וחסד על לשוני שהיבבה לי מציה זו להיות במחברת קודש... ונתנני מקום לדבריי וקרבני אותו בקריבה של חבת הקודש.. היום יום ה׳ ז״ך מרחשון ת״צחית״ ועל החתום באי הנגיד ר׳ שמואל ר׳ יעקב׳ס והרב הנגיד ר׳ מרדכי היילפרין. משנת תק״ב והלאה מצאתי אותו בין אליפי הגבאים ובהקלפי שנעשה בשנת תק״ב כתוב „במקום כולם המרומם מוהר״ר יוסף בר״ה עלקשיר״. חתימתו מצאתי רבות פעמים בהפנקס. התם „יוסף בל״א מ״ז כמוהר״ר צבי הירש זצ״ל שפירא׳. מבניו מצאתי את בנו המופלג מוהר״ר שמשון עלקשיר הלאה ק׳) וחתנו המרומם מוהר״ר יואל פייויש במוהר״ר יוסף אפרים (קל ד) כאשר מצאתי בהקלפי שנעשה בשנת תק״ל בין אליפי הגבאים „המרומם מוהר״ר יואל פייויש חתן ר׳ יוסף עלקשיר״ יעין הלאה (קל״ד). את מצבתו לא מצאתי וכפי הנראה מהפנקס מת בערך שנת תקכ״ח-ט כי על הקלפי משנת תקכ״ז מצאתי חתימתו ומן שנת תקכ״ח והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא בא בחתימתו.

פט.

התורני האלוף המרומם הראש מוהר״ר יחיאל מיכל במוהר״ר אליקים געץ.

נכבד ומרומם בעדתו הולך תמים ופועל צדק נוח למקום ולבריות והוא בנו של החסיד הראש מוהר״ר אליקים געץ במוהר״ר יחיאל מיכל עיין לעיל (סי׳ נ״ו) ור׳ יחיאל מיכל הנ״ל היה פרנס וגבאי בשתי הח״ק משני הצדדים את הח״ק צד הראשון פרנס יחד עם הנגיד ר׳ שמואל ר׳ יעקבס ועם הרב הנגיד ר׳ מרדכי היילפרין ואת הח״ק צד השני פרנס יחד עם הרבני ר׳ מרדכי ר׳ יעקב ר׳ שמואלס. בפ״ר ד׳ ט״ז „פרנסת האלוף המרומם הראש מ׳ יחיאל מיכל במוהר״ר אליקים געץ חודש אדר שנת תצ״ח״. בשנת תצ״ז כאשר נתחברו להח״ק צד הראשון הג״מ דוד היילפרין ז״ל והג״מ אברהם משולם זלמן ז״ל בא הוא בחתימתו יחד עם

את מצבתו לא מצאתי וכן מבניו לא מצאתי מאומה.

פו.

הרב המופלג החכם השלם מוהר"ר מרדכי חתן הרופא מומחה.

היא בני של המנוח הנגיד המפורסם מוה"ר אליעזר ליפמאן יחתני של הרב הרופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל סג"ל והרב ר' מרדכי היה מופלג גדול בתורה חכם ושלם פרנס וגבאי חודש בהח"ק כמה שנים ומשנת ת"ץ והלאה נמצא הרבה פעמים „חשבון גבאי חודשי של הרבני המופלא מוהר"ר מרדכי חתן הרופא מימחה" והוא פרנס את החבורה יחד עם הרב מיהר"ר מרדכי היילפרין ועם הנגיד והקצין מוהר"ר שמואל ר' יעקב'ס ועם חותנו הרב הרופא. חתימתו נמצאה הרבה פעמים חתם אחר הרב ר' מרדכי היילפרין „הצעיר מרדכי בה"ה הנגיד המפורסם מיהר"ר אליעזר ליפמאן זלה"ה". ולפעמים חתם „הק' מרדכי בהמניח המפורסם מוהר"ר אליעזר ליפמאן זלה"ה" בשו"ת „נודע ביהודא" מה"ק חלק או"ח תשובה ל"ז בתשובתו שהשיב להגאון מוהר"ר וואלף אלעסקר (הוא בעל המחבר חידושי רז"ה) מבואר כותב „ובהראותי את הדברים לפני הרב המופלג החכם השלם מוהר"ר מרדכי חתן הרופא מימחה דק"ק אוסטרהא והשיב על דברי . . ." פוק חזי מאן גברא רבא קמסהיד עליה שהגאון המצלח ונודע ביהודא קורא אותו בשם „הרב המופלג החכם השלם". בפנקס הראשון ד' ט"ו כתוב „כבוד הרבני המופלא מוהר"ר מרדכי בהמניח הנגיד המפורסם מ' אליעזר ליפמאן ז"ל נגש לפנינו שלחן הטהור כבוד הח"ק בהצעת דברי חן שרוצה לחנך את בנו הבחור החשוב כמ"ר אליעזר ליפמאן במצוה . . . יום ה' א' דר"ח טבת ת"ק לפ"ק". משנת תק"ה והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא את חתימתו וכן את מצבתו לא מצאתי פה ויוכל היות כי העתיק את מושבו לעיר בראדי ושם התראה עם הגאון מוהרי"ח מפראג ז"ל.

פז.

איש גבור חיל מוהר"ר אברהם צבי עלקשיר.

אחד מחריפי קרתא מופלג ומפלפל גדול בתורה, שמו נכבד בפי זקני עירנו התורנים. מהתואר „סיני ועיקר הרים" שתארו אותו אז שהיתה עירנו מלאה חכמים לומדים מופלגים אריות בתורה והחכמים יושבי יעב"ץ הרביצו תורה בקלויז הגדולה נוכל להכיר את ערך גדולתו בתורה. שם משפחתו שפירא כן הותם עצמו בנו (עיין אחר זה) האיתיות משורות האחרונות מן המצבה נמחקו ולא ידעתי שנת מותו ומצבתו העומדת אצל מצבת הרופא מומחה מוהר"ר מ"מ סג"ל.

תקרא אמריה לאמר:

פ"נ

איש גבור חיל בתורה

בספרי וספרא ותוספתא

סיני ועוקר הרים לא מש

ב. בשנת תקכ"ד נתנו אלופי הח"ק צד הראשון עיניהם בי ובחרו איתי להיות גזבר נאמן בהח"ק במקום הרב המופלא הג"מ צבי הירש בהגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משילם זלמן אב"ד דפה (עיין הלאה סי' קכ"ח) וזאת מצאתי כתוב על פנקס הח"ק דף ס"א „יען ראינו שכבוד אלופי הבוררים דהאי שתא לא הוזקקו להתמנות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו כפי האמור בתקנות . . . (מטושטש) מחמת שלא היה כבוד הנאמן משנה העבר ה"ה הרבני המופלא מוהר"ר צבי הירש בהרב הגאון אב"ד נ"י . . . ולא נתלבן חשבינו . . . גלל זה הניח מקום לגדור לני כבוד אלופי הגבאים ומנוים להתמנות ולבחור נאמן לפי ראות עינינו כי לא סגי בלא"ה מחמת שקפצה ידי אלופי הגבאים לפזר מעותיהם לכל הצטרכות צדקה וקצבית כחק ומשפט. ולהיות שכבוד הרב המופלא הנגיד המפורסם מוהר"ר משה שמואל מאצעראטא נדבה לבו ורוצה לפזר ולקדם מעותיו לכל הצטרכות החבורה יצ"ו, בכן הסכמנו יחד והננו נותנים ידינו וזרועותינו לכבוד הרב הרופא מומחה הנ"ל ונתמנה מפינו כבוד אלופי המינויים להיות גזבר נאמן בכבוד הח"ק יצ"י שע"י יהיו כל הוצאה ומובאי הח' יצ"ו ובלעדו לא ירום איש את ידו לנגוע באפס קצהו במעות הח' יצ"ו וכל יפוי כח שהיה להנאמן העבר ה"ה המניח הנגיד המפורסם מוהר"ר יוסף יוזפא ז"ל יהיה ג"כ לכבוד הרב הרופא מומחה הנ"ל. וכל הגבאים שהיו בשנים העברו אחרי מות הנאמן הראשון המניח ה"ה מוהר"ר יוסף יוזפא ז"ל מחויבים לברר חשבונם מחדשיהם לפני כבוד הרב הנאמן דהאידנא וכל מעות הח' יצ"ו המפוזרים ומפורדים בידי אחרים הכל יובא לת"י כבוד הרב הנאמן דהאידנא וכן כלי הקידש השייכים להח' יצ"ו. . . היום יום שהוכפל בכי טוב א' דר"ח טבת תק"כדלית לפ"ק.

וכל משך הזמן שהיה נאמן בהח"ק חתם עצמו „משה שמואל במוהר"ר מנחם מאצעראטא רופא מומחה נאמן דח"ק דג"ח יצ"ו' ולפעמים „הקטן משה שמואל . . .

ג. בפנקס ח"ק צד השני (ד' קכ"ג) מצאתי שנתחבר להח"ק צד השני ונדב להח"ק לוח של כסף טהור ונכתב על הפנקס „ב"ה בלע המות לנצח מחה ה' דמעה מעל כל פנים כי ה' דבר וכן יהי במהרה. אני אנא הקטן משה שמואל במוהר"ר הרופא מ"מ מנחם מענדיל מאצעראטא ראה ראיתי ההנהגות כשרות וישרות כדת וכדין משה וישראל שנוהגים אחינו ישראל אלופים בעל גומלי חסדים בני גומלי חסדים של החברה הק' הזו בכן בקשתי לפני הכבוד האלופים בעל גומלי חסדים.. (מטושטש) לקבל אותי להיות בכלל המצוה ולהצטרף אותי בקדושה הזו וכך עשו כפי מנהג ישר של ישראל קבלו אותי להיות ביניהם בכלל הברכה וקדושה בסבר פנים יפות בכל דבר ונהגה עמהם ועל זה באתי לדור טובה מול טובה נדבה מול נדבה לוח של כסף טהור בחברה ק' כפי כבוד החברה הק' הזו וכפי בבידי לא יאחר לשלם הנדר הזו בשנה הזו אי"ה. על זה באנו כולם כא' לכתוב ולחתום לטובה בח"י היום יו' ב' בשבת י"ג מרחשון שנת תקכ"ב לפ"ק". בהתמנות שנעשה בשנת תקכ"ט בראש אלופי הגבאים „הרב המפורסם הרופא מומחה מ' משה שמואל במוהר"ר מנחם חודש תשרי" והוא בא בחתימתי על הקלפי „משה שמואל במוהר"ר מנחם רופא מומחה". ועל הקלפי שנעשה בשנת תקל"א בא בהתימתי „משה שמואל במוהר"ר מנחם מאצעראטא רופא מומחה" ומאז והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא את התימתו ומהנראה כי נפטר בזמן ההיא.

שכתבתי לעיל אשר בנו חתום על הקלפי משנת תק"ט בהרב . . . ז"ל נראה שנפטר בשנת תק"ח. שמו נשאר לברכה בפי זקני עירנו התורנים אשר מזכירין את שמי ביראת הכביד. מצבתו תתאר לנו את ערכי הגדול ותקרא אמריה לאמר:

פ"נ
הוי כי שר וגדול היום נפל
לבירא עמיקתא הגבוה השפל
איך לבבי יחם כי רחוק ממנו
מנחם כל לבב דוי רב לכם
בני לוי ה"ה כבוד הרב הרופא
מומחה המפורסם ירא אלהים החכם
ושלם מו"ה מנחם מענדיל בהרב
המפורסם הרופא מומחה מו"ה
אליעזר [1] . . . . . .

פה.

הרב הרופא מומחה הנגיד מוהר"ר משה שמואל מאצעראטא.

א. הוא בנו של הרב הנגיד התורני רופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל סג"ל מלבוב (עיין לפני זה) גבאי ופרנס בשתי החח"ק הרבה שנים. בפנקס הראשון כתוב כמה פעמים „חשבון פרנסת כבוד גבאי חודש הרב המופלא הנגיד המפורסם הרופא מומחה לרבים מוהר"ר משה שמואל" והיא פזר נתן מהונו לכבוד החבורת סמך ותמך אותה בכספו וטוב עשה בעמו לפדות הכתר תורה שהיה ממשכן ביד גיים ככתוב על ספר פנקס הח"ק (ד' ס"א). בעת שנולד לו בן אשר קרא איתו מנחם על שם אביו וביום שנכנס לבריתו של א"א הכניסו אביו להתחבר להח"ק וזאת כתבו אלופי הח"ק „מנחם בן סימאי טבא חדא פלפלתא חריפא הוא הילד היולד רך ונימול כעת השם יגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ובאשר ראה ראינו שאביו כבוד הרופא מומחה לרבים מוהר"ר משה שמואל נר"י עוסק בדבר מצוה רבא ומחזיק בחבורה קדישא דפה וטוב עשה בעמו לפדות כתר התורה אשר היה ממושכן ביד גוים זה שנים. והרב הנ"ל הכניס עצמו בעובי הקורה לפדות כתר הלז בכן מהראוי והנכון לגמול עמו כפרי מעלליו והכנסנו את הילד הרך הנימול לדבק עצמו בחבורה קדישא וה' יגדלו לתורה ולחופה ולמ"ט. ולא זו בלבד אף גם זאת הוסיף הרב הנ"ל לגמול ידו הרה ולהוסיף על הנ"ל ללימדי תורה מימי קדם . . . . יום ב' כ"ו מנחם תקכ"ה לפ"ק".

---

1) בספר „אנשי שם" להרב החכם ה"ר שלמה באבער סימן ע"ג מביא „הרופא ה"ר אליעזר בר' יוחנן ברוך מיונה אחיו של ה"ר שמחה דאקטור ועל מצבתו כתוב אשר צדקת פזרונו נודע בישראל . . . . ה"ה החכם הגדול בתורה וביראת ה' הרופא מומחה לרבים מו"ה אליעזר במו"ה יוחנן ברוך מיונה . . . נפטר בשנת תל"ב" ואולי הוא ר' אליעזר אביו של הרב הרופא מומחה הנ"ן.

פד.

הרב הנגיד חכם הכולל רופא מומחה מפורסם מוהר"ר מנחם מענדיל סג"ל מלבוב.

א. אחד מגדולי חשובי עירנו בזמנו חכם כולל ירא אלהים שר וטפסר פרנס וגזבר נאמן בשתי החברות מנהיג הקהלה כמה שנים. פרנס את הח"ק יחד עם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהג"מ יואל ז"ל היילפרין ועם הנגיד מוהר"ר שמואל ר' יעקב'ס ועם בני הקצין ר' ייזפא. תמך בכספו את הח"ק ועשה טובות להקהלה, בפנקס הראשון כתוב כמה פעמים „חשבון פרנסת כביד הרב הנגיד הרופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל הלוי נר"י". וכן בפנקס שני משנת תע"ו „חשבון פרטי פרנסת האליף המרומם הנגיד הטפסר מוהר"ר מנחם מענדיל נר"י הרופא מומחה לרבים". וכן מצאתי שם „חשבון פרנסת האלוף המרומם הטפסר הנגיד הקצין החכם הכולל כבוד מוהר"ר מנחם מענדיל הלוי נר"י הרופא מומחה דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו חודש תמוז ת"עזיין לפ"ק". בביתו התאכסנו גדולי הדור שבאו לעירנו כאשר מצאתי בחשבון שתי החברות הרבה פעמים ששלחו דבש להרב הרופא מומחה לכבוד האורחים שהתארחו בביתו. בפנקס שני (ד' כ"ז) כתוב ב"פ דבש להרב הרופא מומחה שנתארח אצלו הרב ר' חיים מלבוב (הוא הרב הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל שבא לעירנו כמה פעמים לחתנו הרב ר' נחמן כ"ץ כאשר כתבתי הלאה בספרי). בכל פעם כאשר אפס כסף באוצר הח"ק הלוה ר' מ"מ מכספו כבתוב על ספרי הפנקסים משתי הח"ק, בפנקס השני ד' י"ד משנת ת"פ מצאתי „עד כסליו ת"פ ועד בכלל חשבנו עם הרופא מומחה מוהר"ר מענדיל הנ"ל ומגיע לו מהחבורה סך שני מאות וארבעה ועשרים זהובים"... בעירנו קוראין אותו חתן המהרש"א ומאשר ידענו כי לא קרבו זה אל זה אחשוב כי אשתו היתה נכדת המהרש"א ז"ל והוא בעצמו היה ממשפחת המהרש"א ז"ל כן קבלתי. בעת שנתחברו הג"מ דוד היילפרין ז"ל וכן הג"מ אברהם משולם זלמן ז"ל להח"ק בא הוא הראשון בחתימתו לפני כל אלופי גדולי החבורה וחתום „הק' מנחם מענדיל רופא סג"ל מלבוב" כן חותם עצמו הרבה פעמים ולפעמים חתם „הצעיר מנחם מענדיל מלבוב".

ב. יואלה תולדותיו אשר מצאתי נקובים בשמיתם על הפנקסים;

א) בני הרב הרופא מומחה מוהר"ר משה שמואל. עיין אחר סימן זה.

ב) בנו המרומם מוה"ר נפתלי מאלופי הגבאים בהח"ק. בהקלפי שנעשה בשנת תק"ח בין אלופי אפאלאנטין „המרומם מוהר"ר נפתלי בהרב הרופא מ"". ועל הקלפי משנת תק"ט בא הוא בחתימתו „הק' נפתלי בהרב המניח מהור"ר מענדיל סג"ל ז"ל".

ג) בתו החשובה מרת סעריל שמצאה מקום מנוחתה אצל קבר המהרש"א ז"ל (עיין לעיל ס"ז).

ואלה המה חתניו. א) הרב המופלג החכם השלם מוהר"ר מרדכי (ע' הלאה סי' פ"ו).

ב) חתנו מוהר"ר חיים נמצא כתוב בפנקס „לר' חיים חתן הרופא מומחה בבואו מפ"פ". שנת פטירתו נעלם ממני כי מצבתו מרוב ימים נשקעה עמוק בעפר והאותיות משורות אחרונות כמעט שנמחקו ולא כהיל כתבא למקרי אבן כפי

פב.

התורני קדוש יאמר לו מוהר"ר אליעזר במוהר"ר משה.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתיה בין מצבות גדולי חשובי העיר מן השבחים אשר תוארו אותו על מצבתו ניכר כי אדם גדול וקדוש היה קבע עתים לתורה פזר נתן לאביונים ולא מצאתי אותו נזכר בהפנקסים ואם לא אשגה יוכל היות כי הוא אביו של האלוף התורני מוהר"ר יעקב במו"ה אליעזר נכד הרב הג"מ יקותיאל אב"ד דק"ק לאדמער עיין הלאה (סי' ק"א).

ומצבתו תביע את שבחו לאמר:

פה נטמן
איש נבחר כצמר צחר
ערב ושחר בתורה בחר
אמת קנה ושחר פנה
אל תפלת הערער קדוש יאמר
לו התורני מו"ה אליעזר במוה"ר
משה נפטר יום ה' ר"ח אלול
תק"י לפ"ק בא השמש בצהרים
ת'נ'צ'ב'ה.

פג.

הרבני מו"ה אברהם דוב בהרב מוהר"ר שמואל שמעלקי.

הוא בנו של הרב הצדיק מוהר"ר שמואל שמעלקי (ע"א) וזולת מצבתי לא ידעתי ממנו, וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
ראש חודש השון תקי"א איש
אברך בשנים עוסק בתורה
ובגמילת חסדים כל ימיו
הרבני מו"ה אברהם
דוב בהרב מו"ה שמואל
שמעלקי זלל"ה
ת'נ'צ'ב'ה.

פ.

האלוף התורני המרומם מוהר"ר דוד במוהר"ר שמשון הלוי.

תורני נכבד מיוצאי חלציו של הגאון בעל הט"ז ז"ל. פרנס וגבאי בהח"ק משך כמה שנים. בפנקס הח"ק מצאתי פעמים רבות „חשבון פרנסת האלוף המרומם התורני מוהר"ר דוד במוהר"ר שמשון הלוי". והוא פרנס את הח"ק יחד עם הרב הרופא מומחה ועם הרב ר' יצחק היילפרין ושאר גדולי החבורה. חתימתו נמצאה הרבה פעמים בהפנקס „דוד הוא הק' במוהר"ר שמשון הלוי וצ"ל". וכאשר נתחבר הג"מ דוד היילפרין להח"ק בא הוא בחתימתו אחר הרב מוהר"ר יצחק היילפרין. והדיין המופלג מוהר"ר ישראל יעקב הלוי (קצ"ו) היה מיוצאי חלציו ומצבתו תביע את ערכו ותקרא אמריה לאמר:

פ"נ

גברא רבא ויקירא ומהימן
ודוד משכיל אל דל זכור ה'ד
לדוד את כל ענותו ריכא
ובר ריכא מוהר"ר דוד
במוהר"ר שמשון נכד של הגאון
בעל המחבר טורי זהב נפטר
ביום ד' ר"ח ניסן תק"ז לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

פא.

המרומם הראש הנגיד מוהר"ר שמעון במוהר"ר שמעון.

נגיד תורני ושונה הלכות מחשיבי העדה פרנס וגבאי בהח"ק כמה שנים יחד עם הנגיד והקצין מוהר"ר שמואל ר' יעקב'ס. ועם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין ז"ל בפנקס הראשון מצאתי כמה פעמים „פרנסת חודשי של המרומם הראש הנגיד מ"ו שמעון במוהר"ר שמעון תמוז תצ"ואי".

מי היו בניו לא מצאתי וממצבתו ידעני כי היה איש תורני מפורסם בשם טוב.

וזאת חקוק על מצבתו:

פה נטמן איש המפורסם
שם משמעון אשר בהלכה
מצוינים ה'ה הרבני הנגיד
המופלג מוהר"ר שמעון במוהר"ר
שמעון כבתה נרו ויצאה נשמתו
נפטר בשם טוב ונקבר ביוד ימים
לחודש אייר תק"ט לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

להתואר הקדו״ש ע״ד בחייו או שנהרג ב״ד ג״ים ונקרא אחר מיתו בשם הקדו״ש כידוע .

עט.

הרב המאור הגדול מוהר״ר דוד טעביל.

מן התואר „הרב המאור הגדול" שנתנו לפנים רק לרב גדול אב״ד או ר״מ וכן מן התואר „חכם מושל" הכתוב על מצבתו ניכר כי רב אב״ד או ר״מ היה. אך מי הוא האיש הגדול הזה? ומה שם מקומו ועירו אשר שם השתמש בכתר הרבנות או ר״מ? נעלם ממני וכן מי הוא אביו המאיר הגדול מוהר״ר מרדכי פליאה ממני כי לא מצאתי אותם באחד מן הפנקסים. רק את בן הרב מוהר״ר דוד טעביל ושמו ר׳ נתן מצאתי בין אלופי הגבאים מהח״ק כאשר כתבתי הלאה בספרי 1) ויותר לא ידעתי ממני. את מצבת הרב מ׳ דוד טעביל מצאתי בין מצבות הגדולים הספונים וטמונים פה במבחר הקברים .

וזאת חקוק עליה:

פה נטמן
אבן פינה מנה בן מנה
בן גדולים שלשלת היוחסין
הרב המאור הגדול חכם מושל
מו״ה דוד טעביל בהרב המאור
הגדול מו״ה מרדכי זלה״ה
נפטר יום ואו אדר ראשון
שנת תק״י לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה

---

1) לרגלי עבודתי להפש אחר מצבות עתיקות מצאתי מצבה אחת מאשה רבנית צנועה אשר אחשוב שהיא בת הרב המאוה״ג ר׳ מרדכי זה ואחותו של הרב הג״מ דוד טעביל דנן .

וזה נוסח המצבה:

פה
טמונה האשה
הרבנית הצנועה
והחסידה הישרה
והיקרה מרת גוטל
בת הרב הגאון הגדול
מוהר״ר מרדכי זצ״ל
נפטרה והלכה לעולמה
ביום ה׳ כ״ו אדר ראשון
תפ״ו לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

עז.

הישיש הרבני המופלג מיהר״ר יואל בהרבני מוהר״ר דוד.

מנכבדי העיר מנהיג הקהלה יפרנס בהח״ק. בניו ובני בניו היו מאלופי חשובי העדה ואלופי גבאים בהח״ק אחד מנכבדיו היא ג״כ מחשובי העיר יפרנס הח״ק אשר שמו בקרבו והוא חתום על המגילה מז׳ תמוז „הק׳ יואל במיהר״ר דוד״. ומצבתו תקרא אמריה לאמר את שבחו:

פ״נ

איש בא

בימים מגוע

ישישים מתפארת

רום אנשים הרבני

המופלג המפורסם

מוהר״ר יואל בהרבני

מוהר״ר דוד נפטר

בשיבה טובה יום ב׳

חמישי ימים בחודש

תשרי שנת תק״ט

ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

עח.

מגדולי יקירי עירנו בדור ההוא אשר לא מצאתי את מצבותיהם אך מצאתי אותם נקובים בשמותם ונזכרים לשבח בהפנקסים מהח״ק מצאתי נכון להזכירם להעלות את שמותם על ספרי למזכרת לדור אחרון:

א. הרב ר׳ פתחיה. נמצא הרבה פעמים בהפ׳ ששלחו דבש להרב ר׳ פתחי׳. אבל מי הוא הרב הזה לא ידעתי.

ב. המרומם ר׳ פנחס מרישא בהקדוש מוהר״ר שמואל.

פרנס ומנהיג בהח״ק משני הצדדים ונזכר בין אלופי הגבאים „המרומם מיהר״ר פנחס מרישא״ במשך כמה שנים. בפ׳ הראשון כתיב כמה פעמים ששלחו דבש להר״ר פנחס מרישא בבואו מפ״פ. בפנקס השני (ד״פ) מצאתי שנתחבר להח״ק ונכתב בספר האלוף כהר״ר פנחס בה״ק מיהר״ר שמואל מרישא נדב לבו לעבידת ה׳ להדבק לדבק חיביר הנאה כבוד החבירה הקדושה גימלי חסדים של אמת יהנה כי הכרני במהיתי יטבעו אשר באלו אימרים מקרבים ויעמיד פנחס ויתפלל שוכה למצוה זו. . . . היום יום הששי כ״ד אדר שני תפ״ט לפ״ק״. חתימתו נמצאה בהפנקסים „נאם פנחס בן הקדוש כהר״ר שמואל זצ״ל״. ולא ידעתי אם זכה אביו

אריות בתורה שהיו בזמן אחד בעירנו ושמם זלמן: הג"מ אברהם משולם זלמן אב"ד וקראו אותו ר' „זלמינו" והרב הגאון החסיד ר' שלמה זלמן הכהן דנן והיה נקרא בשם ר' „זעלמלא" והרב החריף ר' משולם זלמן ממעזירטש (לקמן קי"ח) הנקרא ר' זעלמילא מעזירטשער. זקני עירנו התורנים מזכירין את שם הרב הגאון והחסיד ר' שלמה זלמן הכהן בחרדת קודש קבלה בידם כי הוא היה ראש מתיבתא פה בעיר חדש הרביץ תורה ולמד לתלמידים הרבה בחנם וכן כתוב על מצבתו „דבריו רבים שתו" שקדן גדול בתורה חסיד מופלג במעשיו משים לילות בימים לתורה ועבודה העמיד תלמידים הרבה מופלגי תורה והרב החריף ר' זלמן מעזירטשער היה אחד מהם והרבה אנשים התבסמו מתורתו. והוא בנו של התורני החסיד מוהר"ר יהודא במוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ (נ"ג) נקרא בעירנו ר' זלמן ר' יהודא ר' יוקבת ראש משפחת הגבירים זוסמאן. והרב ר' שלמה זלמן הכהן הוליד שני בנים מופלגים:

א) הרב המופלג המפורסם מוהר"ר פסח הכהן מורה צדק לעדתו בק"ק זסלב גיסו של הרב החסיד מוהר"ר יעקב שמעון אבד"ק זסלב ז"ל והרב ר' פסח הוא אביו של הרב המופלג ר' אבא הכהן זוסמאן 1).

ב) בנו הרב המאוה"ג מוהר"ר משה שהיה מורה צדק בק"ק דובנא רבתא, ומן מצבתו קראנו את האבל אשר נשאו על אבדן חכמתו.

פ"נ
אנת שלמה אן
חכמתך כי אבדה
דבריו רבים שתו
אמרינן קיים ולימוד
כהן והורש מלאכת
שבתורה ועבודה
על פום גללתא
אנת אבן הראש
הרב החסיד מו"ה
שלמה זלמן הכהן
בהחסיד מו"ה יהודא
נאסף אל עמיו יום
ז"ך תמוז תק"ת לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

1) בביהמ"ד של הגבירים זוסמאן הי"ו ראיתי טס של כסף טהור מלאכה דקה ויקרה מאז הרות עליו „ז"נ הר"ר פסח הכהן וזוגתו הצנועה מרת חנה שתחי' לסדר ולפרט ויעש"ו ב'ני ישר'א: א'ת (תק"ג) הפסח במועדו.

ד) הנגיד ר' שמחה, הלאה בספרי תמצאנו .
ה) הנגיד ר' אשר עיין הלאה (סי' צ') .
ו) האברך התורני המופלא מו"ה חיים נתחבר להח"ק בשנת תצ"ח (פ"ר ד' י"ג).
ואלה המה חתניו :

א) הרב מקלעוואן מצאתי כמה פעמים בפנקס ח"ק ששלחי דבש „להראש ר' שמואל שנתארח אצלו חתנו הרב מקלעוואן" ובחשבון פרנסת אחיו הרב ר' מרדכי בר' יעקב „לאחי הראש ר' שמואל שנתארח אצלו חתנו הרב מקלעיואן" . ונפטר פה עירנו כי מצאתי בפ' שני ד' ע"ו „היוצאה בקבורת הרב מקלעיואן" ובד' צ"ה „מן בת הקצין ר' שמואל אלמנת הרב מקלעוואן". את שמו לא ידעתי כי לא מצאתי את מצבתו .

ב) הרבני המופלא מוהר"ר ישכר בער ומת על פני חותנו כי מצאתי בפ"ר ד' למ"ד „כבוד המרומם הנגיד המפורסם מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב הציע דבריו לפני שלחן הטהור כביר הח"ק יצ"ו והתחנן לפניני עבור נכדו הילד שעשועים כמ"ר ישכר בער בהמנוח הרבני המופלא מוהר"ר ישכר בער ז"ל" . ויותר לא ידעתי ממנו, ואולי הוא הרב מקלעיוואן הנ"ל .

ג) חתנו המרומם מוהר"ר מנחם מענדיל מאלופי הגבאים ועל הקלפי משנת תק"ג בין אלופי הגבאים דמצבית המרומם מוהר"ר מנחם ח' הנגיד מוהר"ר שמואל וכן מצאתי אותו נזכר בהפנקס כמה פעמים ולפי דעתי הוא התורני הנגיד המפורסם מוהר"ר מנחם מענדיל שהיה חותנו של החסיד ר' יודיל עיין הלאה (סי' קי"א) וידעתי שהיה לו לר' שמואל עוד בנים וחתנים אבל לא ידעתי אבנם .

ג. הנגיד ר' שמואל פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד בנה מכספו את בית הכנסת אשר לפנים היתה נקראת על שמו „בהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקבס" וכן כתיב על המגילה מז' תמוז „נאר איש אחד איז נהרג גיוארין בעיד שעמד אצל כותל ביה"כ של המנוח המפורסם מו"ה שמואל ז"ל" . וכן ראיתי בהפנקס מהח משניות כתיב „חבורה משניית מבהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקבס". ור' שמואל נתן מכספו ספרי תורית עם כלי כסף לבהכנ"ס שלו וכן ספרים הרבה ובילדותי ראיתי שם ספרים הרבה שהיה כתיב עליהם „שייך לבהכ"ס של ר' שמואל ר' יעקבס". ואח"כ כאשר התפלל שם הרב מ"מ רב ייב"י ז"ל החלו לקרותה בשם בהכנ"ס של רב ייב"י וכן קוראין עד היום ואני קבלתי מפי ישיש תורני אחד אשר הרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ מעירנו צעק על זה מאד ואמר כי יש בזה משום גזול את המת. בבהכנ"ס הגדולה ראיתי פריכת ישן מאד עם אותיות של כסף שנדב הקצין ר' שמואל ר' יעקבס ז"ל . מצבתו חפשתי ולא מצאתיה ושנת פטירתו נכתב על לוח הגדול אשר בבהכנ"ס הגדולה ושם נכתב לזכרון שנת פטירתם של יחידי סגולה מעירנו וזאת כתוב שם „המפורסם ברור הנגיד מוהר"ר שמואל בר' יעקב תק"ז" וכאשר דקדקתי בהפנקסים ראיתי כי משנת תק"ח והלאה לא נזכר שמו בין אלופי הגבאים .

עו.

הרב הגאון והחסיד מוהר"ר שלמה זלמן הכהן.

גאון וחריף גדול חסיד במעשיו אחד מן השלשה גדולים חריפי דפים-בי דתא

פ"נ
איש תם וישר ונאמן
כל ימיו עסק במשא ומתן
באמונה מהור"ר צבי בהר"ר
יצחק נפטר ז' שבט תק"ו
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

עה.

הרבני המרומם הנגיד והקצין מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב.

א. אחד מראשי הקהלה מחשיבי העדה תורני ונגיד מופלג נקרא בעירנו ר' שמואל ר' יעקליש והוא בנו של המרימם ר' יעקב ר' שמואל'ס הנזכר לעיל (מ"ה) ואחיו של ר' מרדכי ר' יעקב'ס (ס"ג) והנגיד התורני ר' שמואל היה פרנס וגזבר נאמן בהח"ק רועה ימנהיג הקהלה כמה שנים כאשר מצאתי כתוב על שני הפנקסים „חשבון פרנסת המרומם הנגיד המפורסם הראש מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב". בפנקס שני דף פ' מצאתי כתיב משנת תפ"ט „חלקנו כביד לכבוד האליפים המה המרומם התורני הראש הנגיד וטפסר הקצין מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב והמרומם הרב המופלג הראש מוהר"ר משה שהמה שניהם נקראים ראש וראשין בכל דבר כביד בבהכנ"ס הגדילה דקהלה יצ"ו השייך לכביד הח"ק ג"ח ש"א". על כתב הרבנות ששלחו אלופי העדה להרב הגאון והמאוה"ג מוהר"ר אברהם כהנא (לעיל) וחתמו עליו שלשים גדולים מרבנים וראשי אליפי העדה בא הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס בחתימתי רביעי להחותמים. חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקסים „הק' שמואל בא"א מוהר"ר יעקב זצ"ל ר"ש (ר' שמואל'ס) וחתם עצמו תמיד לפני הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין ז"ל. על שער הספר „ברוך מבנים אשר" נזכר בשם „הרבני הנגיד המפורסם מ"י שמואל רבי יעקליש ז"ל מאוסטרא".

ב. הנגיד ר' שמואל התחתן ובא בקישורים עם גדולי הרבנים וזכה לבנין וחתנין רבנים וקצינים מפורסמים, ואלה המה בניו:

א) הקצין המפורסם בדורו פרנס דמדינת ויאלין ר' יוזפא ז"ל ע' הלאה (סי' ק"ד).

ב) הרב המופלג ר' דוב בער חתן הג"מ בצלאל כ"ץ לעיל (ס"ט).

ג) הרב מוהר"ר יצחק אייזיק אב"ד בק"ק ראיוני 1) מצאתי כמה פעמים בפנקס ח"ק ששלחו דבש להראש ר' שמואל שנתארח אצלו בנו ר' אייזיק הרב מראווני ואולי היה בתחלה אב"ד בקארעץ כי ראיתי בפ"ש ד' י"א ששלחי דבש „להנגיד מ"ו שמואל כשנתארח אצלו בנו הרב מקארעץ.

1) על ספר „הלכה פסוקה" מהרב המופלא מו"ה מודרס מראווני בין הסכמות הגאונים שהסכימו על הספר נמצאה „הסכמת הרב המאוה"ג החריף המפורסם בדורו אב"ד דק"ק ראווני ומצ"פ בק"ק טושין ואגפיה וחתם „הק' יצחק אייזיק החונה פק"ק ראווני ומצ"פ בק"ק טושין ואגפיה כ"א סיון תקכ"ג". ומפני שלא חתם עצמו על שם אביו לא אוכל לברר אם הוא בנו של ר' שמואל דנן או הוא בנו של הקצין ר' יוזפא אשר גם לו היה בן ושמו ר' יצחק אייזיק וגם הוא היה רב בראוונע.

עג.

המרומם הנכבד בן גדולים מוהר"ר דוד במוהר"ר יעקב.

מן החרות על מצבתו ניכר כי אדם גדול היה בעל מעשים טובים מלא מצות ובעל שם טוב. ענף עץ אבות אחד מן אלופי הח"ק בזמני ומפני שחסרים כמה עלים מן הפנקס לא מצאתי אותו בעצמו בפנקס. אך נזכר אגב בני התורני מוהר"ר יעקב בעת שהתחבר עצמו להח"ק יכן כתוב שם (ד' ל"ב) „הנה נשאני פני החתן הניק ובר חכים כמ"ר יעקב בהמנוח מוהר"ר דוד חו"ל לאבינר למען יקרא דאבוה אשר היה בעדנו בחיים במחברת הקודש כבוד הח"ק ג"ח ש"א. ובעת קם בנו תחתיו הפין במצוה שהחזיק אביו המנוח ז"ל למלאות מקום אבותיו ששמשו בקודש להנך עצמו במצוה רבה כזו. והנה ראיני בראיה של חבה יתירה שכל כונת החתן הנ"ל לשם שמים בוצין בוצין מקטפי ידיע קרבני אותו . . . . היום יום י"ג תשרי ת"קיו"ך". ואח"כ מצאתי אותו בין גבאי הח"ק וחתימתו „יעקב במ"ו דוד ז"ל". ובשנת תקי"ד חיבר את בני הילד שעשועים דוד (על שם אביו) להח"ק וכתוב על הפנקס „עפ"י הוצאת דבריו התורני מוהר"ר יעקב במוהר"ר דוד הר"ל היצק חן בשפתיו לגורל הפצרתי לקרב את בני הילד שעשועים דוד שיחי' . . ."

מצבתו מצאתי אחר מצבת הגאון ר' ר' שמעלקא
והיא תפרסם את שבחו ותקרא אמריה לאמר:

פה
נטמן איש נכבד
מלא מצות כרימון
וריח לו קנה וקינמון
ה"ה המרומם פרי
הלולים בנן של גדולים
כמוהר"ר דוד במוהר"ר יעקב
המנוח ויחסה בצל
אל כנפי השכינה
נפטר בשם טוב
כ"ה ימים בחודש מנחם
תקו' לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

עד.

מוהר"ר צבי בהר"ר יצחק.

לא ידעתי זולת מצבתו אשר מצאתי ותרות עליה:

בכל רגל כאשר שלחה הח"ק דבש לכבוד להרבנים וגדולי העיר נכתב בהפנקס „להרב ר' שמעלקא" יהרבה פעמים מצאתי בהפנקס שקיראים איתו בשם „הרב המאה"ג מיהר"ר שמואל שמעלקא" ובנו הוא הרב הדיין המופלג מיהר"ר נתן נטע הלאה בספרי תמצאנו וכפי הנראה היה הרב התורני המדפיס הראשון בעירנו ובקארעץ ופולנאה מוהר"ר שמואל במיהר"ר ישכר הלוי נכדו של הרב הזה אשר את ערכו הגדול מכירין אנו מתוך מצבתו אשר תפליג בשבחו הגדול לאמר:

בשנת תק"ד

בשבת קודש ערב יום מתן
תורה נצחו אראלים את המצוקים
ונלקח הארון ועלה השמימה
ושמואל עלה הגלגל גלגל החוזר
בעולם צדיק יסוד עולם התורני
הרבני מו"ה שמואל שמעלקי בהרב
מו"ה ישכר בער הלוי זללה"ה
כל ימיו היה מחובשי בית המדרש
נפטר והלך לעולמו . . . .

עב.

הר"ר אברהם בהקדוש מוהר"ר משה הכהן.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתיה טמונה במעבה האדמה והיא תעיד עליו כי איש חשוב היה. בפ"ש ד' ס"ו משנת תפ"ה מצאתי כתוב „מר איצק בהקדוש ר' משה כ"ץ" והנה לא ידעתי מי הוא הקדיש ר' משה הכהן אביהם של אלו האחים? והשבתי אולי הוא הגאון המפורסם ר' משה הכהן אביה של הצנועה מרת שרה מנכדות המהרש"א ז"ל עיין לעיל (ס"ז) אולם מדוע קורא אותו שם בשם הגאון ... וכאן בשם הקדוש ? .

ומצבת הר"ר אברהם תביע אמריה לאמר:

על דא וודאי קא בכינא
על האי שופרא דבלי בעפרא
ה"ה איש תם וישר נושא ונותן
באמונה ביתו פתוח לעוברים
ושבים הרב אברהם בהקדוש
מוהר"ר משה הכהן שנפטר ביום
א' כ"ו בחודש סיון תק"ד.

ב"א מוהר"ר דוב בער זצ"ל" וכן חתם עצמו כמה פעמים. ובת אחת היתה לו לר' דוב בער ושמה שרה והיא היתה אשת הרב הגאון והדרשן הגדול מוהר"ר אשר ענזיל בעהמ"ח ס' „ברוך מבנים אשר" כאשר כתיב על שער הספר שם 1) ייותר מבניו לא ידעתי. את מצבתו לא מצאתי אך בפנקס הח"ק מצאתי שמו על פני אביו הקצין בשנת תצ"ח בר"ח ניסן כי בהחשבון מחודש ניסן תצ"ה כתוב „י"ב זהובים מקופסא בעת קבורת מ' בער ז"ל". יבדף הזה כתיב „אדים זהב המחה הנגיד מ' יוזפא עבור קבורת אחיו מ' בער" ישם „בעת קבורת הרבני מ' בער בהנגיד מוהר"ש".

ע.

הרב מוהר"ר יעקב בהרב מוהר"ר נחמן ליפשיץ.

הוא נכד הרב הג"מ משה ליפשיץ בעל „לחם משנה" על משניות ואביו ה"ר נחמן הוא אחיו של הרב ר' חיים מאוסטרהא בעל הס' „דרך החיים" (עיין סי' ל"ד) ויותר לא ידעתי ממנו. מצבתו מצאתי עומדת בין מצבות גדולי העיר והיא תספר לנו את שבחו לאמר:

פה
קמתא דא
ליעקב דא איקונין
דילי וממירא דאתט-
-מר בי ה"ה איש תם
וישר וירא חטא הר"ר
יעקב בהר"ר נחמן
בן הרב מוהר"ר
משה בעל לחם
משנה ממשפחת
ליפשיץ נפטר
יום ד' י"ג טב' תק"ב
לפ"ק תנצב"ה.

עא.

הרב הצדיק מוהר"ר שמואל שמעלקי הלוי.

אחד מגדולי וחשובי העיר בזמנו נזכר לשבח רבות פעמים בשני הפנקסים

1) על שער הספר „ברוך מבנים אשר" כתוב „חתן אדוני חותני הרב המופלג החכיד מ"ו דוב בער ז"ל בהרבני הנגיד המפורסם מ"ו שמואל רבי יעקליש ז"ל מאוסטרהא... וחתן אח"ז הגאון המפורסם מו"ה בצלאל כ"ץ"....

ידידי הרב החכם מוה"ר צבי הירש קאפשטיק אב"ד בשדה לבן אשר העתיק למעני את נוסח מצבתי של הג"מ נפתלי ואשתו ובני. כתב לי הרבה נפ־אות שנעשו להג"מ נפתלי הירץ הכהן בהיותו אב"ד שם אך אב"מ. על קברו בני בית אבנים והמצבה שקועה בבנין.

וזאת חרות על מצבתו:

כבוד אדמו"ז הרב הגאון
המפורסם מו"ז נפתלי הירץ
הכהן זצ"ל אב"ד דקלויז
דק"ק אוסטרא ודפה קהלתנו
נפטר כ"ד טבת שנת
הלך באורח מ'י'ש'ו'ר (תקנ"ו).

מצבת אשתו הרבנית:

וויי להאי שופרא דבלי
בעפרא הרבנית המפורס'
מרת רבקה גיטל בת הרבני
המפורסם מו"ה מרדכי הרבנית
דקלויז דק"ק אוסטרא והרבנית
דפה נפט' ב' דחג הסוכות
תקנ"ה ת'נ'צ'ב'ה.

מצבת בנו הג"מ יצחק הכהן:

פ"נ
הרב המ' הג' המופלג
מלא פלג איש אמונה רב תבונה
ירא ד' מ' עדיני העציני ספרא
ופייטני בנן ש"ק מו"ה יצחק הכהן
זצ"ל הרב מיאמפלי ומבאר בה"ג
הרב דקלויז מאסטרא ואב"ד בשדה לבן
נפטר יום א' כ"ח השון
יגיה ע"מ ב'ר'ב' ש'ל'ו'ם לפ"ק (תק"פ).

סט.

ומגדולי עירנו רבנים דיינים מופלגים פרנסים ומנהיגים שהיו בדורם של הגאונים הג"מ דוד הײלפרין ז"ל והג"מ אברהם משולם זלמן ז"ל מצאתי את

הרב המופלג החסיד מוה"ר דוב בער בהקצין ר' שמואל.

תורני וחסיד מופלג בנו של הקצין המפורסם ר' שמואל ר' יעקב'ס וחתני של הגאון מוהר"ר בצלאל הכהן אב"ד דפה (סי' מ') וה"ה דוב בער היה מאלופי הח"ק ובהפנקס דח"ק בחשבון משנת תצ"ו מצאתי ששלחו דבש „להרבני מ' בער בהנגיד". מבניו של ר' דוב בער מצאתי את בנו ר' צבי הירש אחד מאלופי הגבאים בח"ק. חתימתו מצאתי בפנקס הח"ק משנת תק"ט חתים „הק' צבי הירש

הג"מ נה"כ שבעה בנים.

א) בני הגדול מיהר"ר אשר ענזיל, חיבר איתו אבי הגאון למחברת הח"ק בשנת תקי"א ונכתב בספר הח"ק „להיות שבכבוד אמ"ו הרב הגאון מ' נפתלי הירץ אב"ד דקליוו יצ"ו הוצק חן בשפתיו מבקש ומעתיר בעד בני הילד שעשועים כמר אשר ענזיל שיחי' לאורך ימים שחמיד ירגיג לחנכו במצות להיות במחברת הקודש הח"ק יצ"ו בכן נשאנו פניו.... היום יום ה' כ"ג שבט תקי"א". יאח"כ היה גבאי ופרנס בהח"ק כמה שנים וחתימתו נמצאה רבית פעמים „הק' אשר ענזיל בהרב הגאון הגדול (אי המאיר הגדול) המפורסם מיהר"ר נפתלי הירץ הכהן נ"י".

ב) בני השני הרבני המופלא מיהר"ר אברהם, חיבר איתו אבי להח"ק בשנת תקט"ז וזאת כתיב על הפנקס „הוצק חן בשפתיו שפתי כהן ישמרו דעת כביד אדמ"ו הרב הגאון המפורסם מיהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקליוו יר"ם דקהלתני יצ"ו בהצעת דבריו דברי פי חכם חן לקרב את בני הנחמד ילד שעשועים כמר אברהם שיחי' כ"ץ להיות בחיבור הנאה מחברת קודש כביד הח"ק יצ"ו לזכות איתו במצות חינוך... היום יום ר"ח מרחשון תק"טזיין לפ"ק". גם אותו מצאתי אח"כ בין אלופי הגבאים וחתימתו נמצאה בפ' הח"ק כמה פעמים „הק' אברהם הכ"ץ בהרב המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן נ"י". בהתמנית משנת תקל"ב (פ"ר ד' ק"ח) מצאתי בין אלופי גבאים דמצבות „הנגיד המפורסם מיהר"ר מרדכי נתן מהודו ומחל לכביד נכדו הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהרב הגאון דקליוו".

ג) בני השלישי הוא הרב הגאון טובינא דהכימי מיהר"ר אהרן שמואל. למענו יחדתי פרק גדול בפני עצמו (סימן רי"ז).

ד) בנו הרביעי הוא כמר יוסף יוזפא נחמן חיבר איתו אבי להח"ק וכן כתיב על הפ' „הן היום קרב לפנינו בקריבה של חיבה יתירה כביד הרב הגאון המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן נר"י... לקרב את בני הנחמד כמר יוסף יוזפא נחמן שי'.... יום ב' ד' מרחשון תקכ"ח" ויותר לא מצאתי.

עוד שלשה בנים היו לו שחיבר אותם יחד להח"ק וזאת מצאתי כתיב על הפנקס „הן היום קרב לפנינו בקריבה של חיבה יתירה כביד הרב הגאון המפירסם מוהר"ר נפתלי הכהן ורוצה לקרב את בניו בני חמד נטעי שעשועים כל רואיהם יכירו כי הם זרע בירך ה' ה"ה הבחיר כמר יצחק ואחיו כמר משה יאחיהם הקטן גדול יהי' כמר מאיר באיר ה' צבאית ואביהם הרב הגאי הנ"ל שוקד על תקנתם לחבר אותם להח"ק דפה לחנך איתם לדבר מצוה בכן נשאני פניו... היום יום.." והשנה לא נכתבה. והנה את בני כמר יצחק מצאתי אח"כ בין אלופי הגבאים שנתמנו בהקלפי בהושענא רבה שנת תקל"א כתוב „ר' איצק בהרב הגאון אב"ד דקליוו" והוא היה אח"כ אב"ד בק"ק יאמפלא. ובהתמנית שנעשה בהושענא רבה שנת תקנ"א מצאתי בין אלופי הגבאים דמצבה „הרב מ' יצחק הכהן האב"ד דק"ק יאמפלי". וכן כתיב על מצבתי אשר העתקתי אותה הלאה. יבני ה"ר משה מצאתי בהתמנית שנעשה בשנת תקל"ג בין אלופי הגבאים „המופלא מ' משה בהגאון אב"ד דקליוו והוא הוציא לאור את הספר „ציוה הכהן" למר אחיו הגאון מיהר"ר אהרן שמואל ז"ל וכתב הקדמה וחתם עצמו „הק' משה בהגאון מהו"ר נפתלי הכהן זללה"ה". ומבנו הקטן כמר מאיר לא מצאתי מאומה. בני הג"מ נפתלי הירץ הכהן כני את שם משפחתם הוכפעלד על שם הכתיב נפתלי על מרומי שדה.

המפורסם מיה"ר חיים הכהן מה מאד חשקה נפשו לגשת אל הקודש פנימה להיות בחיבור הנאה במחברת הקודש כבוד החבורה קדישא ג"ח של אמת יהנה ראינו גודל התאמצו לשם שמים של כביד הרב המאה"ג נר"י אב"ד דקלויז יר"מ דקהלתינו יצ"ו. לזאת הסכמנו יחד לקרבו בקריבה של חבת הקודש להיות כחד מבני החבורה קדישא לכל דבר שבקדושה לכל הנהגית כבוד שהיה לכביד רבני קשישאי דקהלתינו יצ"ו שהיו במחברת הקודש בן כבידו של כבוד הרב המאה"ג הנ"ל לכל חלוקת כביד לפי כבידו הרמה. וכן מקרבין לגברא רבא דכוותיה. הכ"ד אלופי נגידי הגבאים דכביד החבורה קדישא יצ"ו ג"ח של אמת. להיות רשום בפנקס בכתב אמת לאות ולמשמרת למען יאריך ימים על ממלכתו בקרב כל ישראל באנו על החתום היום יום ה׳ ד׳ דח"ה פסח תק"ה לי". בשנת תקל"ב תקנה גדולה התקינו אלופי הגבאים מהח"ק צד ראשון ונכתבה בספר הפנקס בכל תיקף ובסוף התקנה כתוב „בצירוף כביד אדמ"ו הרב הגאון המפורסם אב"ד דקלויז דקהלתנו יצ"ו". יהג"מ נפתלי הירץ אחר אשר כתב בכתב ידו והיסיף דברים אחדים לתיקף ועוז. התם עצמו „הק׳ נפתלי יכונה הירץ מגלוגא חונה בקלויז ור"מ דפה ק"ק יצ"ו". בשנת תק"ז בא בהסכמה על ספר „ברוך מבנים אשר" שחיבר הרב המיפלא ומופלג הדרשן הגדול מוהר"ר אשר ענזיל עיין הלאה (קל"ח) וחתם „הק׳ נפתלי הכהן יכונה הירץ בהרב הגדול המפורסם מו׳ חיים כ"ץ ז"ל מגלוגא חונה בקלויז ור"מ דק"ק אוסטרהא יע"א". וכן בא בהסכמה על ספר „הלכה פסיקה" להרב ר׳ טודרס מראוינע וחתם „הק׳ נפתלי הכהן מכינה הירץ בה"ר חיים כ"ץ ז"ל אב"ד בקלויז דאוסטרהא ער"ח סיון תקכ"ג" 1).

ג. קרוב לשנת תקל"ח נלקח אחר כבוד ונתקבל לאב"ד בק"ק שדה לבן שם בא בהסכמה על ספר „מחברת חיי הנפש ונצחייתה" שחיבר הרב יהודא איש לבית ליי הורוויץ אסיה דק"ק ווילנא ונדפס בק"ק פאריצק בשנת „דעת חכמה" (תקמ"ז) וחתם „הק׳ נפתלי הכהן יכונה הירץ מגלוגא חונה בק"ק שדה לבן ור"מ בקלויז דק"ק אוסטרהא". וכן בהסכמתו על ספר „הדרך הטוב והישר" שחיבר הגאון האמיתי החסיד מוהר"ר מאיר מרגליית אב"ד דפה נדפס בפולנאה חתם עצמו אחר הג"מ מאיר בהגאון יעב"ץ ז"ל „הק׳ נפתלי יכונה הירץ הכהן חונה בק"ק שדה לבן לבד ממכריו על האבות בקלויז דק"ק אוסטרהא". חיבה יתירה נודעת לו להרבנות דפה כי נחלת אבותיו היתה יקרה בעיניו מאד ואף גם בעת שישב על כס אב"ד בעיר שדה לבן התעטר והתכבד עצמו בהרבנית מהקלויז דפה ירושת אבותיו מן הגאון ר׳ ר׳ שמעלקא ז"ק (עיין לעיל) וכן בא בהסכמה על ספר „היכל עונג" להרב ר׳ יהודה אסיה דק"ק ווילנא הנ"ל. וחתם „הק׳ נפתלי הכהן יכונה הירץ מגלוגא חונה בק"ק שדה לבן" 2).

הג"מ נפתלי הירץ הכהן היה חתנו של הרב הנגיד והקצין מוהר"ר מרדכי (חתן הקצין ר׳ יוזפא) והרב ר׳ מרדכי היה בנו של הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק פינסק וסלוצק (לעיל מ ג) ועיין לקמן (קכ"ו), ומבתו של הרב ר׳ מרדכי הרבנית מרת רבקה גיטל הוליד

1) ידידי הרב הגאון וכו׳ מ׳ חיים דובער גראס שיח׳ אבד"ק פעטריוווא באונגארין העירני במכתבו שהג"מ נפתלי הירץ הכהן בא גם בהסכמתו על ספר „מפלגי ראובן" בשנת תקי"ד.

2) הספר „היכל עונג" לא ראיתי והעתקתי מרשימה קה"מ אות ה׳ 3101.

סה.

הרב הגאון החסיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק שדה לבן ושם מ"כ.

אחר שנתעלה הג"מ אברהם משולם זלמן יישב על כסא אב"ד בעירנו והגליל נתקבל במקומו לאב"ד ור"מ בהקלויז דפה הגאון האמיתי איר עילם אספקלריא המאירה (לשון בנו הג"מ אהרן שמואל בספר „וצוה הכהן") מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן בהגאון מוהר"ר חיים מגלוגא בהגאון מוהר"ר שמעלקא אב"ד דק"ק ברעסלא בהגאון החסיד שבכהונה המקובל אלקי מוהר"ר נפתלי הכהן ז"ל אב"ד ור"מ פה ואח"כ בפיזנין ובפ"פ ד"מ. ולמען דעת ערכו הגדול של הג"מ נפתלי הירץ ז"ל הנני להעתיק מה שכתב עליו בנו הגאון וחכם מופלא מוהר"ר אהרן שמואל בספר „וצוה הכהן" (פרק י"ז) „... א"א הרב הגאון זללה"ה המפורסם אין צריך ראיה אשר היה גאון עולם. ואם אמרתי אספרה גודל חריפתו ובקיאתו וגודל צדקתו והתדבקותו בתורה ועבודה יכלו הניירות. ומאן דלא חזי אריה לחזי מרבעתיה. ויראה אפס קצהו מה שיש ת"י מעט מחידושיו אשר דרש בק"ק איסטרהא ביומא דכלה שם יראה המעיין גודל החריפות והעמקות אשר יפלא הרואה עליהם. מה שהוא טפה מן הים מתורתו וחידושיו (כי היתה ידו כבדה ומתעצל מלכתוב אף שלא נמצא סופר כמותו מימות עזרא בכתב ולשון עכ"ז היה עצל מלכתוב) והיה מילידי מדינת אשכנז ק"ק גלוגא רבתי.." ושם האריך לספר בשבחו ומסיים ותורתו וצדקתו וענותנותו אשר היה עניו בפני כל אדם כאשר ידוע לכל באי שער עירו מקום אשר היה חונה שם אף שהיה לו תורה וגדולה במקום אחד היה ענותן ושפל בירך בפני כל אדם". ובפרק י"ג מספר „וצוה הכהן" כותב „וכך היה מנהגו של אדוני אבי הרב הגאון זלה"ה אשר תמיד בעת שכבו לישן ביקש שישאלו אותו איזה דבר תורה מדרש או פסוק או קושיא בדבר הלכה בכדי שיהרהר בזה. לישן מתוך דברי תורה והיא שעמדה לו. בשעת פטירתו יצאה נשמתו הקדושה בקדושה וטהרה ואמר הפסוק אליך ה' נפשי אשא. ונפשו יצאת בדברו דברים אלו". והרבה חידושים מתורתו בנגלה ונסתר דברים הראוים למי שאמרם מביא בנו הרא"ש בספרו „וצוה הכהן" ובספר „קורא מראש".

ב. הג"מ נפתלי הירץ נתחבר להח"ק בשנת תק"ה ואעתיק מה שנכתב על הפנקס צד הראשון. „כביד אדמו"ו הרב הגאון ה"ה מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז דקהלתינו יצ"ו מה מאד חשקה נפשו להיות בחיבור הנאה מחברת הקודש כבוד החבורה קדישא ג"ח ש"א נשאני פניו לדבר הגון כזה וקרבני אותו בקריבה של חבת הקודש להיות כאחד מבני החבורה לכל הנהגות כבודו במדור הראוי לפ"כ הרמה ולפי התקנה קדימה השייך לרבני קשישאי אשר היו במחברת החבורה יצ"ו כבודו במקומו יעמוד עמידה שיש בה הידור מציה וכבר סילק מעות קדימה ערך גדול כפי נדבת לבו הטהור ובחתימתנו קא זכינא ליה הכ"ד אלופי נגידי גבאים דח"ק גומלי חסדים ש"א היום יום ... ניסן תקפ"א לפ"ק" ובראש החתומים הקצין ר' יוזפא ז"ל. בפנקס הח"ק צד השני (צד קל"ה) מצאתי שנתחבר הג"מ נפתלי הירץ להח"ק צד שני וראיתי כי טוב להעתיק את הדברים שכתבו אז „כביד אמ"ו הרב המאור הגדול המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ בהרב המנוח

סו.

הרבני המופלא מוהר"ר ירחמיאל הכהן

הוא אחיו של החסיד מוהר"ר יהודא במוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ (נ"ב) נפטר צעיר לימים ושבחו ניכר מן הכתוב על מצבתו:

פה נטמן צעיר לימים
הרבני המופלא כבוד
מוהר"ר ירחמיאל במוהר"ר
שלמה זלמן הכהן נפטר
יום שני בחודש מרחשון
שנת תצ"ו לפ"ק
תנצב"ה.

סז.

אצל קבר המהרש"א ז"ל מצאו מניחה שלש נשים צנועות וצדקניות. כפי המסורה שקבלני איש מפי איש הנה מיוצאי חלציו נכבדות המהרש"א זללה"ה. אולם איך הנה נכבדות המהרש"א לא עלתה בידי לברר על נכון.

ושבחן חקוק על מצבותיהן:

פ"נ
אשה חשובה רכה וענוגה
רכה בשנים מנורה הטהורה
במצות היתה נזהרה
הצנועה מרת הינדא בת
הרב הגדול הגאון מו"ה
יהושע 1) זללה"ה נפטרה ביום
ו' עש"ק ז' חשון תק"א לפ"ק.

פ"נ
אשה חשובה רכה וענוגה
וספונה צדקתה כאור נוגה
כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון
הצנועה והחסידה מרת שעריל בת
הרב הרופא מומחה מו"ה מנחם 2)
מענדיל הלוי נפט"ה יום ד' וא'
אדר שנת תק"א לפ"ק.

פ"נ
אשה חשובה צנועה ויקרה
מרת שרה בת הרב
הגאון המפורסם כמו"ה
משה הכהן 3) זצ"ל
שנפטרה יום עשרה
לחודש אלול שנת תק"ב
תנצב"ה.

1) מי הוא הרב הגדול הגאון מו"ה יהושע לא מצאתי לע"ע. 2) מהרב הרופא הזה עיין הלאה (פ"ד). 3) גם את הרב הגאון מו"ה משה לא מצאתי ולא ידעתי מי הוא.

ד) בספר „דעת קדושים" צד 184-56 מביא כי היתה לו להג"מ אברהם משולם זלמן בת שהיתה אשת הרה"ג מוהר"ר נפתלי רוקח מבראדי. ארבעים שנה שפט הג"מ משולם זלמן את עירנו בחכמתו הגדולה ומנהגיו אשר הנהיג בבהכנ"ס הגדולה פה הלא הם כתובים על לוח קלף גדול תלוי בבהכנ"ס. בשנת תקל"ז בחורף באשר נסע לסבב בערי הגליל יבא לעיר פאסטבה (בפלך קיעב) שמה פסה— טיבה שם שבה נשמתו הטהורה למקירה וגופו הקדיש ספין יטמון באדמת קודש שם. נוסח מצבתו שלה לי הרב משם וזאת חקיק עליה.

תמונת ארי כתר תמונת ארי:

פ"נ
חמודה
גנוזה מזה בן
מזה הנמצא כזה
איש קדוש עובר
אלינו גאון עוזינו
מחמד עינינו קדוש
ישראל מלכנו גדול
הי' בששך ושם לו
ברקת ה"ה כבוד הרב
הגאו' הגדו' המפורסם
מ' אברהם משלם זלמ'
בהגאון המפורסם
הכם צבי זללה"ה אשר
הדרתו בק' אוסטרה
והגליל נפטר ר"ה שבט
תקל"ז לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

מצבת אשתו הרבנית

מרת יוטא בת הרב
ההורני מוהר"ר אהרן

פ"נ
ביום כ"ז
ניסן תקמ"ז לפ'
אשה גדולה בת
מלכי אשר שיאם
לשמים הי' עולה
הרבנית המפורסמת
מרת יוטא בת הרב
מ' אהרן אשת הרב
הגאון המפורסם
מ' אברהם משולם
זלמן שהי' אב"ד
ור"מ פ"ק אוסטרהא
והגליל ת'נ'צ'ב'ה.

סה.

בימי הג"מ אברהם משולם זלמן מצאתי שני דיינים מבית דיני של הגאון הנ"ל. ואלו הם:

א) מו"ה דוד שבח ב"מ ישראל אברהם ז"ל.

ב) ארי יהידא ליב במוהר"ר שמואל ז"ל. שניהם באו בחתימתם על ציואת הקצין מוהר"ר יוזפא ז"ל.

את הבעש"ט ז"ל יסיעתו ובחרו בדוד (הוא הג"מ דוד הוילפרין ז"ל) לא שקטו במעינם ואש המחלוקת התלקחה בעירנו. וכן ידעתי וקבלתי אשר השתרגו עלי על צוארו חובות רבות אשר נשי בו והוכרח להיות נידד מביתו. וכן ראיתי בצוואת חותנו הקצין ר' יוזפא ז"ל כותב „אהובי חתני הרב הגאון מו' משולם זלמן הלא ידעת כמה ממון נשתקעתי עבורך על רבנות... וממה שנטלו ממני פריצים בזרוע עבור חובך וכמה אלפים שאתה חייב לי על אמוני.... אבן פרטי הדברים מן המחלוקת וכל מה שעבר עליו לא קבלתי וערפל חתולתו ולא עלה בידי לדעת מה שכתב „מפני חמת המציק אשר סבבוני בעלי חיצים עתירי דבי חמי..."
וכן מה שכתב בספרו (ד' ל"ט) „אמרתי אל לבי לחוקק בספר למשמרת להיות על לוח חרות מה שהיינו יושבים במסבה בסעודה ביום שבת פ' שמות כ' טבת דהאי שתא תקכ"א יום שקבעתי לי בכל שנה לזכרון הנס שנהפוך לי ממות לחיים" לא שמעתי ולא קבלתי מה היה הנס שקרה לו? הזמן הסתיר בצל כנפיו את הכל ונעלם ממני.

ד. מבניו של הג"מ משולם זלמן מצאתי בפנקס הח"ק בין אלופי הגבאים ומנהיגי הח"ק. ואולי היה לו עוד בנים או חתנים אך לא ידעתי. ואלה המה.

א) בנו הרב הגאון מאוה"ג מוהר"ר צבי הירש אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ולמענו יחדתי מדור בפני עצמו (סי' קכ"ח).

ב) בנו הרב מוהר"ר אהרן שהיה גבאי חידש ופרנס בהח"ק כמה שנים ועל הקלפי שנעשה בהושענא רבה שנת תקכ"ט בין אלופי הגבאים „הרבני מוהר"ר אהרן בהרב הגאון אב"ד". חתימתו נמצאה בפנקס רבות פעמים חתם „נאם הקטן אהרן בהגאון מ"ו אברהם משולם זלמן" יותר לא מצאתי ממנו.

ג) בנו הרב המופלא מוהר"ר חיים נתחבר להח"ק בשנת תק"ל ויען כי יומתק לחכנו שיחתם של הראשונים הנני להעתיק מה שמצאתי כתוב על הפנקס ד' צ"ה „כבוד האברך המופלג ומישלם יניק יחכים מוהר"ר חיים בהגאון אב"ד ור"מ דפה קהלתינו והגליל יצ"ו קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בספר הישר ופנקס של כבוד הח"ק דגומלי חסדים פה קהלתינו יצ"ו מתהלך בארצות החיים והשלים יחדיו מעודו מתעסק בקדשים ומשלחן גבוה קא זכי לעמוד ולשרת את אחיו בפקידה בעלמא כפי תיקוני ישראל כבר קיים וקיבל נאה דורש אל המתים כאשר נודע בשער בת רבים בק"ק בראד כל ימי שבת המופלא מוהר"ר חיים הנ"ל נתחבר לקידש מצבתו כבוד החק"ק דק"ק הנ"ל. וכעת בעת האסף ברגל אנחנו אלה פה באסיפה שלימה מאמיצים ומחזיקים בפרי עץ הדר ועץ החיים בתוך הגן חמודות וכגון דא סמיכי לנא בסמיכת חכמים להיות כבוד המופלא ומישלם האברך מוהר"ר חיים בהרב הגאון המפורסם מוהר"ר משולם זלמן אב"ד ור"מ דפה קהלתינו והגליל יצ"ו מתנשא לכל חלוקת הכבוד בני החבורה ולהיות לו מעתה פתקא בהקלפי עפ"י התנשאות דרגא כתיקון וכבר סילק כל דמי מעות הקדימה כתיקון ולזאת ראוי להאכילו מפרי מעללו הטיב אי משום לתתא דידי אי משום לתתא דאבוהי הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דקהלתינו יצ"ו היום הושענא רבה תקלמ"ד" ובראש החתומים בא הג"מ נחמן כ"ץ. אם הניח אחריו הרב ר' חיים בנים או בנות לא מצאתי וכן לא נודע לי אם נפטר ה"ר חיים פה בעירנו כי לא מצאתי את מצבתו.

„וזה ארבעים שנה ישב על כסא קרשי דקהילה נאה וחסידה ק"ק אוסטרהא העדינה קרית מלון צדק עיר הקדושה. מלאה חכמים וסופרים בעלי דעה ובעלי בינה. ויד השרים יהסגנים היי אתי לפאר מקום מקדשי מכון שבתו. ורעננה היתה כפתי. כולם סרים למשמעתו. לשאב בששון ממעיני ישיעתו.... בשנת תק"ה בא בהסכמתי על ספר „בריך מבנים אשר" שחבר הגאון הדרשן מעירנו מיהר"ר אשר ענזיל ז"ל וחתם „נאם אברהם משולם זלמן בלא"א מ"ו הרב המפורסם בדור גדיל מרבן שמו חכם צבי ז"ל החונה בק"ק איסטרהא והגליל יצ"ו".

ג. מפרי תנובת תבונת חכמתו השאיר אחריו הג"מ משולם זלמן ספר „דברי רב משולם" היבא לבית הדפוס בעיר קארעץ שנת תקמ"ג ע"י בני הרב הגאון מוהר"ר צבי הירש. הספר כולל שני חלקים חלק א' שו"ת שם שקיל וטרי עם גאוני דורו אשר הריצו אליו שאלותיהם ושם תשובת אביו החכם צבי ותשובת הג"מ מאיר אבד"ק קאסטאנטין בן אחיו הג"מ יעב"ץ. חלק ב' הידושים על כמה מסכתות בהלכה ואגדה דברים חריפים הפלא פלא. דרושים נפלאים ומתיקים שדרש ביומא דכלה מדי שנה בשנה בעירנו 1) וכן מה שדרש בעדי הגליל בעת נסיעתו לסבב בערי הקהלות והגליל 2) גם הספדים וקינות אשר נשא וקרא לאבל על גדולי עידני ועל גאוני דורו על הגאון הרב מוהר"ר יהודא ליב מפינסק. קינה על הרבנים מר ניהו רבא כבוד אדוני מורי ורבי גיסי הגאון המפורסם ארי דבי עילאי המניח מוהר"ר ארי' ליב ז"ל אבד"ק אמשטרדם ואחיו בדומה לו כביד המניח הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב יוקיל סג"ל זצ"ל אבד"ק גלוגא. על הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק ז"ל הלוי אבד"ק הומברג. והרב הגאון המפורסם מוהר"ר שלום ז"ל אבד"ק טיקטין. ועל ה"ה הרב המניח הזקן הישיש מוהר"ר גרשון ז"ל אבד"ק פ"פ ד"א. וכן מביא שם „מה שהקשיתי לשאול מפי בן אחותי כבוד הרב הגאון המישלם מו' שאול אבד"ק דובנא בחו"ה סוכות דהאי שתא תקיו"ד לפ"ק בהיותי בכפר עם כבוד הרבנים הגאונים המאה"ג נאמני דמדינת וואלין למסור החלוקה". בדף ע' כיתב „כתבתי בהיותי מתגורר פה ק"ק שומסק מפני חמת המציק אשר סבבוני בעלי חיצים עתירי דבי חמי אשר יבטה ברוב עשרו והקים עלי לאורבים לירות במסתרים תם ועיניתי בדרך כחי בעת בחודש סיון דהאי שתא תקכ"ב". בד' ק"ו כותב „בפרט כעת אשר אפפוני סבבוני תלאים ע"ג תלאים אידי ואידי מצרות הא דידי והא דאתינן לי מעלמא". וכן כותב שם „בעת ישיבתי פה ק"ק טשידנאב זמן זמנים טובא עבר קציר כלה קיץ דהאי שתא תקל"ד". והנה אם כי ידעתי אשר עברו עליו גלי צרות רבות מפני המחלוקת מהרבנות כי הצד שבנגדו המה הנכבדים ממשפחת היילפרין וכן הבעלי בתים אשר העריצו והקדישו

1) בדף ע"ד: „בס"ד היום יום ב' פ' נצבים כ"ז אלול דהאי שתא תקכ"ז לפ"ק. בהיותי עוסק ומעיין בעניני דכלה לבשר צדק בקהל רב דפה בשבת שובה תקכ"ח לפ"ק".

2) עיין „מבוא העיר" סימן ב' כי האב"ד הגליל מעירנו היה נוסע בכל שנה וסבב את כל הקהלות ועדי הגליל שלשה חדשים בחורף ושלשה חדשים בקיץ, והבאתי שם מה שכתב הגאון הזה בספרו „פה ק"ק טעטאיב תקכ"ה אנכי בדרך נחני ה' לסבב בערי הקהלות והגליל". ובד' ק"ו כותב „בעת שהשבתי לנהוג נסיעתי בערי הגליל בקיץ דהאי שתא תקל"א". וידידי הרב החכם מו"ה צבי הירש קאפשטיין כתב לי אשר אצלו נמצא העתק מפינקס הח"ק ג"ח ש"א מק"ק שדה לבן עם התקנות שנתקנו בשנת תע"ט ועוד הוסיפו עליהם בשנת תקל"ב בהסכמת הרב הגאון המפורסם מו"ה אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל.

ארי׳ ליבוש אב״ד באמשטרדם לביתי שם נתגדל לתירה ולחכמה ואח״כ שידוך אותי אחיו הגדול ממני הגאון והחכם מוהר״ר יעב״ץ ז״ל 1) עם נכדת הקצין ר׳ יוזפא מאוסטרהא 2). בבית הקצין ר׳ יוזפא ישב הג״מ אברהם משולם זלמן ולמד תירה מתוך עושר וכבוד ואחר פטירת הג״מ יצחק איזיק הכהן אב״ד דקלויז (מ״ג) נתקבל הג״מ אמ״ז לאב״ד ור״מ בהקלויז. ומצאתי בפנקס הח״ק צד הראשון אשר בשנת תצ״ז נתחבר הג״מ אמ״ז להח״ק ונכתב בפנקס „כבוד אמ״ו הרב הגאון ה״ה מוהר״ר אברהם משולם זלמן אב״ד דקלויז דקהלתינו יצ״ו מה מאד חביבה עליו מצוה זו שחמד ורגיג לגשת אל הקודש להיות בחיבור הנאה במחברת קודש כבוד החבורה קדישא גומלי חסדים של אמת הסכמנו כולנו לדבר נכון כזה לקרבו בקריבה של חיבת הקודש כבוד החבורה יצ״ו ולית דין צריך בשש כי מאד נכון הדבר ובשר לעשותו להיות כבודו כבודינו במחברת קודש כביד החבורה יצ״ו לכל התנהגית כבוד לפי כבודו הרמה כפי הנהוג רבני קשישאי שהיו בחיבור הנאה חבורה קדשאי יצ״ו במאז ומימי עולם כן עתה כבודו במקימו. כ״ד אלופי נגידי גבאים דחבורה קדישא ג״ח של אמת דפה ק״ק איסטרהא יצ״ו היום יום ט״ו אדר ראשון ת״צזיין לפ״ק״. ואז היה הג״מ דוד היילפרין ז״ל פה אב״ד הגליל. בפנקס שני מצאתי שנתחברו שניהם יחד להח״ק צד השני כאשר העתקתי לעיל אצל הג״מ דוד היילפרין ז״ל. וכאשר מפני המחליקת עזב הג״מ דוד היילפרין את הרבנית דפה כאשר כתבתי לעיל. נתעלה הג״מ משילם זלמן לשבת על כסא אב״ד דעיר והגליל. בפנקס השני ד׳ פ״ב על תיקון חדש שנעשה בהח״ק צד שני נכתב „בצירוף כבוד אמ״ו הרב הגאון המפורסם אב״ד ור״מ דקהלתנו והגליל יצ״ו״ והיא חתם עצמו „הק׳ אברהם משלם זלמן חונה בק״ק אוסטרהא והגליל יצ״ו היום יום א׳ כ״ג ניסן תק״ה לפ״ק״.

ב. הג״מ אמ״ז ישב על כסא הרבנות פה ארבעים שנה משנת תצ״ז עד תקל״ז ובנו הג״מ צבי הירש בהקדמתו לס׳ „דברי רב משולם״ למר אביו כותב

---

1) „במגילת ספר״ להגאון יעבין צד 70 „ועזבתי את בית אבי אחר שעשיתי עם אחי הקטן שבכולנו שידוך עם בת הקצין ר׳ יוזפא אוסטרא״ וכן בדף 67 „ביחוד מהקצין ה״מ ר׳ יוזפא אוסטרא שעשיתי אני עמו שידוך להשיא אחי הקטן לבתו״. ובאמת היתה נכדתו של הקצין ר׳ יוזפא אך מפני שמת אביה בעודה קטנה לקחה א״ז ר׳ יוזפא לו לבת (עיין לעיל סמך).

2) הימים טובים לישראל ימים אשר כבוד התורה היה גדול מאד בעיני כל וגם העשירים אילי הכסף היושבים על גפי מרומי ההצלחה מתרפסים ברצי כסף והפריזו הרבה מהונם ורכושם להתחתן עם הרבנים ובעת ההיא מצאנו את הנדיבים מנקשים על דלתות החכמים והיושבים בצל הכסף מכניעים עצמם להסתופף בצל החכמה. הגאון יעבין במגילת ספר 70 כותב „ובזמן הזה כתבתי לאשתי שתבוא אצלי לפולין כי טובה הארץ לפנינו ביחוד בעלי תורה מוצאים בה כל חפצם הן בענין הפרנסה בכבוד והן בעסקי שדוכים לבנים ולבנות ובפרט אם הם משפחות מיוחסות הכל רודפים אחריהם ונותנין מעות לכיס אבותיהם״. אומרים אמור כי בן עירנו הקצין פרנס דמדינת וואלין התייר הגדול ר׳ יוזפא אשר הונו על לכמה עשרות אלפים אדומים והוא היה העושר הגדול בכל מדינת וואלין רצה להתחתן עם החכם צבי ז״ל ור׳ יוזפא רצה לעשות חשבון כמה שעולה הונו ורכושו ולתת מחצה לחכם צבי שיתן את בנו הרב ר׳ דוד לפני בתו ומאן הח״צ ז״ל כי אין כסף נחשב בעיניו כידוע אך ה׳ צבאות יעץ ומי יפיר מי זה יכול להלוך נגד ההשגחה העליונה אשר כבר הרימה את הקצין ר׳ יוזפא על וזכה להתחתן עם גדולי דורו (עיין הלאה במקומו) ואחר פטירת הח״צ ז״ל התחתן עמו הגאון יעבין ולאחיו הצעיר לקח את נכדת הר׳ יוזפא בת בנו הרב התורני ר׳ אהרן ז״ל.

סג.

האלוף התורני מוהר"ר מרדכי במהור"ר יעקב ר' שמואל'ס.

מיקירי העדה מחשובי העיר רבני, ותורני נכבד, פרנס ומנהיג העיר ופרנס את החק משך הרבה שנים והיא בנו של הרב האלוף הנגיד מוהר"ר יעקב ר' שמואל'ס (לעיל מ"ד) ואחיו של הרב הנגיד הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס. בפנקס הראשון נמצא כמה פעמים „חשבון פרנסת האלוף המרומם התורני הרבני מ' מרדכי במוהר"ר יעקב". בפ' השני ד' למד מצאתי . . . „בעת עשיית הקלפי של החבורה „קובע עתים לתורה" באשר שהיו שם הרב מסטעפין והתורני מוהר"ר מרדכי ר"י ר"ש" (ר' יעקב ר' שמואל'ס). חתימתי נמצאה הרבה פעמים „מרדכי בא"א מוהר"ר יעקב ר"ש (ר' שמואל'ס) זללה"ה". בפנקס השני ד' נ"ז „חשבון פרטי מפרנסת האלוף המרומם התירני מוהר"ר מרדכי במוהר"ר יעקב מחודש טבת תפ"ה לפ"ק" ובתוך החשבון כותב „פ"ד לבן אחי הראש מ' יוזפא בבואו מברעסלא פ"ד לאחי הראש ר' שמואל שנתארח אצלו חתני הרב מקלעווען". הוא השאיר אחריו בנים אבל לא ידעתי אכנם. בפ"ש מצאתי ששלחה הח' דבש „לר' הירש חתן ר' מרדכי ר' יעקב ר"ש". ומצבתו תספר לנו את שבחו:

פה נטמן
צנצנת המן מרי דיכי
ריחו כריה אפרסמון
הרבני המופלג בתורה
ובחסידות ברוממת המעלות
ובמדות מו"ה מרדכי
במוהר"ר יעקב זללה"ה
יום ג' טבת תצ"ב
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

סד.

הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי זללה"ה אב"ד ור"מ בהקלויז ואח"כ אב"ד ור"מ בעיר והגליל.

א. כאשר עזב הג"מ דוד היילפרין ז"ל את כסא הרבנות מעירני נתקבל לאב"ד בעיר והגליל הרב המאור הגדול המפורסם בדורו. רבים הלכו לאורו פאר הזמן והדרו (לשון בנו בהקדמה לס' שו"ת דברי רב משולם) מוהר"ר אברהם משולם זלמן. נולד לאביו הגאון צבי ישראל משוש דורו החכם צבי ז"ל באלטונא והוא הצעיר מחמשה בנים אשר הוליד אביו ז"ל ובעודו נער מת עליו אביו הג' חכם צבי ז"ל ויקח אותו גיסו בעל אחותו הגדולה היא הגאון המפורסם מוהר"ר

יוזפא בר"ש נר"י נפטר
ביום ה' לחודש סיון
תפ"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

סב.

הדיין המצוין. מגזע חריפא מוהר"ר צבי הירש בהגאון מוהר"ר ישראל חריף ז"ל.

הג"מ ישראל חריף הוא בנו של הגאון מיהר"ר משה חריף אב"ד ור"מ בשתי הקהלות בלבוב ואח"כ נוסף לו השם פנחס (אנשי שם להרב החכם מ' שלמה באבער סימן ת"ו) והג"מ פנחס משה הוליד שני בנים. א) הגאון ר' ישראל חריף. ב) הרב מו"ה צבי הירש שהיה אב"ד דק"ק יאבורוב. מקום מנוחת הג"מ ישראל חריף בלבוב ונוסח מצבתו העתיק החכם באבער בספרו א"ש (סימן של"ז) והג"מ ישראל חריף הוא אביו של הדיין המופלג והמצוין בעירנו מוהר"ר צבי הירש חריף אשר גדולתו שמעתי מפי זקני עירנו התירנים. מבניו או חתניו לא ידעתי ואם לא אשגה בהשערתי חשבתי אשר הרב הגדול החסיד מוהר"ר יעקב יהודא יודיל (עיין לקמן סימן קי"ז) הוא בנו של הדיין המצויין דנן. ושבחו ניכר מן מצבתו העומדת בין מבחרי קברות הגדולים והיא אמריה תאמר:

פה
נטמן איש
אמונה רב תבונה
התורני דיין מצויין
בר אבהן ובר אוריין זרעא
חריפא מגזע קדושים קדוש
יאמר לו מוהר"ר צבי
הירש בהגאון המנוח
מוהר"ר ישראל חריף אשר
נתבקש לישיבה של
מעלה נפטר ביום ה' י"ג
מנחם אב תצ"ב לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

וזאת חקיק על המצבות:

פ"נ
האשה החשובה הצנועה
החסידה הרבנית מרת רוזא
בת המנוה המפורסם מו'
חיים זללה"ה אשת הרב הגאון
המנוה מוה"ר דוד ז"ל שהוא [שהיה]
אב"ד בק"ק אוסטרהא נפטרה
יום א' ז' ימים בחודש מנחם תק"ל.

פ"נ
הרבני המופלא בתורה
וביראה מו' ישראל בהרב
הגאון המנוה מוהר"ר
דוד ז"ל שהוא [שהיה] אב"ד בק"ק
אוסטרהא הלך לעולמו
ביום שבת קודש כ"ה
אלול תק"ל.

סא.

הרב החסיד תורני מופלג מוהר"ר אהרן בהקצין מוהר"ר יוזפא.

תורני וחסיד מופלג במעשיו כנראה מן הכתוב על מצבתו והוא בנו של הרב הקצין המפורסם מוהר"ר יוזפא ור' אהרן בא שמשו בצהרים ומת בדמי ימיו על פני אביו הקצין והניח אחריו יתומים קטנים אשר נתגדלו על ברכי יוסף אבי זקנם ואלה הם. א) הוא בנו הרב הגדול מוהר"ר אברהם שהיה אבד"ק זוואהל והיה חתן הגאון בעל „לקט יוסף" זכרו יבוא הלאה בספרי (סי' ק"ו). ב) בתו הרבנית המפורסמת מרת יוטא שהיתה אשת המאוה"ג הגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד דפה. ג) בתו הנגידה מרת מיריל (עיין בצוואת הקצין ר' יוזפא). ומצבתו העומדת יחד עם מצבת בתו הרבנית מרת יוטא תביע לנו שבחו לאמר:

דיך פלן
צדיק בא לן וכבה
ושקעה שמשו
שלא בעונתו וישכב
במקום הניתו קלו ימיו
מני אורג.... תורה
ומצות נפשו תערוג
התורני.... כנאסף
. . . . .
. . . כבוד מוה"ר
אהרן בהאלוף התורני
הנגיד מוהר"ר יוסף

ואחר צייאת הג"מ דיד נכתב „צוואת והנהגות ישרות מהמפירסם היתיק וחסיד מוהר"ר ישכר בערש ז'ה"ה בן הגאון החסיד מוהר"ר דוד זלה'ה יאחר הצוואה נדפס „לקיטי אמרים" מהרב ר' בערש ונרשם בראש אלו הם דברים אשר יצאו מפיו של איתי צדיק המפירסם המנוח מו"ה ישכר בערש כל נתיביתיי ודרכיו של תירתו כפי הילוכו בקידש במדותיו הישרים [הישרות] והתמימים [תמימות] ומחמת גודל ענותנותו אין אנחנו יכולים להרבית בשבחו כי כן גזר קידם פטירתו שלא לכתיב עליו שבחים, ושלא להדפיס חידישים שלו הנכתבים מזמן זמנים טיבא בלתי את אשר החל רוח השם לפעמי בעת אשר הגיע לגבורית יזכותי וזכית תירתו ודרכיו ומעשיו הטובים יגן עלינו ועב"י אמן".

ה. בערך עשרים שנה ישב הג"מ דוד בזסלב מאז עזב את עירנו שם כתב צוואתו ושם הכין לו מקים מנוחה אצל בתו כאשר כתבתי אם כי בלבו חמד ירגג להקבר בקברות עירנו (כאשר קבלתי דברים בנים) יה' עשה רצין צדיק כי לעת זקנתי רגליו היבילוהו לעירנו וכאן עלתה נשמתו הקדושה למרומי שחק יגיפו הטהור ספין וטמין במעלה הקברים אשר למשפחת היילפרין אצל קבר הגאון הגדול מוהר"ר יואל היילפרין ז"ל ובנו הרב הגדול ר' מרדכי היילפרין ז"ל. על מצבתו לא הרבי שבחים כי כן צוה והזהיר בצוואתו ולא ידעתי אם מלאו אחר דבריו גם במה שציה לעשות עמו טרם שיניחו איתו אל הקבר (עיין העתק צוואתו בסוף ספרו).

וזאת חקקו על מצבתו:

פ"נ
ה"ה הרב
המאור הגאון
מוהר"ר דוד בהרב
המאור הגאון
מו"ה ישראל ז"ל
שהי' אב"ד ור"מ דק"ק
זסלב ואב"ד דפה
נפטר בערב שבת
קודש ט"ז תמוז שנת
תקכ"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

כאשר בקרתי את בית הקברות בעיר זסלב מצאתי אצל קבר הג"מ ישראל היילפרין מצבת כלתו אשת הג"מ דוד היילפרין ומצבת בני של הג"מ דוד.

לבל אכתוב דברים כאלה בספרי.

ה. הג"מ דוד היה החתן הרב המפורסם מוהר"ר חיים בן הגאון המחבר ספר 1) „עיר בנימין" ומבתי החסידה הרבנית מרת רווא הוליד הג"מ דוד בנים ובנות. א) בני המופלג היתיק המפורסם מוהר"ר ישכר בעריש שהיה חתן הגאון החסיד מוהר"ר יחיאל אב"ד ור"מ דק"ק קאוולע 2) וצוואתי של המופלג ר' ישכר בעריש עם ליקוטי תורה שלו נדפסו יחד עם צוואת אביו כאשר תראה הלאה. ב) בנו הרב ר' יצחק אייזיק הזכירו אביו בצוואתו ונזכר בספר „שבחי בעש"ט" כמה פעמים. ג) בנו הרב מוהר"ר ישראל אשר נוסח מצבתו העתקתי הלאה. ד) בתו הרבנית מרת רייצה (על שם אמו) ובצוואתו כתב „מקום קברי אצל בתי הרבנית מרת רייצה ז"ל". ה) התנו הרב מוהר"ר הירש שנזכר בספר שבחי הבעש"ט וכלתו היא הרבנית מרת דבורה שהיתה בת אחיו הרב הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי היילפרין אבד"ק זסלב וקרעמניין (לעיל נ"ז).

ה. צוואת הג"מ דוד עם צוואת בנו המופלג ר' ישכר בעריש עם ליקוטי תורה ממנו נדפס בפילנאה בשם „דרכי ציון" בתבנית קטן 8⁰ ולפי שנדפס במספר מעט ואיידי דזוטרי אירבים ובמעט שנאבד ולא נמצא וגם בספרי החכמים רושמי רשימת הספרים לא נמצא זכרו אמרתי להעתיק את הדברים שנכתבו בראש הספר ובסופו. לתועלת הקורא האוהב להתחקות על דברי ישרים. ואלו הדברים נכתבו על שער הספר „ספר דרכי ציון" זה הספר מעט הכמות ורב האיכות בו מבואר כתוב הדר הוא צוואת הרב הגאון הגדול המפורסם חסיד ועניו ק"ש מוהר"ר דוד זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ ור"ג דק"ק אוסטרהא והגליל ואיתן מושבו היה בק"ק זסלב יצ"ו וגם צוואת בנו המופלג בתורה וביראה היתיק המפורסם מו"ה ישכר בעריש חתן הגאון הגדול המפורסם חסיד ועניו ק"ש מוהר"ר יחיאל זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ בק"ק קאוולא וק"ק הארדני יצ"ו ונוסף לזה מעט ליקוטי תורה דברי פי חכם וברוח קדשו הופיע לעת זקנתו מוסר ויראת השם למען יהיו שפתותיו דובבות בקבר זיע"א. ותועלת הספר באר היטיב בדברי קדשו של המופלג מו"ה בעריש הנ"ל אשר נאמרו בתום לבב אחר צוואת אביו הגאון זצלה"ה וכאשר יראה הקורא ישים אל לבו ויקר נפשו בעיניו להמנות לדבר מצוה זו חסד שעושים עם המתים חסד של אמת ולהיות בכל קהלה חוברים חבר יראים ושלימים. וחבורה זו היא בק"ק 3) נתיסד בפני שני עמודי עולם הרב המוכיח המפורסם זללה"ה והגאון המפורסם זלה"ה 4) ונקראת על שם „מעבר יבק" והם חזקו האנשים העוסקים במצוה זו. ומי האיש החפץ חיים הנצחים עליו להשתדל שיהיה במקום עירו חבורה זו ועד זיבולא בתרייתא שלמא להוי ויזכה לביאת הגואל בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים אמן. נדפס בפילנאה בשנת הליכות' עולם בטו'ב' בדרכי' צ'יון' (תקנ"ח)". ומעבר השני בראש נכתב „דרכי ציון צוואת הגאון החסיד המנוח מוהר"ר דוד זלה"ה שהיה אב"ד ור"מ ור"ג דק"ק אוסטרהא ואיתן מושבו היה בק"ק זסלב יצ"ו ונפטר ונקבר בעיר איסטרהא בשנת תקכ"ה לפ"ק ומתחיל לכתוב את הצוואה (עיין בסוף הספר) וסדר השכבה שציה לאמר

1) „ונצרק קודש" 216 כ"ב. 2) הג"מ יחיאל היה תלמיד מובהק להבעש"ט „ובשבחי הבעש"ט" נכתב איך שנתקרב להבעש"ט עיי"ש (ד' י"ד דפוס בארד).

3) היא עיר פולנאה. 4) לא ארע מי הוא הגאון ואולי הוא הגאון בעל „תולדות יעקב יוסף" ז"ל.

הגדול מוהר"ר אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי זלה"ה אב"ד בהקליוז פה כאשר אכתיב הלאה ומצאתי בפנקס הח"ק צד השני (ד' קל"א:) שנתחברו שניהם יחד להחבירה הזו ונאה להעתיק הדברים „כבוד הרבנים המאירים הגדולים אב"ד ור"מ דקהלתינו יצ"ו ואב"ד דקליוז דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו מה מאד חשקה נפשם להיות בחיבור הנאה במחברת קודש כבוד החבורה גומלי חסדים של אמת. בכן הננו באנו לקרבם אל הקידש בקריבה של חיבה יתירה להיות כבודם כאחד מבני הח"ק יצ"ו. והתנהגות כבוד לכבוד הרבנים המה הרב המאור הגדול מוהר"ר דוד בהרב המאה"ג מ' ישראל. והשני ברומה לו כבוד הרב המאיר הגדול מ' אברהם משולם זלמן בהגאון מוהרצ"ה יהי כבודם כמו התנהגות כבוד לרבני קשישאי אשר מימיהם אני שותים. השם יבדילם לחיים. ה' יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים... ובזה יבואו אל הקידש ויאריכו ימים על ממלכתם כ"ד היום יום הנכפל בכי טוב ער"ח אייר ת"צזיין לפ"ק ומה שעלה במוסכם כבוד כלל החבירה יצ"ו באנו על החתום יום הנ"ל צד האדון המושל פאן סטארסטי יר"ה". ואחר זה כתיב „המה הרבנים המאירים הגדולים יצאו ידי חובתם הנ"ל בפאר יכביד נגד חבורה קדישא גומלי חסדים". ובהיות הג"מ דוד אב"ד פה בא בהסכמה בשנת תק"א על ספר „ברכת יוסף" להג' ר"מ תאומים. בשנת תק"ג על ספר „משחת אהרן" (עיין הלאה סימן צ"ג) וחתם „יום א' ב' דחנוכה תק"ג לפ"ק הק' דוד בלא"א מ"ו הרב המאיר הגדול מ' ישראל ז"ל היילפרין החונה פ"ק איסטרא והגליל יצ"ו". בשנת תק"ה בא בהסכמה על ספר „משנת חסידים" שנדפס בזאלקיוא יחד עם הג"מ יצחק לנדא אב"ד דלבוב וחתם אחריו „ער"ח כסליו תק"ה לפ"ק הק' דוד היילפרין החונה בק"ק איסטרהא והגליל יצ"ו". ומפני שעברו דברי ריבות בינו ובין הג"מ אברהם משולם זלמן עזב את עירנו וקבע מקומו בעיר זסלב בערך שנת תק"ו ובהסכמתו שנתן על ספר „נטע שעשועים" (נדפס בזאלקיוא שנת תק"ח) יחד עם הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן מלבוב נכתב בראש ההסכמה „יה"ה הגאון שהיה אב"ד דק"ק אוסטרהא" והוא חתם עצמו „נאם דוד בלא"א מ"ו המנוח הרב המאוה"ג מוהר"ר ישראל ז"ל היילפרין" ולא חתם בשם „החונה פ"ק אוסטרא".

ג. הג"מ דוד היילפרין היה חסיד מופלג תלמיד חביב להבעש"ט ז"ל והבעש"ט התאכסן בביתו בכל פעם שבא לזסלב. ובצוואתו אשר צוה הג"מ דוד לבניו הניח מעזבונו סך ארבעה אלפים זהובים לצדקה בעד נשמתו וכן צוה לחלק „להרב המוכיח מפולנאה. ולהרב המגיד ממעזריטש. ולהרב המגיד מזלאטשוב ולהרב מו"ה פנחס מקארץ ליתן לכ"א מאה והמשים זהובים. לרבי וואלף קיצים ממעזבוז ולהרב המגיד מן באר... לכ"א מאה זהובים (עיין העתק הצוואה בסוף הספר). מלבד הצדקה אשר צוה להלק לעניים בכל משך שנה הראשונה אחר פטירתו והקורא את הצוואה יחזה ויבין קדושתו טהרתו רוח נדיבתו ואהבתו ליראי השם וממה שצוה להתנהג עמו בעת שיניחו אותו אל הקבר יחרד כל איש יבהל תסמר שערות ראשו ויאמר „ואנן מה נעני אבתריה"... בעת המחלוקת שהיתה בינו ובין הג"מ משולם זלמן על דבר הרבנות בא הג"מ דוד בקיבלנא לפני הבעש"ט ז"ל והוא צוה לו לעזוב את הרבנות מפה וקבלתי דברים פרטיים שאמר הבעש"ט ז"ל להג"מ דוד והדברים נתאמתו בפועל במשך הזמן אך גבול שמתי לי

אב"ד ור"מ בכמה קהלות קדושות במדינת ליטא ישמו נודע בשערים ומפורסם על ידי ספריו היקרים אשר זכה להוציא כולם בחייו והם ס' „קנה חכמה" „דרך חכמה" „דעת חכמה" „מקור חכמה" „סלת בלולה" „כבוד חכמים" 1). והג"מ משה ז"ל היה אב"ד ור"מ בק"ק זיטאמיר ובכמה קהלות ישראל וראש הגליל דק"ק אוסטרהא ובא בהסכמתו על ספר „תני דבי אליהו" שחיבר בן אחותו הרב הגאון המובהק מוהר"ר אליהו מגזע פינס מ"מ ומ"ץ בק"ק שקלאב בהגאון מוהר"ר אהרן פינס ז"ל ונרשם בראש ההסכמה „הסכמת אחי אמי של המחבר הרב ר' משה ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בכמה קהלות וראש הגליל דק"ק איסטרהא" והתם „נאם משה בלא"א מו' הרב הגאון מוהר"ר אליהו זלה"ה מפינסק חונה ק"ק הנ"ל וקהלות הסביבה". ויען שהספר תנא דבי אליהו נדפס בזאלקייא שנת תקי"ג ונכתב על הג"מ משה „ז"ל" ידענו שנפטר עוד קודם שנת תקי"ג ואני אחשוב שהיה הג"מ משה ראש הגליל בעירנו בימי הג"מ ישראל היילפרין אשר עליו לא מצאנו התואר „אב"ד הגליל". ואולי היה פה ראש הגליל בין מלכא למלכא טרם שנתקבל הג"מ דוד היילפרין לאב"ד הגליל בעירנו כי לפי הנראה לא נתקבל הג"מ דוד היילפרין לאב"ד פה תיכף אחר פטירת אביו כאשר אכתוב אחר זה.

סמך.

הרב הגאון החסיד מוהר"ר דוד היילפרין אב"ד ור"מ פה עירנו והגליל ואב"ד ור"מ בק"ק זסלב.

א. אחר הג"מ ישראל היילפרין ז"ל נתקבל בנו הרב הגאון והחסיד מוהר"ר דוד היילפרין לאב"ד ור"מ בעירנו והגליל. לפי הנראה לא נתקבל הג"מ דוד לאב"ד פה תיכף אחר פטירת אביו כי מצאתי בפ' הח"ק שנתחבר הג"מ דוד להח"ק בשנת תצ"ז ואם נתקבל הג"מ דוד לאב"ד פה תיכף אחר פטירת אביו ז"ל בשנת תצ"א מדוע לא נתקבל להח"ק עד שנת תצ"ז ולפי שבינותי מן הפנקסים ראיתי כי הרבנים אם רבני העיר ואם רבני הקלויז בעת שנתקבלו כאן נתחברו תיכף להח"ק מפני כבוד החבירות. ומפני כי יקרים לנו דברי קדמונינו אמרתי להעתיק הדברים שכתבו על הפנקס בעת שנתחבר הג"מ דוד להח"ק „כבוד אמ"ו הרב הגאון ה"ה מוהר"ר דוד נ"י אב"ד ור"מ דקהלתינו יצ"ו מה מאד חמד ורגיג לגשת אל הקודש לחיבור הנאה כבוד אלופי חבורה קדישא גומלי חסדים של אמת אמרנו כולנו בהסכמה אחת לקרבו בקריבה של חיבת הקודש כבוד הח"ק יצ"ו ולית דין צריך בושש. כי נכון הדבר וכשר להיות כבודו כבודנו במחברת קודש כבוד הח' קדישא יצ"ו לכל התנהגי כבוד הראוי לו לפי כבודו הרמה. להיות כבודו בחבורה יצ"ו לפי התנהגי כבוד רבני קשישאי שהיו במחברת קודש כבוד הח' יצ"ו כמו אז כן עתה. כל הנ"ל יצא מאתנו הח' קדישא יצ"ו בכנסי' שהיא לשם שמים ב"ד אלופי נגידי כבוד החבורה יצ"ו. היום יום א' ט"ז אדר ראשון ת"צוין לפ"ק ועל החתום באו כל גדולי הח"ק והרב ר' יצחק איזיק היילפרין".

ב. בעת שהיה הג"מ דוד היילפרין אב"ד ור"מ בעיר והגליל היה הגאון

1) הדברים האלה לקחתי מס' „כלילת יופי" דף נו"ן ולשון ההסכמה העתיק למעני ידידי הכהן חוקר מופלא כמ"ר שמואל ווינער יחי'.

מצבת הג"מ ישראל

פה
משכנות אוריאל
אבי רכב ישראל
ממנו שואל–
–ים מה פעל אל צדקת
ה' עשה ומשפטו
עם ישראל בהרב הג' מו' אליעזר
ליפמאן ז"ל נפטר יום א' ער"ח
שבט הצ"א.

מצבת אשתו הרבנית.

פה
נטמנה הרבנית
חשובה וצנועה
מרת רייצה בת
הרב הגאון מו'
יצחק ז"ל נכד הגאון
מ' העשיל שהלכה לעולמה
ביום ג' ד' חשון תע"א.

פה בבית הקברות אצל מצבת הרבנית אשת הג"מ בצלאל הכהן אב"ד ז"ל מצאתי מצבת בתו של הג"מ ישראל היילפרין ולא אדע מי היה בעלה.

וחקוק על מצבתה:

פ"נ
האשה
חשובה הצנועה
והחסידה וזקנה
מרת יוכבד סעריל
בת הרב המאור
הגאון מ' ישראל
ז"ל שהיה אב"ד ור"מ
דק"ק זסלב ואב"ד
דפה מתה בעש"ק
יום א' ר"ח אדר
תקל"ח לפ"ק.

נט.

הרב הגאון הגדול מוהר"ר משה ראש הגליל דק"ק אוסטרהא.

הוא בנו של הגאון החריף ובקי מוהר"ר אליהו ז"ל אבד"ק פינסק בהרב הגאון הגדול המקובל מוהר"ר יהודה ליב במוהר"ר ייבי ז"ל מק"ק פינסק שהיה

הגאון מוהר"ר יצחק מקראקא שהיה אב"ד ור"מ בק"ק בראד והיה נקרא ר' יצחק קראקווער על שם עיר מולדתו. בנו של הרב הגדול נגיד ומציה פרנס ומנהיג דק"ק קראקא וראש הועד למנהיגי וגאוני דארבע ארצות בזיוד יערסלב ובועד לובלין שזכה לב' שלחנות תורה וגדולה במקום אחד עילה מוהר"ר ישכר בעריש בני של הגאון המפורסם תפארת ישראל והדרתו רבינו הגדול ר' ר' העשיל זללה"ה ומבתו של הג"מ יצחק מקראקא הרבנית מרת רייצא הוליד הג"מ ישראל היילפרין שבעה בנים רבנים מפורסמים ושלש בנות רבניות צנועות. ואלה המה בניו הרבנים [1] הנכבדים. א) הנגיד המפורסם ר' ליפמאן היילפרין מק"ק מעזביז. ב) הרב הגאון החסיד מוהר"ר דוד אבד"ק זסלב ואוסטרהא. ג) הנגיד ר' זלמן מזסלב [2] שהיה חתן הגאון דק"ק פינסק. ד) הרב המאה"ג מוהר"ר מרדכי אבד"ק [3] זסלב ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק קרעמניץ ולסוף ימיו נסע לארץ הקדושה ושם מ"כ והוא היה חתן הנגיד שר ונפסר בישראל המפורסם בדורו ה"ר יעקבקי מבראד שהיה גם חותנו של הגאון הגדול המפורסם בדור מוהר"ר יחזקאל מפראג ז"ל בעל נוב"י. ה) הרב המאה"ג מוהר"ר יואל מק"ק לעשניב אשר בתו מרת רחל דבורה היתה אשת הגאון והחסיד בעל הפלאה זללה"ה [4]. ו) הרב המאה"ג ר' יעקב אבד"ק לאדמיר. ז) הרב המאה"ג מוהר"ר יצחק איזיק אבד"ק סיקהאל. ואלה המה חתניו לוקחי בנותיו. א) הנגיד ר' דוד בהרב המפורסם ר' פתחיה אבד"ק לוקאטש [5]. ב) הרב הנגיד ר' יעקב בהקצין המפורסם ר' ייזפא מאוסטרא (עיין הלאה סימן ק"ט). ג) הרב ר' זלמן אבד"ק ברעסטיטשקע שהיה בן הרב המאה"ג מלאדמיר [6].

ג. הג"מ ישראל מלבד שהיה גאון וחריף היה ג"כ איש מופת ופעם אחת ראו עין בעין כי קללתו שקלל לאיש מלשין ומסור אחד פגעה בו באותו היום והמסור שקל למטרפסוה ונטבע באותו היום במצולות מי הארין [7]. לפי הנראה מסדר השנים לא האריך הג"מ ישראל לשבת על כסא הרבנות פה עירנו וחזר למקומו לעיר זסלב שם עלתה נשמת ישראל השמימה. הסבה מדוע עזב את עירנו וחזר לזסלב נעלמה ממני. ובהיותי בעיר זסלב הלכתי לבקר שם את בית הקברות הישן מאד והעתקתי את מצבתו ומצבת אשתו הרבנית.

בפרק הזה וכדבריו מצאתי גם בס' „כלילת יופי" ח"ש ד' ע'.

1) כלילת יופי שם. כתבתי כמו שחושב ומונה אותם במגוי"ת הנ"ל.

2) בפנקס ישני מח"ק ד' מ"ב בחשבון פרנסת הקצין הנגיד מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב משנת תפ"ח „פ"ד לנכדי מ' יעקב שנתארח אצלו גיסו ר"ז מזסלב".

3) הג"מ מרדכי בא בהסכמה על ספר „שפת אמת" פי' על משלי נדפס בלבוב בשנת תקמ"ח וחתם „הק' מרדכי הוילפרין האב"ד מזסלב וקרעמניץ שנת תקמ"ו".

4) בספר „הפלאה" בקונטרס „שבת אחים" כותב „עד אשר הביאני לנוה אפריון יום חתונתי באתי לנוה קודש בית חותני הרבני המופלא המנוח עין אבות מוהר"ר יואל ז"ל בן הרב הגאון מוהר"ר ישראל ז"ל בן הרב הגאון מוהר"ר אליעזר ליפמאן ז"ל בן הרב הגאון מוה"ר יצחק איזיק ז"ל היילפרין".

5) כתבתי כמו שכתב במגוי"ת הנ"ל אבן בספר „כלילת יופי" ח"ש ד' ע' כותב „והוא (הג"מ ישראל מזסלב) היה חותנו של הרב החריף ונזק וחכים מו"ה דוד בהגאון מו"ה פתחיה לודא שהיה ראש ומנהיג בקיק לבוב ונתקבל לאב"ד בק"ק יאס והמדינה". ואולי היה הג"מ פתחיה בתחלה אבד"ק לוקאטש.

6) ידידי הרב כהן צדק בקונ' ונצ"ק 216 סימן כ"ה כותב „הג"מ שאול אבד"ק ברעסטיטשקא" ולע"ע אין בידי להכריע עם מי הצדק.

7) בספרי „ילקוט מנחם" מאמר „שלומת רשעים" כתבתי המעשה באריכות עיי"ש.

בין מצבות נשים רבניות וצדקניות מצאתי מצבת בתי החסידה שמתה על פני אביה ואמרתי להעתיקה הנה:

פה
טמונה אשה
חשובה והסידה כפי׳
פרשה לעני ולאביון
שלחה ידה. ידי לומדי
תורה החזיקה וסעדה.
מרת מיריל בת החסיד
המופלג מוהר״ר יוסף
יוזפא כ״ץ נפטרה
ביום ה׳ א״ך טבת
תע״ט לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳–
–ה׳. ו׳ג׳ב׳ג׳ע׳א׳ 1)

נח.

הרב הגאון מוהר״ר ישראל חריף היילפרין אב״ד ור״מ בזסלב ואב״ד פה.

א. אחר שנסע מפה הג״מ אברהם כהנא ז״ל (לעיל מ״א) נתקבל לאב״ד פה עירנו הגאון מוהר״ר ישראל היילפרין הנקרא ר׳ ישראל חריף שהיה אז אב״ד ור״מ בזסלב ואכתוב מעט מתולדתו כאשר אספתי מפי סיפרים וספרים. הג״מ ישראל היילפרין הוא בנו של הגאון הגדול מוהר״ר אליעזר ליפמאן היילפרין אבד״ק טארניגראד והובא דעתו בס׳ „לחם הפנים״ 2) בנו של הגאון החסיד מוהר״ר יצחק אייזיק אב״ד דק׳ טיקטין אבי הג״מ יואל היילפרין אב״ד דפה (לעיל כ״ב). והג״מ ישראל היילפרין בהיותו אב״ד בזסלב בא בהסכמתו על ס׳ „חקי דרך״ אה״ע וחתם „הק׳ ישראל בהר״א ליפמאן אב״ד ור״מ דק״ק זסלב כ״ה ניסן תפ״ח״ 3).

ב. הג״מ ישראל היילפרין בבחרותו היה מיועד להיות חתנו של הגאון בעל הש״ך ז״ל ומחמת סבה נעשה ריוח בין הדבקים 4) ונעשה אח״כ חתנו של הרב

---

1) המשך המלות מאלו הראשי תיבות לא עלה בידי לדעת ולהגיד.

2) בס׳ „לחם הפנים״ על יו״ד סימן ל״ה ס״ק מ״א כותב „בהסכמת מה״ר אליעזר ליפמאן אב״ד ור״מ דק״ק טארניגראד וכ״מ בכת״י הגאון מהר״י אייזיק אב״ד דק״ק טיקטין אביו של ה״ה מה״ר ליפמאן ז״ל״.

3) קה״מ אות ח׳ 4367. 4) נמצא בידי „מגילת יוהסין״ שכתבה הרב המופלג מוהר״ר נפתלי הירץ היילפרין מו״ץ דק״ק זסלב הוטר מגזע משפחת היילפרין ועל דבריו סמכתי הרבה

יקרים מפנינים המה
החסיד האלוף הראש
ומנהיג מוהר"ר אליקים געץ
במהור"ר יהיאל מיכיל נפטר (יום
א' ה' אדר תפ"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.
ובנו רך בשנים ותמים
וטהור בכל דרכיו ה"ה אביגדור
במוהר"ר אליקים געץ נפטר
ג' שבט תפ"ז לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

נז.

האלוף התורני רו"מ מוהר"ר יוסף יוזפא במו' ישכר בער כ"ץ.

בפנקס שני ד' פ"ה: מצאתי כתוב „האלוף המרומם מוהר"ר יוסף יוזפא בהמנוח מוהר"ר ישכר בער הכהן נגש כהצעת דבריו בבקשה והאריך למעניתו אשר נתן לבו להתחבר בדבק טוב מחברת קידש כביד החבירה הקדושה גומלי חסדים של אמת אשר המנוח אביו ז"ל בהיותו בחיים הי' ג"כ אחד מבני הח"ק בכן נתן דעתו למלאות מקום אביו ז"ל... ואמרנו ועניגו באלו אומרים מקרבין לתת נפשו בשאלתו וקרבנו אותו בקריבה של חיבה וכתבנו למשמרת... היום יום ד' כ"ז טבת תפ"ט". ובשנת ת"ץ נפטר.

וכן חקיק על מצבתו:

פה
נטמן איש
חשוב המרומם
התורני הראש
ומנהיג מהור"ר
יוסף יוזפא במו'
יששכר בער
הכהן נפטר
ביום ג' י"ג אייר ת"ץ
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

נח.

האלוף התורני הראש ומנהיג מו"ה שמואל היילפרין.

אחד מאלופי הה"ק בזמן הרב ר' מרדכי היילפרין. בפ' הש' ד' י"ד בעת שעשו חשבון עם הרב הרופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל סג"ל בשנת ת"פ בא על החתים הרב ר' מרדכי היילפרין ואחריו נאם „שמואל היילפרין". וכן מצאתי איתו חתים בפנקס כמה פעמים ויותר לא ידעתי ממנו. מצבתו העומדת בין מצבות משפחת היילפרין והתואר „צנצנת המן" אשר יתארו בו את גדולי משפחת היילפרין יעיד עליו כי אדם גדול ונכבד היה.

פ"נ איש
צנצנת המן
ה"ה האלוף התורני
הראש ומנהיג
הישיש מו"ה שמואל
במו"ה אלי' היילפרין
נפטר יום ו' ז' טבת
שנת תפ"ה לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

נט.

אב ובני

החסיד האלוף הראש מוהר"ר אליקים געין במהור"ר יחיאל מיכל. ובנו התמים מו"ה אביגדור.

ה"ר אליקים געין היה מיחידי סגולה בעירנו ראש ומנהיג הקהלה ופרנס הח"ק רבות שנים חונן ומלוה מכספי להח"ק כאשר מצאתי כתוב על הפנקסים ובשני הפנקסים מצאתי הרבה פעמים „חשבון פרנסת האלוף המרומם מוהר"ר אליקים געין במוהר"ר יחיאל מיכל" וגם חתימתי מצאתי כמה פעמים בפנקס ושם משפחתו „אווערבך". ומלבד בנו מו"ה אביגדור היה לו עוד בן אחד מראשי אלופי הקהלה ושמו יחיאל מיכיל עיין לקמן (פ"ט). בני מו"ה אביגדור מת על פני אביו בשנת תפ"ז ובשנה השניה מת גם אביו ויהקימו אבן אחת לשניהם ועדה המצבה הזאת על ערך האב והבן וכה תאמר:

פה
נטמנו שני נפשות
קדושים טהורים

ימצבתי בין מצבות גדולי העיר תקרא אמריה לאמר :

פה
נטמן
הזקן הישיש
האלוף התורני
החסיד מוהר״ר
יהודא במהור״ר
שלמה זלמן כ״ץ
חתן הרבני החסיד
מוהר״ר יעקב ז״צ
נפטר ח׳ תשרי
תע״ט לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

נד.

הקצין הררש מוהר״ר אברהם במוהר״ר יושיע פלק.

מחשיבי הקהלה פרנס בהח״ק כמה שנים ונמצא בפנקס הח״ק הרבה פעמים השבין פרנסת המרומם הקצין הראש מוהר״ר אברהם במוהר״ר יושיע פלק״ יפרנס את הח׳ עם הקצין ר׳ יוזפא ושאר נכבדי הח׳ ובנו הוא הנכבד ר׳ יהישע פלק (ר״י). על הקלפי משנת תצ״ז (פ״ר ד׳ ב׳) מצאתי חתום „הק׳ אפרים זלמן בא״א מוהר״ר יושע פלק זצל״ה״. ונראה שהיא אחיו של ר׳ אברהם דנן. מהכתוב על מצבתי ניכל להכיר את שבחו כי אדם גדול ירא חטא היה. ומצבתו תענה אמריה לאמר את שבחו :

פה
טמון. מלא
מצות כרימון.
ונגיד ופרנס איש
אמון. ה״ה גברא
דהיל הטאין מו–
–ה״ר אברהם ב–
–מוהר״ר יושיע פל–
–ק נפטר ביום א׳
ראש ה׳. . שנת ת״פ
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

אצל מצבת הרב ר' מאיר בה"ג מהרש"ש מצאתי
מצבה הזאת מאיש נכבד אשר לא ידעתי מי הוא.

פה
טמונה איש
אמונה זקן וש'
ימים ה"ה האלוף
המר' ראש ומנה'
מוהר"ר יהודא ליב
במהור"ר משה
משולם נפטר ב—
—שבת ערב שבו—
—עת תע"ה לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

נב.

הרב ר' יוסף יוזפ ב"ר פרץ מאוסטרהא.

אחד מרוזני מנהיגי דד"א פולין על ספר „דמשק אליעזר" על תנ"ך שנדפס ביעסניץ בשנת תפ"ג באו בהסכמתם רוזני ומנהיגי דד"א פולין בהתוועדות ק"ק ריצוואל ח"י אלול תפ"א והחתום הרביעי הוא „יוסף יוזפ ב"ר פרץ מאוסטרהא" (קה"מ אות די 2363). בפנקס הח"ק משנת תע"ז מצאתי ששלחו דבש להראש ר' יוזפ ר"פ (ר' פריץ) וכן מצאתי אותו כמה פעמים נזכר בפנקס ואולי הוא בני של הרב ר' פרץ בן הרב צבי (לעיל סימן כ"ד).

נג.

האלוף התורני החסיד מוהר"ר יהודא במוה"ר שלמה זלמן כ"ץ.

אחד מחשובי נכבדי עירנו מופלג בתורה וזכה לשם חסיד בעת אשר על דגל האמת חנו בני ישראל וכל תואר כבוד שנתנו לאיש שקלו בפלס האמת ישישי עירנו התורנים הזכירו אותו ברגשי כבוד והיה נקרא בפיהם „ר' יהודא ר' יוקבת" כי הוא היה חתן הרב החסיד ר' יעקב (סי' ל"ח) ומצאתי בפנקס הח"ק מהשבון שנת תע"ט „בעת קבורת המו"פ ר' יהודא ח"ר יעקב חסיד". והוא אבי של הגאון מוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ (סימן ע"ו) ראש לשלשלת משפחה גדולה בישראל משפחת כהנים וגבירים משפחת זוסמאן יחיו.

נון.

הראש ומנהיג מוהר״ר שלום פרידמאן במוהר״ר אפרים.

מצבתו מצאתי בין מצבות עתיקות מגדולי העיר ולא עלה בידי לדעת מי הוא אכן מהכתיב על מצבתי ניכר כי אדם חשוב תם וישר היה וזאת חקוק על מצבתו (עיין בהוספה לסימן זה):

פה
נטמן איש נאמן ותם
וישר ה״ה האלוף הראש
והמנהיג מוהר״ר שלום
פרידמאן במהור״ר אפרים
נפטר כ״ב ימים בחודש אב
תע״ו לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

נא.

הרב הנגיד מנהיג מדינה מוהר״ר אברהם במוהר״ר מאיר.

מצאתי בפנקס שני מהח״ק ד׳ ה׳ „הא לך חשבון פרטי מפרנסת המרומם הרב הנגיד מוהר״ר אברהם במוהר״ר מאיר מחודש סיון ת״ע זיין לפ״ק״. ויותר לא מצאתי ממנו מאומה. והנה מהתוארים הגדולים אשר נתעטר בהם וביותר מהתיאר „מנהיג מדינה״ נוכל להבין את חין ערכו הגדול אבל מי הוא הרב ר׳ אברהם הזה ומי הוא אביו הרב ר׳ מאיר, כי נדע? וחשבתי כי הוא הרב ר׳ אברהם בן זקינים של הגאון הגדול מוה״ר מאיר ז״ק שהיה פרנס ומנהיג פה איסטרהא כאשר כתבתי לעיל (סימן כ״ט) אבל מדוע לא כתבו על אביו התיאר גאון? ואולי ר׳ אברהם הזה הוא בני של הרב ר׳ מאיר שהיה חתן הגאון מוהר״ר יעקב אבד״ק פוזנא עיין לעיל שם מה שכתבתי ולא אוכל לכתוב בזה דברים ברורים. ומצבתו תביע לנו את שבחו:

נצחו אראלים
את המצוקים ונשבה
ארון הקודש לישיבה
של מעלה הרב הנגיד
המפורסם ומנהיג
מדינה שושילתא ד־
דהבה המנוה מוהר״ר
אברהם במוהר״ר
מאיר נפטר יום א׳
ז״ך ניסן תע״ט לפ״ק
ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

וואלף גינצבורג שהלך לבקש חכמות חיצוניות ומדעים שונים בארץ אשכנז ונכנס להאיניווערזיטאט המפורסם שבגאטטינגען לשמוע בלמודים בחכמת הרפואה וגמר שם חק למודו ואף על פי שהוא היה העברי האחד מילידי פולין בימים ההם אשר יצא לבקש לו בעמים חכמות ומדעים בכל זאת נשאר לבו נאמן עם אלהים ודתו ובשנת תצ"ז פנה אל הרב הגאון המפורסם ה"ר יעקב עמדין ז"ל בשאלתו אם מותר לו להתעסק בשבת בבית מדרש החכמות בנתוח גופות בעלי חיים שמתי (שאילת יעב"ץ שאלה מ"א) והגאון יעב"ץ השיב לו בכבוד גדול. והנה המחבר החכם ר' דוד מגיד אשר לא ידע מי הוא החכם ר' בנימין וואלף גינצבורג כותב בהערה 5 „ואולי הוא הרב החכם השלם הר"ר בנימין וואלף גינצבורג מק"ק אוסטרהא אשר חידושי תורתו נדפסו בספר גורל יהושע בפ' בא ובפ' תצוה" ע"כ. ואני לא זכיתי לראות את הס' „גורל יהושע" אמנם השערתי תאמר כי יוכל היות אשר החכם ה"ר בנימין וואלף גינצבורג מאוסטרהא שמביא בס' „גורל יהושע" הוא בנו של הרב בעל „לקט יוסף" (שקרא את בנו על שם אביו זקני הוא אבי הג"מ מרדכי גינצבורג שחתם עצמו בלא"א מוהר"ר בנימין וואלף גינצבורג) וידענו כי הרב בעל „לקט יוסף" היה מתושבי עירנו ולכן נקרא בנו על שם עיר אוסטרהא עיר מולדתו ילהחכמים יודעי בינה המשפט ואם כוונתי אל האמת ישמח לבי.

ומאלופי עירנו הפרנסים ומנהיגים בזמן ההוא מצאתי.

מט.

הראש ומנהיג התורני מוהר"ר יואל פייוויש במוהר"ר נפתלי הערץ.

מלבד השבח שנכתב על מצבתו ידענו כי אדם גדול היה נגיד ורועה נאמן לעדתי נכבד בעמי פרנס ומנהיג בהח"ק כמה שנים והוא אביהם של גדולי ונכבדי עירנו הלא המה הרב הגדול המופלג מוהר"ר אהרן זעליג בעהמ"ה „עולת אהרן" „ומשחת אהרן" ואחיו הרבני המופלג מוהר"ר נפתלי הירץ אשר זכרם יבוא הלאה בספרי ויוצאי חלציו של ה"ר פייוויש היו פרנסים ומנהיגים בקהילה משך כמה דורות.

ועל מצבתו חרות שבחו:

פה
נטמן איש באחיו מיומן
רועה נאמן חכמת בלבו
טמן. התורני והראש ומנהיג
מוהר"ר יואל פייוויש
במוהר"ר נפתלי הירץ
נפטר יום א' ט"ז תמוז
תע"ו לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

„ספר „לקט יוסף" על שם וילקט יוסף מאמרים והקדמות ומדרשים נפלאים מספרים נכבדים והוסיף נופך משלו ליקט יחיבר האברך בשנים ה"ה האלוף התורני כמהור"ר יוסף בהגאון הגדול המפורסם כמהר"ר מרדכי גינצבורג שהיה אב"ד ור"מ דק"ק בריסק דליטא". והסר שם מקים ושנת הדפוס וכפי שכתב החכם בן יעקב באוצה"ס אות למ"ד 400 נדפס פעם ראשון בשנת תמ"ח.

ג. יאלה תולדות יוסף: א) בנו הרב מאליק 1). ב) בנו השני היא הרבני הנגיד המפורס' מוהר"ר מרדכי מזבאריש הנקרא ר' מרדכי ר' אייזיקס מזבאריז 2). ג) והתנו היא הרב הג"מ אברהם אבד"ק זוועהל 3). הלאה בספרי תמצאנו ושם אדבר ממני. מצבתו מצאתי עימדת סמוך לקבר הגאון חיתנו ר' ר' שמעלקא ז"ק ז"ל ונפלאתי מדוע לא נזכר על מצבתו שחיבר ספר „לקט יוסף"? ואולי מפני שחיבר אותו בילדותו במשך הימים נתמעט מציאותו ונשתכח מן מחוקק המצבה.

וזאת חקוק על מצבתו:

פה
נטמן הרב
הגדול החסיד
מוהר"ר יוסף בהגאון
המפורסם מוהר"ר
מרדכי שהיה
אב"ד דק"ק
בריסק נפטר
ביום א' דראש
חודש כסליו תע"ו
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

מח.

החכם התורני אוצר בלום ה"ר בנימין וואלף גינצבורג.

בספר „לתולדות משפחת גינצבורג" צד 53. מביא שם חכם אחד ושמו בנימין

---

1) במגיו"ה הנ"ל כתוב „גם בן אחד היה להרב מו"ה מרדכי והיבר בילדותו ספר „לקט יוסף" והוא היה התן הגאון ר' שמעלקא אב"ד דק"ק אוסטרהא ולו בן אחד הרב דק' אליק". והנה בא לידי כפר „שלמי אמוני ישראל" שם העתיק את המגיו"ח הנ"ל ועשה בו כאדם בשלו ואחר תיבת „הרב" הוסיף מדיליה והגאון מו"ה דוד גינצבורג אב"ד דק' אליק ומציין שם לעיין בהערה „נון" אשר שם כתב „יש לו הסכמה על ס' „עולת אהרן". וזה ללא אמת כי הג"מ דוד שהסכים על ספר עולת אהרן" התם עצמו „בהגאון מוהר"ר שאול גינצבורג" כאשר יראה הקורא בספרי להלן.

2) מגיו"ה הנ"ל. 3) קונטרס „מלואים" לתולדות משפחת גינצבורג ד' 224 הערה י"ט מידידי הרב כהן צדק ועיין הלאה בספרי.

הזה אשר ממנו יצאה שלשלת גדולה של נגידים וקצינים תורנים מופלגים לבל ישכח שמו מבני עירנו.

מו.

האלוף התורני מוהר"ר מנשה בהרב מוהר"ר יהודא ליוואי.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי במעלה הקברים ושבחו ניכר מן מצבתו אשר תביע אמריה לאמר:

פה נטמן
איש מהימן בידותן והימן
בתורת ה' עסק בעת וזמן
ה"ה האלוף המרומם התורני
מוהר"ר מנשה בהרב מוהר"ר
יהודא ליוואי אב"ד דק"ק
לעחוועץ נפטר בשבת יום ב'
דר"ה השון ת"ע לפ"ק.

מז.

הרב הגדול החסיד מוהר"ר יוסף בעל „לקט יוסף".

א. הוא בנו של הגאון הגדול מוהר"ר מרדכי גינצבורג אב"ד דק"ק בריסק משנת ת"ל עד תמ"ח והיה אחד מרבני הועדים כל ימי משך שבתו על כס האב"ד בעיר בריסק 1) והג"מ מרדכי ג"ב היה חתנו של הרב החסיד הנגיד מוהר"ר איצק הנקרא ר' איצק זאלקיווער 2) והג"מ מרדכי השאיר אחריו בן תלמיד חכם הוא הרב הגדול מוהר"ר יוסף דנן שהוא היה חתן הג"מ ר' שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ פה (לעיל י"ח) כן כתיב במגיו"ח להג"מ שלמה יצחק היילפרין אשר הבאתי למטה בהערה וכן נכתב על מצבת נכדו הרב המופלג מו"ה שמואל שמעלקא הכהן (עיין הלאה סימן קפ"ט) „נכד ליקוטי יוסף שהיה חתן ר' ר' שמעלקא". וראיתי בספר דעת קדושים דף 200 שהג"מ מרדכי נזדמן בשנת תמ"ג לאוסטרהא והסכים שם על ספר „מגדל דוד" וע"ס „שמנה לחמו" וחתם „הצעיר מרדכי בלא"א מוהר"ר בנימן וואלף גינצבורג זצ"ל אבד"ק בריסק דליטא" ואני אומר שלא נזדמן אלא שבא לשם לבקר את בני הרב ר' יוסף דנן שהיה כאן חתן הג' ר' ר' שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ פה.

ב. הרב החסיד מוהר"ר יוסף חיבר בילדותו ספר „לקט יוסף" 3) ואני ראיתיו בבית אוצה"ס להגאון החכם שטראשון ז"ל בעיר ווילנא וכן כתוב על שער הספר

---

1) עיין בס' „עיר תהלה" ד' 37 וד' 112. 2) כן כתוב במגילת יוחסין למשפחת היילפרין להגאון מוהר"ר שלמה יצחק היילפרין אשר בידי בת"י יקר מאד. 3) מגיוה"ס הנ"ל.

והג"מ יצחק אייזיק הכהן הוליד גם בת אחת שהיתה אשת הגאון מוהר"ר נחום אבד"ק צויזמיר 1).

ג. הג"מ יצחק אייזיק הכהן גם הוא נפטר בדמי ימיו והגאון כהן הגדול רביני חיים הכהן מלבוב קרא עליו לבכי ומספד (זכר החיים דרוש כ"ג) וכה יאמר „על ההירים אשא קינה שבעה נרות ישראל שכבו. . . . והרב המאיה"ג המיפלג בתירה וביראת ה' ובמדית שמני חכמים כבוד מ"ה יצחק אייזיק הכהן אשר היה איר תירתי זורחת בק"ק אוסטרהא יצ"ו". ומצבתי העומדת אצל מצבת אביו זקינו הגאון מ' יואל היילפרין תקרא מר לאמר:

פה
טמונה אבן
פינה. המוכתר
בכתר תורה וכתר
כהונה אב בחכמה ורך
בשנים הרב המאור
הגדול דקלויז המופלא
והמופלג מהור"ר יצחק
אייזיק בהרב הגאון
המפורסם מהור"ר
בצלאל הכהן נפטר יום
ד' ו' כסליו תצ"ה לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

מה.

האלוף הנגיד והקצין מוהר"ר יעקב ר' שמואל'ס

חד מיקירי קרתא פרנס ומנהיג נכבד בעירנו והוא אביהם של גדולי וקציני עירנו תירנים מופלגים ה"ה המרומם הנגיד הקצין ר' שמיאל הנקרא ר' שמיאל ר' יעקבס אביו של השר והטפסר הקצין ר' יוזפא אוסטרר והשני הוא האלוף המרומם פו"מ ר' מרדכי ר' יעקב ר' שמואלס אשר זכרם יבוא הלאה בספרי. מצבת ר' יעקב נאבדה חפשתיה ולא מצאתיה אך זכרוני בא לפני מן הפנקס דח"ק כי ר' מרדכי חתם עצמו רבית פעמים „הק' מרדכי בא"א ר' יעקב ר"ש (ר' שמואלס) וכן ר' שמואל נקרא „ר' שמואל ר' יעקבס" וכן חתם עצמו „הק' שמואל בא"א מוהר"ר יעקב זצ"ל ר"ש" (ר' שמואלס). בפ"ר ד' ה' מצאתי „על ברית אצל ר' אביגדור חר"י ר"ש" (ר' יעקב ר' שמואלס). וכדאי הוא האיש המרומם

1) „שם ושארית" להר"י כ"ץ 59 הערה 22.

מד.

הרב המאור הגדול המופלג מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה פה.

א. אחר שנלקח אחר כבוד הג"מ יהודא ליב אב"ד יר"מ בהקלויז (עיין לפני זה) לכהן פאר ולשבת על כס הרבנות בסלוצק נתקבל לאב"ד ור"מ בהקלויז הגאון המופלג אב בחכמה ורך בשנים מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן בהרב הגאון החסיד מוהר"ר בצלאל הכהן אב"ד בעירנו והגליל (לעיל מם) בהגאון החסיד שבכהונה ר' ר' נפתלי כ"ץ ז"ל ובשנת תצ"א בא בהסכמתו על ספר „עולת אהרן" (כל לשון ההסכמה העתקתי הלאה סימן צ"ג) וחתם „כ"ד המדבר לכבוד אבסנאי של תורה הנישא על עבודת הקידש בבהמ"ד הבנוי לתלפיות בק"ק אוסטרא היום יום י"א סיון שנת כי מציין ת'צ'א' תורה לפ"ק הק' יצחק אייזיק חונה בק"ק אוסטרא בקלויז".

ב. הג"מ יצחק אייזיק הכהן היה בזיווג ראשון חתנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב איטינגא ראש ישיבה בלבוב ושם בלבוב ישב הג"מ יצחק אייזיק ולמד תורה מפי הגאון האמיתי המפורסם מוהר"ר יעקב עמדין יעב"ץ 1) יבשמתה עליו אשתו בלא ילד לקח הג"מ יצחק אייזיק את בת שארו הג"מ יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקלייז יאח"כ אב"ד בסליצק ופינסק (לעיל מ"ב) ותלד לו את הגאון מוהר"ר יואל כ"ץ שהיה אב"ד בק"ק אנטאני ונתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק סטאניסלאב והגליל והוא היה התן הגאון מוהר"ר דוב בער אבד"ק טשארטקיב (בהגאון מוהר"ר אברהם סג"ל אבד"ק הארחוב ור"מ בלבוב) ומבת הג"מ דוב בער הצדקת הרבנית מרת רבקה 2) הוליד הג"מ יואל כ"ץ שלשה בנים גאונים מפורסמים בתבל.

א) הגאון החסיד מקובל אלהי מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלייז פה ואב"ד ור"מ בק"ק קארעץ בעהמ"ח ס' „ברית כהונת עולם" ושו"ת „זכרון כהונה" למענו יחדו פרק בספרי לקמן (קע"ו). ב) הגאון המפורסם מוהר"ר משולם הכהן אב"ד בק"ק זוראוינע קארעץ ואח"כ ראב"ד ומו"ץ דק"ק לבוב 3). הוא הוציא לאיר את הס' „ברית כהונת עולם" וכתב הקדמה בלשון צח והוא בעל המח' ספר „פתחי נדה" „גופי הלכות" „עיקר תויו"ט". ג) הגאון מוהר"ר יהודא ליב הכהן אבד"ק באלחאב סטריא והגליל. גם הוא כתב הקדמה לספר „ברית כהונת עולם" וחתם „הק' יהודא ליב הכהן חונה בק"ק סטריא והקריוז יע"א".

---

1) הג"מ יעבץ „במגילת ספר" צד 63 כותב „גם שם (בלבוב) לא חדלתי מלתת מתקי ותנובתי כי למדתי עם אחי הצעירים הבחורים גם עם חתן הרב ר"ל (הוא הג"מ יהודא ליב איטינגא גיסו של הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן ראפאפורט ז"ל) ר"י בעת ההוא בלבוב והוא היה בן הרב ר' בצלאל אחי חמי הרב שהיה אב"ד באוסטרא ובנו הלז היה אחר זאת ראש ישיבה באוסטרא".

2) הג"מ משולם הכהן בהקדמתו לספר „ברית כהונת עולם". „וגצדק קודש" ד' 216 הערה ב"ז. ועיין מה שכתב ידידי הרב החכם הישיש בהקדמתו לס' „זכרון כהונה" על אודות הג"מ יואל כ"ץ ויען כי הדברים לא ברורים אצלי לא העתקתים לכאן.

3) הג"מ משולם הכהן בא בהסכמתו על ביאור המהר"ם שיף וחתם „הק' משולם הכהן צדק מ"מ ומו"ץ פה ק"ק לבוב יע"א בעהמ"ת ספר „פתחי נדה" „וגופי הלכות".

מב.

הרב הגאון מוהר"ר אפרים הכהן מאוסטרא

הזכירו הרב בעל שה"ג הראשון מערכת גדולים אות א' סימן רכ"ה ובמערכת ספרים אות זיין סימן מ"ו „זרע שמשון" עה"ת וביאור מאמרים תמוהים מהרב המקיבל ח"ק מהר"ר שמשין נחמני תלמיד הרב הג"מ אפרים הכהן מאיסטרא" על ספר „הון עשיר" מהרב עמנואל חי ריקי שנדפס באמשטרדם תצ"א בין הסכמות הרבנים מאמשטרדם בא גם הוא בחתימתי „אפרים כהנא מאיסטרא שהרביץ תירה בבהמ"ד ספרדים באמ"ד ובהא"ג חותם בויניציאה מנ"א תע"ד בעליתו להא"ק (קה"מ אות ה' 3068) ויותר לא מצאתי ממנו כעת.

מג.

הרב הגאון המפירסם מוהר"ר יהודא ליב בהג"מ אשר ענזיל מפינטשיב אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה פה.

אחר פטירת הג"מ יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה פה (סי' ל"ג) נתקבל במקימו נכדו הרב הגאון המפורסם הצדיק האמיתי (לשון נכדו בהקד' הס' קורא מראש) מוהר"ר יהודא ליב לאב"ד ור"מ בהקלויז הגדילה דפה והוא היה בנו של הגאון הגדול מוהר"ר אשר ענזיל ז"ל אבד"ק פינטשוב שהיה חתן הג"מ יצחק כ"ץ רפאפורט הנ"ל ובעירנו בא בהסכמה על ספר „זרע ישראל" ובא עה"ח „יהודא ליב באמ"ו הרב הגאון המנוח מוהר"ר אשר ענזיל זללה"ה החונה פה ק"ק אוסטרהא בקלויז לע"ע יום י"ג אב תפ"ב (ועכשיו אב"ד בק"ק סלוצק) 1). ומעירנו נתקבל לאב"ד בק"ק סלוצק ושם בא בהסכמה על הספר „עולת אהרן" שחיבר התורני והרבני מוהר"ר אהרן זעליג מפה (עיין לקמן סי' צ"ג) וכותב „מכירו הייתי לשעבר את הרבני... בהיות מחנתי בק"ק איסטרא בהקלויז יע"א היום יום ו' ז' ניסן תצ"א לפ"ק הצעיר יהודא ליב באמ"ו הרב מוהר"ר אשר ענזיל זלה"ה החונה פה ק"ק סלוצק יע"א". ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק פינסק והגליל ושם מ"כ ובמותי נשא עליו קינה ומספד הרב המאוה"ג מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד דפה בספרו „דברי רב משולם" ד' ל"ב „קינה על הרב מו' יהודא ליב אב"ד דק"ק פינסק".

ואלה המה בני הג"מ יהודא ליב

א) הרב הגאון הדרשן מוהר"ר אשר ענזיל בעהמ"ח ספר „בריך מבנים אשר" אשר זכור אזכרנו הלאה בספרי (סימן קל"ח).

ב) הרב ר' דוד בעל „איתות למועדים" (עיין לקמן סימן ק"מ).

ג) הרב הנגיד והקצין מוהר"ר מרדכי חתן הקצין ר' יוזפא איסטרר (לקמן סי' קכ"ו). ובת אחת היתה לו להג"מ יהודא ליב והיא היתה אשת הרב הגאון מוהר"ר 2) יצחק אייזיק הכהן אב"ד בהקלויז פה. עיין אחר זה.

1) קה"מ אות ז' 3705. 2) שם ושארית הערה 22. „ונצדק קודש" 216 הערה ב"ד.

ב. כתב הרבנית ששלחו אלופי עירנו להג"מ אברהם כהנא היה ביד הרב הג"מ יעקב רפאפירט אב"ד דפה והעתיקו בספרו סוף קונטרס „איצרות חיים" ושמעתי מפי דודי הרב הישיש מוה"ר מאיר אליהו דומ"ץ דפה שראה בעיניו את הכתב וחתמו עליו שלשים אלופים ראשי נכבדי העיר ומעבר השני כתב הג"מ נ' כ"ץ הסכמתו ויען כי ערבים ונעימים עלינו הדברים אמרתי להעתיקם הנה. וז"ל הצדיק. „בדבר הכתב שבידו מהתויעדות קידש יערסלב מרוזני קציני נגידי מנהיגי ארץ וגאוני רבני הארץ שבל זמן היותו פה ק"ק איסטרהא כבודו במקומו שאינם רשאים לקבל שום רב לרב ואב"ד. לגודל אהבה רבה וחיבה למחות' הרב המאור הגדול המופלג כביד שמו מו"ה אברהם כהן צדק מחלתי על כבודי נגדו בהנא מסייע לבהנא שראוי היא לאצטלא זו שהיא גדול במי"ב [במיהו ירבו בישראל] וזה כבודי ותפארתי ומודה על הברכות שניתו על ראשו ויאריך ימים ושנים על ממלכתו לאורך ימים ושנים אמן כ"ד באתי עה"ח יום א' ט' ניסן תע"ח נאם המתגעגע על כנפי התניעה לעזב אדמת חו"ל להתהלך לפני ה' בארצית החיים לנשק עפר אר"י ללחוך רגביתיה לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו נפתלי הכהן". והנה מלשון צדיק וחסיד שבכהונה די לנו להכיר ולדעת מעלת תהלת חכמתו וגדולתו של הג"מ אברהם כהנא אשר לא זכינו לראות חכמתו בספר.

ג. הג"מ אברהם כהנא בהיותו פה בא בהסכמה בשנת תע"ט על ספר „דרש משה" על התורה מהרה"ג מו"ה משה דרשן מקראקא. בשנת תפ"ג על ס' „קנין אברהם" (להר"ר אברהם בהרב מ' רפאל) ובשנת תפ"ד על ס' „יפה מראה" על אגדת ירושלמי וחתם „נאם הק' אברהם כהנא מקראקא חונה בק"ק איסטרהא יצ"ו". וכן בא בהסכמה על ספר „חקי דרך" וחתם „אברהם כהנא מקראקא אב"ד ור"מ דק"ק איסטרהא והגליל" 1). מבניו לא ידעתי רק את התנו הגאון והחכם המפורסם מוהר"ר שאול 2) בעל ספר בנין אריאל (אב"ד ור"מ בק"ק לוקאטש) ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק דובנא למלאות מקום חותנו הג"מ אברהם כהנא ואחר פטירת אביו הג"מ אריה ליב מאמשטרדם נקרא לבוא אמשטרדמה לשבת על כסא אביו בקהל עדת אשכנזים ושם מ"כ. קבלה בידינו אשר הג"מ אברהם כהנא ברח מעירנו בלילה יסבת בריחתו מסר לי דודי הנ"ל כי בתו (שהיתה אח"כ אשת הג"מ שאול) היתה יפת תואר מאד ודוכס עירנו נתן עיניו בה והוכרח הגאון לברוח בלילה ובא לעיר דובנא ונתקבל שם לאב"ד ושם מ"כ (דודי הנ"ל מסר לי דבר חכמה שאמר הג"מ אברהם כהנא לאנשי עיר דובנא עיין הוספות). וכבוד נח נפשיה דרב כהנא ז"ל נתחמם עליו בהספדו הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפירט ז"ל אבד"ק לבוב בספרו „זכר החיים" וז"ל שם „על ההורים אשא קינה שבעה נרות ישראל שכבו... והרב המאה"ג המפורסם בתורה וגדולה כבוד מו"ה אברהם אבד"ק דובנא ולפנים איר תורתו זורחת בק"ק בראד ובק"ק איסטרהא יצ"ו". ומזה נודעתי שהג"מ אברהם כהנא ז"ל נפטר בשנת תצ"ה ולא נתברר לי השנה שנסע הג"מ אברהם כהנא מעירנו ולפי השערתי היתה ערך שנת תפ"ז תפ"ח ושמעתי שיש לו תשובה בספר „עטרת צבי".

---

1) קה"מ אות ח' 4367.

2) בפנקס השני דף קנ"ד מצאתי „ב' פ"ד להרבני מ"ו שאול ח' הרב מדובנא".

דפה ואשת הגאון מו"ר
בצלאל מ"צ פ' נפטרה
יום י"ט שבט תקי"ז.

מא.

הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר אברהם כהנא
אב"ד ור"מ בעירנו והגליל

א. אחר האסף אל עמיו הג"מ בצלאל שלחה עדת עירנו לעיר בראדי יהרבּיבה אליף לראשה את האב"ד משם. היא הרב הגאון המאיה"ג גילת אריאל שר ומפסר בישראל (לשון בן המח' ס' איר הנערב) מוהר"ר אברהם כהנא בנו של הרב הגביר נגיד ומציה כל ימיו היה ראש ומנהיג בקראקא. וזכה לב' שולחנות תורה וגדולה בקנה אחד עילה מוהר"ר שלים שכנא כ"ץ ז"ל בן הרב מוהר"ר אהרן מנחם הכהן המכונה „ר' מענדיל ר' זלמן חונש" מזרע הגאון הגדול תפארת ישורון מפורסם בדורו מוהר"ר יוסף ב"ר גרשם כ"ץ ז"ל בעל „שארית יוסף" והרב ר' שלים שכנא כ"ץ היה חתן הגאון הגדול משיש דירו רבינו יהושע במוהר"ר יוסף ז"ל ר"מ בק"ק קראקא בעהמ"ח „מגיני שלמה" ושו"ת „פני יהושע" ועם בתו הוליד מורש"ש כ"ץ שלשה בנים 1) גאונים מפורסמים.

א) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שמואל הכהן אב"ד ור"מ בק"ק דובנא רבתי ושם מ"כ. ב) הרב הגאון מוהר"ר יהושע הכהן רש"ך רב"ד דק"ק קראקא.

ג) הרב המאיה"ג המפורסם מוהר"ר אברהם כהנא שהיה מתחלה אב"ד דק"ק בראדי ובשנת תע"ח נתקבל לאב"ד ור"מ בעירנו והגליל בהסכמת הגאון והחסיד שבכהונה מוהר"ר נפתלי כ"ץ ז"ל (שישב אז בעירנו כאשר כתבתי לעיל) שהיה בידו כתב מגאוני ארץ שהיו בהתועדות יערסלאב אשר כל זמן היות הג' מוהר"נ כ"ץ בעירנו אינם רשאים לקבל שום רב לרב ואב"ד לאיסטרהא אך להג"מ אברהם כהנא מחל על כבודו ועל כתב הרבנות ששלחו אליפי העדה מעירנו להג"מ אברהם כהנא חתם עצמו הג"מ נפתלי כ"ץ והסכים על ברכת אברהם כאשר העתקתי הכתב הלאה.

---

1) הלכתי בעקבות הרב הגאון בעל „כלילת יופי" (ח"ש ד' כ"ו) והחכם בעל „לוחות זכרון" (עלה 47) שניהם כתבו שהג"מ אברהם כהנא היה בנו של הרב מהרשש"ך ואחיו של הג"מ שמואל כהנא אבד"ק דובנא. אולם הרב מוה"ר שלמה זלמן כהנא מעירנו בעל „דברי שלמה" שהוא ממשפחה הזו כתב בראש ח"ש מספר „אור הנערב" שהג"מ אברהם כהנא היה בנו של הג"מ שמואל כהנא הנ"ל וכן בסוף ספר „איתן האורחי" בסדר היחוס של הרב הגאון המוציא לאור כותב ואא"ז הג"מ נפתלי כ"ץ הוא גיסו של הרב הגאון המפורסם דודי מוהר"ר שמואל ז"ל האב"ד דק"ק נ"ש והק"ק דובנא רבתי אביו של הגאון המפורסם התייר הגדול מוהר"ר אברהם כהנא האב"ד דק"ק בראד והק"ק אוסטרהא) וכתבתי לאחד מידידי מעיר דובנא להעתיק לי את נוסח המצבות מהג"מ שמואל או מהג"מ אברהם כהנא ואוכל לדעת עם מי הצדק והשיב לי כי המצבות נשברו לרסיסים ונאבדו ולכן לא יוכלו להגיד לי דבר אמת ויען כי לא אוכל להכריע סמכתי על דברי הרב בעל „כלילת יופי" והח' בעל „לוחות זכרון" אשר המה ילדי קראקא ולפניהם נגלו כל הפנקסים וכתבים ישנים ויש לסמוך על דבריהם הנובעים ממקורים נאמנים ולא על דברים שנכתבו רק מפי השמועה.

בפנקס הח"ק מצאתי בה"ח משנת תע"ז ר"ח סיון „בקבורת הרב אב"ד מקופסא בקבורת הרב אבִ"ד טו"ב זהובים כ"ג".

ומצבתו תתן אמריה לאמר:

פה
אבן פינה. המוכתר בבתר
תורה וכתר כהונה אב
בחכמה ורך בשנים ה"ה
הרב המופלג המפורסם
מו"ה בצלאל בהרב
הגאון מוהר"ר נפתלי
הכהן נפטר יום כ"א
סיון שנת תע"ז לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

אשתי הרבנית מרת מנוחה בת הג"מ יואל היילפרין האריכה ימים אחריו ולפי הנראה לא נשאת לאיש אם כי רכה בשנים היתה במות עליה בעלה וישבה גלמודה עד מותה. כאשר מצאתי בפנקס הח"ק פעמים הרבה ששלחה הח' דבש „לאלמנת הגאון מ' בצלאל ז"ל". וכן מצאתי שם ששלחו דבש „לאלמנת הגאון מ' בצלאל בבוא אליה בנה מלבוב" (הוא הרב ר' נחמן כ"ץ). את מצבתה מצאתי אצל מצבת אחיה הרב הג' פו"מ מוהר"ר מרדכי היילפרין מרוב ימים נתקלקלו האותיות וברוב עמל עלתה בידי להעתיק את החקוק על מצבתה אשר תביע צדקתה וכה תאמר:

פ"נ
הרבנית דפ'
קהילתנו יצ"ו
המפורסמת כיום יאיר
לה לילה והיתה] אם כל
חי אף לדל ביתה
פתוחה. היא תתהלל
וידיה לאביון שלחה
לגמילת חסדים ידי ב...
... חה הצנ' מ' מנוחה
ב' הגאון מ' יואל ז"ל מ"צ

מ.

הרב הגאון המאה"ג רבי בצלאל הכהן אב"ד ור"מ בעירנו והגליל.

א. אחר פטירת הג"מ יואל היילפרין ז"ל נתקבל לאב"ד ור"מ פה חתני הרב הגאון המופלג והמפורסם מוהר"ר בצלאל הכהן (נקרא בעירנו „דער רבי רבי בצלאל") בנו של הגאון החסיד שבכהונה ר' ר' נפתלי כ"ץ אב"ד ור"מ פה יאח"כ בפוזנא ופ"פ ד"מ והג"מ בצלאל בא בהסכמתו על ספר „פני משה" משארו הגאון המאה"ג המקובל מוהר"ר משה כ"ץ ז"ל אב"ד דק"ק פרעמשלא בנו של הרב הגדול מוהר"ר ישעי' כ"ץ ז"ל אחיו של הגאון מוהר"נ כ"ץ. ראיתי ספר „של"ה" שנדפס בפ"פ דאדרא שנת ב'ע'ת'ה (יקר המציאית) ובראש נדפס הסכמות וגזירת החרם מגאוני ארץ חכמי אשכנז וחכמי פולאני' ובראשם הסכמת הגאון הכהן הגדול מוהר"נ כ"ץ ז"ל וגם הג"מ בצלאל בא בהסכמתו ונרשם בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאיר הגדול והמופלג במוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ דק"ק איסטרא והגליל בן הגאון המופלג בדורו מהרר"ן כ"ץ". ובסוף הסכמתו מסיים „ובהיות שראה ראיתי איש אלהים אדוני אבי הגאון כהן הגדול העומד ומשמש שם. שם הרב הגאון מהור"ר נפתלי בן הגאון אדוני זקיני מה"ו יצחק כ"ץ נתן כחו וידו ועצמו למד"פ. . . ובכן מי (לא) ראה אלו יוצאים ולא יצא. . . היום ער"ה תע"ז ל' נאם בצלאל בן הגאון המופלג בדורו כמוהר"ר נפתלי הכהן ההונה פה ק"ק אוסטרא והגליל יצ"ו.

ב. הג"מ בצלאל היה חתן הג"מ יואל היילפרין ז"ל ועם בתו הרבנית מרת מנוחה הוליד שלשה בנים ושלש בנות: ואלה הם בניו הגאונים.

א) הרב הגאון אב בחכמה מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה עיין לקמן (סימן מ"ד).

ב) הרב הגאון מוהר"ר נחמן הכהן חתן הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר חיים הכהן רפ"פ אבד"ק לבוב עיין לקמן (סימן קל"ג).

ג) הרב הג' מוהר"ר יוסף חתן הג"מ יהודא ליב מייזלש אבד"ק מיר הנקרא ר' ליב מירקיש (ונצדק קודש לידידי הרב הישיש כהן צדק ד' 216 סימן כ"ד).

ואלה המה חתניו הרבנים לוקחי בנותיו:

א) הרב המופלג החסיד מ"ו דוב בער בהרבני הנגיד הקצין המפורסם מוה"ר שמואל רבי יעקליש מאוסטרא (שער הספר ברוך מבנים אשר) ועיין לקמן (סימן ס"ט).

ב) הגאון מוהר"ר משה רוקח אבד"ק זלאטשיב (ונצדק קודש שם).

ג) הרב הגאון מוהר"ר יוסף סג"ל לנדא אבד"ק קלימנטוב אחי רבינו הג"מ יחזקאל מפראג ז"ל (ונצדק קודש שם) והזכירו בשו"ת נוב"י מהד ת סי' נ"ד „ואחי הגדול הרב הגדול מו"ה יוסף היה חתונתי עם בת הגאון אבד"ק אוסטרהא . . ."

ג. הג"מ בצלאל לא האריך ימים על ממלכתו ובעודו רך בשנים עזב את התבל ועלה לשמים ימת על פני אביו הגאון מוהר"נ כ"ץ שישב אז בעירנו כאשר כתבתי לעיל (סימן כ"א). מזקני עירנו התורניים הנאמנים בדבריהם ולא היו מבעלי ההזיה שמעתי נפלאות אשר פעל ועשה הגאון מוהר"נ כ"ץ בעת אשר נשאו מטת בנו לבית מועד לכ"ח כאשר קבלו איש נאמן מפי איש נאמן ולא רציתי לכתוב כאן (עיין הוספות).

„המאיה"ג הרב" שנכתב על אביו ניכר כי היה אב"ד או ר"מ או השתמש בשני הכתרים באחד מן הקהלות אבל אחר כל יגיעותי לא עלה בידי לדעת מי היא המאיה"ג ר' נטע יבאיזו עיר השתמש בכתר הרבנות או ר"מ ובתחלה חשבתי אולי היא הרב המאוה"ג מוהר"ר נתן נטע כהנא אב"ד דפה ומפני שנחסרו הרבה תיבות מן המצבה יוכל היות שאחר התיבה „נטע" היה כתוב „כהנא". אך ראיתי „באוצרות חיים" להג"מ חיים רפ"פ אב"ד דפה. בפרשה בלק כתב כי הגאון והחסיד ר' יוקב (הוא ר' יעקב דנן) הוא מזרע הגאון הגדול מוהר"ר פייביש מקראקא (רבי של הב"ח) ולוא היה הרב ר' יעקב בנו של הגאון הגדול מוהר"ר נטע כהנא ז"ל למה לו (להג"מ חיים) להביא ממרחק לחמו? והחסיד ר' יעקב הוא חותנו של הרב החסיד מוהר"ר יהידא ב"ץ אביו של הגאון מוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ מובא בספרי לקמן (סי' נ"ג) הנקרא ר' זלמן ר' יהידא ר' יוקבת והיא ר' יעקב דנן. מן מצבתו אשר מרוב ימים נשברו ונקלפו האותיות הצלתי התיבות האלה:

פ"נ
הרב מו"ה יעקב בהמאור
הגדול הרב מו"ה
ר' נטע . . .
. . . .
. . . . .
יום ב' תמוז
שנת תס"ט לפ"ק

לט.

הרב הגאון סו"ד מוהר"ר יואל במ"ו נתנאל

אצל קבר הרב מוהר"ר שמחה בונם (סימן כ"ט) מצאתי מצבה עתיקה אחת מגאון גדול אחד אשר לא עלה בידי לדעת מי הוא ואולי הוא בנו של החסיד מוהר"ר נתנאל במהור"ר יעקב (סימן כ"ה) וגדולתו ניכרת מן הקינה אשר תשא עליו מצבתו לאמר:

חבל
על דאבדין ולא
משתכחין על דא
גברא רבא ה"ה
הר"ר הגאון ה"ה
סו"ד מו"ר יואל
במ"ו נתנאל נפטר
ביום ז' י"ב אב
ת"ע לפ"ק.

לז.

הישיש התורני המופלג מוהר"ר יואל נכד הב"ח ז"ל

את מצבתי מצאתי במעלה הקברים מגדולי העיר וכבר נשפך עליה עפר. ועשבים ומוך עלה עליה ויקרם. וביגיעה רבה עמלתי והסירותי את המוך אשר קרם עליה הזמן וקראתי את החקיק עליה. והנה לא ידעתי מה שם אביו ואיך היא נכד הב"ח ז"ל אם מצד אביו או מצד אמו? ומה לו פה כי חצב לו פה קבר אם היה מתישבי עירנו בסוף ימיו או רגליהו דבר נש... ובא לכאן לפי שעה וכאן מצא מקום מנוחה כל זאת נעלם ממני ואני שמעתי מפי דודי הישיש הרב מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל מו"ץ דפה שהש"ס אשר על הגליונות היו כתיבות הגהות הב"ח ז"ל בעצם כתב ידו וממנו העתיקו פעם ראשונה את ההגהות ונדפסו אח"כ בכל השסי"ן היה נמצא בעיר וולאדאווי 1) וכאשר כתוב על מצבתו שהיה נקרא ר' יואל מוולאדאווי שערתי אשר ר' יואל דנן היה אצלו הש"ס הזה ירושת אבי זקנו הב"ח ז"ל והיא השאיר אחריו את הש"ס בעיר וולאדאווי מקום ישיבתו. ויותר לא ידעתי ממנו. ומצבתו אמריה תאמר:

פה נטמן
הישיש המרומם התורני
המופלג מוהר"ר יואל נכד
הגאון מוהר"ר יואל אב"ד
ק"ק קראקא בעל המחבר
בית חדש הנקרא
בפ"כ ר' יואל מבלאדוב. [וולאדאווי]
נפטר יום... ר"ח טבת
תס"ט לפ"ק

לח.

הרב החסיד הגאון מוה"ר יעקב בהמאוה"ג הרב מוהר"ר נטע

איש גדול וזכה לשם חסיד בעירנו אז בעת אשר חזון תוארים לא נאמנים לא נפרץ. בפנקס הח"ק נזכר כמה פעמים בשם „ר' יעקב חסיד" מן התואר

---

1) כעת ראיתי ברשימה „קהלת משה' לידידי החכם ווינער יחי' אות ה' 3018 מביא „ספר הגהות הב"ח" על כל הש"ס... ותוספות ורבינו אשר... שנמצא בבית המדרש דק"ק וולאדאווי ש"ב דפוס וויניציאה רפ"ח שלמד בו הר' יואל סירקש בעל הב"ח והגיהו בכתב ידו (הש"ס הלז נקנה מאת נכדו של הב"ח והרב אב"ד דוולאדאווי מעיד בהסכמתו „שמעתי מהמנוח... מו"ה יהיאל ז"ל שהיה חד מדייני צדק מפה שהוא נתן הש"ס עם הגהות הב"ח לביהמ"ד דפה נעתקו ונאספו ע"י ה"ר יחיאל מיכל בר' שלמה זלמן מוולאדאווי והובא לדפוס על ידו' ווארשא שנת תקפ"ה. והנה ממה שכתב כאן „הש"ס הלז נקנה מאת נכדו של הב"ח" אחשוב כי השערתי נכונה ובן ר' יואל דנן קנו את ש"ס הב"ח שהיה אצלו ירושת אבותיו.

אם יצאו לאיר. מבניו לא מצאתי פה אך את אָחיו מצאתי פה מנכבדי עירני והבאתים הלאה בספרי ועיין אחר זה.

לה.

האלוף התורני המופלג מוהר"ר אליעזר ליפשיין

הוא בנו של הרב הגאון ר' משה בעל „לחם משנה" ואחיו של הרב בעל ס' „דרך חיים" (עיין לפני זה). מצבתו העתיקה מצאתי בין מצבות העתיקות מזמן ההוא ממצבתו ניכר כי אדם חשוב ותורני מופלג היה ויותר לא ידעתי מתולדתו מאומה. וזאת תגיד לנו מצבתו:

פה
נטמן צנצנת
המן. ה"ה האלוף
התורני הרבני המופ–
–לג הזקן מוה"ר
אליעזר בהרב המו–
–פלג מוהר"ר משה ב'
לחם משנה נפטר י"ג
ימים בחודש חשון
תס"ב לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

לו.

האלוף מוהר"ר שמואל זיינוויל בהראש והקצין מוהר"ר אברהם.

כפי הנראה הוא בנו של הראש והמנהיג מוהר"ר אברהם ז"ק (בני של הגאון הגדול מוהר"ר מאיר ז"ק ז"ל) ואחיו של הרב החסיד ר' יעקב שמחה בונם (עיין לעיל סי' כ"ט) את מצבתו הקימותי מערימת עפרה. וזאת קראתי מעל מצבתו אשר תתאר לנו את ערכו:

פה נטמן איש אמונה
ורב ברכות איש צעיר
ה"ה האלוף מוהר"ר
שמואל זיינוויל בהאלוף
הראש והקצין ופרנס
מוהר"ר אברהם נפטר
ביום הששי י"ב חשון
תס"ח לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

מאיר הכהן רפאפורט
ונקבר יום ה׳ ער״ח השון
תס״ז ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

לד.

הרב המופלג מוהר״ר חיים מאוסטרא ליפשיין

הוא בנו של הגאון מוהר״ר משה ליפשיץ מפוזנא בעל המחבר ספר „להם משנה״ על משניות והרב ר׳ חיים היה אב״ד דק״ק סווייך והיה נקרא בפי כל „הרב ר׳ חיים מאוסטרא״ חיבר ספר „דרך חיים״ הזכירו הרב בעל סדר הדורות והרב חיד״א בס׳ שה״ג והוא „שולחן ערוך לעוברי דרכים״ תיקוני תפלות סליחות ופזמונים על פי דרך הקבלה ובראשי החרוזים חתם את שמו „חיים בן משה״ אי „בה״ר משה״. חידושי דינים ודרושים סגולות ורפואות. זמר נאה לשבת וחתם „חיים בן משה חזק״ ומביא שם מה ששמע מפי מורו ורבו הוא הרב הגאון מוהר״ר יצחק כ״ץ רפאפורט (עיין לפני זה). בסימן ל״ג כותב „וששמעתי מפי מורי חמי הרבני מהר״ר משה וואלפיר נר״ו דבר נאה ומתקבל״. בסימן ל״ו ס״ק כ״ט כותב „בן קבלתי ממ״ו א״ב ר״ם דפראג ר׳ אברהם ברודא״. סימן ס״ו ס״ק כ׳ מביא „ומפי אחי התורני מה״ר קאפיל נר״ו שמעתי״. וחידושי דינים ממס׳ פסחים ושם הביא מה שהקשה על דברי הספר „חק יעקב״ והרב בעל חק יעקב השיב לו כמה פעמים 1) וכן חידושי מסכת מגילה. הספר „דרך חיים״ הובא לבה״ד על ידי תלמידיו של המח׳ „דרך חיים״. א) ה״ר מאיר ב״ר יצחק שחתם עצמו „כ״ד עתירות צעיר מן תלמידיו זעיר מן חבריא חד מן משמשיו המתאבק בעפר רגליו כי גדולה שמושה.. מאיר בא״א מוהר״ר יצחק זלה״ה מגזע צבי מק״ק לאקטש״. ב) אשר זעליג. חתם עצמו „כ״ד תלמידו וש״ב אסקיפה הנדרסת לפניו הק׳ אשר מבונה זעליג בהרב מוהר״ר יצחק זלה״ה מק״ק דובנא גדולה״. ור׳ אשר זעליג היסיף בסוף הספר חדושים על פרקי אבות ודרוש אחד מאביו הרב המנוח מוהר״ר יצחק ז״ל. הס׳ „דרך חיים״ נדפס בזולצבאך בשנת תס״ג בהסכמת גאוני הדור הג״מ דוד אופנהיים הג״מ אברהם ברודא הג״מ יואל הײלפרין אב״ד דפה והג״מ יצחק כ״ץ בה״ר משה מאיר הכהן רפאפורט אב״ד ור״מ בקלויז דק״ק אוסטרהא מורו ורבו של המחבר ושאר גאונים 2). והרב מ׳ חיים חיבר עוד ספרים הרבה והביאם בספר „דרך חיים״. בהקדמה כותב „ובספרי „נפש כל חי״ הארכתי. וכן הביאו הרבה פעמים. בסי׳ ל״ג ס״ק כ״ג ע״ד שבארתי בספרי „תיבות חיים״. בסי׳ מ״ב בספרי „מקור חיים״ הארכתי. בסי׳ ס״ד בספרי „בלי עוז״ הארכתי״. ולא אדע

1) בשו״ת „שבות יעקב״ שאלה כ״ב כותב „גם ה״ה מהר״ח מאיסטרא בהיותו פה הקשה לי איזה קושיות בכתב על ספרי „חק יעקב״ והשבתי על כל דבריו באריכות ואח״כ הדפיס איזה ליקוטים ושם ספרו דרך חיים בסי׳ ס״ה העתיק השגתו וקצת מתשובתי״ עיין שם.

2) מן הספר „דרך חיים״ אשר אצלי חסר השער עם ההסכמות והעתקתי את שמות הגאונים מן הרשימה קה״מ אות ד׳ 2432 ושם מביא שנדפס ממנו עוד ספר „דרך חיים״ חידושים על כמה מסכתות וחי׳ על מג׳ „רות״ ומג׳ „איכה״ והגיגה (על דרך הקבלה) ומביא חידושים בשם רבו הר״י רפאפורט מאוסטרהא והספר נמצא באוצה״ס „קהלת משה״ חסר השער.

לג.

הרב הגאון החסיד מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה.

א. בימי הגאון הגדול מוהר"ר יואל היילפרין ז"ל אב"ד בעירנו והגליל (סימן כ"ב) ישב על כסא אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה דפה נכדו של הגאון ר' שמעלקא ז"ק ז"ל (סימן י"ח) הוא הרב הגאון החסיד המופלג מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט בהגאון מוהר"ר משה מאיר הכהן רפאפורט ז"ל פרנס ומנהיג בלבוב בנו של הגאון הגדול בדורו מוהר"ר נחמן הכהן רפאפורט ליבשיס 1) והג"מ משה מאיר הכהן רפאפורט היה חתן הג"מ שמעלקא ז"ק ז"ל אב"ד ור"מ פה (עיין לעיל שם) ומבתו הרבנית מרת לאה הוליד בנים רבנים וגאונים גדולים 2) ואחד מהם היה הגאון החסיד מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז דפה והוא היה חתן הרב הנגיד הפרנס המפורסם שזכה לשתי שלחנות מוהר"ר מרדכי הנקרא רבי מרדכי ר' ליבשס מזאלקווא 3). ובהיות הג"מ יצחק כ"ץ אב"ד ור"מ בהקלויז פה בא בהסכמה בשנת תנ"ד על ספר „אוהל יעקב" 4). ובשנת תס"א על ספר „דרך חיים" לתלמידו ה"ר חיים מאוסטרהא וחתם „הצעיר יצחק בהרב הגדול מ' משה מאיר כ"ץ ז"ל רפאפורט ר"מ בקלויז דק"ק אוסטרהא" והרב ר' חיים מביא בספרו חידושים בשם רבו הג"מ ר"י כ"ץ ועיין אחר זה.

ב. הג"מ יצחק כ"ץ רפ"פ הוליד בת אחת והיא היתה אשת הגאון המפורסם מוהר"ר אשר ענזיל ז"ל אב"ד דק"ק פינטשוב אביו של הג"מ יהודא ליב אב"ד ור"מ בקלויז דפה אשר כתבתי תולדתו בכפרי לקמן (סימן מ"ג).

את מצבתו מצאתי עומדת אצל מצבת אבי זקינו הג"מ שמעלקא ז"ק ז"ל.

וזאת חרות עליה:

פה נגנז הרב הגדול
החסיד המופלג בתורה
ובחסידות מו"ה יצחק
בהרב הגדול מו"ה משה

---

1) הג"מ נחמן הכהן רפ"פ ליבשיס היה חתן הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אב"ד דק"ק לבוב שהיה חתן הגאון המפורסם מהר"ם מלובלין ז"ל כן כתוב על שער הספר „ברוך מבנים אשר" אשר ראיתי באוצר הספרים בוורשא והג"מ יוסף אב"ד דק"ק לבוב מפורסם בדורו ונזכר כמה פעמים בשו"ת „איתן האזרחי" ובסימן כ"ב חתם עצמו „נאם הצעיר יוסף בן לא"א מ"ו אליקום הנקרא געץ זצללה"ה חונה לע"ע בק"ק לבוב הוין להומה".

2) הבן השני הוא הגאון מוהר"ר ברוך ז"ל אב"ד דפיורדא כן כתוב בשע"ס „ברוך מבנים אשר". ובספר „אנשי שם" סימן שנ"ב חושב שם עוד בנים שהיו להרב ר' משה מאיר כ"ץ רפאפורט.

3) והרב הפו"מ מוהר"ר מרדכי ר' ליבושס היה בן הרב הגדול מ"ו ישראל איסרל בהגאון מהר"ם בעל „מהדורא בתרא" נכד הגאון מהר"ם איסרליש (רמ"א ז"ל) חתן הגאון מהרש"א ז"ל (שם שער הספר ברוך מבנים אשר).

4) נדפס בהסכמת הרבנים דדיא מדינת פולין והוא חתם הק' יצחק בהרב.. משה מאיר כ"ץ רפאפורט ר"מ בקלויז דאוסטרא תנ"ד (קה"מ א' 291).

פשעירסק בשנת תכ"ו 1666 נשלח ר' אהרן זעליג בתיר שתדלן ממדינת וואלין לטובת בתי כנסיות אשר במדינת וואלין (ידידי החכם דובנאוו בהוואסחאד לשנת 1894 חידש אקטיאבר מביא הדברים ממקיר נאמן) ומיוצאי חלציו של ר' אהרן זעליג מצאתי בדורות שלפנינו מנהיגי העיר ופרנסיה ויותר לא מצאתי ממנו.

ומצבתו תאמר:

פה
נטמן האלוף
הראש ומנהיג
מוהר"ר אהרן
זעליג במוהר"ר
יהודא ליב כ"ץ נפ'
כ"א אדר תנ"ו.

לא.

איש חשוב ה"ר גרשון ב"ר יקר.

לא ידעתי זולת מצבתו אשר מצאתי אבן מרובעת אשר לא ראיתי כמוה וחקוק עליה:

פה
נטמן
האיש ה–
–חשוב הר"ר
גרשון בה"ר
יקר נפטר
ביום ג'
כסליו ת"ס
לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

לב.

מו"ה משה במוהר"ר אהרן כהנא.

את מצבתו מצאתי עומדת במבחר קברות העיר וחקוק עליה:

פה נטמן
איש נאמן
ה"ה האברך מו"ה
משה במוהר"ר אהרן
כהנא נפטר ביום
השבת ח' טבת
תס"ד לפ"ק.

בהחשבון מהודש מנחם שנת תפ"ה מצאתי „לר' שמעלקי בהרב ר' בונם".

הוא אבל לא ידעתי מי הוא הרב הגדול הזה ומה שם משפחתו ומקיר מהצבתו ואח"כ בא לידי כת"י יקר מאד חידושים ופלפולים על ש"ס. את הכת"י מיחסים לגאון אחד שהיה אב"ד בלעטשעב ובראש הכת"י נמצא כתב יוחסין שכתב המחבר וזאת קראתי שם ... „מבניו של הג"מ מאיר ז"ק ז"ל ... „השביעי הראש המנהיג ר' אברהם מק"ק אוסטרהא ובניו של הנגיד ר' אברהם היו לו שני בנים הא' הרבני מ' בונם והיה לו בן מופלג וחריף מ' שמעלקא בק"ק אוסטרהא 1) והשני הרב מ' מאיר חתנו של הרב הגאון מ' יעקב אבד"ק פוזנא". וכן ראיתי בקונטרס „אוצרות חיים" מביא בשם הקדמת ספר „ענף עץ אבות" אשר להגאון מיהר"ר מאיר ז"ק ז"ל היה לו שבע בנים גאונים והבכור היה שמו מהור"ר אברהם אב"ד בק"ק באר ונפטר בחיי אביו ואח"כ נולד להג"מ מאיר בן זקונים וקרא שמו אברהם להקים שם לאחיו הגדול". ומעתה זכינו לדעת מי הוא הראש ומנהיג מוהר"ר אברהם ומי הוא בנו הרב הגדול מ' שמחה בונם דנן ומה שם משפחתם וכפי הנראה ישבו ר' אברהם ובניו בעירנו בזמן ובמקום שישב אחיו הג"מ שמעלקא ז"ק על כסא הרבנות מקום נחלת אבותיו הגאון הגדול מוהר"ר אברהם ז"ק ז"ל שהיה אב"ד פה אחר רבו המהרש"ל ז"ל (עיין לעיל סימן ג') ועיין הלאה בספרי ותמצא עוד בנים להראש ר' אברהם הזה.

ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פה נטמן
הרב הגדול
חסיד ועניו מ—
הור"ר יעקב
שמחה בונם
בהאלוף הראש
ומנהיג מוהר"ר
אברהם נפטר
ביום עשירי
מנחם אב
תנ"ח לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

לא רחוק מקבר המהרש"א ז"ל מצאתי מצבה ישנה מאשה חסידה מרת חנה ואחשוב כי הוא בתו של הרב ר' בונם דנן וזאת חקוק על המצבה:

פה נטמנה
האשה הצנועה
וההסידה מרת
חנה בת הרב
הגדול מהור"ר
בונם נפטרה
ב' ר"ח ניסן
תנ"ו לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

למד.

הראש ומנהיג מוהר"ר אהרן זעליג כ"ץ

מיקירי העיר וגדוליה פרנס ומנהיג. על האסיפה הכללית שהיתה בעיר

---

1) את ר' שמעלקי מצאתי בין אלופי הח"ק דפה. בפנקס שני ד' ס"ו מצאתי ששלח „חצי קו' לר' שמעלקי בהרב ר' בונם" וכן מצאתי פעמים הרבה „לר' שמעלקי בהרב ר' בונם" וכן

כו.

איש נאמן הר"ר יצחק במוה"ר יעקא.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתי אשר מצאתי והיא אמריה תאמר :

פה
נטמן
איש נאמן
הר"ר יצחק
במוהר"ר יעקא
כ"ץ נפטר כ"ח
תמוז ת'ן' לפ"ק.

כז.

האלוף התורני הרבני מוהר"ר צבי הירש במוהר"ר עקיבא כהן.

מהתואר „האלוף התורני וכו'" שזכה בעודו רך בשנים ניכר שבחו וערכו הרב ומצבתו תאמר :

פה
נטמן האברך
היניק וחכם הא-
לוף התורני הרבני
מוהר"ר צבי הירש במ-
-והר"ר עקיבא כהן נקבר
ביום הששה ט"ז אייר
תנ"ג לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה'.

כח.

החסיד המופלג בתורה מוהר"ר נתנאל בהר"ר יעקב.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי בין מצבות העתיקות (עיין סימן ל"ט) ומצבתו תגיד לנו את שבחו

פה
נטמן
איש חסיד
המופלג בתורה
מהור"ר נתנאל
בן הר"ר יעקב
נפטר ט' אב
בשנת תנ"ד

כט.

הרב הגדול החסיד מוה"ר יעקב שמחה בונם בהאלוף הראש ומנהיג מוהר"ר אברהם.

את מצבתו מצאתי בין מצבות העתיקות מגדולי עירנו והכרתי כי אדם גדול

ניקילשבורג אלמנת הרב הגאון
מו"ה יואל ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק
אוסטרהא והגליל נפטרה י"ד שבט
תק"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

כג.

ומגדולי התורנים שהיו בעירנו בדור ההוא מצאתי את

הרב מוהר"ר יהודא ב"ר יחזקאל מאוסטרהא

הנקרא „ליב שוחט מאוסטרא" חיבר ספר „בית לחם יהודא" שו"ב מהרי"י עם פי' והגהות מהר"ין נדפס בזאלקווא תנ"ג (אוצה"ס לב"י מערכת ב' 353). עוד חיבר ספר „סדר הניקיר" חלקי אחוריים עם ל"א(לשון אשכנז) לה"ר יהודא ב"ר יחזקאל הנקרא ליב שוחט מאוסטרהא עם דיני בדיקה בל"א ונדפס בקראקא ת"ד (אוצה"ס סי' 137) ויותר לא ידעתי ממנו.

מנכבדי עירנו בדור ההוא אשר יגעתי ועמלתי בדי עמל להקים את מצבותיהם מערימות עפרן אחר שנפלו ונשקעו באדמה רגבים כסו עליהן ונעלמו מעין הרואה זמן רב ואם לא ידעתי מי המה האנשים אשר מצאו קברם תחת המצבות האלה ומי המה בניהם וצאצאיהם ואת אשר פעלו ועשו בחיים חייתם אכן מהתוארים שנכתב עליהם אז בזמן ההיא שלא הפריזו בשבחים ותיארים לא נאמנים ניכר כי אנשים גדולים וחשובים היו בזמנם ואמרתי להעתיק את הכתוב על גבי מצבותיהם למען אציל את שמותם מבין שיני הזמן המבלה והמכלה:

כד. הרב ר' פרץ בהרב ר' צבי

מהכתוב על מצבתו ניכר כי אדם גדול בן גדולים היה וזולת זה לא ידעתי ממנו דבר [1].

ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פה
נטמן
צנצנת המן
כלכל דרדע
והימן ריחו
באפרסמון
זקן ושבע ימים
כמהר"ר פרץ
בן הרב צבי
זצ"ל נפטר
כ"ה אדר
תמ"ט לפ"ק.

כה.

ביום ב' י"ז שבט
מ'ו'ת' ל' נפטרה
ונספגדה [ונספדה]? הא-
-שה החשובה
מרת גוטא בת
מהו"ר יוסף
המפורסמת
בצניעו' ובחס-
-ידות ת'נ'צ'ב'ה.

---

1) עיין הלאה סימן (נ"א) כה שכתבתי שם.

ב׳ פ׳ דבש „להרבנית אלמנת הגאון מו׳ יואל ז״ל לחתנה הרב מדובנא״ (מי הוא?) ופעם אחת בנסעה לדיבנא לבקר את בתה חלתה ומתה שם ושם מקום מנוחתה את נוסח מצבתה שלח לי ידידי החכם ר׳ פנחס פעסים מדובנא וכתבתי הלאה.

ד. ואלה המה פרי צדיק של הג״מ יואל היילפרין ז״ל:

א) הרב המפורסם הגביר מוהר״ר מרדכי היילפרין פ״מ בעירנו במה שנים. תולדותיו כתבתי הלאה בספרי.

ב) בתו הרבנית הצדקנית מרת מנוחה אשת הרב הגאון החסיד מוהר״ר בצלאל הכהן אב״ד בעירנו בהגאון מוהר״נ כ״ץ (ועיין לקמן בספרי סי׳ מ׳).

ג) בתו שהיתה אשת הרב הגדול הג״מ נתן אב״ד דק״ק פילנאה 1).

ד) בתו מרת היה אשת הגאון מוהר״ר מנחם מענדיל מרגליות אבד״ק קראטשין מצאצאי הפוסק ר״י מרגליות מנירנבירג 2) בעל סדר גטין וחליצה.

בתחלת שנת תע״ד כאשר הכין עצמו לנסיע ולפרוש צל כנפי תורתו על עיר הגדולה לבוב נקרא אל השמים. נשמתו בגן עדן תחת עץ החיים וגופו הטהור מצא מניחה ספון וטמון אצל קבר המהרש״א זללה״ה.

ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פ״נ
הרב הגדול המפורסם בדור
מורנו ורבנו מוהר״ר יואל
היילפרין בהרב הגאון החסיד
מוהר״ר יצחק אייזיק אור תורתו היה
זורח פה ק״ק אוסטרהא ומ״פ
בק״ק לבוב נפטר ביום ג׳ ד׳
לחודש תשרי שנת ת״ע 3) לפ״ק
ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

וזאת חקוק על מצבת אשתו השניה שנפטרה בעיר דובנא.

פ״נ
אשה חשובה והצנועה הרבנית
מרת עלקה בת הרב הגאון מו״ה
יעקב יוסף ז״ל אב״ד ור״מ דק״ק

---

1) כן כתוב בשלשלת היחוס למשפחת היילפרין להגאון מוהר״ר שלמה יצחק ז״ל היילפרין שהעתיק מספר „בית יעקב״ למר אביו הג״מ יעקב היילפרין נמצא אצלו כת״י יקרי המציאות.

2) ונצדק קודש שב׳ „שם ושארית״ הערה 14.

3) מאשר ידענו כי בשנת תר״א הוקמה המצבה מחדש בפקודת הרב הגאון מוהר״ר יעקב רפאפורט ז״ל אב״ד דפה הדבר נעלה מעל כל ספק אשר מן המצבה הראשונה מרוב ימים נמחק אות „ד״ והמעתיק גם המחוקק אשר לא ידעו שנת מותו כתבו רק ת״ע אולם האמת הברור שנפטר בשנת תע״ד.

וואלין יצ"ו אשר נמצאי והיו פה בק"ק טירהאוויין בויעד קירש לע"ע... ונאם הצעיר יואל בלא"א מ"ו ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק זצלה"ה היילפרין חונה בק"ק איסטרא יהגליל יצ"ו". וכן בא בהסכמה על ספר „חלוקא דרבנן" על הגדה של פסח וחתם „יואל בלא"א מ"ו ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק זצ"ל חונה בק"ק איסטרי" 1). ובשנת תס"א בא בהסכמה על ספר „דרך חיים" לה"ר חיים ליפשיץ מאיסטרא (עיין הלאה סי' ל"ר) וחתם „יואל בהרי"א היילפרין אבד"ק אוסטרהא" 2). יסמיך לשנת תע"ג נתקבל הג"מ יואל לאב"ד ור"מ בעיר לבוב והגליל ועוד בטרם שנסע לשם כבר פרש מצודתו על עיר לבוב 3) יבכל הסכמותיו שנתן מאז חתם עצמו חונה בק"ק אוסטרהא והגליל ומצ"פ בק"ק לבוב והגליל. על ספר „עיר חומה" בא בהסכמתו ביריד יערסלאב כ"ד אלול תע"ב ונרשם למעלה על ההסכמה „הסכמת הגאון הגדול מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק לבוב והגליל יצ"ו" והוא חתום „החונה בק"ק איסטרא ומצ"פ בק"ק לבוב" 4). ובין הגאונים שהיו ביעד דד' ארצות ביריד יערסלאב שנת תע"ג והסכימו שם על ספר „ברית שלים" חתם עצמו ראשון לגאוני היעד „נאם הצעיר יואל היילפרין החונה בק"ק איסטרא ומצ"פ לק"ק לבוב והגליל. יבאיתה שנה הסכים על ספר „פני משה" להרב הגדול המאיה"ג מיהר"ר משה הכהן ר"מ מפרעמסלע (הוא בנו של הרב הגדול מוהר"ר ישעי' כ"ץ ז"ל אחיו של הג' מיהר"נ כ"ץ) וחתם עצמו ג"כ כנ"ל 5). וכן על ספר „פני אריה זוטא" בא בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הג' מ' יואל בהרה"ג החסיד ר' אייזיק היילפרין אב"ד דק"ק איסטרא והגליל ולבסוף ימיו נתקבל לאב"ד לק"ק לבוב והגליל" 6). אך לא בא הג"מ יואל למחוז חפצו ולא שם משכן כבידו בעיר לבוב כי בערך תחלת שנת תע"ד נקרא אל השמים למניחתו בגן עדן ועיין הלאה. והנה אם כי לא השאיר הג"מ יואל אחריו פרי חכמתו בכתיבים ולא זכינו לשום חיבור שיעיד על ערך חכמתו בכל זאת ידענו את יקר תפארת גדולתו תורתו וצדקתו כי היא היה גאון מפורסם בדורו דור של גאונים גדולים אדירי התורה ישמו הלך בכל קציי תבל והמפורסם אין צריך ראיה כי היא היה כמה פעמים בין ראשי היעד דד"א פולין וכן בין ראשי היעד של הגאונים דמדינת ליטא וראש הועד באסיפת המאירות הגדולים גאונים דגליל וואלין וזה לבד די לנו להכיר את ערכו הגדול יהיה מחותנו של הגאון החסיד שבכהונה מיהר"נ כ"ץ ז"ל ושאר גאוני דורו.

ג. הג"מ ייאל היילפרין היה בזיווג ראשין חתנו של הג"מ יהזקיה יהישע פייבל תאומים פרענקיל אבד"ק צילץ פרעמישלא והגליל בן רבני בעל „קקיון דיונה" 7) יעם בתי היליד בן (ואילי בנים) ובנות ואחר פטירתה נשא בזיווג שני את הרבנית מרת עלקה שהיתה בת הרב הגאין מיה"ר יעקב יוסף ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבערג ומצאתי בפנקס הח"ק בחשבון פרנסת החידש של הרב ר' מרדכי היילפרין בני של הג"מ ייאל ששלח דבש „להרבנית אמי חורגתי" יכן מצאתי כמה פעמים בפנקס הח"ק ששלחו דבש „להרבנית מרת עלקי" יכן מצאתי שם ששלחו

1) קה"מ אות ה' 2586. 2) קה"מ אות ד' 2432. 3) לשון הרב בעל כלילת יופי ד' צ"י. 4) „אנשי שם" להרב ההכם באבער סימן ר"ח צד 87. 5) כלי"ו שם. 6) „אנשי שם" שם. וכן על מצבתו נכתב ומצ"פ לק"ק לבוב והגליל עיין הלאה.
7) „דור ישרים" צד 30. „ונצדק קודש" סימן יוד הערה כ'.

הגאון הגדול מוהר"ר יואל היילפרין שנתקבל לאב"ד [1] בעירנו יהיא מפורסם בעירנו בשם „דער גריסער רבי יואל" והוא היה בן הגאון החסיד מוהר"ר יצחק איזיק היילפרין אב"ד יר"מ בטיקטין [2] בהגאון מוהר"ר אליעזר ליפמאן היילפרין אבד"ק טיקטין שהיה בזווג ראשון חתנו של המהרש"ל ז"ל [3] ילמעלה בקודש גאוני ארץ המתיחשים למשפחת היילפרין, והג"מ יצחק איזיק מטיקטין היה בזויוג ראשון חתני של הרב הגאון מוהר"ר יעקב שיר אבד"ק בריסק בעהמ"ח ספר „בית יעקב" על סנהדרין נדפס באמש"ט בשנת תנ"ג [4] בהגאון המפורסם מוהר"ר אפרים זלמן שיר אבד"ק בריסק בעל „תבואות שור" קיצור מארבעה טורים יהג"מ אפרים זלמן שור היה חתן השר והטפסר מוהר"ר שאול ייאהל ז"ל [5] יבזויוג שני לקח הג"מ יצחק איזיק מטיקטין את בת הגאון הקדוש ארי שבחבורה מוהר"ר מרדכי סג"ל בני של רבינו הגדול בעל ט"ז ז"ל (עיין לעיל סימן ט"ז) ישמה בילא (על שם אמה וקנתה אשת הב"ח ז"ל) [6] ותלד לו את הג"מ ייאל היילפרין אב"ד דפה שקראה איתו אמו על שם אבי זקינה הגאון הב"ח ז"ל (ועיין הלאה סי' נ"ז).

ב. הג"מ יואל היה בתחלתו אב"ד ור"מ בעיר לויצק כי מצאתי את הסכמתי על ספר „בית הילל" שנדפס בדהירנפירט שנת תנ"א בין הסכמות הגאונים דד"א ממדינת פולין וחתם עצמו „היום יום ג' תשרי תנ"א לפ"ק יערסלב נאם הצעיר יואל היילפרין חונה בק"ק לייצק". וכן בהסכמתי לספר „צפנת פענח חדש" לר' יוסף מפרעמסלא ח"ע „חונ"ק לויצק ולע"ע באיסטרהא" [7]. ובשנת תנ"א באמצע החורף נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק פינסק ושם היה ג"כ אחד מראשי הועד של הגאונים החמשה ראשי הקהלות ממדינת ליטא. ובועד הגדול שהיה להם בק"ק חאמסק ט"ב אדר תנ"א בא שם בהסכמתי בין הגאונים שהסכימו על ספר „דעת חכמה" למהרי"ל מפינסק וח"ע „נאם הק' יואל בא"א מורי ורבי הגאון מו"ה יצחק איזיק היילפרין חונה בק"ק פינסק" [8]. ובשנת תנ"ב כשנסע הג"מ נפתלי כ"ץ מפה לק"ק פוזנא נתקבל הג"מ יואל לעירני. ובסוף שנת תנ"ב היה ביחד עם גאוני ד' ארצות בועד יערסלב שהתועדו יחד שם ונמשך הועד עד אחר התחלת שנת תנ"ג ושם הסכימו על ספר „בית יעקב" מהרב הגאון המופלג מוהר"ר יעקב אב"ד ור"מ דק"ק צייזמיר שהיה חתן הרב המופלג המאה"ג הג"מ יצחק איזיק אבד"ק טיקטין וגיסו של הג"מ ייאל היילפרין והג"מ ייאל חתם עצמו „נאם הצעיר ייאל בא"א מו"ה ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק איזיק היילפרין חונה בק"ק איסטרא יע"א" ובאותה השנה מצאתי איתו בין המאורות הגדולים הגאונים הרבנים דגליל וואלין שהסכימו על ספר „עיר בנימין" (נדפס בפ"פ דאדר שנת תנ"ח) ובסוף ההסכמה כתוב „היום יום ד' שנברא' בו המאורות תנ"ג לפ"ק כ"ד המאורות הגדולים הרבנים דגליל

1) הרב הגאון בעל כלולת יופי (ד' צ') נתן לו גם את כתר הר"מ בעירנו ולא ידע כי אז היה הר"מ פה הרב הגאון מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט כאשר כתבתי לקמן (סימן ל"ג).

2) מובא בספר „לחם הפנים" על ש"ע יו"ד סימן ל"ה ס"ק מ"א „וכ"מ בכת"י הגאון מהר"ר איזיק אב"ד דק"ק טיקטין אביו של ה"ה מוהר"ר ליפמאן". ובד"ק צד 59 מביא שהסכים על ספר „שערי שמים" וחתם „איזיק בלאאמ"ו מ' אליעזר ליפמאן היילפרין חב"ק טיקטין".

3) „ונצדק קודש" 213 סימן ג'. „שם ושארית" 70 לידידי הרב כהן צדק.

4) „ונצדק קודש" שם ס' י"ב ובספר „מעלות היוחסין" לה"ג הג' מוהר"ר א"ז מרגליות ד' מ'.

5) מעלות היוחסין שם. וכן כתוב במגו"ת אשר אצלי כת"י. 6) ונ"ק שם. שם ושארית 66 הערה 48. 7) ד"ק ד' 60 והסכמתו זאת נתן בשנת תמ"ט. 8) כלולת יופי ח"ר ד' צ'.

ראיתי בהיותי בעיר סטעפאן לבקר את בית הקברות ישן נושן מאד והייתי על קברה. וקבלתי מפי המו"ץ דשם איש ישיש תורני מופלג ענין גדול ונורא מה"נ מוהר"נ עת היותו שם לבקר את קבר אמו. הדברים ברורים הם בפי כל אנשי העיר ונכרין דברי אמת החודרים אל לב והלב מתרגש ומתפעל וביותר שנתאמתו אחר כן בפועל ואכן גבול שמתי לי לבלתי אכתוב סיפורים כאלה בספרי ואולי ברצות השם בהוספות אשר אשית לספרי אכתבם) ובשנה ז׳ נסע ובא לעיר קישטאנדינא שם בא בהסכמה לספר „תקוני זוהר" שנדפס באורטה קייאס הסמוך לקישטאנדינא וחתם עצמו „נאם המתנועע על כנפי התנועה לעוף בגבעות ולדלג בהרים לעזוב את הארץ אדמת נכר להתהלך לפני ה׳ בארצות החיים ללחוך עפרותיה ולנשק רגביתיה החותם פה עיר.. . קישטנדינה היום ר"ח אלול שנת תגזור עלי חיים לפ"ק נפתלי הכהן" 1). וכפי הנראה התעכב שם בקישטאנדינא ולא נסע לא"י (הסיבה לא ידעתי) ובשנת תע"ט בהיותו במלון שם נתבקש בישיבה של מעלה ונאסף אל עמיו ושם נגנז ארון הקודש בחצר מות אורטא קייאס בקישטא. על מצבתו לא הרבו בשבחים כי כן צוה והזהיר בצואתו רק חקקו את הדברים אשר צוה בצואתו (עיין בצוואתו סימן כ׳) :

ברוך דיין האמת

פה נטמן

הרב מוהר"ר נפתלי הכהן

זלה"ה בן הרב הגדול המופלג

בדורו מוה"ר יצחק הכהן זללה"ה

משלשלת היוחס כמה גאוני

ארץ ראשי משפחתו מכל הצדדים

ויחוסו כהונה עד אהרן הכהן

לאל עליון נתבקש בישיבה של

מעלה ביום כ"ד לשבט שנת כי 2)

לא תעזוב נפשי לשאול לפ"ק.

כב.

הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר יואל היילפרין אב"ד בעירנו והגליל.

א. אחר שפנה הודה וזיוה של עירנו ביציאת הצדיק הגאון חסיד שבכהונה מוהר"ר נפתלי הכהן מכאן לעיר פוזנא, חיש מהר הופיע זיוה של עירנו בביאת

1) קה"מ אות ז׳ 3421. 2) העתק מן המצבה קבלתי מאחד מיוצאי חלציו שנסע לבקר ולהשתטח על קבר הגאון ז"ל וידידי החכם הישיש הר"י כהן צדק כתב לי כי ביום ההוא שנפטר הגאון היתה שריפה הגדולה בפ"פ ד"מ שמנה שנים לפנים.

ספר „משך הזרע" והוא חלק שלישי מספר „ברכת ה'" כולל יתר פירושיו לסדר זרעים ולא נדפס.

ב) ספר „ים כנרת" הוא שו"ת שלו שחיבר והוסיף אל ספר „פירות גינוסר" שו"ת מאביו זקני הגאון הגדול מוהר"ר נפתלי הכהן אב"ד מלובלין ז"ל (כן כתב הג"מ נ"כ בסוף ספר „קדושה וברכה") ולא אדע אם נדפס.

ג) ספר „את מכפיהן" חיבור על כל אתין שבתורה (הביאו הגאון בסוף ספר הנ"ל) ולא נדפס.

ד) „מגיד נפלאות ה'" חיבור גדול על אגדה של פסח (מובא שם) ולא נדפס.

ה) „שער נפתלי" תפלות ובקשות חביבות בדרך שיר ובן שירות וזמירות לסיום תורה נביאים וכתובים ולסיום כל מסכת מששה סדרי משנה והבל בחרוזים עפ"י א"ב תשר"ק ושם המחבר בראשי החרוזים. הוציאו לאור אחד מתלמידי הגאון מהר"נ אשר שימש את הגאון חמש שנים רצופות והגאון קרא אותו „בן משק ביתי" נדפס בעיר ברין בשנת ב'ש'י'ר'ה' והספר יקר מאד הפלא ופלא.

ו) „בית רחל" תפלות ובקשות. נדפס פעמים הרבה מחובר אל סידורי תפלה.

ז) ספר „שער ההכנה" וידויים ותפלות לחולה. נדפס בלובלין תע"ט.

ח) „צוואת רבי נפתלי" שצוה הגאון לאשתו לבניו ולחתניו מלאה מוסר ויראת שמים דברים השוברים לבו של אדם אם אבן הוא נימוח ומעוררים אותו לתשובה שלימה והחי יתן אל לבו להכין לנשמתו צידה לדרך אשר הולך האדם לבית עולמו. ושם כמה תיקונים על פי נגלה ונסתר דברים קדושים ונוראים מאד. בסוף הצוואה מעשה מפטירתו של הג' מהר"נ שנפטר בעיר סטאמבול היא קונסטנטינאפול דברים נוראים ומבהילים מאד תסמר שערות ראשו של הקורא את הדברים ומהם יחזה קדושתו וטהרתו של הג' מהר"נ אשר כמלאך ה' צבאות היה. הצוואה נדפסה פעם ראשון בשנת תפ"ט ע"י נכד הג' מוהר"נ כאשר כתבתי לעיל ואח"כ נדפסה פעמים רבות. ושמעתי מפי זקנים תורנים מגידי אמת אשר מה"ג מוהר"נ כ"ץ (שידענו ברור שהיה בקי בקבלה עיונית ומעשית) נשארו בעירנו כתבים הרבה בקבלה עיונית ומעשית והיו טמונים בהקלויז הגדולה דפה ואחר כן באו הכתבים ליד אנשים אחדים אשר השתמשו בהם ועשו נפלאות וידעתי כי הדברים כנים הם ולא אגדה בעלמא.

ו. בתחלת שנת תע"ח היה הג"מ נ"כ בבית ועד קידש דק"ק יערסלב שם בא בהסכמתו על ספר „ברכת יעקב" וחתם עצמו „הכ"ד המדבר לכבוד התורה וכבוד המחבר החותם ביומא דשיקא התועדות קידש פה ק"ק יערסלב היום יום א' י"ט מרחשון תע"ח לפ"ק נאם נפתלי הכהן". ובשנה זו נתקבל מעירנו לנשיא בא"י לק"ק צפת ולבו שואף זורח לעלות לארץ החיים לנשק עפרה וללחוך רגביותיה ועל כתב הרבנות ששלחו אלופי רוזני עירנו להגאון מוהר"ר אברהם כהנא שנתקבל לאב"ד פה ברשות והרמנא מהג"מ נפתלי כ"ץ (עיין הלאה העתקתי גוף הכתב) חתם עצמו יום א' ט' ניסן תע"ח „נאם המתנענע על כנפי התניעה לעזוב אדמת חו"ל להתהלך לפני ה' בארצות החיים לנשק עפר א"י וללחוך רגביותיה לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו נפתלי הכהן". וטרם ששם פעמיו לדרך א"י נסע לעיר כטעפאן לבקר את קבר אמו הרבנית הצדקנית מרת אידלי ז"ל שספונה וטמונה שם בבית החיים ועל קברה עומד בית חומה ישן מאד כאשר

ואלה המה חתניו לוקחי בנותיו גאונים גדולים ומפורסמים
אשר הג"מ נ"כ הזכיר אותם בצוואתו הקדושה.

א) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב אב"ד ור"מ דק"ק פיזנא והגליל לקח את בתו של הג' מהר"נ ושמה שפרינצה והג"מ יעקב היה בני של הגאון הגדול המקובל אלהי מוהר"ר יצחק ז"ל אבד"ק פיזנא ולאחר שנסע הג"מ נפתלי כהן מפוזנא שנתקבל לאב"ד ור"מ לפ"פ ד"מ נתקבל חתנו הג"מ יעקב לאב"ד ור"מ במקומו ושם בא בהסכמתו על ספר „חקי דרך" ט' תמוז תע"ז וחתם „יעקב בה"ר יצחק ז"ל אב"ד ור"מ דפיזנאן" 1) והוא היה חותנו של הגאון מוהר"ר יצחק דוב בער אב"ד ביאזליוויין בעל ספר „באר יצחק" אחיו של הגאון החסיד מוהר"ר מאיר מרגליות ז"ל בעל „מאיר נתיבים" (יעיין בספרי „ילקוט מנחם" ד' 24 בהערה). וכן בא בהסכמה על ס' ברכת יעקב בשנת תע"ח וחתם „הק' יעקב בלא"א הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק זלה"ה החונה בק"ק פוזנא":

ב) הרב הגאון החסיד מוהר"ר סעדיה ישעיה קצינלנבויגען אבד"ק מעזוירטש בפולין בהרב הגאון מוהר"ר שאול ק"ב מפינטשיב בהרב הגאון מוהר"ר משה אבד"ק חעלמא שלשלת היחס ממשפחת השר והטפסר הג"מ שאול וואהל ז"ל. והג"מ סעדיה ישעיה בא בהסכמתו על ספר ילקוט שמעוני שנדפס בפ"פ דאדר. וחתם „הק' סעדי' ישעי' בן ה"ה החסיד מו' שאול ז"ל קצינעלבויגין חונה ק"ק מעזוירטש בפולין גדול חתנא דבי נשיאה הגאון הגדול מהר"ן כ"ץ". יעיד על הרבה ספרים. ושם אשתו מרת איידיל ונפטרה בליסא 2).

ג) הרב הגאון מוהר"ר זאב וואלף מירלש בן הגאון מוהר"ר משולם זלמן מירלש אב"ד מהאמבורג 3) חותנו של הגאון חכם צבי. ושם אשתו של הג"מ זאב וואלף לא ידעתי.

ד) הגאון הגדול מוהר"ר יהודא ליב בהגאון החסיד המפורסם בדורו מוהר"ר גבריאל ז"ל אב"ד דק"ק ניקלישבורג והמדינה 4) ושם אשת ר' יהודא ליב הרבנית מרת קילא. והג"מ יהודא ליב ואשתו החשובה הצנועה מרת קילא שניהם מתו רכים בשנים על פני אביהם הג"מ נ"כ אשר התאבל עליהם. והשאירו אחריהם בן רך בשנים ושמו ר' חיים והגאון מוהר"נ אמצו לו לבן כאשר כתב בצוואתו הקדושה „וכאשר שלקיתי בגופי ובממוני ונלקח מאור עיני שהלכו לעולמם רכים בשנים חתני הרב מהור"ר יהודה ליב ואשתו חשובה בתי הצנועה הרבנית מרת קילא ת'נ'צ'ב'ה ושתיתי עליהם כוס תנחומין אזי גם בנם נכדי ר' חיים יהיה לי לבן לכל דבר ויתנהג ג"כ עם נשמתי כנ"ל".

ה. ואלה הן הספרים הקדושים שהשאיר אחריו ברכה:

א) ספר „ברכת ה'" הדפיסו הגאון בעצמו בפ"פ ד"מ בשנת ד'ברי חכמים ב'נ'ח'ת' נשמעים (תס"ד) כולל שני חלקים ח"ר נקרא בשם „סמיכת חכמים" שם יתן טעם חכם על סמיכות כל מסכתות הש"ס זו לזו וח"ש נקרא בשם „קדושה וברכה" והוא חירושים ושיטות על מסכת „ברכות" ובסוף הספר כותב שחיבר עיד

1) קה"מ אות ח' 4367. 2) ד"ק צד 100. 3) „וגצדק קודש" לידידי הרב כהן צדק דף 211 ס' יוד ובספר „מגלת ספר" להגאון יעבץ ז"ל צד 38 כותב „משם בא לו לברלין נתארחנו בבית דודי המנוח איש צדיק תמים כמ"ו וואלף מירלש ע"ה".
4) מגיו"ה להמהר"ל בסופו.

שנדפס בשנת תפ"ט והוא נתן הסכמתו בשנת תע"ו חתם עצמו „נפתלי הכהן" (והמדפיס הוסיף „זצ"ל שהיה אבד"ק פ"פ דמיין") 1). על ספר של"ה שנדפס בפ"פ דאדרא שנת ב'ע'ת'ה נמצא שם בראש הספר הסכמת וגזירת חרם של הגאון הגדול המפורסם בדורו איש אלהי קדוש יאמר לו המתיקן והמקיבל הכהן הגדול מאחיו כ"ש כמוהר"ר נפתלי כהן צדק וחתם „כ"ד העומד על הפקודים על התורה ועל העבודה הטרוד מעונה ומדוכא ביסורין חותם פה ברעסלי יום א' לחידש מנחם לסדר את הברכה אשר ת'שמע'ו'ן נאם נפתלי כלא"א הרב המופלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ זצ"ל" . ובשנת תע"ז בעת פטירת בנו הג"מ בצלאל ז"ל היה הג"מ נפתלי בעירנו ודור לדור יספרו את הנפלאות אשר פעל הג"מ נפתלי בעת הלויה כאשר אכתוב הלאה בספרי (סימן מ) והג"מ נפתלי ישב בעירנו גם אחר פטירת בני הנ"ל עד אחר שבועות דשנת תע"ח שאז שם פעמיו הליך ונסוע לארץ הקודש שנתקבל שם לנשיא א"י בעיר צפת כאשר אכתוב במרוצת הדברים .

ד. הג"מ נפתלי כ"ץ הוליד מאשתו הרבנית החסידה מרת אסתר שיינדיל חמשה בנים גאוני' מופלגי' וארבע בנות רבניות וצדקניות נשיאות לארבעה גאונים מפורסמים.

ואלה הם: א) הרב הגדול החסיד מוהר"ר פינחס יצחק הכהן ז"ל אב"ד בק"ק פולדא והמדינה ובק"ק קרעמזיר ובנו הוא הרב המופלא מוה"ר שמשון הכהן שהביא לדפוס את צוואת אבי זקינו בעיר בערלין בשנת תפ"ט ובסוף הספר מביא שם חידושים ממר אביו מוהר"ר פינחס יצחק ז"ל וגם מה שחידש בעצמו והג"מ פינחס יצחק בא בהסכמה על ספר „דמשק אליעזר" פירוש מספיק על ספר תורת חטאת הקצר וחתם „פינחס יצחק בה"ר נפתלי כ"ץ נר"י אב"ד ור"מ בקרעמזיר" 2) .

ב) הרב הגאון הגדול מוהר"ר מרדכי הכהן אב"ד בעיר ברודא ואח"כ אב"ד ור"מ בק"ק פוזנן והגליל 3) ושם בא בהסכמתו על ספר שו"ת „אבן השוהם" והוא חתן הגאון ר' משולם והג"מ משולם היה חתן הגאון הגדול בדורו ר' ר' העשיל ז"ל והג"מ מרדכי כ"ץ היה חותנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב עמדין (יעב"ץ) ז"ל שלקח את בתו מרת רחל לאשה 4) .

ג) הרב הגאון הגדול מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ פה. תילדתו כתבתי הלאה בספרי.

ד) הרב הגאון הגדול מוהר"ר שמואל שמעלקא אב"ד דק"ק ברעסלא שבא בהסכמתו לספר „יפה מראה" על אגדות ירושלמי בשנת תפ"ד וחתם „הק' שמואל שמעלקא בהגאון המפורסם המקובל אלהי מוהר"ר נפתלי הכהן זצלה"ה" והוא אביו של הגאון מוהר"ר חיים מגלוגא אשר תולדות בניו הגאונים כתבתי הלאה בספרי.

ה) הרב מוהר"ר שאלתיאל הכהן בן זקונים להגאון 5) ולא ידעתי ממנו מאומה.

---

1) קה"מ אות ה' 3757 . 2) קה"מ אות ד' 2362 . 3) הגאון ר' נפתלי בצוואתו קורא אותו בשם „יעקב מרדכי" „ואתה בני הרב יעקב מרדכי הכהן" .

4) עיין „במגילת ספר" להגאון יעבץ ז"ל צד 39 שהגאון ר' נפתלי כ"ץ היה בעצמו השדכן לבת בנו והוא בעצמו הפריז נדן סך אלף ר"ט ומזונות עיי"ש כל הסיפור .

5) כתבתי כפי שחושב ומונה אותם הג' מוהרנ"ך בצוואתו חמשה בנים שמתחיל לברכם „ותהיו כחמשה בני מתתיהו כהן גדול חשמונאי . . ." אך בספר מגיו"ת להמהר"ל מפראג עמוד 36 הוסיף לו עוד בנים „הרב החסיד מו"ה חיים כ"ץ ז"ל שהיה רב הקלויז דק"ק אוסטרא" והרב הגדול מו"ה יצחק איזיק כ"ץ אב"ד דק"ק פרוסטיץ". ולא ידעתי מקור להדברים אם רבי לא שנת ר"ת מנין לו ?

הרבנים „נפתלי הכהן החופ"ק פיזנא והגליל י"ג שבט ת"ס"[1]. וכן בא שם בהסכמה על הרבה ספרים (עיין בהוספות), ובשנת תס"ד נתקבל לאב"ד ור"מ בעיר הגדולה פ"פ דמיין [2]. ובהסכמתו שנתן אז על ספר „דברי זכרון" חתם עצמו „נפתלי הכהן הדיבץ בין המשפתים ק"ק פיזנא והגליל וק"ק פרנקפורט ד"מ אדר"א תס"ד [3]. שם בפ"פ ד"מ ישב על כסא כבודו ונהל את עדתו על מי מנוחות התורה ושם הדפיס את ספרו „ברכת ה'" בשנת תס"ד ובא בהסכמה על כמה ספרים. על תקוני הזוהר שנדפס באמשטרדם תס"ו בא בהסכמתו והתם „נפתלי הכהן החונ"ק פ"פ דמיין החותם פה ק"ק אמשטרדם י"ב טבת תס"ו" [4]. ובא בהסכמה על ספר „ילקוט שמעוני" דפים פ"פ ד"א וחתם היום יום הששי כ"ו תמוז דהאי שתא תס"ח לפ"ק הקטן נפתלי בלא"א הרב הגדול המופלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ ז"ל החונה ק"ק פ"פ ד"מ יע"א. ועל הספר „מטה אהרן" נמצא „הסכמת ה"ר נפתלי הכהן אב"ד ור"מ דפ"פ דמיין י' תמוז ת"ע" [5]. אולם לא ארכו שם ימי שבתו ומנוחתו כי בשנת תע"א כ"ד לחודש שבט הבערה ללהב יצאה מביתו של הג"מ נפתלי ותאכל את כל בתי היהודים בעיר פפד"מ עד שלא נשאר אף בית אחד מבתי היהודים (עיין הקדמה להמהר"ם שיף יבהאסיף) ויען כי מביתו של הג"מ נפתלי יצאה ההבערה רצה מושל העיר לתפסו בבית האסורים והוכרח הג"מ מוהר"נ כ"ץ לעזוב את העיר למלט את נפשו וברח משם יחזור יבא למדינת פולין ועל הסכמותיו שנתן מאז שברח מפ"פ ד"מ לא חתם עצמו בשם „אב"ד ור"מ" כי אם „נפתלי הכהן" ובקצת הסכמותיו התם עצמו „אוד מוצל מאש נפתלי הכהן)" [6]. על ספר „מורא דכיא" חתם עצמו „ח"י ימים לחודש שבט תע"ג נפתלי בלא"א הרב הגדול המופלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ זלה"ה". ובערך שנת תע"ד חזר ובא לעירנו וקבע משכן כבודו פה על פני בנו הג"מ בצלאל כ"ץ שהיה אז אב"ד פה ובהסכמתו שנתן על ספר „הלכה ברורה" חתם א"ע „נפתלי הכהן אבד"ק אוסטרא תע"ד" [7]. ובמשך ימי שבתו פה היו קוראין אותו כאן בשם „הרב מפוזנן" (שהיה בידו כתב מהתועדות קידש דק"ק יערסלאב שבל זמן היותו פה אוסטרהא אינם רשאים לקבל שום רב לרב ואב"ד), כאשר מצאתי בפנקס הח"ק דפה משנת תע"ה תע"ו תע"ז „ששלחו דבש להרב מפוזנא" וכן „להרב מפוזנא עבור הדרשה" [8]. בהסכמתו שנתן על „תקוני זוהר" שנדפס באמשטרדם חתם עצמו „אני אני המדבר יום שנתלו המאירות ערב חג [דנפקא] זיקא ושמיה טבח דטבח לדמיהו ובשריהו דאלו דעברו על פקודי דאורייתא יעל הסכמה הזאת... לסדר כה תברכו את' בני ישראל אמיר ל'ה'ס' (תע"ה) נאם נפתלי הכהן". בהסכמתו שנתן על „חדושי ריטב"א"

---

1) קה"מ אות ה' 2589. 2) הרב הגאון וחוקר מובהק בעל „כלילת יופי" בח"ש ד' ק"ן: מביא אשר בספר „אבק סופרים" בקונטרס „עוגת רצפים" ד' ק"ג כתב „כן שמעתי מפי הגאון מו"ה נפתלי הכהן אשר מלפנים היה כבודו תופס על ק"ק אוסטרהא ועל כל גליל אוקריינא ואח"כ בק"ק פוזנן ומדינות פולין גדול והיום ר"ה שנת תס"ד בהיותי פה אמשטרדם הוגד לי שנתקבל לראש על ק"ק פ"פ ד"מ עיר גדולה של חכמים ושל סופרים וגברת ממלכת". 3) קה"מ אות ד' 2102.
4) (קה"מ אות זיין 3419); 5) קה"מ אות ה' 2590. 6) כלילת יופי צד צ"א בהערה.
7) קה"מ אות ה' 3129. 8) בפנקס שני ד' ה' מחשבון חודש תמוז תע"ו: ב' „פלאשין דבש להרב הגאון דפוזנן שהיו אצלו אורחים". ושם בדף הזה „להגאון ר"ן מפוזנן שהיה אצלו משולח מס..." ובדף ואו „להרב מפוזנן אחר הדרשה". בדף זיין מחשבון שנת תע"ז „לשלשה רבנים הרב דק"ק פוזנא והרב דמתא והרב דקלויז".

לחברא קדישא קברנים דק"ק איסטרא וסך מאתים זהובים לחברא קדישא קברנים דק"ק סטעפאן דהיינו שהקהלות יצ"ו יתנו הסך להחברא והם יגבו אותו להמדינה על כרגא דממונא והחבורא קדישא הנ"ל יקני מזה תכשיט לבהכ"נ אשר יובשר בעיניהם ויהי' נקרא על שמם רק זכרוני יעלה לטיבה כי הייתי גבאי כמה שנים אצל חבירות קדושית הנ"ל ויהיה לי לזכרון". ובעיר סטעפאן יש שם בבהכנ"ס ספר תירה שבתב הג"מ נפתלי בכתב ידו בהיותי שם אב"ד ונתנו לבהכנ"ס ועד היום קיראין בו אך בשבת שמברכין החידש אי בבוא שמה אורח נכבד על שבת. וזה ערך עשר שנים היתה בעיר סטעפאן שריפה גדולה וכל מה שהיה בבהכנ"ס נשרף ואצל ארון הקידש נשתקע האיש ונשאר הספר תירה ויהי לפלא כאשר ראיתי בעיני בעת שהייתי שם סמיך אחר השריפה ואמרו לי אנשי בהכנ"ס אשר על הבימה היה מונח סידור כתוב על קלף ישן נושן מאד ובו היה כתיב אל מלא רחמים לקדושים, ותפלות מהרב הגאון מיהר"נ כ"ץ שיסד לאימרם בבהכנ"ס ולראובן לבני עלה על המוקד בעת השריפה וחבל על דאבדין.

ג. בשנת תנ"א נתקבל מצירני לאב"ד ור"מ בק"ק פוזנא ואז נדבו הוא ואשתו הרבנית ונתנו לזכרון מנירה גדולה מנחושת קלל לבהכנ"ס הגדולה פה העימדת עד היום בבהכנ"ס על כן ובסיס נחצב מאבן. ואלה הדברים חרותים על ירכה של המנורה „ויהי בנסיע הארון כבוד אדוננו מורנו ורבינו הרב ה"ה המיפלג מהור"ר נפתלי בן הרב ה"ה המופלג מ' יצחק כ"ץ אב"ד ור"מ פ' קהלתינו „אית תורה" יע"א והגליל יצ"ו מניה יפה לנוה יפה שנתקבל לאב"ד ור"מ ומ"ץ בק"ק „פז נאה" יע"א וגליל יצ"ו הוא ואשתו הצנועה והחסידה הגבירה והרבנית מ' שיינדיל בת הרב ה"ה המופלג החסיד מ' יוסף שמואל שמעלקא אשר היה ג"ב ר"מ ואב"ד בקהלתינו יצ"ו והרביץ תורה פה שנים רבות נ"ז [נתנו זו] המנירה לב"ה [לבהכנ"ס] להעלות נר תמיד לזכרון בשנת אל מול' פני' המנירה' יאירו' שבעת' הנרות" (תנ"א).

ובשנה זו בא בהסכמה על ספר „בית הילל" שנדפס בדיהרן פורט בהסכמת הגאונים הגדולים רבנים מופלגים דארבע ארצות וחתמו ביום ד' ג' תשרי תנ"א לפ"ק וחתם „נאם נפתלי הכהן מפוזנן והגליל". ובשנת תנ"ב בא בהסכמה על ספר „דרכי משה הארוך" שנדפס בזולצבאך וחתם בראש נפתלי בר"י כ"ץ מפוזנן 1). בשנת תנ"ה בא בהסכמה על ספר „עיר בנימין" שנדפס בפ"פ דאדר ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאור הגדול הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דק"ק פוזנן והגליל יצ"ו". וחתם „יום א' אך תשרי תנ"ה לפ"ק פה יערסלב נא' נפתלי בלא"א הרב הגדול המיפלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ זלה"ה החונה בק"ק פוזנן יע"א והגליל יצ"ו" וכן בין הרבנים המופלגים המאורות הגדולים מ"צ דד"א שהסכימו על ספר „בית יעקב" תנ"ה חתם עצמו, „נאם נפתלי הכהן החונה בק"ק פוזנן יע"א והגליל יצ"ו". וכן על הגדה עם פי' „חלוקא דרבנן" שנדפס בהסכמות הרבנים דארבע ארצות בא הוא בחתימתי „נפתלי בן הרב הגדול המופלג בדורו מהור"ר יצחק כ"ץ ז"ל חינה ק"ק אושטר' ואגפיה ולע"ע הוא חונה בק"ק פוזנא' 2). על ספר „ברית מטה משה" נדפס בברלין תס"א בא הוא בהסכמתו וחתם בראש

1) רשימה „קהלת משה" לידידי הח' ווינער אות ד' 2499. 2) שם אות ה' 2586.

הזאת ולו משפט הבכורה בהכרעת הדבר 1). והנה לא הודיעו לנו לא המחב׳ „השיב ר׳ אליעזר״ ולא הגאון תפ״י איה איפה מקום מנוחת הגאון ר׳ גדלי׳ (אי ר׳ אליעזר)? וכן לא הגידו לנו השנה שנפטר בה הג״מ אליעזר (או ר׳ גדלי׳) ולא אדע לכון את הזמן אשר בו ישב ושפט בעירנו משך ארבעים שנה. כפי הנראה ישב בעירנו במאה הרביעית לאחר המהרש״ל ז״ל ויען כי חסור ספרים אנכי לא עלה בידי להגיד בזה דבר ברור מסרתי את הדבר לפני החכמים הבקיאים המה יחקרו ויגידו לנו ונקבל.

כא.

הרב הגאון הגדול חסיד שבכהונה המפורסם בדורו רבי רבי נפתלי הכהן זללה״ה אב״ד ור״מ פה ומצ״פ על כל גליל אוקריינא.

א. אחר ששקע ובא שמשו של הג״מ ר׳ שמעלקא ז״ק זרח ובא השמש על שמי עירנו כי נתקבל חתנו של הג״מ שמעלקא הוא הגאון הגדול המפורסם החסיד שבכהונה ר׳ ר׳ נפתלי הכהן ז״ל לאב״ד ור״מ פה והג״מ נפתלי כ״ץ היה בן הגאון הגדול בדורו מוהר״ר יצחק כ״ץ ז״ל דרשן בפראג ואח״כ נתקבל לאב״ד ור״מ בק״ק כטעפאן ואח״כ נתקבל לדרשן ור״מ בק״ק לובלין ושם נגנז ארון הקודש 2) והוא היה בן הגאון הגדול המופלג בדורו מוהר״ר נפתלי כ״ץ ז״ל מלובלין שבא בחליפות מכתבים עם הגאון בעל הט״ז ז״ל ודט״ז מביא אותו בש״ע או״ח סימן תרפ״ד ס״ק ד׳ וכן נדפסו כמה תשובות ממנו בס׳ „חוט השני״ והיה לו כתב יחוס עד עלי הכהן 3) הוא היה דרשן בפראג בתחלת גדולתו ונתקבל לאב״ד בפרוסטיץ ואח״כ בק״ק נ״ש ומדינת מעררין ומשם לק״ק פינסק דליטא ומשם לק״ק לובלין והגליל ושם נגנז ארון הקודש ושוכב יחד עם בנו הגאון מוהר״ר יצחק כ״ץ הנ״ל 4) והג״מ נפתלי כ״ץ מלובלין היה בנו של הגאון המופלג והמפורסם בדורו מוהר״ר יצחק ב״ר שמשון הכהן זצ״ל שהיה אב״ד ור״מ בכמה קהלות ואח״כ אב״ד בפראג חתן הגאון הגדול אשר שימש ברוה״ק 5) ושמו יצא בכל אפסי תבל מהר״ל מפראג זצוקללה״ה.

ב. הגאון מוהר״נ כ״ץ היה בתחילתו אב״ד בעיר סטעפאן ממלא מקום אביו הג״מ יצחק כ״ץ הנ״ל ואחר פטירת חותנו הגאון ר׳ שמעלקא ז״ל נלקח אחר כבוד ונתקבל לאב״ד ור״מ בעירנו במקום חותנו ובצוואתו שצוה לאשתו ובניו כותב „ממעות ראשון של חובי הגדול שיש לי על גליל וואלין יופרש משופרי שופרי סך שני אלפים זהובים לארץ ישראל.... עוד יתנו מזה החוב סך מאתים זהובים

1) הרב הגאון והחוקר הגדול בדורנו במקצוע הזה מוהר״ר יוסף לעווינשטיין אב״ד מסעראצק הי״ו אשר לפניו הצעתי שאלתי זאת השיב לי במכתבו כי הרב „השיב ר״א״ היה קרוב לדורו יותר וראוי לסמוך עליו ולילך אחריו.

2) מגילת יוחסין להמהר״ל מפראג צד 32. 3) בספר „וצוה הכהן״ להג״מ אהרן שמואל הכהן (עיין בספרי הלאה סימן רי״ג) פ׳ י״ג כותב „עוד תדע בני כי שמעתי מפי אדוני אבי.. אשר זקנינו הגאון המפורסם מוהר״ר נפתלי הכהן אב״ד לובלין היה לו כתב יחוס עד עלי הכהן״.

4) מגיו״ה להמהר״ל מפראג שם. 5) בהמכתב ששלח הגאון מוהר״ר נפתלי כ״ץ דנן להגאון הגדול חכם צבי ז״ל (שו״ת חכם צבי סימן ע״ו) כותב ... „שכוונתי לדעת אבי וקינו הגאון הנ״ל (מוהר״ל מפראג) אשר שימש ברוח הקודש כמפורסם״.

ואלה הדברים הקוקים על המצבה:

ה׳ ניסן תמ״ה לפ״ק
נפטר האלוף הראש ו־
־ומנהיג מ״ה יוסף ב״ה
דוד איש אמונה
אומן פרנס הדור
על עם לא אלמן
שמו הטוב כא־
פרסמן ת׳נ׳צ׳ב׳ה
ובתו האשה. . .(1
. . . . .

כף.

הגאון הגדול מוהר״ר אליעזר ליפשיץ ז״ל

נכתב על מצבת אבן קברו „יהיא שפט את ישראל ארבעים שנה בק״ק איסטרא הגדולה״. כן כיתב הגאון המפיאר בעל „תפארת ישראל״ על משניות בהקדמתי לסדר טהרות. אכן ראיתי בהקדמת הספר „השיב ר׳ אליעזר ושיח השדה״ כיתב אשר על מצבת הגאון מיהר״ר גדלי׳ נכתב „יהוא שפט. . .״ כי כן כיתב שם המחבר (הוא הגאון הגדול מיהר״ר אליעזר בעה״מ שי״ת „דמשק אליעזר״ בן ה״ר מיהר״ר שלמה זלמן ז״ל) „כי אנכי עשירי לעורה עורת אביתינו מעולם מגן ימישיע לבניהם אחריהם בכל דור ידיר יהכמיו, חכימי דיהודאי, ואלקי אבי היה בעורי היא ניהו אבי ומורי שהיה בר אבהן יבר אוריין תליתאי שלשלת היהם ממשפחת ליפשיץ משפחה מיוחסת שבישראל שא״א וצ״ל מיהרש״ז היה בן הנגיד הטפסר מוהר״ר אליעזר וצ״ל אשר שמי בקרבי אקדש ולו אב״א בעיר ואם בישראל גדיל שמי, אא״ז מוהר״ר גדלי׳ וצ״ל נכתב על מצבת אבן קברו „והוא שפט את ישראל ארבעים שנה בק״ק איסטרא הגדולה״. והגאון מוהר״ר גדלי׳ הנ״ל היה בן הגאון המפירסם מיהר״ר זלמן ראוואדי ששם פעמי מסעו לארץ הקדושה ישם נתקבל נשיא בירושלים מניחתו כביד״. והילך וחישב שם שלשלת יחיסי עד הגאון המפירסם מיהר״ר ביניש ליפשיץ וצ״ל אב״ד ור״מ דק״ק בריסק דליטא חתן השר המפורסם מיהר״ר שאיל וואהל ז״ל. ויען כי לא מצאתי בספרי קיראי הדורות שעמדי בזה כתבתי כמי שכתב הגאון בעל תפ״י שהיא חיטר מגזע המשפחה הגדולה

מסרו לי שמות כמה גדולים מפי הקבלה לא נשאו את שמו על שפתם.

1) כפי הנראה הציבו מצבה אחת לו ולבתו אבל מרוב ימים נמחקו השורות האחרונות לגמרי.

מצבת בנו ונכדו.
אבן אחת לאב ובנו.

ביום ה-
-ששי כ"ג
אייר תנ"ט
נפטר זקן
ושבע ימים
לא פסיק מ-
פומי תורה
לילות וימים
הרב מוהר"ר
נפתלי הערץ
בהרב הגאון
הגדול מו'
שמואל שמ-
עלקי אב"ד.
. . . .

בר"ח השו'
תקי"א לפ"ק
נפטר איש
אברך בשנים
עסק בתורה
ובגמילת ח-
סדים כל ימיו
התורני הרב-
-ני מוהר"ר
אברהם.

מצבת בתו הרבנית מרת לאה אשת חתני
הג"מ משה מאיר הכהן רפאפורט ז"ל.

פה ממונה
האשה הר-
בנית ההסידה
מרת לאה
בת הגאון
הגדול מה"ו
שמואל שמע-
לקא נפטרה
ו' כסלו ת"ס-
-ה' לפ"ק.

יט.

הרב הפרנס מוהר"ר יוסף בהר"ר דוד קל"ב

כפי הנראה ממצבתו היה פרנס המדינה או פרנס הגליל ובין הפרנסים והמנהיגים שבאו בחתימתם על הדפסת תנ"ך עטיאש בשנת תל"ח לפני הרבנים מאוה"ג דר"א בא גם הוא בחתימתו וחתם „יוסף בלא"א הר"ר דוד קל"ב זצלה"ה מאוסטרא" 1). מי הוא אביו הר"ר דוד לא אדע בין הגדולים אשר שמם נשאר לתפארת בעירנו לא בא זכרו וראיתי בספר „דעת קדושים" צד 91 „אשר להרב המופלג בתורה ויראה מוהר"ר דוד קצינילבויגין (בנו של השר וואהל) היו ארבעה בנים ואחד מהם היה הרב מוהר"ר יוסף קצינילבויגין אב"ד דק"ק אוסטרהא שבא בהסכמתי על תנ"ך עטיאש". וזה ללא אמת ולא היו דברים מעולם כי שם על התנ"ך לא חתם עצמו בשם אב"ד ובפרט אשר ידענו ברור כי בעת ההיא ישב הגאון ר' שמעלקא ז"ק ז"ל על כסא אב"ד ור"מ בעירנו והוא בא בהסכמתו על התנ"ך הנ"ל וחתם „חונה בק"ק אוסטרא" כאשר כתבתי לפני זה. בין מצבות עתיקות אשר יגעתי מצאתי והעתקתי לפנקסי מצאתי מצבה אחת סמוך לקבר המהרש"א ז"ל אשר בלתי ספק היא מצבתו של הר"ר יוסף דנן וכאשר הצעתי הדבר לפני ידידי החכם ר' שמואל ווינער כתב לי כי כיונתי אל האמת ואין לפקפק בדבר.

1) לפי השערת ידידי חכם והוקר כמ"ר שמואל ווינער יחי' אשר העתיק למעני חתימת הר"ר יוסף מהתנ"ך, קל"ב הוא ר"ת קצינילנבויגין ומי יודע אם כוון על האמת קשה לי להאמין שהיה איש גדול ונכבד השר וואהל בעירנו ונשתכח שמו לגמרי וגם הזקנים התורנים אשר

שאלה ד׳ כיתב להג״מ שמואל שמעלקא „לדויי ליה כבר בתיה שלום ה״ה החכם התורני עמיד הימיני ר״מ נ״י מהו׳ שמואל נר״ו״ ושם שאלה ו׳ „יגדל נא שלום החכם התורני עמיד הימיני ר״מ פ״ה מוהר״ר שמואל נר״ו״. יכן בא בהסכמה על ספר „אדרת אליהו״ בין רבני פילין ביריד גראמניין בלובלין תל״ח וח׳ שמואל שמעלקא בה״ג ר׳ מאיר מאוסטרא (קה״מ אות א׳ 338).

ג. להג״מ שמואל שמעלקא היו שלשה בנים ושלש בנות ואלה הם.

א) הג״מ יצחק אייזיק אב״ד דק״ק פרעמישלא חתן הגאון הגדול בעל „מגיני שלמה״ ושו״ת פ״י (שם ושארית הערה 27).

ב) הרב האלוף מוהר״ר מאיר. ג) הרב מוהר״ר נפתלי הערץ אשר העתקתי מצבותיהם הלאה ומהם יצאה שלשלת גדולה של אלופים ומנהיגים בעירנו.

ושלש בנותיו נשואות לשלשה גאונים מפורסמים.

א) בתו הרבנית מרת לאה שהיתה אשת הרב הגאון מוהר״ר משה מאיר הכהן רפאפירט פרנס ומנהיג בלבוב אביו של הגאון מוהר״ר יצחק כ״ץ רפאפירט אב״ד ור״מ בהקלויז פה (שער הספר ברוך מבנים אשר) ועיין הלאה בספרי סימן (ל״ג).

ב) בתו הרבנית החסידה מרת אסתר שיינדיל אשת הגאון החסיד שבכהונה מוהר״ר נפתלי הכהן בעל סמיכת חכמים (עיין הלאה סימן כ״א).

ג) ובתו השלישית היתה אשת הגאון בעל „ליקוטי יוסף״ (מגיו״ח למשפחת האלפרין כת״י ועיין לקמן בספרי סימן מ״ז.

כמה שנים השתמש הגאון ר׳ שמעלקא בכתר הרבנית ור״מ פה לא אדע על נכון. אבן מהכתבת אשר על המנורה העומדת בבהכנ״ס הגדולה (סימן כ״א) נראה כי הרביץ תורה בעירנו שנים רבות ובשנת תמ״ז עלה השמים לאור החיים וגופו הטהור ספון וטמון פה בבית החיים,

ומצבתו תקרא אמריה לאמר:

פה
איש
נטמן ריחו כריח
אפרסמון ה״א הגאון
הגדול בוצינא קדישא
הזהיר התורה ע״ל א—
—כסנאי והאיר עיני כל
ישראל בפילפולו ובנה
בכספו הקלויז להיות
עם רב תלמיד עם צורב
אב״ד ור״מ מוהר״ר ש—
—מואל שמעלקא זצ״ל
עשרה בניסן ת׳נ׳ע׳ר
מ׳עפר ז׳רועך 1) לפ״ק.

מצבת בנו הרב ר׳ מאיר
פה
נטמן
האלוף המרומם
הישיש מו״ה מאיר
בהגאון המפורסם מו״ה
שמואל שמעלקי
אור תורתו הי׳ זורח פה״ק
אוסטרהא והנ״ל נפטר
ביום ג׳ תמוז ת״ע ל׳.

1) המקור להתיבות „הנער מעפר זרועך״. נעלם ממני ולא אוכל להולמם אך זאת נודע שנפטר בשנת תמ״ז ואם בסוף ס׳ מים חיים מביא שנפטר שנת ת״מ כבר כתבתי אשר עושי דברו לא עשו מלאכתם נאמנה שגגו טעו והטעו הרבה.

הנפלאות אשר הפליא ה׳ לעשות לעם פלא 1) כי עד מהרה בזמן קט שגבה עירנו ותפרח ישע חיש מהר התנערה מעפר שוממתה ותהי לקהלה גדולה ומפוארה שנית, הסירה את בגדי אלמנותה מעליה ותענד לראשה עטרת תפארת משובצה באבני יקר ופנינים. המה הרבנים הגאונים הגדולים אשר באו לשכון כביר בעירנו ויעלו לשבת על כסאות האב״ד וראש מתיבתא הקצינים והאלופים תורנים נכבדים אשר פרנסו והנהיגו את העיר בצדקתם וחכמתם דור אחר דור. והרב הראשון אשר כהן פאר ונתעלה אז לשבת על כסא אב״ד ור״מ פה, היא הרב הגאון הגדול בוצינא קדישא רבי רבי שמעלקא ז״ק אשר עד היום בחרדת קודש יזכירו שמו לתהלה ויתברכו בו כל יודעי שמו הוא החזיר את עטרת הרבנות ליושנה וישב על כסא אביו זקנו הגאון מוהר״ר אברהם ז״ק ז״ל שהיה אב״ד פה אחר הרש״ל ז״ל (סי׳ ג׳).

ב. הגאון והצדיק רבי שמואל שמעלקא היה בנו של הגאון הגדול המפורסם בדורו מיהר״ר מאיר ז״ק (זרע קודש) ז״ל אב״ד בלבוב 2) מיוחס לזרע הראש משבט יהודא 3) וחתן הגאון הגדול מיהר״ר חיים אב״ד ור״מ דק״ק קרעמניץ 4) והג״מ חיים היה בנו של ר׳ שמואל ור׳ שמואל היה בן הרב הגדול מיהר״ר העלמאן אחי אבי הגאון המפורסם ונודע ביהודא מהר״ל מפראג ז״ל 5) והגאון רבי שמעלקא העלה ברוחו הגדול להבת שלהבת התורה בעירנו בנה מכספו את הקלויז הגדולה שהיתה בית ועד להחכמים מאז ומקדם ושם היתה הישיבה הגדולה והחשובה של הט״ז ז״ל ובשנת ת״ח נחרבה עד היסוד בה כאשר כתבתי לעיל והוא בנה אותה מחדש בנין חומה, שם הרביץ תורה לתלמידים והאיר עיניהם בפלפולו החזיר התורה לאכסנאי שלה ומאז נקראת הקלויז הגדולה על שמו (דעם רבי רבי שמעלקים קלויז) והוא צוה לפני פטירתו לבל יקרב איש זר אשר לא מיוצאי חלציו היא לשבת על כסא אב״ד ור״מ בהקלויז הגדולה 6) וכן היה כי כל האב״ד ור״מ שהיו מאז בהקלויז הגדולה רובם מיוצאי חלציו של הג״מ שמעלקא היו כאשר יראה הקורא הלאה בספרי. בשנת ת״ל (1670) מצאנו את הג״מ שמעלקא אחד מארבעה הגאונים שהיו ראשי גליל וואלין בועד דד׳ ארצות 7) ובין ששה הרבנים מאורות הגדולים מ״צ דד״א שבאו בהסכמתם על תנ״ך עטיאש נדפס באמשטרדם תל״ה בא גם הג״מ שמעלקא בחתימתו וחתם „שמואל בן לא״א הרב הגדול מיהר״ר מאיר זלה״ה חונה בק״ק איסטרא 8). בשו״ת „פני יהושע״

1) נזכרתי מאמר המדרש תנחומא „והיה מספר בני ישראל כחול הים למה נמשלו ישראל כחול? לומר מה החול הזה אתה עושה בו גומא בערב ובשחרית אתה מוצא אותה שכבר נתמלאת כך כל אלפים שחברו בימי דוד נתמלאו בימי שלמה״. 2) תשובותיו באו בספר שו״ת „איתן האזרחי״ וחתם „הצעיר מאיר באאמ״ו אברהם זצ״ל ז״ק״. 3) מגיוח״ס למהר״ל מפראג ד׳ י״ד ע״ב.

4) כן כתוב בשער הספר „ברוך מבנים אשר״ ובמגיו״ח שם ואת הג״מ חיים מצאתי בספר „איתן האזרחי״ בקונטרס אחרון פ׳ יתרו כותב „דרשתי על ההספד הגאון מה״ו מ״ו חיים שהיה ר״מ ואב״ד בקרעמניץ יצ״ו שנת ת״ט״. והגאון מוהר״ר חיים בא בהסכמתו על ספר זכרון שנדפס בקראקא שנ״ט וחתם.. חיים בר׳ שמואל אבד״ק קרעמניץ (קה״מ אות ז׳ 3529).

5) מגיוח״ס להמהר״ל מפראג שם.

6) כן כתב הגאון הגדול מוהר״ר אפרים זלמן מרגליות ז״ל בהקדמתו לספר „ברית כהנת עולם״. 7) ידידי החכם ר״ש דובנאוו בהוואסחאד לשנת 1894 בהחוברת להודש אקטיאב העתיק מן הפנקס דד׳ ארצות הועד שם את מהר״ר צבי הירש מלוצק, ומהר״ר וואלף מלאדמיר ומהר״ר שמעלקא מאוסטרא ומהר״ר יצחק מקרעמניץ אלו ארבעה המה ראשי גליל וואלין.

8) התימתו העתיק למעני ידידי החכם ובקי כמ״ר שמואל ווינער יחי׳.

הרב הגאון המקובל מוהר״ר משה בהראש הקצין מהר״ר יצחק ר׳ עוזרש מקרעמניץ הוא המחבר ס׳ „ייקהל משה״ שהיה חתן הרב הגאון מוהר״ר ישעי׳ הלוי בנו של הגאון הט״ז ז״ל עוד נשארו ממנו שו״ת הרבה וספרים אשר נשארו בכתובים ולא זכינו לאורם ואני הכותב מצאתי בכת״י סליחות שחיבר הגאון ט״ז ליום כ׳ סיון וכ״ו סיון והוצאתים לאור עם הערות ממני כאשר כתבתי לעיל. והגאון הט״ז האריך ימים יותר משמונים שנה ונאסף אל עמיו זקן ושבע ימים בעיר הגדולה לבוב זי״ע ועכ״י.

אלה דברי רבינו דוד ותולדותיו, ימי חייו וקורותיו, נשמתו בגן עדן בין הצדיקים כזוהר הרקיע מזהירים, וזכרו יבורך בארץ לדור דורים.

ואלה הדברים הרותים על אבן מצבתו:

ביום כ״ו שבט שנת תכ״ז לפ״ק נטמן
הגאון הגדול מאור הגולה הרב הגדול
בעל טורי זהב מורינו ורבינו מו״ה דוד
בן מו״ה שמואל הלוי מחבר חבורים יקרים
באור תורתו האיר לדור דורים על כל
השלחן ערוך וארבעה טורים, הן בעודנו
בחיים כבר זכה, כי נפסקה כמותו הלכה.
הוראתו שלמה זכה וערוכה. ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

יז.

הגאון הישיש מוה״ר יהודא ליב הדרשן

ב„המגיד״ שנה הראשונה № 48 עלה 190 בין הגאונים הגדולים אשר מצאו מניחה בבית עלמין הישן בעיר קראקא חושב שם את הגאון הישיש מ׳ יהודא ליב הדרשן מאוסטרא נפטר בשנת ת״ט, ויותר לא אדע ממנו בעת.

יח.

הגאון הגדול בוצינא קדישא מוהר״ר שמואל שמעלקא ז״ק ז״ל אב״ד ור״מ פה.

א. אחר המהפכה והחרבן אשר נהפכה ונחרבה עירנו עד היסוד בה, מהמכות והתחלואים אשר חלו בה ביום הרג רב אשר הרג ולא חמל האכזר חמלניצקי בשנת ת״ח ות״ט. כמעט כל הבעלי בתים נפלו חלל מחרב היונים, עירנו הגדולה והקדושה נהפכה לגלים נצים ומכל תושביה היהודים לא נשארו כי אם חמשה בעלי בתים (עיין מבוא סי׳ י״ג) מה מאד נוראות נתפלא לראית

ניסן תכ"ד ובא שם בהסכמה על הדפסת ספר „עמידיה שבעה" וחתים שם „נאם דוד הוא הקטן בלא"א הקצין מו"ה שמואל זללה"ה מלאדמיר חונה בק"ק לבוב בחוץ לעיר" (אנ"ש ד' 59). וכן בא בהסכמה על ספר „דברי שמואל" וחתם „נאם דוד הוא הקטן בא"א מו"ה שמואל הלוי חונה בק"ק לבוב והגליל" (קה"מ אות ד' 2279).

ד. ואלה תולדות רבינו דוד ז"ל.

שלשה בנים גדולים בתורה ובחכמה היו לו ובת אחת, בנו הראשון היה הרב הגאון ארי שבחבורה מיהר"ר מרדכי סג"ל. בנו השני היה הרב הגאון מוהר"ר שלמה סג"ל ושניהם ישבי שבת אחים בק"ק לבוב (בהיות שם אביהם הגאון אב"ד) והיו עוסקים בתורה יומם ולילה, ושניהם נהרגו על קדוש השם בעלילה עוד בחיי אביהם הגאון מאיר הגולה בין שאר הקדושים שנהרגו ביום הרין אף ה' שהיה בעיר לבוב מחוץ לעיר ביום שבת קידש ח' אייר בשנת תכ"ד. ובנו השלישי היה הרב הגאון מיהר"ר ישעי' סג"ל ואיתו שלח אביו הט"ז ז"ל ביחד עם בנו חורגו הרב הגאון מיהר"ר אריה ליב (בעה"מ שו"ת שאגת אריה וקול שחל) לתהות על קנקני של הש"ץ שר"י כבתיב על ספר „ציצת נובל צבי". ובתו של הט"ז ז"ל היתה אשת הרב הגאון מיהר"ר גד והיא ילדה לו את הגאון הגדול מיהר"ר יואל אב"ד ור"מ בק"ק שעברשין בעהמ"ח ספר „מגיני זהב" להצדיק דברי זקנו הט"ז על ש"ע יו"ד מרוב ההשגות אשר השיג עליו רבינו הש"ך ז"ל בספרו „נקודת הכסף". ובנו של הג"מ יואל היא הרב הגאון מיה"ר משה גד ז"ל שהיא אבי הגאון מיהר"ר יואל ז"ל בעהמ"ח ספר „חידושי הלכות" על סדר נזיקין, ובספר „דעת קדושים" מיחס לו להגאון הט"ז ז"ל עוד בת אחת שהיתה אשתו הראשונה של הגאון מוהר"ר מאיר אב"ד דק"ק אפטא ולובלין (דף 60 ור' 99). ועוד היו לו בני בנים גאונים גדולים ומפורסמים מחברי ספרים יקרים זכר כולם לברכה ובעירנו חיים אתנו עד היום ייצאי יריכיו של הגאון הט"ז ז"ל זי"ע.

ה. ואלה המה פרי צדיק ספריו היקרים שהשאיר אחריו ברכה ונתפשטו בכל תפוצת ישראל ולאורם ילכו כל המורים.

א) ספר „טורי זהב" על ש"ע יורה דעה הוציאו הגאון ז"ל בעצמו לאור בלובלין בשנת ת"ו בהיותו אז אב"ד ור"מ בעירנו.

ב) ספר „טורי זהב" על ש"ע אורח חיים נדפס בדפים הרב ר' שבתי משורר מפראג בשנת תנ"ב יחד עם הספר „מגן אברהם".

ג) ספר „טורי זהב" על ש"ע חושן משפט נדפס חלק הראשון בעיר הומבארג אשר הגאון רשכבה"ג חכם צבי זללה"ה הוציאו לאור עם הגהותיו המאירות בשנת „במקדשו" (תנ"ב).

ד) ספר „ערך לחם" והיא חלק שני מחידושי הט"ז על ש"ע חושן משפט שלא היו ביד הגאון חכם צבי נדפס בברלין בשנת תקכ"א.

ה) ספר „טורי זהב" על ש"ע „אבן העזר" נדפס בזאלקויא בשנת תקי"ד ע"י נינו ונכדו של הט"ז ז"ל הוא הרב הגדול מיה"ר גד בנו של הרב הגאון מיהר"ר יואל בעל „חידושי הלכות".

ו) ספר „דברי דוד" לבאר דברי רש"י ז"ל על חמשה חומשי תורה נדפס בעיר דיהרן פירט בדפוס ר' שבתי משורר בשנת תמ"ט והיבא לבית הדפוס ע"י

על ש"ע יורה דעה לרוות צמאון המשתיקקים לדבר ה' זו הלכה פסוקה. ורבינו ז"ל אם כי מתחלה מרוב ענותנותו ודוד הוא הקטן בעיניו פג לבו מלשמוע להם כאשר כתב הכל בהקדמתו אחר כן נחם ונענה לבקשתם והוציא לאור את ספרו „טורי זהב" על יורה דעה בלובלין בשנת ת"ו.

ג. ויהי בשנת ת"ח עת צרה ליעקב ביום הרג רב אשר עשה חמלניצקי בעירנו (עיין מבוא סימן יג) ברח הגאון הט"ז ז"ל מעירנו לעיר אליק עיר בצירת חומה גבוה וחזקה מאד ולתקיפת השנה חזר חמלניצקי עם חילו לעירנו והרגו את יתר הפליטה ו) ומעירנו הלך עם חילו לעיר דובנא קליוואן ושאר ערים ועשו שמות והריסות וכאשר באו לעיר אליק צרו עליה כמה ימים ולא יכלו לה כי היתה בצורה מאד אך אחרי כן הערו כל חמתם ובגבורה עזה וחמת נקם לחמו עליה כאריות והחילו לפרוץ פרצות בחומה וכמעט שנכבשה העיר לפניהם, אז זכר ה' חסדו לדוד עבדו כי ביום ההוא כאשר עמדה העדה בבהכ"נ והט"ז ז"ל בראשם בכו והתפללו שפכו צקון לחשם לפני ה' שיצילם מבין שיני פריצי אריות, הגאון הט"ז שהיה עיף והלוש מאד הטה את ראשו על ידו ויישן ובחלומו קראו לו את הפסוק „וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי" וייקץ משנתו ויאמר „עם ה' חזקו בתפלה ובתחנונים כי היום יראנו ה' נפלאות". וישם בהמבצר עמדו כלי תותח ישנים אשר נתקלקלו מרוב ימים פתאום השמיעו קולות גדולות ופחד והתת ה' נפלה על חמלניצקי וחילו וברחו משם בבהלה. לזכר הנס יסד הט"ז ז"ל סליחות ליום כ"ו סיון אשר ביום הזה הפליא ה' לעשות הנס הגדול ובתוך החרוזים יספר לנו הט"ז את כל דברי הנס באין נגרע דבר מכל המסורה שמסרו וספרו אבותינו דור לדור. הסליחות מצאתי בכת"י והוצאתים לאור עם הקדמה והערות מאירות מאתי בספרי „ילקוט מנחם" והקורא ידרשם שם יראה וימצא נחת כי אין ברצוני להכפיל הדברים. בהיותי בעיר אליק ראיתי פנקס ישן מאד ומרוב ימים בלו ונחסרו העלים הראשונים ובשנת תקמ"ה נתחדש הפנקס ונכתבו התקנות הראשונות ואנשי הח"ק אמרו לי כי קבלה בידם אשר התקנות התקין להם הט"ז ז"ל. כפי הנראה לא האריך הט"ז לשבת בעיר אליק כי מפחד המלחמות והשמדות אשר לא חדלו אז כל הימים בכל גליל וואהלין ושאר הגלילות עזב הט"ז ז"ל גם את עיר אליק ויהי גולה ממקומו נע ונד וסבב בכל ארץ אשכנז אולי ימצא מקום מנוחה לשבת שם על התורה ועל העבודה כאשר הסכין ובדרכו בקודש מנעוריו. ויעבור דוד בכל ארץ מעהרין ובכל מקום בואו חרדו לקראתו כל גדולי העיר וכולם מבקשים את פני דוד, וכל דבר הקשה הביאו לפניו להחריץ עליו משפטו והוא כיד חכמתו הגדולה השיב להם דעתו להלכה ותירץ להם כל הספיקות. כן היה דוד נחפז ללכת מעיר לעיר ולא מצא מקום לשבת שם. ובהצר לו זכר ה' לדוד את כל ענותו והעיר את רוחו לשוב אל ארץ פולין אחרי כי שקטה הארץ מעט. ובעיר הגדולה לבוב עיר גבורים מלאה חכמים וסופרים מאז ומקדם, שם ישב רבינו דוד על המנוחה כי נתקבל שם לאב"ד ור"מ בחוץ לעיר. וישם נתגדל כבודו לשבת על התורה ועל העבודה מתוך עושר והרחבת לב עד יומו האחרון ובשנת תכ"ד היה אחד מראשי היעד באספת גאוני ד' ארצות פולין אשר התועדו בלובלין ביריד גראמניץ ביום י"א

ז) עיין בהקדמתי לסליחות הט"ז בספרי „ילקוט מנחם" שם כתבתי כל הדברים באריכות.

ז"ל היה מקידם בעיר קראקא עיר גדולה ורבתי בדעית שם חנה דוד עם ישיבתו הגדולה והרמה וביתו בבית מדרשו שהיה למעלה מן בית הכנסת ובאשר מתי אצלו בניו הקטנים תלה בזה כאשר יספר לנו הגאון בספרו (ט"ז או"ח סימן קנ"א). וסביב לשנת שע"ח נתקבל רבינו דוד לאב"ד ור"מ בק"ק פאטליטשא ומשם שלח תשיבותיו לחותני הגאון הב"ח ז"ל 1) אשר ישב אז על כסא אב"ד ור"מ בעיר הגדולה ומלאה חכמים בריסק דליטא. ובהיות העיר פאטליטשא קטנה ואנשים בה מעט לא היה לאל ידם לתת לרבינו די סיפוקי לכלכל את ביתו בכבוד כאשר הרגיל מנעוריו בבית אביו ובבית חיתנו . ובשנת שע"פ כאשר נתקבל הגאון הב"ח לאב"ד ור"מ בק"ק קראקא והגליל עבר דרך עיר פאטלימשא לראות בשלום חתני הגאון בעל הט"ז ובשלום אשתו היא בתו קודם פרידתו . שם ראה לדאבון לבו את גידל עניו ומרודו של חתנו מחמד ומחמל נפשו. וכאשר בא הב"ח לקראקא ערך מכתב אהבה לחתנו הט"ז עם דברי נחומים, וא"ה הדברים אשר כתב אליו 2) „עת היותי אצלך בק"ק פאטליטשא ראיתי את ענין ומאד צר לי כי לא תוכל לשבת על התורה במנוחה אך אקוה כי ירחיב ה' את גבולי יאשלח לך מתנה". והב"ח קיים את הבטחתו ושלח לו משם מתנה הגונה עם שו"ת אחת לדינא . ובראית רבינו בעל הט"ז ז"ל כי צר לו המקום לשבת שם נסע מן העיר למדינת פולין גדול ויט אהלו בק"ק פוזנא הגדולה ושם ישב על מדין בין מלבא למלבא 3) ומשם הופיע באור תורתו בכל ארץ הגליל ההוא. ואחר כן לאחר פטירת חותני נתקבל רבינו לאב"ד ור"מ בעירנו בהקלויז הגדולה שם ישב במניחה ילמד תורה מתוך הרחבה ולשם נהרו אליו תלמידים רבים קרובים ורחיקים מכל קצוי הארץ אשר באו כולם לשאוב מים חיים המפכים ויוצאים ממעין חכמתו הגדולה והעמוקה ולהתענג מזיו חדושיו הנפלאים ומפלפוליו העצומים אשר חידש בריב עיוניו ובחידוד שכלו בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא וקהלה קרושא דעירנו הזילו זהב מכיסם לתת לו די סיפוקי וסיפוק ישיבתו הגדולה והחשיבה אשר הגאון הט"ז מתפאר בה לאמר כי מימיו לא ראה קיבוץ ישיבה חשובה כמוה 4). והוא ערך לפני תלמידיו שלחן מלא פרי מגדים ממה שזכה משלחן גבוה וכאשר תלמידיו ראו דבריו כי נעמו הפצירו בו מאד להוציא לאור את ספרו היקר „טורי זהב"

1) בשו"ת ב"ח הישנות (סימן צ"ד) „גוף הב"ד נשלח ליד חתני הרב הנעלה מוהר"ר דוד סג"ל אב"ד ור"מ דק"ק פאטליטשא וכתב דעתו בהיתר האשה".

2) הרב בעל כלילת יופי כותב אשר המכתב הזה בכתב יד הב"ח ז"ל בעצמו היה ביד הגאון מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל מבראד.

3) בשו"ת ב"ח החדשות שאלה י"ז ששאל הגאון הט"ז ז"ל מחותנו הב"ח ז"ל „אהובי חותני הנה זה שנים רבות הוריתי הלכה למעשה ... ועתה בהיותי בק"ק פוזנא בין מלבא למלבא.. נאם חתנך דוד ה"ה הלוי".

4) זה לשונו הטהור בהקדמתו ליו"ד „זה שלשה שנים קבלוני הקהל הקדוש דק"ק אוסטרהא להרבין תורה ביניהם וקבעו לי בית המדרש הגדול מקום ועד לקיבוץ חכמים ורב טוב וחנות לקהל הנ"ל הזלים זהב מכיסם לתת לי די סיפוקי וסיפוק ישיבתי הגדולה והחשובה ת"ל אשר נתקבצו אלי תלמידים חשובים קרובים ורחוקים מקצות הארץ מעולם לא ראיתי קיבוץ ישיבה חשובה כמוה וערכתי שלחן לפניהם מה שזכיתי משלחן גבוה ושמעו אמרו כי נעמו ויפצרו בי להביא את הדברים לבית הדפוס..."

„תשובות מהר"י הלוי" והיא היה רבו של אחיו הצעיר ממנו בעל הט"ז ז"ל והוא מביא את תשיבותיו בספרו ט"ז, והשני היה הגאון מוהר"ר דוד סג"ל אשר זכה וזיכה את הרבים בחיבוריו „טורי זהב" על ארבעה חלקי הש"ע שנתפשטו ונתפרסמו בכל תפוצות ישראל ולאורם אנו הולכים שהלכה כמותו ברוב המקומות 1).
ורבינו דוד הלוי עוד בהיותו צעיר לימים כבר ראו ברכה בקרבו כי לגדולת נוצר. כי הוא היה אחד המיוחד מבני עליה והוא למד לפני אחיו הגאון מהר"י הליי ועוד היו לו מורים גדולים אשר האצילו עליו מחכמתם. ועם גידל שקידתו על התורה יומם ולילה ועוצם עיונו וחדוד שכלו הנפלא נעשה לארי שבחבורה ויצא שם דוד בכל הארצות, והגאון האדיר רבינו יואל סירקיש בעל הב"ח ז"ל נתן לו את בתו הגבירה מרת רבקה לאשה. שם בבית חיתני הגאון, ישב מרנא דוד והוסיף אומץ בלמודים בדבוק חבירים ובפלפול תלמידים גאונים אשר ישבו ושמשו בישיבה לפני רבינו הגדול בעל הב"ח ז"ל, אולם רבינו דוד הלוי הגדיל מהם ושימש לפני רבו וחותנו עומדות ויושבות למד בשקידה רבה ובהתמדה גדולה ועוד בבית חותנו שקד על דלתות התלמוד והפיסקים עם חבירים ותלמידים מקשיבים לקולו וכל שאלותיו וספיקותיו הריץ לפני אחיו הגדול הג"מ יצחק הלוי ז"ל ולפני חותנו הגאון ז"ל וגם אחר כן כאשר נפרד מבית חותנו והרביץ תורה במקום אחר כל דבר הקשה הקריב לפני חיתנו, וכן כל הדברים אשר העלה להלכה וכל תשובותיו אשר השיב לאחרים לדין ולהלכה הציע לפני חותנו הגאון לראות היעמדו דבריו בהוראיתיו. והגאון הב"ח ז"ל השיב לו תמיד בכבוד גדול וחיבב אותו עד לאחת והסכים 2) עמו להלכה ולמעשה וכל כך היה גדול ונכבד בעיני חותנו הב"ח ז"ל עד דשדר ג"כ פסקיה קמיה וביקש ממנו הסכמת דעתו בשריותא דאתתא בנדון עסק קידושין 3). ומלבד חיתנו ואחיו שקל וטרי עם גאוני דורו הגדולים והמפורסמים אשר כל בית ישראל נשען עליהם.

ב. מקום משכן כבוד רבינו דוד ז"ל לאחר שנפרד מבית חמיו הגאון הב"ח

1) בהתוועדות ביריד גראמיניץ (מיום ד' י"ב אדר תמ"ג) הסכימו כל הגאונים מהוועד על ספר „מגיני זהב" הוא תשובות שהשיב נכד הט"ז ז"ל הגאון מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק שעברשין ז"ל על ההשגות שהשיג הגאון הש"ך ז"ל על הט"ז ז"ל בספרו „נקודת הכסף" וגזרו אומר שאין להוציא דברי בעל הט"ז (במקום שהשיג עליו הש"ך) מחזקתו האלימתא אף באיזה מקומן בספר ט"ז שלא השיב נכדו המופלג הנ"ל והיו דברי בעל הט"ז בחזקתן.. כללו של דבר שאין להוציא דברי בעל ט"ז מחזקתם מחמת בעל נקודת הכסף מדין שהוא אחרון. משני טעמים ועדים נאמנים האחד שהוא היה זקן ויושב בישיבה ומוחזק למופלג וגדול הדור והשני הוא החיבור הנאה של נכדו הרב הנ"ל המיישב השגות „נקודת הכסף" הנ"ל (עיין בהקדמת ב"ב של הגאון המחבר מגיני זהב ובספר ק"נ להח' פין צד 76.

2) בשו"ת הב"ח הישנות ס' קי"ג בתשובה שהשיב לחתנו הט"ז מתחיל „עוקר הרים וטוחנן זו בזו בפלפולו. בהיכלו כבוד אומר כולו. קול לו קול אליו קדוש יאמר לו הוא חתני ר"מ ואב"ד האלוף כמוהר"ר דוד סג"ל נר"ו ונר זרעו יאיר עד ביאת הגואל". וכן כותב אליו פעמים הרבה בלשון חיבה וכבוד „חתני הגאון שיחי'". בשו"ת הב"ח הישנות סימן צ"ג כותב „והביאו הגאון מוהר"ר דוד סג"ל שיח' בתשובתו". בשו"ת ב"ח החדשות ס' נ"ר „שלום וכו' לאהובי חתני הרבני הנבוני ר"מ ור"ג מוהר"ר דוד סג"ל שיח' מה ששאלת..."

3) בשו"ת ב"ח החדשות סימן ע"ט תשובה שהשיב הגאון בעל הט"ז וכותב „שאלה זו נשאלה לאדמו"ו הותני הגאון מ' יואל נ"י והשיב תשובתו הרמתה ושדרה לי לעוני בה כפי ע"ד".

ובזה זכיתי (אם לא שגיתי בהשערתי) להשיב על השאלה אשר שאלתי אנה פנה הגאון הזה? ואין משיב לי, גם איכל לאמת את מסורת הזקן שגלה לי מענין בריחתו... ולא אוכל לגלות הדברים בכתב [1].

טז.

רבינו הגדול הגאון מוהר"ר דוד סג"ל בעל „טורי זהב" ז"ל

בערך שנת ת"ב [2] ויעש לו דוד הוא הגאון בעל הט"ז שם בעירנו ודוד עלה במעלה ונתקבל לאב"ד ור"מ בהקליוז הגדולה פה. והנה את תולדות הגאון הזה פרשת גדולתו בניו ורוב תלמידיו הגאונים ספרים היקרים אשר חיבר ואת כל אשר עבר עליו עד יומו האחרון כבר כתב באר היטיב הרב הגאון חיקר קדמוניות מאד נעלה מוהר"ר חיים נתן דעמביצער בספרו היקר „כלילת יופי" כיד חכמתו ובקיאתו הגדולה מה שיש בו די ואנכי לרגל מלאכתי החביבה עלי ולמען כבוד ותפארת עירנו אשר זכתה להרכיב גם את הגאון הזה אלוף לראשה אמרתי אצא נא ואלקטה שבלים מדברי הרב בעל „כלילת יופי" ומדברי שאר החכמים יודעי העתים ואשית עליהם נוספות משלי אשר יגעתי ומצאתי דברים אשר לא נגלו להרב כלילת יופי ושאר החכמים והיו לאחדים בידי להעלותם על ספרי ואשבץ עוד אבן ספיר ויהלום בכתר עירנו הגדולה.

א. הרב הגאון רבינו דוד פאר נשיא הלוים אשר האיר עיני ישראל בחיבוריו המאירים שעשה על ארבעה חלקי השלחן ערוך, הרים קרן התורה בהחזקת ישיבות גדולית והעמיד תלמידים הרבה אשר האירו פני תבל בתירתם וחכמתם ושמעו הולך בכל אפסי תבל. נולד לאביו הרב החסיד והקצין הון ועושר בביתו נגיד ומצוה מוהר"ר שמואל הלוי ז"ל בעיר לאָדמיר היא וולאדימירא שהיה חתן הגאון המופלג מרנא ורבנא מוהר"ר יצחק בצלאלש אב"ד ור"מ בעיר לאָדמיר, ושמו נידע בספרי הפיסקים ושו"ת מזמן הגאונים הראשונים [3]. ונכדו הגאון בעל הט"ז מתכבד ומתימר בעטרה תפארת זקנו זה ומביא מפסקיו בספרו „טורי זהב" כמה פעמים [4]. והרב החסיד והקצין מוה"ר שמואל הלוי העמיד שני בנים גאוני ארץ אשר האירו פני התבל בתירתם ובספריהם, הראשון היה הגאון מוהר"ר יצחק הלוי אב"ד בק"ק לאָדמיר חעלמא לבוב והוא האיר עיני הכמים בחידושיו אשר הידש ונקראים בשם „חידושי מהר"י הלוי" ובתשובותיו אשר השיב לכל שואל

---

1) לא אכחד את האמת אשר ידידי הרב הגאון המפורסם החסיד מוהר"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן הי"ו אבד"ק פלונסק וכן ידידי הרב הגאון מוהר"ר חיים דוב גראס אבד"ק פעטריקוא אונגארין שדו בה נרגא בהשערתי אכן מפני שגם דבריהם אינם מיוסדים על ראיות נאמנות הנחתי השערתי כמו שהיא ואגב אורחא אוסיף מה שהעירני הגאון מפלונסק אשר בשו"ת „פני יהושע" ח"ב סי' י"ח כותב וז"ל „וכבר באתי לדין ולהתוכח בזה עם הג' מהר"נ כהן יצ"ו מרביץ תורה בק"ק אוסטרהא" וכעת אין הספר שו"ת פ"י ת"י.

2) כן נראה מדבריו אשר כתב בהקדמתו ליו"ד „והנה זה שלשה שנים קבלוני הקהל הקדוש דק"ק אוסטרהא". והוא הדפיס את ספרו בשנת ת"ו.

3) בשו"ת ריש"ל כימן א' על פסק שכתב המהרש"ל בא הוא כהסכמתו וכותב „יפה כיון וכתב האלוף הגאון על ככה. כמסיני למשה הלכה. נאם יצחק בר' בצלאל ז"ל הגר בולאדימיר". וכן שם בסימן ט"ו הסכים ג"כ על פסק אחד שפסק המהרש"ל ז"ל וכותב „יפה כתב ויפה דן נאם יצחק בן בצלאל ז"ל הגר בולאדימר".

4) בהלכות פסח תע"ג ס"ק ט' כותב הט"ז ובמרדכי של זקני מהר"י בר' בצלאל ז"ל היה נקוד...

ולמען דעת ערכי הגדול של הגאון הזה הנני להעתיק מה שמצאתי בספר „זרע אברהם" פי' על ספרי מהגאון מוהר"ר אברהם יקותיאל זלמן ליכטענשטיין ז"ל בפרשה ואתחנן (פיתקא ל"ה) על הפסוק וקשרתם מביא שם את לשון הפיוט אהבה לשבת נחמו „דין נשמע. תורת שמע. בכל לשון להתפלל. הלא נודעה בארבעה אשר פירשו זקנינו" והאריך שם. אחרי כן מביא המחבר „זרע אברהם" את הספר „אספקלריא המאירה" מה שפירש על הפיוט הזה ובסוף דבריו כותב שם וקושטא דמילתא ראיתי בכתב יד איש קדוש המקובל האלקי הגאון מוהר"ר שמשון מאסטראפאלי שכתב להגאון מוהר"ר נטע אב"ד דק"ק אוסטרהא זצ"ל זה לשונו „שוב אדוני מ"ו פה ארץ הקודש באתי לכתוב שורותיים וכו' מה שזכני השם... וגם בפיוט שבת נחמו „דין נשמע ... הלא נודעה בארבעה אשר פירשו זקנינו", ודבריו סתומים מאד והנה בעל הפירוש שבסידור פירש... אכן אדוני מ"ו הנה בשביעה חי עולמים ית' ויתעלה כי בלילה הזה פ' וארא שעבר ראיתי להגאון מוהר"ר נטע מקראקא בעל ספר „מגלה עמוקות" בחזיון לילה ואמר לי שפירש החרוז הזה „בארבעה אשר פרשו זקנינו" יש לו רזין עליונין אכן לפי פשוטו הכי פרושו שבד' מסכתות בגמרא מוזכר ששמע בכל לשון לא פחות ולא יותר ואלו הן „מס' סוטה ל"ב, ברכות י"ג, מגילה ט"ז, שביעית ל"ט" והענין פלא. אראה בנחמה שגליתי להוד כת"ר מה שללבי לא גליתי וכו' עכ"ל". והנה מלבד שהדברים האלה נפלאים הפלא ופלא ויקרים מאד זכינו לדעת את פרשת גדולתו של הגאון מוהר"ר נתן נטע כהנא ז"ל אב"ד מעירנו אם הגאון הקדוש האלקי מוהר"ר שמשון מאסטראפאלי זצוק"ל חלק לו מלא חפניו תהלה וכבוד וקורא אותו בשם אדוני מ"ו.

ג. מתולדותיו של הג"מ נטע לא מצאתי כי אם את בנו הגאון מוהר"ר מרדכי אב"ד דק"ק מאהליב ריסיא. בספר שו"ת הגאון מהר"ם זיסקינד רוטענבערג ראיתי תשובה אחת ממנו יחתם „נאום הצעיר מרדכי בן א"א מרנא ורבנא הגאון מוהר"ר נתן נטע כהנא זללה"ה חונה על צבא ריסיא היום יום ד' ג' טבת תמ"ד לפ"ק פה מאהליב" (והחכם בעל לוחות זכרון כותב (בד' 65 בהערה) שהג"מ מרדכי היה בתחלה אב"ד בק"ק אמיסטיבווה ואח"כ בק"ק אפטא). וחתנו של הג"מ נטע כהנא היה הגאון מוהר"ר משה אבד"ק פולנאה בהגאון מוהר"ר שלמה סג"ל חריף אבד"ק לבוב (דור ישרים לידידי הרב כהן צדק דף 26) [1].

ד. כעת ראיתי בספר „ספרות ישראל" להחכם ד"ר משה שטיינשניידער עלה 416 כותב שם „על המחברים האלה עלינו להוסיף עוד מחבר פלוני אלמוני אשר סיפר בשפה אשכנזית מפרדת [ונקרא בשם חורבן הגדול] את דבר התלאות הרבות שמצא את היהודים בעיר אינגאריש בראד במורביא אשר המיתו שם התורקים יהודים רבים וביניהם את הרב נתן בן משה מאוסטרהא 1683 תמ"ג" עכ"ל. ולפי דעתי היא הגאון דנן אשר שמו העצם היא נתן והיא בן משה והיא הרב מאוסטרהא שברח מעירנו מחרב הקאזאקין ולאחר חמש ושלשים שנה נפל בחרב התורקים והוא פלא.

1) כעת ראיתי בספר אנשי שם סימן רכ"ח מביא אשר בפנקס מרבני הועד דארבע ארצות נזכר שם בשנת ת"ל האלוף מוהר"ר וואלף בהגאון ר' נטע כהנא אבד"ק אוסטרהא ור' וואלף היה חותנו של הגאון מוהר"ר יוסף אבד"ק פרעמיסלא.

טו.

הגאון ראש הגולה מוהר"ר נתן נטע כהנא [1]

א. אחר הגאון מוהר"ר שמשון בוך ישב על כסא אב"ד בעירנו והגליל הגאון ראש הגולה מוהר"ר נתן נטע כהנא בהרב הגאון הגדול מוהר"ר משה מרדכי בה"ר נתן נטע הכהן אב"ד ור"מ בק"ק בערזאהן וראש ישיבה בק"ק לבוב [2]. ובין הגאונים שסמכו את ידיהם על ראש הכהן ובאו בהסכמתם על ספר הש"ך שנדפס בשנת ב'ק'ד'ש (ת"ו) לפ"ק בא גם הגאון מוהר"ר נתן נטע כהנא אב"ד מעירנו והגליל בהסכמתו. על ספר „לחם משנה" על משניות שחיבר הג"מ משה ליפשיץ מפוזנא (עיין הלאה) (נדפס אח"כ בקראקא שצ"ז) והסכימו עליו הגאון מהרש"א ושאר גאונים בא גם הג"מ נתן נטע בהסכמתו. ולמען יקרת וחביבת דבריו אמרתי להעתיק לשון הסכמתו [3] „שמוע שמעתי מגודל מעלת הל"ת „תהלת המחבר משה אבי חיזה, לא קם כמשה זה. מחזה שדי יחזה, גילה רזה. „יהוציא אורות דברי שפירות. יקרות אמרות טהורות. פירוש על שיתא סדרי „משנה סדורות, וגם ראיתי כי רוכבי צחירות. העידו עליו כי צלל במי „בארות, כמעייני מים המתגברות. והעלה בידו על ארץ ושמים הודו, בכן סמכתי „ותמכתי ידי עליהם דתלו זייניהם בחתימות ידיהם. בכן גם אנכי באתי למלאות „דבריהם עם אותם שזרזוני כבר להביאו לבית הדפים לזכות את הרבים, כה „דברי אנא קטינא נתן נטע יכונה בן א"א מרנא ורבנא רב כהנא הגאון מוהר"ר „משה מרדכי כהנא זצלה"ה חותם פה עיר יערסלב ביומא דשוקא שצ"ב לפ"ק". וכן בספר „מגיד מישרים" דפוס הראשין לובלין ת"ו נמצא „הסכמת הגאון מוהר"ר „נטע אב"ד דק"ק אוסטרא" „גם אנכי מסכים להביא ספר המגיד לבית הדפים „לזכות הרבים וכל המסייע לקנותו שכרו יהיה מיושב הכרובים. נאום נתן יכונה נטע בן א"מ מרנא ורבנא מהור"ר משה מרדכי כהנא חותם פה ק"ק אוסטרא". בספר „מחנה ארון" להרבני המופלג מו"ה אהרן מטרעבאלי בעל המחבר „שם אהרן" „מקלו של אהרן" כתב בהקדמתי „כי אֵם אבי היתה בת הגאון הקדוש הרב המאוה"ג מ"ו יצחק שהיה אב"ד בק"ק סטנאב אחי הגאון המפורסם מ"ו נטע אב"ד דק"ק אוסטרהא", ובהיות הג"מ נתן נטע אב"ד פה היה אז הגאון הגדול בעל הט"ז ר"מ בהקלויז הגדולה פה כאשר אכתוב הלאה וביום הרג רב שעשה חמעלניצקי בעירנו בשנת ת"ח ברחו שניהם מעירני ואני קבלתי מפי זקן תורני אחד הנאמן בדבריו שהג"מ נתן נטע ברח עוד מעירנו כמה ימים לפני ביא חמעלניצקי לעירנו והזקן מסר לי ענין גדול שקיבל מזקני הדור שלפניו על דבר בריחתי מעירנו והדברים שעברו בינו ובין הגאון הקדוש המקובל אלקי מוהר"ר שמשון מאסטראפאלי זללה"ה והדבר פלא, אכן הדברים נמסרים מפה לפה ולא נתנו להכתב ולא נודע אנה פנה הג"מ נתן נטע מעירנו?

---

1) הפרק הזה הדפסתי בספרי „ילקוט מנחם" וכאן הוספתי הרבה. 2) „אנשי שם" (סי' שמ"ז) ומביא שם בשם ס' „טיב גיטין" ש"א אות נ' ס"ק יוד שכן היה חותם הרב מו"ה נטע כהנא אב"ד דק"ק אוסטרהא „נתן נטע יכונה בן א"א מרנא ורבנא הגאון מו'ה משה מרדכי כהנא".

3) הסכמה הזאת וכן ההסכמה שאחריה העתיק למעני ידידי המידי חכם וחוקר יקר אשר אוצר מכמה עשרת אלפים ספרים פתוח לפניו כמ"ר שמואל ווינער יחי היושב בקמ"ר פעטערבורג אסיר תודה אני אליו עבור טרחתו שטרח למעני הרבה וכן אברכהו כל ימי חיי.

אבל משים הא לא אריא מי לא יודע כי באך ובאבנר הכל כינוי אחת היא. כאשר הבאתי כאן שהרבני המופלג ר' אליהו מיחס עצמו להגאון מיה"ר שמשון בובנר אבד"ק איסטרא ומזה נראה ברור כי קיראין אותו בוך ולפעמים ביבנר והכל חד הוא.

ב. בשו"ת „איתן האזרחי" (נדפס פה בשנת תקנ"ו) סימן ד' מתחיל „הנה שמעתי וראיתי פסק אחד שאיזן וחיקר הגאון מח"ו מוהר"ר שמשון בוך ז"ל". וכתבתי שם בהאסיף כי כוונתו על ר' שמשון מעירנו אולם החכם מהר"ש באבר גם כאן דחה את דברי וכותב כי זה שנזכר בשו"ת איתן האזרחי הוא ה"ר שמשון בך ב"ר בייניש ולא ב"ר יצחק אבל במחילת חכמתו בשתים נפלאתי על חכם כמוהו חדא מאן מפיס כי זה הוא ר' שמשון ב"ר בייניש הלא הוא מזכיר ר' שמשון סתם? וביותר תמהתי עליו שהוא סותר דברי עצמו כי ראינו אשר האיתן האזרחי כותב על ר' שמשון „ז"ל" ומזה נראה אשר בעת שכתב הדברים כבר לא היה הג"מ שמשון בחיים והג"מ אברהם שרענצליש בעל איתן האזרחי נסתלק בשנת תי"א (אנשי שם ד' י"א) וה"ר שמשון ב"ר בייניש נפטר בשנת תכ"ח (אנשי שם סימן תקנ"ח). ואם כוונתו של הגאון בעל איתן האזרחי הוא על ר' שמשון ב"ר בייניש מדוע כתב עליו ז"ל והוא האריך עוד בחיים כמה שנים אחריו? והאמת עד לעצמו כי כוונת בעל איתן האזרחי הוא על ר' שמשון דנן שנפטר בעירנו בשנת שצ"ו ולכן כתב עליו „ז"ל". ובנו של הגאון מוהר"ש בוך הוא הגאון מוהר"ר צבי הירש אבד"ק קראטשין (מגיוח"ס שם) ויותר לא ידעתי ממנו.

ומצבתו תגיד לנו את ערכו הגדול:

פ"נ
הרב הגאון ארץ
הוא העומד בפרץ
שמו יצא בכל אפסי ארץ
הרביץ תורה כאלו מסיני
נמסרים האיר עיני חכמים
בפלפולו שמו נודע בשער
בת רבים איש הישראלי
מוהר"ר שמשון במוהר"ר
יצחק זצללה"ה נתבקש
לישיבה של מעלה ועלה
י"א ימים בחודש
תמוז שצ"ו לפ"ק זכותו
יעמוד לו ולזרעו אחרון.

רב הרבנים גאון הגאונים
אור ישראל וקדושו
שמו הקדוש והטהור
הלך מסוף העולם ועד סופו
צדיק יסוד עולם
רבינו מהרש"א זצוקלל"ה.

יג.

הרב הגאון רבי משה מפטיר מאוסטרהא׳.

אחד מן הגדולים שהיו בעירנו בזמן הגאון מהרש"א ז"ל. בספר „ברכת טוב" (ד׳ יו"ד) להגאון המפורסם מוהר"ר משה נראל כ"ץ ז"ל (עיין לפני זה) כותב „ושמעתי בשם רבי משה מפטיר מאוסטרהא נ"ע" וראיתי בספר אוצה"ס להח׳ בן יעקב אות ח׳ מספר 392 כותב „חידושי ה"ר משה מפטיר מענדילש מאוסטרהא" הובאו בס׳ ברכת טוב (תג"י מ׳ ס׳ מ"ו)". ואנכי לא מצאתי בסיגנון זה בספר „ברכת טוב". אך בדף ק"ז כותב „ושמעתי בשם הרב ר׳ משה רבי מענדילס". ולפי דעתי כוונתו על הרב הגאון ר׳ משה רבי מענדילס מקראקא הידוע ולא על ר׳ משה מפטיר מאיסטרהא ור׳ משה מפטיר לא נקרא ר׳ מענדילס.

יד.

הרב הגאון מוהר"ר שמשון באך (בוכנער) אב"ד פה

א. אחר הגאון המהרש"א ז"ל נתקבל לאב"ד פה הרב הגאון ארץ האיר עיני חכמים בפלפולו מוהר"ר שמשון במוהר"ר יצחק ז"ל בוך מפורסם בעירנו בשם רבי שמשון בוך ונקרא בפי החכמים בשם רבי שמשון מאוסטרא (מגילת יוחסין למהר"ל ד׳ י"ח) והרבני המופלג ר׳ אליהו ב"ר יעקב מלאדמער המו"ל ספר „מנחת כהן" מיחס עצמו מצד אמו להגאון מו"ה שמשון בוכנר אבד"ק אוסטרהא (שם ושארית ד׳ 61 הערה 29) והג"מ שמשון היה בתחלה בלבוב ואח"כ נתקבל לעירנו על מקום המהריש"א ז"ל ופה מ"כ.

בשו"ת מהר"ם מלובלין ז"ל סימן קכ"ב בין הגאונים אשר הסכימו לפסק של המהר"ם נמצא גם הסכמת הרב הגאון מוהר"ר שמשון באך ז"ל וכותב „אם יהיו כל חכמי פולין ורוסיא בכף מאזנים והרב הגדול הגאון מוהר"ר מאיר נ"י בכף שני׳ מכריע את כולם. ואני הצעיר בחכמה ובשנים באתי כיהודא ועוד לקרא וכיד ה׳ הטובה עלי הרחבתי ביאור בקונטרס על פי התורה וגמרא וסברא נאם שמשון בן מוהר"ר יצחק ז"ל באכנר החותם פה לבוב שע"ב לפ"ק". יהנה הדברים האלה שלחתי להאסיף ונדפסו בשנת תרנ"ד ואח"כ בא לידי הספר „אנשי שם" מהחכם המובהק מהר"ש באבר יחי׳ וראיתי שם בסימן תקנ"ה שרצה לדחות את דברי שכתבתי שהגאון ר"ש בוך מעירנו בא בהסכמה על פסק המהר"ם מלובלין וטעמו כי בשו"ת מהר"ם מלובלין חתם עצמו באכנר ולא ביך?

ואלה הדברים חקקו על מצבתו

ה׳ ימים בחודש כסליו שנת שצ״ב לפ״ק.

פה
נגנז ונאסף איש
קדוש תגא דמלכא
הוא נגר ובר נגר מופת הדור
הצניף הטהור הרב המופלג
בחכמה בענוה וביראה ושמעו
יצא ממזרח שמש עד מבוא
האיר כל חכמי ישראל בחיבורו
הגדול שהידש בפילפולו
ובחריפתו על גמרא פירש
רש״י ותוספות הגאון נ״י פ״ה מו״ה
שמואל אליעזר במוהר״ר יהודא
הלוי זצללה״ה ונתבקש בישיבה
של מעלה ומת במיתת נשיקה
ועלה השמימה והיתה מנוחתו
כבוד במוצאי מנוחה ונאסף ביום
א׳ חמשה ימים להודש כסליו
בשנת שצ״ב לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה׳.

בשנת תרי״א העיר הרב הגאון מוהר״ר יעקב רפאפירט ז״ל אב״ד דפה את רוח מנהיגי הח״ק והקימו אבן חדשה על קברו כי המצבה הראשונה מריב ימים נשברה והעתיקו את נוסח המצבה הראשונה מעבר אחד.

ואלה הדברים חקקו על האבן מעברהשני:

אבן פינה
הוכן והוקם מחדש
ע״י החבורה קדישא
דפה קהילתנו קהלא קדישא
יום א׳ וי״ו תמוז שנת תיו ריש יוד אל״ף
א׳ו׳ת ת׳ו׳ר׳ה *)
לכבוד ולתפארת
אלופינו מורנו ורבינו

1) הנקודות אשר על אותיות „אות תורה" מורים יום א׳ ואו תמוז תרי״א.

והג"מ משה נראל היה אחד מגדולי פולין בשנת ת"ח ובתחילת ימיו הרביץ תורה ודעת בכמה קהלות בארץ פולאניה ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק נראל בגליל וואהלין אשר היתה אז מלאה חכמים וסופרים ושם הרביץ תורה וחבר ספרים הרבה, אך בשנת ת"ח ברח מפני חמת המציק ומצא מפלט לו בארץ אשכנז ומשם נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק מיץ המעטירה והוא המחבר ספר „מגילת סתרים" או „בקשה" לשנת ת"ח שהוציא לאור החכם אוהב וחוקר קדמוניות חיו"ג ז"ל באוצר הספרות שנה שניה ומשם לקחתי הדברים והג"מ משה חבר גם ספר „ברכת טוב" והוציאו לאור בנו ה"ר טוביה אשר הוסיף הגהותיו בשם „כתר שם טוב" וראיתי שם בס' ברכת טוב (דף ואו) כותב „שמעתי בשם מורי הרב ר' שמואל אידליש" וכן מזכירו שם כמה פעמים ובד' צ"ג כותב „שמעתי ממ"ו הרב ר' יעקב (אביו של הרב ר' העשיל)" 1) ובדף ד' ח"ש כותב „בשם מוהר"ר שלמה מאוסטרהא" ולא אדע אם כוון אל הרש"ל או אל הגאון מוהר"ר שלמה בעל „מזבח הזהב" (עיין לעיל סימן ד').

ה. הגאון מהרש"א הדפיס את כל ספרו בחייו. „חידושי הלכות" על מס' ביצה יבמות נדפס בכרך קטן בבסיליאה (ראיתיו בבאוצה"ס בעיר ווילנא חסר שנת הדפוס). חידושי הלכות ח"א נדפס בלובלין בשנת שע"ב והוגה ע"י אחיו של המהרש"א כמו"ר שאול שמעון בן מוהר"ר יהודא הלוי זלל"ה. חידושי הלכות ח"ב בלובלין שנת שפ"א. חידושי אגדות חלק ראשון נדפס בלובלין שנת "לא "ימוש (שפ"ז) ובסיום הספר כתוב „סליקא לה כל חידושי אגדות הש"ס ביום ג' י"ז סיון שפ"ז לפ"ק הוגה בעיון רב ונמרץ ע"י האלוף היקר כמוהר"ר שאול שמעון בן מוהר"ר יהודא סג"ל זצ"ל דיין דק"ק לובלין יצ"ו ואחיו של הגאון המחבר זה הספר יצ"ו זכותו יעמוד לנו ולכל ישראל כי"ר אמן". חידושי אגדות חלק שני נדפס בקראקא בשנת שצ"א והמהרש"א ז"ל חתם עצמו לפרט ש'מואל א'ליעזר ב'ן א'בי מ'והר"ר י'ודא ז'כרונו ל'ברכה (שצ"א). ושנים הרבה אחר פטירתו נדפסו „חידושי מהרש"א" על פי' רש"י מחמשה חומשי תורה והשגות על המזרחי שנמצאו מפוזרים בספרי חידושי הלכות וחידושי אגדות מהרש"א נאספו על ידי ה"ר צבי הירש ב"ר מאיר הכהן מק"ק זיטל ונדפס בעיר הענא שנת תע"ז. ומלבד שהיה המהרש"א גאון וקדוש היה גם בעל רוח נדיבה, פזר נתן לאביונים מבנים אירחים וביתו פתוח לרוחה מקום ללין לכל דל ואביון העובר ושב על פתח ביתו (בית חומה). על אבן המשקוף העליון היה כתוב וחקוק באותיות בולטות הפסוק „בחוץ לא ילין גר, דלתי לאורח אפתח". ואני הכותב בילדותי קראתי כמה פעמים את הפסוק הזה מעל אבן המשקוף. בשנת תרמ"ט נשרפה עירנו כולה כליל ונהרס גם הבית חומה של המהרש"א ז"ל ומן האבן נמחקו האותיות באין מכיר שום תמונת אות.

בשנת שצ"ב במוצאי שבת מנוחה נתבקש בישיבה של מעלה זכותו יגן עלינו ועכ"י.

---

1) הרב בעל כלילת יופי (ח"ש דל"ט) כותב שהג"מ משה כ"ץ נראל היה חבר נאמן להג' ר' ר' העשיל.

יסדקין וירד לעימק וצלל במים אדירים והעלה מרגניתא דלית בי׳ טימי ולא הניח כל סדק ובדק אשר לא תיקן וכל דבריו מייסדים על אדני השכל ויסידית חזקים וכל הרוחות שבעולם לא יניענו ולא יזיזנו ממקומו ואיך יערב לבי לגשת לסתור אי לחלק בשום דבר מדבריו וכל החולק עליו כחולק על השכינה. . ."

ב) בצוואת הגאון ר׳ יונה לאנדסופר סי׳ י"ח כותב „ויעמיד ג"כ בדקדוק רב על פי׳ הגאון מהרש"א. ופירושו לבד יוכל להאיר עיני האדם בתירה כ"ז שהוא מאריך לעמוד על עומק הלכה כי דבריו הם בקיצור מיפלג ובעימק לאמיתיות. לשונו עט סיפר מהיר ורוח אלהים דיבר בו כי מבלעדי השגת רוה"ק אי אפשר שיעשה אדם ספר בדומה לזה". ואלה דברי הגאון חיד"א ז"ל בשה"ג אות שי"ן ס׳ פ"א „מהר"ר שמואל אידלש רב מופלא אב"ד דק"ק אוסטרא שנת שע"ו חיבר חידושי הלכות על רוב התלמוד ולאירו הלכו כל מעייני הגמרא והתוספות, ושמעתיה לפום רבנן ותלמידיהן 1) ובפרט בגלילות אשכנז והמערב לא זזו מחבבו וכל עסקם בו וגם חיבר חידושי אגדות וממנו יקחו הדרשנים, ובעלי הפרשיי"ם הדביקוהו ליסוד דרושיהם וגם אני שמעתי שיש לו שו"ת" עכ"ל. והנה מדברי שו"ת הב"ח שהבאתי לעיל (אות ב׳) „וכתב בפסקיו" נראה ג"כ שהיה לו להמהרש"א פסקי תשובות אך לא ראו אור.

ד. ואלה תולדות פרי צדיק בניו וחתניו של הגאון המהרש"א ז"ל.

א) בנו הגאון מוהר"ר משולם זלמן 2).

ב) בנו הגאון מוהר"ר אברהם ז"ל.

וחתניו המה

א) הרב הגאון מוהר"ר יצחק סג"ל אב"ד דק"ק לבוב בנו של הגאון הגדול מוהר"ר שלמה סג"ל חריף אבד"ק לבוב חתן הגאון המפורסם בעל שארית יוסף 3).

ב) הגאון המפורסם מוהר"ר משה רבי יצחק רבי בונמש אב"ד דק"ק לובמלא ואב"ד דק"ק לובלין בעהמ"ח ספר „מהדורא בתרא" 4). ואחד מתלמידיו של הג׳ מהרש"א היה הרב הגאון החכם הכולל מוהר"ר משה כ"ץ נראל ז"ל אביו של הרב החכם והרופא מפורסם מוהר"ר טוביה הרופא ז"ל בעל ספר „מעשה טוביה"

1) על דבר שיטתו הלך נפשו ודרכו בקדש בש"ס עיין בספר „שם משמואל" לידידי החכם והחוקר מר שמואל אבא הארארעצקי יחי׳.

2) כן כתב בעל הערות „למגילת יוחסין" ממהר"ל מפראג ז"ל דף 32 שבן הגאון מהרש"א היה שמו משולם זלמן אבל אני ראיתי ב„אגרת היחס" הנדפס בראש ספר „חדושי הרז"ה" כתוב שם שבן הגאון מהרש"א היה שמו הרב „יהודא ליב הלוי" עיין שם ואין בידי להכריע.

3) דור ישרים לידידי הרב כהן צדק ד׳ 26 וכן ראיתי כעת בספר „מעלות היוחסין" להג"מ אפרים זלמן מרגליות דף ל"ד ושם כותב ג"כ שהג"מ יצחק סג"ל חתן המהרש"א מילא מקום אביו בק"ק לבוב.

4) שם בהערה למגיו"ת ממהר"ל כותב שעוד בת אחת היתה להמהרש"א שהיתה אשת הגאון מו"ה שלמה בהגאון האמיתי מוהר"ר נתן שפירא בעל „מבוא שערים" ואם קבלה בידו מפי סופרים או ספרים נקבל.

אב״ד ור״מ דק״ק לובלין היה לכם להמתיק סוד ועצה עמו בחומר חרם הגדול אשר החרמתם״. והנה אם כי המכתב מהב״ח נכתב אחר שנת שפ״ב כנראה מראש המכתב שכתב הב״ח „כבר באתי לעורר אתכם בכתב קטן ביריד שהי׳ בחידש כסליו שפ״ב״ ואז היה הגאון מהרש״א אב״ד ור״מ פה אוסטרהא ולא בלובלין? אחשוב מפני שהמהרש״א היה אז בלובלין על היריד ומקדם היה שם אב״ד קורא אותו הב״ח על שם העבר. בתשובות ב״ח הישנות סימן ע״ט בהיתר עגונה, התשובה נכתבה בחה״מ סוכות ש״ץ לפ״ק וכותב שם הב״ח „ומ״מ אינני סומך על דעתי אם לא יסכימו עמי לפחות שנים מגדולי הדור״, ואחר חתימת הב״ח נכתב „והרב הגדול מהר״ר שמואל בן מהר״ר יודא סג״ל הסכים להיתר זה וכתב בפסקו כל מה שכתיב בסוף תשובה זו״. ויוכל היות שהגאון המהרש״א היה אז בקראקא שבא להדפיס את חידושי אגדות חלק שני (עיין הלאה אות ה׳). לפי שכתבו החכמים יודעי העתים עברו דברי ריבות בין הג׳ מהר״ם מלובלין והגאון מהרש״א ולא היו אוהבים זה לזה 1) אך נתקיים בהם את והב בסופה נעשו אוהבים זה לזה והגאון מהר״ם מלובלין חלק כבוד גדול וחיבה יתירה להמהרש״א כמו שנמצא בתשיבות מהר״ם מלובלין שאלה קכ״ו שכתב הג׳ מהר״ם להגאון מהרש״א „לדויו ליה כבר בתיו שלום הוא אהובי מחותני האלוף המרומם פ״ה נ״י ר״ג ור״מ מהר״ר שמואל סג״ל יצ״ו״ ובסוף התשובה כותב . . . „ומה שעבר עבר ועל כל פשעים תכסה אהבה עד את והב בסופה כה דברי הטרוד מחותנך ואיש בריתך״.

ג. הגאון המהרש״א ז״ל היה מבני בניו של רבינו יהודה חסיד ז״ל בעל ספר חסידים״ כאשר כתב הגאון המפיאר המפורסם מוהר״ר אריה ליבוש באלחובר ז״ל אבד״ק זסלב בספרו הבהיר „שם אריה״ (חלק יו״ד סימן כ״ז) וז״ל „ושמעתי מהרב המנוח הישיש מו״ה מרדכי מרגליות אב״ד ק״ק סטנאב שהיה לו בקבלה מאבותיו אשר בזמן הרב המהרש״א באסיפת גדולי הדור שהיו בעת הזאת ובתוכם היה הגאון מהרש״א ז״ל דברו על אדות צוואת רי״ח ועמד הגאון מהרש״א על רגליו ואמר אני מבני בניו ובצוואה הנ״ל כתוב שלא יקרא איש את בנו לא יהודא ולא שמואל ואני זה שמי שמואל ושם אבי יהודה״. הרבה סיפורי נפלאות מהמהרש״א ז״ל הביאו הספרים בס׳ „קהלת יצחק״ ובספר שער בת רבים ד׳ כ״ה (כן כתב לי הגאון החסיד מוהר״ר צבי יחזקאל מיכלזאהן אבד״ק פלונסק שליט״א) וכן בספר „מעגל טיב״ להגאון חיד״א ז״ל ראיתי מה שהיה לו להגאון המהרש״א עם הגאון ר׳ ר׳ העשיל ז״ל ולא העתקתי מפני האריכות ואעתיק רק שני דברים אשר מהם יראה הקורא ויבין ערך גדולתו של המהרש״א ז״ל ועמיקת חכמתו וקדושת חיבוריו על הש״ס.

א) מה שראיתי בהקדמת הספר „חידושי הלכות״ להגאון ה״ר יואל ב״ר משה גד נכד הט״ז והב״ח וז״ל . . . „וכפרט דברי המאור הגדול מאיר הגולה ומאור עינינו בהלכה מרא דשמעתא ה״ה הגאון מהרש״א אשר בדק כל חירין

---

1) עיין מגלת יוחסין להמר״ל מפראג צד 32 בהערה ובמגילת יוחסין למשפחת היילפרין מהגאון ר׳ שלמה יצחק היילפרין נמצא אצלי כת״י מביא שם מעשה גדולה מן המהר״ם מלובלין והמהרש״א ובן מלשון המהר״ם „ומה שעבר עבר ועל כל פשעים תכסה אהבה״ נראה ג״כ שבתחלה היתה מחלוקת ביניהם.

שמיאל אליעזר במהר"ר יודא הלוי זלה"ה". בין הסכמת גאוני עילם שהסכימו על הדפסת ספר „קיצור אברבנאל" על פ"א ועל סדר ההגדה בהתיעדות דק"ק יערסלאב שמ"ג לפ"ק שהתאספו יחד גאוני עולם לפקח על עסקי הדפסת הספרים חדשים מקרוב באו, הגאון בעל עוללות אפרים הגאון סמ"ע ושאר גאונים בא גם הגאון מהרש"א בחתימתו „שמואל אליעזר בן מהר"ר יידא הלוי זלה"ה" 1). על ספר „תקוני זבח" להג' מהרר"ם בראנשוייג נדפס בפראג שנת שמ"ד בהסכמת הגאונים בעל הלבושים בעל עוללות אפרים מהר"ם מלובלין בא גם הג' מהרש"א בהסכמתו וכותב „גם אנכי אמרתי לחזק הבדקים שהם מצידקים שמיאל אליעזר הלוי". ואחר שמתה חמותו פסקה הישיבה ונסע משם לעיר חלמא שנתקבל שם לאב"ד ור"מ 2). ראיתי ספר „אבן העזר" הוא ספר „ראב"ן" שנדפס פעם ראשון וכתיב על השער „נדפס פה ק"ק פראג הבירה היום יום ה' ר"ח ניסן ש"ע ומעבר השני נדפס „פקודת הגאונים לעורר הנדיבים והשרידים להיות זריזים מקדימים למצוה לקנית את הספר יום ה' שס"ט פרשת וזאת התורה פה ק"ק פיזנא". ועל החתים באו גאוני הדור והג' בעל הלבושים בראש וחתימה השלישית חתימת הג' מהרש"א „שמיאל אליעזר בן מוהר"ר יודא ז"ל". מעיר חלמא נקרא מראשי עדת לובלין המעטירה לפרוש כנפי חכמתו עליהם להיות שם אב"ד ור"מ 3) שם בא בהסכמה על ספר „יש נוחלין" מהגאון והחסיד מה"ב אברהם שעפטלים הורוויץ (אבי השל"ה) שנדפס בפראג בשנת שע"ה ע"י הרב הגאון מוהר"ר יעקב סג"ל הירוויין בהסכמת הגאונים בעל עוללות אפרים והגאון ר' פייביש מקראקא (רבו של הב"ח) והגאון בעל הסמ"ע ואחריו בא הגאון המהרש"א בהסכמתו וחתם „נאם שמיאל אליעזר בן מו"ה יודא הלוי זללה"ה אב"ד ור"מ דק"ק לובלין". ובשנה זו בא בהסכמה על ספר „טל אורות" שנדפס בפראג בשנת שע"ה בהסכמת הגאונים בעל עוללות אפרים והגאון של"ה ושאר גאונים וגם הגאון המהרש"א וחתם שמואל אליעזר ב"ר יודא הלוי 4). ומעיר לובלין היפיע ונתקבל לאב"ד ור"מ בעירנו וכאן נהל את ישיבתו הגדולה עד אשר עלה לשמים בשנת שצ"ב.

ב. בתשיבות הב"ח החדשות (סימן ל"ז) נמצא תשובה אחת שהשיב הגאון מהרש"א להגאון מוהר"ר אברהם הלוי עפשטיין (השנה לא נכתב) בהיותי בירידי לובלין והג"מ אברהם כותב, „וזו התשובה אשר השיב לי הגאון כמ"ו שמיאל אידליש בק"ק לובלין על האגרת אשר כתבתי לו בענין הנ"ל". והג' מהרש"א כותב בתוך תשובתו „אך מפני טרדת הזמן והיריד לא היה בידי להאריך" וסיים „במעתיר נאמן אהובו שמיאל אליעזר במו"ה יודא הלוי זלה"ה". ושם בסימן מ"ג במכתב שכתב הב"ח ז"ל ומתחיל „אל אצילי ארץ גודרי גדר ועומדים בפרץ... הלא המה ראשי ומנהיגי ארץ המתוועדים ביריד לובלין לחזק ולתקן בדקי דבקי בית ישראל..." ואח"כ כותב „והנה עמכם גדול הדור הגאון מוהר"ר שמיאל סג"ל

---

1) רשימה קה"מ לידידי החכם ר"ש ווינער יחי' אות ה' 2581. וכן בא בהסכמה על ספר ביאור על „ספר מצות גדול" שחיבר כמוהר"ר יוסף יצ"ו בן הקדוש ר' משה מקרעמניין זצ"ל נדפס בוויניציאה שס"ה בהסכמות הגאונים הג' בעל הלבושים ושאר גאונים וחתם שמיאל אליעזר בר' יהודא הלוי (קה"מ אות ב' 1165).

2) כלילת יופי שם ולוחות זכרון שם. 3) כלילת יופי שם. 4) רשימה „קהלת משה" אות ט' מספר 4545.

ד' פה
נטמנה אשה
חשובה והגונה
יקרה היא מפני–
־נה הענדיל בת
הקדוש ר' שמואל
. . . . ט"ז
טבת שע"ג לפ'

ה' פה
טמונה אשה הגו'
החשובה היקרה
והישרה מרת
רוחמה בת ר'
מרדכי זצ"ל
נקברה יום ו' כ"ד
בחודש אדר שפ"ד
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה

יב.

המהרש"א ז"ל

הוא הרב הגאון אשר שמעו יצא ממזרח שמש עד מבואו מרנא שמואל אליעזר במוהר"ר יהודה הלוי אידלש.

א. בערך שנת שע"ה זרח שמשו של הגאון המהרש"א ז"ל על עירנו אשר האירה מכבודו ואכתיב מעט מתולדתו כאשר אספתי מספרי החכמים. הגאון המהרש"א נולד בעיר קראקא לאביו הגאון מוהר"ר יהודה הלוי ז"ל והיה מיוצאי חלציו של רבינו עקיבא כהן ונשיא מאובן 1) ובהידושי הלכות למס' סוכה (דף ל"ח) מביא הגהה בתוספות מאביו ז"ל והג' המהרש"א היה חתן הג"מ משה ליפשיץ הרב מבריסק וגיסו של הג"מ משה אשכנזי בעל „זכרון משה" 2)· ומראש מקדם נהג המהרש"א ישיבתו הרמה בק"ק פוזנן כל ימי חייה של חמותו הגבירה מרת אידיל אשר החזיקה אותו ואת כל בני הישיבה מכספה 3) בערך כמו עשרים שנה משנת שמ"ה עד שנת שס"ה 4) וזכתה שקוראים את המהרש"א על שמה „ר' שמואל אידלש", ולפעמים חותם עצמו על שמה. על התקנה שנעשה בעיר לובלין בשנת ש"ן שהתאספו ראשי מנהיגי הועד דארבע ארצות פולין להזק את התקנה שנעשה בשנת שמ"ז בעיר לובלין ביריד גראמניץ 5) שלא ישתדל שום רב בישראל להשיג את הרבנות ע"י ממון חתם עצמו המהרש"א „הק' שמואל אידלש ב"מ יהודה הלוי" 6)· בערך שנת שנ"ו בא בהסכמה על ספר „לחם משנה" על משניות שחיבר ה"ר משה ליפשיץ מפוזנא ונדפס אח"כ בקראקא שנת שצ"ז וחתם „נאם

---

1) אוצרות חיים להגאון ר"י רפאפורט ולפי דברת הרב בעל הערות לספר מגילת יוחסין למהר"ל צד 28 הגאון ר' יהודא ז"ל אביו של המהרש"א והגאון ר' שמואל ז"ל אבי הט"ז היו אחים.

2) פליגי בזה חכמים קוראי הדורות ויש אומרים שהגאון מהרש"א היה חתנו של הג' בעל „זכרון משה" ואני הלכתי בעקבות בעל „דעת קדושים" שמצא עוז לו מדברי הסכמת הגאון מו' יוסף שאול נאטהנזאהן ז"ל עיין שם צד 57 בהערה.

3) אוצרות חיים שם. כלילת יופי להרב הג"מ ח"ן דעמביצער דף כ"ח. 4) כיו"פ ח"ש דף קכ"ו. 5) התקנה ראיתי על „הלבנון" „והצפירה" ובס' לוחות זכרון צד 17 העתיקה כולה.

6) ואשר אנכי אחזה לי כי אז היתה עוד חמותו בחיים והחזיקה אותו ואת בני הישיבה לכן חלק לה כבוד וחתם עצמו על שמה.

ינשקעה עמיק באדמה ירגבים כסו עליה ונעלמה ולא ידעי ממנה אפילו זקני עירנו. ולא איכל לדעת פשר דבר אם מתחלה הקימו שתי אבנים אחת למראשותיו יאחת למרגלותיו, כאשר מצאני את האבן הזו לרגלי הקבר, או אם האבן הזו שמצאנו היא אבן הראשונה שהקימו לו ואח"כ מרוב ימים נשברה המצבה ובני הדור ההוא הקימו את האבן השניה ומרוב ימים נשברה גם היא ואנחנו בני בניהם הקמנו את האבן השלישית.

וזאת קראתי מעל האבן אשר מצאנו נשברה לשתים:

פה
מצבת אבנים
סימן לבנים קבר
אחד מן הנבונים
הר"ר אליעזר ב"ר
שמחה הכהן אות (אותו)
מבנים בשם טוב
. . . . . נים
טבת שע"ב
לפרט מונים
ת'נ'צ'ב'ה

יא.

אלה הן מצבות עתיקות מזמן ההיא אשר יגעתי להקים איתם מערימות עפרן ועמלתי בדי עמל לקראות החקוק עליהן. המצבות האלו מצאתי סמוך לקבר הכהן מטוטשין וסמוך לקבר המהרש"א ז"ל. המצבות הנה מאבנים גדולות והזקות מאד בלי ציורים ופטורי ציצים לא כחל ולא שרק ויעלות חן:

א' פה [1]
נטמן איש
ישר ונאמן
כמ"ר דוד ב"ר
אברהם ז"ל
ונקבר י"ב אב
שע"ב לפ"ק

ב' פה
נטמן איש
ישר ונאמן
כמר יצחק
ב"ר דוד ז"ל
מקראקה נק' ב'
חשון שע"ג
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה

ג' פה נטמן
איש ישר ונאמן
עיקור הקהל היה [2]
האלוף כהר"ר
משה מרדכי בה"ר
ברוך זצ"ל נפט'
ביום ז' אדר ש'
שע"ז ל' ת'נ צ'ב'ה
א"ם

1) אולי הוא בנו של הרב ר' אברהם בר' דוד בעל „בור לזהב". 2) מן התואר „עיקור הקהל היה" ניכר כי מנהיג העדה היה ובעל בעמיו.

היא שקבלוה זקני עירנו מזקני הדורות שלפניהם ונחתמה בטבעת האמת שאין לפקפק בה אשר הקדוש הזה שהיה אב"ד בק"ק טוטשין (רחיקה חמש פרסאות מעירנו ולפנים ישבו בה רבנים גדולים על כסא הרבנות ואם לא אשגה היה בה הגאון בעל „ברכת יעקב" אב"ד) צוה לבניו לפני פטירתו שהם ישאו אותו אחר פטירתו לעיר אוסטרהא להקבר שם בין קברי הצדיקים (כפי שבינותי בפנקס הח"ק הרבה גדולים חבבו מאד את אדמת עפר בית הקברות מעירנו ועוד בחיים חייתם באו לכאן לקנות להם אחוזת קבר ופה היו עד יומם האחרון) 1) ובליל י"ז טבת עש"ק שבה נפשו הטהורה למרומים ובבוקר נשאו איתו בניו על כתפיהם לאוסטרהא ואם כי היום קצר מאד קפצה להם הארץ ובאו לאוסטרהא שם חלקו לו כבודו האחרון כיאות לאיש קדוש כמוהו והספיקו עוד אחר הקבורה להתאבל עליו שעה אחת קודם קבלת שבת ויהי לנס, קבלה בידינו כי הגאון המהרש"א ז"ל הלך בכל שנה להשתטח על קברו. הרב הג"מ יעקב רפאפורט אב"ד דפה בספר „מים חיים" בסוף קונטרס „אוצרות חיים" מזכירו בשם „הרב המפורסם בצדקו ותורתו והוא כהן לאל עליון ונודע בשם הכהן מטיטשין".

ואלה הטורים חקוקים על מצבתו:

ויהי ידיו ולבו לאל אמונה

פה
טמונה איש תבונה אבן
פינה מצנפת הבינה
מרבה חכמה ריעו [רועה]
אמינה, כתר תורה וכתר
כהונה, הר"ר אליעזר ב"ר
שמחה הכהן נאסף אל
עמיו יום ו' י"ז ימים בטבת
שנת שע"ב לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה

ב. בשנת תרנ"ח אבן חדשה הקימו תחת אבן הראשונה שנשברה מרוב ימים ובעת אשר חפרו באדמה להסיע את המצבה הראשונה ממקומה מצאנו לרגלי הקבר עוד מצבת אבן גדולה והאותיות בולטות אשר זה כמה שנים שנפלה

1) ידידי הרב החסיד מוה"ר יוקיל אב"ד דק"ק טוטשין כתב אלי במכתבו „עוד אציע לפניו כי בין אנשי עירנו מביני דבר אומרים כי צווי הכהן מפ"ק טוטשין להביאו למח"ק לקבורה רוה"ק נזרקה בו כי מלבד שזה יותר ממאה שנה שפינו בית הקברות ממקום למקום, עוד כזאת עלתה בימינו זה כשתי שנים שפינו בית הקברות ישן בע"כ ע"י צווי האדונות מפה ולא הועיל בקשתנו בזה לבטל הגזירה וכפי הנראה זה היתה כוונת הכה"ג מאחיו הנ"ל כי כפי הקבלה והמסורת דפה עירנו עיר ישנה יותר מח' מאות שנה ומסתמא היה בכאן ג"כ ב"ע וע"כ הנראה כי רוה"ק נצנצה בפיו של הכה"ג הנ"ל". עכ"ל.

ועתה הקרה לפני החכם האלוף מוהר"ר ישעיה הלוי ר"מ טק"ק אוסטרא ספר פענח רזא חברו הגאון מהר"ר יצחק ב"ר יהודא הלוי נכדו של מהר"ר שמואל מפלייזא שמביאין איתו הפוסקים"... ובסוף ההקדמה חיתם עצמו, „כה מעתיר זעירא דכהניא יצחק בן לא"א נפתלי הכהן אשר כנוי שמו נודע בשער עם ה׳ אשר הגלה בין האשכנזים הירץ בויקינג תנצב"ה". והנה מדבריו אשר העתקתי כאן יראה הקורא בעליל שחיבר את ספרו בעירנו בזמן היות הגאון בעל השל"ה ר"מ פה עירנו.

ב. בסוף ספר במדבר כותב „לפי מה שקבלתי מהרב החסיד מורי מהר"ר שלמה בן מהר"ר יהודה ז"ל תלמיד להרב הגדול מוהר"ר שלמה לוריא׳. בסיום הספר כותב דברי המעתיר לעוזר האמיתי אשר עוזרני בכח [בכה] אברך לאל ואשבח לגואל שנת תהלת ש׳מ׳ו׳ י׳ג׳ד׳ (שס"ג) בויעתר יצחק בן לא"א נפתלי הכהן בפי האשכנזים הירץ בוקינג זלה"ה". אם מצא מנוחתו כאן בבית הקברות לא אדע כי לא מצאתי את מצבתו אבן כאשר ביניתי על המצבות הישנות אשר העתקתי מצאתי לפי השערתי מיוצאי ירכי שקנו את מקומם פה בבית הקברות.

ט.

ה"ר מרדכי ב"ר זכרי׳ הכהן.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי לא רחוק מקבר הכהן מטיטשין ז"ל אבן גדולה והאותיות גדולות מאד, מן התוארים „נאמן" „נכבד" „יצדיק" שכתבו עליו אז בעת אשר חזון תוארים לא נאמנים לא נפרץ וכל תואר שבח שנתנו לאיש שקלו בפלס האמת, ניכר כי אדם צדיק ונכבד היה.

וזאת חקוק על מצבתו:

פה נטמן איש
נאמן ונכבד
וצדיק והזקן
מרדכי בר
זכרי׳ הכהן
נקבר י"ה כסלו
שנ"ב לפ"ק

יוד.

הכהן מטוטשין ז"ל והוא כהן לאל עליון מוהר"ר אליעזר ב"ר שמחה הכהן

א. את האיש הקדוש הזה יעריצו ויקדישו זקני עירנו התורנים וברגשי יראת קידש יזכירו את שמו לברכה ותהלה ומרבים לספר ממנו נפלאות. מסורה קדומה

אחר שעלה הגאון מוהר"ר מאיר אב"ד מעירנו התשמש הגאון בעל השל"ה בשני כתרים פה וכן נראה מהסכמת הג"מ בצלאל אשר העתקתי, והספר מקיר חכמה נדפס בשנת שע"א.

ב. מעירנו נתקבל הגאון של"ה לאב"ד ור"מ בק"ק פ"פ ד"מ ועיין בספר „עטרת הלוים" צד 26 שם העתיק את כתב הרבנות שנתנו פרנסי וראשי מנהיגי הקהל דק"ק פ"פ ד"מ לרבינו השל"ה ז"ל וכתוב שם שהקהל התחייבו א"ע לקנות מאת הממשלה זכות עירוניות עבור בנו הקטן מ' יעקב וחתנו מו"ה ווייביש וכתו נחמה כי יהיה להם זכות אזרח בעיר הזאת כשאר אזרחי העיר פפד"מ ואם לאו אז מחויבים לשלוח איתם על היציאות הקהל לעיר איסטרהא, והגאון בעל השל"ה השתמש אחר כן בכתר הרבנות בכמה קהלות גדולות בפולין ובאשכנז ואח"כ נתקבל לנשיא בארץ ישראל ובשנת ש"ץ עלה לשער השמים בעיר טבריא. והנה רוב גדולתי קדושתי כבר כתבו הגדולים בעל סה"ד והגאון חיד"א ז"ל ואחריהם בא החכם בעל „אבן שמואל" וכתב תולדתו וכל אשר עבר עליו עד יומו האחרון במה שיש בו די, ובמאסף לכל המחנה ראיתי כעת ספר „עטרת הלוים" ששלח לי המחבר הוא ידידי החכם פנחס פעסים מדיבנא אשר היטיב לכתוב תולדות השל"ה ז"ל באר היטיב יברכוהו כל מיקירי שם משפחת הורוויץ ואין לי מה להוסיף עליו.

ז.

הרב מוהר"ר אברהם ב"ר דוד

היה בעירני בדיר הזה והוא המחבר ספר „כור לזהב" ולא ראיתיו וכפי שכותב הג' בעל סדר הדורות הוא ביאור התרגומים על התורה ועיין לקמן (סימן י"א מצבה ג') העתקתי נוסח מצבה אחת „דוד ב"ר אברהם" ואולי הוא בנו ויותר לא ידעתי ממנו.

ח.

הגאון מוהר"ר יצחק הכהן מאוסטרהא

א. מגולי אשכנז (יליד קראקא) והיה תושב עיזינו בזמן שהיה הגאון בעל השל"ה ז"ל פה והוא תלמידו של הגאון הגדול מוהר"ר שלמה בהג"מ יהודא ליב הנקרא ר' שלמה ר' לייבשי'ס או רש"ל השני, רבו של הב"ח והשל"ה, והג"מ יצחק היא המחבר ספר „קיצור מזרחי" נקרא גם „מתנת עני" מביאו הג' בעל סה"ד וז"ל „קיצור מזרחי ונקרא מתנת עני קיציר מס' מזרחי וקיצר מכל באורים הראשונים על רש"י על התורה כללם יחד הג"מ יצחק כהן מק"ק אוסטרא שס"ד". והגאון חיד"א ז"ל כותב עליו... „והוא ספר חשוב ואינו מצוי כל כך" ואני ראיתיו בבית אוצר הספרים בורשא (חסר השער) והעתקתי מן ההקדמה הדברים הנוגעים למלאכתי וז"ל שם „אמר המלקט לקוטי בתר לקוטי העני בדעת אביון בחכמה ובער מדעת ומזמה, יצחק בן לא"א נפתלי הכהן זלה"ה, גר ותושב בעיר ואם בישראל דק"ק איסטרא. גם אני העני בדעת, היות לכל מודעת שכל ימי חורפי הייתי מתאבק באבק רגלי מיפת דורינו אהרון בזמן שלם במעלות ובמדות ושבלות תרומות והגונות, מו"ה שלמה בן אריה דבי עילאה מו"ה יהודא ז"ל.."

אב"ד אי ר׳י נראה אשר חיבר את הספר טרם שנתקבל לר"י בעירני ואז היה הגאון בעל השל"ה ר"מ בעירנו וכאן נתן לו את הסכמתו על ספר „מזבח הזהב" כאשר אכתוב הלאה ולא ארע אם השאיר אחריו בנים או בנות.

ה.

הגאון מופת הדור מוהר"ר מאיר במוהר"ר יוסף

אב"ד בעירנו בזמן הגאון בעל השל"ה שהיה ר"מ אז בעירני כאשר כתבתי לפני זה והיה ג"כ אב"ד דק"ק לובלין לארמיר ואח"כ אב"ד ור"מ בק"ק לביב. ונמצא ממני שי"ת בספר איתן האזרחי נפטר בלביב ביום ב׳ דר"ה שנת שצ"ח והגאון בעל איתן האזרחי הספידו כאשר הזכיר בספרו סוף פ׳ אמור „דרשתי בהספד הגאון מו"ה מאיר ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק לביב וק"ק לובלין לארמיר ואוסטרהא" וניסח מצבתו העתיק החכם ר"ש באבער בספר „אנשי שם" סימן שמ״ה המתחלת „מאיר כהילל בן שחר" איך אופל בא השמש בצהרים, נפלה עטרת ישראל. . . איש חי רב פעלים מקבציאל ראש גולת אריאל. . . . ה"ה הגאון הגדול מו"ה מאיר במוהר"ר יוסף. . ." ומפני האריכות לא העתקתי.

ו.

הגאון החסיד והקדוש מקובל אלהי נשיא הלוים

רבינו ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה זצ"ל

א. הרביץ תורה בעירני והיה ראש מתיבתא בה בימי הגאון מוהר"ר מאיר ב"ר יוסף (עיין לפני זה) כאשר מצאתי כתיב בהקדמת הספר „קיצור מזרחי" (יקר המציאות מאד ראיתיו בבית אוצר הספרים בורשא) „יעתה הקרה לפני החכם האלוף מוהר"ר ישעיה הלוי ר"מ בק"ק אוסטרא ספר פענח רזא". . . וכן על ספר של"ה שנדפס בעירנו בשנת תקס"ב בא בהסכמה הרב אב"ד בעירנו והגליל הג"מ בצלאל מרגליות וכתב בהסכמתו „ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך הכרך „הנורא החיבור הגדול הזה, זה ינחמנו ישעי׳ כילי נחמתא שזכינו לזאת התורה „הקדושה אשר האירו ברקיו תבל איר הנערב נאה ומתקבל חרית על הלוחות „הברית אשר חיבר כבוד ארונינו מורינו ורבינו נר"ו הגאון בוצינא קדישא איש „אלהים רבן של כל בני הגולה מו"ה ישעי׳ הלוי תנצב"ה שהרביץ תורה ושימש „בכתר הרבנות פה קהילתנו ושאר קהלות גדולות בפולין ובאשכנז ואחר כך נשיא „הלוי שנתקבל למרא דארעא דישראל ועלה אלהים בזה שער השמים". והרב בעל „כלילת יופי" (ח"ש קב"א) כותב „ובארץ פולין בעיר אוסטרא אשר בגליל וואליין היה אז ראש המקובלים הגאון המקובל מו"ה ישעי׳ הלוי הורוויץ הנודע ע"י ספרי הגדול של"ה". ובהיות הגאון של"ה בעירני בא בהסכמתו על ספר „מזבח הזהב" בשנת שס"ב כאשר כתבתי לעיל ובשנת שס"ג על ספר „מקור חכמה" (מהאלוף התורני מוהר"ר יששכר בער במוהר"ר משה פתחיה זצ"ל הדר בק"ק קרעמניץ המעטירה) ובראש ההסכמה כתיב „הסכמת הגאון מוהר"ר ישעי׳ יצ"ו סג"ל אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא" והוא חתם „נאם ישעי׳ הלוי הורוויץ". ואם מהספר קיצור מזרחי נראה שהיה פה רק ר"מ וכאן מתארהו בשם אב"ד ור"מ יוכל היות כי

זו יסדתי לאומרה ג"ב לאחר פטום הקטורת בזמן הדבר בר מינן בניגון פרשת שקלים אשר יסדתי בהיית הקדרים בק"ק אוסטרא . ומה ראיתי ומה הגיעני על ככה ליסד תחינה זו , כי ראיתי ה' פנים אל פנים ותנצל נפשי ונפש כל איש ישראל תהלה ושבח לאל . בהיות האלוף הגאון מופת הדור מוהר"ר מאיר י"ץ אב ב"ד בק"ק אוסטרהא 1) יצא הקצף מלפני ה' ית' ונתחזק הדבר בר מינן בעיר מאד בינות הערלים ולבני ישראל לא מת אחד ת"ל ולאהבת אותו הנס יסדתי תחינה זו להודות על העבר ולהתפלל על העתיד על דרך אלף בית לאהבת התחינה , להודיע זכות התורה מצלת ומגינה, שניתנה בכ"ב אותיות בבחינה , וגם שמי ושם אדוני אבי ז"ל בציונה . וזה החלי במהדורה תנינא , בעזרת שוכן מעינה".

בראש השיר נכתבו אלו החרוזים ושם המחבר בראשם .

שירתי זאת גדולת האדון מספרת
לשוני לשון זהב צח ואדרת
מור ולבונה ואהלות מקטרת
השגחת הבורא ית' כללית ופרטית מבוארת .

ואח"כ נכתב כל השיר על דרך חכמת הנסתר ובראשי החרוזים שמו ושם אביו .

ג. עוד ראיתי נכון להעתיק דבר אחד מן הספר אשר אקוה כי ישמח הקורא עליו ובזה אסיים. בשער ה' אחר אשר האריך בזכות לימוד התורה כותב ... ולכל אלו היעודים טובים לא זכו ישראל כי אם בזכות לימוד התורה, בפרט התלמוד המקודש שאין למעלה ממנו , לכן הנה באים ר"ת של מלכים האדירים שהוא סנחריב גוג ומגוג ר"ת שמותם ס"ג ר"ל שלא יזכו ולא זכו ישראל לתשועה גדולה כזו כי אם בזכות התלמוד שהם ס"ג מסכתות 2). כאשר בארתי כבר . וגם מביא לידי בינת הלב בכל ספרי קודש ובכל ספרי חכמה בנקל יוכל להבין ולקבל כי התלמוד פותח ערלת מורשי לבו של אדם לכל דבר חכמה . אבל בעלי קריין חי נפשי שאינם יודעים אפילו סדר הנחת תפילין על מתכונתם . זכורני בימי חורפי בזקן אחד בן ע' שנה והיה בעל מקרא ביותר ובירך רוב ימיו על אכילת מצה בפסח ביום עד שנודע הדבר לאדוני אבי מוהר"ר מרדכי זצ"ל וסיפר הדברים לפני האלוף הגאון מהר"ר שלמה לוריא זצ"ל ושחק השר"... . והנה מדברי הגאונים בהסכמתיהם על ספר „מזבח הזהב" אשר לא תארו את המחבר בשם

1) בספר „איתן האזרחי" קונטרס אחרון סוף פ' אמור כותב „דרשתי בהספד הגאון כמ"ז מאיר ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק לבוב וק' לובלין וק' לאדמיר וק' אוסטרהא". והנה חקרתי ודרשתי מי הוא הג"מ מאיר שהיה אב"ד בעירנו ולא שמעתי ממנו ? וכן מתי היה בעירנו ולא יכולתי לדעת . אח"כ בא לידי ספר „אנשי שם" להחכם והחוקר הגדול מהר"ש באבער יחי' ראיתי בסימן שמ"ה מביא „הר' מאיר בר' יוסף אב"ד ור"מ פה" ומביא שם את הדברים שהבאתי בשם „איתן האזרחי" ומסיים שם „ולא נודע לי כי שרת בקודש בעיר לובלין לודמיר אוסטרא ואולי היא טעות". אכן כעת מדברי המחבר הזה נודע הדבר אשר באמת היה הג"מ מאיר אב"ד בעירנו ואח"כ השתמש בכתר האב"ד ור"מ בשאר הקהלות וכפי הנראה היה הג"מ מאיר הזה אב"ד בעירנו בעת שהיה הגאון בעל השל"ה ז"ל ר"מ בעירנו ועיין בסימן שאחר זה .

2) על דבר מנין המסכתות יעוין בשה"ג לחיד"א ז"ל מערכת גדולים אות ג' בשם גאון ובראש ספר „שפתי ישנים" .

ו) אף כי אין דברי חכמים גאונים צריכין חיזוק . . . כה דברי הכותב יודא ליווא בן הרב ר׳ עובדיא איילנבירג (הוא בעה״מ ספר „מנחת יהודא״ על פי׳ רש״י) .

ב. והנני להעתיק מעט מן הקדמת המחבר שכתב בראש הספר .

הקדמה

ויעש שלמה את המזבח לכפר על כל עונותינו
לפרט קטן והסר ש׳ט׳ן מלפנינו ומאחרינו .

ליותר שהיה מ״ו רב״י דרבי האלוף הגאון מיפת דורנו מוהר״ר שלמה זצ״ל מק״ק אוסטרא, עוד לימד דעת את העם ואיזן וחיקר ותיקן ספרים הרבה בפרט ספרו הגדול הנקרא „ים של שלמה״ היא ים איקינים שהקיה כל ים התלמיד והפוסקים ראשונים ואחרונים, ובעינותינו שרבו לא זכינו שיצא טבעו בעולם, אך ספרי זוטא מעט הכמות ורב האיכות הם אשר נתפרסמו מעט בעולם הלא מצער היא ותחי נפשי . . בראותי התחינה שיסד ע״ד הקבלה בסיד המנורה הנקראת „מנורת זהב״ ע״כ העירני רוחי להיות אחד מתלמידיו לשום „מזבח הזהב״ משיך קמעא מן המנורה. . . . ע״ב ראיתי אני תלמידו של הגאון שהיה מופת הדור מיהר״ר שלמה לוריא זצ״ל לחבר ולסמוך „למנורת הזהב״ „מזבח הזהב״ ומצורף לזה כי ראה ראיתי את עני עמי ישראל הנואקים על אבדון ממונם כי יד ה׳ הווה במקנה קניינם דבר כבד מאד, גם ממקנה ישראל גם ממקנה האומית מתים בכל יום, ועל זה דאבה נפשם כי זה מגמתם ומחייתם מדי שנה בשנה מראשיתה ועד אחריתה [1] פעם אחת בשנה, והנני הצעיר באלפי שלמה בן לא״א מיהר״ר מרדכי זצ״ל מתושבי ק״ק מזריטש דואג אני את היהודים על מקצתם פן יאמרו אולי מקרה הוא ויתלו הדבר על דרך ההזרמן . . . . ע״ב ראיתי להקדים רפואה למכה שלא תבוא והבאתי לבית הדפוס בהסכמת גאיני הדירות לעירר המדפיסים לדפיס סדרי פטום הקטורת עם חיבורי זה הקטן הנקרא „מזבח הזהב״ כדי שיהא מצוי ביד כל איש ישראל לקשת ולמבטח ולצינה לסחירה מיום העברה ח״ו. והנה אקוה לאל ית׳ ויתע׳ מיד כשיתגלה ויתפשטו סדרי פטום הקטורת אלו, באייר חללו של עולם, אז מיד יוסר כל מחלה וכל נגע, ויטהר ויזכך אייר העולם מרוחות הטומאה ומעיפוש האויר ומאדים העשנים, ויקיים בנו וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה . . . ואחר כן כתוב „מה שאימרים לאחר התפלה בזמן הדבר בר מינן וצריך כוונה גדולה״ ואחר סדר פטום הקטורת כתוב „תחינה

---

1) הרבה יהודים תושבי עירנו סחרו בעת ההוא במסחר הבהמות אשר סוחרי וואלאחי הביאו לעירנו למכרם אם עבור כסף מזומן או החליפו על אטון צמר ושאר סחורות אשר סוחרי עירנו היהודים הביאו מפולין. ומעירנו הובילו היהודים את הבהמות לפולין והמסחר הזה פרץ מאד בעירנו אז אשר בכל שנה ושנה הובילו יהודי עירנו כמה אלפים שורים ובקרים לפולין למכרם שם. ידידי ההכם הוקר קדמוניות ר׳ שמעון דובנאוו בהוואסחאד לשנת 1894 חוברת אקטיאבר צד 4. מביא ממקור נאמן אשר בשנת 1536 (רצ״ו) האשימו את יהודי אוסטרהא לפני המלך זיגמונד כי העבירו כמה אלפים שורים ובקרים מוואלאחי לפולין דרך ליטא ולא שלמו את המכס להנסיכה הגדולה מליטא. ולכן הנסיכה הגדולה מליטא תבעה לקחת את כל נכסי רלא ניידי מיד יהודי אוסטרהא ולשעבדם לתשלום המכס. אך הדוכס מעירנו האסטראזשיסקי נתן את ערובתו בעד היהודים שלו באם שיתהייבו מבית המשפט לשלם המכס אז ישלם הוא בעדם״ ובזה נבין את דברי המחבר „כי זה מגמתם ומחייתם״ . . . .

הספר וראיתי כי טיב להעתיק את לשון הגאונים האלה לכאן, וכן כתיב בראש ההסכמות „אלה המה דברי גאיני נבוני רבני מדינת פולין יצ"ו אשר נתנו עדיהם צדק, ותלו שלטיהם וזייניהם חתימתיהם להדפים הספר, הנותן אמרי שפר, וזה יצא ראשונה בדעת ובתבונה:

א) גם אנכי אשפוך שיחי, בהריחי ריח ניחוחי, ותשב רוחי וכוחי. מרקח לקח טיב וטעם ניעם אשר פיטם האלוף מוהר"ר שלמה בן מהר"ר מרדכי על מזבח הזהב הטהיר... גלל כן באתי בחתימתי להיות גם אחד מן הנמנין לדבר מצוה בהסכמת הדפסתו לזכות בו את הרבים, דברי מרדכי נקרא יפה בן א"א כמר אברהם זלה"ה בערב ר"ח ניסן שס"ב (הוא בעל הלבישים).

ב) ויעף אלי אחד מן השרפים כי מלאך ה' צבאות היא, ותורה יבקשו מפיהו, האליף מהר"ר שלמה בן מהר"ר מרדכי ובידו רצפה רצופה צרופה אמרת ה' אמרות טהורות... ובקראי בספר ההוא הנקרא בשם „מזבח הזהב" ותהי בפי כדבש למתיק אמרתי ברוך שחלק ליראיו מחכמתו ואשר לו ככה בעולמו יראי ה' והושבי שמו, אשר עמד בסוד ה' אשר כסה עתיק יומין כל יקר ראתה עינו ומהראוי לזכות בו את הרבים בחיבור זה להיותו נעשה להציל ממות בעת המגיפה עם ה' אלה, לבלתי היות בהם משכלה ומחלה, והנני נותן לו את בריתי והסכמתי להדפיסו, כה דברי אפרים בן מהר"ר אהרן זצ"ל איש לונטשיץ. (עוללות אפרים).

ג) גם אני עליתי במעלות „מזבח הזהב" ושמעתי וקראתי מראשו ועד סופו מגלת עפה, אמרתו צרופה, כולה יפה, ומום אין בה ומביאה האדם לידי יראת שמים, כי יאמין המות והחיים ביד ה' ואליו יתפלל להציל נפשו משחת ע"כ הסכמתי להדפיסו לזכות את הרבים וכל המסייע לדבר זה אלהינו זה. יברכהו בגלל הדבר הזה. נאם משה בן הק"ד אברהם ז"ל הי"ד, (בא בהסכמה על ס' קיצור אברבנאל על סדר הגדה בשנת שס"ג משה בן הק"ר אברהם ז"ל הי"ד).

ד) ברוך ה' אשר חלק מחכמתו ליראיו ועל ידיה יתנהגו ויתקיימו כל ברואיו. כהיום אשר נתן בינה והשכל בלב המחבר הזה מצדיק ומישר לב העם בעולם הזה בדבריו הערבים ובנתינת טעם לשבח, ודרכים המקולקלים מרחיק ומקפת. על „מזבח הזהב" מקטיר קטורת. משלם שפתיו פרים ועון מכפרת. גלל כן להדפיסו הרשות אליו נתונה, שיהא מצוי ביד כל למגה, וכל האומרו יום יום בכוונה שני עולמות הוא קונה. דברי הקטן יושע בן לא"א כמהר"ר אלכסנדר זצ"ל מזרע כהונה וואלק כהן יכונה. (בעל הסמ"ע).

ה) צעיר אנכי בשנים ובחכמה. ואף כי אמרתי וגמרתי להסכמה, להדפסת ספר ספיר בהיר כחמה, לשם שבו ואחלמה, אני מה לעמוד במקום גדולי הקומה שמעניקים בחכמתם גלגל החמה, יען לא באתי אלא להיות לעזר והימה, אל מול האיש השלם בדעת ומזימה, האלוף ת"ח ותיק מהר"ר שלמה, לעירר לבב הקונים להיות משכורתו שלימה, ספרו הנכבד „מזבח הזהב" לצפותו בעיבי דינר זהב מן האדו"ם האדו"ם בר"ה אדומה תמימה, ובכן נזכה לבנין העיר אשר תמיד עין ה' שמה, לתתה עליון ולרוממה, נאם הקטן שבתלמידים ישעיא בן לאא"מ אברהם סג"ל הורוויץ (בעל השל"ה).

ראש ישיבה באוסטרא (קה״מ אות ב׳ № 1179 , № 1165) וכפי הנראה היה הרב ר׳ מרדיש ראש ישיבה פה עירנו תיכף אחר המהרש״ל ז״ל . .

אחר הגאון המהרש״ל ז״ל ישבו בעירנו על כס הרבנות יר״מ תלמידיו ותלמידי תלמידיו , ואלה המה:

ג. הגאון מוהר״ר אברהם ז״ק

תלמיד הרש״ל והיה אב״ד בעירנו נקרא ר׳ אברהם מאוסטרהא (טיב גטין ש״א אות למ״ד ס״ק ג׳ ועיד נזכר שם כמה פעמים) ולפי השערת ידידי החכם כהן צדק אולי היא הג״מ אברהם דריסיא שהשלים את היש״ש למס׳ ב״ק והג״מ אברהם ז״ק היא אבוי של הגאון המפורסם מוהר״ר מאיר ז״ק אב״ד ור״מ בק״ק לבוב אבי הג״מ שמואל שמעלקא ז״ק אב״ד ור״מ פה עירנו (עיין הלאה בספרי) .

ד.

הגאון והאלוף מוהר״ר שלמה במהר״ר מרדכי

מתושבי מעזריטש קטן פרור עיר אוסטרהא תפש ישיבה ומרביץ תורה בעירנו והיא תלמיד הגאון מהרש״ל ז״ל נקרא בשם ר׳ שלומציא מובא בספר „טיב גטין״ כמה פעמים, היא המחבר ספר „מזבח הזהב״ והגהות לסדר גטין לרבי המהרש״ל נקרא „סדר גטין דר׳ שלומציא״ ויען כי ספר „מזבח הזהב״ יקר המציאות הוא ואנכי זכיתי לראותו בעיר ווילנא בבית אוצר הספרים של הגאון החכם הר״מ שטראשון ז״ל ומצאתי בו דברים הנוגעים לקורות עירנו ועוד דברים אחדים אשר מהם נוכל להכיר גדולתו של המחבר בן עירנו , אמרתי להעתיקם הנה ואם יאריכו מעט הדברים אקוה כי הקורא המבין יברכני סלה.

על שער הספר נכתב

ספר

„מזבח הזהב״

טוב ויפה נאה, הב הב יאמר הקונה , המבזבז ישבח ולא יגנה , כי מה טובו יפיו , לא יסולה בזהב אופיר שוויו , באשר לבילני נראה אני באורו, והאומרו מגין בעד עירו ודורו , להציל נפשותם מני שחת , בעדן רתחא ימגפה יחד על עפר נחת , מדבר הוות בעבר״תי יסיך ויגינן לעומת המזכרת , קח את המחת״א ושים עליה קטרת , תשובה תפלה וצדקה, יעלה כתמיד דקה מן הדקה , מכל רעה יעזר יגן ויושיע, ואמתתו אב לבנים יודיע. שחברו הגאון והאלוף במהר״ר שלמה יצ״ו בן כמהר״ר מרדכי זצ״ל מתושבי ק״ק מעזריטש.

נדפס בשנת שס״ב

בעיר המהוללה באוליאה

ומעבר השני נדפסו הסכמות הגאונים מופתי הדור אשר הסכימו על הדפסת

הג"מ זאב ייאלף והדברים שעברו בינו לבין הג' מהר"ם מלובלין) ואח"כ היה הג"מ זאב ייאלף אב"ד בק"ק פראג ופוזנא ובנו של הג"מ זאב וואלף הוא הרב הגאון מוהר"ר זאב יואלף אב"ד דק"ק אליק. כן כתוב שם ויותר לא ידעתי ממני כעת. ומעירנו נתקבל הגאון מהרש"ל לעיר הגדולה לובלין וע"פ המסירה בנה שם את בית הכנסת הגדולה העומדת לתלפיות ונקראת על שמו ושם נאסף אל עמיו ועלה לשמים בשנת של"ד י"ב כסליו.

ואלה הדברים חקוקים על מצבתו [1].

פה מונח אביר האבירים
מלך על כל חכמי המורים
סיני ועוקר הרים
מאור הגדול שהאיר לישראל לדור דורים
בספרו ים של שלמה ושאר ביאורים
שמו נודע בסוף העולם בכל שערים
הרביץ תורה והרבה תלמידים

צד השני.

בכל העולם
צדיק וחסיד בכל מעשיו ההדורים
הג' [2]. .. מופלג הרב מ"ו ר' שלמה בן מוהר"ר
יחיאל לוריא זכרונו לברכה
נתבקש לישיבה של מעלה לדת ולהלכה
ביום י"ב כסליו שנת נפלה עטרת ראשינו
ו'כ'ב'ה 'מ'נ'ו'ר'ה (של"ד) הטהורה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

ג.

א. הרב הגדול ר' מרדוש ראש ישיבה באוסטרא

בספר ביאור על „ספר מצות גדול" כולל ביאור על סמ"ג לאיין חברו כמוהר"ר ייסף בן הקדוש ר' משה מקרעמניין ורוב חידושיו שמע מפי רבותיי ה"ר יצחק כהן ה"ר ישראל בה"ר שכנא הרמ"א, ומה"ר מרדוש ראש ישיבה באוסטרהא. וכן בספר „ביאור על רש"י" שחיבר כמוהר"ר ייסף בן הקדיש ר' משה מקרעמניין הנ"ל יבו ביאורים ששמע מרבותיי מהרש"ל ה"ר יצחק כהן וה"ר מירדוש

1) את נוסח המצבה העתקתי מספר לקורות היהודים בלובלין.
2) פה יש עוד שתי שורות אך לא ניכר.

קיראי הדורות בספריהם הלא המה בעל צמח דוד סדר הדורות והגאון חיד"א בשה"ג, וידידי הרב החכם הישיש מהר"י כהן צדק בספרו „שם ושארית" מאמר „תפארת שלמה" הגדיל לכתוב את הכל כיד חכמתו ובקיאתו ושם בהערותיו הולך ומונה במספר שמות תלמידיו הגאונים הגדולים מאירי התבל ואין לי מה להוסיף על דבריו, אך ראיתי כי הזכיר שני בניו וחתנו ולא הזכירם בשמם אמרתי מקום הניח לי להתגדר בו כי אנכי מצאתי את שני בניו חתומים על ההקדמה אשר עשו לספר „חכמת שלמה" שנדפס פעם ראשון בקראקא שנת ושלו"ה (שמ"ז) ובסוף הקדמה כתוב „אלה דברי האחים, מה טוב ומה נעים שבתם יחד בשמן הטוב היורד על ראשם מאת הזקן אביהם, כטיב שם משמן טוב הח"ב וואלף וכמר יחיאל יצ"ו" 1)

ב. על ספר „חכמת שלמה" שהזכרתי לעיל באו בהסכמה הגאון מהר"ר קלמן ז"ל מווירמשא והגאון מהר"ר משה איסרלס ז"ל וראיתי כי טוב ונעים להעתיק את דבריהם הקדושים הנה אך בקצור מעט, הגאון מהר"ר קלמן ז"ל מסיים בהסכמתו „ואומר אני כי אף בדורות הללו אף על פי שנתמעטו הלבבות יש כח בידו ובדעת שבלו לחדש דינים ודקדוקים... לכן אומר אני אחרי שראיתי ספר החיבור שחבר הרב המובהק דהיינו מזה בן מזה קנקן חדש מלא ישן ה"ה מו"ה כמהר"ר שלמה בן מהר"ר יחיאל לוריא ז"ל שהוא מומחה לרבים בקיבוץ עדרים תלמידים הגונים וראוין, להיותם עתידין להורות הוראה בישראל אשריו שזכה לכך ובודאי שאין יוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו, וראוי היא לסמוך על סברותיו, וכל דבריו וסברותיו לדעתי הם בכלל קול גדול ולא יסף. נאום הטרוד הנלעב קלמן מווירמשא הכותב בידים עצלות לפרשת יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל שנת שי"ב".

והגאון הרמ"א ז"ל ניפת תטופנה שפתותיו לאמר „צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו השם יתברך בתורתו, עוקר הרים בפלפולו וסיני ביראתו. ראשית דבר יראת ה' קודם לחכמתו. עמו רוב בנין ורוב מנין תלמידיו שואבי מי בארתו. מימיו כמים קרים על נפש עיפה משיבי נפש עיפתו. ראוי לסמוך עליו כמשה מפי הגבורה בעליותו, לקבל דברי הברית שעשועי המדתי. והעמיד תלמידים הרבה ועשה סיג לתורה משמרת למשמרתי, אזן וחקר ותקן ספרים ותשובות בסברתו. הביאני המלך חדריו, והראה לי תשובות וספריו, והיו בפי למתוק כנופת צופים, כי בי"ג נפה הם מנופים. אמת שמקצתי ראיתי ועברתי עליו בדרך הקצרה, מ"מ לדעתי החלושה עמיה שריה נהורא, כי הוא בלול במקרא במשנה ובגמרא, כה אמינא משה בן לא"א ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלים מקראקא".

ג. וחתנו של הגאון מהרש"ל היה הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר זאב וואלף שהיה ר"מ בלובלין אחר מות חותנו הרש"ל ובאותו זמן היה בלובלין הגאון מהר"ם מלובלין אב"ד (כן מצאתי כתוב בספר היוחסין למשפחת היילפרין שיש בידי כת"י מהגאון ר' שלמה יצחק היילפרין ושם האריך לספר מתולדות

1) כעת בא לידי הספר „לקורות היהודים בלובלין" שם דף 43 מביא את הגאון מו"ה יחיאל לוריא בן הרש"ל ואת בנו נכד המרש"ל מו"ה ישראל איסר עם העתקות נוסח מצבותיהם.

ב.

מהרש"ל.

הוא מרנא ורבנא הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה בהגאון מוהר"ר יחיאל לוריא ז"ל.

א. בהעלות הגאון ר' קלמן האברקשטן מעירנו לעיר בריסק, מפוזנא הופיע ובא לשכון כבוד בעירנו חתנו ותלמידו הוא הגאון המאור הגדול נזר ישראל מופת הזמן אשר לאורו ילכו כל בני עמנו ומימיי שותים בכל תפוצות ישראל ושמעי הולך בכל העולם העמיד תלמידים הרבה יהפליג על כל אנשי דורו וחבר חבירי הגדול על כל שיטת התלמיד אשר אין ערך לגדלי לעימקו ולחריפתו (לשון צ"ד) מיהר"ר שלמה לוריא מגוע רש"י ז"ל שיצא מהתנא ר' יוחנן הסנדלר דור ד' לר"ג הזקן (שה"ג הראשון אות ש' ס' מ"ו), והגאון מהרש"ל נתגדל על ברכי זקנו אבי אמו ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק קלויבר ז"ל כאשר כתב בתשובתי סימן י"ב „ואימר „אני האמת שלא הגעתי עדיין לכלל זקנה, אבל ינוקא אני וחכימא אני מקדמות „כי כאשר גדלתי בעיר בית אבותי על ברכי זקני יהירגלתי על זרעותיו הוא היה „הטהור החסיד ועניו ירא אלהים פרקי נאה איש השלום מהר"ר יצחק קלויבר „ז"ל והוא היה זקן מופלג". ולכן חותם עצמו הרש"ל כמה פעמים „שלמה בן מהר"ר יחיאל שלי"ט (או זלה"ה) הנקרא ש"ר יצחק [ר"ת שלמה ר' יצחק'ס] „לאמר כי שמי אחתים אביא גודל לציר מחצבתי זה אבי ואניהו וזה זקני ורבי וארוממנהו" 1). הכוכב מזהיר הזה עלה על שמי עירנו בערך שנת שי"ן 2) וכפי שכתבו החכמים יודעי העתים היה עוד הגאון מהרש"ל בעירנו בשנת שכ"ח. בספר „עיר תהלה" דף 86 מביא שם ממקור נאמן שהיה דו"ד בין חיכרי המסים ר' יצחק בראדאווסקי ור' מענדיל בן פסח מבריסק ובחרו שלשה רבנים לשפוט ביניהם, את הגאון ר' שלמה לוריא והגאון ר' מרדכי מטיקטין והגאון ר' שמשון מפינסק. אך כאשר נמשך המשפט ימים רבים ובין כה נפטר הגאון ר' מרדכי לעולמו, בחרו במקומו את ה"ר משה ליפשיץ ונסעו כולם לאסטרא מקים ישיבת המהרש"ל לשמיע משפטו והמשפט היה בשנת שכ"ח 1568. והנה אם כי כבר היתה עירני מקום תורה לפני בוא הרש"ל לשם. אבל הוא הגדיל תורה והאדיר לעשית ישיבה גדולה ועל שם עירנו נקרא בפי גאוני דורו בשם „מהר"ש מאיסטרא". ובהיותו אב"ד בעירני היה רב כולל לכל מדינת וואלין עפ"י הכח והממשלה שנתן לי שר האיצרית (ע"ת 59). והנה פרשת גדולתו חכמתו וחסידותו ספריו אשר חיבר „חכמת שלמה" ו„ים של שלמה" אשר העמיד במקדש התלמיד והפוסקים 3) כבר כתבו החכמים

---

1) לשון ידידי הרב החכם הישיש זקן בית החכמה ר' יוסף כהן צדק בספרו שם ושארית מאמר „תפארת שלמה" הערה 42.

2) בשו"ת רש"ל סימן ח' כותב „בשנת חמשת אלפים ושלש מאות וארבע עשרה למנין שאנו מונין כאן אוסטרא מתא דיתבא על נהר ווילוא ועל נהר הורינא אשר ממנה תצא תורה לרבים. . . . "

3) על דבר שיטתו, הלך נפשו ודרכו בקדש בתלמוד ופוסקים עיין בספר „כרם שלמה" לידידי החכם והחוקר מר שמואל אבא הארדעצקי יחי'.

גדולי אוסטרהא.

א.

הגאון ה"ר קלמן האברקשטן.

א. כבר הוכחתי לדעת (מבוא סי' א') אשר עוד לפני האלף הששי התישבו היהודים בעירנו, ובלי תפונה לא היו עם ה' אלה כצאן בלי רועה, כי היו להם אב"ד אשר שפטו את העם ירעו אותם דעה וגם ראשי מתיבתא היו להם אשר הרביצו תורה לתלמידיהם כי כבר היתה עיר אוסטרהא מקום תורה לפני בוא הגאון רש"ל לשם (קריה נאמנה 65). אולם מי הי' האב"ד ור"מ ומה שמם כי נדע? שוט שוטף הזמן שטף את הכל ואין אתנו יודע מה. בספרי בעלי האסיפות לא בא זכרם והחכמים קוראי הדורות יודעי העתים חוקרי קדמוניות לא הגידו לנו מאומה, הזמן כסה עליהם באדרתו ונעלמו מעין כל חוקר, הראש ישיבה הראשון אשר שמו נשאר לזכרון בספרי שו"ת, וחכמים יודעי העתים ישאו את שמו על ספריהם הוא הרב הגאון ה"ר קלמן האברקשטן שקבל מהחסיד הגדול מהר"ר דניאל ז"ל שהיה תלמיד מובהק ושמש מהר"ר איסרל בעל תרומת הדשן ז"ל (שו"ת רש"ל סימן צ"ה) אשר מלבוב זרח הופיע ובא לעירנו והיה בה לראש ישיבה בימי הגאון ר' שלום שכנא (צמח דוד), שנת בואו לעירנו לא נדע בפרוטרוט אך לא יאוחר משנת רע"ה 1) ומעירנו נתקבל לשבת על כסא האב"ד בעיר הגדולה בריסק דליטא, ויעל משם ירושלימה ויהי שם אב"ד לקהל אשכנזים ושם התראה פנים עם האר"י ז"ל והביאו הרח"ו בלקוטי תורה פ' בהעלותך 2) ושם בירושלים עלה השמים ומ"כ בהר הזיתים 3).

ב. הגאון ר' קלמן היה רבו וחותנו של הגאון מהרש"ל ז"ל שנתן לו את בתו מרת ליפקא לאשה (טיב גיטין ש"נ אות למ"ד ס"ק ג') והרש"ל קורא אותו בשם חמי הגדול מהר"ר קלונימוס ז"ל (שו"ת רש"ל שם) ובהעלות הגאון ר' קלמן מעירנו לעיר בריסק מלא את מקומו בעירנו חתנו הגאון מהרש"ל ז"ל ועיין אחר זה.

1) „שם ושארית" לידיד נפשי הרב הישיש זקן בית החכמה חכם מאד נעלה חוקר מופלג בדברי קדמוניות מו"ה יוסף כהן צדק יחי' ספריו היקרים ששלח לי למנחה היו לי לעינים להשלמת ספרי וכן נתכבדתי לקבל מאתו הערות מאירות יהי זכרו ברוך ויאריך ימים על עבודתו עבודת החכמה.

2) מספר „אנשי שם" להחכם הגדול הג' המפורסם בקי מופלג אשר כל שבילי תלמוד בבלי וירושלמי וכל המדרשים נהירין לו מה"ר שלמה באבער איש לבוב יחי' אשר נתכבדתי וישלה לי את ספרו זה למנחה. שלמה תהי משכורתו מן השמים ואני ראיתי בספר מדבר קדמות מערכת יוד אות מ"ו מביא שם „כתב הרב הקדוש מהרח"ו זלה"ה אמר לי מורי ז"ל כי שמע מהכם אחד גדול הדור רבינו קלונימוס" והוא הגאון הזה.

3) „שם ושארית" עמוד 28

אכלם לעיה"ב אל יבישו בי אוהבי ואל ישמחו בי אויבי וגם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני ושבתי בבית ה' לאורך ימים, ואחר כן אבוא אליך קורא יקירי אנהגך אביאך אל תוך העיר פנימה שם אעביר לפניך את כל הגאונים אב"ד ר"מ כו"מ אשר חבשו פאר לעירנו במשך מאות בשנים ולכולם בשמות אקרא, והיה אם מאוהבי וחיבבי קדמונינו אתה וביותר אם בן עירי אתה, כמוני כמוך תשמח עלי גיל בראותך כי העיר אשר בה נולדנו, עיר של חכמים וסופרים היתה מאז מעולם אשר בהם יתפארו יתהללו ויתברכו כל זרע ישראל, ובהעלותך את שמות הגדולים האלה על שפתיך לברכה תזכור לטובה ותברך גם אִתי המחבר.

כה.

שתי מצבות עתיקות.

בבית הקברות פה במקום שנקרא בית קברות הישן, שם טמונות ושקיעות עמוק עמוק באדמה הרבה מצבות עתיקות מאד מאד, ומפני שלא מצאתי לי אחי-עיזר ואחי-סומך לא יכולתי להעלותן מערימות עפרן, רק שתי מצבות עתיקות עלה בידי לחפור סביבן ולחטט את העפר וקראתי את הכתוב עליהן, המצבות הן מאבנים גדולות וחזקות מאד אבני רחים לא מצאתי כהנה בכל בית הקברות ואם יותר מארבע מאות וחמשים שנה עבר עליהן, לא יכול הזמן לפגוע בהן לרעה ולא נתקלקלו אפילו כל שהוא, האותיות שקיעות וגדולות מאד אשר יפליאו עין הרואה. המצבות נעשו בלי שום ציורים מפטורי ציצים אריות צבים המצויירים על המצבות משנת תי"ו והלאה.

מצבה א'

פה טמון איש חשוב
מנחם ב"ר אליעזר
ונקבר ביום ה' ט"ו
ימים לחודש
שבט שנת ר"ה לפ'
ק' תהי נשמתו
צרורה בצרור
החיים

מצבה ב'

פה נטמן איש
נאמן זקן ונכבד
ר' ישראל ב"ר דוד
ז"ל ונקבר ביום
י"ט אדר לפ"ק
תנצב"ה

ואח"כ ישב ולמד כל היים עד אחר חצות לילה כן עשה מדי יום ביומו, יספר לי זקן תורני אחד הנאמן בדבריו אשר פעם אחת אחר חצות לילה כאשר רצה ר' אשר ללכת לביתו ובפתחו הדלת שמע כמו קול מדבר אליו „חכי כמעט רגע עד יעביר זעם" ויסגיר את הדלת ולא עברו רק רגעים אחדים וירא ר' אשר בעד החלון אשר חיל פילין עברו דרך שם, ואמר לי הזקן כי לוא פגעו אותו בדרך, הדבר נעלה מעל כל ספק שהיו הורגים אותו (מי לא יודע איך נקל היה אז לעם פילין לשפוך דם יהודי). ואח"כ התפלל שם הרב הצדיק רב ייב"י ז"ל מ"מ דפה ומאז קוראין את הבהכנ"ס על שם הרב ייב"י (ר' יוסילס שיהל) :

כג.

בית הכנסת של הקצין ר' יוזפא ז"ל.

בית חומה אשר הקדיש הרב הקצין פרנס מדינה מוהר"ר ייזפא ז"ל (עיין בספרי סי' ק"ד) אצל ביתו, ונקרא על שמו עד היום (ר' יוזפא'ס שיהל). שמה ישבו תמיד עשרה בטלנים חכמים יראי אלהים צדיקים וחסידים אשר הקצין ר' יוזפא הספיק להם כל צרכם והמה ישבו ולמדו תורה ועסקו בעבודת ה' יומם ולילה, ומהם יצאו רבנים ודיינים מופלגים. וגם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר יצחק מדראהביטש זצוקלל"ה היה בתחלה אחד מן העשרה בטלנים ואח"כ היה מ"מ פה. גם הרב הצדיק מוהר"ר פנחס שפירא (ר' פנחס קאריצער) התפלל שם כל הימים שקבע דירתו בעירנו ועד היום נוהגים שם הרבה מנהגים של ר' פנחס ז"ל כאשר כתבתי הלאה בספרי (סימן קע"ח) :

כד.

בית הכנסת הר-שפר (קראסניגורא).

כבר כתבתי לעיל אשר בהכנ"ס הר-שפר נתיסדה בעת שנתחלקה עירנו לשני ארונים והקהלה נתחלקה לשני צדדים צד הדוכס וצד הוואיוואדי אז בני צד הוואיוואדי את בהכנ"ס ברחוב הר-שפר וכל ההכנסית מן הרחובות אשר לצד הוואיוואדי רחוב הר שפר (קראסניגורא) רחוב בימאז רחוב הקדריים (גאטירשי גאס) רחוב שאחורי המבצר (אינטירנשלאס) הכניסו לבהכנ"ס הר שפר וכן העמידו שם את החופית שהיו בהרחובות האלו וכן המנהג עד היום וגם מגיד מיוחד היה להם הנקרא המגיד מק"ג (מקראסניגורא) ואצל בהכנ"ס בנו אז גם בהמ"ד שמה ישבו לומדים מופלגים ועסקו בתורה ועוד בילדותי זכרוני שהיו שם בחורים וזקנים מופלגי תורה.

עתה, אתה קורא יקר בבואך עמי אל קצה דרך „מבוא העיר", אנא עמוד פה הנפש והנוח מעט, ואני במועד הזה אשירה ואזמרה לאלהי חסדי תבענה שפתי לו תהלה כי גמל עלי והביאני עד הלום, וטרם שאכנס לבוך הגדול הזה אפרוש כפי ואתחנן אל ה' לאמר יהי רצון מלפניך החונן לאדם דעת שתכניסני לכרך הזה לחיים ולשלום ותצילני מכף בעלי ראתן המה המבקרים, אשר אחר כל שגיאה קטנה מחטטים ואת עיני המחבר מנקרים, וזכות כל הגאונים הצדיקים והחסידים אשר למענם יגעתי ועמלתי בדי עמל יעמוד לי שלא אבוש בעוה"ז ולא

יהקאזאקין ישרפו את העיר נחרבה הקלויז עד היסוד בה והגאון רבי רבי שמעלקא בנה איתה מחדש בנין חומה ושם נהג את ישיבתו הרמה ומאז נקראת על שמו (דעם רבי רבי שמעלקים קלויז) כאשר כתבתי הכל בספרי וקודם פטירתו צוה לבל יקרב איש זר אשר לא מיוצאי חלציו היא לשבת על כסא הרבנות אב"ד יר"מ בהקלויז יכן היה. שמה בהקלויז ישבו כסאות למשפט והרביצו תורה חכמים הגדולים ויושבי יעבין בהקלויז אשר שמם יצא לתהלה בשם חכמי הקלויז ועל כל דבר קשה ישאלה גדולה הצטרפו המה עם הרב אב"ד, ומאז שהוקם בית הדפוס בעירנו יכן בשאר ערים במדינת וואהלין באו יושבי יעבץ דקלויז בהסכמתם על הרבה ספרים. מהקלויז יצאה תורה המה המופלגים בעלי הוראה אשר נלקחו משם אחר כביד לשבת על כסא הרבנות בערים אחרות. סביב להקלויז היו עשרה בתי חומה מקים דירה להחכמים יושבי יעבץ והח"ק הספיקה להם נרות יעצים כאשר כתבתי לעיל. אחר כן כאשר מך המקרה מאד בנה אותה מחדש הרב ר' שמעלקא בר' צבי הכהן (עיין בספרי סימן קפ"ט) ואז נתקבל הרב הגאון החסיד בעל „ברית כהונת עולם' לשבת בה על כסא הרבנות ור"מ כאשר כתבתי דכל בספרי (סימן קע"ו), וגם אח"כ כאשר פסקה הישיבה ואפסו פסו החכמים יישבי יעבין ממנה, ישבו בה חכמים לומדים מופלגים חדי השכל ולמדו יומם ולילה בתורה המה העמיקו מאד במפרשי גפ"ת וביותר בדברי המהרש"א ז"ל יביארו כל „ודו"ק" „ויש לישב" כמין חומר, ומאז שמתו נוטל טעם ונימוק בדברי המהרש"א ז"ל מאנשי עירנו (עוד זכיר אזכור בימי ילדותי כאשר למדתי עם א"א ז"ל בהקלויז, בלילות החורף באו כל הבעלי בתים ללמוד איש איש את משנתו יכמעט שהיה המקום צר ואדם אמר לחבירו גשה לי ואשבה). עד ימיו של הרב ר' יודיל ר' שמעלקים התפללו בהקלויז נוסח אשכנז ואחר פטירתו גברה יד החסידים יהחילו להתפלל נוסח ספרד מעורב בנוסח אשכנז (עיין בספרי סימן רנ"ג). בשנת ה'מ'ט'ר'ת איש לפ"ג כאשר נשרפה עירנו נשרפה גם הקלויז ואם כעת בנו אותה מחדש בנין מפואר והעמידו שם ספסלים מגוהצים פונים קדימה בכל זאת לא שבה לכבודה הראשון ובבואי שמה לפעמים בלב מלא געגועים אחשוב כי הימים הראשונים היו טובים מאלה...

כא.

בית המדרש הגדול

אצל בהכנ"ס הגדולה עומד „בית המדרש הגדול" בית חומה עתיק לימים מאד גם שם ישבו לפנים חכמים חריפים מופלגי תורה והגו בתורת ה' יומם ולילה. מתי נבנה? ומי בנה אותו? נעלם ממני.

כב.

בית הכנסת של הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס.

גם היא בית חומה ישן אשר הקדיש הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס (ע"ה) ללומדי תורה. ספרים יקרים היו שם מה שנדב ר' שמואל ליושבים שם לפני ה', גם שם ישבו לומדים מופלגים, חסידים ואנשי מעשה ועסקי בתורה יומם ולילה והרב החסיד המפורסם מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ מפה נתגדל שם בימי חרפו. שמה התפלל

יסדי איתה, ערפל התילתי, יאם כי בעירנו קוראים איתה זה זמן כביר בשם בהכנ"ס של המהרש"א ילכן יאמינו רבים כי המהרש"א ז"ל בנה איתה בימיו אבל באמת לא כנים הדברים, אנחנו יודעים ברור ינעלה מעל כל ספק כי נבנתה זמן רב לפני המהרש"א ז"ל, ויש אומרים כי המהרש"א ז"ל בנה את עזרת הנשים, יאם אמנם עין הרואה יהמבין יכיר בהבטה ראשונה כי עזרת הנשים לא נבנו בזמן אחד עם בית הכנסת ולא מתחת יד בינה אחד יצאו, בכל זאת לא לבי הילך גם לזה, והשערתי תאמר כי אם גם גדולים אחרים התפללו בבית הזה עוד לפני המהרש"א ז"ל אבן מפני שהעתיקו את מישבם לעיר אחרת יבמעט שנשכח שמם בעירנו לכן לא קראו איתה על שמם אך המהרש"א ז"ל שהיה אחריהם יהתפלל בבהכנ"ס וגם גופו הקדוש ספון וטמון בבה"ק בעירנו ימקטן ועד גדול ישאו את שם קדשו על שפתם לכן נשאר שמו על בהכנ"ס עד היום כמו שקוראין היום את בהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקבס, על שם הרב ייב"ו ז"ל, מפני שהתפלל שם אחר ר"ש ר"י. (עיין הלאה בספרי).

חפצים כלים עתיקים או כתבים ופנקסים ישנים מזמן כביר שנבנתה לא מצאתי שם כי מלבד אשר המיל יחילו שללו איתה והציגיה כבלי ריק באשר כתבתי עוד נשרפו יגאבדו הרבה כלי חמד שהיו בה בעת השריפה הגדולה שיצאה בעירנו בשנת תקס"ט כאשר כתבתי לעיל וזה כמו חמשים שנה אשר גנבים באו לה יגנבו דים בתרים עתיקים עין היים מנורות ימנורות תלויות טסים יכל כלי כסף עתיקים ויקרים מאד שנמלטו מן השריפה, אך ספרי תורות ישנות מאד מאד כתובות בכתב ישן מאד והרואה יכיר כי מאות בשנים עברו עליהן יכן פרוכית עתיקן מאד מריקמות בזהב מלאכה השובה ועתיקה מאד נשארו בה עד היום וכן המנורה של נחושת קלל שנתן הגאון החסיד שבבהינה ר' ר' נפתלי הכהן בשנת תנ"א עומדת עד היום בבית הכנסת כאשר כתבתי בספרי.

לדאבון לבי החלו בעת מנהלי בהכנ"ס השואפים לחדשות לנצל את עדיה ולהסיר את הדרת הזקנה מעליה, תקנו (לפי דעתם) את הכתלים יסתמו את כל החלונות הקטנים שהיו בכותל מזרחי לפי טעם הבנין מימים כבירים, הוציאו ישן מפני חדש יכמעט שפנים חדשות בא לכאן, יהם לא ידעו ולא יבינו כי הבנין הזה סתירה היא יהתיקון היא קלקול גדול כי אך הדרת הזקנה היא עטרת תפארת להבית ....

ב.

הקלויז הגדולה.

הקלויז הגדולה (כפי הט"ז ז"ל נקראת „בית המדרש הגדול" ובפנקס הח"ק „בית המדרש הגדול דקלויז") גם היא עתיקה לימים מאד (הזמן אשר יסדו איתה פעם ראשונה ליטה בערפל) שם היתה מקום הישיבה עוד זמן רב לפני הט"ז ז"ל והראש ישיבה היה בה גם אב"ד כאשר כתבתי לעיל, אחר כן נהג בה הגאון בעל הט"ז ז"ל את ישיבתו הגדולה והחשובה כאשר כתב בהקדמתו ליו"ד (עיין בספרי במקום שכתבתי תולדות הט"ז ז"ל) והוא היה גם אב"ד בהקלויז ובימים הראשונים קראו איתה על שם הט"ז ז"ל (יכן שמעני לפעמים שזקני הדור היה רגיל על פיהם לאמר דעם טורי זהב'ס קלויז). בשנת ת"ח ית"ט כאשר הרסו חמיל

יטעמו מאומה כל היום, חוץ מעוברת ומינקת, ומי שהוא חולה קצת יוכל לפדות עצמו בצדקה, ואת יום השביעי לחודש תמוז קבעו ליום ששון ושמחה משתה ויום טוב לבל יאמרו תחנון יכל אנשים ונשים ילבשו בגדי שבת יאסיר בתענית אפילו תענית יאהר צייט ולעשות סעודה כסעודת פורים ולשלוח מתנות לאביונים וכן לקרות את המגילה הזאת בבתי כנסיות בליל שביעי של תמוז ולמחר בבוקר. בשנת תקנ"ג הדפיסו את המגילה בעירנו על לוח גדול עם שמות כל הגדולים אשר הסכימו וקבלו עליהם ועל זרעם את כל הכתוב בהמגילה והתמו את עצמם. המגילה הזאת תלוי' בבהכנ"ס הגדולה והעתק ממנה נמצא בבהכנ"ס הר שפר, ובן תלוי (לזכר הנס) בבהכנ"ס הגדולה אחד מן הכדורים שנפל לתוך בהכנ"ס ובכותל דרומית מבחוץ (אשר אליה ירו המורים) קבעו כדור גדול הציו שקוע בכותל וחציו נראה. סח לי ישיש אחר אשר זכור יזכיר עוד איך חגגו בעירנו את יום השביעי לחודש תמוז במשתה ושמחה, כל נכבדי העיר לבשו בגדי יו"ט ופאר חבויש לראשם כובע השטריימיל, אך בימינו אלה ערבה כל שמחה שבת ממנו משיש. ורק בקריאת המגילה אנו יוצאים ידי החוב הגדול שקבלו אבותינו עליהם ועל זרעם . . . 1)

יט.

בית הכנסת הגדולה.

בית הכנסת הגדולה, ידי בינים חכמים חושבי מחשבת כללו את יפיה ותפארתה, כותליה הגבוהים והחזקים כיפת אבנים הנשענת על ארבעה עמודים בעלי שמונה קצות, מרהיבים את עין הרואה. מצד מערבית נבנו עזרות אנשים עליות על גבי עליות על פי טעם ותבנית הגזרה והבניה מחכמי הבונים בימים הקדמונים. בעליה השלישית שם מתפללים מנץ היתיקין עד היום, מצד צפונית שם עזרות נשים, עליות על גבי עליות בכל עזרה כיפת אבנים חזקה ויפה מאד, אבן מלבד יפיה ותפארתה החימרי הדרת זקנה והוד קדושה חופפת עליה, וכל הבא אל תוכה יתרגש ויתפלא על חין ערכה והדרת קודש ילבוש, איש בעל לב רגש כי ידרוך על מפתן הבית יעמוד ויבהל יחוש בקרבו כמו קול קורא אליו, עמוד בן אדם! אל תחפוז ללכת הלאה, של נעלי החומר מעליך כי המקום הזה קודש הוא, במקום הזה התפללו אבות העולם גאונים צדיקים וחסידים אשר לשמם ולזכרם תדרוך נפש היפה עוז. המהרש"ל ז"ל ותלמידיו, השל"ה הקדוש ז"ל, המהרש"א ז"ל ועוד גאונים צדיקים יסודי עולם לפני הרש"ל ואחר המהרש"א שפכו צקון לחשם בבית הזה, וכמטר הרעיפו את לקחם הטוב ואת מוסרם לבני עדתם בשבת ומועד. המנהגים אשר הנהיגו בה הגאונים הראשונים נשארו קודש עד היום הזה, ומי האיש אשר ירהב עוז בנפשו לשנות מהמנהגים אף כחוט השערה ונקה? ולמען לא ישכחו את המנהגים ברבות הימים כתבו את כל המנהגים וסדר התפלות לחיל שבת ויו"ט דבר יום ביומו על לוח גדול של קלף והוא תלוי שם על אחד מן העמודים אשר הבית נשען עליהם. הזמן אשר בו נבנתה וידי מי

המגלה הזכרתי לפניהם את מאמר הגמ' (פסחים קי"ח) „דרש רבא מ"ד אהבתי כי ישמע ה', אמרה כנ"י לפני הקב"ה אימתי אני אהובה לפניך בזמן שתשמע קול תחנוני". אשר לא אפונה כי על הכוונה הזאת יסדו לאמר את הקאפטיל „אהבתי כו'". 3) העתק המגילה עיין בהוספות.

בין עיר הישנה לעיר החדשה לא יכלו חיל הרוסים לביא לתוך העיר יחשבו אשר חיל פולין נמצא בעיר, לכן ביום החמישי לחודש תמוז לפנות היום החלו להמטיר כדורי בלע הרבה לתוך העיר יכמה אלפים כדורי קני רובה נפלו בכל רחובות העיר. ביום הששי לחודש תמוז בבוקר כאשר ראו מרחוק את בהכנ"ס הגדולה והגביה מאד חשבו איתה לאחד מן המבצרים וישמו איתה מטרה לכדורי כלי תותח וגם לכדורי מפץ מלאים אבק שריפה (יאדרא) אשר בכחם להפיל גם את החומה היותר חזקה. כל אנשי העיר ברחו לבית הכנסת לחסות שם תחת קירותיה זלכן הבהכנ"ס יכל העזרות אשר סביבה עם העליות אשר על גביהן גם העזרת נשים כולם היו מלאים אנשים נשים יטף. שם עמדו כולם והרבו תפלה יתחנינים בקול גדול ובבכיה רבה מן חמישי לחודש קודם הלילה עד בוקר יום השביעי. ובחמלת ה' עליהם כל כדורי המפץ אשר ירו על בהכנ"ס לא נגעו בה לרעה ולא הפילו מן החומה אף לבנה אחת (מלבד בכותל דרומי הבקעה החומה במקום אחד יסדק רחוב ההולך מן היסוד עד ראש הכותל נראה עד היום) ועוד הפליא ה' לעשות כי גם הכדורים שנפלו לתוך בהכנ"ס בעד החלונות לא פגעו ולא נגעו בשום איש. וגם בתוך העיר שירו שמה כדורים לרבבות לא נהרג שום איש מלבד איש אחד שעמד אצל בהכנ"ס של הקצין ר' שמואל ר' יעקבס (בעת רב ייב"י) פגע בו כדור אחד בראשו ונהרג שם וראשו נפל על פתח עזרת נשים של בהכנ"ס ר' ייזפא ז"ל וכן אשה אחת שנהרגה על הגשר. ביום הששי לפנות היום נתן שר הצבא פקידה להכין על יום מחר בבוקר עשרים כלי תותח הגדולים לירות בבוקר לתוך העיר וברעם ורעש יבואו שם להרוג את כל האנשים לעשות את העיר חורבן שממה ותל עולם. אך ה' ברוב רחמיו וחסדיו נתן חכמה בלב חכם הוא המופלא מוהר"ר אליעזר אביו של הרב המגיד מקמרנא (עיין בספרי סימן קצ"ג) והוא בחכמתו מלט את העיר. כי הוא עבר ביום השביעי בבוקר השכם את הנהר ווילא ובא לפני שר צבא הרוסים בבכה ויתחנן אליו לאמר „למה תשחית את העיר בחנם הלא חיל פולין זה כמה ימים שברחו מן העיר ואין איש שיעמוד נגדכם. אנא בואו עמי ואני אנהל אתכם ואראה לכם מקום בנהר אשר שם מי אפסים וברגל תעברו דרך שם אל העיר בטח". דבריו מצאו חן בעיני שר הצבא ונעתר לבקשתו ויצוה את ה"ר אליעזר שהוא ילך לפני חילו להורות להם את הדרך וביום ההוא היא יום השביעי לחודש תמוז באו כל חיל הרוסים אל העיר בשלום. שם כבדו אותם היהודים במאכל ומשתה ולא נגעו ברכוש היהודים מחוט ועד שרוך נעל. אבותינו שהיו מחכבים את הצרות 1) כתבו את הנס על המגילה, ולהודות לה' חסדו על הנסים ועל הנפלאות הסכימו כל גדולי העיר הרבנים והחכמים יושבי ישבין בהקלויז עם כל אלופי מנהיגי העיר משני הצדדים והרב הגאון החסיד מוהר"ר אשר צבי זללה"ה מ"מ דפה בראשם, אשר בכל שנה ושנה ביום הששי לחודש לא יפתחו את החניות בבוקר, אך כל האנשים ונשים יתאספו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בבוקר להתפלל ואחר שיר של יום יאמרו את הקאפיטל „אהבתי כי ישמע" 2) ואח"כ יגמרו כל חמשה ספרי תהלים, וכל אנשים ונשים יתענו ולא

1) בגמ' שבת דף י"ג ופי' שם רש"י ז"ל „מחבבין את הצרות" שנגאלין והנס חביב עליהם להזכירו לשבחו של הקב"ה וכותבין ימי הנס לעשותם יו"ט". 2) פעם אחת כאשר קראתי את המגילה הזאת לפני האנשים אשר התאספו בבהכנ"ס הר שפר (כדרכי בכל שנה) לשמוע קריאת

על עגלות מתחת ועליהם העמיסו עצים ושלחו אל העיר בבוקר, והמה חשבו לבוא אחר כן אל העיר אחד אחד למען לא תתגלה מזמתם ושם בעיר יחגורו כלי נשק ויעשו כלה ינחרצה מן היהודים, וביום אסרו חג של פסח בבוקר באו כמה עגלות עם עצים לפני שער העיר והנכרים מובילי העגלות קראו לשימרי המגדל לפתוח להם את השער, השימרים פתחו להם והמה באי עם העגלות אל רחוב השוק וישם עמדו. ויהי כאשר באו אחרים מן הבעלי בתים לקנות עצים העלו הנכרים את דמי העצים על אחת שבע, ואחד מן הבעלי בתים אשר היה נחוץ לו עצים רצה לשלם עבור עגלה אחת כמו שאמר לו הנכרי אך היא לא רצה למכור לו בשום אופן. הדבר הזה העיר תמהון והשד בלב האנשים אשר התקבצו שם בשוק, והנה אשה אחת אשר גם היא באה לקנות עצים כאשר התבוננה על העצים לראות אם יבשים הם ראתה והנה מתחת לעצים חרבות וקרדומות הרבה, יתגד בלט אל האנשים אשר עמדו שמה, וכאשר גם האנשים החילו להביט בין גזרי העצים המה ראו כי בכל עגלה תחת העצים מונחים הרבה כלי משחית, הבעלי בתים אשר הבינו כי הלא דבר הוא רצו מהר אל הדוכס ויספרו לו הדברים אך הדוכס היה קצר אונים להיות להם מגן ומושיע כי לא היה לו אנשי חיל מלבד קאזאקין אחדים שימרי חצרו, היהודים ראשי העיר בראותם כי רעה נגד פניהם התעשתו ירצו מהר אל הקדריים (טאטארין) עם עז וגבורי מלחמה אשר ישבו אז בעירנו היין להחומה ברחוב הנקרא עד היום רחוב הקדריים (טאטארשע גאס) ויתנפלו לפניהם יבקשו מהם עזרה גם הבטיחו לתת די כסף פדיון נפשם, הטאטארין נעתרו לבקשתם, חיש מהר הגרו כלי נשקם וירכבו על סוסים קלי המרוץ אשר היה להם יבאו אל העיר, ויצוו במפגיע אל הנכרים לפרוק את העצים מן העגלות, ויראו והנה העגלות מלאות כלי משחית ומחבל. הטאטארים לקחו את כל כלי המשחית ואת הנכרים שמו במשמר. ויהי לעת צהרים החילו הנכרים מן הכפרים להגיח אל העיר גדודים גדודים, אך כאשר נודע להם כי נתגלה מזמתם וה' הפיר עצתם, מפני יראת הקדריים שבו בכלימה איש לביתו. לזכר הנס הזה תקנו אז גדולי עירנו אשר בכל אסרו חג של פסח יתאספו אנשים ונשים לבתי כנסיות ובתי מדרשים לאמר סליחות ותהלים עד חצות היום ואחר כך יעשו משתה ויום טוב, אך במשך הזמן וברבות הימים נשכח הנס ונשתקע המנהג ובכל זאת כל ימיו של הרב הגאון מוהר"ר יעקב ז"ל ראפאפורט אב"ד דפה שהיה מחבב מאד תקנות הקדמונים והיה זהיר מאד לקיים מנהגי בהכנ"ס הגדולה, היה משלם מכיסו לעשרה אנשים שיאמרו תהלים בכל אסרו חג של פסח בבהכנ"ס הגדולה ומאז עלה הגאון הזה לשמים עלה עמו גם המנהג הזה נשתקעו ונשכחו הדברים באין זכר למו.

יח.

מגילת תמוז.

בשנת תקנ"ב 1792 כאשר גברה ממשלת רוסיא והלכה הלוך וכבוש את ארץ פולין תחת שרביט מלכותה, באו חיל הרוסים עם שר צבאם סיבאראוו וצרו על עירנו מפאת דרומית מקום עיר החדשה, ומפני שחיל פולין אשר ברחו מן העיר עוד טרם שבאו חיל הרוסים הרסו את הגשרים אשר על נהר ווילִיא המפסיק

ומצאתי בפ"ש ד' רמ"ז משנת תע"ח „מתנה אגיזים וראזינקים להרעקטיר עביר שקלקלו השילער המצבות בבית החיים". וכן מצאתי כמה פעמים ששלחו מתנות להרעקטיר ולהפרעפיקט עביר השילער שלא ילכו לבית החיים כאשר כתבתי לעיל. וכן מצאתי שם (פ"ש ד' ה') משנת תע"ז „חמשים ג"פ תיקון הגג ומאטקע לבית החיים שנאבדו בעת הרעש". והשערתי תאמר כי הרעש היה מהשילער שעשו בכל פעם הריסות בבית החיים. וזקני עירנו הזכירו את הריסות האלה בשם „שילער גילייף" וזכרני בילדותי שמעתי כמה פעמים מפי נשים וזקנות על כל צרה שלא תבוא היה רגיל על לשונן לאמר „שילער גילייף" (וכן מצאתי נזכר השילער גילייף שהיה בעיר הגדולה לבוב בהקדמת הספר „איתן האזרחי".

יז.

על הנסים.

אשר שמענו ונדעם ואבותינו ספרו לנו (תהלים ע"ח ג')

א. בין הדברים אשר הצלתי ודליתי מתהומות ים הנשיה יתנוסס נס אחד שנעשה להיהודים תושבי עירנו זה כמו יותר ממאה וחמשים שנה, אשר לזכר הנס הזה, בכל שנה ביום אסרו חג של פסח 1) קראו עצרה, כל בני העיר התאספו לבתי כנסיות ובתי מדרשות אמרו תהלים וסליחות עד חצות היום ואחר כן עשו משתה ושמחה. אך ברבות הזמן מפני צרות האחרונות נשתכחו נסים הראשונים ומעט מעט נשכח גם הנס הזה ואין זכר לו בפי אנשי עירנו ואף זקני עירנו החיים אתנו בעת לא ידעו מאומה מן הנס הזה, אך אנכי קבלתי הדברים מפי זקנים תורנים נאמנים שרידי הדור שלפנינו וראיה מצאתי לדבריהם בלוח המנהגים אשר בבהכנ"ס הגדולה לכן אמרתי להעלות את הנס הזה על „המזכרת" לדור אחרון למשמרת.

ב. במחצה השניה למאה החמישית (השנה לא ידעתי) נוסדו יחד הנכרים מכפר זדייבין (סמוך לעירנו) ומכפר הסמוך אליו, הערימו סוד וחבלו תחבולות רשע לבוא אל העיר להרוג את כל היהודים ושללם לבוז, ומפני שהעיר היתה אז מוקפת חומה בצורה ורק דרך שערי המגדלים 2) באו אז אל העיר, ידעו הנכרים אשר אם יבואו כולם בהמון רב חגורים בכלי נשק וכלי מפץ לא יתנו להם שומרי המגדלים לבוא אל העיר, ולא יפתחו את השערים, לכן הערימו מרמה לכסות על מזמתם וכה עשו, נתנו את כלי המפץ חרבות רמחים קרדומות

---

1) בבהכנ"ס הגדולה על אחד מן העמודים אשר הכיפה נשענת עליהם תלוי לוח קלף גדול. שם נכתבו כל המנהגים אשר תקנו הקדמונים לנהוג בבהכנ"ס להול' ולשבת ויו"ט ראש חודש דבר יום ביומו חוק ולא יעבור ובין המנהגים מצאתי „אסרו חג שאחר הפסח אומרים „אלו הסליחות ט' „אליך נשיאות עינינו", י"א „אני יום אליך אקרא" י"ב „איה כל „נפלאותיך", פזמון, י"ט „חננו ה' חננו", „זכור וידוי בתוך השמנה עשרה ברכות סלח לנו".

2) עוד בימינו אלה יתפורו במקום שהיו קירות החומה ויסיעו משם אבנים גדולות למכביר, בעת לא נשאר מן קירות החומה רק שלשה מגדלים גבוהים וחזקים מאד נשארו בשלש פינות העיר, אשר החומה שהקיפה אז את העיר חברה את שלשת המגדלים יחד. בכל מגדל שערים גדולים אשר דרך שם באו אל העיר. המגדלים נבנו על פי נועם מערכת מלאכת הגזרה והבניה מחכמי הבונים יונים הקדמונים, מרהיבים עיני הרואה. ואם כי שנות מאות הרבה עברו עליהם המה עוד בתקפם ויפים עם כל המקלעות ופטורי ציצים כהיום אשר יצאו מתחת יד הבונים.

„גזירה שניה דק"ק איסטרא", „ויעשו אנשי העיר ק"ק איסטרא בערמה „ויטיבו עם היהודים בתחלה וכתבו ספרים בכל מקומות סביבותיהם אל היהודים „מן העיר איסטרא שישובו לביתם ולא יתיראו מפני הקאזאקן כי המלך עשה „שלום עמהם. והיהודים האביונים היה להם שמחה גדולה כי היו סבורים שהאמת „אתם, ונסעו לק"ק איסטרא לערך ג' מאות נפשות וכאשר היו שם ג' שבועות מן „ר"ח אדר עד יום ג' ח"י אדר ת"ט לפ"ק, שלחו אנשי העיר אוסטרא אל הקאזאקן „שסביב להם שיביאו מהרה לשם כי אצלם הרבה יהודים ושרים מעם פולין „והמה יהי בעזרם, ויהי בחצי הלילה ד' י"ט אדר הנ"ל באו כמה אלפים קאזאקן „לק"ק אוסטרא והרגו שם לכל השרים והיהודים על מטותיהם ולא נמלטו משם „רק ג' יהודים וראש אחד מהשרים עם שמנים אנשי חיל..." עוד יספר שם דברים הרבה אשר עברו על בני עירנו בשנת ת"ח ות"ט ולא יכולתי להעתיק את הכל ושם מזכיר את ר' משה צורף מק"ק אוסטרא.

בספר „טיט היון" להחכם מאד נעלה שמואל פייביש בן הגאון מוהר"ר נתן פיידיל מווין כותב: „ומשם הלך לעיר הגדולה הקדושה אסטרא ושם אלף וחמש מאות בעלי בתים והיה [והיתה] ק"ק גדולה ועשירה עד מאד ונהרגו כמעט כולם". ואח"כ כותב „והחמיל הזר לאחריו והלך עוד פעם לק"ק אסטרה. שבפעם „ראשונה הרג כמו אלף וחמש מאות ב"ב ובפעם הזאת יתר הפליטה כמו ב' מאות ב"ב כמעט כולם".

הוי! דמי בקרבי אש רוחי שלהבת לבי תמם יהליך בהעלותי על המזכרת את הריסת עירנו המעטירה אם בישראל אשר הרסוה וחללוה פריצים זדים ארורים ערו ערו עד היסוד בה (מי יודע כמה זכרונות קדמוניות מבני עירנו בפרט ומבני עמנו בכלל אשר אין ערך להם נאבדו ונשטפו ע"י מי הזידנים האלה) כל החוצות מרם נפשות נקיים היו רחוצות ובכל רחובות שפכו כמים דם צדיקים וחסידים יסודי עולם. אולם חיש מהר אמצא נוחם לנפשי לבי יתרגש ויתפלא בראותי אשר בזמן קט מאד שגבה עירנו ותפרה ישע מהרה התנערה מעפר שוממתיה. הסירה את בגדי אלמנותה מעליה. ועוד הפעם ענדה עטרה לראשה עטרה משובצת באבנים ופנינים יקרים המה הרבנים הגאונים הגדולים אשר חזרו לשבת על כסא הרבנות פה ופארם חבוש לראש עירנו עד היום. בשמם נתפאר ונתהלל. האח! נפלאים מעשיך ה' אשר תפליא לעשות לעם פלא (ועיין הלאה בספרי).

„שיללער גיליף".

ד. עוד אכתיב זכרון לדור אחרון את הצרות שמות ושערורות שסבלו היהודים בעירנו מתלמידי בית מקלט הישועיים (יעזייטסקי קלויסטיר) שהיה בעירנו (בילדותי ראיתיו בחורבנו ואם גם אז כבר נהרס חלק גדול ממנו בכל זאת לא איכל לתאר את ארכו ורחבו וחומותיו הבצירות והגביהות-חמשה קומות-לחדריו ועליותיו אין מספר ומפני שגם בחורבנו היה (כמו מקדם) בית מקלט לגנבים ושודדים וכל עושי נבלה נהרס מטעם הממשלה וגם את היסודות חפרו והסיעו את האבנים ממקומם ובעת כמעט לא ניכר מקומו ורואיו יאמרו אי' ?) שנפלו בכל פעם על היהודים גזלו שללו חמסו את החיים, וגם במתים שלחו יד הלכו על בית החיים שברו את המצבות הרסו את הקברים כאשר הזכרתי לעיל.

„ויהרסו וישברו את האשישות, ויעשו בהן מפתים יאיתות, ויחפרו ויכרו בבתים „בורות, כי העריצים גוזרו גזרית הגידו להם שימצאו הפירות, וישארו בתים „הבניים מלבנים, בלי גגית ידלתית וחלינים, בלי תנורים וספסלים ישלחנים, „יבתי העין ושאר בנינים, שרפו באש בלי מנינים, ויקחו תהלה כל הקנינים, „ויחרבו כל הערים הסמוכות..."

עוד יקונן שם: „יכאשר נכתר אדוננו המלך קזמירים יר"ה, נידע הדבר „למורדים מהרה, ותקעו חרבם אל התערה, כשבת המלך על כסא מלכותו בחשון „ת"ט בראשון למלכותו, אז שב המורד לאחוזתו, אנשי איסטרא קצת הנשארים, „אשר נחבאו בברכים יבכפרים, בשדית וגנית וראשי ההרים כשמעם שנכתר „המלך בכתר מלוכה, ושלח פריצים בקשת דרוכה, לשמור העיר מחמה שפיכה, „ואמרו היהודים נחזור לבתינו, למה נמית ברעב כולנו, אולי שלום יהיה לנו. „יישובו קצת יהודים לבתיהם, ויתחברו הפריצים עם שונאיהם ויפלו על היהודים „שניהם, ויהרגו ביהודים בעיר פעמים, ידמם נגרש באפיקי מים, ונבלתם „למאכל לעוף שמים..."

בספר „פתחי תשובה" להרב הכולל במוהר"ר גבריאל בר' יהושע ז"ל אשר גם הוא ראה בעיניו את עני עמו בשבט עברה וצרה, ואת כל התלאה אשר מצאה את היהודים בשנת ת"ח ות"ט, יתאר לנו בשרד המליצה יבלשון צח את החורבן הגדול שנחרבו כמה מאות קהלות קדושות וביניהן בא גם זכר עירנו אשר נשא עליה קינה ומספד מר לאמר:

לא חמל את כל נאות יעקב הרס בעברתו.
בק"ק אסטרא בקודש עלה באשו ותעל צחנתו.
העניי אשר נתן לבן אדם בו לענות.
באוהל בת - ציון שפך כאש חמתו.

והמחבר בביאורו להחרוזים האלה יאמר „קיבלנא כי הגדול איב לעשות בקידש ק"ק אוסטרא בבית הכנסת „להעלות באשו וצחנתו" היא לשון סירחון יזוהמה ווזמה לעשות ממנו רפת בקר לסיסים ולהיות מיקצה לבית ענוי לענות בו בני אדם יהודי או גוי. וגם הרבה לפשוע לשפוך חמתו כאש מקום הצדק שם הרשע דוקא הרשיע מאד".

רבינו הגדול בעל הש"ך ז"ל, אשר ראה עני עמו בשנת ת"ח ות"ט וגם היא ברח מחמת המציקים והלך בגולה יהגה נבאים ייליל על שבר בת עמו ב„מגלה עיפה" אשר יסד לספר את כל הצרות והשמדות אשר עברו כמים על בני עמנו וכה יאמר שם: „יאח"כ הרגו בק"ק איסטרה הנשארים שם בנחלתינו, יהחריבו כל העיר יכל קהילותינו יכל הגלילות והישובים אשר סביבותינו".

בספר „יון מצולה", להאלוף החכם מוהר"ר נתן נטע בן הקדוש מוהר"ר משה הניבר זצ"ל מק"ק זסלב שהוא ברח ונמלט מחרב השודדים יספר לנו בספרו: „גזירה דק"ק אוסטרא" „יכן עשו בק"ק איסטרא הבירה ויהרגו כשש מאות נפשות הנשארים שם".

ואח"כ יספר לנו מחורבן אשר עשו פעם שני ובן כותב שם:

כנסיות ובתי מדרשות שרפו הרסו עד היסוד בם. גם הקלויז הגדולה נחרבה אז מלבד בהכנ"ס הגדולה אשר אחר שבזזוה והציגוה כבלי ריק נמלטה מן המהפכה לתפארת עירנו. עד היום נשארו בתוך הרחובות אשר לקצה העיר ארבעה בתי קברות קטנים אשר לפי המסורה מהדורות שלפנינו, שמה קברו את החללים שנפלו חלל בידי חמיל והקאזאקין. ובכל שנה ביום תשעה באב ילכו שמה אנשים ונשים לזריק שמה שימים (מנהג ישן נושן בעירנו באין מגיד טעמו ומקורו) כמו שעושים בהליכתם על בית הקברות הגדול ביום ההיא. כפי השערתי היה מקדם מקום בתי קברות הללו חוץ לעיר היינו מחוץ לחומה ואח"כ כאשר נהרסה החומה והעיר פרצה ימין ושמאל נמצא מקומם בתוך העיר.

ג. ולהשלמת הדברים הנני להעתיק את דברי החכמים סופרי קורות שנת ת"ח ות"ט בכל מקום אשר יזכירו וירידו בשיחם את הריסת עירנו ואת הטבח הגדול אשר עשו בה באכזריות חימה חמיל והקאזאקין קינה היא ותהי לקינה.

בספר „צער בת רבים" הוא מספד פולניא — לה"ר אברהם בכמהור"ר שמואל אשכנזי נדפס ע"י החכם חוקר קדמוניות ח"י גורלאנד ז"ל באוצר הספרות לשנת תרמ"ח שמה יקונן מר לאמר: „טמאים ארורים באו לק"ק איסטרא להתיז
„קנקנות גפנים. וסבבו העיר בכל דפנים. ואין מקום לנס לא לאחור ולא לפנים.
„ואף לא מן הצד מפני היות ופתנים. והיו בה הרבה צדיקים וגאונים. חכמים
„ונבונים. נדיבים וקצינים. ברי לבב יקרים מפנינים. לוים וכהנים. שכל ימיהם
„צמים ומתענים, ומרבים תחנונים. ומדברים חנינים. לפני אדון האדונים.
„ונהרגו כולם בחצים ובידונים. שבעת אלפים גדולים וקטנים. ובבתי כנסיות
„ובבתי מדרשים המסומנים. בהמות וסוסים הכניסו לפנים. וכתבי קודש שבבו
„על הארץ בזדונים. וירמסו אותם בעזות פנים. חסיד אחד שמו ר' יעקב החסיד
„איש אמונים. הרגו אותם ולא רצו לקחת פדיונים, כי אם במיתות חמורות
„נידונים. ותלו על עץ אב עם בנים. עוד חשבו אנשים צדיקים כמו הקדמונים
„להיות ק"ק איסטרא בונים. ובאו פעם שנית היונים. והרגו גדולים וקטנים.
„בחורים וזקנים. וקלקלו חופת חתנים. והרבה נשים ובתולות לקחו באונס
„השוטנים. ואותן היו מטמאים ומענים. ואתה ה' השימע אנקת אביונים. תזכיר
„לנו ברית שלשת האיתנים. ותלצנו ממרירות פתנים. ותעשה נקמה בתנינים.
„בפנים של זעם וחרונים. וכלים מכלים שונים.

ספר „צוק העתים" למוהר"ר מאיר במוהר"ר שמואל ז"ל איש שעברשין, נדפס
„ע"י החכם ח"י גורלאנד ז"ל באוצה"ס לשנת תרמ"ט. גם היא יבכה לשבר בת
„אוסטרא לאמר: „ק"ק איסטרא העיר הגדולה, של חכמים וסופרים תורה וגדולה.
„חשובים נבונים ואנשי סגולה, למדינת רוסיא היתה מטרפולין, הסכימו לבריח
„למדינת פולין, והכריזו אדם בל ילין, ברחו קהל הקודש משם, והניחו אחריהם
„קנין רכושם, ורבים בעונות נשארו שם, כי לא יכלו לבריח, וישארו שם ביגון
„ואנוח, שבעו רגז ויגעו כח, מיד כאשר ידאה הנשר, באו הבוגדים קושרי קשר,
„ועשו עם העירונים פשר, ויתחברו העירונים עם הצוררים, להרוג אותן היהודים
„הנשארים, ויהרגו אותם במיתות אכזרים, ויחרבו את הקהלה הקדושה, והרגו
„בנוחלי דת מורשה, ואם על בנים רטשה, עזרת אנשים ועזרת נשים, בית הכנסת
„קדש קדשים, עשו לארוות סוסים ולפרשים, וישברו החלונות ובזו הדלתות,

טז.

לקורות העיר.

כבר מלתי אמורה כי כל קורות ומאורעות העיר וכל אשר עבר עליה בימי קדם נחל העת גרפם. שוט שוטף הזמן שטפם לתהומות ים הנשיה ונשכח הכל, אך כאשר יציל הרועה מפי הארי בדל אזן ושתי כרעים, כן הצלתי מפי הזמן ארי טורף מכלה ומבלה, מעט מן קורות העיר אשר קרו ויאתיו במשך הזמן מן שנת ת״ח והלאה והנני כותב על המזכרת לזכר עולם.

גזירות ת״ח ות״ט.

א. בשנת ת״ח לאלף הששי בא חמיל היא חמלניצקי עם חילו הקאזאקין לעירנו קהלה קדישה אשר היתה אז מרובה באוכלסין וכבליב מלא עוף כן היתה מלאה „צדיקים וגאונים, חכמים ונבונים, נדיבים וקצינים, ברי לבב יקרים מפנינים“ (לשון ס׳ צער בת רבים) ופלס בה נתיב לאפו עשה בה הרג רב אלף וחמש מאות בעלי בתים כלומר בתי אב שהם היו בערכך יותר משבעת אלפים נפשות גדולים וקטנים 1) הרג טבח תלה על עץ אבות ובנים ולא חמל. את בית הכנסת הגדולה והקדושה עשה לארות סוסים ומקום הצדק שם היתה הרשעה לענות בה בני אדם בכל מיתות משונות. כל היהודים שמצא בעיר העביר בשלח, לבד השרידים אשר שרדו וברחו מן העיר ונמלטו על נפשם ובין הנמלטים היו הגאון הגדול מוהר״ר נתן נטע כהנא אב״ד הגליל מעירנו ז״ל והגאון הגדול בעל הט״ז ז״ל שהיה אז אב״ד ור״מ בהקליז הגדולה דפה (עיין בספרי במקומם) והנה לדאבון לבנו לא נדע לקרוא בשם את כל הגאונים והצדיקים מעירנו אשר השליכו אז את נפשם נהרגו ונשחטו או נתלו על קדושת השם מלבד איש קדוש אחד ושמו ר׳ יעקב חסיד נשאר שמו הקדוש ונזכר בספר „צער בת רבים“ (ראה הלאה) שנהרג על קדושת השם הי״ד.

ב. ובשנת ת״ט כאשר שקטה המלחמה מעט 2) התלקטו לעירנו בערך שלש מאות בעלי בתים שמלטו את נפשם וברחו מן העיר בשנת ת״ח ורצו לבנות את הנשמות. אך העירונים מעירנו שלחו חרש והודיעו להקאזאקין כי התאספו היהודים עם רכושם והמה בעיר, חיש מהר באו הקאזאקין והרגו את יתר הפליטה עשו שמות בעיר ערו ערו עד היסוד בה מן בתי החומה הסירו את הגגות שברו את הדלתות והחלונות חפרו חפירות מתחת רצפות הבתים (כי העירונים אמרו להם אשר היהודים טמנו תחת הרצפות את כספם וזהבם) את כל בתי העץ הציתו ושרפו באש וכל העיר הפכו לגלים נצים. כפי שכתב לי החכם ר׳ שמעון דובנאוו ממקור נאמן 3) לא נשאר מכל בתי היהודים כי אם חמשה בתים גם את בתי

---

1) עיין בספרי „ילקוט מנחם“ בהקדמה להסליחות מהט״ז שם בררתי הדברים. 2) עיין שם בהסליחות הערה ו׳ שם הארכתי והבאתי מקור להדברים ועיין הלאה כאן בהמבוא.

3) כעת ראיתי בספר „רעגיסטי אי נאדפיסי“ סימן 992 שאחד מבני עירנו ישראל קאפאליעוויטש שמו נשבע שבועה חמורה בשם לפני בית המשפט בעיר לוציק בשנת 1661, (תכ״א) אשר בשני צדדי שורות עיר אוסטרא היינו צד האדון סאנדימירסקי וצד האדון קראקאווסקי לא נמצאו רק חמשה בתי היהודים ולא יותר והשבועה הזאת נכתב על ספר פנקס עיר לוציק בשנת 1661, 15 סעפטיאבר.

לדבריהם בקנסית ועונשים על כל העיבר ימשנה כל שהוא מן תקנות וגזירית החבירה אבל לא ברעם ורעש ההרמית ושמתית הרעימו על כל העיבר על תקנית וגזירית ההבורה. והבאים אחריהם (אילי לאילימי מילתא מפני שהשעה היתה צריכה לכך) החמירו על עצמם לקיים את כל הנאמר בתקנית יגזירות החבירה באלית ישבועות שמתית יחתיכא דאיסירא וברבית הימים נהפך להם לרועץ מפני שלפעמים לא היו יכילים רוב הציבור לעמיד בגזירות ותקנית החבורה והחילו לזלזל בהן ומתיך הימרא באו לידי קילא לעצמם יעברו גם על החרמית יהשמתית. את כל זאת ראו אליפי החבורה והתבוננו ימשים עת לעשית לה׳ התאספו יחד כל בני החבירה הגבאים הראשים האלופים בשנת תקמ״ב והסכימו להפר ולבטל את כל האלית והשמתית לבל יהיו חלין כלל וכלל ולא יזכר שום שם חרם ושמתא ואריר בהפנקס והעובר על תקנית החבירה ענש יענש כפי ראית עיני הגבאים אשר יהי׳ בימיו ולא יותר. את התקנה הזאת מצאתי נכין להעתיקה כמו שהיא כתיבה על פנקס השני (ד׳ קס״ח).

ב. „אנחנו אלה פה כילנו חיים ח״מ אספנו אסיפה שלימה כנסי׳ שהיא "לשם שמים לפקח בעסק החבירה שלנו יאחרי שקראנו שנים ושלש דלתית "בפנקס הלז, אלה דברי הברית יהחיקים אשר אוני ויסדו דור ודיר ומנהיגיו "וחכמיו הכמים עשו חיזוק לדבריהם. כל המשנה אף דיביר א׳ מכל הדברים "הנאמרים בפנקס הלז יוקנס קנס עצים לפי ראות עיני הגבאים. והנה ברבית "העתים החמירו בני ישראל על עצמם לאסר איסר על נפשם ולגזור בחרמית "ושמתות ובאלה ושביעה לקיים עליהם כל היוצא מפיהם ומפי כתבם אשר "חרות על הלוחות בפנקס הלז ימתוך חימר שהחמירו על עצמם בתחלתם "בחומר עינש החרמית ישבועית הקלו בסיפן לזלזל בחרמות ובשביעות ואיסירין. "להיות שיש כמה גזירית יתקנות שאין רוב הציבור יכילין לעמוד על עצמם "לזאת אמרנו למען לא תהי זאת לפיקה ילמכשול, הננו מעתה נמנין באסיפה "שלימה ימבטלין מעתה עד עילם כל החרמות יהשמתית והאיסורים והשביעית "והאלות הכתיבות בפנקס הלז כילהין יהון שרן והננו מתירין כל החרמית "והשמתית והנדוים והשביעית והאיסירים יהאלית יהחתיכא דאיסירי כל מה "שקבלו בני החבירה על עצמם מיום הוסדה עד עתה הן בכתב והן בע״פ לא "יהון הלין כלל יכלל. יכשם שאנהנו מתירין כן יהיו מיתרין בבית דין של מעלה "ולא יעשו שום רישם כלל. ימהיום והלאה הס מלהזכיר בשם איסיר יחרם "ישבועה ואלה יחתיכא דאיסורא הן בע״פ או בכתב רק יהי׳ נידון העיבר על "תקנות החבורה כדין הפירץ גדר לפי ראות עיני הגבאים אשר יהיו בימים "ההם וראשי החבורה. ולהיות לראי׳ באני עה״ח היום יום הששי ארבעה ימים "לחודש טבת תקמ״ב. כ״ד כביד אלופי ראשי נגידי הבוררים דחבירה קדישא "ג״ח של אמת דפה ק״ק איסטרהא בצירוף בני החבורה קדישא. ילמדין משינה "אחרונה שכל החרמית והשבועית שיהי׳ נעשה מעתה בתוך ההבורה שלנו הננו "מבטלין אותן מעכשיו שלא יהא בהם שום ממש. כ״ד אלופי החבירה״. יעל החתים באו כל אלופי הח׳.

עם בשמי והעתקתי את הדברים כמו שהם כתובים והקורא המבין ידין אתי במישרים ויכריע את מאזני משפטי לכף זכות כי לא אוכל לקצר במקום שחכמי קדמוניות אמרו להאריך.

ד. ואלה הדברים כתובים שם בדף פ"ג „בנימין כזאב יטרף טורף נפשי „באפי יעברתי עובר על דברי חכמים כדרבונות וכמסמרים נטועים על ארני פז „ייקר דבר ה' אשר כפעל ידיו ישלם לו ותוכרי רעתי ומשובתי והיא היתה על „ליחות העדות לתורה ולתעודה בישראל. כתוב וחתום בספר הישר ופנקס כבוד „בני החבורה קדישא. אחרי אשר קם איש מדין ויעש בזדון לבי לבלתי שמוע „ולבלתי קחת מוסר. וציץ ופרח מטה רשע להיות מקלקל בחבורה לספות הרון „אף על הראשונים. והאחרון הכביד ברוח שבט פיו פער לבלי חוק ודת לבתיב „אפס קצה מעשהו אשר לא טוב עשה בעמיו זה הבא ברשעה רשעו על פניו „ויכחנו אשר הוכיח ברבים גלה נבלתי יודין לבו השיאו לאשמה אשם חטאת „ועון מרי לגלות קלון במקום כבוד שנתכבד מקדם להיות כאחד מן הממנים „לזאת תגלה רעתי בקהל ועדה השלימה שמשלימין הברידם לכבוד ותפארת ולהיות „למשמרת בעט ברזל ועופרת למען יעמדו ימים רבים על הספר להכר את מטה „הובל ישבט בנימין צעיר ידידה באף מתוך ספר החיים ועם צדיקים אל יכתב „יסודי ממא יקראו לו. במקהלות עם ה' אלה לא יפקד ולא יזכר שמו יצא יאמר „לו ממחברת הקודש בדד ישב מחוץ למחנה חבורא קדישא והא מושבו „וקיימנו וקבלנו על עצמנו ועל כל הנלוים לנו בלאו דלא תסור מכל התורה „ו־מצוה הזאת לבל יזכר ויפקד שמו של העובר הנ"ל על הספר כל הימים למען „ישמעו בני עולה ולא יוסיפו לענות כרה לסור מדרכי החיים והשלום. ישרים „להשומעים ומבינים ישכני כבוד בנעימים. כ"ד כבוד אלופי רוזני אלופי גבאי „דכבוד החבורה הקדושה באסיפה ובעדה שלימה המשלמין דברי ה' בצירוף כבוד „השיבן אתנו בכל מקום אשר החנו וחלילה על הפורץ מכתב זאת חוקה ולא „יעבור ופורץ גדר וכו'. הכ"ד היום יום א' א' דר"ח אדר תקלמ"ד לפ"ק.

ה. קורא יקר תחלה דמיתי להעתיק עוד דברים אחרים הנוגעים לענין זה. בעת נחמתי וטעמי ונמוקי עמי. לכן אך דבר אחד אעתיק עוד ואסתגר בזה. בפ"ש ד' קצ"ב נמצא כתוב „הר . . . התרים נגד אלופי רוזני נגידי הקהלה ולא "אבה לשמוע לדברי אלופי הקהל כפי אשר יצא מפיהם. וברירה ניתנה לו או "שיאמר בבהכנ"ס הגדולה „אמנם חטאתי" בשבת פ' בהעלותך או שלא יבוא "פתקאו לתוך הקלפי של חבורא קדישא לעולם וגם לא יהיה לו שום התמנות. "וניחא לי" בהא שלא יובא פתקאו כנ"ל ולא שום התמנות כנ"ל בחבורא קדישא "לעולם. לזאת רשמני דבר זה בפנקס הלז ויקיים כי כמה דפסיק אנפשי' שלא "יובא פתקאו בתוך הקלפי ולא יהי' לו שום התמנות בעולם בחבורא קדישא מהיום "והלאה. ולהיות הדבר לזכרון לחוק עולם ולא יעבור גלל כן דבר זה נרשם לכל "דור ודור עם עולם. יום א' שלח לך אנשים תקמ"ט פה ק' איסטרהא. ועל זאת "באנו עה"ח. הכ"ד אלופי נגידי הגבאים בצירוף יחידי סגולה".

טו.

התרת חרמות ושמתות.

א. הקדמונים מיסדי החבורה שקדו על תקנות החבורה ועשו חיזוק

אנשי החו"ק ואין קץ להכבוד אשר חלקו להגבאי הראשון ולכל הגבאים ביום שמיני עצרת וביום שמחת תורה וביותר בליל שמחת תורה אשר אז עברו כל אנשי הח"ק בכסף ואבוקות בידם להוליך את הגבאי הראשון לבהכנ"ס הגדולה לעשות סדר ההקפות.

ב. האיש אשר העיז פניו לדבר סרה על החבורה או פגע בכבוד הגבאים או בכבוד המתעסקים וכן אחד מן החבירים אשר הרהיב עוז בנפשו לעבור על אחת מן התקנות בשאט בנפש היה נחשב כאלו בא להרס את מוסדי העיר ולקעקע את כל הבירה חמת החבורה נתכה עליו וכל החבירים התאספו כולם כאיש אחד והבדילו אותו מן קהל החבורה. ולפעמים החרימו אותו בשמתא וארור הציבו אותו על עמוד הקלון ואת שמו חרתו על הפנקס לחרפה ולדראון עולם, למען ישמעו וייראו ונוסרו כל אנשים ולא יזידון עוד לדבר סרה אי לעבור על תקנות החבורה יסוד מוסד כל העיר כולה. ככתוב על שני הפנקסים אשר אם אמרתי להעתיק כמו את כל הנמצא כתוב יאריכו הדברים מאד ולא יכילום כמה גליונות אך מעט מזעיר אעתיק לכאן ומהם יראה הקורא ויבין כבוד החבורה ותוקף חסנה בימים הראשונים. ואם לפי דעתנו גדשו את הסאה והפריזו על המדה אך מפני שידענו כי הראשונים נו"נ כל כוונתם היתה לשם שמים מוכרחים אנחנו לדונם לכף זכות ובכגון זה אמרינן לא שהדין כך אלא שהשעה צריכה לכך.

ג. בפ"ר (ד' ע"ד) כתוב „עפ"י הפצרות ובקשות הנעלה הר"ר בנימין "בהר"ר . . . סג"ל שמאד השקה נפשו לעמוד לשרת בקודש . . . וקיבל אנפשי "לעשות ששה שנים שירות החבורה יצ"ו . . . בכן הסכמנו וקרבנו אותו . . . ומעות "קרימה יתן ששה ארומים . . . וראשי אלופי הגבאים באו בחתימתם כמשפט. ובדף הזה תיכף אחר חתימות הגבאים כתוב „להיות שהר"ר בנימין הנ"ל פרץ גדר "ולא עמד לשירות החבורה במשמר שלו כפי התקנה אשר אזנו ותקנו . . . והר"ר "בנימין הנ"ל לא רצה לציית ולשמור משמרתו לילך ללין אצל החולה כאשר "נתברר לפנינו החבורה עפ"י עדים כשרים ואף גם כי פער פיו בלי חוק לבזות "את האיש נכבד הר"ר צבי הירש במ"ו בנימין שוחט סג"ל, בכן עלה במוסכם "שלחן מלא כבוד אלופי הגבאים שיהי' דינו להרחיב משך שירות שלו עוד עתי "שנים כמבואר בגוף הפסק . . . יום ג' ב' אלול תקכ"א לפ"ק". ובשולי דף זה כתוב „יען ראינו שהנעלה כמר בנימין סג"ל הוחזק בדבר להמרות פי אלופי "הגבאים ואף כי העידו עדים כשרים נאמנים שדיבר סרה נגד כבוד החבורה "יצ"ו, ואף כי שנכשל בדבר הכמוס אשר אין להעלותו על הכתב מפני כבוד "החבורה יצ"ו. לזאת ישבנו יחד ושקלנו וטרינו ועלה במוסכם שלחן מלא וטהור "כבוד אלופי הגבאים יצ"ו שלא יהי' לכמר בנימין שום קלפי ואיסורו איסור עולם "לביא לתוך הפתקאות להקלפי רק מחויב לעמוד לשרת כל ימיו בלי שום התרה "בעילם ופורץ גדר וכו' היום יום ה' ד' מנחם אב תקכ"ד". ואצל הדברים האלה נכתב מן הצד על הגליון כלשון הזה „משפט האיש מרי בנימין בן יעקב "כי עקב ועגוש הוא מעשהו ומשפטו מבואר דינו בספר הישר בדף פ"ג "ע"ב ושם נראה קלונו ומשפטו חרוץ על הלוח לזכרון בהיכל ה' המה". והנה אף כי נפשי סלדה בחילה להעתיק את כל הדברים הכתובים שם אבן יען כי עריבים עלינו דברי קדמונינו אשר כל מעשיהם באמונה אריתי מורי

"מסיים ואין לכסף מיצא מת"י גם אדם אין לעביד למעמד... אקצירי ימריעי "ד"ל לזאת קבלנו על עצמנו באלה ובשבועה ובחרם חמור שתתיכא דאיסורא "מלמנית... מר"ח מרחשון הנ"ל עד משך ששה שנים רצופים יותר מן ארבעה "אנשים בכל שנה ושנה . ומן ארבעה . . . עפ"י איפנים המבוארים. מי שהוא "מורינו בן מורינו לא יפחית מעית קדימה מן ששה אדומים ומי שהיא חבר בן "מורינו לא יפחית מעית קדימה מן שמנה אדומים. ומי שהיא חבר בן חבר לא "יפחית מן עשרה אדומים... שמחייב לשרת ועבד הלוי אשר ילוה עלינו לא פחית "ממשך שלשה שנים רצופים שלא לגרוע מתקנות קדמינים (כאן דלגתי) ואף "מי שיביא כתב מאיזה קהלה שהיא נמנה בחבורה שלהם לא יגרע ערכו . . . "הנ"ל עפ"י איפנים רק בדבר זה היא יצא מן הכלל שאין חיב השירות עליו כלל "בכלל . וכ"ז אם יהי' הכתב בחתימת הרב אב"ד ודייני צדק מקהלתו . כל הנ"ל "נעשה באסיפה שלימה בשלחן מלא וגדוש . והעינש הנ"ל על הנמנה בתוך "החבורה שלא עפ"י תקנות הנ"ל כעל המקבלים שניהם באוהרה ופורץ גדר "ישכני נחש.. ד' ימים להידש אייר דהאי שתא שנת תק"ל זיין". בשנת תקל"ח כאשר נתקבל הגאון החסיד בעל „מאיר נתיבים" ז"ל לאב"ד פה בא הוא לאשר ולקיים את התקנה וכתב בכתב ידו (כתיבה יפה ותמה) דברים אחדים לתיקף יעיז ומסיים „הנני ניתן ... שחלילה חילין הוא להם לעביר על גזירת החרם... וכל השימעים ומקיימים תבוא עליהם ברכה . הכ"ד היום יום ג' כ"ז תשרי שנת ת'ק'ב'ל'ו ברכה הק' מאיר החינה פה ק"ק איסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לבוב והמדינות .

ג. עוד תקנה אחת מצאתי נכון להעתיקה והיא כתיבה על פ' שני ד' רע"ט „נזרקה מפי החבורה תקנה זאת מטעם הכמוס אצלנו והיינו כשיגיע "פסח וקודם פסח אנחני שולחין ממעית החבורה מעות חטין כנהוג בכל שנה "קבלנו על עצמנו לשלוח מעות דחטין דוקא ע"י לומדי תורה ולשלם להלימדי "תורה מן החבורה שכר הליכה וטרחה שלהם ותיקף תקנה הזאת כתיקף כל "תקנות החבורה היום יום ד' ה' אייר תקסמ"ך".

יד.

כבוד ועוז החבורה.

א. על פי האמור עד הנה ראינו כי הח"ק פעלה הרבה לטובת העיר בכלל . היא היתה רוח החיה בכל צרכי הציבור ועמוד התוך שכל הקהלה בכל כבודה נשען עליו. לכן מיסדי החבורה והבאים אחריהם המה ראו לחזק את יסודי החבורה לבצר את עמדתה על אשיות חזקות לבל תמוט . כי יראו פן בנפול עוזר יכשל העזור ובהתמוטטת החבורה , תתמוטט כל העירה . ולכן הבו גודל להחבורה , כבוד ועוז להגבאים , ותפארת לכל החבירים . גם בבהכנ"ס הגדולה חלקו כבוד גדול לגבאי הח"ק וכל החבירים וגבאי הח"ק המה היו ראש וראשון בכל דבר כבוד בבהכנ"ס הגדולה השייך להח"ק כמו שמצאתי כתוב על הפנקס שני (ד' פ') „חלקני כבוד לכבוד האליפים. . . שהמה שניהם "נקראים ראש וראשון בכל דבר כבוד בבהכנ"ס הגדולה דקהלה יצ"ו השייך "לכבוד החבירה קדישא ג"ח ש"א יום ה' ד' השין תפ"ט". ומן הושענא רבא עד אחר החג ושבת בראשית בכלל קראי לעלית התורה בבהכנ"ס הגדולה רק את

"שלא נביא ח"ו לידי חילול השם בין האומות כמקדם. ע"כ אנחנו כביד אליפי "הגבאים דח"ק יצ"ו עם כל בני החבורה דג"ח יצ"ו יחד. באנו לעמיד ולגדור פרץ "שיהי' לחומה ולבריח דלתיים מעתה ועד ביאת הגואל צדק שיבוא ב"ב, שכל "מי שיהי' אף איזה ת"ח אי רב אי צורבא מרבנן שירים נפשו ואת ידו הן "בפיתוי דברים הן באלמות למעול מעל בה' לעבור ולהקל בגדר ובחוקה הזאת "מיתרם הן בעולם הזה והן בעו"ה מן השמים ועל ראשו ועל כל בני משפחתו "יחול כל האלות הכתובות בספר תורת משה ולא יהי' לו נין ונכד לזרעו. אך "אם ח"ו יהי' הדבר להצלה גדולה דהיינו הצלת נפשות ציבור אזי יתקרבו "שלשה תלמידי חכמים מפורסמים במעשיהם ועל פיהם יפתחו שערי היתר ליתן "במשכן איזה כלי הקידש מחבורה דג"ח יצ"ו ת"י איזה בר ישראל כשר והגון. "אבל ת"ו איזה איש שלא מבני עמנו אסור כנ"ל ומעולם לא יהי' שום היתר "יפתח אפילו מן השמים. כל אלה עשינו לכבוד המקום ולכבוד תורתנו הק' "בצירוף כל העדה הקדושה הזאת עם הרב המאיר הגדול אב"ד דקהילתנו "בראש". ולא נכתב הזמן אשר בו נכתבה התקנה אך בפנקס השני דף צ"ו; מצאתי ג"כ שתקנו כעין תקנה הזאת בשנת ת"ק לפ"ק.

ב. מפני שלפעמים נתקבלו להחבורה אנשים שאינם מהוגנים וע"י זה נעשה קלקול ופרץ בהחבורה והחבורה החלה להתמוטט לכן עמדו ראשי הח"ק סגרו את הפנקס וגזרו לבלתי התקבל שום חבר להח"ק במשך כמה שנים. כן מצאתי בשני הפנקסים כמה פעמים ומפני האריכות אי אפשר להעתיק את הכל אך תקנה אחת ראיתי כי טוב להעתיק לפני הקוראים אשר ידעתי כי ימתק לחכם. בפ"ר ד' ק"ח כתוב „בהתאסף כביד החבורה קדישא וכל אליפי הגבאים "דהשתא ודאשתקד ועיינו והשגיחו על תקנות החבורה קדישא בכל הדברים "הנצרכים, וראו גודל הפרצה כי רבה בריבוי אחר ריבוי, לבוא לתוך החבורה מי "שנדבה לבו אימר הרי זה עולה לחבורה, ומקלקל בחבורה שלא כשורה, אשר "מבלתי אפשר לפרוט הפרץ מריבה. גלל כן עלה במוסכם כל החבורה וכחרם "וב"ן על כל האמור, שחלילה וחלילה להגבאים אי להבוררים להכניס לשום אדם "יהי' מי שיהי' אף מי שיש לו כתב משום קהלה וקהלה ואף מכל ראשי "הקהלה, לא יזכר ולא יפקד לבוא לתוך החבורה מהיום עד כלות ששה שנים "והחרם הגדול חל על כל מי שיפרוץ... (כאן דלגתי מפני האריכות) היום יום "א' י"ט מרחשון תקלב". ובראש החתומים בא הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז ואחריו הרב ר' מרדכי בהגאון מפינסק, ובשנת תקל"ז כאשר כלו הששה שנים מצאתי בפנקס ד' קמ"ה כדברים האלה „אנחנו אלה פה כולנו ח"מ באסיפת "שלחן מלא וגדוש כל (כאן בלה הנייר וחסר בכל שורה תיבות) דהחבורה קדישא "גומלי חסד של אמת באנו לשקוד על תקנות בני החבורה לאוקימי מלתא... "בפנקס בצפורן שמיר בגזירת עירין ובחרם חמור אשר זר לא יקרב לגשת אל "הקודש... המבואר בפנקס החבורה. והנה זה קרב זמן והגיע עת זמן המוגבל "בר"ח מרחשון... עשינו משמרת למשמרת למלאות דבריהם דברי הראשונים אשר "אונו ותקנו תקנות קבועות שני חכמים שלא יהי'... אחד מהן יפות נמנין "ומושבין את ידיהם על מי ומי אשר בא לקראתם כי יתנו עיניהם במשפחה בטוב "כבוד החבורה ותהי לחרפות ומהראוי היה להיות הפנקס שלנו סגור ומסוגר "שלא למנות לשום אדם... להיות שנשתרגו עלינו חובות אשר אנחנו חבין סך

"היום יום ב' כ"ו ניסן תקס"ז לפ"ק". וכן מצאתי בהפנקס השני שנתקבלה אשה אחת להח"ק.

יב.
על דבר הטרוטנים.

מקור ומובן השם טריטין הנשאר בהח"ק עד היום לא ידעתי אך כפי שהבנתי מן הפנקסים, האנשים אשר נתחברו להח"ק, כל משך השלש שנים שהיו מחיבים לשרת ולעבוד אצל החבורה (כאשר כתבתי לעיל) היו נקראים בשם טריטנים, המה הלכו אצל החולה שהיה בעיר לשמשו ביום וללין אצלו בלילה כל אחד ביום המשערע שלו, המה היו אצל הטהרה ואצל הלוית המת יכן בשעת הקבורה ולא היו רשאים לחזור מן הבית עולם בשעת הקבורה עד זבילא בתרייתא. הטריטנים היו מחיבים לשמש את הגבאים הן בעת אסיפת הגבאים הן בעת סעודה מחיבים כולם לשמש כל מיני שימוש והיה להם איש ממונה הנקרא ראש הטריטנים אשר כולם סרו למשמעתו לקיים פקודתו ולמלאות את כל התקנות אשר התקינו להם מיסדי החבורה מקדמת דנא, ומי מהטריטנים אשר עבר על איזה תקנה נדחה מן החבורה לעולם הטריטנים המה קודמין לאחר להניח את המת אל הקבר אם לא יהיו שמה ראשי החבורה המה הלכו עם הפושקים בעת הלויה והמעות היה שייך להם, עוד היה להם תקנות הרבה אשר מצאתי כתובים על הפנקסים ולא רציתי להעתיק.

יג.
תקנות חדשות לפי צורך הזמן.

אלופי החבורה שקדו מאד על תקנת החבורה, ובכל פעם שנעשה קלקול או שנפרץ פרץ בהח"ק, התאספו אלופי הגבאים ותקנו תקנות חדשות גדרו גדר עמדו בפרץ קבלו עליהם ועל כל הבאים אחריהם לבל יעברו על התקנות ועל הגדרים באלה שבועה וחרם. והכל לאלימא מלתא לחזק את עמודי החבורה לבל תמוט. ואם אמרתי להעתיק את כל התקנות שנתחדשו בכל פעם יארכו הדברים ולא יכילם כמה גליונות אך שתי תקנות ראיתי (לפי המטרה אשר הצבתי לי) נאות להעתיקן הנה.

א. כפי שכתבתי לעיל הי' להח"ק כלי כסף (כתרים טסים עץ חיים קיפסאות) קנין ורכוש החבורה ממה שנדבו הנדיבים בעם לכבוד החבורה או מה שקנו מכסף החבורה ולפעמים מפני הדוחק והצורך אם לטובת הח"ק או לצורך וטובת הקהלה הוכרחו הגבאים בהסכמת החברים להשכין את כלי הכסף מהח"ק ביד זרים וכפי הנראה נפלו הכלים ליד גוים ונתגלגל ע"י זה צרה ומצוקה וחילול השם לכן עמדו אז אלופי הח"ק ותקנו תקנה חמורה באלה שבועה וחרם וכתבו על הפנקס לזכרון (פ"ר ד' ס"ז) „והנפש אשר תעשה ביד "רמה מן האזרח ומן הגר את ה' היא מגדף אם יעביר הגדר ולחיקה הזאת לא "תחוס עיני אחיו עליו ולא ישמע לזעקתו. ואסיר הוא יהי' בכבל תתיבא דאיסורא "לביא בקהל ה'. אף כי להצטרף איתו בשום דבר מצוה והיא מעל מעל בה' "לרים ידו למכור או ליתן במשכן איזה כלי קודש דחבורה קדישא דג"ח יצ"ו "לבל יפלו ח"ו עוד הפעם אחינו בני החבורה דג"ח יצ"ו בצרה מצוקה במקדם.

י.

האבות מקריבים את הבנים.

א. כל כך היתה החבורה קדישא חביבה ויקרה בעיני אבותינו עד שהאבות הקריבו את ילדיהם עוללים ויונקים למחברת החבורה קדישא כדי להכנס במצות וכל ימי בחרותם שרתו את הח"ק עד החתונה ואחר החתונה יצאו לחרות והיבאו פתקם לתוך הקלפי וכלשון הזה כתבו על הפנקס „עפ"י הצעת חן חן "דברי כבוד המרומם התורני... שהציע לפני שלחן הטהור כבוד החבורה קדישא "יצ"ו שחשקה נפשו לחנך במצות את נכדו הילד שעשועים כמר... בכן קרבנו "את הילד הנ"ל שיהי' שכל ימי בחרותו עד החתונה שלו אי"ה ימלא ידו "בשירות החבורה קדישא יצ"ו ואחר החתונה יצא לחירות ויביא לתוך החבורה "אז שיבא פתקאו להקלפי ולכל כבוד החבורה יצ"ו להתנהג עמו כפי התקנה "ובזה יזכה לגדלו לחנכו ולהכמו לתורה ולחופה ולמ"ט אכי"ר... היום..." וכן מצאתי בהפנקסים הרבה פעמים בלי ספירות שנתחברו ילדים קטנים להח"ק.

ב. הרבה פעמים מצאתי בהפנקסים אשר ביום שהכניס האב את בנו לבריתו של א"א בו ביום הכניסו להתחבר במחברת הח"ק וכלשון הזה כתבו על הפנקס „התורני . . . הגיש לקרב לפני כבוד בני ח"ק לקרב מנחת נדבה "לבו אותו לקרב אל עבודת הקודש ביום מועד וזמן חדוה יום הכניסו לברית "בני הנולד לו במז"ט הילד ... שיהיה שאל לה' לעשות חסד של אמת ושרת "בקודש לכבוד בני החבורה כל ימי בחרותו. ה' יגדלו לתורתו ולעבודתו ובהגיעו "לימי נשואין שלו אז דין השירות שלו אחר הנשואין כנהוג ותיקון הישר כמובא "בספר הישר של כבוד החבורה קדישא..."

יא.

נשים בתוך החבורה.

גם הנשים אשר נשא לבן איתן להתחבר במחברת הח"ק נתקבלו לפעמים להיותן נמנין בתוך החבורה ולהיות דינן כדין כל בני החבורה לכל תקנות החבורה בחייהן ולאחר מותן. אך בזה לבד נבדלו הנשים שאין פתקאן מובא בתוך גורל הקלפי דלאו אורח ארעא כאשר מצאתי כתוב על הפנקס (דף ר"א). "האשה החשובה מרת חי' בת הרבני המנוח מו"ה צבי הירש הכהן בקשה מאתנו "להיותה נמנה בתוך החבורה, ולהיות שמה נקרא בשם בעלת החבורה שלנו "להיותה נטפלה לעושי מצוה ממצות חבורה קדישא גומלי חסדים של אמת, "ולהיות דינה כדין כל בעלי חבורה שלנו לכל... והתקנות של בעלי החבורה "שלנו ולכל הענינים וכבר סילקה מעות קדימה... והסכמנו כולנו הח"מ להכניסה "לתוך החבורה שלנו יהיו האשה חי' הנ"ל כאחד מבני החבורה שלנו לכל "פרטי הדברים וכל התקנות הנוהג בבני החבורה שלנו לכל הענינים בחייהם "ובמותם, אך בזאת הענין שאין נוהג בנשים כאנשים לענין להיות פתקאה בתוך "גורל הקלפי דלאו אורח ארעא, אבל לשאר ענינים היא ככל האנשים הנמנים "בתוך החבורה שלנו הן בחי' שלה ואחר אשר ימלאו ימיה נוהגת בה כפי "התיקון והנהיג כ"א מבני החבורה... ומה שנעשה בהסכמה שלנו באנו עה"ח

"הסדים של אמת שמה מאד חשקה נפשי להיות בחיבור הנאה מחברת הקידש "כביד החבירה קדישא יצ"ו... ועפ"י הסכמת כביד אלופי נגידי הגבאים החבירה "קדישא יצ"ו קרבני אותי בקריבה של הבת הקידש ויהי שירותי משך שלש שנים "מיום דלמטה ובכלות משך שירותי יצא לחירות מהשירות להחבירה ויבא "פתקאי להקלפי בכלות משך שתי שנים אחר כלות משך ימי שירותי הנ"ל. "ובתוך משך שתי שנים ימי חירותי הנ"ל כשימצא חן בעיני כביד החבירה "ויבא פתקאי להקלפי תוך המשך הנ"ל להיות זאת נרשמת לדבר אמת לבל יהי' "נעדרת באנו עה"ח היום יום"...

ב. כל מי שהתחבר להח"ק היה מחויב לשרת את החבירה שלש שנים באמיר, בלא פליג, לבד מהרבנים אב"ד שפטרו אותם מהשירות וכן מי שפדה עצמו מהשירות בכסף מלא כפי ראות עיני הגבאים. ולפעמים לאיש נכבד בעדתו ויתרו החבירים בהסכמות הגבאים לבל ישרת רק שתי שנים או לפעמים שנה אחת. וכן בן עיר אחרת שבא לדור בעירנו והביא תעודה בידו בחתימת גבאי הח"ק מעירו כי שם היה נמנה בין חבירי הח"ק הקילו לו ופחתו לו משירותו ולא שרת רק שנה אחת 1) ולפעמים פטרו אותו לגמרי מהשירות 2).

ג. מי שכלו לו ימי שירותו בא לפני הגבאים לבקש מאתם להוציא אותו לחפשי משירותו והגבאים קבלו את דבריו ונכתב על הפנקס „ה"ה... יצא הובת "שירותו לפי תקנת החבירה קדישא ג"ח ש"א ועשה לכבוד החבירה לפי כבודם "ואמרנו ועניני לנוצר תאנה יאכל פריה והפקנו אותו לחפשי מן שירותו לגמרי "ויחובר למחברת הח"ק... ולקלפי בהו"ר הבע"ל"...

ד. אפילו מי שמלא שירותו יזכה שיובא פתקאו להקלפי לא יכול לעלות למעלת גבאי בפעם הראשונה רק בהדרגה. תחלה נעשה בירר ואח"כ מדרגה שניה וכן הלאה ככתוב על ספר הפנקס (ד' נ"ה) „באנו לשקוד על תקנות החבורה "קדישא יצ"ו שהוא למעמד ומצב קיום החבירה יצ"ו מי שיבא פתקאו פעם „ראשונה לתוך הקלפי ויהי בירר באותו פעם אינו רשאי לעשות לעצמו שום „מינוי בעילם אם לא שיעשו לו אחרים או יהיה על פי דרגות כתקנה דהיינו "גבאי דמצבית ואח"כ ראש ואח"כ אפלאנט ואח"כ במקים. היום יום ג' ח"ה "סוכות תקכ"ד". ובדף קמ"ו מצאתי כתוב בין התקנות שהתקינו בשנת תקל"ח (תקנה ב') „מי שילוה אלינו מהיום דלמטה לא יובא פתקאו לתוך גורל הקלפי "אף אחר כלות שירותו לשרת בחבירה ק' שלנו אם הוא פחות מבן שמנה עשר "שנה. גם מי שהוא פחות מבן ארבעה ועשרים שנה אף שיעלה פתקאו לתוך "גורל הקלפי אין רשות בידו לישב עם הבוררים בשעת עשיית התמנות אלא "צריך למסור דעתו לאביו או לקריבו דקשיש מיני', ודבר זה נוהג אף באותו "שכבר הם נמנין בתוך החבירה זו וזו אצ"ל שלא יומנה להיות מתנשא לכל "לראש להיות גבאי אם הוא פחות מבן כ"ד שנה".

---

1) כן מצאתי בהפנקסים הרבה פעמים, „בפ"ר ד' פ"ה נמצא כתוב „המרומם מוהר"ר "יקותיאל בהמרומם מוהר"ר יעקב מק' לבוב נגש לפני והראה לפנינו כתב מאנשי אלופי החבורה „יצ"ו מק' לבוב שהוא היה בהחבורה קדישא יצ"ו בק' לבוב בכן נשאנו פניו.... להיות „עומד על משמרתו שנה אחת היינו... יום ה' כ"ט תשרי תק"ב וויין".

2) „בפ"ר דף קמ"ה מצאתי כתוב בין התקנות בזה"ל: „ואף מי שיביא כתב מאיזה „קהלה שהוא נמנה בחבורה שלהם לא יגרע ערכו.... רק בדבר זה הוא יצא מן הכלל שאין חיוב „השירות עליו כלל וכלל וכ"ז אם יהיה הכתב אשר בידו חתום בח"י הרב אב"ד ודייני צדק מקהלתו".

המת ולבחור מקום קבורה לפי ראות עיניו לפי כבוד המת" . . .

ח.

משפט הנאמן.

א. מאז שתקנו למנות איש שהוא יהיה נאמן בהחבורה כדבר האמיר לעיל (סימן זיין) מסר הגבאי חודש את כל דמי הכנסות הח"ק ליד הנאמן, ועל כל הוצאה שהיה צריך הגבאי להיציא אם על הח"ק או לצדקה ושאר הצטרכות שלה הגבאי קוויט להנאמן והיא נתן את הכסף 1), אם לא היה כסף מזומן באיצר ההבורה מחויב היה הנאמן להוציא וליתן על כל הצטרכות הח' מכיסו. ובכלות השנה עשו עמו חשבון וכתבו על הפנקס „כהיום הזה נתברר ונתלבן החשבון עם הנאמן מהחבורה ה"ה . . . ומגיע לו ... ביד הנאמן היה פנקס החבורה הכתר יכל כלי כסף רכיש החבורה לערבון ולשעבוד על המגיע לו ועל פי התקנה אם לא שלמו להנאמן את המגיע לו קודם הקלפי רשות ביד הנאמן (אם סלקו אותו ממשמרתו) להשבין את הפנקס והכלי כסף ולקבל את המגיע לו.

ב. הנאמן לא נברר על פי קלפי רק מי מהחבורים ששמו אנשי החבורה עיניהם בו בחרו אותו לנאמן והוא קבל עליו להוזיל כסף מכיסו להספיק את כל הוצאות החבורה (באם שלא יהי' כסף באוצר החבורה) עד זמן הקלפי החדשה, ואם מלא את שירותו בשלימות ומצא חן בעיני החבורה נשאר על משמרתו גם לשנה השניה ונכתב בפנקס בעת הקלפי החדשה „כבוד הנאמן ה"ה... כבודו במקומו עומד להיות נאמן גם בשנה הזו..." והנאמן היה יכול לעמוד על משמרת עבודתו משך כמה שנים, כאשר ראיתי בהפנקס שהרב הקצין ר' יוזפא ז"ל היה נאמן בהח"ק יותר מעשרים שנה וכן הרב ר' שמעלקא כ"ץ היה נאמן ערך שלשים שנה כאשר כתבתי בספרי לקמן.

ט.

משפט הבא להיות חבר בהח"ק.

א מי שרצה להתחבר במחברת הח"ק בא לפני הגבאים בעת שהתאספו יחד והציע לפניהם כי חשקה נפשו להתחבר במחברת הקידש ואחר שקבל עליו לקיים כל תקנות הח' וישלם דמי קדימה כפי ששתו עליו הגבאים כתבו על הפנקס שנתקבל להחבורה אך באיפן שישרת את החבורה שלש שנים רצופים וכל משך ימי שירותו לא יובא פתקאו לתוך הקלפי ולא יהיה לו שום התמנות אפי' אחר כלות ימי שירותו עד שתי שנים. אך אם ימצא חן בעיני החבורה יוכלו למנותו קודם כלות שתי שנים וכלשון הזה כתבו על הפנקס „האליף" . . . „או המרומם . . . נגש לפנינו שלחן הטהיר כבוד אלופי חבורה קדישא גומלי

---

1) בפ"ר (ד' קנ"ג) בין התקנות שנעשו בשנת תק"מ כתוב „חלילה להגבאים ליקח לידם אף פרוטה א' להוציא על הוצאות החבורה, רק כל דבר שניתן להוציא ישלחו קוויט ליד הנאמן והנאמן מחויב לשלם תיכף ומיד". ועוד כתוב שם (תקנה ד') „כל מעות ומשכנות מהכנסות החבורה לא תגע בו יד שום אחד מהגבאים ובאזהרה על השמש שיביא תיכף ומיד ליד הנאמן ואם יעבור השמש... הננו נותנים רשות לה"ה הרבני המופלג הנגיד מ' שמואל שמעלקא כ"ץ להיות כחו ועוז יהו תקיפא להעביר אותו מעבודתו וגם למחות את שמו מן פנקס הלז שלא יהי' נמנה מבני החבורה מלבד עונש הח"ם אשר הל עליו".

ברורי אלופי אפלאנטין שלשה, אלופי ראשים שלשה ואחד במקים כולם, גבאים דמצבית ארבעה ואחד במקים כלם. כסדר הזה מצאתי בהפנקסים עד שנת תק"ל ואח"כ מצאתי שהוסיפו על הגבאים עד י"ב ו) וכן על האפלאנטין ועל גבאי מצבות.

ז.

משפט הגבאים.

א. כל גבאי חידש בחדשי פרנס את החבורה לכל הצטרכיותיה, הכנסה והיציאות החבורה הכל היה על ידו. הוא לקח דמי קבורה וכן דמי קדימה ממי שבא להתחבר להח"ק ושאר הכנסית הח' הכל בא לידו. הוא נתן את הקצבות להרבנים להמגידים לכל עני בן טובים לבעלי דרשה לפדיון שבוים ושאר צדקות הכל נתן הגבאי כפי ראות עיניו, לכל אורח הגון שבא לעיר שלח יי"ג אי דבש. כבוד הגבאי היה יקר מאד, דבריו דברי שלטן באין לשנות מדבריו מאומה.

ב. בפ"ר נמצא כתוב (ד' רי"ב) „להודיע הדבר שזו תקנה קדומה שהבמקום כולם אינו רשאי להיות גבאי בשנה שאחריה, וכן הגבאי אינו רשאי להיות במקום כולם בשנה שאחריה". (שם ד' נ"ה) משנת תקכ"ד כתוב לאמר „באנו לשקיד על תקנית החבורה קדישא יצ"ו שהיא למעמד ומצב קיום החבורה יצ"ו . . ואף גם באנו לתקן תיקון גדול מי שאין לו מירני אינו רשאי להיות גבאי, לא הוא לא יעשה ולא ע"י אחרים רק רשאי להיות מדרגה ראשונה בלא חידש, ולא גבאי. רק מי שהיה כבר אף החבר שהיה גבאי כיון שעלה לא ירד..." ושם „קודם הקלפי מחייבים הגבאים לברר חשבון ומאיזה גבאי שיגיע ממני מעית לקיפת החבורה ולא ירצה לסלק אז לא יובא פתקא להקלפי". בשנת ת"צ נעשה תקנה חדשה לברור ג"ב איש אחד שהוא יהיה נאמן בהחבורה ועל ידו יהיו כל מוצאי ומובאי הח"ק ומשפטו עיין הלאה במקומו.

ג. על פי תקנה לא היה רשאי הגבאי להיות נאמן בהחבורה אם לא שמשך ידו ימחל על כבודו מלהיות גבאי. כן מצאתי בפ"ר ד' ס"א בעת שנעשה הרב הרופא מומחה מוהר"ר משה שמואל (פ"ה) נאמן בה"ח נכתב על הפנקס „ואף אמנם שלפי התקנה האמורה שאין רשאי הגבאי להיות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו אך שבכבוד הרופא מומחה הנ"ל מחל על כבוד הגבאית שלו בשנה זו בכן וזכותו במקומו עומד להיות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו. . . והתקנה ראשונה במקומה עומדת שאין רשאי הגבאי להיות נאמן"... בפ"ר (ד' מ"ג) משנת תקי"א מצאתי כתוב „ואף גם זאת באנו למגדר מילתא ולשקיד על התקנה קדימה שמחויב כל גבאי בחדשי לילך בעצמו על בית החיים להתעסק בקבורת

ושם בדף קפ"ד בעת הקלפי משנת תקלמ"ד כתוב „עינינו ראו ולא זר שמה ושערורה שאיזה אנשים פרצו גדר וקלקלו התקנה קדומה שלא לעשות רק שבעה גבאים ולא יותר והם חלפו חק ויצאו מן הגדר הוצה בכן קמנו לתקן את הדבר ההוא להחזיר עטרה ליושנה ועלה במוסכם כולנו הח"מ וקבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו באלה ובשבועה שלא לעשות כי אם שבעה אלופי גבאים מלבד בשנת העיבור הותרת הרצועה להוסיף עוד אחד"..;

ו) בפ"ר ד' קמ"ו מצאתי בין התקנות שנעשו בשנת תקל"ח (תקנה א') „שלא יעשו הבוררים התמנות החבורה יותר מכפי התיקון היינו שנים עשר גבאים ועוד א' במקום כל הגבאים ולא יותר. גבאים דמצבות לא יעשו יותר מששה".

ילכו השילליר על בית החיים 1). לבתי החומה אשר סביב הקלויז הגדולה ששם ישבו החכמים יישבי יעבין מהקלויז הספיקה הח"ק עצים ינרית 2), יכן נתנה בכל ערב פסח מעות חטים לעניי העיר 3).

ו.

זמן ההתמנות וסדר הקלפי.

א. על פי תקנית הקדמונים מיסדי החבירה קדישא התאספו הבוררים מהח"ק 4) בכל שנה ושנה ביום הושענא רבא דוקא לטריף בקלפי על התמנות חדשה מגבאים יאפלאנטין 5) אך אם מפני איזה סיבה נטרפה השעה ולא יכלו לעשות הקלפי ביים הישענא רבא יאז נדחה הקלפי ליים אחר כתבי על הפנקס לזכרון אשר מפני מניעה יסיבה גדולה נדחה הקלפי מזמן הקביע, ומעתה יחזור הדבר לתקנה הראשינה חיק ולא יעביר 6). וזה משפט יכדר הקלפי, הבירריס שהתאספו טרפי בקלפי יהעלו שבע פתקאות לשבעה גבאים היינו ששה גבאים שכל אחד פרנס את החבירה שני חדשים והשביעי היה במקום כולם לאמר אם אחד מן הגבאים לא יכיל למלאית שירותו בחדשי, אז נכנס הוא במקומו יעבד תחתיו יבשנה מעיברת בררו שמנה גבאים אחד על הודש העיבור 7), וכן

---

1) בהפנקסים נמצא כתוב כמה פעמים ששלחו יו"ג ומתנות לפרעפיקט עבור שילער „לכומר ריעקטור עבור שילער שלא ילכו לבית החיים". בפ"ר בחשבון חדשי משנת תצ"ט כתוב : „א הוט צוקער לבומר פרעקים אדות השילער שלא ילכו לבית החיים", כי ידענו אשר השילליער מבית מקלט היעזוטים נפלו בכל פעם על בית החיים שברו את המצבות ועשו שמות והריסות כאשר כתבתי הלאה בהמבוא". ובפ"ש ד' רמ"ז „מתנה אגוזים וראזינקס להרעקטור עבור שקלקלו המצבות בבית החיים בשנת תע"ח". 2) כן מצאתי בהפנקסים ועיין מה שכתבתי הלאה בספרי סימן קפ"ט.

3) בכל שנה ושנה בהחשבון מחודש ניסן כתוב שנתנה הח"ק מעות חטים ע"ב זהובים.

4) בפ"ר מצאתי שנתנו מקופת החבורה כפי תקנה שתקנו הקדמונים להוצאות הבוררים עד הקלפי סך חמשה ועשרים זהובים, אך בשנת תצ"ו מפני שהיו צרכי החבורה מרובים לתיקון גדר הבית חיים נכתב בפנקס שלא יתנו יותר מן שנים עשר זהובים להוצאות הבוררים.

5) כפי שבינותי בהפנקסים לא יכלה החבורה לעשות הקלפי בלי רשיון מהדוכס ולכן בכל שנה קודם עשיית הקלפי שלחה הח"ק אחד מנכבדיה להדוכס לקחת אצלו רשות והרמנא על הקלפי. בפ"ש מ"ב משנת תפ"ד כתוב שהרופא מומחה הלך להמבצר עבור הקלפי ועוד נכתב שם „לגובערנאטור שלנו עבור הקלפי שמנה זהובים", וכן נמצא כתוב כמה פעמים שהקצין ר' יוזפא הלך להדוכס עבור הקלפי.

6) בפ"ר ד' מ"ח כתוב „להיות עפ"י תקנה קדומה מקדמונים אשר בעקבותיהם אנחנו הולכים תמיד זמן קבוע לעשות הקלפי מהח"ק יצ"ו בהושענא רבא בכל שנה ושנה תמידין כסדרן, אך בשנה זו מחמת איזה המערערין נדחה הקלפי על שלשה ימי הגבלה, בכן עלה במוסכם הח' יצ"ו שיהי התקנה עומדת במקומה שיהי' הקלפי בכל שנה ושנה בהושענא רבא כמאז ומקדם רק בשנה הזו בהושענא רבא הבע"ל בלתי אפשר לעשות הקלפי שלא יספיק לפי כבוד הגבאים בחדשים מועטים כאלו כי מי נדחה מפני מי.. בכן נעשה הקלפי דהאידנא מהיום עד הושענא רבא תק"ט זיין לפ"ק. היום יום ד' ח' סיון תק"י דלית". ושם ד' כ"ד כתוב לאמר „גם זאת יהי' הדבר למשמרת להתנצל מה שנמשך כעת זמן הקלפי מיום הושענא רבא כפי הנהוג בכל שנה ושנה להיות שהיה עפ"י אונס מחמת שהיה בר"מ וגם היה הל הו"ר בעש"ק. ומהיום והלאה חלילה לעבור יום המוגבל שיהי' הקלפי דוקא בהושענא רבא באין לשנות כפי סדר הקדום חוק ולא יעבור יום ה' כ"ז תשרי תקנ"ד".

7) פ"ש ד' ק"ט משנת תקל"ב כתוב „ולפי שתקנה קדומה שהבוררים אינם רשאים לעשות רק שבעה גבאים אך מחמת ששנה זו מעוברת עלה במוסכם כולנו הח"מ לעשות שמנה גבאים".

הצטרכות העיר. שלמה הקצבות לשני הרבנים אב"ד 1) השכירות להמגידים 2), לכל צדיק שבא לעירנו העניקה הח"ק מכספה 3), לכל בעל דרשה שבא לעירנו נתנה הח"ק מכספה לביא"א בערכו 4), לעניים בני טובים ולכל עני שבא לעיר הרימה הח"ק תרומת נדבתה 5), עבור הדרשה שדרשו שני הרבנים הרב אב"ד הגליל בבהכנ"ס הגדולה והרב אב"ד מהקלויז שתי פעמים בכל שנה בשבת הגדול ובשבת שובה, נתנה להם הח"ק מכסת כסף מתנה להדרשה. מלבד דבש וי"ג אגוזים ודגים ששלחה הח"ק להרבנים ביומא דכלה 6). אורח נכבד שהתארח בעיר שלחה לו הח"ק דבש או יי"ג לכבוד 7). גם על בית ההקדש (בעת מיטב שם ביקור חולים) פקחה הח"ק עיניה, שלחה אנשים לשמור אצל החולים לסעד אותם על ערש דוים. אם מת אחד בבית ההקדש נתנה הח"ק תכריכים וכל הצטרכות. גם על פדיון שבוים האצילה הח"ק מכספה 8), על קבורת הרוגים שנמצאו נתנה הח"ק כל הצטרכות וכן על קבורת קדושים 9). גם שלחה בכל פעם לשרי הרוכם לשר המבצר מתנות יי"ג בשר ודגים ושאר מטעמים הכל לטובת הקהלה 10). להבימר הראשי מבית מקלט היעוזים שלחה הח"ק מתנות לכל

---

1) בכל חשבון מהגבאי חודש כתוב „ד' קצבות לשני הרבנים". 2) עיין מה שהעתקתי מהפנקס בספרי להלן בסימן קע"ב ובסימן רי"ד.

3) מפני האריכות אי אפשר לפרוט את כולם בשמות, אך מעט מזער אוכיר פה, בפ"ש קס"ה מצאתי „שמנה עשר זהובים להמפורסם הנקרא ר' דוד פורקס". ושם דף קס"ג „להרב המוכיח המפורסם מק"ק פאלאנאי חי זהובים". בפ"ר ד' י"א „תשעה זהובים להרב המוכיח הגדול מוהר"ר יצחק". פ"ש ד' רכ"ג „להרב ר' נחום מטשערנאביל ט' זהובים, להרב ר' צבי מאליק ב' זהובים", „לר' מאיר מוכיח מלובלין ט"ז גדולים", להרב מפודהייץ בעת הליו שלשה זהובים ט"ז גדולים. ועוד נזכרו בשני הפנקסים כמה גדולים שבאו לעירנו והח"ק העניקה להם מכספה.

4) בפ"ש ד' נ"ז חשבון חודש טבת תפ"ז „ג"ש לדרשר הרב ר' חיים כהן", „ג' ג"ש למוכיח ר' ליב פאדיאק". בפ"ר קכ"ד „ח' ג"ש להבע"ד ר' ולמוני מאפטא". ושם ד' צ"ז משנת תקכ"ז „לבע"ד בן פני משה מבאולי א' זהב". וכן בכל חשבון חדשי נזכר הרבה פעמים שנתנה הח"ק מכספה לבעלי דרשה אשר רבו אז לבוא אל עירנו זה יצא וזה בא.

5) בשני הפנקסים נכתב בכל חשבון מה שהוציאה הח"ק על נדבות עניים שבאו לעיר.

6) בשני הפנקסים מצאתי כמה פעמים שנתנו מעות „לדרשה הרב אב"ד", „לדרשה הרב מהקלויז". בפ"ש מחודש ניסן תפ"ז מצאתי כתוב „להרב ה"ה שלחתי ביום ואו קודם הדרשה שני קאפהיניר ושני לעשצין שלשה זהובים וי"ג". ושם „יום ואו שני קאפהיניר להרב הקלויז א' ג"ש". 7) בשני הפנקסים נקבו בשמות הרבה אנשים נכבדים שהתארחו בעירנו והח"ק שלחה להם לכבודם דבש או וי"ג. בפ"ר ד' ק"ב משנת תק"ב „להרב ר' ברוך מפולנאי ב' פ' דבש", להרב מראווני להרב הצ' ר' זוסיא מאניפאלי נמצא הרבה פעמים בהפנקס ששלחו לו וי"ג בבוא לעירנו. בפ"ר ד' קכ"ח „א' פ' דבש לבן ר' נחמן קאסיוור" „א' פ"ד לר' ארון מזבאריע לאורח בן הרב מפינסק". וכן מצאתי בשני הפנקסים כמה גדולים שבאו לעירנו והח"ק כבדה אותם בשליחות וי"ג או דבש ואין לפרוט את כולם.

8) כן מצאתי בשני הפנקסים הרבה פעמים שנתנה הח"ק מעות לפדיון שבוים.

9) בפנקס ראשון ד' קכ"ה משנת תקכ"ג כתוב „מקבורת הרוגים מאוקריינה ארום זהב", ושם „ה' זהובים ט"ז גדולים לצורך תכריכים להרוגים מאוקריינה". וכן נמצא בהפנקסים הרבה פעמים שנתנה הח"ק הצטרכות להרוגים שנמצאו. בפ"ש נמצא כתוב „לנסיעת עבור קדושים", „לשמירה עבור הקדושים", שבעה זהובים בעת קבורת הקדושים". ושם ד' ל"ח משנת תפ"ב „חמשה זהובים כ' ג' מקבורת קדושים", מי המה הקדושים ואת אשר עבר עליהם נעלם ממני הכל נשכח.

10) בשני הפנקסים נמצא כתוב הרבה פעמים ששלחה הח"ק מעות ומתנות להשרים להקאמנדר ולגוברנטר מצד הרוכם יר"ה". וכן מצאתי כמה פעמים בהפנקסים דבש ובשר לגובערנטר מרוכם בשביל בה"ח (בית החיים).

על הפנקסים ונמצא בידי פסקים שנתנו הרבנים לכל צד יפסק אחד חתים בח"י של הרב הגאון החסיד בעל „ברית כהונת עולם' זלל"ה, יכפי השערתי בני אז את ברבנ"ס העימדת ברחוב הר שפר (קראסניגורא שיהל). יכל ההכנסית מן הרחיבית אשר לצד הויאייאדי מן חתונה וברית מילה יעיד (אשר לפנים בא הכל לאיצר בהכנ"ס הגדילה) היבאי מאז לבהכנ"ס הר שפר וכן ניהגין עד היום יכן החופית מן הרחיבית אשר לצד הויאיואדי מעמידין אצל בהכנ"ס הר שפר עד היים, ומאז מצאני בעירנו גם שני מגידים לשני הצדדים כמו המגיד ר' נחמי' יהמגיד ר' גרשין המה היו מגידים בבהכנ"ס הר שפר בעת שהיה הרב הצדיק מיהר ר יהידה ליב מ"מ בבהכנ"ס הגדולה וכן לפניהם היה החסיד מוהר"ר יקיר מ"מ בבהכנ"ס הר שפר.

ד.

מלבד החבירה קדישא אשר למענה יחדתי מדור בפני עצמה היו בעירנו כמו בכל הערים הגדולות יהמתיקנות (עיין בשל"ה שער האותיות אות ח' על הפסוק חבר אני לכל אשר יראיך) חברות ואגודות מאנשים בעלי תירה רידפי צדקה יחסר אשר התחברו יחד אם לקבוע עתים לתירה או למטרת הצדקה יגמילות חסדים וכפי מטרת האגידה כן קראו את שמה עליה, אך בפריץ הזמן ספו תמו החבירים וגם החברה עמהם. וברבות הימים הכל נשכח יאין זכר לכל החברות, אך אנכי מצאתי את שם החברות נזכרית בפנקס הח"ק, דרך אגב אמרתי להעלות איתן על המזכרת, לתת לאביתינו שם ותפארת, יאילי נלמיד גם אנחנו לצאת בעקבי אבותינו ולעשות כמעשיהם המתוקנים.

ואלו הן החברות שהיו פה:

1) חברה „קיבע עתים לתורה". 2) חבורה „זבחי צדק". 3) „חבורה סנדקאות". 4) „חבירה תהלים". 5) „חבירה משניות". 6) חבירה „גמילת חסד".

ה.

החבורה קדישא.

א. בראש כל החברית שהיו בעירנו עמדה החבורה קדישא הנקראת גם בשם „ג"ח ש"א" (גמילת חסד של אמת) בה לקחו חלק אלופי חשיבי טיבי העיר. גם הרבנים האב"ד יהמגידים כולם התחברו להח"ק והיו בה גבאים, פרנסי חידש, נאמנים, על פי הזכיה שזכו בעת אשר טרפו בקלפי בכל שנה להתמנית חדשה כאשר אכתיב הלאה. היא (הח"ק) סבבה באברתה על כל החברית, ופרנסה כל

1) בפנקס השני ד' למד כתוב „כ' טעפ דבש בשלשה ימי הגבלה לבני החבורה קדישא בעת עשיית הקלפי של החבורה „קובע עתים לתורה".

2) בפ' שני ד' צ"ה „שני טעפ דבש להחבורה „זבחי צדק". ומטרתה לא נודע לי.

3) בפ' ראשון ד' קכ"ה „ג"ש דבש על סעודה „חבורה סנדקאות". 4) נזכרה כמה פעמים בשני הפנקסים. 5) יסדה הרב ר' יודיל חסיד עיין בספרי במקום שכתבתי תולדתו והחבורה משניות נשארה עד היום בבהכנ"ס של הרב ייב"י ז"ל. 6) החבורה „גמ"ח" נשארה עד היום בעירנו אך בתבנית ועיר אנפין והיה לה פנקס ישן נושן מאד וזה כשלש שנים שנשרף.

ב. יבמי בכל הערים הגדולות היו גם בעירנו מאז ומקדם שני אב"ד אחד היה אב"ד הגליל והשני היה אב"ד בהקלויז והוא היה הראש מתיבתא כי מקום הישיבה היה בהקלויז הגדולה כמו הגאון בעל הט"ז ז"ל היה אב"ד ור"מ בהקלויז שם נהל את ישיבתו הגדולה והקדושה כמו שכתב בהקדמתי ליו"ד ועוד לפני הט"ז ז"ל היה הגאון הקדוש בעל השל"ה ר"מ פה בהקלויז כאשר כתבתי הלאה בספרי, ולפעמים נתנו את שני הכתרים על ראש אב"ד הגליל והיה ג"כ ר"מ כמו הגאון ר' ר' שמעלקא וחתנו הגאון ר' ר' נפתלי הכהן היו אב"ד ור"מ ועוד רבנים היו בעירנו שהשתמשו בשני הכתרים כאשר כתבתי בספרי.

ג. גם מגיד מישרים היה תמיד בעיר אשר דרוש דרש בכל שבת ומועד תוכחת מוסר לפני העם ולפעמים היה המ"מ גם דיין ומו"ץ, בבהכנ"ס הגדולה פה עימדות עד היום שתי כסאות אצל ארון הקודש אחת מימין ואחת משמאל, על הכסא אשר מימין ישב אב"ד הגליל ועל הכסא אשר לשמאל ישב המ"מ.

ד. בראש הקהלה עמד פרנס העיר אשר הוא נהל את הקהלה בחכמתו וכל צרכי העיר נתכונו על פיו. הוא השתדל לפני הדוכס וכן לפני הממשלה לטובת העיר ולפעמים היה גם פרנס המדינה אשר בעת התיועדות ראשי הקהלות נסע הוא עם רב הגליל לבית הועד ועל התקנות שעשו שם בא גם הפרנס בחתימתו. על מצבת הר"ר משה מרדכי (שע ז) נכתב „עיקר הקהל היה". על מצבת מוהר"ר יוסף בר' דוד (תמ"ה) „האלוף הראש ומנהיג... פרנס הדור". על מצבת מוהר"ר אברהם בר' מאיר (תע"ט) „הרב הנגיד המפורסם ומנהיג מדינה". הקצין ר' יוזפא חתם עצמו „פרנס דג' דינת וואלין יצ"ו" כאשר יראה הקורא בספרי.

ה. מימים קדמונים היה בעירנו סופר העיר (ספרא דמתא) אשר אך היא כתב כל הכתבים בין איש לרעהו תנאים שטרי אירוסין שטרי מכירה וקנין שטרי חיבות וכדומה, והוא היה גם סופר וכותב השבינות הח"ק ולפעמים היה גם דיין העיר ואז היה נקרא בשם „סו"ד" לאמר ספרא ודיינא כאשר כתבתי הלאה בספרי.

ו. בערך שנת ת"ן באה עירנו (על פי ירושה) ליד שני אדונים ואז נתחלקה לשני צדדים צד הדוכס שם היו רוב חלקי העיר אשר בתוך החומה עם בהכנ"ס הגדולה, וצד הוואיאוואדי שם 1) היו הרחובות אשר חוץ לחומה רחוב הר שפר (קראסנוגורא רחוב בימאז רחוב הקדרים (טאטירשי גאס) רחוב שאחורי המבצר (אינטירינשלאָס) . ומאז נתחלקה גם הח"ק לשני צדדים לכל צד היו גבאים ופרנסים גם פנקס מיוחד לכל צד 2) ולפעמים עברו דברי ריבות בין שני הצדדים 3) והגישו את משפטם לפני האב"ד או הדיינים והחלטת הב"ד נכתב

---

1) בבהכנ"ס של הייטים ראיתי טס של כסף וחרות עליו „זאת נדבו החבורה הייטים מצד הדוכס וואייוואדי תק"מ לפ"ק".

2) בפנקס הראשון מצאתי כמה פעמים בעת שעשו התמנות מן שנת תצ"ט „צד הארון המושל הכטארסטי". בשנת תק"א „למול התמנות לכבוד הח"ק ג"ח ש"א דפה ק"ק אוסטרהא צד האדון הגדול הדוכס סטאריסטי יר"ה". בשנת תק"ט „צד הארון הגדול המושל הדוכס משערינסקי יר"ה". וכן בשנת תק"י „מצד האדון הדוכס סטאריסטי משערינסקי יר"ה". ועל תקנה שנעשה בשנת תקל"ת נכתב „מצד האדון הגדול פ' סטאריסטי סאנדעצקי". ובפנקס השני מצאתי כמה פעמים „צד האדון הגדול פ' וואייוואדי פאנאנסקי יר"ה". בדף „ג"ג" „בעת שלא באו צד הוואייוואדע למחברת מושב הגבאים".

3) בפ"ר ד' נ"ת מצאתי בין התקנות שנעשו אז „הדר בצד שלנו והקנה עצמו לתוך החבורה מצד השני אז לעולם לא יבא למחברת החבורה צד שלנו חוץ בכיד הרופא מומחה".

ה. בספר „צוק העתים": ק"ק איסטרא העיר הגדולה, של חכמים וסיפרים „תירה וגדולה, חשובים נבונים ואנשי סגילה, למדינת ריסיא היתה מטרפילין. .

ו. הג"מ גדלי' ליפשיץ ז"ל שנכתב על מצבת אבן קברו „יהוא שפט את ישראל ארבעים שנה בק"ק איסטרהא הגדילה" (הקדמת הס' השיב ר' אליעזר) ועיין בספרי סימן כ'.

ז. „וזה ארבעים שנה ישב על כסא קדשי הקהילה נאה וחסידה ק"ק „אוסטרהא העדינה. קרית מלון צדק עיר הקדושה מלאה חכמים וסיפרים בעלי „דעה ובעלי בינה. . ." (הג"מ צבי הירש אשכנזי אב"ד בהקלויז פה בהקדמתי לספר שו"ת „דברי רב משולם" למר אביו הגאון ז"ל).

ג.

סדר ומשטר העיר.

א. עיר אוסטרהא היתה עיר הגליל, לאמר קהלה הראשית לכל גליל ויאהלין ואוקריינא, אם ומטרפולין לרפ"ב ישיבים המה ערים גדולות וקטנות 1) אשר בולם (היהידים שישבו שם) חסו תחת צל כנפי האב"ד הגליל שהיה בעיר אוסטרהא וכולם סרו למשמעתו ומבלעדו לא ירום איש את ידו לעשית בכל ערי הגליל דבר גדול וקטן בענינים הנוגעים להיהדות בכלל ולתקנות הקהלה בפרט. והוא (אב"ד הגליל) נסע בכל שנה לסבב את הערים הקהלות הישיבים שלשה חדשים בחורף ושלשה חדשים בקיץ 2) להתקן תקנות חדשות כפי צורך הזמן לתהית על קנקנם של הרבנים והדיינים ולהשגיח על השוחטים. ובכל מקום שבא חרדו לקראתו רב העיר עם פני הקהלה ונתקבל בכבוד גדול. אם רצו בני העיר לתקן תקנית חדשות בעיר או בהחבירה קדישא סדרו לפניו את התקנית ואם מצאו חן בעיניו אשר איתם בחתימתי 3) וכל היוצא מפיו קדוש היה בעיני הקהלה, ויאחר דבריו לא שנו. בכל הערים אשר חסו תחת רשיתי הישיב רבנים על כסאם והעביר רבנים או שוחטים אם לא מצאו חן בעיניו וכל דבריו דברי שלמין. בהעיר ששבת בה בשבת או ביומא דפגרי, דרוש דרש שם דרשה הכלולה מפלפול הלכה ומוסר ואלופי העיר כבדו אותו במתנה הגונה לפי כבודו. בעת התוועדות ראשי הקהלות נסע היא למקים הועד ושמש העיר נסע אתו לשרתו בכבוד.

---

1) בספר "קשת יהונתן" דרשה א' כותב „הרב החסיד בק"ק פאוולאוויטין אשר בפולין בגליל אוסטרהא". 2) בס' „שו"ת דברי רב משולם" להג"מ אברהם משולם זלמן ז"ל אב"ד הגליל פה כותב „פה ק"ק טעטיוב תקכ"ה אנכי בדרך נחני לסבב בערי הקהלות והגליל". וכן כותב „בעת היותי פה ק"ק ברדיטשוב משובתי שבת קודש". ובדף (ק"ל) כותב „בעת שחשבתי לנהוג נסיעתי בערי הגליל בקיץ דהאי שתא שנת תקל"א", והולך וחושב שם בספרו כמה עירים וקהלות שסבב בעת נסיעתו בכל שנה בערי הגליל.

3) ידידי הרב החכם כמה"ר צבי הירש קאפשטיק אב"ד בעיר שדה לבן יחי' כתב לי דברים אחדים הנוגעים לתולדות גדולי עירנו ובתוך הדברים כתב לי אשר בפנקס הח"ק משב כתוב כי בשנת תקל"ב תקנו תקנות חדשות בהח"ק בהסכמת הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל שבא בחתימתו על התקנות. ועיין הלאה בספרי במקום שכתבתי תולדות הגאון הזה.

בעיניהם בחצר הקברית הישן וקראו בעצמם את הכתוב על המצבות מאלף החמישי, אך באורך הזמן (מבלי משים עין השגחה על זה) נפלו נשברו מצבות הרבה ותכסם הארץ עליהן ונשכח הכל, וזמן רב עבר אשר לא ידעו בעירנו רק מן מצבת הכהן מטיטשין ז"ל (שנ"ב) ומן מצבת המהרש"א ז"ל (שצ"ב) יחשבו איתן למצבות היותר עתיקות פה. אך אנכי לרגלי מלאכתי חפשתי חפרתי הקימותי מצבות ישנות הרבה מערמות עפרן ועלה בידי למצוא הרבה מצבות עתיקות בשנים לפני מצבות הכהן מטיטשין ז"ל, וגם מצאתי מצבות משנת ר"ה והעתקתי הכתוב עליהן הלאה בספרי. והנה דעת לנבון נקל כי מפני הסבות האמורות למעלה לא יכולתי לעשות מטעמים להקוראים מכל אשר עבר על הקהלה כל משך הזמן מאז נתישבו היהודים בעירנו, ובכל זאת לא משכתי את ידי מן הכל כי טוב מעט מאפס, יגעתי ומצאתי מעט מן קורות העיר, מן סדר ומשטר הקהלה, מן החברות שהיו בה וביותר מן החברה קדישא ועוד דברים כאלה אשר אקוה כי יעלו לרצון לפני הקוראים האוהבים להתחקות על שרשי דברי קדמוניות, ולא עלי המלאכה לגמור, והיה אם יתנני השם ויחייני ייסיר ממני עול סבל הזמן אוסיף שנית ידי ואשית נוספות לקורות העיר כפי שיהיה לאל ידי והשם יגמור על ידי.

ב.

תבנית הצוריי של עיר אוסטרהא בימים מקדם ;

א. בספר „מגלת איבה" להגאון בעל תוי"ט ז"ל: „ובהתועדות בק"ק „ויישנצו בגליל לויצק שנתייעדו יחדיו ארבעה ראשי קהילות הגליל וואלין ק"ק „לאדמיר אוסטרהא קרעמניץ לויצק".

ב בספר יון מצולה: „וברחו קצת לק"ק אוסטרהא הבירה שהיה [שהיתה] „מטרפולין במדינות רוסיא והיא עיר גדולה של חכמים וסופרים יתירה וגדולה „היה במקום אחד".

שם דף לג: „כי בכל מדינה ומדינה היה ב"ד הגדול כגון בק"ק אוסטרהא הבירה היה ב"ד הגדול במדינה ויאלין „באיקריינא" (עיין מה שהבאתי בסימן כ"א הערה א).

ג. בספר „עיר תהלה": „גם הגאון מהרש"ל שהיה אב"ד באוסטרהא היה רב כולל לכל מדינת וואהלין ע"פ הכח והממשלה שנתן לו שר האוצרות". ושם דף 75 „וזאת החליקה שנעשה: יהודי קרעמניץ יתנו מאה וארבעים שאק גראשין, אוסטרהא שש מאות שאק, לוצק חמש מאות, לודמיר חמש מאות שאק". ומזה נראה כי קהלת אוסטרהא היתה הגדולה מן ארבע הקהלות

ד. בספר „טיט היון": „ומשם הלך לעיר הגדולה הקדושה אסטרא והיה [והיתה] ק"ק גדולה ועשירה מאד".

„בכל מקום אשר ימצאו לטוב להם, ולהתנהג בכל ענפי המסחר והאמנות. ולבד כל זאת נתנה „להם גם הרשות להקים להם לעצמם שופטים ורבנים אשר ישפטו בין איש לרעהו ויתקנו „תקנות ויחוקו חוקים לשמור על חופש היהודים ובטחון רכושם". עוד כותב שם „היהודים התישבו „בפולניה במאה התשיעית, רבים באו מגבולות קיקו ששם ישבו בין משפחות הכוזרים היהודים, „ויש אשר באו ממקומות שונים מגרמניה בהמלטם מרדיפות נוסעי הצלב והגזירות השונות אשר „מצאום שם". ועיין „דברי ימי יוסיא" להחכם מאנדילקערין פרק כ"ג והערות לספר „קריה נאמנה" מהגאון והחכם המפואר הר"מ שטראשון ז"ל עלה 300 .

מבוא העיר

הראנו נא את מבוא העיר (שופטים א׳ כ״ד).

א.

עיר איסטרהא או „אית-תורה׳ (לפנים) עתיקה היא לשנים מאד, ואם לא ניכל לתת קצבה לאורך שניתיה, הדבר נעלה מעל כל ספק אשר יותר מאלף שנים עברי עליה מיום הוסדה, ויש לי ע״ז (כפי שקבלתי) ראיית ומופתים נאמנים, אך מפני שלא איכל לכתוב דברים ברורים ממקורי ספרים נאמנים (כי הסר ספרים אנכי) קיימתי בעצמי אמיר לחכמה אחותי... ומשבתי את עצמי מלכתוב בזה, מקים הנחתי לחכמים יודעי העתים הם ישפוטי. הזמן אשר נתישבו ונאחזו היהודים בעירני לוטה בערפל, כי הצרית, השמדות והבהלות אשר עברו על עירנו יהשריפות אשר יצאו והפבי את עירנו בכל פעם, כמעט אחת לארבעים שנה 1), המה השחיתו הכאיבו כל חלק טוב מתכרוכי כתבים ישנים. גם הפנקס הישן נישן מאד עלה בלהבת אש זה שתי מאות שנים 2) ונסתמו כל המקורות שהיו לנו למאירות לקרוא מעליהם את כל העבר, ואין אתנו יודע מה מכל המקרים והמאורעית אשר קרו ויאתיו ליהודים יושבי עירנו במשך מאות בשנים, כי ברוב הימים הכל נשכח. אך אם לא ניכל להחליט כי נתישבו היהודים פה עת שבאו לפילין מארץ גרמניא וועניגרא ובאהעמיא 3), זאת נכון כנכון היום אשר עוד זמן רב לפני האלף הששי כבר ישבו היהודים בעירנו. נאמן עלינו עדותן של זקני ישישי עירנו התורנים (שנאמנים להעיד בגדלותן מה שראו בקטניתן) שראו

---

1) פלא היא כאשר חקרתי וספרתי השנים מצאתי כמעט אחת לארבעים שנה כוכב מאדים (הממונה על החורבונות, שריפות ומלחמות) עולה ושורף את עירנו. בשנת תקכ״ו היתה שריפה גדולה בעירנו (הובא בספר רב ייב״י). בשנת תקס״ט עלתה עירנו כליל על מזבח הלהבה וכחמש מאות אנשים ונשים היו לברות לשני האש. בשנת תר״ח היתה שריפה גדולה ונשרפו רוב הלקי העיר ובשנת תרמ״ט נשרפה כמעט כל העיר ונהפכה לגלים נצים.

2) מסורה קדימה מרחפת על פי אנשי העיר כי היה פה פנקס הח״ק ישן נושן עתיק לימים מאד, בו היו כתובים מעשיות וסיפורים מימים כבירים וכל המקרים שקרו בעירנו במשך כמה מאות שנים וכן נסים ונפלאות שנעשו לצדיקי עירנו וכדומה, ולא בעירנו בלבד אלא בכל מקום שיבוא אחד מילדי אוסטרהא שואלין ודורשין בו על דבר הפנקס הישן מאוסטרהא (דער אוסטרער פנקס), ובתחלה דמיתי כי אך דברי הבאי הם, שיחות נשים וזקנות, אולם כאשר באו לידי עלים ישנים שרידי פנקס ישן משנת ת״ע והלאה נוכחתי לדעת כי כנים הדברים, כי זאת מצאתי כתוב שם בד׳ פ׳ משנת תפ״ט „באלו השנים שעברו מיום שנשרף הפנקס ממש נעשה „כצאן בלא רועה ונפרין בהרבה גוונין ואמרנו ועינינו להחזיר עטרה ליושנה להסיר הפרצה „הגדולה לעשות גדר גדול והחמרנו בכל החומרות שהחמירו קדמונינו וכאשר נתחזקו מפי „גאונים רבנים משנים קדמונים״...

3) בספר „כתבי יד באגראב״ כותב „בשנת 893 פנו יהודי גרמניה הנדכאים הרצוצים „והנענים אל לישיק (לעסציק) נסיך פולניה ויבקשו ממנו רשיון להתישב בארצו. והרשיון נתן „להם. ובשנת 894 נהרו יהודים רבים מכל קצות ארצות גרמניה אל פולניה. בשנת 905 נתנה „להם הרשות גלוי לקנות אחוזות ולהתעסק בעבודת האדמה ולהתישב בכל רחבי ארץ פולניה

התנצלות המחבר

ותמכוני בתמיכה הגונה, הוכרחתי לשלוח לשם את המכתבי תהלה ולא באו לידי המכתבים חזרה. ובכל זאת למען יאמנו דברי גם לקטני אמנה הנני להעתיק מכתב קטן אחד — יש ת"י הרבה מכתבים מגאוני וחכמי דורנו — אשר זכיתי לקבל מהרב הגאון והצדיק שהיה פאר דורינו עטרת גאונינו אדרת תפארת לעמנו מוהר"ר אליהו דוד ראבינאוויץ זצוקללה"ה אחר אשר שלחתי אליו את ספרי הקטן „ילקוט מנחם" לעיר הקודש ירושלים. וימים אחדים טרם שעלה השמים קבלתי מכבודו תשובה מן יום ה' וישב תרס"ה אשר כתב לי בעצם כתב ידו בזה"ל: „ב"ה לידידי עוז הרב רמ"מ ביבער שי'. צדק ידידי בתביעתו ממני מדוע לא השבתיו על קבלת ספרו „ילקוט מנחם" אבל לו ידע כבודו מטרדותי הרבות וביותר מחלישותי ל"ע אז לא היה מתפלא מאומה במלוא מובן המלה כבד עלי גם להחזיק העט בידי ויאמין לי ידידי שי' כי כ"פ פניתי בחזקה עת לעיין בו ולהשיבו מה שהוא אך לא עלתה בידי לרפיוני ל"ע והוא ממש כדברי בני הרב שי' המשיב בשמי (בנו הרב הגאון מוהר"ר אברהם משה ראבינאוויץ הי"ו כתב לי מכתב ארוך אך הוא לא הסתפק בזה וכתב לי מכתב קטן בעצם כת"י) עד שהראשונה פקודה אחרית ממהרת לבוא וביני ביני א"א לי כלל למלאות רצון המחברים שיהיו אשר בכל לב ונפש מעודי אני דו"ש וטובתם ובכ"ז אקוה לרחמי שמים אשר למען הבריתנו זה רבות בשנים אעבור על ספרו ואז אכתוב עליו משפטי והנני בזה מוקירו וידידו באמת המברכו בכ"ט אלי' דודי ואח"כ הנה היתמו הרות עליה ,אליהו דוד ראבינאוויץ תאומים רב לעדת אשכנזים פרושים בעה"ק ירושלים תובב"א". והנה לחבלתי מתעקש יש די במכתב זה.

המחבר

ועל ספרי לכן משכתי את ידי ודלגתי על הרבה סיפורים ומסורות. אך אחדים מהם אשר לא אפנה כי כנים הם השארתי בספרי. והיה כי ירחיב ה׳ את דעתי ויניח לי מדאגות הזמן אכתוב את כל הסיפורים במקום אחר. ובכן תמו דברי. וחסדי ה׳ לא תמו וכאשר עזרני לסדר את ספרי זה כן יעזרני להוציא אותו לאור. ואני תפלה מי יתן מציון ישועת ישראל ונזכה לראות בנחמת ציון, ותפארת יהודה וירושלים במהרה אמן.

אוסטרהא יום א׳ ו׳ ימים בחודש שהוא ראש חדשים ס׳ת׳ר׳ו׳ יושר לפ״ק.

מנחם מענדיל בלא״א המופלג בתורה מוהר״ר אריה ליבוש ז״ל ביבער.

התנצלות המחבר

לפני חכם המבין ויודע, אין אני צריך לשום התנצלות כי תהלה יקרא בספרי ואח״כ ישפוט, אכן הטיתי אזני ואשמע אחרי קול רעש גדול משתי מפלגות בעמנו מפלגת החרידים ומפלגת המשכילים, אלה ואלה יעלעלו העלים הראשונים מספרי וכשיראו שאין עליו לא הסכמות הרבנים ולא מכתבי תהלה מהחכמים הבקיאים במקצוע הזה, החרידים יאמרו מי הוא המחבר הזה, אשר הביא לנו את ספרו בלא הסכמות הרבנים המפורסמים? והמשכילים ישאלו מדוע לא הגיש המחבר את ספרו לפני חכמי זמנינו חוקרי קדמוניות המה יגידו אם ראוי הוא הספר לבוא בקהל החכמים? מפני שתי כתות אלו מוכרח אני לכתוב דברים אחדים. תודה להשם כי מכירים אותי אחדים מן גאוני זמנינו ומהם הרב הגאון והצדיק בעל הפ״ן הי״ם הי״ו הרב הגאון והחסיד חוקר קדמוניות מוהר״ר צבי יהזקאל מיכלזאהן הי״ו אב״ד דק״ק פלונסק והזכירני לטובה כמה פעמים בספרו „בית משולם" ובספר ישמן הטוב לבנו יחי׳. הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר״ר יואל שארין ר״מ בעיר זוועהיל הי״ו. וכן מכירים אותי גם החכמים חוקרי קדמוניות בדורינו ובראשם ידידי החכם ר״ש דובנאוו יחי׳. אכן לשלוח את ספרי היינו את הכת״י לכאו״א יראתי מפני סכנת השליחה בעתים הללו ולנסוע בעצמי לכאו״א לא היה לאל ידי. ובהיותי בקיץ העבר בעיר ווילנא (השבתי להדפיס שם את הספר) הייתי אצל הרב החכם ר׳ יהודא ליב קאנטאר יחי׳ ואצל ידידי החכם ר״ש דובנאוו יחי׳ שניהם ראו את ספרי וקראו בו ויתנו לי מכתבי תהלה, אשר רציתי להדפיס בראש ספרי, אח״כ כאשר בקשתי מהח׳ „מרבי השכלה בישראל" בקמ״ר פטרבורג שיתמכוני מכסף הפרס על שם ציטלין להדפסת ספרי—והמה נעתרו לבקשתי—

וידעתי אשר לפני החכם יבקי במקצוע הזה ובידו ספרים הרבה יש כר נרחב להגדיל תפארת העיר ותבניתה בתבונתו לבנותה כליל בהדרה. בכל זאת כמו שישמח איש עני בבית חומה קטן שבנה לו בידים רקניות ביגיעה ועבודה רבה בעמל כפים ובזעת אפים ללקט חלקי אבנים לחפר חומר ועפר ושמחתו לא קטנה ומצערה היא משמחת איש עשיר אשר בנה לו כמו רמים בית גדול נחמד למראה מרהיב עין, כן שמח ויגל לבי בקרבי תעלוזנה כליותי. והנני ניתן שבח והודיה תהלה יתפארת להשי"ת ויתעלה אשר הביאני עד הלום וזכיתי להעלות מתהומות ים הנשיה שמות גדולי עירנו להציב יד ושם לכמה גאונים צדיקים חכמים פרנסים ומנהיגים שכבר נשכח זכרם בעירנו ואפילו זקני ישישי עירנו התורנים אשר קראו לפני שמות גדולי עירני מראש לא העלו אותם על שפתם. ואם קטנה היא עבודתי בעיני א״ש אשר לא יודע כמה קשה וכבדה היא העבודה הזאת. גדולה היא בעיני. אנכי היודע מרת נפשי כמה ימים בלותי על הצר מות לחפור לחטט אחר מצבות עתיקית לקראות את האיתיות אשר כמעט נמחו ופרחו ואך דמות תבניתן נשאר על המצבה. בעמל רב העתקתי ניסח מצבות ישנות אשר כמעט היו לברות לשיני הזמן המבלה והמכלה יבעוד זמן קט (לולא הקדמתי ויגעתי להעתיק) הלכו לכליון ואבדון נצח. כמה לילות עמל מני לי לחפש ולחקור בספרים לעיין ולקראות בפנקסים ובתבים ישנים בלואים ומורקבים מרוב ימים ולא כהל כתבא למקרי. כמה שעית רציפות ישבתי לצרף ולחבר ענינים מפוזרים ומפורדים בפנקסים וכתבי יד אשר לא קרב זה אל זה ומזה הוצאתי ידיעות נאמנות ונכונות אשר נעלמו מידיעת אנשי עירנו במשך מאות בשנים. ולא עוד אלא שלא חסתי על זמני היקר לי ועל כספי הנחוץ לי לכלכלת ביתי וטפלי התלוים בי. ונסעתי לוורשא לווילנא (ולשאר מקימות) לחפש בבתי אוצר הספרים אחר החיבורים שחברו גדולי עירני ומרוב ימים ספו תמו והמה כעת יקירי המציאות. וכן על העתקת נוסח מצבות מגדולי עירנו אשר מצאו מנוחה במקום אחר הוצאתי כמה ממון וכן אספתי את שמית כל הגדולים שהיו מילדי עירנו ואח"כ העתיקו את מישבם לעיר אחרת יכבר נשכחו ואין זכר למו בעירנו ואת הכל עשיתי להשלמת מלאכתי ואם לע"ע לא עלתה בידי כוונתי ולא השלמתי את כפרי כאשר היה עם לבבי לא עלי המלאכה לגמור. ובתחלה חשבתי לפאר את ספרי גם בהרבה סיפורים ומסורת אגדה שנמסרו מפה לפה ואני שמעתי אותם מפי הזקנים אשר אבותיהם ספרו למו. ואם ידעתי כי כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כן אי אפשר לסיפורים ומסורית בלא גיזמאות או דברי טפל שנטפלו עליהם במשך זמן רב שנמסרו מפה אל פה יבל אחד היסיף משלו כידוע. בכל זאת ידעתי נאמנה כי יש מקור לכל סיפור ומסירה כמו שניכחתי לדעת כאשר חקרתי אחר סיפורים ששמעתי ובתחלה חשבתי אותם לדברי הבאי שאין בהם אפילו קורטוב של אמת ואח"כ ראיתי כי יש יסוד ומקצת אמת בכל סיפור אך ברוב הזמן טחו עליו תפל הרבה. ולמען מקצת האמת אשר בכל סיפור כדאי לבתוב את כלו והמשכיל יברור את האיכל מתוך הפסולת אבל אח"כ נחמתי כי בני אדם הללו כשם שאין פרצופיהן דומות... כך אין דעתיהן... ויש בני אדם אשר לא יתנו אומן ולא יודו אפילו במקצת הדברים והיה אם יראו סיפורים בספרי אשר לא לבם הילך אחריהם ילעיגו עלי

נהתעתי לאחורי. כי ראיתי אשר נסתמו כל המקורות דללו וחרבו כל המעינות אשר חשבתי לדלות מהם חמר רב לבנין העיר. כי בהשריפות שעברו על עירנו בכל פעם ובפרט בהשריפה הגדולה שחלתה בעירנו בשנת תרמ״ט היו לברית לשיני הלהבה כל ספרים העתיקים שהיו בקלויז הגדולה ושאר בתי מדרשות וביניהם היו ספרים הרבה שנדפסו בפה ונחיצים לי למלאכתי גם בבית אבי ז״ל עלו על המוקד כמה מאות ספרים יקרים יקירי המציאות וכמעט כל תכריכי כתבי הקהלה עלו על מזבח האש וכן כתבים ישנים שהיו ביד יחידים ירושת אבותיהם מדורות שלפניהם (אשר לא אפונה כי הם היו לי מקור נאמן למלאכתי) כולם נשרפו ונאבדו בשעת השריפה וכאשר הלכתי אל בית הקברות הישן מאד ללקט שם אבנים אבני המצבות להעתיק הכתוב עליהן להיות לי יסוד ובסיס למלאכתי. מצאתי גם שם למרות רוחי אך צלמות ולא סדרים. כל מצבות העתיקות נפלו ונשברו ומהן נשקעו במעבה האדמה ורגבים כסו עליהן ונעלמו מעין הרואה והרבה מצבות אשר עמדו נגד גלי הזמן ונשארו על מקומן. העלה— הזמן — עליהן אבק ועפר ומוך עלה עליהן ויקרים ויציץ עשבים. וכאשר נסיתי ללקט את העשבים ולקלוף את המוך ראיתי אשר עם המוך נקלפו גם האותיות והדבר קשה כמו לשבור את החביות ולשמור את יינה. ובכל זאת לא אמרתי נואש ואחור לא נסוגותי. החלותי להקים מצבות עתיקות מערימות עפרן. בצפרני חפרתי וחטטתי במעבה האדמה לקראות את הכתוב על המצבות העתיקות אשר מרוב ימים צללו ונשתקעו עמוק עמוק באדמה. ואלה הגדולים אשר מצאתי את מצבותיהם ולא היו ידועים לי בתחלה שאלתי דרשתי חפשתי בין הפנקסים אי בין כתבים ישנים שבאו לידי חקרתי בספרי קורא הדורות עד אשר עלה בידי לדעת מי המה ואת הכל העליתי על ספרי. ואחר כל יגיעי ועמלי לולא ה׳ שהיה לי יאמר מנחם לא עשו ידי תושיה. כי עין בעין ראיתי אשר מן השמים קא זכו לי וכאשר אך החלותי לעשות מלאכתי ולהעלות על הספר פרי חקירותי על דבר גאוני וגדולי עירנו נתגלגלו ובאו לידי (מבלי משים) ספרים עתיקים פנקסים כתבים ישנים מגלות יוחסין ציאות פסקי דיינים ועוד כתבים כאלה אשר לא פללתי מעודי לראותם [1]) ומהם לקחתי חמר רב לספרי. ואם לא אעשה שקר בנפשי להתפאר כי הגעתי לתכלית מלאכתי זו שקשה היא גם לחכם גדול ובקי במקצוע זה ובתי אוצר הספרים פתוחים לפניו. ובפרט לאיש קטן כמוני אשר נגעתי אך בקצה המטה ביערת דבש חכמה הזאת כי חסר ספרים אנכי.

ויזכירם בזכרון טוב הוא הוא המחיה אותם מערימות עפרם ואם לא זכינו לראותם ולהשתעשע אתם דבריהם הם זכרונם שמותם וספורותם וכן נזכה לחזות אותם עת יעוררו משנותם. עת יאמר ה׳ לאסורים יצאו מקברותם ויאיר להשכבת אפילתם׳. ועיין בהקדמת ספר „שפתי ישנים״ מה שמביא שם מדברי של״ה הקדוש בענין זה באריכות.

[1]) ובכאן מקום אתי לאמטי אפריון לכבוד ידיד. ה׳ וידידי הרב הצדיק המפורסם בנש״ק מוהר״ר דוד ממיראפאלי שליט״א נכד הרב הצדיק א״א קדוש מוהר״ר שמואל מקאמינקע זצוקללה״ה אשר פתח לפני את אוצר ספריו היקרים יקרי המציאות (שאסף בביתו מרוב אהבתו לספרים) והעתקתי דברים הרבה שהיו נחוצים להשלמת מלאכתי. וכן הנני להשיב תודה לכבוד ידידי הנכבד משכיל ונגיד יקר רוח כמ״ר חיים יחי׳ עפשטיין מסלאוויטא אשר נהג עמי טובת עין ונתן לי להעתיק כתבים עתיקים אשר בידו. טובי עין גבה יתברכו ממעון הברכות לנצח.

תרכ"ז עזבתי את בית אבי ועיר מולדתי והלכתי לראות חיים עם האשה אשר הוכיח לי ה'. ואם בתחלה ארוחתי ארוחת כבוד נתנה לי על שלחן חותני והתענגתי לראות חיים בביתי חיים של שקט ושלוה (אבל בבהמ"ד קנאת הסידרים נלהבים בזמן ההיא אכלתני וזה משכני וזה נשכני ולא מצאתי מנוח לנפשי) אך בזמן קט נהפך לי ה„ראה-חיים" לרחים על צוארי חותני נפטר לעולמו והזמן בגד בי בגד שמני מטרה לחצי זעמו. טריד נע ונד הייתי כל הימים על המהוה והבלבלה ואז שכחתי את עיר מולדתי עם כל גאוניה רבניה חכמיה וכל ו.שוקותי להציב יד ושם לאנשי שם מעירנו ירדו וצללו במצולות ים הדאגות וגעגועים על אשתי ובני.

בשנת תר"ן הניעני המניע הראשון (לשון העקרים) ויביאני לעיר מולדתי אחר שנתרחקתי ממנה יותר מעשרים שנה ומצאתי את עיר בית קברות אבותי חרבה ושוממה מן השריפה הגדולה אשר חלתה בה בשנת תרמ"ט כל בתי כנסיות (לבד בהכנ"ס הגדולה) ובתי מדרשות אכלו באש. הקלויז הגדולה נחרבה עד היסוד בה כל הספרים עתיקים (שהיו שם) היו לבערות לשוני האש והלהבה. ואם אמנם ראיתי אשר בזמן מצער החלו לבנות את הנשמות הקימו את בתי כנסיות ובתי מדרשות ההרוסות על מכונם והקלויז הגדולה נבנתה על תלה כמו רמים. אכן הסתכלתי וראיתי כי אך בתבניתה החומרי חזרה הקלויז לקדמותה אבל לא בתבניתה הצורי כי התורה לא חזרה לאכסנאי שלה, כל הזקנים התורנים מפים הדור הישן ספו תמו ועמדם יחד מתה כל מסורת אגדה מגדולי העיר וכן כל סיפורי הקורות שעברו על עירנו בימי קדם. ויקם דור חדש דור אשר לא הכין לבו לחקר אבותיו ולא נאמנה רוחו את מסורת אגדה שנשתלשלה מזקנינו דור אחר דור. קנא קנאתי קנאה גדולה לעירנו השוממה אשר כמעט נשכח כל כבודה וכל הדרה שהיה לה מימי קדם. כמעט כל שמות גאוניה חכמיה צדיקיה ירדו במצולות ים הנשיה לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על שפתי בני עירנו. וכל קורות ומאורעות בעיר נסחפו בשטף הזמן ואין אומר השב. והיה בניני אשר ילדי ואמיני ויחשבו כי כן היתה עירנו מאז ריקה מתורה ומאנשי שם וחסידים ואנשי מעשה. וגם בוש לא יבושו והכלם לא ידעו לאמר „מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו" לכן חרה ונעירה בי תשוקתי ערגה וכמה נפשי להציב יד ושם לכל גדולי עירנו לכתוב על הספר תולדות אנשי שם שהיו בה גאוניה חכמיה צדיקיה מנהיגיה עם מעט מקורות העיר להיות לנו לנזר תפארת ולמען ידעו דור אחרון בניני אשר יקומו. את קורות העיר ותולדות חכמיה מראש. כי לא דבר ריק הוא לדעת קורות העיר ותולדות חכמיה. ומי לא ידע את התועלת אשר תביא לנו כתיבת תולדות אנשי שם וקורותיהם ואת ההוד שאני עושים בזה עם החיים והמתים [1] אכן כאשר קרבתי אל העבודה

---

1) ז"ל הרב הגאון המובהק עטרת הגולה מוהר"ר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן זללה"ה בהסכמתו לספר „שה"ג החדש"... „ומה מאד תגל נפשי בראותי זאת אשר נתעורר לעשות שם ושם הגדולים אשר בארץ... והדעתי זה נקרא חסד של אמת שעושין עם החיים ועם המתים כי כמה גדולים אשר לא זכו להפיץ מעינותם חוצה ולהקים שם בישראל. וגם אותם אשר שמו אותותם אותות לפי רוב השנים הכעט ידיעהם שמותם וספרותם. והנה כי כן כל אשר יגעו ועמלו ע"פ תבל כבר הכל נשכח ויכס אותם עפר הארץ. וע"כ האיש אשר מגלה עפר עיניהם

זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור (דברים ל"ב).

זרע יעבדנו (הם הצדיקים העובדים את ה' רק הזרע הזה) יספר לה' לדור (רק זרע זה יבא במספר הדורות וכו').
הגאון מלבי"ם ז"ל (תהלים כ"ב.

לא הפנו אבות אל בנים (ירמיה מ"ז) „חייב אדם לאמר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי".

הקדמה

לבי לבי לחוקקי ישראל הם הגאונים הגדולים צדיקים יסודי עולם אב"ד ר"מ מגידים דיינים מופלגים פרנסים ומנהיגים. ראשים אלופים ונגידים, אשר אלה (הגאונים והצדיקים) בתורתם וצדקתם ואלה (האלופים והנגידים) ברוח נדיבתם ענדו עטרה ופאר הביש לראש עירנו המעטירה. בכבודם נתימר ונתפאר לשמם ולזכרם תאות לבבי נפשי תדרוך עוז. ענג ושעשועים נמצא עת זכרונם יעלה על לבבי. כי כמו האיש שהוא חוצב מגזע ישרים נצר משרשי אבות יקרים, מקור מחצבתי גאונים חכמים אנשי שם מפאר הודם והמעלה. יתחש תמיד לבית אבותיו. נפשי גאות תלביש עת שם וזכר משפחתי יעלה על שפתיו. ובהיותו במסבת מרעים ידבר יהלל יספר את הון יקרת אבותיו ויפרי דברי כבם וכביר יכברם עוד. וזה לו לענג ותפארת: כי האנשים שגידלו בעיר שרבניה היו גאונים מפורסמים בתבל. פרנסיה מנהיגיה היו אנשי שם חכמים מופלגים צדיקים וחסידים. יתברכו יתהללו יתפארו אך בהם. גם בלכתם בדרך ובשבתם בבית מרון אורחים, במסבת אנשים סוחרים, יעלו את שם רבני עריהם עירם בראש שיחתם. וכמו הדשן תשבע נפשם בעת אשר מרבים לספר נפלאות וסיפורים מצדיקי עיר מולדתם אשר ישימו עטרה ונזר לראשם: ואנכי אשר בעיר הגדולה איבשטרא נולדתי עיר אשר כבלב מלא עיר כן הוה מלאה גאונים חכמים צדיקים וחסידים (ולכן קראו לה אבותינו בשם אית-הירה) גדלתי על ברכי אבי המנוח מוהר"ר אריה ליביש ז"ל בקריין הגדולה אשר במעך כמה דורות לא פסקה ישיבה ממנה. וראשי מתיבתא היו בה גאונים מפורסמים אדירי התבל אשר לאור חכמתם הלכו וילכו בני ישראל כל ימי שמים על הארץ, ובה ישבו רבנים מובהקים דיינים מופלגים המכונים בשם יושבי יעב"ץ להוציא לאור משפט. עוד בימי נעורי הטיתי אזני לשמוע סיפורי הזקנים שרידי דור הישן אשר ספרו נפלאות מן גאוני וצדיקי העיר ומחכמי יושבי יעב"ץ בקריין. הסיפורים האלה הפיחו בקרבי להבת שלהבת התשוקה, נכספה וגם כלתה נפשי לדעת את שם הגאונים אב"ד ר"מ אלופים ומנהיגים אשר העטירו והכתירו את עירנו מאז ישבו בה אבותינו דור אחר דור, וכאשר מצאתי בספר או שמעתי שם איש גדול שישא עליו את עטרת אב"ד ר"מ מ"מ או פרנס ומנהיג בעירנו שששתי עליו כבעל כל הון ואמרתי האח! אבן יקרה מצאתי לשבץ בכתר עירנו [1]. בשנת

1) מדרש ויק"ר פ' א' משל לאחד שהיה יושב ועושה עטרה למלך ועבר אחד עליו... א"ל כל מה שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע...

שפה ר' שמואל בהרב ר' אברהם מייזליש רלא
שפו הרב ר' שמואל הכהן זוסמאן — — רסט
שפז הדיין המופלג ר' שמחה כ"ץ לבית אהרן — קמז
שפח ר' שמחה בן ר' ארי' יהודא ליב — קמט
שפט הרב ר' שמחה בהקצין ר"ש ר"י — רב
שץ הרב הסופר ר' שמחה כ"ץ רפאפורט — — רלד
שצא ר' שמחה בונם ב"מ גרשון — רלה
שצב ר' שמחה הכהן רפאפורט בהג"מ יעקב הכהן רסו
שצג הרב ר' שמעלקא בהרב ר' בונם — סט
שצד הרב המאה"ג ר' שמשון בהרב ר' אשר — קנג
שצה ר' שמשון זאב הלוי — — רנו

השמטה

הרב ר' יקיר מ"מ דק"ג — — — קצא
המופלא ר' ישראל בהג"מ דוד היילפרין — — ס

שנא ר' פלק ה"ר טובי' קצקש — — קנח
שנב ר' פנחס מרישא — — עח
שנג הרב ר' פנחס בהג"מ שאול מלאדמיר — קמט
שנד הרב הצ' ר' פנחס שפירא — — — קעח
שנה הרב החסיד ר' פנחס בן הרב ייב"י — — קצח
שנו הרב ר' פסח הכהן מו"ץ בזסלב — — עו
שנז הדיין ר' פסח ב"מ אריה ליב — — רכט
שנח הרב ר' פרץ בן הרב צבי — — כד
שנט הרב ר' פתחיה — — — עח

צ.

שם האלוף ר' צבי הירש ב"מ עקיבא כהן — כז
שסא ר' צבי הירש בהרב ר' דוב בער — סט
שסב ר' צבי ב"מ יצחק — — עד
שסג התורני ר' צבי הירש בהקצין ר' יוזפא — קד
שסד הדיין המצוין ר' צבי הירש חריף — — סב
שסה הרב המופלא ר' צבי ב"מ יעקב דוד מיושבי יעב"ץ — קסב

ר.

שסו ר' ראובן ב"מ נתן — — צו
שסז ר' ראובן בהרב ר' גרשון — קמא

ש.

שסח הרב ר' שואל אשכנזי — — רא
שסט הרב המופלג ר' שאול הכהן מע"ח — — רטו
שע הרו"מ ר' שלום פרידמאן — — נ
שעא ר' שלום שכנא הלוי הורוויץ — צב
שעב הרב ר' שמאי בהגאון מראווני — קן
שעג האלוף ר' שמואל זיינוויל בהקצין ר' אברהם — לו
שעד ר' שמואל היילפרין — — נה
שעה הרב הצדיק ר' שמואל שמעלקי הלוי — — עא
שעו ר' שמואל ב"מ ישכר בער הלוי — עא
שעז הרב הקצין ר' שמואל ר' יעקב"ם — — עה
שעח הרב ר' שמואל בהגאון מקרעמניץ — קכז
שעט ר' שמואל בר' שלמה — — קל
שפ ר' שמואל שמעלקי בר' גרשון — קמא
שפא ר' שמואל אשר ב"מ ארי' יהודא ליב קמט
שפב הרבני ר' שמואל בהרב המאוה"ג ר' צבי הירש קפז
שפג הרבני ר' שמואל שמעלקא ב"מ צבי הירש הכהן קפט
שפד הרב ר' שמואל ר' יקירם — — קצא

שיח הר' המאה"ג המקובל ר' משה אוסטריר — — קי
שיט ר' משה בהחסיד ר' יודיל — קלה
שכ ר' משה קאטשקית — — קנח
שכא החסיד ר' (אברהם) משה ב"מ ישראל יהורא מרפים קפד
שכב ר' משה דוב בער — — קצה
שכג הקרוש ר' משה ב"מ יוסף — — רג
שכד ר' משה יהידא ליב ב"מ יהודא ליב — רז
שכה הרב ר' משה מאיר אבד"ק קוניב — — רטז
שכו הרב ר' משה ארי' מ"מ דמעזירטש קטן — ריז
שכז ר' משה ש"ץ בבהכנ"ס ק"ג — — רמד
שכח הרב הנ' הישיש ר' משה הכהן זוסמאן — — רסד
שכט הרב המופלג ר' משה הכהן רפאפורט — — רסז
של הרב ר' משה ישראל איסר מפינסק — קמד
שלא ר' משה חר"א קצקש — — קנח

נ.

שלב ר' נחום מיכל בהרב מ"מ מקאמרנא — רמב
שלג ר' נחמן היילפרין — — צד
שלד ר' נחמן בן ר' עיזר ספרא — — קכא
שלה ר' נחמן בן ר' יהודא ליב שור — קכט
שלו הרב הגאון ר' נחמן כ"ץ בהג"מ בצלאל כ"ץ — קלג
שלז הרב ר' נחמיה מ"מ דפה — — קער
שלח הרב ר' נפתלי הערץ בהג"מ רש"ש ז"ק — יח
שלט ר' נפתלי בן הרופא הרב ר' מנחם סג"ל פד
שמ ר' נפתלי הירץ ב"מ יוסף אפרים — קלד
שמא הראש ר' נפתלי הירץ ב"מ יואל פייוויש — צח

שמא החסיד ר' נתנאל ב"מ יעקב — — כח
שמג ר' נתן בהרב ר' דוד טעביל — קנט
שמד ר' נתן נטע ב"מ יהודא — — קסה
שמה ר' נתן נטע ב"מ יעקב ישראל — רט
שמו הרב הגאון ר' נתן נטע מרגליות שפירא — קיג
שמז הרב הדיין ר' נתן נטע בהרב ר' שמואל שמעלקא רכג

ע.

שמח הרב המאה"ג ר' עוזר — — — קמב
שמט הרב ר' עוזר ספרא — — — קנא

פ.

שנ הרב הגדול ר' פייבש מיושבי יעב"ץ — — קע

רפ		ר' מאיר בהג"מ צבי הירש אשכנזי	—	קכח
רפא		ר' מאיר בר' גרשון	— —	קמא
רפב	הדיין	ר' מאיר אליהו	— —	קפד
רפג		ר' מאיר בר' אהרן הלוי	— —	קעח
רפד	הרב הג'	ר' מאיר הכהן זוסמאן	— —	רסה
רפה		ר' מאיר הכהן רפאפורט	— —	רסו
רפו		ר' מנחם בר' אליעזר	מבוא סימן	כה
רפז	הרב הרופא	ר' מנחם מענדיל סג"ל	— —	פד
רפח	התירני	ר' מנחם מענדיל בהרב ר' משולם	—	קיא
רפט	הרב החסיד	ר' מנחם מענדיל ח"ר שמואל שמעלקי הכהן		קפט
רצ		ר' מנחם מענדיל ח' הרה"צ ר' אשר	—	ריד
רצא		ר' מנחם מענדיל בר' יצחק	— —	רנט
רצב		ר' מנחם מענדיל וואהל	— —	רן
רצג		ר' מנשה בהרב ר' יהודא ליוואי אבד"ק לעהוויץ		מו
רצד		ר' מרדכי בר' זכרי' הכהן	— —	ט
רצה		ר' מרדכי ר' יעקב ר' שמואל'ס	—	סג
רצו	הרב המאה"ג	ר' מרדכי אביו של הרב ר' דוד טעביל	—	עט
רצז	הרב המופלג	ר' מרדכי חתן הרופא מומחה	—	פו
רצח	הרב הנגיד	ר' מרדכי בהג"מ יואל היילפרין	—	צד
רצט	הרב הנגיד	ר' מרדכי בהגאון מפינסק	— —	קכו
ש	הרב הגאון	ר' מרדכי גימפיל בעל „מפלגי ראובן"	—	קע
שא		ר' מרדכי פ"פ	— — —	קפז
שב	הרב הגביר	ר' מרדכי זאב אשכנזי	— —	רא
שג	הרב הדיין	ר' מרדכי ב"מ שמעון הורוויץ	—	רכד
דש	הרב הדיין	ר' מרדכי ב"מ אברהם לעמיל	—	רכה
שה	הרב	ר' מרדכי סו"ד	— —	רכו
שו		ר' מרדכי ב"מ גרשון	— —	רנח
שז	הרב הג'	ר' (היים) מרדכי הכהן זוסמאן	—	רעא
שח	הרב המופלג	ר' מרדכי זאב הכהן זוסמאן	—	רעג
שט	הנגיד התורני	ר' מרדכי לנדא	— —	רעו
שי		ר' משה צורף מבוא	סימן	טו
שיא	עיקר הקהל	ר' משה מרדכי בה"ר ברוך	—	ג
שיב	הרב	ר' משה כהן בהג"מ נפתלי הירץ הכהן		סח
שיג		ר' משה ב"מ אהרן כהנא	— —	לב
שיד	הרב המופלג	ר' משה הכהן מו"ץ בק"ק דובנא	—	עו
שטו	הרב הרופא	ר' משה שמואל מאצעראטע	—	פה
שטז		ר' משה שלום בר' שמואל	—	צא
שיז	התורני	ר' משה יוסף ב"מ משולם זלמן	—	צז

רמו ר' יצחק ב"מ מנחם מענדיל — קסו
רמז ר' יצחק בר"א קצקש — קנח
רמח ר' יצחק ב"מ אליעזר הכהן — — קפח
רמט החסיד ר' יצחק בהקדוש ר' יעקב — רך
רן הרב ר' יצחק צבי האלברשטאם — רס

רנא הקצין ר' יקותיאל זוסמאן ב"מ יצחק הלוי — קעט
רנב הרב הגאון ר' יקותיאל זיסל הכהן רפאפורט — רנד
רנג הרב ר' יקותיאל זוסמאן הכהן — — רסב
רנד ר' יקותיאל ב"מ יעקב מק"ק לביב מבוא סי' ט' הערה א'

רנה ר' ירחמיאל הכהן — — סי
רנו ר' ירחמיאל שור — — קב

רנז ר' ישכר בער ח"ר שמואל ר"י — עה
רנח הרב ר' ישכר בער אבד"ק טולשין — קמג

רנט ר' ישראל קאפילאוויטש מבוא סימן טז
רס ר' ישראל בר' דוד מבוא סימן כה
רסא ר' ישראל ב"מ שלום שבנא הלוי הורוויץ — צב
רסב ר' ישראל בהרב ר' אברהם אבד"ק זוועהיל קי'
רסג ר' ישראל בר' משה ש"ץ דפה — קס
רסד הרב הגאון ר' ישראל הכהן אבד"ק לעווי — קעו
רסה הרב הדיין ר' ישראל נחמן דראהביטשר — קעז
רסו הרב דחייטים ר' ישראל בהנגיד ר' יעקב — קפא
רסז הרב הדיין ר' ישראל יעקב סג"ל — — קצז
רסח הרב הדיין ר' ישראל ב"מ יוסף — — רלב
רסט הרב הדיין ר' ישראל ב"מ יעקב — — רלג

ל.

ער הרב החריף ר' (אריה) ליבוש אשכנזי — — רא
רעא הרב החסיד ר' (אריה יהודא) ליבוש (ר' ליבוש פראדילס) רמה
רעב החסיד ר' (אריה) ליב ר' אנשילס — — ריא
רעג הרב הג' ר' (יהודא) ליבוש לנדא — — רעד
רעד התורני ר' (אריה) ליבוש ביבער — — ערה

מ.

ערה הרב ר' מאיר בהג"מ שמואל שמעלקי ז"ק — יח
רעו ר' מאיר בהג"מ נפתלי הירץ הכהן — סח
רעז ר' מאיר בהקצין ר' יוזפא — — קד
רעח ר' מאיר בר' נתן ספרא — — קכא
רעט ר' מאיר בר' פנחס — — קכג

רז		ר׳ יוסף שמש רח״ק	— —	קפג
רח		ר׳ יוסף ש״ץ בבהכנ״ס ר׳ יוזפא	—	קצי
רט		ר׳ יוסף יאסקי ב״מ שמואל	—	רח
רי		ר׳ יוסף בהרב המגיד ר׳ משה ארי׳ ממז״ק		רלח
ריא	הרב הגביר	ר׳ יוסף צבי מוזיש	— —	רלז
ריב	הרב המגיד	ר׳ יוסף משה מקאמרנא	— —	רמב
ריג	הרב הצדיק הגאון	ר׳ יוסף אבד״ק אוסטילא	— —	רמו
ריד	הרב הגאון	ר׳ יוסף יואל היילפרין אבד״ק סטעפין		הוספה לסימן צג
רטו		ר׳ יחיאל מיכל אווערבאך	— —	פט
רטז		ר׳ יחזקאל בהרה״צ ר׳ פנחס שפירא	—	קעא
ריז	הקדוש	ר׳ יעקב חסיד שנהרג בשנת ת״ח		מבוא לסימן טז
ריח	הרב החסיד	ר׳ יעקב שמחה בונם	— —	כט
ריט	הרב החסיד	ר׳ יעקב בהמאה״ג ר׳ נטע	— —	לח
רכ	הרב הקצין	ר׳ יעקב ר׳ שמיאלם	— —	מה
רכא	הרב	ר׳ יעקב בהרב ר׳ נחמן ליפשיץ	—	ע
רכב		ר׳ יעקב ב״מ דוד	— —	עג
רכג	הרב הגאון	ר׳ יעקב אהרן היילפרין אבד״ק סטעפאן ולויצק		צד
רכד		ר׳ יעקב ב״מ אליעזר	— —	קא
רכה		ר׳ יעקב בהמאה״ג ר׳ אבאלי	— —	קב
רכו	הרב	ר׳ יעקב בהקצין ר׳ יוזפא	— —	קט
רכז		ר׳ יעקבקי ב״מ יהושע י״פ	— —	קיד
רכח	הרב	ר׳ יעקב סקלאיוער מיושבי יעבץ	—	קלב
רכט		ר׳ יעקב ישראל בהגאון ר׳ עזור	—	קמב
רל	הרב הצ׳	ר׳ יעקב יוסף מ״מ דפה (רב ייב״י)	—	קעב
רלא		ר׳ יעקב ב״מ צבי	— —	קנב
רלב	הרב	ר׳ יעקב ב״מ חנוך העניך	—	קפב
רלג	הרה״צ	ר׳ יעקב יוסף נכד הרב ייב״י	—	קצט
רלד		ר׳ יעקב יאקיל	— —	ריב
רלה	הרב	ר׳ יעקב הכהן זוסמאן	— —	רסג
רלו		ר׳ יעקב לנדא	—	רנג
רלז	הרב הגאון	ר׳ יצחק הכהן בעל „קיצור מזרחי״	—	חית
רלח		ר׳ יצחק בר׳ דוד מקראקא	— —	יא
רלט		ר׳ יצחק ב״מ יעקב כ״ץ	— —	כו
רמ	הרב הגאון	ר׳ יצחק בהג״מ נפתלי הירץ כ״ץ אבד״ק יאמפלי ובאר		סח
רמא	הרב	ר׳ יצחק אייזיק בהקצין ר״ש ר״י אבד״ק ראווני		עה
רמב	הרב	ר׳ יצחק אייזיק בהקצין ר׳ יוזפא	—	קד
רמג	הרה״צ	ר׳ יצחק מדראהאביטש	— —	קה
רמד	הרב	ר׳ יצחק אייזיק היילפרין	— —	קטז
רמה	הרו״מ	ר׳ יצחק ב״מ יהודא	— —	קכד

קסט האלוף רו"מ ר' יהודא ליב ב"מ משה משולם — נא

קע החסיד ר' יהודא ב"מ שלמה זלמן כ"ץ — נג

קעא הרה"צ ר' יהודא ליב בר' משה מ"מ דפה — קטי

קעב הרב החסיד ר' (יעקב) יהודא יודיל — — קיז

קעג המופלג ר' יהודא אפרים ב"מ יעקב קאפיל — קמה

קעד ר' יהודא ליב הכהן — — קסד

קעה הרב הדיין ר' יהודא ליב מקרעמניץ — — רכז

קעו דיין וש"ץ ר' יהודא ליב — — רמ

קעז הרב המופלג ר' יהודא סו"ד — — רמז

קעח ר' יהודא ליב ב"מ יואל — — רמח

קעט הרב הדיין ר' יהודא ליב בהרב ר' מתתיהו — רנב

קפ הרב המופלא ר' יהודא סג"ל לנדא — — רנג

קפא ר' יהודא לשווין כ"ץ — — רנז

קפב הרב הגאון ר' יהושע — — — סז

קפג ר' יהושע רי"פ — — — קיד

קפד ר' יהושע פלק ב"מ אברהם — — רי

קפה ר' יהושע ב"מ יהודא סו"ד — — רמז

קפו הרב ר' יואל נכר הב"ח ז"ל — — לז

קפז הרב הגאון ר' יואל ב"מ נתנאל סו"ד — — לט

קפח ר' יואל פייוויש ב"מ נפתלי הירץ — מט

קפט ר' יואל ב"מ דוד — — עז

קצ ר' יואל פייוויש ב"מ יוסף אפרים — קלד

קצא ר' יואל ב"מ יהודא ליב הכהן — קסד

קצב הרב הדיין ר' יואל בהג"מ נחמן כ"ץ — — קצב

קצג הרב החסיד ר' יואל הינדילס — — רג

קצד הרב דגאון ר' יואל בהרה"צ ר' אשר מ"מ דפה — ריד

קצה הרב הפרנס ר' (יוסף) יוזפא בר' פריץ — — נב

קצו ר' (יוסף) יוזפא ב"מ ישכר בער כ"ץ — נז

קצז ר' (יוסף) יוזפא נחמן בהג"מ נפתלי הירץ כ"ץ סח

קצח הרב הקצין הפ' ר' (יוסף) יוזפא בהקצין ר"ש ר"י — קד

קצט הרב הצדיק ר' יונה'לי דער גיטיר — — קעג

ר הרב הפרנס ר' יוסף בר' דוד קל"ב — — יט

רא הרב הגדול ר' יוסף גינצבורג בעל „לקט יוסף" — מז

רב התורני ר' יוסף עלקשיר — — פח

רג ר' יוסף אפרים ב"מ נפתלי הירץ — קלד

רד התורני ר' יוסף ב"מ יעקב — — קמח

רה ר' יוסף קצקש — — קנח

רו הרב הגאון ר' יוסף חיים מיושבי יעבץ — — קע

ו.

קלט ר' וואלף ב"מ ברוך — — — קכה
קמ ר' (זאב) וואלף לנדא — — — רנג

ז.

קמא ר' זכרי' מענדיל בר' נתן — קנט
קמב הדיין ר' זכרי' מענדיל ב"מ חיים — רלא
קמג הרב הגאון ר' (שלמה) זלמן הכהן — — עו
קמד הרב החריף ר' (משולם) זלמן מעזירטשער — קיח
קמה הרב ר' (משולם) זלמן אשכנזי — — רא
קמו הרב ר' (שלמה) זלמן הכהן זוסמאן — רלז
קמז הרב המופלג ר' (שלמה) זלמן כהנא שייניש — רסא
קמח הרב ר' (שלמה) זלמן הכהן זוסמאן השני ער

ח.

קמט הרב המופלג ר' חיים מאוסטרא ליפשיץ בעל דרך חיים לד
קנ הרב ר' חיים בהג"מ אברהם משולם זלמן — סד
קנא ר' חיים בהקצין ר"ש ר"י — — עה
קנב ר' חיים חתן הרופא מומחה — — פד
קנג ר' חיים ב"מ משה שלום — — צא
קנד הרב ר' חיים בהקצין ר' יוזפא — — קד
קנה הרב המופלג ר' חיים אלעסקיר מ"מ בראוונא — קח
קנו ר' חיים ב"מ יוסף אפרים — — קיב
קנז הדיין המופלג ר' חיים קאפיקש — — קיט
קנח ר' חיים שור — — קכ
קנט הרב ר' חיים חייקא מיושבי יעב"ץ — קל
קס ר' חיים ב"מ יעקב ישראל — קנז
קסא הרב המופלג ר' חיים בהג"מ יוסף נחמן אבד"ק פולנאה קסז
קסב הרב המופלא ר' חיים האלברשטאט — — רא
קסג הדיין ר' חיים ב"מ נחמן — — רנה
קסד ר' חיים הכהן זוסמאן — — רסה
קסה ר' חיים ב"מ אשר זעליג — — קמא

ט.

קסו ר' טובי' קצקש — — קנח

י.

קסז הגאון הישיש ר' יהודא ליב הדרשן מאוסטרא — יז
קסח הרב ר' יהודא ב"מ יחזקאל שו"ב מאוסטרא בעל בית לחם יהודא כג

קז הרב ר' (דוב) בער אבד"ק לעחוויץ קצט
קח הרב ר' (דוב) בער בהקצין ר' שמואל ר"י — סט
קט ר' (דוב) בער ב"מ חיים — — רלט
קי הג' ר' (דוב) בעריש הכהן זוסמאן — רסה

קיא ר' ברוך ב"מ זאב וואלף — — קנו
קיב הרב הצ' המפורסם ר' ברוך ממעזביז — — קנח
קיג ר' ברוך ב"מ ישראל — — קיז
קיד ר' ברוך מקאסניטין — — קצט

ג.

קטו הדיין ר' גבריאל ב"מ דוד — — רנה
קטז הרב הדרשן ר' גדלי' ב"מ צבי — — ריט
קיז ר' גרשון בר' יקר — — לא
קיח הרב הדיין ר' גרשון בר' ראובן מלבוב — צט
קיט ר' גרשון בהרב ר' זלמן מעזירטשער — קכב
קכ ר' גרשון בר' ראובן — — קמא
קכא ר' גרשון ב"מ צבי הירש — — קנה
קכב הרב ר' גרשון מ"מ דק"ג — — קעה

ד.

קכג ר' דוד בר' אברהם — — יא
קכד הדיין ר' דוד שבח ב"מ ישראל אברהם — סה
קכה ר' דוד ב"מ יעקב — — עג
קכו הרב המאוה"ג ר' דוד טעביל — — עט
קכז ר' דוד ב"מ שמשון הלוי — פ
קכח ר' דוד שור — — קכט
קכט ר' דוד מיינאב — — קלא
קל הרב ר' דוד בהרב ר' משה — — קלו
קלא הרב ר' דוד בהג"מ יהודא ליב בעל „אותות למועדים" קמ
קלב ר' דוד בהרב מחמעלניק — — קצד
קלג ר' דוד בער היילפירסאן — — רנד
קלד הדיין ר' דוד ב"מ יצחק יעקב — — רנה

ה.

קלה ר' (צבי) הירש בהחסיד ר' יודיל — קיז
קלו החסיד ר' (צבי) הירש. ר' הירשקי ר' שמואלקס קסג
קלז ר' (צבי) הירש רייציש — — קפה
קלח הרב ר' (צבי) הירש הכהן זוסמאן — רסח

כט		ר' אורי ליפמאן ב"מ יעקב דוד הכהן	—	קמו
ע		ר' אלי' בר' יצחק	— —	קפ
עא		ר' אלי' בהרב ר' חיים חייקא	—	ריש
עב	הרב הגאון	ר' אליעזר בר' שמחה הכהן מטוטשין	—	יוד
עג	הרב	ר' אליעזר ליפשיץ	— —	לה
עד		ר' אליעזר ב"מ משה	— —	פב
עה		ר' אליעזר ליפמאן בהנגיד ר' יעקב	—	קט
עו	הרב	ר' אליעזר ב"מ צבי הירש	— —	קצג
עז		ר' אליעזר ליפמאן בהמגיד מקאמרנא	—	רמב
עח	הדיין	ר' אליעזר ב"מ נפתלי	— —	רנה
עט		ר' אליעזר ב"מ יקותיאל לינקער	—	
פ	האלוף	ר' אליקים געץ ב"מ יחיאל מיכל	—	ני
פא		ר' אליקים געץ ב"מ יחיאל מיכל השני	—	קסא
פב	הרה"צ	ר' אליקים געציל בן הרב ייב"י	—	רמא
פג	הרב	ר' אליקים געציל בן הרב ר' יעקב יוסף	—	קצט
פד	הרב הגאון	ר' אפרים הכהן מאוסטרא	— —	מב
פה		ר' אפרים זלמן ב"מ יהושע פלק	—	נר
פו		ר' אפרים ב"מ אהרן	— —	קנא
פז	הרב	ר' אפרים אב"ד ומו"ץ בסדילקוב	—	רן
פח		ר' אפרים ב"מ משה	— —	רנא
פט	הדיין	ר' אריה ליב ב"מ שמואל	— —	סה
צ	הרב	ר' אריה ליב ב"מ משה יוסף	— —	קלז
צא		ר' אריה יהודא ליב ב"מ פנחס	—	קמט
צב		ר' ארי' ליב ב"מ חיים	— —	קנז
צג	הרב הדיין	ר' אריה ליב ב"מ חיים סג"ל	—	רכט
צד		ר' אריה ליב בהרב דהייטים	—	רמג
צה		ר' אשר ענזיל בהג"מ נפתלי הירץ הכהן	—	סח
צו		ר' אשר בהקצין ר' שמואל ר"י	—	צ
צז	הרב הגאון הדרשן	ר' אשר ענזיל בעל „ברוך מבנים אשר"		קלח
צח	הרב	ר' אשר אביו של הרב ר' שמשון	—	קנג
צט	הרב הצ'	ר' אשר צבי מ"מ דפה בעל „מעין החכמה"		ריד
ק		ר' אשר בהרב דחייטים	— —	רכא
קא		ר' אשר זעליג ב"מ עזריאל	— —	

ב.

קב	הרב החכם	ר' בנימין וואלף גינצבורג	— —	מח
קג	הרב הגדול	ר' בן ציון בהרב ר' יהושע	— —	צה
קד		ר' בן ציון קצקש	— —	קנח
קה	הרב	ר' (דוב) בער ב"מ יורא ליב מיושבי יעבץ		קע
קו		ר' (דוב) בער ח"ר גרשון מ"מ דפה	—	קעה

שמות הגדולים מ״מ. חכמים יושבי יעבץ. דיינים מופלגים. פרנסים ומנהיגים. צדיקים מפורסמים. אנשי שם. מסודרים על פי אלף בית.

			סימן
		א	
לד	הרב המאוה״ג	ר׳ אבאלי מפולנאה — —	קב
לה	הרב הג׳	ר׳ אבאלי ב״מ פסח הכהן — —	רה
לו	הרב הג׳	ר׳ אבא צבי הכהן זיסמאן — —	רעב
לז		ר׳ אביגדור חר״ש ר״י — —	מה
לח		ר׳ אביגדור ב״מ אליקים געץ —	ני
לט		ר׳ אביגדור מרגליות שפירא —	קיג
מ	הרב	ר׳ אברהם בר׳ דוד בעל „בור לזהב״ —	ז
מא		ר׳ אברהם בהרב ר׳ נפתלי הירץ —	יח
מב	מנהיג מדינה הרב	ר׳ אברהם בר׳ מאיר — —	נא
מג		ר׳ אברהם ב״מ יושיע פלק — —	נד
מד		ר׳ אברהם כ״ץ בהג״מ נפתלי הירץ כ״ץ —	סח
מה	הרב	ר׳ אברהם בהק״ש ר׳ משה הכהן —	עב
מו		ר׳ אברהם דוב בהרב ר׳ שמואל שמעלקא.	פג
מז		ר׳ אברהם צבי עלקשיר — —	פז
מח	ראב״ד הרב	ר׳ אברהם מתתיהו בר׳ משה מפינסק —	קג
מט	הרב המופלג	ר׳ אברהם אבד״ק זוועהיל — —	קי
נ		ר׳ אברהם ב״מ שמואל סג״ל —	קנד
נא		ר׳ אברהם ב״מ ברוך — —	קנה
נב		ר׳ אברהם קצקש — —	קנח
נג		ר׳ אברהם יצחק ב״מ אריה ליב —	קפד
נד		ר׳ אברהם יצחק ב״מ שמחה —	קפר
נה	הרב	ר׳ אברהם בה״ר הצ׳ ר׳ יעקב יוסף —	קצט
נו	הרב	ר׳ אברהם בהקדוש מ׳ צבי הירש —	רי
נז	הדיין	ר׳ אברהם ב״מ יצחק — —	ריח
נח	הרב	ר׳ אברהם מייזליש — —	רלי
נט	הרב הפרנס	ר׳ אהרן זעליג כ״ץ — —	ל
ס	הרב	ר׳ אהרן בהקצין ר׳ יוזפא —	כא
סא	הרב	ר׳ אהרן בהג״מ אברהם משולם זלמן —	סד
סב	הרב המופלג	ר׳ אהרן זעליג בעל „עולות אהרן״ „משחת אהרן״	צג
סג	הרב	ר׳ אהרן מהאראדאק — —	קז
סד		ר׳ אהרן ב״מ אפרים — —	קנא
סה		ר׳ אהרן קצקש — —	קנח
סו		ר׳ אהרן דאקטר גארדי — —	רד
סז	הרב	ר׳ אהרן סו״ד — —	רכח
סח		ר׳ אהרן יהודה ליב ב״מ משה —	קפו

מפתחות

שמות הגאונים אב"ד ור"מ שהיו פה, מסודרים לפי סדר השנים

			סימן
א	הרה"ג	ר' קלמן האברקשטן אב"ד.	א
ב	"	ר' שלמה לוריא (מהרש"ל) ר"י.	ב
ג	"	ר' מרדוש ראש ישיבה.	ג
ד	"	ר' אברהם ז"ק אב"ד.	ג
ה	"	ר' גדלי' ליפשיץ אב"ד.	ב
ו	"	ר' שלמה ב"ר מרדכי נקרא ר' שלומציא ר"י.	ד
ז	"	ר' מאיר ב"ר יוסף אב"ד.	ה
ח	"	ר' ישעי' הלוי הורוויץ (של"ה) ר"י.	ו
ט	"	ר' שמואל אליעזר הלוי (מהרש"א) אב"ד ור"י.	יב
י	"	ר' משה מפטיר מאוסטרא.	יג
יא	"	ר' שמשון באך אב"ד.	יד
יב	"	ר' נתן נטע כהנא אב"ד.	טו
יג	"	ר' דוד סגל (הט"ז) אב"ד ור"מ בהקלויז.	טז
יד	"	ר' שמואל שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ.	יח
טו	"	ר' נפתלי הכהן בעל „סמיכת חכמים אב"ד ור"מ.	כא
טז	"	ר' יואל היילפרין אב"ד.	כב
יז	"	ר' יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז.	לג
יח	"	ר' בצלאל הכהן אב"ד ור"מ.	מ
יט	"	ר' אברהם כהנא אב"ד.	מא
כ	"	ר' יהודא ליב בהג"מ אשר ענזיל אב"ד ור"מ בהקלויז.	מג
כא	"	ר' יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז.	מד
כב	"	ר' ישראל חריף היילפרין אב"ד.	נח
כג	"	ר' משה ראש הגליל דק' אוסטרהא.	נט
כד	"	ר' דוד היילפרין אב"ד ור"מ.	ס
כה	"	ר' אברהם משולם זלמן אשכנזי אב"ד.	סד
כו	"	ר' נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז.	סה
כז	"	ר' צבי הירש אשכנזי אב"ד ור"מ בהקלויז.	קכח
כח	"	ר' מאיר חריף מרגליות אב"ד ור"מ.	קסז
כט	"	ר' יצחק אייזיק חריף אב"ד ור"מ בהקלויז ואב"ד בקארעץ בעל ברית כהונת עולם.	קעו
ל	"	ר' אהרן שמואל הכהן בעל „יצוה הכהן" אב"ד ור"מ בהקלויז.	רע
לא	"	ר' בצלאל מרגליות אב"ד ור"מ.	רכב
לב	"	ר' חיים הכהן רפאפורט אב"ד ור"מ.	רנד
לג	"	ר' יעקב הכהן רפאפורט אב"ד ור"מ.	רס

הערה. אלה הגאונים שהיו אב"ד דעיר והגליל כתבתי עליהם אב"ד סתם.

יובל שי מנחה מרחשת

רחשי אהבה וכבוד

אל כבוד הרב הגביר המפואר גבר רב פעלים מהוללים איש חמודות
אוהב להטיב לכל דורש טובתו. משכיל דורש אלקים נשיא החבורה
תלמוד תורה דפה אוסטרהא

כמה"ר **יצחק קלמן** יחי' למשפחת **פרענקיל—תאומים**

בנו של הרב הגביר המפורסם חסיד ועניו מופלג גדול בתורה
חריף ושנון

מיהר"ר **יעקב משולם** זללה"ה מעיר הומין

וחתנא דבי נשיאה הרב הגביר הישר והמאושר חריף ושנון מפורסם ברוח
נדיבתו וצדקת פזרונו בישראל, מוכתר בכתר תורה בכתר כהונה
וכתר שם טוב

מוהר"ר **אפרים זלמן הכהן זוסמאן** עוד ינוב בשיבה.

גבר נכבד בעמו! הר' קלמן יחי'

בין אהובי ומכירי הן אחד מאלף אותך מצאתי להלל. מאז הכרתיך משכתני אחריך בחבלי עבותות מדותיך החמודות והנעימות. אתה הוא אחד מן בני העליה (המועטים) אשר שֻלחו (על פני התבל) מאת ההשגחה העליונה לתמוך בידי אנשים יגיעי הזמן אובדי עצות. ברוח חכמתם בכספם ובעצתם הנאמנה. ומקומך יכירך בין אנשים המצויינים שבאו לכלל בינה להבין אשר לא נבראו אך למענם... לכן את ספרי זה היקר לי מכל יקר הקדשתי לשמך. והיה הקוראים המוקירים את עבודתי ויברכוני, יזכירו גם את שמך לטובה ולברכה אשר זאת כל מגמתי.

אנא ידידי! קבל נא ברצון את המנחה ההובאת לך מאת אוהבך אוהב תמים. הפיץ בשלומך כל הימים.

המחבר.

Бердичевъ, Типо—Литографія Я. Г. ШЕФТЕЛЯ

1907 г

ספר

מזכרת לגדולי אוסטרהא

כולל

תולדות גאונים אב"ד ראשי מתיבתא מגידי מישרים חכמי יושבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה (ושמות הספרים שחברו) דיינים מופלגים, פרנסים ומנהיגים, חסידים ואנשי מעשה, קצינים, נגידים, אנשי שם, שהיו בעיר אוסטרהא במשך קרוב לארבע מאות שנים, עם העתקות נוסח מצבותיהם והעתקות נוסח מצבות עתיקות משנת ר"ה, "מבוא העיר" כולל סדר ומשטר הקהלה, החברות שהיו בה בדורות הראשונים, סדר ומשטר הח"ק, העתק צוואות הגאונים הג"מ **ישראל היילפרין** ז"ל והג"מ **דוד היילפרין** ז"ל, וצוואת הקצין ופרנס דמדינת וואלין ר' **יוזפא** אוסטרער ז"ל, העתק כתבי רבנות, "מגילת תמוז". מעט מקורות היהודים פה, סיפורים אשר ספרו לי זקנים תורנים נאמנים בדבריהם, ועוד דברים עתיקים שבאו דרך אגב אשר יגעתי ועמלתי ודליתי מתהומות ים הנשיה, לתפארת העיר ויושביה.

אנכי יליד העיר אוהב חכמים ודבריהם, ומוקיר זכרונותיהם

מנחם מענדיל בן לא"א המופלג בתורה וביראה מוהר"ר **אריה ליבוש** ז"ל **ביבער** מאוסטרהא.

יצא לאור בהוצאת המחבר ובעזרת תמיכה הגונה מההבר"ה "מפיצי השכלה" מפטרבורג.

ברדיטשוב

בדפוס של חיים יעקב שעפטיל

שנת **מזכר"ת** לפ"ק.

ВЪ ПАМЯТЬ РАВВИНОВЪ

г. ОСТРОГА.

Сост. М. БИБЕРЪ.